

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURİYELİ GENÇLERİN SOSYAL
İŞLEVSELLİK, YAŞAM KALİTESİ, ÖZYETERLİK ALGISI VE
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ HALİNİN İNCELENMESİ**

Süleyman SOYHANOĞLU

Doktora Tezi

Ankara, 2023

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURİYELİ GENÇLERİN SOSYAL İŞLEVSELLİK,
YAŞAM KALİTESİ, ÖZYETERLİK ALGISI VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ HALİNİN
İNCELENMESİ

Süleyman SOYHANOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Süleyman SOYHANOĞLU tarafından hazırlanan “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Gençlerin Sosyal İşlevsellik, Yaşam Kalitesi, Özyeterlik Algısı ve Psikolojik İyi Oluş Halinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 4 Mayıs 2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Emrah AKBAŞ (Başkan)

Prof. Dr. Sunay İL (Danışman)

Prof. Dr. Tarık TUNCAY (Üye)

Prof. Dr. Sema BUZ (Üye)

Doç. Dr. Gonca POLAT (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

06 / 05 / 2023

Süleyman SOYHANOĞLU

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Sunay İL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Süleyman SOYHANOğLU

TEŞEKKÜR

Doktora süreci, yoğun emek gerektiren, uzun ve meşakkatli bir süreçtir, kendimizi yorgun hissettiğimiz, umutlarımızın azaldığı, yönümüzü şaşırtdığımızı hissettiğimiz anlar olabilir. Bu süreçte, tez danışmanının, tez izleme komitesi üyelerinin ve elbette aile üyelerinin katkı ve desteğinin ne denli önemli olduğunu, şanslı bir birey olarak deneyimledim.

Öncelikle çalışmamın başından sonuna kadar yanımda olup yönlendiren ama yönlendirirken tezi hala “benim tezim” kılmayı ihmal etmeyen, yaptığım hatalarda uyarıda bulunurken şefkatini hissettiren, etiği ve akademik ahlakı ilke edinen ve titiz çalışmaktan hiçbir surette geri durmayan danışmanım ve hocam Prof. Dr. Sunay İL’e çok teşekkür ederim.

Akademi, hırslı insanların hızla zirveye ilerlediği, tevazu sahiplerinin ise zirvede başladığı yerdir. Bir akademisyenin başkalarıyla değil kendisiyle yarışması gerektiğini ve insanları önemseyip vakit ayırmanın ne kadar önemli olduğunu Sunay hocamdan öğrendim. Bu nedenle kıymeti nazarımda çok büyük olan danışmanım ve hocam Prof. Dr. Sunay İL’e bir kez daha çok teşekkür ederim.

Tez izleme üyelerimiz Prof. Dr. Tarık TUNCAY ve Prof. Dr. Emrah AKBAŞ’a bu süreçteki tüm desteklerinden ötürü teşekkür ederim. Hocalarımdan kıymetli katkılarıyla gerçekleşen tez izleme toplantılarımız benim için çok yararlı oldu.

Savunma jürimde olup çalışmamı titizlikle okuyarak yapıcı değerlendirmeleriyle katkıda bulunan değerli hocalarımdan Prof. Dr. Sema Buz ve Prof. Dr. Gonca Polat’a da çok teşekkür ediyorum.

Çalışmama başladığım 2020 yılının Ocak ayında benimle henüz 6 aylık evli olan ve 3 yıldır yoğun emek verdiğim bu zaman diliminde kendisini çok ihmal ettiğim, ancak onun çokça fedakârlık yaptığına şahit olduğum eşim, Büşra SOYHANOĞLU’na çok özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu zorlu süreçte tezlerimizi yazarken pek çok kez birbirimize danıştığımız, birbirimizden daima destek aldığımız Melih Onur ERDOĞAN’a arkadaşlığından dolayı, bana ağabeylik

yapan, tecrübesiyle ve dindirici telkinleriyle bana destek olan ve doktoradan mezun olmama kendi oğlu mezun olmuş gibi sevinen Genel Müdürüm Şuayip TUNÇAL'a içtenlikle teşekkür ederim.

Ayrıca tezin yazım sürecinde fikirleriyle bana ilham veren ve süreci benim için kolaylaştıran başta değerli büyüğüm Dr. Mehmet Köse olmak üzere tüm Göç Araştırmaları Vakfı personeline teşekkür ederim.

Son olarak, annem Ayşe SOYHANOĞLU'na, babam Hızır SOYHANOĞLU'na, kardeşim Betül SOYHANOĞLU'na, kayın annem Ayten TARTAN'a ve kayın babam Mesut TARTAN'a sürecin her aşamasında esirgemedikleri destekleri için çok teşekkür ederim.

ÖZET

SOYHANOĞLU, Süleyman. *Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Gençlerin Sosyal İşlevsellik, Yaşam Kalitesi, Özyeterlik Algısı ve Psikolojik İyi Oluş Halinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2023

Mevcut araştırmada Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye’ye göç eden 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sosyokültürel yapılarının betimlenmesi ve çeşitli sosyokültürel değişkenler ekseninde sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, algılanan özyeterlik ve psikolojik iyi oluş halinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda karma metodolojiye uygun olarak tasarlanan araştırma sürecinin nicel bölümünde Suriyeli gençlerin sosyokültürel değişkenlere göre ilgili bağımlı değişkenlerin ne derece farklılaştığı incelenmiştir. Nitel bölümde ise Suriyeli gençlerin Türkiye’ye göç sonrası sosyokültürel yapılarında meydana gelen değişimleri nasıl algıladıkları ayrıntılandırılmış, ayrıca nicel bölümden elde edilen bulguların detaylandırılması sağlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın nicel bölümü için 368 Suriyeli gençle görüşülmüş, sosyodemografik ve sosyokültürel değişkenleri içeren anket formu, sosyal işlevsellik anketi, Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği, Dünya Sağlık Örgütü İyilik Hali İndeksi ve Genel Özyeterlik Ölçeği aracılığıyla veriler toplanmıştır. Nitel bölümde ise 28 Suriyeli gençle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda Suriyeli gençlerin genel olarak düşük yaşam kalitesine sahip olduğu, kadınların ise erkeklerden daha düşük sosyal işlevselliğe, yaşam kalitesine, psikolojik iyi oluş düzeyine ve özyeterlik algısına sahip olduğu keşfedilmiştir. Suriyeli gençlerin büyük oranda kayıtdışı olarak çalışmaları, hane gelirinin düşmesine ve yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Öte yandan geçici koruma statüsü ile herhangi bir statüsü olmayan gençlerin, Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlere oranla Türkiye’deki hizmetlere daha az erişebildikleri, Türklerle daha az etkileşim kurabildikleri, daha fazla ayrımcı uygulamalara maruz kaldıkları ve daha olumsuz koşullarda yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Savaşta yakınlarını kaybeden Suriyeli

gençlerin de hâlihazırda psikososyal desteğe ihtiyaç duydukları araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Suriyeli gençlerin Türk okullarındaki dil eğitiminden fazlaca yakındığı görülmüştür. Bu çerçevede okullarda verilen dil eğitimlerine verilen önemin artırılması, Suriyeli çocuk ve gençler için de ilk ve ortaöğretimin zorunlu olması, okullarda öğretmenlere yönelik bilinç artırıcı uygulamaların gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan gençlerin önemli bir kısmının Suriye'ye dönmek istediğini ifade etmesi nedeniyle Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli genç, sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş, özyeterlik algısı

ABSTRACT

SOYHANOĞLU, Süleyman. *An Investigation of the Social Functioning, Quality of Life, Self-Efficacy Perception, and Psychological Well-Being of Syrian Youth Living in Turkey*, PhD Thesis, Ankara, 2023

In this study, it is aimed to describe the socio-cultural structures of Syrian youth between the ages of 15-24 who migrated to Türkiye owing to the Syrian Civil War and to examine the social functionality, quality of life, perceived self-efficacy and psychological well-being in the axis of various socio-cultural variables. For this purpose, of the research process, designed in accordance with the mixed methodology, quantitative part, the extent to which the dependent variables differ in accord with to the socio-cultural variables of the Syrian youth was examined. In the qualitative part, how the Syrian youth perceive the changes in their socio-cultural structures after migration to Türkiye is detailed, and the findings obtained from the quantitative part are provided in detail. In this context, 368 Syrian youth were interviewed for the quantitative part of the study, and data were collected through a questionnaire including sociodemographic and sociocultural variables, social functionality questionnaire, World Health Organization Quality of Life Scale, World Health Organization Well-Being Index and General Self-Efficacy Scale. In the qualitative part, individual interviews were conducted with 28 Syrian youth using a semi-structured interview form.

As a result of the research, it was discovered that Syrian youth generally have a low quality of life, while women have lower social functionality, quality of life, psychological well-being and self-efficacy perceptions than men. The fact that Syrian youth work informally to a large extent leads to a decrease in household income and negatively affects their quality of life. On the other hand, it has been concluded that young people with temporary protection status and who do not have any status have less access to services in Türkiye, interact less with Turks, are exposed to more discriminatory practices and live in more adverse conditions compared to Syrian youth who are Turkish citizens. It is among the results obtained during the research process that the Syrian youth who lost their relatives in the war still need psychosocial support.

It has been observed that Syrian youth complain a lot about language education in Turkish schools. In this context, it has been suggested to increase the importance given to language education in schools, to make primary and secondary education compulsory for Syrian children and youth, and to implement awareness-raising practices for teachers in schools. In addition, it was suggested to strengthen the relationship between Turkiye and Syria, since a significant part of the youth participating in the research expressed that they wanted to return to Syria.

Keywords: Syrian youth, social functionality, quality of life, psychological well-being, perception of self-efficacy.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLOLAR LİSTESİ.....	xxiv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xxxi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxxii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	8
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	9
1.4. TANIMLAR	10
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. SURİYELİ GENÇLER: BETİMSSEL GÖRÜNÜM.....	11
2.2. SURİYELİ GENÇLERİN SOSYOKÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ	15

2.3. SURIYELİ GENÇLERDE SOSYAL İŞLEVSELLİK, YAŞAM KALİTESİ, ÖZYETERLİK ALGISI VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ	19
2.3.1. Sosyal İşlevsellik.....	19
2.3.2. Yaşam Kalitesi	25
2.3.3. Özyeterlik Algısı	31
2.3.4. Psikolojik İyi Oluş Hali.....	37
2.4. GÖÇ, SOSYAL HİZMET VE GENÇ GÖÇMENLER	43
2.4.1. Göç	43
2.4.2. Göç ve Göçmenlerle Sosyal Hizmet	47
2.4.3. Genç Göçmenler.....	61
2.5. TÜRKİYE’DE SURIYELİ GENÇLERE YÖNELİK HİZMETLER VE POLİTİKALARIN 11 YILI	63
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	68
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	68
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	70
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	71
3.3.1. Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu (WHOQOL-BREF)	72
3.3.2. Dünya Sağlık Örgütü İyilik Hali İndeksi (WHO-5).....	73
3.3.3. Genel Özyeterlik Ölçeği (GSE)	73
3.4. VERİLERİN İŞLENMESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ	74
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	75

4.1. NİCEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM.....	75
4.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	75
4.1.2. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Özelliklerine İlişkin Derinlemesine Analizler.....	98
4.1.2.1. Anket ve Ölçek Verilerinin Normallik Analizi.....	98
4.1.2.2. Madde ve Değişken İstatistikleri.....	100
4.1.2.3. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Değişkenlere Göre Anket ve Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	101
4.2. NİTEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM	177
4.2.1. Göç Öncesi Süreç.....	179
4.2.1.1. Suriyeli Toplumunun Sosyokültürel Özellikleri.....	181
4.2.1.1.1. Aileye Verilen Önem	181
4.2.1.1.2. Güvenlik Algısı.....	182
4.2.1.1.3. Erken Yaşta Evlenme.....	183
4.2.1.1.4. Evlenme ve Boşanma Olgusu	184
4.2.1.1.5. Kadın.....	187
4.2.1.1.6. Sosyal Faaliyetlere Katılım	189
4.2.1.1.7. Gençlerin Ebeveynlerine Yakın Yerlerde Yaşaması Baskısı.....	190
4.2.1.1.8. Güne Başlama ve Günü Bitirme Saatleri	191
4.2.1.1.9. Çokkültürlülük	192
4.2.1.1.10. Çalışma Saat ve Koşulları	193

4.2.1.1.11. Giyim Kültürü	193
4.2.1.2. Barınma Koşulları	194
4.2.1.2.1. Evlerin Büyüklüğü	194
4.2.1.2.2. Temel Bayındırlık Hizmetlerine Erişim.....	197
4.2.1.2.3. Eve Yüklenen Anlam	197
4.2.1.3. Eğitim Koşulları	199
4.2.1.3.1. Okul Saatleri.....	199
4.2.1.3.2. Okul Sayısının Yetersizliği	199
4.2.1.3.3. Eğitim Sürecinin Zorluğu.....	201
4.2.1.3.4. Güvenlik Endişesi	201
4.2.1.4. Gündelik Yaşam.....	202
4.2.1.4.1. Akraba ve Komşu Ziyaretleri.....	202
4.2.1.4.2. Çalışma Koşulları.....	203
4.2.1.4.3. Özel Dersler	203
4.2.1.5. Aile Dinamikleri.....	204
4.2.1.5.1. Kök Aile	204
4.2.1.5.2. Evlilik Öncesi Süreç.....	205
4.2.1.5.3. Evlilikte Eşlerin Rollerini	206
4.2.1.6. Kişilerarası İlişkiler	206
4.2.1.6.1. Akraba ve Komşularla İlişkiler	207
4.2.1.6.2. Karşı Cinsle İlişkiler	208

4.2.1.7. Suriyeli Toplumundaki Genç Algısı	208
4.2.1.7.1. Suriyeli Gençlerin Rol ve Sorumlulukları.....	209
4.2.1.7.2. Suriyeli Gençlerden Gelecek Beklentisi	211
4.2.2. Göç Süreci.....	212
4.2.2.1. Göçü Tetikleyen Unsurlar	212
4.2.2.1.1. Yaşanan Kayıplar	213
4.2.2.1.2. Ekonomik Koşullar	213
4.2.2.1.3. Savaşın Uzaması	214
4.2.2.1.4. Ölüm Korkusu.....	215
4.2.2.1.5. Türkiye'ye Yakın Bir Bölgede Yaşama.....	216
4.2.2.1.6. Eğitime Devam Etme İsteği	216
4.2.2.2. Göç Etme Süreci ve Aşamaları	217
4.2.2.3. Göçün Hemen Akabinde Yaşanan Sorunlar	218
4.2.2.3.1. Ailelerin Dağılması	218
4.2.2.3.2. Eğitim Sürecine Katılamama	220
4.2.2.3.3. Kalacak Yer Bulamama	220
4.2.2.3.4. Maddi Sorunlar.....	221
4.2.3. Göçün Sonuçları.....	223
4.2.3.1. Genel Barınma Koşullarında Gerçekleşen Değişimler	225
4.2.3.1.1. Geçici Barınma Merkezleri	225
4.2.3.1.2. Ev Tutma Süreci.....	227

4.2.3.1.2.1. Ev Tutma Sürecini Sınırlayan Faktörler	227
4.2.3.1.2.2. Ev Tutma Sürecini Kolaylaştıran Faktörler	229
4.2.3.1.2. Hane Halkı Sayısı.....	230
4.2.3.1.3. Evin Fiziksel Koşulları.....	232
4.2.3.2. Gelir Düzeyinde Yaşanan Değişimler.....	235
4.2.3.2.1. Gelir Kaybı.....	235
4.2.3.2.2. Suriye’de Kaybedilen Malvarlığı.....	237
4.2.3.2.3. Hanedeki Çalışan Sayısı.....	239
4.2.3.3. Yaşanan Çevrenin Özelliklerinde Gerçekleşen Değişimler	240
4.2.3.4. Mutfak Kültürü ve Beslenme Alışkanlıklarında Gerçekleşen Değişimler	244
4.2.3.5. Gündelik Ritüellerde Yaşanan Değişimler.....	245
4.2.3.5.1. Akrabalarla Görüşme Sıklığı.....	245
4.2.3.5.2. Sosyalleşme.....	248
4.2.3.5.3. Eğitim ve Çalışma Hayatını Bir Arada Yürütmek Zorunda Olma	250
4.2.3.5.4. Okul ve Çalışma Saatleri.....	251
4.2.3.6. Sosyokültürel Dinamiklerde Gerçekleşen Değişiklikler.....	252
4.2.3.6.1. Aileye İlişkin Değişkenlerde Gerçekleşen Dönüşümler	253
4.2.3.6.2. Evliliğe Atfedilen Değer	260
4.2.3.6.3. Farklı Şehirlerde Eğitim Alma Durumunun Normalleşmesi	261
4.2.3.6.4. Sosyal Faaliyetlere Atfedilen Değer	262

4.2.3.6.5. Kendi Geleceğini Tayin Edebime	264
4.2.3.6.6. Giyim	265
4.2.3.6.7. Fikir Hürriyeti	266
4.2.3.6.8. Çalışmaya Atfedilen Değer	266
4.2.3.6.9. Komşuluk İlişkileri	267
4.2.3.7. İş Bulmada Sorun Yaşama	268
4.2.3.7.1. Statü Engeli	269
4.2.3.7.2. Kendi Mesleğine Uygun İş Bulamama	270
4.2.3.7.3. Düşük Ücret	270
4.2.3.7.4. Suriyeli Genç Kadınlara İş Vermeme	271
4.2.3.7.5. Çalışma Saatlerine Ayak Uyduramama	271
4.2.3.7.6. Türkçe Bilmeme	272
4.2.4. Sosyoekonomik Durum.....	272
4.2.4.1. Hane Geliri	273
4.2.4.2. Kira Ödemeleri.....	274
4.2.4.3. Eğitim Harcamaları	275
4.2.4.4. Çalışma Koşulları.....	276
4.2.4.5. Genel Yaşam Kalitesi.....	277
4.2.4.6. Sosyal Yardım İhtiyacı.....	279
4.2.5. Akran İlişkileri	280
4.2.5.1. Okul Ortamında Akran İlişkileri	281

4.2.5.2. Okul Dışı Süreçlerde Akran İlişkileri	283
4.2.6. Hizmetlere ve Fırsatlara Erişim	285
4.2.6.1. Eğitim Fırsatlarına Erişim	288
4.2.6.1.1. Eğitim Hizmetlerine İlişkin Bilinç	288
4.2.6.1.2. İsteddiği Bölümü Tercih Edebilme	289
4.2.6.1.3. Genç Kadınların Okullaşması	290
4.2.6.1.4. Harç Ödemeleri ve Diğer Eğitim Giderleri.....	291
4.2.6.1.5. Okula Kayıt Sürecinde Yaşanan Güçlükler	293
4.2.6.1.6. Okulların Fiziki Koşullarına İlişkin Algı	294
4.2.6.1.7. Eğiticilere Yönelik Değerlendirmeler	294
4.2.6.1.8. Geçici Eğitim Merkezleri.....	295
4.2.6.1.9. Eğitimlere Erişimde Yaşanan Güçlükler.....	295
4.2.6.1.10. Dil Eğitiminin Kalitesine İlişkin Algı	296
4.2.6.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim	297
4.2.6.2.1. Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilinç.....	297
4.2.6.2.2. Sağlık Hizmetlerinin Kalitesine İlişkin Algı.....	298
4.2.6.2.3. Erişim Kolaylığı	299
4.2.6.2.4. Diğer Hastaların Tutumu	300
4.2.6.2.5. Sağlık Ödemeleri.....	301
4.2.6.3. İstihdam Olanaklarına Erişim	302
4.2.6.3.1. İş Bulma Süreci.....	302

4.2.6.3.2. Statü Engeli	303
4.2.6.3.3. Düşük Ücret	304
4.2.6.4. Barınma Olanaklarına Erişim.....	305
4.2.6.4.1. Kamplara Erişim	305
4.2.6.4.2. Kamp Dışına Çıkış Süreci ve Ev Kiralama.....	305
4.2.6.5. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kurum Hizmetlerine Erişim	307
4.2.6.5.1. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kamu/STK Hizmetlerine İlişkin Bilinç.....	307
4.2.6.5.2. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kamu/STK Hizmetlerinden Yararlanma Sürecinde Yaşanan Sorunlar	309
4.2.6.5.3. Sosyal Alanlar	310
4.2.6.6. Diğer İmkân ve Fırsatlara Erişim.....	310
4.2.7. Topluma Katılımı Sınırlayan Resmî Süreçler	311
4.2.7.1. Seyahat İzin Belgesi İhtiyacı.....	312
4.2.7.2. Çalışma İzni	314
4.2.7.3. Geçici Koruma Statüsü	316
4.2.8. Topluma Katılımı Kolaylaştıran Faktörler.....	317
4.2.8.1. Türkçeye Hâkimiyet.....	319
4.2.8.1.1. Sosyal Faaliyetlere Katılım	319
4.2.8.1.2. Ders Başarısı	321
4.2.8.1.3. Ev Tutmada Kolaylık Sağlama	322

4.2.8.1.4. Türkçe Bilmemenin Oluşturduğu Güçlükler.....	323
4.2.8.2. Türklerle Etkileşim Kurma	324
4.2.8.2.1. Hizmetlere Erişimde Kolaylık.....	325
4.2.8.2.2. Daha Az Kişilerarası Sorunlar Deneyimleme	325
4.2.8.2.3. Daha İyi Hissetme	327
4.2.8.2.4. Sosyalleşmeye Katkı Sağlama	328
4.2.8.2.5. Türklerle Etkileşim Kuramamanın Ortaya Çıkardığı Güçlükler....	329
4.2.8.3. Savaş Öncesi Türkiye'yi Ziyaret Etmiş Olma	331
4.2.8.4. Eğitime Devam Etme	332
4.2.8.4.1. Örgün Eğitime Devam Etme	332
4.2.8.4.2. Örgün Olmayan Eğitime Devam Etme	334
4.2.8.4.3. Gönüllülük Çalışmalarına Katılma	334
4.2.8.5. Küçük Yaşta Türkiye'ye Gelmiş Olma	335
4.2.8.6. Türk Vatandaşlığına Geçme.....	336
4.2.8.6.1. Hizmetlere Erişimde Kolaylık Sağlama.....	336
4.2.8.6.2. Resmî Süreçlere İlişkin Engellerin Olmaması	337
4.2.8.6.3. Görece Daha Yüksek Ücretlerle İş İmkânı Sağlama.....	338
4.2.8.7. Gelir Durumu	339
4.2.8.8. Çalışma.....	340
4.2.8.8.1. İstihdama Katılım.....	340
4.2.8.8.2. Gönüllülük Faaliyetlerine Katılım	341

4.2.8.9. Özgüven ve Özyeterlik Algısı	341
4.2.8.10. Sınır Bölgesinde Yaşama	344
4.2.8.10.1. Kültürel Benzerlikler.....	344
4.2.8.10.2. Sınır Ötesi Ziyaretlerin Kolaylaşması	346
4.2.9. Türkiye'ye Uyum.....	346
4.2.9.1.1. Hizmet ve Olanaklara Erişimde Ayrımcılığa Maruz Kalma.....	349
4.2.9.1.1.1. Eğitim Sürecinde Deneyimlenen Ayrımcılıklar.....	349
4.2.9.1.1.2. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Sürecine Deneyimlenen Ayrımcılıklar	352
4.2.9.1.1.3. Barınma Olanaklarına Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar	353
4.2.9.1.1.4. İstihdam Olanaklarına Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar	354
4.2.9.1.1.5. Diğer Hizmet ve Olanaklara Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar	354
4.2.9.1.2. Gündelik Yaşamda Deneyimlenen Ayrımcılıklar	355
4.2.9.1.3. Suriyelilere Yönelik Dezenformasyon.....	359
4.2.9.1.4 Dışlanmayı Engelleyen Faktörler.....	361
4.2.9.1.4.1. Eğitimcilerin Farkındalığı	361
4.2.9.1.4.2. Türkçe Konuşma	362
4.2.9.1.4.3. Sınır Bölgesinde Yaşama	363
4.2.9.1.4.4. Türklerle Geliştirilen Arkadaşlık ve Komşuluk İlişkileri	364

4.2.9.2. Gündelik Yaşama Alışma	365
4.2.9.3. Eğitim Sürecine Uyum	368
4.2.9.3.1. Eğitim Sürecine Uyumu Kolaylaştıran Faktörler.....	368
4.2.9.3.1.1. İsteddiği Bölümü Tercih Edebilme	368
4.2.9.3.1.2. Eğitime Devam Etmede İsteklilik ve Gönüllülük.....	369
4.2.9.3.1.3. Eğitimcilerin Desteği.....	370
4.2.9.3.1.4. Türkçeye Maruz Kalma.....	371
4.2.9.3.1.5. Eğitim Sisteminin Görece Suriye Eğitim Sisteminden Daha Kolay Olarak Algılanması	373
4.2.9.3.1.6. Suriyeli Genç Kadınların Eğitime Katılması Konusunda Değişen Kültürel Yapı.....	374
4.2.9.3.1.7. Psikolojik Sağlık	375
4.2.9.3.1.8. Erken Yaşta Eğitime Başlamış Olma.....	376
4.2.9.3.2. Eğitim Sürecine Uyumu Güçleştiren Faktörler.....	376
4.2.9.3.2.1. Eğitimin Türkçe Olması	377
4.2.9.3.2.2. Dışlayıcı Tutumlar	378
4.2.9.3.2.3. Dil Eğitiminin Yetersiz Olduğuna İlişkin Algı.....	379
4.2.9.3.2.4. Geçici Eğitim Merkezleri'ndeki Koşulların Yetersizliğine İlişkin Algı.....	380
4.2.9.4. Türk Toplumunun Kişilerarası İlişki Dinamiklerine Uyum.....	381
4.2.9.4.1. Türklerin Etkileşim Dinamiklerine İlişkin Algı.....	381
4.2.9.4.2. Kadın-Erkek İlişki Dinamiklerine Uyum.....	383

4.2.9.4.3. Türklerle Komşuluk ve Arkadaşlık Yapma	385
4.2.9.4.4. Çatışma Süreçlerine Yönelik Dezavantajlar	387
4.2.9.5. Türk Toplumunun Diğer Sosyokültürel Dinamiklerine Uyum	388
4.2.9.5.1. Akrabalık İlişkilerine Uyum	390
4.2.9.5.2. Sosyal Faaliyetlere Katılmaya Uyum.....	392
4.2.9.5.3. Kadının Değişen Toplumsal Rolüne Uyum	393
4.2.9.5.4. Değişen Rol ve Sorumluluklara Uyum	396
4.2.9.5.5. Değişen Çevre Koşullarına Uyum	398
4.2.10. Gelecek Planları	402
4.2.10.1. Geleceği Türkiye’de Planlama.....	402
4.2.10.2. Geleceği Suriye’de Planlama	404
4.2.11. Türkiye'den Beklentiler.....	404
4.2.11.1. Çalışma İzni Süreçlerinin Kolaylaştırılması	405
4.2.11.2. Seyahat İzin Belgesi Sürecinin Kaldırılması.....	406
4.2.11.3. Okullarda Ayrımcılığa Karşı Farkındalık Çalışmalarının Düzenlenmesi	407
4.2.11.4. Halka Yönelik Farkındalık Çalışmalarının Yapılması.....	408
4.2.11.5. Üniversite Harç Ücretlerine Yönelik Destek Verilmesi.....	409
4.2.11.6. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Türk Vatandaşı Olan Suriyelilere de Verilmesi	410
4.2.11.7. Suriyeli ve Türklere Resmî Kurumlarca Eşit Müdahalede Bulunulması İçin Gerekli Düzenlemelerin Gerçekleştirilmesi.....	410

4.2.11.8. Türkçe Dil Eğitiminin Kalitesinin Artırılması	411
4.2.11.9. Suriye'ye Geri Dönmek İsteyenler İçin İkili İlişkilerin Geliştirilmesi	411
4.2.11.10. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Sağlanan Tercüman Desteği Koşullarının İyileştirilmesi	412
4.2.11.11. Eğitimin Zorunlu Olması	412
TARTIŞMA	414
SONUÇ.....	420
ÖNERİLER	422
POLİTİKA YAPICILARA YÖNELİK ÖNERİLER.....	422
ARAŞTIRMACILARA YÖNELİK ÖNERİLER.....	424
KAYNAKÇA	427
EK 1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	460
EK 2: ETİK KURUL İZİNİ	463
EK 3: ORJİNALLİK RAPORU.....	464

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kayıtlı Suriyeli Göçmenlerin Çevre Ülkelerdeki Dağılımı *	11
Tablo 2: Ocak 2022 İtibariyle Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeliler* ..	12
Tablo 3: Göç Strateji Planlarında Kullanılan Berry’nin Dörtlü Tasnifi.....	45
Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	75
Tablo 5: Katılımcıların Yaş Dağılımı	76
Tablo 6: Katılımcıların Geldikleri Şehirler	77
Tablo 7: Katılımcıların Statüleri	78
Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyete ve Statülerine İlişkin Çapraz Tablo.....	78
Tablo 9: Katılımcıların Türkiye’ye Geldikleri Yıl.....	79
Tablo 10: Katılımcıların Suriye’de Yaşadıkları Bölgenin Özellikleri	80
Tablo 11: Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Bölgenin Özellikleri	80
Tablo 12: Katılımcıların Suriye’de Aldıkları Eğitim Süresi	81
Tablo 13: Katılımcıların Türkiye’de Aldıkları Eğitim Süresi.....	82
Tablo 14: Katılımcıların En Son Bitirdikleri Eğitim Düzeyi	83
Tablo 15: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre En Son Bitirdikleri Eğitim Düzeyi ...	83
Tablo 16: Katılımcıların Yaş Aralıkları ve Cinsiyet Değişkenine Göre Medeni Durumu ...	84
Tablo 17: Katılımcıların Sahip Olduğu Kardeş Sayısı.....	85
Tablo 18: Katılımcıların Hane Halkı Nüfusu Sayısı	86
Tablo 19: Katılımcıların Birlikte Yaşadığı Kimseler	87

Tablo 20: Katılımcıların Bildiği Yabancı Diller	88
Tablo 21: Katılımcıların Çalışma Durumu	88
Tablo 22: Katılımcıların Hane Gelirleri	89
Tablo 23: Katılımcıların Suriye'ye Gidiş Nedenleri	91
Tablo 24: Katılımcıların Türkiye'de Akrabalarının Bulunma Durumu	91
Tablo 25: Türkiye'de Akrabaları Bulunan Katılımcıların Akrabalarıyla Yüz Yüze Görüşme Sıklıkları	92
Tablo 26: Türkiye'de Akrabaları Bulunan Katılımcıların Akrabalarıyla Çevrimiçi veya Telefonla Görüşme Sıklığı	93
Tablo 27: Katılımcıların Suriye'deki Akrabalarıyla Çevrimiçi veya Telefonla Görüşme Sıklığı	94
Tablo 28: Katılımcıların Türk Arkadaşlarının Mevcudiyeti	95
Tablo 29: Katılımcıların Türk Arkadaşlarıyla Görüşme Sıklığı	96
Tablo 30: Katılımcıların Savaşta Kaybettiği Yakınlarına Göre Dağılımı	97
Tablo 31: Anket ve Ölçek Verilerinin Normalliğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları	98
Tablo 32: Genel Özyeterlik Ölçeği Kesme Puanı	100
Tablo 33: Ölçek Boyutlarına İlişkin İstatistikler	101
Tablo 34: Katılımcıların Cinsiyeti ile Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin <i>t</i> Testi	102
Tablo 35: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	104

Tablo 36: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi	105
Tablo 37: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Phi ve Cramer V Katsayıları	106
Tablo 38: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Risk Oranı.....	106
Tablo 39: Katılımcıların Statüsü ile Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	107
Tablo 40: Katılımcıların Statülerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	109
Tablo 41: Katılımcıların Statülerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	110
Tablo 42: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi.....	113
Tablo 43: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	114
Tablo 44: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	115
Tablo 45: Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	118
Tablo 46: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	119
Tablo 47: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	120

Tablo 48: Katılımcıların İş Durumuna Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	125
Tablo 49: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	126
Tablo 50: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	127
Tablo 51: Katılımcıların Türk Arkadaşlarının Mevcudiyetine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	130
Tablo 52: Türk Arkadaşlara Sahip olma ile Türkiye'deki Yaşama Ayak Uydurma Durumlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	131
Tablo 53: Türk Arkadaşlara Sahip olma ile Eğitim, Barınma, Ekonomi ve Hizmetlere Erişim Temalarına İlişkin Durumların Karşılaştırılmasına Dair Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi.....	132
Tablo 54: Eğitim Düzeyine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verilen Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi.....	134
Tablo 55: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Homojenlik Dağılımı.....	135
Tablo 56: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	136
Tablo 57: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Gelecekte Yaşamak İstedikleri Ülke Değişkenlerine İlişkin Ki-Kare Analizi	140
Tablo 58: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Gelecekte Yaşamak İstedikleri Ülke Değişkenlerine İlişkin Phi ve Cramer V Katsayıları.....	141
Tablo 59: Katılımcıların Anadiline Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	142

Tablo 60: Katılımcıların Anadiline Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	143
Tablo 61: Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Alınan Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	145
Tablo 62: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	146
Tablo 63: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları ...	147
Tablo 64: Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitesine İlişkin Maddelerden Alınan Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	150
Tablo 65: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitesinin Maddelerinden Alınan Skorlara İlişkin Homojenlik Dağılımı	151
Tablo 66: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitelerine İlişkin Maddelerinden Aldıkları Skorlara Yönelik Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	152
Tablo 67: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığı, Türkiye’de Aldıkları Eğitim Süresi ve Türkçe Konuşabilme Skorlarına İlişkin Pearson Korelasyonu	154
Tablo 68: Katılımcıların Suriye’de Eğitim Aldıkları Yıl, Türkiye’deki Yaşama Alışma, Türkçe Konuşabilme ve Türk Arkadaşlarıyla Görüşme Sıklığına İlişkin Pearson Korelasyonu	155
Tablo 69: Katılımcıların Suriye’yi Ziyaret Edip Etmemelerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi.....	156

Tablo 70: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	157
Tablo 71: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Puanlarına İlişkin Homojenlik Dağılımı.....	158
Tablo 72: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Skorlara Yönelik Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	159
Tablo 73: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	161
Tablo 74: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine İlişkin Homojenlik Dağılımı.....	162
Tablo 75: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi	163
Tablo 76: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığı ve Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığı İlişkisine Yönelik Pearson Korelasyonu.....	165
Tablo 77: Katılımcıların Suriye İç Savaşı’nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	166
Tablo 78: Katılımcıların Suriye İç Savaşı’nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Homojenlik Dağılımı.....	167
Tablo 79: Katılımcıların Suriye İç Savaşı’nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutları Skorlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testleri	168

Tablo 80: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayba Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi.....	171
Tablo 81: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayıplara Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine İlişkin Homojenlik Dağılımı	172
Tablo 82: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayıpların Yakınlık Derecesine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Alınan Skorlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testleri	173
Tablo 83: Nitel Araştırma Sürecine Katılan Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler	177

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Küresel Ölçekte Yıllara Göre Göçmen Sayısı	44
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yaşam Kalitesinin Boyutları.....	26
Şekil 2: Literatürde Yaşam Kalitesi ile Birlikte Çalışılan Boyutlar.....	27
Şekil 3: Özyeterlik Algısını Etkileyen Faktörler.....	33
Şekil 4: Özyeterlik Algısının Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi.....	36
Şekil 5: Psikolojik İyi Oluşun Alt Boyutları.....	39
Şekil 6: Göçmenlerin Deneyimledikleri Sorunlar.....	56
Şekil 7: Nitel Araştırma Sürecinden Elde Edilen Temalar.....	178
Şekil 8: Göç Öncesi Süreç Temasının Alt Temaları.....	180
Şekil 9: Göç Süreci Temasının Alt Temaları.....	212
Şekil 10: Göçün Sonuçları Temasının Alt Temaları.....	224
Şekil 11: Sosyoekonomik Durum Temasının Alt Temaları.....	273
Şekil 12: Akran İlişkileri Temasının Alt Temaları.....	281
Şekil 13: Hizmetlere ve Fırsatlara Erişim Temasının Alt Temaları.....	287
Şekil 14: Topluma Katılımı Sınırlayan Resmî Süreçler Temasının Alt Temaları.....	312
Şekil 15: Topluma Katılımı Kolaylaştıran Faktörler Temasının Alt Temaları.....	318
Şekil 16: Türkiye'ye Uyum Temasının Alt Temaları.....	348
Şekil 17: Gelecek Planlar Temasının Alt Temaları.....	402
Şekil 18: Türkiye'den Beklentiler Temasının Alt Temaları.....	405

GİRİŞ

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı sonrasında dünyanın hemen hemen her bölgesinde Suriyeli göçmenler sorunu ortaya çıkmıştır. Türkiye, Suriye'ye komşu ülkelerden biri olarak göçmen sorununun en derin hissedildiği ülkelerin başında gelmektedir. Hâlihazırda dünyadaki Suriyeli göçmenlerin yaklaşık yarısı Türkiye'de yaşamaktadır.

Her ne kadar başlangıçta savaşın kısa süreceğine ilişkin yaygın bir inanç söz konusu olsa da zaman içerisinde Suriyeli göçmenlerin kalıcı bir nitelik taşıyabileceğine ilişkin yaklaşımlar güçlenmiş ve Suriyeli göçmenlere yönelik ulusal ve uluslararası nitelikte pek çok politika geliştirilerek topluma sağlıklı bir şekilde katılımları hedeflenmiştir. Suriyeli göçmenlerin eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal hizmetlere ilişkin temalarda güçlendirilmesi ve insana yaraşır biçimde yaşam standartlarına sahip olmaları, günümüzde sıkça çalışılan alanlardan birine işaret etmektedir. Bu bağlamda Suriyeli çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar gibi dezavantajlı gruplara yönelik içerici politikalar gerçekleştirilmektedir. Suriyeli gençler de bu dezavantajlı gruplardan biri olarak eğitim ve istihdam alanı başta olmak üzere pek çok noktada güçlendirilmeye ihtiyaç duyan bir grubu oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, mevcut araştırmada Suriye İç Savaşı sonrasında Türkiye'ye göç eden Suriyeli gençlerin yaşam kaliteleri, sosyal işlevsellikleri, algılanan özyeterlilikleri ve psikolojik iyi oluş halleri üzerinde durularak bir inceleme yapılmış ve Suriyeli gençlerin güçlendirilmeleri için gerekli temalar üzerinde durulmuştur. Böylece sosyal hizmetin en temel alanlarından biri olarak göç konusuna sistemik bir perspektifle yaklaşım ve Türkiye'ye göç sonrası Suriyeli gençlerin içerisinde buldukları durumun mikro, mezo ve makro yönlerden bir değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikli olarak Suriyeli gençlere yönelik literatürde yer alan betimsel ve sosyokültürel dinamiklere ışık tutulmuş, ardından araştırma sürecinde kullanılan faktörler ve bu faktörlerin ilişkili olduğu diğer değişkenlere değinilmiştir. İlgili kavramlar özelinde yapılmış olan çalışmalara atıflarda bulunularak Suriyeli gençlere ilişkin mevcut araştırma bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra sosyal hizmetin göç ve

göçmenlerle çalışmadaki aktif rolüne değinilerek Türkiye’de Suriyeli gençlere yönelik politika ve uygulamalara yer verilmiştir. Araştırmanın yönteminin anlatıldığı üçüncü bölümde kullanılan ölçme materyallerine ve araştırma sürecine ilişkin bilgiler detaylandırılmış, nicel ve nitel araştırma sürecinden elde edilen bulgular bilgilere dönüştürülerek zenginleştirilmiştir. Daha sonra nitel ve nicel bulgular tartışma bölümünde bir arada değerlendirilmiş, sonuç bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular özetlenmiş ve bu kapsamda uygulamaya, politika yapıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye, geçmişten bugüne en önemli göç güzergâhlarından biri üzerinde kurulu, nüfusunun önemli bir kısmını göçmenlerin oluşturduğu ülkelerden biridir. Tarih boyunca sayısız göç akınlarını ve göç patlamalarını deneyimlemiş olan mevcut coğrafya, uzun süredir şahit olduğu göçe duyarsızlaşmış, böylece kapsamlı bir göç strateji planı ortaya konulamamıştır.

Suriye iç savaşı, göçmen olgusunu gündem yaparak Türkiye'nin, göç strateji planındaki yetersizliğiyle yüzleşmesini sağlamıştır. Eğitim, entegrasyon, barınma, istihdam, etkileşim, güvenlik, sağlık ve daha birçok alanda uygulanabilir ve kapsayıcı sosyal politikaların gerekliliği ortaya çıkmış, böylece birçok uzman sahada aktif rol almaya başlamıştır. Hissedilen bu noksanlıkların bir ibaresi olarak kamu bünyesinde 2013 yılında faaliyet göstermeye başlayan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, hâlihazırda Türkiye'de göçün yönetiminden sorumlu olan bir kurum olmasının yanı sıra henüz kurumsallaşmasını tam anlamıyla sağlayamamıştır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının da desteğiyle yukarıda sözü edilen alanlarda gerçekleştirilen pratikler, göçmenlere insanî bir yaşam sunmaya dönük uygulamalarla kamuya destek vermektedir.

Bu noktada, akademiye de büyük sorumluluk düşmektedir. Özellikle kamunun atacağı somut adımların altında destekleyici bir zeminin olması, sağlam adımlarla ve sendelemen ilerlemenin yegâne unsurudur. Yapılması planlanan bu çalışmada da araştırmacı, toplumun ayrılmaz bir parçası olan göçmenlerin ve göçmenliğin daha işlevsel bir çerçevede toplum çarkına dâhil olabilmesi için kendisine araştırma konusu olarak göçmenlerin sosyal işlevselliğini seçmiştir.

Suriye krizinin başlangıcından kısa bir süre sonra ilk olarak 2011 yılında Hatay sınırından Türkiye'ye girmeye başlayan Suriyeliler, beklenenin aksine iç savaşın şiddetlenerek varlığını sürdürmesiyle birlikte Türkiye'deki mevcudiyetini artırmış ve 2015 yılına kadar

bir olağanüstü düzeyde bir insan hareketliliği yaşanarak sayıları iki buçuk milyonu geçmiş, 2019 yılı Aralık ayı itibariyle de 3 milyon 570 bin olmuştur. Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasıyla birlikte sayıları artmaya devam eden Suriyeliler için Suriye'deki savaşın sonlanmaması ve en azından kısa ve orta vadede Suriyelilerin geriye dönme ihtimallerinin kalmaması üzerine, 2013 yılının sonlarına doğru kendilerine “geçici koruma” statüsü verilerek birtakım haklardan faydalanabilmeleri sağlanmışken vatandaşlık, çalışma ve mülkiyet gibi bazı haklardan da mahrum tutulmuşlardır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021).

Kısa sürede beklenmeyen bir oranda gerçekleşen insan hareketliliği, Avrupa'nın külfet paylaşımı talebine sıcak bakmaması ve aynı dönemde Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşın biteceğine ilişkin süregiden inancı gibi nedenlerle yaşanan gelişmeler Türkiye için bir kriz niteliği taşımaktadır (Köse, 2016). Nitekim Türkiye, Suriyelilerin gelişinden sonraki birkaç yıl boyunca Suriyelilere yönelik sınırlı politikalar geliştirerek geçicilikleri üzerine vurgu yapmış ve mevcut sorunu görmezden gelerek süreçle baş etmeye çalışmıştır. Ancak özellikle 2015 yılı ve sonrasında krizin boyutlarının büyümesiyle birlikte Türkiye yeni baş etme stratejileri geliştirme gereği duymuş ve ulusal ve uluslararası arenada çeşitli yönetmelikler, programlar, projeler ve entegrasyona yönelik diğer sosyal politikalarıyla süreci aktif bir şekilde ele almaya başlamıştır (Bostan, 2018; Canyurt, 2015; Eren & Çakran, 2017).

Ancak göç patlamalarını ele almak ve çözüm bulmak daima zor bir nitelik taşımış ve bu sorunların kısa sürede çözüldüğü bir mekanizmayla henüz karşılaşılmamıştır (Erbaş, 2019). Bu nedenle Türkiye, her ne kadar geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik birtakım politikalar geliştirmeye başlamış olsa da, marjinal ve dezavantajlı bir grup olarak korunma ihtiyacı olan Suriyeliler içerisinde korunma ihtiyacı daha fazla olan ve güçsüzlüğü daha uçlarda yaşayan spesifik gruplar da mevcuttur. Hak temelli yaklaşım çerçevesinde insan hakları ve sosyal adalet olgularına uygun, bilimsel yönteme dayalı araştırma verileriyle temellendirilen sosyal politikalarla bu grupların desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir (Düzkaya & Yazıcı, 2017; Taş & Özcan, 2018).

Bu doğrultuda, sağlıklı bir yöntemle işlenmiş bilimsel çalışmalar ışığında güçlendirilmesi gereken en önemli gruplardan biri de Türkiye'deki Suriyeli gençlerdir. Hâlihazırda

Türkiye’de yaşayan Suriyeli genç nüfusu 795.751’dir. Bu sayı Türkiye’deki Suriyeli sayısının %22,55’ini oluşturmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021). Dolayısıyla kayıp bir neslin ortaya çıkmaması ve sosyal uyumun sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için Suriyeli gençlere yönelik çalışmalara hız verilmesi, orta ve uzun vadede hem Türkiye hem de Suriye için önem teşkil etmektedir.

10 yılı aşkındır Türkiye’de yaşayan ve yeni bir konjonktürde kendilerini işleyen, kendilerini sistemin birer parçası haline getirmeye çalışan Suriyeli gençler üzerinde eğitim, sağlık, istihdam ve barınma alanlarında çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da (Bauböck & Tripković, 2017; Düzkaya, 2016), biyopsikososyal bileşimin bütüncül perspektiften değerlendirildiği işlevsellik konusunun işlenmediği görülmektedir (Kaya, 2019). Sosyal işlevsellik, sosyal hizmetin kendine özgü perspektifinin önemli bir unsuru olarak bireyin toplumsal katılımını önceleyen, görev ve sorumluluklarını sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi anlamına gelen bir yeteneği ifade etmektedir. Bu görev ve sorumluluklar, güncel sosyal yaşamın çatı kavramları olan eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal faaliyetleri içermektedir. Bireyin toplum içerisinde işlevsel kılınmaması, kişisel, kişilerarası ve topluma karşı olan eş, ebeveyn, arkadaş, çalışan veya toplumun bir üyesi olmak gibi transaksyonları zedeleyerek bireyin bizzat kendisini ve dolayısıyla toplumun işleyen çarklarını aksatmaktadır (Selçuk, 2016). Sosyal işlevsellik, sosyolojik yönü güçlü olan insanın toplum içerisinde sağlıklı bir benlik oluşturmasında önemli bir kavramdır. Dolayısıyla bireyin sosyal işlevselliğinin zedelenmesinin bir şekilde bireyin, özyeterliliği, psikolojik iyi oluş hali ve nihayetinde yaşam kalitesi üzerinde de olumsuz etkileri olabildiği çeşitli araştırmalarca ortaya konulmaktadır. (Buchcik, Westenhöfer, Fleming, & Martin, 2017; Pedrazza, Trifiletti, Berlanda, & Bernardo, 2013; Riaz Ahmad, Yasien, & Ahmad, 2014; Satterfield, 2001). Fakat bu çalışmaların hiçbiri Suriyeli gençlerle gerçekleştirilmemiştir.

Bugüne değin yapılan çalışmalar, Suriyeli çocuk ve gençlerin ciddi sorunlarla karşılaştığını göstermektedir (H. Demirbaş & Bekâroğlu, 2013; Gülmez & Öztürk, 2018). Dil sorunu, örselenme, çevresel koşullar, yeterli bilgiye sahip olunmaması ve yetersiz beslenme gibi faktörlerin de etki ettiği bu durum Suriyeli çocuk ve gençlerin yaşadıkları travma ile birleştiğinde ortaya daha olumsuz bir tablo çıkmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalar Suriyeli çocukların travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi ruhsal

belirtilerden muzdarip olduğunu, yaşam kalitelerinin optimal düzeyde olmadığını göstermektedir (Kaya, 2019; Türk Tabipleri Birliği, 2016). Bu durum, yukarıda da ifade edildiği üzere bireyin işlevsel kılınmamasının birer neticesi olarak pratikte yer almaktadır. Ancak çoğunlukla çocuklar üzerine odaklanan bu çalışmalar (Gülmez & Öztürk, 2018; Vatansever & Erden, 2018), Türkiye’de Suriyeli gençler üzerinde önemli oranda yinelenmemiştir.

Türkiye’de Suriyeli çocuk ve genç sayısının milyonu aşması ve kamplarda yaşayan Suriyelilerin sayısının ciddi oranda azalması, bu tür çalışmaların yeniden gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Nitekim yapılan çalışmaların çoğunlukla kamp içerisinde olması, işlevsellik kavramının içerdiği eğitim, sağlık, barınma ve istihdam konseptlerine yönelik parçalı ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmamış olması ve eğitim durumu, hane halkı sayısı ve gelir durumu gibi sosyokültürel birçok değişkenin araştırma sürecine dahil edilmemesi Suriyeli gençler üzerinde bu alanda daha sistemik ve makro bir haritanın çıkarılmasının önüne geçmektedir.

Bu bağlamda Suriyeli gençlerin eğitim, sağlık, istihdam, barınma ve sosyal faaliyetler çerçevesinde sosyal işlevselliklerinin mikro, mezo ve makro ölçütlerin bir arada ele alınmasıyla yeniden betimlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca söz konusu çalışmanın konusu, kişiler arası ilişkilere odaklanarak bilhassa ekolojik sistem perspektifinde kişilerarası sorunlara müdahale etme ve böylece birey, grup ve topluma işlevsellik kazandırma amacı güden sosyal hizmet alanının içerdiği bilgi ve bakış açısıyla yoğurulmalıdır.

Sosyal hizmetin bütüncül bakış açısı, birey-çevre etkileşiminin önemini vurgularken mevcut güçlü ve zayıf yönlerin nihaî faktörlerini de birey ve çevre etkileşiminde aramaktadır. Bu yaklaşımla ele alınacak olan çalışma, Türkiye’deki Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellik düzeylerini, sosyokültürel değişkenler etrafında güncel ekol ve paradigmalara daha uygun bir metotla işleyecektir. Bu ekol ve paradigmalarda, sosyal hizmetin bütüncül perspektifini desteklemektedir (Baykara Acar & Acar, 2002; Çalık Var, 2016; Duyan, 2010). Yukarıda sözü edilen sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, özyeterlik algısı ve psikolojik iyi oluş hali de güncel ekol ve paradigmaları en iyi şekilde yansıtabilecek değişkenler olarak düşünülmektedir. Nitekim sosyal işlevsellik ile bireyin

herhangi bir noktadaki görev ve sorumluluklarını sağlıklı bir şekilde yerine getirip getirmediği ve hizmetlere erişim kapasitesi analiz edilebilirken ilgili hizmetlerden alınan doyum, yaşam kalitesine işaret etmektedir. Mevcut çalışmada gençlerin merkezde olması ise özyeterlik algısı gibi daha çok akademik başarı ve kişilerarası ilişki dinamikleri üzerinden inşa edilen ve bireyin kendine yönelik farkındalığını içeren bilişsel ağırlıklı bir faktörün sosyal işlevselliğe ve yaşam kalitesi değişkenlerinin yanına eklenmesini gerekli kılmaktadır. Psikolojik iyi oluş hali ise bireyin kendini kabul etmesini ve genel olarak yaşamdan memnuniyet düzeyini içermesi yönüyle bireyin duygusal yönüne vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, özyeterlik algısı ve psikolojik iyi oluş hali ile Suriyeli gençlerin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Buna ek olarak sosyal hizmet perspektifi, araştırma verilerinin mikrodan makroya nasıl bir politika önerisine dönüştürülebileceği konusunda da teoriyi pratiğe indirgemektedir. Nitekim dünyanın pek çok yerinde göçmenlerin toplumsal katılımları ve işlevsellikleri konusunda çalışmalar yapılmış, ancak süreçlerin, verilerin yorumlanmasından öteye gidememesi ile nihai sonuç, felaketleri beklemek olmuştur. Bu duruma Lübnan'daki Filistinliler veya Almanya'daki Türkler örneğini vermek mümkündür (Söhn & Özcan, 2006). Her iki gruba yönelik de çalışmalar gerçekleştirilmiş, ancak istenen entegrasyon teması başarılamamış, günümüzde ise göçmen olgusu bu ülkelerde halen bir suç, eğitimsizlik ve psikososyal sorunlar olarak mevcudiyetini sürdürür olmuştur (Jad Chaaban et al., 2015; Lodigiani, 2017). Buna bağlı olarak sosyal hizmet çerçevesinin, yapılması planlanan bu çalışmanın odağı olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Böylece mikro düzeyde Suriyeli gençlerin sosyokültürel alandaki dinamiklerinin ve bu dinamiklerin sosyal işlevsellikleri üzerindeki etkisinin makro boyutta tartışılması gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın problemi 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellik düzeylerinin çeşitli sosyokültürel değişkenler etrafında incelenmesi, sosyal işlevsellik düzeylerinin yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş hali ve özyeterlik algıları üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve böylece Suriyeli gençlerin sosyal hizmet çerçevesine uygun olarak biyopsikososyal açıdan daha sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesine duyulan gereksinimdir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yaşayan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin tanınması, sosyokültürel yapılarının betimlenmesi ve çeşitli sosyokültürel değişkenler ekseninde sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş hali ve algılanan özyeterliklerinin incelenmesidir. Bu kapsamda sosyokültürel değişkenler bazında oluşturulacak gruplar arasında bağımlı değişkenlerin düzeyleri açısından herhangi bir farklılaşma olup olmadığı da derinlemesine analiz edilmiştir.

Araştırmanın amacı kapsamında öncelikli olarak nicel çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan nicel araştırmanın ardından verilerin ayrıntılandırılabilmesi amacıyla nitel çalışma yapılmıştır. Bu çerçevede öncelikli olarak gerçekleştirilmiş olan nicel çalışmanın cevaplanan ve alt amaçlara hizmet eden soruları şunlardır:

1. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sosyokültürel değişkenlere göre dağılımı nasıldır?
2. Araştırmada çalışılan sosyokültürel değişkenlere göre sosyal işlevsellik düzeyi anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Araştırmada çalışılan sosyokültürel değişkenlere göre yaşam kalitesi düzeyi anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Araştırmada çalışılan sosyokültürel değişkenlere göre özyeterlik algısı düzeyi anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Araştırmada çalışılan sosyokültürel değişkenlere göre psikolojik iyi oluş hali anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Araştırmada çalışılan bağımlı değişkenler (sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, özyeterlik algısı, psikolojik iyi oluş hali) arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

Araştırmanın nicel kısmının tamamlanmasının ardından gerçekleştirilen nitel kısımda nicel bulguların detaylandırılması, nicel ile aydınlatılamayan noktalara da ışık tutulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda nicel bölümden elde edilen verilerin bulgulara dönüştürülmesi ardından oluşturulan nitel odağa ilişkin araştırma soruları şunlardır:

1. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler, kendilerini nasıl betimlemektedir?

2. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler, sosyokültürel dinamiklerini nasıl betimlemektedir?
3. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler nelere değer atfetmektedir?
4. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler, Türkiye'deki yaşamlarını nasıl betimlemektedir?
5. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin Türkiye'deki eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal faaliyetlere katılım hakkındaki düşünceleri nelerdir?
6. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin akranları, ailesi ve mikro düzeydeki çevresiyle ilişkileri nasıldır ve hangi dinamikler üzerine kuruludur?
7. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler, Türk toplumu ile ilişkilerini nasıl betimlemektedir?
8. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sosyal yaşama katılımları nasıldır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Suriye krizinden bu yana literatürde Suriyeli dezavantajlı grupların psikososyal sağlığına yönelik birtakım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalar, daha çok mikro ölçekte olmakla birlikte sosyokültürel bağlamı kapsayıcı nitelikte değildir. Bu noktada söz konusu çalışma sosyokültürel değişkenleri içermesi ve ekolojik sistem perspektifiyle konuya yaklaşması açısından kritik bir bağlam üzerinde kurulmaktadır.

Literatürde Türkiye'deki Suriyeli gençlerde yaşam kalitelerini ve sosyal işlevselliklerini içeren mevcut bir çalışmanın olmaması ise bu araştırmanın önemini artıran diğer bir faktördür. Suriyeli gençler, her ne kadar büyük bir topluluğu ifade ediyor olsa da alanyazında doğrudan gençleri içeren bir çalışma bulmanın güçlüğü araştırmacı tarafından fark edilmiş, bu minvalde Suriyeli gençlerin yaşam kaliteleri ve sosyal işlevsellik düzeyleri üzerinden yapılacak bir çalışma ile araştırmacı için derinden, fakat literatür için betimsel nitelikte olabilecek bir çalışma ortaya konulması planlanmış, böylece Suriyeli gençlere yönelik bir perspektif oluşturabilmenin önemli olabileceği düşünülmüştür.

1.4. TANIMLAR

- ***Suriyeli Genç:*** 15-24 yaş aralığında olup Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan ve Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenleri ifade etmektedir.
- ***Sosyal İşlevsellik:*** Göçmen gencin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam alanlarına katılımı ve hem ev sahibi toplum hem de kendi toplumuyla olan sağlıklı etkileşimidir.
- ***Yaşam Kalitesi:*** Farklı yaşam alanlarından edinilen deneyimlere ilişkin genel doyumdur.
- ***Psikolojik İyi Oluş:*** Sosyal, bilişsel ve duygusal yönden sosyokültürel konjonktürün gerekliliklerini tam olarak yerine getirebilmek ve bu süreçte duygusal yönden tam doyum almaktır.
- ***Algılanan Özyeterlik:*** Spesifik bir alanda bireyin gereken performansı gösterip gösteremeyeceğine ilişkin inancıdır.

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SURİYELİ GENÇLER: BETİMSSEL GÖRÜNÜM

Suriye İç Savaşı'na paralel olarak 2011 yılında başlayan Suriyeli göçü, çevredeki ülkelerin tamamına yönelmiş ve yoğun kitlesel göçler yaşanmaya başlanmıştır. Ocak 2022 itibariyle yaklaşık 5.7 milyon Suriyeli göçmen Türkiye, Irak, Ürdün, Mısır ve Lübnan'da yaşamaya başlamış, bu sayının haricinde ülke içinde yerinden edilen milyonlarca Suriyeli de özellikle Suriye'nin sınır bölgelerine göç etmiştir (The UN Refugee Agency, 2022).

Tablo 1: Kayıtlı Suriyeli Göçmenlerin Çevre Ülkelerdeki Dağılımı*

Ülke	Kaynak	Son Verinin Alındığı Tarih	Oran	Nüfus
Türkiye	Göç İdaresi Başkanlığı	7 Ocak 2022	%65.7	3,736,925
Lübnan	BMMYK	31 Ekim 2021	%14.8	844,056
Ürdün	BMMYK	31 Aralık 2021	%11.8	672,952
Irak	BMMYK	31 Aralık 2021	%4.5	254,561
Mısır	BMMYK	31 Aralık 2021	%2.4	136,727
Diğer Kuzey Afrika Ülkeleri	BMMYK	31 Aralık 2020	%0.7	42,578

* The UN Refugee Agency (2022). Situation Syria Regional Refugee Response. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> adresinden alındı.

Suriye, en uzun kara sınırını kuzeyindeki Türkiye ile paylaşmaktadır. Ayrıca diğer çevre ülkelere nazaran Türkiye'nin daha gelişmiş bir ülke olması ve Türkiye'nin jeopolitik olarak Avrupa'ya geçiş noktası olması, Suriyelilerin ağırlıklı olarak Türkiye'yi tercih etmesiyle sonuçlanmıştır (Düvell, 2013; Neccar, 2017).

Türkiye’de, her ne kadar Suriyelilerin geçiciliği üzerine vurgu yapılmış olsa da 2022 yılı itibariyle 11 yılını dolduran çok sayıda Suriyeli göçmene ev sahipliği yapılmaktadır. 2018 yılına kadar açık kapı politikası uygulanan Türkiye’de, Suriye’den gelen göç dalgalarına herhangi bir kısıtlama getirmeksizin müsaade edilmiştir. Bu noktada, en kritik göç patlamalarının 2013 ve 2015 yıllarında olmasıyla birlikte Türkiye’deki Suriyelilerin ortalama kalış sürelerinin 7 ila 9 yıl arasında değiştiği söylenebilmektedir (AFAD, 2017).

Mevcut veriler Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin büyük oranda dinamik bir nüfusa tekabül ettiğini göstermektedir. Hâlihazırda Türkiye’de yaşayan 3.7 milyon Suriyelinin yalnızca %1.89’u 65 yaş ve üzerindeki nüfusu kapsamaktadır. Buna ek olarak %13.68’i 0-4 yaş aralığındadır ve bu yaş grubu büyük ölçüde Türkiye’de doğmuştur (multeciler.org, 2022).

Tablo 2: Ocak 2022 İtibariyle Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeliler*

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	264306	246733	511039
5-9	294539	276631	571170
10-14	221374	207962	429336
15-18	139804	119734	259538
19-24	287125	216317	503442
25-29	223863	162468	386331
30-34	168813	122519	291332
35-39	126668	99197	225865
40-44	86557	75465	162022
45-49	58670	57358	116028
50-54	46543	45397	91940
55-59	35414	35466	70880
60-64	23346	24106	47452
65-69	15206	16054	31260
70-74	8986	9898	18884
75+	8780	11500	20280
Toplam	2009994	1726805	3736799

* multeciler.org (2022, January 14). Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Aralık 2021 – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden alındı.

Türkiye’de 15-24 yaş aralığında 762.980 Suriyeli genç yaşamaktadır. Bu sayı tüm Suriyeliler içerisinde %20.42’lik bir orana denk gelmektedir. Öte yandan söz konusu oran diğer yaş aralıklarındaki oranların da üzerindedir.

Genç erkeklerin genç kadınlardan sayıca fazla olduğu da **Tablo 2**’de görülmektedir. 15 yaş sınırının altındaki çocuklar için de aynı bulgunun söz konusu olması, yakın gelecekte de Suriyeli genç erkeklerin Suriyeli genç kadınlardan sayıca daha fazla olacağını bulgulamaktadır.

Suriyelilerin okullaştırılması noktasında Türkiye, dünyada en yüksek okullaşma oranına sahip ülke konumundadır. Ekim 2021 itibariyle Türkiye’de örgün eğitim hizmetlerinden istifade eden %50.86’sı erkek ve %49.14’ü kadın olmak üzere toplamda 731.713 öğrenci bulunmaktadır. Türkiye’deki Suriyeli çocukların %65.08’i okullaştırılmıştır. Okullaşma oranı okul öncesinde %34.36, ilköğretimde %77.46, ortaokulda %81.79 ve lise düzeyinde %49.85 düzeyindedir (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2021). Bu oranlar Geçici Eğitim Merkezleri ve Geçici Barınma Merkezleri’nin ağırlıklı olarak hizmet verdiği 2011-2017 yılları arasında çok daha fazlayken özellikle Geçici Eğitim Merkezleri’nin kapatılması, süreci çocuk ve gençlerin okullaşması bağlamında da negatif etkilemiş görülmektedir. Buna rağmen Türkiye’nin, göçmenlerin okullaştırılması konusunda halen lider konumunda olduğu söylenebilmektedir.

Suriyeli gençlerin ilerleyen eğitim kademeleriyle okullaşma oranlarının azaldığı görülmektedir. Özellikle lise eğitiminde okullaşma oranının %50’nin altına düşmesi, çocuk ve gençlerin yaşlarının ilerlemesiyle okullardan ayrılıp çalışma hayatına atılmasının veya evlendirilmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Aksoy, 2020).

Hâlihazırda Türkiye’deki Suriyelilerin %30’u okuryazar değildir (Alptekin, 2018). Öte yandan %26’sı ilkokul, %15,8’i ortaokul, %12,4’ü lise ve %8,4’ü lisans ve lisansüstü mezunudur (AFAD, 2017). Bu durum, Suriyelilerin daha düşük ücretlere ve kayıt dışı olarak çalışmalarına neden olabilmektedir. Öte yandan Türkiye’de 2020 yılı itibariyle 132.497 yabancıya çalışma izni verilmiş durumdadır. Bu sayı içerisindeki Suriyelilerin oranı bilinmemekle birlikte 800 bin ila 1 milyon arasında Suriyelinin çalıştığı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Suriyeliler arasında yüksek oranda kayıt dışı istihdam durumunun söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır. ILO’nun yaptığı bir çalışmaya göre

15 yaş ve üzerindeki Suriyelilerin kayıt dışı istihdam oranı %97 seviyesindedir (Erdoğan, 2019; International Labour Organisation, 2017; UNHCR, 2020). Suriyeliler içerisindeki önemli bir nüfusun 15-24 yaş aralığında olmasına paralel olarak kayıt dışı istihdamdan önemli bir oranın yine bu kesimde olabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan Türkiye'deki Suriyeli çocuk ve gençlerin önemli bir kısmı travmatik yaşantılar deneyimlemiştir. Birçok çalışma Suriyeli çocuk ve gençlerin, birinin ölümüne veya yaralanmasına tanık olduğunu, bir yakınını kaybettiğini veya savaşı gördüğünü belirtmektedir. Buna paralel olarak Suriyeli çocuk ve gençlerde travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, enürezis ve majör depresyon tanısının ev sahibi topluma nazaran çok daha fazla seviyelerde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre son yapılan çalışmalar en sık rastlanan psikososyal sorunlar olarak Suriyeli çocuk ve gençlerin %26.9'una dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu, %25'ine majör depresyon, %23.1'ine anksiyete bozukluğu tanısı konduğunu göstermektedir (Çeri, Beşer, Perdahlı Fiş, & Arman, 2018; Ünver, Çeri, Poyraz Findik, & Rodopman Arman, 2021).

Suriyeli gençlerin Türkiye'de ne kadar süre daha yaşayacaklarının belirsiz olması, geri dönüşlere ilişkin düşünceleri üzerinde de etkili olmuştur. Önceki yıllarda Suriye'ye dönmek isteyenlerin oranı görece daha az iken hâlihazırda yapılan çalışmalar Suriyeli gençlerin %86'sının geleceğini Türkiye'de kurmak istediği bulgulamaktadır (Erdem, 2017). Dolayısıyla Suriyeli gençlerin Türkiye'ye ilişkin özellikle dini yönden aidiyet duygusu geliştirdiği ve ev sahibi topluma uyum sağlamak istedikleri çeşitli araştırmalarca ifade edilmektedir (Çiftçi, 2019).

Genel olarak Suriyelilerin halen geçici koruma statüsü altında olması ve ayrıca önemli bir kısmının iş imkânları nedeniyle ikamet edilmesi gereken illerden farklı yerde bulunmaları, Türkiye'nin Suriyelilere ilişkin verileri güncel tutmasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla birçok betimsel ve demografik istatistik, Suriyelilerin tamamından ziyade belli bir örneklem üzerinde çalışılabilmektedir.

2.2. SURİYELİ GENÇLERİN SOSYOKÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Her toplum, kendine özgü birtakım değerlerden, normlardan, inançlardan, kültürden ve bunların kompleks bir biçimde bir araya geldiği karmaşık sosyal ağlardan meydana gelmektedir. Bu durum, sosyalliği ve kültürelliği oluşturan temel alana işaret etmektedir.

Sosyallik, bireyin ve bireylerden oluşan grupların aktif aktörler olarak değerleri, anlamları ve kuralları oluşturan bir sistemi ifade etmektedir. Birey, “sosyal” kavramının merkezinde yer almakta ve diğer bireylerle toplumu, ağları ve dolayısıyla sosyalliği meydana getirmektedir. Bu nedenle sosyal olanda insan ve çevre etkileşimi ağır basmaktadır (Joyce, 2010; Sayın, 1993).

Kültürellik ise tinsel ve soyut olanın daha merkezde olduğu bir kavram olarak sosyallikte söz konusu olan anlamları, değerleri ve kuralları nesnelleştiren bir yapıyı ifade etmektedir. Kültürellikte birey ve toplum aktif rol sahipleri değildir. Aksine kendilerine biçilen ve içerisinde değerlerden, anlamlardan ve kurallardan birer parçalar bulunduran rollerin sunumunda görev alan, yalnızca olması gerekeni sahneleyen figüranlar olarak değerlendirilmektedir (Geertz, 1973; Mato, 2013).

Kültürelliğin ve sosyalliğin birbirinden ayrıştığı bu noktaların yanı sıra bu kavramların, birbirinden ayrı bir biçimde değerlendirilmesinin zor olduğu da ifade edilebilmektedir. Kültürel olanın, sosyal olanın yönlendirilmesinde etkin faktörleri kapsayan daha kapsamlı bir sistemi tanımladığı düşünüldüğünde sosyal olanın yalnızca bu sistem içerisinde ağların hareketlerini içerdiği söylenebilmektedir. Diğer bir deyişle kültürellik, sosyal olanın nasıl olması gerektiğine yönelik seçenekler sunan, sosyal olan ise bu seçenekler nezdinde faaliyete geçilen sistemi teşkil etmektedir (S. Güzel, 2011).

Sosyallik ve kültürellik, yukarıda da ele alındığı üzere birtakım bağlamlar ekseninde birbirinden ayrışmakta, öte yandan toplumu bir araya getiren temel dinamiklerden beslenen kavramlar olmaları nedeniyle birbiriyle benzeşmekte ve iç içe geçmektedir. Bu anlamda sosyal olma durumu ile kültürel olma durumunu bir araya getiren diğer bir kavram olarak zamana da atıfta bulunulabilmektedir. Kültürel olan geçmişten gelen arketiplerin birer yansıması anlamına da gelebilmektedir. Bu yönüyle sosyallikten ayrışan kültürellik, içerdiği değer ve normların oluşumu ve gelişiminde uzun bir zamana ihtiyaç

duymaktadır. Böylece kültürel kavramı, başlangıcı belirsiz birçok örüntünün bugüne kadar taşınması olarak tanımlanabilmektedir (Gündoğan, 2021).

Zaman faktörü üzerinden ele alındığında sosyal olanın da bugünü yansıttığı söylenebilmektedir. Sosyal olan, kültürel olandan gelen örüntülerin bugün görünürlük kazandığı ve sosyal gerçekliği oluşturduğu duygu, düşünce ve davranışlarda kendini göstermektedir (S. Güzel, 2011).

Tüm bunlardan yola çıkarak günümüzde sıkça kullanılan “sosyokültür” kavramının, sosyallığın bugüne yaptığı ve kültürelliğin ise geçmişe yaptığı atfin birleşiminden meydana geldiği görülmektedir. Dolayısıyla yukarıdaki içerikler, bir yandan geçmişten bugüne oluşmuş tüm değerleri, normları ve inançları şekillendirirken diğer yandan bu sürecin halen devam ettiğine ve sosyal gerçekliğin her an yeniden inşa edildiğine vurgu yapmaktadır (Gündoğan, 2021; S. Güzel, 2011).

Günümüzde sosyal olanın, başka bir ifadeyle “sosyolojik” olarak ifade edilenin, “kültürel” olarak ifade edilenle ilişkisinin bilimsel çerçevede çalışılabilmesi, araştırmacıların pratikteki eylemleri etnografik bir biçimde ele almasıyla gerçekleştirilmektedir. Araştırmacıların doğrudan gözlemleyerek her toplumda farklılaşan “sosyokültürel” örüntüleri birbirinden ayırması, teorisyenlerce mümkün görülmemektedir. Bu nedenle sosyallığın ve kültürelliğin bir araya getirildiği ve değişkenlerin varyansları üzerinden gözlemlenebildiği “kurumsal yapılar”, araştırmacıların sosyokültürel olanı çalışmasının yegâne yolu olarak ifade edilmektedir (Geertz, 1973; Mills, 2007).

Kurumsal yapılar, toplumların evlilik, aile, ebeveyn-çocuk ilişkisi, bayramlaşma, cinsiyet rolleri ve bireylerin birbirleri ile etkileşim sağladığı diğer tüm alanları ifade eden çatı bir sistemdir. Bu sistem içerisinde yer alan her bir başlık, sosyokültürel değişkenleri oluşturmaktadır (Mills, 2007).

Her bir toplum, kültürel olandan edindiklerini sosyal olana yansıtarak gözlenebilen kurumsal yapıları inşa etmektedir. Sosyokültürel değişkenlerin çerçevesini belirleyen bu kurumsal yapılar, toplumların gündelik yaşamlarında, davranışlarında, duygularında ve düşüncelerinde pratize edilmektedir (Gündoğan, 2021). Bu bağlamda Suriyeliler de

büyük bir toplum olarak kendilerini diğer toplumlardan ayıran veya diğer toplumlarla benzeyen çeşitli sosyokültürel özelliklere sahiptir.

Literatürde Suriyelilerle ilgili çalışılan az sayıda sosyokültürel özellikler olduğu görülmektedir. Nitekim bazı çalışmalarda Suriyelilere ilişkin yeterli bilgi sahibi olunmadığı da yine altı çizilen konulardan biridir. Daha çok 2011 yılının ardından Suriyelilerle tanışan Türk toplumu, pek çok ortak dinamiğin yanı sıra Suriyeli toplumunun farklı olduğu alanları da doğrudan deneyimlemeye başlamış, ilgili az sayıdaki çalışmalar da bu dönemin ardından yapılmıştır (Erdoğan, 2019). Ancak Suriyeli toplumunun gündelik rutinleri, sosyal yaşama katılımı, cinsiyet rolleri, eğitim sistemine bakış açısı ve kişiler arası ilişkiler bağlamındaki sosyokültürel özelliklerinin betimlendiği bu çalışmaların gençlere indirgenmediği ve Suriyeli gençliğine özgü dinamiklerin ortaya konulduğu bir nitelikte çalışmalara yer verilmediği görülmüştür. Bu nedenle mevcut araştırmada genel olarak Suriyeli toplumunun betimlenen sosyokültürel özellikleri üzerinden çıkarımlar yapılmıştır.

Bu çıkarımlardan ilki Suriyeliler içerisinde kadınların, genellikle ortaokuldan sonra okuldan alınmaları durumudur. Suriye’de eğitimin yalnızca 8 yıllık ilk ve ortaöğretim düzeyinde zorunlu olması ve kadınların da erken yaşta evlendirilmesi geleneği ile bağlantılı olarak kadınların 8 yıl eğitim almalarının ardından okuldan alındıkları ve büyük bölümünün ilköğretim veya ortaokul mezunu olduğu bilinmektedir. Türkiye’de de yapılan pek çok çalışma, Suriyelilerin eğitim sürecini 8 yıl olarak tanımladıklarını göstermektedir (AFAD, 2014; Büşra Doğan & Karakuyu, 2016; Genç & Öztürk, 2016).

Bu bulguyu destekler nitelikteki başka sosyokültürel özelliklerden de bahsedilebilmektedir. Bunlardan biri Suriyeliler arasında çocuk yaşta evliliklerin oranının fazla olduğudur. Buna göre; kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ve çok eşliliğin halen devam etmesi, okullaşma önünde de önemli bir engel teşkil etmektedir. Nitekim Suriyeliler içerisinde kız çocuklarının okullaşma oranı, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde istenilen düzeyin üzerinde seyrederken lise düzeyinde dramatik bir biçimde azalmaktadır (AFAD, 2014).

Ancak on yılı aşkındır Türkiye’de göçmen olarak yaşayan Suriyelilerin içerisinde buldukları ekonomik koşullar da bu olgunun pekişmesine olanak vermektedir.

Suriyelilerin gelir düzeylerinin düşük olması ve düzenli iş sahibi olamamalarına paralel olarak kız çocuklarının evlendirilmesi, hane içerisinde bir nüfusun azalması şeklinde yorumlanabilmektedir. Ayrıca evlendirme yoluyla akrabalık ilişkilerinin gelişebileceği ve böylece sosyal ve ekonomik destek alınabileceği düşüncesi de Suriyeli çocuk gelin sorununu güçlendiren nedenler arasında yer almaktadır (Ülgül, 2017).

Öte yandan Suriyeliler içerisinde akrabalık ve komşuluk bağlarının da oldukça kuvvetli olduğu bilinmektedir. Buna göre Suriyeliler, genel olarak düzenli bir biçimde akrabaları ve komşuları ile görüşmekte ve zaman zaman da akraba ziyaretleri için Suriye'ye gidebilmektedir. Bu olgu, Suriyeliler arasında güçlü bir sosyal destek ağının olduğunu göstermektedir. Günümüzde Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin bir bölümünün halen yakınlarının yanında kaldığını gösteren çalışmalara rastlanması, bu olguyu destekler niteliktedir (Karasu, 2016; K. Şahin & Elbeyli, 2022; Yıldız & Çakır Sümer, 2020).

Bu durumla benzer diğer bir sosyokültürel örüntü ise özellikle Suriyeli gençlerin WhatsApp ve Facebook başta olmak üzere çeşitli sosyal medya alanlarında yaygın olarak ortak gruplar kurması ve bu gruplar aracılığıyla Suriye'de ve Türkiye'deki pek çok gelişmeden birbirlerini hızlı bir şekilde haberdar etmeleridir. Bu ve bunun gibi durumlar, Suriyelilerin kültürel olarak birbirlerinden haberdar olma ve birbirlerini birçok alandaki gelişmelerden haberdar etmeleri ile daha yakın ilişkiler geliştirmesinin önünü açmaktadır. Temelde bununla benzeyen bir nitelik olarak Suriyelilerin güvenlik algılarının da yüksek olduğu hususu, yine literatürde sıkça değinilen kavramlardan birini oluşturmaktadır. Kendi aralarında kurdukları güçlü ağların aksine kritik güvenlik anlayışları nedeniyle temkinli davranma örneğine sıkça rastlanmaktadır. Bu nokta üzerinde Suriye devletinin güvenlikçi ve istihbarî yapılanmalara çok önem veren bir ülke olmasının da etkisinin olduğu düşünülmektedir. Pek çok çalışma, Suriyelilerin kendi ülkelerine ilişkin betimlemelerinin güvenlik unsuruyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin dışa kapalı gruplar olduğu da çalışmalarda belirtilmektedir (Aldamen, 2020).

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin bir diğer özelliği de büyük oranda sanayi ve hizmet sektöründe çalışan insanların Türkiye'ye gelmiş olmasıdır. Buna göre; tarımla uğraşanların göç etmeyi tercih etmediği ortaya çıkan diğer bir olgu olarak pratikte

yer almaktadır. Savaş sonrası sanayi ve hizmet sektörünün Suriye’de ciddi zarar görmesi, hâlihazırda Türkiye’deki Suriyelilerin büyük oranda bu alanlarda çalışan insanlar olmasıyla sonuçlanmıştır (Büşra Doğan & Karakuyu, 2016).

Suriyeli göçmenlerin yeme, içme ve giyim konusunda da önemli bir bölümünün Türkiye’ye ayak uyduramadığı görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar, Suriyelilerin üçte birinden fazlasının halen Türkiye’deki yemek ve giyim kültürüne alışamadığını, bunun yerine Suriyelilere özgü yiyecek, içecek ve giyim eşyalarının satıldığı yerlerden ihtiyaçlarını temin ettiğini göstermektedir (K. Şahin & Elbeyli, 2022).

Sosyal faaliyetlere katılma konusunda da Türkiye’de sorunlar yaşayan Suriyeli göçmenlerin neredeyse tamamının iş haricinde insanlarla vakit geçirmedikleri görülmektedir. Bu nedenle sosyal etkileşimin de oldukça sınırlı olduğu, toplumların birbirini tanıması ve sosyal ilişkilerin gelişmesinin engellendiği bulgusu ortaya çıkmaktadır (Gezici Yalçın & Yalçın, 2018).

Yukarıdaki tüm bu bağlamlar Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenler ile Türklerin ortak bir yaşam alanında birbiriyle ne kadar uyumlu hareket edebileceği olgusunu sınırlandırma veya kolaylaştırma faktörlerine dikkat çekmektedir. Birbiriyle benzeşen sosyokültürel dinamikler toplumların birbirlerini daha yakın algılamalarını sağlayan kolaylaştırıcı bir içeriğe sahipken keskin sınırlarla farklılaşan dinamikler ise “birbirine uyma” durumunu güç bir hale getirebilmektedir. Sosyokültürel dinamiklerin bu çerçevesi, uyum ve işlevsellik temalarında üzerinde çalışılması gereken değişkenleri işaret etmektedir.

2.3. SURİYELİ GENÇLERDE SOSYAL İŞLEVSELLİK, YAŞAM KALİTESİ, ÖZYETERLİK ALGISI VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ

2.3.1. Sosyal İşlevsellik

Sosyal işlevsellik, bir bireyin işi, ailesi, komşuları, boş zaman aktiviteleri ve sosyal çevresi gibi gündelik yaşantısı içerisindeki aksiyonlarında yeterliliğini ve tüm bu aksiyonlar sırasında ebeveyn olma, eş olma ve iş arkadaşı olma gibi sahip olduğu

rollerindeki yeterliliğine ilişkin bireyin kendi doyumunu ifade eden bir kavramdır. Buna paralel olarak bireyin yakın çevresindeki ilişkilerini yürütememesi ve sosyal performansındaki daha az yeterlilik, tam anlamıyla işlevsel olmadığını göstermektedir (Kasper, 1999).

Bireyin, toplum sisteminin alt bir sistemi olarak mevcut işleyen düzen içerisinde ne kadar uyumlu olduğu, sosyal işlevselliğin en temel göstergesidir. Dolayısıyla bireyin çevresi olarak addedilen yakın arkadaşları, eşi, işi, ebeveynleri ve ebeveyni olduğu çocukları ile olan ilişkilerindeki uyum, sosyal işlevselliğe ilişkin fikir veren unsurlardır (Bosc, 2000). Ancak bireyin yakın çevresi, sosyal işlevselliğin yalnızca bir yönünü ifade etmektedir.

Sosyal işlevsellik, daha çok mental sağlık alanında çalışılan bir kavram olsa da eğitim, barınma, istihdam ve sosyal uyum gibi çok daha makro temalar üzerinde de karşılıklı bir etkileşimden söz edilebilen çok faktörlü bir yapıya işaret etmektedir. Bu çok faktörlü yapı, sosyal işlevselliğin eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve kültürel uyum temalarında da ayrı ayrı çalışılabilmesine izin vermektedir (Bauböck & Tripković, 2017; Lawrence, 2005).

Sosyal işlevsellik değişkeninin mikro sistemler üzerinde incelendiği çalışmaların ağırlıklı olarak gündelik yaşamda yol açtığı olumsuzluklara odaklandığı, sosyal bilim içerisinde ve makro sistemler dâhilinde daha dar bir çerçevede ele alındığı görülmektedir (Kathryn L. Cornell, 2006; Saari, 2002). Bu durum, kapsam olarak oldukça geniş bir alanda nüfuzu bulunan sosyal işlevsellik kavramının doğasındaki bir dezavantaj olarak düşünülebilmektedir. Nitekim insan doğasını oluşturan bileşenlerin, birbirinden ayrı bir şekilde değerlendirilmesinin de güncel bilimsel paradigmlar tarafından desteklenmemesi, araştırmacıların çalışmalarını belli bir çerçeveye indirgemesi noktasında kendileri için kritik bir özelleştirme sorununu gündeme getirmektedir (Blakely & Dziadosz, 2007; Kathryn L. Cornell, 2006; Leighninger, 1977).

Bu bağlamda sosyal işlevselliğin, genel olarak literatürde kabul edilen ve temel yaşam alanlarına hitap eden eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve gündelik sosyal faaliyetler eksenlerinin her birinin bir arada değerlendirildiği bir çalışma prensibi içerisinde araştırmacıya daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülebilmektedir. Sözü edilen bu beş

birim, bireyin transaksiyonlarının farklılaştığı ve “çevre” olarak adlandırılan mezzo ve egzo sistemlerin üzerinde çalışılabilmesine imkân vermektedir (Kim Zapf, 2009).

Tüm bu yönleriyle sosyal işlevsellik, kendi içerisinde analiz edilebilen bir olgu olmasının yanı sıra çeşitli araştırmalarla birçok farklı değişkene ilişkin fikir verebilen korelatif ilişkileri de ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar sosyal işlevsellik düzeyleri ile depresyon, bipolar bozukluk, yalnızlık ve algılanan stres ile negatif; iyi oluş, evlilik doyumu, mutluluk, algılanan fiziksel sağlık ve empati yeteneği ile pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Bailey, Henry, & Hippel, 2008; Coyne et al., 1987; Hudson, Mathiesen, & Lewis, 2000; I. W. Miller et al., 1998; Murray & Lopez, 1996; Ndeti et al., 2018; Waldinger & Schulz, 2010). Bu örnekler literatürdeki pek çok çalışma ile çeşitlendirilebilmektedir.

Dolayısıyla sosyal işlevsellik, iş hayatından sağlık politikalarına ve bireyin duygudurumundan ekonomik durumuna kadar geniş bir aralıkta yer alan birçok bireysel ve çevresel faktörden etkilenebilmektedir (Kasper, 1999). Bu özelliğiyle çok yönlü ve çokça disiplinde bilinen bir çatı kavram olarak literatürde yer almaktadır.

Sosyal işlevselliğin sosyal uyum ve harmonizasyon kavramlarıyla da sık sık yan yana getirildiği görülmektedir. Özellikle göç temasında sıklıkla adından söz edilen sosyal uyumun farklı sosyokültürel yapıların refah içerisinde bir birliktelik idealini ifade etmesi, sosyal işlevsellikle doğrudan ilişkilidir. Sosyal uyumun sağlanması ile göçmenlerin ve ev sahibi toplum üyelerinin doğrudan kontak kurabildiği, böylece toplum sisteminin işlevsellik kazanacağı vurgulanmaktadır (Koc & Anderson, 2018; Zihnioğlu & Dalkıran, 2022).

Sosyal uyum kavramı, karşılıklılık olgusuna da vurgu yaparak toplum içerisinde her bir bireyin istifade edebileceği alanlarda eşit derecede söz sahibi olmaları şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu çerçevede ele alınan iki kavramın da böylece doğrudan bağlantılı olduğuna sıkça atıfta bulunmaktadır. Nitekim sosyal işlevsellik ile vurgulanan karşılıklılığın ve toplum sisteminin dengeli bir biçimde işlemesinin, sosyal uyum konseptinde de temel hedef olduğu görülmektedir. Sosyal uyumun, sosyokültürel ağları da içerisine alan bir yapı olması ve doğrudan sürece odaklanması yönüyle sosyal işlevselliğin daha üzerinde bir kavram olduğu, sosyal işlevselliğin, sosyal uyumun

yalnızca hedeflerinden biri olduğu kabul edilmektedir (Bosc, 2000; Murray & Lopez, 1996; Stanley, 2003).

Günümüzde üzerinde sıkça durulan sosyal uyum kavramının sosyal işlevsellikle olan bu bağıntısı, sosyal işlevsellik kavramının göç alanında çalışılabilecek bir forma dönüştürülebileceğine ilişkin bir alan sunmaktadır. Nitekim sosyal uyum, marjinal gruplarla çalışılırken toplumsal yaşamın farklı alanlarında bir arada gerçekleşmesi gereken bütünlüğü vurgularken sosyal işlevselliğin de aynı amacı taşıması, göçmenlerin uyumundan önce ne denli işlevsel olduklarının değerlendirilmesi gerektiğini ön plana çıkarmaktadır (Novy, Swiatek, & Moulaert, 2012).

Öte yandan sosyal işlevselci bir perspektifle değerlendirildiğinde toplumun sağlıklılığı, ev sahibi toplum üyelerinin de göçmenlerle yeterli ölçüde sosyal bağlarının olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle sosyal işlevsellik için karşılıklılık ilkesinin en gerekli kriter olduğu görülmektedir. Göçmenlerin, hizmet alımında ev sahibi toplumla eşit haklara sahip olması, bu haklardan eşit bir biçimde faydalanabildiği anlamına gelmemektedir. Bu noktada göçmenlere yönelik yaftalayıcı, hakların erişiminde engel teşkil edici ve nihayetinde işlevselliğe zarar verici soyut duvarlar da söz konusudur (Littig & Griessler, 2005; Novy et al., 2012).

“Katılım” kavramı, göçmenlerin yukarıda bahsedilen haklara erişim kapasitesini içeren ve sosyal işlevselliğin yordanmasına katkıda bulunan diğer bir olgudur. Sosyal katılım, karar verme süreçlerine katılım ve siyasal katılım gibi farklı versiyonlarının söz konusu olduğu katılım kavramı, bir hakkın edinilmesinden çok, pratikte o hakkın özgürce kullanılabiliyor olmasına vurgu yapmaktadır. Bu nokta, diğer bir deyişle toplum sisteminin çalışıp çalışmadığı anlamına gelmektedir. Böylece sosyal işlevsellikle doğrudan bağlantılı olarak katılım kavramının da bir branş olduğu söylenebilmektedir (Littig & Griessler, 2005).

Tüm bunlar ışığında sosyal işlevselliğin, göç teması için sosyal uyumla dengeli bir biçimde çalışılması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle bugün, dünyadaki en büyük göçmen topluluklardan birini oluşturan Suriyeli göçmenlerin de sosyal işlevselliğinin içerildiği bir sosyal uyum perspektifi gündeme gelmektedir. Mevcut araştırmanın odağında bulunan Suriyeli gençlerin, Türkiye’de eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve

sosyal faaliyetler alanlarında ne kadar işlevsel oldukları, sosyal uyumun ne denli gerçekleştiği hususunda fikir verme niteliğindedir. Bütüncül bir perspektif söz konusu olmasa da Suriyeli gençlerin işlevselliğinin içerildiği çalışmalara rastlanabilmektedir.

Yapılan çalışmalarda Suriyeli gençlerin sosyal faaliyetlere katılma konusunda oldukça arka planda kaldıkları bilgisi edinilmektedir. Buna göre; pek çok Suriyeli genç, yerel halkla etkileşim kurmamaktadır. Ağırlıklı olarak Suriyelilerin yaşadıkları bölgelerde ikamet edilmesi de bu konuda Suriyeli gençlerin işlevsellik kazanmasına engel olan faktörler arasında gösterilmektedir (Gezici Yalçın & Yalçın, 2018).

Gençlerin bir kısmının küçük yaşlardan itibaren Türkiye’de yaşaması ise bu bağlamın istisnai bir noktasını oluşturmaktadır. İlköğretimden itibaren düzenli olarak okula giden ve Türkçe bilen Suriyeli gençlerin sosyal faaliyetlere katılmada ve Türk arkadaşlar edinmede yaşadıkları sorunların bu özelliklere sahip olmayanlara göre anlamlı bir şekilde daha az olduğu vurgulanmaktadır. Okula düzenli olarak devam etmemek ve çocuk yaşta çalışmaya başlamak bu konuda bir dezavantaj olarak yer almaktadır (Erdoğan, 2019).

Suriyeli olmanın çatı bir kavram olarak pek çok etnik gruptan insanı içerdiği söylenebilmektedir. Arap, Süryani, Kürt, Türk ve Türkmen gibi farklı etnik grupların yanı sıra mezhepsel olarak da farklılaşma görülmektedir. Bu farklılaşmalar, Türkiye’de uyumu etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Buna göre; Suriye’den gelen Türkmen gençlerin, ortak dil ve mezhebe bağlı olarak Türkiye’ye daha kolay uyum sağladıkları ve sosyal yaşamda daha aktif oldukları görülmektedir (Apak, 2015; Büşra Doğan & Karakuyu, 2016).

Bu konuda Suriyeli gençlere ilişkin diğer bir bilgi de günlük rutinlerin işlevselliği doğrudan etkileyecek bir biçimde pratikte yer almasıdır. Suriyelilerin, sıcak iklim bölgesinden gelen insanlar olarak ülkelerinde günlük aktiviteler daha çok akşama doğru başlamakta ve sabahın erken saatlerine kadar devam etmektedir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası nitelikli pek çok çalışma, Suriyelilerin mesai saatlerine ayak uyduramadığını ve yerel halk ile etkileşim kurabilecek saatlerde aktif olmadıklarını belirtmektedir. Bu durum, Suriyelilerin iş hayatında da sorunlar yaşamasına neden olan bir faktör olarak yerel halk ile aralarında kurulabilecek sosyal ağların oluşmasını da engellemektedir (Erdoğan, 2019).

İstihdam konusundaki sorunlarla bağlantılı olarak işlevsellik çatısında ele alınabilecek olgulardan biri de sosyal yardımlardır. Türkiye’de Suriyeli ailelerin önemli bir bölümü sosyal yardım almaktadır. Türk Kızılay ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığıyla yapılan yardımların giderek artması, temelde Suriyelilerin başta istihdam olmak üzere topluma katılımlarının pek çok alanda geri kaldığını göstermektedir. Suriyeli gençlerin %90’ından fazlasının kayıt dışı çalışıyor olması nedeniyle aylık hane gelirlerinin asgari ücret veya daha azına tekabül ettiğini belirten çalışmalar, bu gençlerin açlık sınırının altında olduğunu, sosyal yardıma ihtiyaç duyduklarını ve buna paralel olarak toplumsal katılımlarının gündeme getirilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir. Bu bağlam, Suriyeli gençlerin istihdam konusunda işlevsel olmadığını ortaya çıkarmaktadır (Akcan, 2018; International Labour Organisation, 2017; Üçer Gürel, Özkazanç, & Atılgan, 2018).

Sağlık konusunda da bu tür sorunların yaşandığını destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur. Suriyelilerin savaş nedeniyle Türkiye’ye geldiği göz önünde bulundurulduğunda 2011-2015 yılları arasında ciddi travmatik yaşam deneyimlerine maruz kaldığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalar, bu dönemdeki çocukların yarıya yakınının travma sonrası stres bozukluğu, uzamış yas, ve depresyon gibi çeşitli psikososyal sorunları deneyimledikleri belirtilmektedir (Kaya, 2019; Türk Tabipleri Birliği, 2016). Sözü edilen yıllarda Türkiye’ye gelen çocukların halen Türkiye’de yaşaması ve psikososyal sorunların çözümüne yönelik geniş çaplı bir sağlık politikasının uygulamada olmaması, Türkiye’deki günümüz Suriyeli gençlerinin bu sorunları daha derinden deneyimleme ihtimalini güçlendirmektedir (ORSAM & TESEV, 2015). Dolayısıyla Suriyeli gençlerin işlevselliklerinin değerlendirilmesinde sağlık faktörünün beklenenden çok daha kritik bir öneme sahip olabileceği düşünülmektedir.

Nitekim günümüzde Suriyelilerin, Türklere oranla sağlık sisteminden yararlanma oranları çok daha fazladır. Bu durumun psikiyatri kliniklerinde de geçerli olduğu verisi, gençlerin sosyal yaşamda işlevsel olmalarına engel teşkil edebilecek diğer bir faktörün altını çizmektedir. Bu çerçevede mental anlamda sağlıklılık kriterlerinin yeterince karşılanamaması nedeniyle Suriyelilerin pek çok noktada işlevsel olamadığı belirtilmektedir (ORSAM & TESEV, 2015).

Literatürdeki çalışmalar, Suriyeli gençlerin daha çok sosyal bağlamda Türkiye'deki yaşama sağladıkları uyuma odaklanmaktadır. Ancak bütüncül ve karşılıklılık olgusuna uygun çok sayıda değerlendirmeye rastlanmaması, Suriyeli gençlerin merkezde olduğu ve her alanda işlevselliklerinin tartışıldığı çalışmalara ve değerlendirilmelere olan ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

2.3.2. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi, sağlık sistemi, sosyal politika, gelir düzeyi ve fiziksel çevre gibi farklı nesnel göstergelerin çemberinde yer alan ve bireyin kendisinden ve sosyokültürel olarak içerisinde yer aldığı toplumun değerlerinden beklentilerini gösteren bir algılayış biçimi olarak tanımlanmaktadır (Kangal, 2009). Daha öz bir ifadeyle yaşam kalitesi, insanların farklı yaşam alanlarından edindikleri tecrübelerle ilişkin doyumu ifade etmektedir (Palys & Little, 1980).

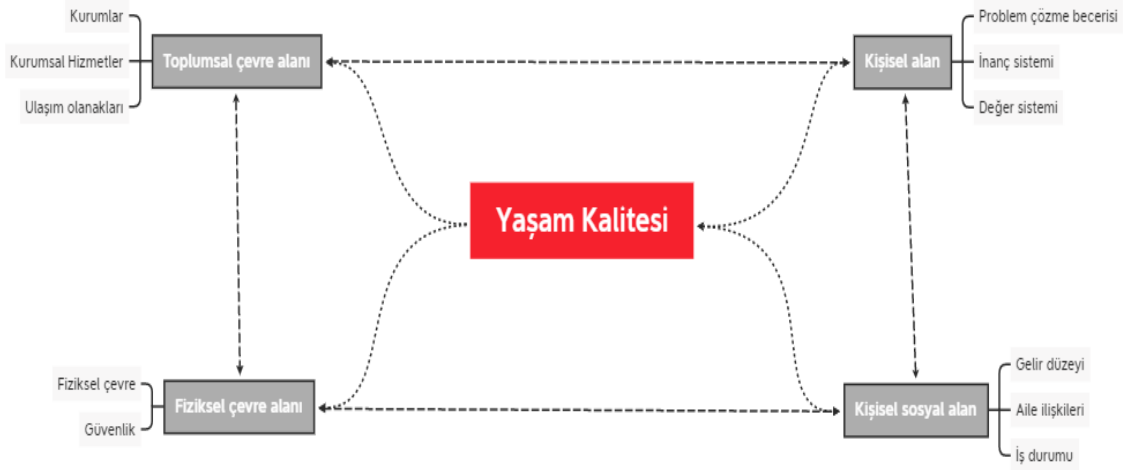
Dünya Sağlık Örgütü, yaşam kalitesini “bireyin içerisinde yaşadığı kültür ve değer sistemleri bağlamı içerisinde amaçları, beklentileri, standartları ve ilgilerinin konumuna ilişkin algısı” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla yaşam kalitesi, bireyin sosyokültürel çevresini de içeren bir biçimde gündelik yaşam deneyimleri ile bu deneyimlerin amaçlar, beklentiler, standartlar ve ilgiler arasındaki mesafe ile ilişkilidir. Bireyin, deneyimlerini nasıl algıladığı ile belirtilen dört noktayı nerede konumlandığına ilişkin algısı arasındaki mesafenin küçülmesiyle yaşam kalitesi artmaktadır (WHO, 1998).

Öte yandan yaşam kalitesi, algının merkezî bir rolü olması nedeniyle tüm yönleriyle subjektif bir nitelik taşımaktadır. Fiziksel sağlık, psikolojik durum, bağımsızlık, sosyal ve çevresel ilişkiler, inançlar ve bu olguların arasındaki bağların her biri yaşam kalitesini belirleyen ve bireyin algılarıyla şekillenen subjektif boyutları teşkil etmektedir (WHO, 1998).

Farklı bir perspektifle ele alındığında bir faktör olarak yaşam kalitesi, bireyin fiziksel ve mental sağlığından, bağımsız karar alma süreçlerinden ve çevresinden oluşan farklı dinamiklerin ortak bir kümesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bireyin şimdiki yaşamı

ve yaşamına ilişkin beklentisi üzerine şekillenen yaşam kalitesi, umut, optimizm ve arzulara göre değişkenlik gösterebilmektedir (Calman, 1984; Saxena & Orley, 1997).

Şekil 1: Yaşam Kalitesinin Boyutları

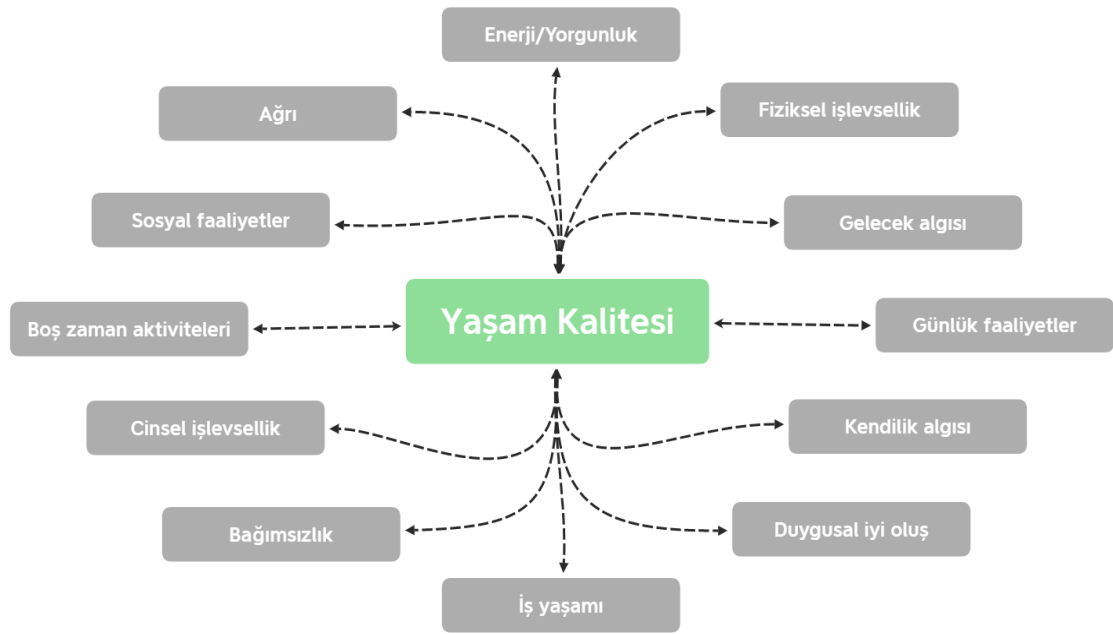

Yaşam kalitesi, bireyin sosyal refah düzeyinin yüksek olmasını ifade etmektedir. Eser (2004), bireyin sosyal refah düzeyiyle bağlantılı olarak yaşam kalitesinin dört boyutu olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki olan kişisel alan, bireyin problem çözme becerisinin ön planda olduğu ve kendi değer ve inanç sistemleri aracılığıyla yaşamına atfettiği değerden doğrudan etkilenen bir yaşam kalitesi alanını açıklamaktadır. Kişisel alanda bireyin olay ve olgulara yönelik kendi perspektifi ve yaklaşımı söz konusudur. Bu nedenle kişisel alanın, diğer boyutları algılayış biçimi üzerindeki etkisi nedeniyle yaşam kalitesini şekillendirebileceği vurgulanmaktadır.

İkinci boyut olarak kişisel sosyal alanda ise bireyin mikro ilişkileri yer almaktadır. Bu boyutta bireyin yakın çevresiyle ilişkilerindeki doyumu ve bu ilişkilerin sağlamlığı ana temadır. Aile ve iş çevresi kişisel sosyal alan içerisinde yer almaktadır. Fiziksel çevre, bireyin yaşam alanını kapsayan bölgenin ne derece güvenli olduğuna ilişkin bireyin algısını ifade ederken toplumsal çevre alanı, bireyin makro ölçüde yaşadığı sosyopolitik konjonktürü, hizmetlere erişimini ve diğer fırsatlara erişimini kapsamaktadır. Tüm alanlarda bireyin algısı ön plandadır. Dolayısıyla yaşam kalitesi kavramında bireye sunulandan ziyade bireyin kişisel alanını, çevresini ve sosyopolitik zemini nasıl tanımladığı yaşam kalitesinin varyansını belirlemektedir (Eser, 2004).

Farklı çalışmalarda farklı dinamikler üzerine kurgulanan yaşam kalitesi, bugüne kadar pek çok araştırmada, bireyin farklı yönlerine ilişkin algılarının öğrenilmesi amacıyla kullanılmıştır. Araştırmacılar, yaşam kalitesinin içerdiği alanlara binaen uyku kalitesinden gelecek algısına kadar geniş bir yelpazede değerlendirmeler yapmıştır.

Şekil 2: Literatürde Yaşam Kalitesi ile Birlikte Çalışılan Boyutlar

Yaşam kalitesi birçok farklı faktörün şemsiye kavramıdır. Eğitim, istihdam, ekonomik durum, sosyal aidiyet, fiziksel ve mental sağlık, dini inançlar, özgürlük, güvenlik ve boş zaman, yaşam kalitesini doğrudan etkileyen indikatörler olarak çokça çalışmanın konusu olmuştur (Bottomley, 2002; Gregory, 2009; Nussbaum & Sen, 1995). Psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi kavramlar da yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkili olduğu ifade edilen değişkenlerdir (Demir et al., 2021; Murat Yıldırım & Arslan, 2020).

Yukarıdaki **Şekil 2**'de yaşam kalitesinin ele alınabileceği başlıklar verilmiştir. Söz konusu başlıklar aynı zamanda pek çok çalışmada yaşam kalitesi ile ilişkilendirilen ve bireylerin algısına odaklanan çalışmaların temalarını meydana getirmektedir. Bu temalar da kendi içerisinde farklı alt temalara bölünebilmektedir (Carr, Higginson, & Robinson, 2002).

Yukarıdaki başlıklarda yer aldığı üzere yaşam kalitesinin bireysel, sosyal ve kültürel özellikleri bir arada bulunduran bir yapısı bulunmaktadır. Bu nedenle bireyin algısını etkileyebilecek eğitim hizmetleri, sosyal yardım hizmetleri, istihdam hizmetleri ve barınma hizmetleri gibi makro olguları doğrudan ilgilendiren noktalarda yaşam kalitesi düzeyleri birbirinden belirgin farklılıklar gösterebilmektedir. Bu doğrultuda yaşam kalitesinin sosyopolitik ve sosyokültürel değişkenlerle oluşturulacak gruplarda anlamlı ayrışmalara rastlanabilmektedir. Erkek olmak, geniş bir sosyal çevreye sahip olmak, yüksek gelir ve eğitim düzeyine sahip olmak, yaşanılan konutun özellikleri ve kendine zaman ayırabilmek doğası gereği yaşam kalitesini artıran faktörler olarak pek çok toplumda yer alan faktörlerdendir (Aydiner Boylu & Paçacıoğlu, 2016).

Yaşam kalitesine yönelik literatürdeki çalışmaların ağırlıklı olarak sağlık alanında gerçekleştirilmiştir. Yaşam kalitesinin patoloji ve fiziksel desteğe ihtiyaç duyma odaklarıyla çalışılması, pek çok çalışmada sosyal bağlamından daha uzakta konumlandırılmasıyla sonuçlanmış, böylece bütüncül değerlendirmeleri sekteye uğratmıştır. Bu noktada sağlık kavramının gelişimiyle bağdaşan bir yaşam kalitesi terminolojisinden de bahsedilebilmektedir. Nitekim sağlık kavramının zamanla bireyin psikolojik ve sosyal yönlerine de vurgu yapması, yaşam kalitesinin bu yönleri içermeden değerlendirilmesinin yanlış sonuçlara yol açabileceği fikrini güçlendirmiştir. Günümüzde yapılan çalışmalar yaşam kalitesinin sosyal işlevselliği doğrudan ilgilendirdiği ve sosyal işlevsellikle birlikte çalışılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle yaşam kalitesinin sosyokültürel bağlamından koparılmadan ve sosyopolitik süreçlerin de içerildiği çalışmalarda yer almasının, değerlendirme açısından daha sağlıklı sonuçları beraberinde getireceği düşünülmektedir (Carr et al., 2002; Leader et al., 2021; Souza Júnior et al., 2021).

Son yıllarda yaşam kalitesi ile sosyal işlevselliği bir arada işleyen çalışmalar, bu iki kavram arasında pozitif yönlü güçlü bir korelasyon olduğunu göstermektedir (Trompenaars, Masthoff, van Heck, Vries, & Hodiament, 2007). Nitekim yaşam kalitesi ile sosyal işlevselliğin benzeşen alt kategorilerinin olması, bunlardan birini belli açılardan ölçmenin bir diğerini de kısmen ölçme anlamına geldiğini göstermektedir. Sosyal işlevselliğin nesnel göstergelerinin bulunması, bu konuda yaşam kalitesinin daha çok bireyin sosyal ilişkileri noktasında sosyal işlevsellikle ilişkili olduğunu açıklamaktadır.

Bu göstergeler ekseninde yaşam kalitesi kavramının, sosyal işlevselliğin çalışıldığı bir araştırmada tamamlayıcı bir unsur olarak yer alabileceği düşünülmektedir (Eisenberg et al., 1997; La Rodríguez de Vega & Toscano, 2018; Tripathi, Rai, & van Rompay-Bartels, 2021).

Günümüz toplumlarının pek çoğu, içerisinde göçmenlerin de önemli bir kitlesini oluşturduğu dezavantajlı grupları içermektedir. Sosyal devlet anlayışının güçlü bir şekilde sahaya yansımaları, göçmenlerin de aralarında bulunduğu dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılmasını gerektirmektedir. Nitekim toplumun refah seviyesinin artırılması, her bir ferdin yaşam kalitesinin artırılması olarak kabul edilmektedir. Uluslararası çalışmalar, göçmenlerin kendi yaşam kaliteleri için daha çok “kaliteli boş zaman” kavramına vurgu yaptığını göstermektedir. Buna göre; göçmenlerin ev sahibi toplumlara göre daha eğitim düzeylerinin daha düşük olması, daha az gelir elde etmelerine ve daha fazla süre çalışmak zorunda olmalarına yol açmaktadır. Bu durum göçmenlerin, yaşam kalitelerini düşük düzeyde algılamalarına yol açmaktadır (Chick et al., 2016; J. Kim, Chun, Heo, Lee, & Han, 2016).

Göçmenlerin yaşam kalitesi, yaşadıkları bölgenin koşulları, ev sahibi toplumla göçmenin kültürü arasında hissedilen uzaklık, göçün gönüllü veya zorunlu bir nitelik taşıması ve göç edilen ülkede göçmenlerin kurduğu sosyal ağlar gibi faktörlere göre şekillenebilmektedir (Veenhoven, 1996). Bu doğrultuda Türkiye’de Suriyeli göçmenlerle yapılan araştırmalar da benzer bulguları destekler nitelikte bilgiler vermektedir.

Suriyeli göçmenlerin özellikle Türkiye’nin sınır bölgelerinde hızlı bir şekilde yoğunlaşması, bölgede hızlı ve çarpık kentleşmeye paralel olarak enflasyonun, çeşitli bulaşıcı hastalıkların ve sosyal sorunların artmasına yol açmış, böylece yaşam kalitesinin bölgede göçmenleri de içeren bir biçimde azaldığı görülmüştür (Yaylı & Ökde, 2019).

Suriyeli gençler, özellikle 2016 yılının ardından Türkiye’nin farklı bölgelerine dağılmış ve göçmenlerin çoğunluğu Geçici Barınma Merkezleri dışına çıkmıştır. Bu dönemden itibaren Geçici Eğitim Merkezleri’nde eğitim alamayan çocuk ve gençlerin bir kısmı okulu tamamen bırakarak ailelerine destek olmak amacıyla çalışma hayatına başlamıştır. Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin çalışma izinlerinin alınmasında yaşanan birtakım aksaklıklara paralel olarak Suriyeli çalışanların önemli bir bölümünün asgari ücretin

altında çalışması nedeniyle çocuk ve gençler okullardan ayrılarak çeşitli meslek kollarında çalışmaya başlamıştır. Bu süreç, eğitim hizmetlerine erişmelerini engellemiş ve yaşam kalitelerini düşürmüştür (ORSAM & TESEV, 2015).

Yaşam kalitesinin göstergelerinden bir diğeri olan güvenlik olgusunda da olumsuz gelişmeler söz konusudur. Nitekim iç savaşın verdiği travmatik etkilerin yanı sıra göç patlamaları ile karşılaşan Türkiye’de de sınır bölgelerinde güvenlik ihtiyacı doğmuş, her iki kültür üyelerinin de yaşam kalitesine ilişkin algıları negatif bir seyir izlemiştir. Suriyelilerin bazı bölgelerde yerel nüfusa çok yakın sayıda olması, kısa sürede gerçekleşen demografik değişimin bir tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır (ORSAM & TESEV, 2015; Yaylı & Ökde, 2019).

Türkiye’de on yılı aşkındır sağlık alanında yapılan atılımlar ile bulaşıcı hastalıkların büyük oranda önüne geçilmiştir. Ancak Suriyelilerin bu konuda çeşitli dezavantajlarının bulunması, sınır bölgelerinde suçüçeğı ve kızamık başta olmak üzere birçok bulaşıcı hastalık oranının artmasına neden olmuş, böylece sağlık temasında yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesinin yanı sıra toplumdaki güvenlik ihtiyacı da artmıştır. Suriyeli çocuk ve gençlerin yaşam kalitesini düşüren bir etmen olarak bulaşıcı hastalıklar, ev sahibi toplumla aralarında hissedilen mesafenin büyümesine yol açmış, toplumda Suriyeli çocuk ve gençlerin hastalık taşıdığı algısını tetiklemiştir. Bu duruma karşın çeşitli önlemler söz konusu olsa da Suriyelilere yönelik aşı çalışmalarının henüz tamamlanamamış olması, sorunun halen devam etmesine neden olmaktadır (Turan, Kaya, & Sezen, 2018).

Öte yandan eğitim hayatlarından bağımsız bir biçimde Suriyeli çocuk ve gençlerin çalışmak zorunda kalmaları da yaşam kaliteleriyle doğrudan ilişkili bir durum olarak değerlendirilmektedir. Nitekim günümüz bilişim çağının imkânlarına erişimde yaşanan aksamalar, çağın gerisinde kalmaya neden olabilmektedir. Böylece bugün ile yarın arasında bulunan yaşam kalitesi de boş zaman aktivitelerin olmaması, akran ilişkilerinin olumsuz etkilenmesi ve diğere alanlarda gençlere yönelik fırsatlara erişimde engel teşkil etme gibi nedenlere bağılı olarak negatif yönde etkilenmektedir (Karaküçük, Ayyıldız Durhan, & Çakır, 2020).

Suriyeli gençlerin içerisinde bulunduğu dezavantajlı durumun yaşam kalitelerini düşürdüğünü gösteren çalışmalar, makro zeminde düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Gençlerin topluma kazandırılmaları, akademik olarak istenilen düzeye erişebilmeleri ve toplumun birer parçası olabilmeleri için psikososyal sorunlarının çözülmesi ve temel stresörlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yaşam kalitesi, politik bir angajmanın semsiyesi dâhilinde gelir durumu, istihdam ve altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi gibi kurumlara atıfta bulunulan noktaları doğrudan içermektedir.

2.3.3. Özyeterlik Algısı

İlk olarak 1986 yılında Albert Bandura tarafından tanımlanan özyeterlik, temelde bir tutumun, davranışın veya aksiyonun yerine getirilebileceğine yönelik bireyin kendine olan inancını ifade etmekle birlikte yapılması planlanan bir etkinliğin organizasyonunu, kişinin kendisinin yapabilirliğine ilişkin öz yargısını içermektedir (Bandura, 1982). Daha özet bir biçimde özyeterlik, bir sorunla baş etme veya bir eylem gerçekleştirme konusunda kişinin kendine olan güvenini ifade etmektedir (Kansu & Hızlı Sayar, 2018). Dolayısıyla özyeterlik algısı, özgüvenin inşasındaki en kritik bileşen olarak ele alınmaktadır (Y.-H. Kim, 2003).

Özyeterlik, bebeklik döneminden itibaren gelişen ve hayat boyu devam eden sosyo-bilişsel bir özellik olarak daha çok çevrenin, bireye neyi yapıp yapamayacağına ilişkin söylemleri üzerine inşa edilmektedir. Bu noktada bireyin ailesinin önemli bir rolü olmasının yanı sıra akran grupları ve etkileşimde bulunulan diğer toplum üyelerinin özyeterlik üzerinde bir değişken olduğu da söylenebilmektedir (Çubukçu & Girmen, 2007).

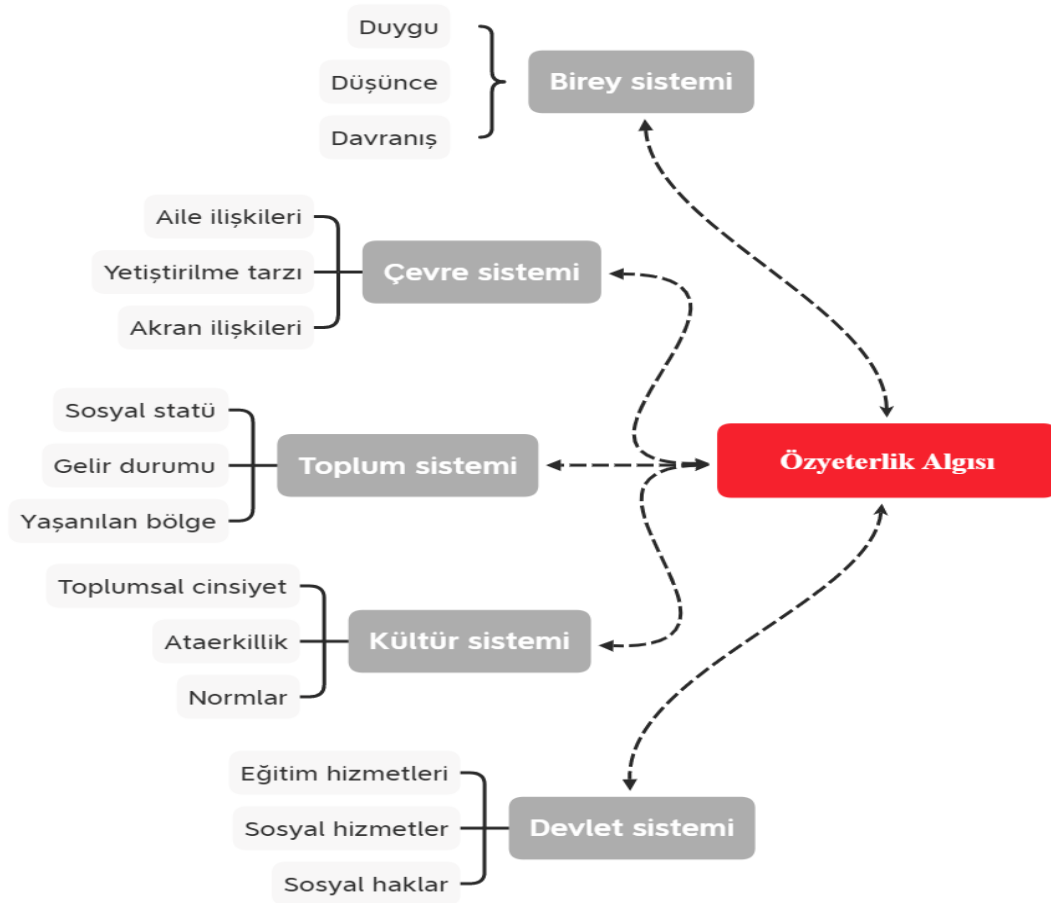
Özyeterlik kavramı, zaman içerisinde farklı alt kavramlarla açıklanmaya başlanmış ve internet özyeterliği, sosyal özyeterlik, meslekî özyeterlik, politik özyeterlik ve duygusal özyeterlik gibi kavramlar türemiştir (Anderson & Betz, 2001; Tosun et al., 2019). Bu kavramların her birinin bireyde yüksek düzeyde olması, bireyin yapmak istediğini kararlı bir şekilde seçme ve yapabilme gücünü artırmaktadır. Dolayısıyla özyeterlik, diğer bir yönüyle harekete geçme ve katılım göstermeyi içerisinde bulundurmaktadır (Gürbüz, 2022).

Özyeterlik, bireyin yapabilirliğinin farkında olmasını gerektirmektedir. Geçmiş deneyimler ve çevrenin birey ile olan ilişkisinde inşa edilmeye başlayan özyeterlik algısında birey, neyi yapabileceğine ilişkin bir farkındalık geliştirmektedir. Söz konusu farkındalığın gelişim sürecinde birey, duygu, düşünce ve davranış yönleriyle güdülenmekte ve kendini motive edebilmektedir. Bu nedenle özyeterlik algısının bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendiren bir faktör olarak yüksek olması, arzu edilen özelliklerden biridir (Gürbüz, 2022).

Özyeterlik algısı, başarı ve başarısızlık kavramlarıyla sıklıkla ilişkilendirilmektedir. Özyeterlik algısının yüksek olduğu bireyler sürekli başarılı kimseler olmamakla birlikte özyeterlik algısı ile yeniden deneme ve başarısızlıkla mücadele etme davranışları sergilemektedir. Başarısızlığın getireceği olumsuz duygu ve düşünceler daha kolay bir şekilde atlatılabilmekte ve psikolojik dayanıklılık yükselmektedir. Böylece özyeterlik algısında bireyin, yaşamında istemediği ve değiştirmeyi talep ettiği noktalarda istedik değişikliğe yönelik harekete geçmesi ön planda bulunmaktadır. Bu yönüyle özyeterlik, özellikle bireyin yeteneklerinin olduğu durumlarda bu yeteneklerin ortaya çıkarılması için zaman kazandıran ve süreç içerisinde bireyin umutsuzluk, karamsarlık, stres ve endişe gibi olumsuz duygudurumla mücadele etmesini kolaylaştıran bir etmen olarak değerlendirilebilmektedir. Böylece özyeterlik gerçek potansiyelden çok bireyin yeterliğine olan inancını kapsamaktadır (Kurbanoğlu, 2004).

Harekete geçme ve psikososyal sorunlara karşı dirençli olma durumu özyeterliğin, bireye işlevsellik kazandıran bir yönüdür. Bireyin kendi duygu, düşünce ve davranışlarının yanı sıra çevreden aldığı dönütler, sahip olduğu imkânlar, fırsatlara erişim ve katılım özgürlüğü faktörleri, özyeterliğin üzerinde etkili olabildiği gibi özyeterlik de bu faktörlerin tamamını çeşitlendirme ve artırma fonksiyonunu içermektedir (Bandura, 1995; Khan & Waheed, 2006; Zeko-Underwood, 2019). Özyeterliğin karşılıklı olarak etkileşim içerisinde olduğu değişkenleri beş başlık altında toplamak mümkündür. Bu başlıklar, aynı zamanda bireyin işlevsel olmasında öncü role sahiptir. **Şekil 3**, literatürde özyeterliğin etkilendiği ve etkilediği değişkenleri içermektedir.

Şekil 3: Özyeterlik Algısını Etkileyen Faktörler

Özyeterlik algısı öncelikle bireyin kendi karakteristik özelliklerinden etkilenmektedir. Bireyin duygudurumu ve genetik yatkınlığına göre duygu, düşünce ve davranışları şekillenebilmekte, özyeterlik algısı da bu bağlamda artmakta veya azalmaktadır. Öte yandan yukarıda da bahsedildiği üzere aile ve akran ilişkileri de yakın çevresi olarak bireyin özyeterliliğini etkilemektedir. Bireyin toplum içerisinde sahip olduğu gelir durumu, yaşadığı bölge ve sosyal statüsünün yanı sıra toplumun benimsediği kültürel öğeler de kritik değişkenler olarak özyeterlikle karşılıklı ilişki içerisinde. Tüm bunların yanında bireyin vatandaşı olduğu ülkede kendisine sunulan hizmetler ve haklar da özyeterliliği etkileyen makro faktörler olarak sahada yer almaktadır (Bandura, 1995).

Birçok çalışma özyeterlik üzerine konumlandırılmış ve farklı değişkenlerle olan korelasyonlara bakılmıştır. Bandura'nın özyeterlik kavramını literatüre kazandırmasının ardından önemli sayıda çalışma, ilişkili olduğu diğer konseptlere odaklanmış ve ulusal ve

uluslararası nitelikli birçok araştırma, büyük oranda yüksek özyeterlik algısı ile olumlu yöndeki pek çok özelliğin ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Anderson & Betz, 2001; Tüfekçi & Böke, 2021; van den Toren et al., 2020).

Özyeterlik, sosyal işlevselliğin daha çok psikolojik boyutuyla ilişkilidir. Bireyin psikolojik olarak dayanıklı olması, aktif bir biçimde hayatındaki fırsatlara katılım göstermesi, kişisel gelişimi, kendini desteklemesi ve çevredeki stresörlere karşı kendini güçlü tutması, özyeterliğin doğasındaki faydalar arasında gösterilmektedir (Wilson, 1989).

Sağlık noktasında önemli bir etkisi olduğu görülen özyeterlik algısının, özellikle istenilen düzeyin altında olması ciddi psikososyal sorunları tetikleyebilmektedir. Literatürde yapılan araştırmalar, düşük özyeterlik algısına sahip olan bireylerin daha sık uyku sorunu, mental problemler, fiziksel rahatsızlıklar, madde kullanımı, anksiyete ile ilişkili bozukluklar, depresyon, stres, çaresizlik, halsizlik ve yalnızlık deneyimlediğini göstermektedir (Gilliam, 2006; Kadden & Litt, 2011; Y.-H. Kim, 2003; Park & Sprung, 2015; Rabani Bavojdani, Towhidi, & Rahmati, 2011; Roddenberry & Renk, 2010).

Yukarıda sözü edilen araştırmalar, özyeterlik algısının genel sağlık durumuna ek olarak sosyal ve bilişsel yönden bireyin daha işlevsel olmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koyan bulgulara işaret etmektedir (Turner, Sloper, Knussen, & Cunningham, 1991; Vernon & Qureshi, 2000). Bu durum, özyeterlik kavramının psikososyal bir perspektiften ele alınabileceğini ve çok boyutlu bir değerlendirme aracı olarak kabul edilebileceğini göstermektedir.

Söz konusu araştırmaların birçoğu düşük özyeterlik algısına sahip bireylerin sağlık hizmetlerinden daha fazla istifade ettiğini belirtmektedir (Roddenberry & Renk, 2010). Yüksek özyeterlik algısının pozitif olarak etkilediği olgular ise akademik başarı, problem çözme becerileri, benlik saygısı, yaşam kalitesi, özgüven, öz kabul ve öz kontrol becerileri olarak sıralanmaktadır (Al Khatib, 2012; Çam, Eşkisü, Kardaş, Saatçioğlu, & Gelibolu, 2020; Dağlar, Bilgiç, Evcili, & Bolat, 2018; Strizhitskaya, 2019; Şahan & Çavdar, 2019). Bu çalışmalar ruh sağlığının korunmasında özyeterlik algısının önemini ortaya koymaktadır (Torres & Fernández, 1995).

Özyeterlik algısının düşük olduğu genç ve yetişkin bireylerin uzun vadeli hedefleri gerçekleştirmekte daha az başarılı olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Buna göre düşük özyeterlik algısına sahip olan bireyler hedeflerini daha kısa bir vade üzerine konumlandırmaktadır. Bu durum, gelecek beklentisi, umutsuzluk ve intihar kavramları ile yakından ilişkilidir (Musa Yıldırım, Bayın, Akıncı Gökdal, & Koç, 2021). Bu veriyi doğrulayan diğer çalışmalar ise özyeterlik algısının düşük olmasıyla bireylerin günlük yaşamlarında daha fazla başarısız girişimlerinin olduğunu göstermiştir (Gilliam, 2006).

Öte yandan özyeterlik kavramının önemli ölçüde ekonomi ve istihdam ile ilişkili olduğunu ifade eden çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle genç göçmenlerin istihdam ve eğitim fırsatlarına erişmekte deneyimledikleri sorunların özyeterlik algıları üzerinde negatif yönlü etki ettiği belirtilmektedir (Evans, 2020). Amerika’da yapılan bir çalışmada yabancı dil sorununu aşan ve istihdam edilen genç göçmenlerin daha yüksek özyeterlik algısına sahip olduğu bulgulanmıştır (Fong, Busch, Armour, Heffron, & Chanmugam, 2007).

Bu bulgular, özyeterliğin artırılabilen veya istenilen düzeyin altında kalması büyük ölçüde engellenebilen bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre; makrosistemler düzeyinde gerçekleştirilecek olan politikalar ve bu politikalar aracılığıyla gençlerin hizmetlere erişiminin artırılması, özyeterlik algısında da anlamlı bir yükselmeyi sağlayabilecek etkenler olarak sıralanabilmektedir (Bandura, 1995).

Gençlere yönelik belirtilen ifadeler genç göçmenlere indirgenildiğinde de benzer nitelikte sonuçlar elde edilmektedir. Genç göçmenler arasında kendini iyi hisseden ve psikolojik iyi oluş puanları yüksek olanların diğerlerine göre daha yüksek özyeterlik algısına sahip olduğu belirtilmektedir (Céspedes et al., 2020).

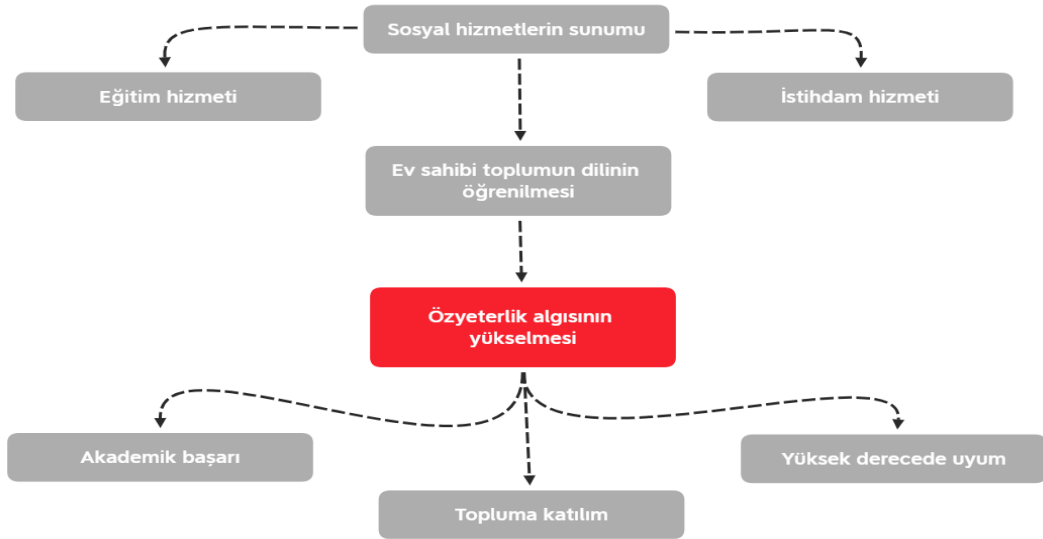
Diğer taraftan göçmenler arasında ev sahibi topluma uyum sağladığını düşünenlerin daha yüksek özyeterliğe sahip olduğu da literatürde yer alan bulgular arasındadır. Bu bulgu, harekete geçme ve katılım alt değişkenleriyle birlikte ele alındığında özyeterlik algısının uyum sürecini kolaylaştıran bir etmen olarak da değerlendirilebileceğini göstermektedir (Céspedes et al., 2020). Ayrıca farklı bölgelerdeki göçmen gençlerle yapılan çalışmalarda da yüksek özyeterlik algısına sahip olan göçmenlerin, buldukları bölgedeki ev sahibi

toplumun kültürüne uyum sağlama noktasında daha az stres yaşadığı ortaya koyulmaktadır (Khan & Waheed, 2006).

Özyeterliğin topluma uyum konusunda göçmenlere sağladığı kolaylıkla korelatif diğer bir ilişki ise aynı göçmenlerin akademik başarılarının da anlamlı bir şekilde daha yüksek olmasıdır. Böylece özyeterlik algısının geniş bir etki alanının olduğu da söylenebilmektedir (Nagel, 2005).

Göçmenin ev sahibi toplumun dilini öğrenmesi algılanan özyeterliği artırmaktadır. Bu durum, göçmenin ev sahibi toplumla etkileşim kurma potansiyelini artırmakta, böylece uyum sürecini de kolaylaştırarak bireye işlevsellik kazandırmaktadır. Bu doğrultuda kamunun dil eğitimini desteklediği ülkelerde göçmen gençlerin daha yüksek özyeterlik algısına sahip olduğu ve nihayetinde uyum sürecinin göçmen adına kolaylaştığı görülmektedir (Jiang, Green, Henley, & Masten, 2009).

Şekil 4: Özyeterlik Algısının Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi

Yeni bir ülkeye göç etmek, en kritik travmatik deneyimlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda göçmeni çevredeki stresörlere karşı koruyucu bir rolü bulunan özyeterliğin yeni bir başlangıç yapmada önemli katkıları bulunabilmektedir. Yabancı bir kültürün neden olabileceği kültür şoku, dışlanma ve sosyal faaliyetlere

katılamama gibi dezavantajlı durumlarla mücadele etmekte özyeterliğin bir araç olabileceği çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Zeko-Underwood, 2019).

Türkiye özelinde ele alındığında ise Suriyeli gençlerin genel özyeterlik algısından ziyade akademik özyeterlik algılarının çalışıldığı araştırmalara rastlanmaktadır. Buna göre; Sarı ve arkadaşları (2020) Türkiye'deki Suriyeli gençlerin sosyal destek algıları ile özyeterliğin düşük düzeyde ancak anlamlı bir ilişkisi bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca aynı çalışmada akademik özyeterlik ile özdisiplinin de pozitif yönlü bir korelasyona sahip olduğu ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin çok yüksek düzeyde olduğu ifade edilmektedir.

Türkiye'ye komşu ülkelerde yapılan çalışmalarda ise Suriyeli gençlerin güvenlik algıları ile özyeterlik algıları arasında pozitif yönlü ilişki olduğu bulgulanmaktadır. Öte yandan Ürdün ve Lübnan'da kamp içerisinde veya kamp dışında yaşayan Suriyeli gençlerin özyeterlik algıları noktasında birbirinden farklılaşmadığı, genel olarak Suriyeli gençlerin özyeterlik algılarının ev sahibi toplumun gençlerine göre çok daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Zayed, 2016).

Her ne kadar belirtilen ülkelerde yapılan çalışmaların Türkiye'deki Suriyeli gençlere genellenebilmesi hususunda kısıtlılık konusu gündeme gelse de farklı ülkelerde Suriyeli gençlerin düşük özyeterlik algısına sahip olduğu bilgisi, Türkiye'deki Suriyeli gençlere yönelik bir çıkarım yapılmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu doğrultuda özyeterlik temasının Suriyeli gençler özelinde çalışılarak bu alanda sağlıklı bilgilerin üretilmesine halen ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3.4. Psikolojik İyi Oluş Hali

Daha çok mutluluk, yaşam doyumu ve mental sağlıkla ilişkilendirilen psikolojik iyi oluş (PİO) bireyin yaşamı boyunca, içerisinde yaşadığı toplumun gerektirdiği sosyal ilişkileri kabul edilebilir bir nitelikte gerçekleştirmesi, sorumluluklarını yerine getirmesi ve yaşadığı sorunları aşabilmesi ile fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal olarak gösterdiği performansın başarısıyla şekillenmektedir (Dursun, 2012; Pollard & Davidson, 2001). PİO'nun literatürde birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Tüm tanımlardan yola çıkarak

PİO'nun hayattaki zorluklara karşı koyma, diğer bireylerle sağlıklı etkileşimler kurma ve yaşam amaçlarını anlamlı bir biçimde devam ettirme şeklinde tanımlanması mümkündür (Deci & Ryan, 2008; Keyes, Shmotkin, & Ryff, 2002). Daha genel bir ifadeyle PİO bireyin, yaşamının geneline ilişkin olumlu duygu ve düşüncelerinin olmasıdır (Myers & Diener, 1995).

PİO, bireyin ruhsal açıdan sağlıklı oluşunu ifade etmektedir. Bireyin, çevresindeki sınırlılıklara rağmen kendinden memnun oluşu, kendini olumlu algılayışı, çevresini kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirebilmesi ve kapasitesinin farkına vararak bu kapasitesini geliştirmeye çalışması PİO'nun bileşenlerini oluşturmaktadır (Huppert, 2009).

PİO, mevcut iç kaynaklardan yararlanma deneyimine ilişkin öznel bir memnuniyeti ifade ederek yaşam kalitesi kavramından farklılaşmaktadır. Nitekim yaşam kalitesi, iç ve dış kaynakların kesiştiği nesnel bir alandan edinilen memnuniyeti ifade etmektedir (Demir et al., 2021). Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sosyoekonomik faktörlerin psikolojik iyi oluştaki varyansın %10'unu açıklarken bireysel özelliklerin %20'sinden fazlasını açıkladığını göstermiştir (Andrews & Withey, 1976; M. Argyle, 1999).

Dolayısıyla yaşam kalitesinin çatı bir kavram olarak PİO'yu içerdiği de söylenebilmektedir. Birçok çalışmada PİO, yaşam kalitesi konusunda araştırmacıya daha sağlıklı bilgiler verebilmesi için kullanılmıştır (Gencer, 2018; Upton & Upton, 2014).

PİO'nun kendi iç dinamikleri bulunmaktadır. Ryff'e (1989) göre PİO, bireyin psikolojik işlevselliğinin temel taşı olarak düşünülmelidir. Psikolojik işlevselliğe kendini kabul, başkaları ile olumlu ilişkiler geliştirme ve özerklik alt dinamikleri ile güç kazandıran PİO, bireyin kendine ve çevresine yönelik olumlu duygular geliştirirken tek başına bir birey olduğu bilinciyle bağımsızlığına da vurgu yapmaktadır.

Bu noktada psikolojik iyi oluş ile özyeterlik kavramlarının kesiştiği alanların yanı sıra daha çok birbirini tamamlayıcı özelliklerinden bahsedilebilmektedir. Özyeterlik algısı ile birey belli alanlarda kendi performansının yeterliliğini ve harekete geçme kapasitesini değerlendirirken PİO ise harekete geçme eylemi sürecinde bireyin kendine olan inancını ve pozitif duyguları ön plana çıkarmaktadır. Böylece bireyin fırsatlara erişiminde, özyeterliğin yanında PİO ile psikolojik dayanıklılık da güçlenmektedir. Ayrıca PİO ile

negatif duygular arasındaki mevcut korelatif ilişki de bireyin başarısız denemelerine karşı depresif duygudurumdan uzak kalmasını sağlamaktadır (Karademas, 2006; Krok & Zarzycka, 2020).

PİO, geçmişten bugüne mutluluk ile ilişkilendirilmektedir. Hatta bazı çalışmalarda PİO ifadesinin yerine “mutluluk” ifadesinin kullanıldığına da rastlanmaktadır. Günümüzde ise PİO, mutluluk kavramından ayrıştırılmış ve altı boyutu olan farklı bir yapı olarak ele alınmaya başlanmıştır (Wells, 2010).

Şekil 5: Psikolojik İyi Oluşun Alt Boyutları

Kendini kabul etme, PİO'nun en temel bileşeni olarak kabul edilmektedir. Kendini kabul etme, bireyin kendisine olan güvenini veya kendine yönelik üst düzey ilgisinin aksine daha çok kendisini olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte onaylamasını içermektedir. Dolayısıyla kendini kabul etme bileşeni, bireyin güçlü ve güçsüz yanlarının farkına varmasını ve daha sağlıklı aksiyonlarda bulunabilmesini mümkün kılmakta, böylece bireye psikolojik işlevsellik kazandıran bir etmen olarak değerlendirilebilmektedir. Kendini kabul eden birey, kendine yönelik dürüst değerlendirmeler yapabilmektedir. Bu nedenle kendini kabul etme bileşeninin de alt bir bileşen olarak öz değerlendirmeyi barındırdığı söylenebilmektedir. Birey kendi farkındalığını sağladığı ve kendine yönelik sağlıklı öz değerlendirmeler yapabildiği noktada kendini kabul etme değerine de hâkim olmaktadır (Benyamini, Idler, Leventhal, & Leventhal, 2000).

İkinci bir boyut olarak başkalarıyla iyi ilişkiler geliştirmede ise bireyin insanlarla etkileşimine dikkat çekilmektedir. Diğer insanlarla sağlıklı ağlar kurmak, bireyin sosyal

ihtiyaçlarından biridir. Buna göre, diğer insanları umursama, sosyal faaliyetlere katılım ve boş zamanların etkin bir biçimde kullanılması ile “üretkenlik” söz konusu olmaktadır. Böylece sosyal işlevsellikle psikolojik iyi oluşun da doğrudan ilişkisi sağlanmış olmaktadır (Wells, 2010).

Bir bireyin, sağlıklı olabilmesi, aynı zamanda o bireyin kendi amaçlarına erişimi, kendi inançlarını oluşturarak onları takip edebilmesi ve sorunlarla tek başına mücadele edebilme gücünü kendinde bulabilmesi ile ilişkili bir bağlamı kapsamaktadır. Bireyin bağımsızlığına vurgu yapan bu konsept, bir yandan toplumun bir ferdi olan bireyin başka bir yönüyle biricikliğine atıf yapmaktadır. Bireyin psikolojik işlevselliği ve psikolojik iyi oluşu, onun aynı zamanda toplum içerisinde biricik olduğunu fark etmesiyle de ilgili bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bağımsızlığın göstergelerinden biri olan “kendi kaderini tayin etme” de bu noktada bireyin kendini iyi hissetmesi ve kendine yönelik olumlu duygular geliştirmesini sağlayan alt bir boyut olarak literatürde yer almaktadır (Ryff, 1989; Šakan, Žuljević, & Rokvić, 2020).

Çevre hâkimiyeti, bireyin kendine iyi geldiğini düşünen ağlar oluşturabilme kapasitesini içermektedir. Birey, yaşam süresi içerisinde çeşitli alanlarda kendini geliştirmek ve boş zamanlarını değerlendirebileceği aktiviteler yapmak ister. Bu noktada çevre hâkimiyeti, bireyin kendini geliştirmek istediği alanlarda yeni ilişkiler oluşturmasını, bilgi ve değer sistemine bağlı olarak yeni çevreler ve arkadaş gruplarına katılmayı veya bu tür arkadaş grupları meydana getirmeyi ifade etmektedir. Bireyin yeni arkadaş kümeleri ve çevre oluşturmasının psikolojik iyi oluşa yaptığı katılardan bir diğeri ise fırsatlara erişimde bireye kolaylıklar sağlamasıdır. Oluşturulan çevreler, birey için yeni kaynaklar anlamına gelmektedir. Böylece birey, kişisel gelişimi için yeni ortamlar oluşturabilmektedir (Cayoun, 2015).

Kişisel gelişim, çevre hâkimiyeti ile ilişkili olan diğer bir boyut olarak ele alınmaktadır. Yaşam, bir öğrenme sürecidir. Birey, her yaşta yeni şeyler öğrenmeye ve yeni değerler edinmeye devam eder. Aksi halde monoton bir yaşam süreci, bireyin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyerek PİO düzeyinin düşmesine neden olabilmektedir. Birey, kendini geliştirebileceği ve kendini gerçekleştirebileceği alanlar üreterek kendi psikolojik ve sosyal işlevselliğinin artmasına katkı sağlayabilmektedir. Yapılan çalışmalar kendine

gelişim alanları oluşturarak bu alanlarda ilerleme sağlamaya yönelik eylemlerde bulunanların her yaş düzeyinde bunları yapmayanlara nazaran daha yüksek PİO düzeylerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Wells, 2010).

Son olarak yaşam amacı, bireyin hayata tutunmasını sağlayan en önemli aktörlerden biridir. PİO'nun en başat göstergelerinden biri olarak yaşam amacı, bireyin kendini geliştirmesi, çevre hâkimiyeti oluşturması ve başkaları ile iyi ilişkiler geliştirmesinin temelinde yatan faktörler arasındadır. Yaşam amacı, bireyin yaşamında çeşitli deneyimlere açık olmasını ifade etmektedir. Deneyime açıklık ise PİO'nun diğer boyutlarına işlerlik kazandırarak bireyde güçlü bir motivasyonun oluşmasına fırsat vermektedir (Schaefer et al., 2013).

Araştırmalar, yüksek PİO halinin daha uzun yaşam, yüksek yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık, başarılı sosyal ilişkiler ve yüksek evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Gencer, 2018; Lucas, Clark, Georgellis, & Diener, 2003; Trudel-Fitzgerald et al., 2019; Murat Yıldırım & Arslan, 2020). PİO ile lise ve lisans dönemindeki akademik başarı arasında da pozitif yönlü bir korelasyon olduğu çeşitli araştırmalarca bulgulanmaktadır (Lyubomirsky, King, & Diener, 2005; Tus, 2020). Diğer yandan yüksek PİO puanları ile yalnızlık, algılanan stres ve depresyon puanlarının negatif yönlü ilişkilerinin olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Shahidi, French, Shojaee, Bellido-Zanin, & Bellido-Zanin, 2019; Strizhitskaya, 2019).

PİO, akademik yazında nedenlerinden çok sonuçlarına ve ilişkili olduğu kavramlara odaklanılan bir kavramdır. Bireydeki yüksek PİO, toplum içerisinde yer aldığı sistemlerde daha işlevsel olmasıyla sonuçlanabilecek bir süreci yordamaktadır (Das et al., 2020; González, Dussailant, & Calvo, 2020). Dolayısıyla PİO'nun, yukarıda bahsedilen araştırma sonuçları da dikkate alındığında sosyal işlevsellik kavramı ile bir araya getirilebilecek bir dizine sahip olduğu görülmektedir.

Göçmenler nezdinde yapılan çalışmalarda PİO'nun genel olarak düşük düzeyde olduğuna yönelik bilgiler literatürde yer alan bulgular arasındadır. Özellikle okul çağındaki göçmen çocukların akran ilişkileri, PİO üzerinde en önemli etkiyi oluşturan faktör olarak değerlendirilmektedir. Akran ilişkileri, okul çağındaki çocukların kritik yaşam becerilerini öğrendiği ağlardan birini teşkil etmektedir. Lise düzeyinde göçmen gençlerin

okulda akran zorbalığına daha çok maruz kaldığı, bu nedenle PİO düzeylerinin diğer çocuk ve gençlere göre daha düşük olduğu bilgisi verilmektedir. Ürdün ve Lübnan'da göçmen gençlerin PİO düzeylerinin düşük olduğuna ilişkin bu bulguları destekleyen verilere ulaşılabilmektedir (Başaran, 2021).

Göçmenlik deneyimi, doğası gereği birtakım dezavantajları beraberinde getirmektedir. Buna bağlı olarak geçmişte göç deneyimlemiş olan bireylerin ev sahibi topluma göre PİO düzeylerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir. Nitekim göç ile birlikte sosyal çevrenin değişmesi, yararlanılan eğitim sistemine uyum sağlama sürecinin zor geçebilmesi ve farklılaşan yaşam bölgesi, göçmenlerin olumsuz duygularını güçlendirebilmektedir. (Hadjar & Backes, 2013).

Bu bilgiye ek olarak göçmenlerin, göç sonrası daha az boş zamanlarının olması ve ev sahibi topluma göre daha düşük ücretlerde çalışmak zorunda kalması, yaşam amaçlarının da olumsuz yönde evirilmesine neden olabilmektedir. Dünyanın pek çok bölgesinde göçmen olmanın getirdiği sosyal statü, vatandaş olanlara nazaran daha az hizmeti içermektedir. Böylece daha yüksek eğitim düzeyi, daha yüksek gelir ve daha yüksek yaşam standartları gibi hedeflerin belirlenebilmesi, pek çok göçmen açısından zor bir nitelik taşımaktadır. Nihayetinde göçmenlerin kendilerine yönelik olumlu duygu ve düşünce geliştirmesi güç bir hal almakta, PİO düzeyleri olumsuz etkilenmektedir (Ormel, Lindenberg, Steverink, & Verbrugge, 1999).

Yapılan çalışmalar, dünya genelinde özellikle göçü izleyen ilk bir yıllık süre zarfında PİO'nun dramatik bir biçimde azaldığını göstermektedir. Yukarıda bahsedilen sebeplere bağlı olarak gerçekleşen bu durum, uyum sağlama, sosyal ağların genişlemesi ve hizmetlere erişmeye başlama ile giderek düşmektedir. Göçün tek başına PİO'yu olumsuz etkileyebildiğini gösteren bu bulgular, travmatik deneyimlerden ve diğer engellerden bağımsız olarak göç sürecinin olumsuz duyguları beraberinde getirdiğini desteklemektedir (Ormel et al., 1999).

Benzer bir durum Türkiye'de Suriyeli çocuk ve gençler için de geçerlidir. Nitekim yapılan çalışmalar, Türkiye'de Suriyeli çocuk ve gençlerin de akran zorbalığına daha sık bir biçimde maruz kaldığını, bunun sonuçlarından biri olarak PİO düzeylerinin diğer çocuk ve gençlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan Suriyeliler içerisinde

Türklerle daha fazla sosyal ağı ve etkileşimi olanların PİO düzeyleri görece daha yüksek olarak bulgulanmaktadır. Bu durum, sosyal ilişkilerin ve çevrenin PİO üzerinde etkili olduğuna dair önemli bir kanıt sunmaktadır (Bağcı & Canpolat, 2019; Olgun, 2019).

Suriyeliler içerisinde ise erkeklerin kadınlara göre daha yüksek PİO düzeyine sahip olduğu belirtilmektedir. Fırsatlara erişimde erkeklerin kadınlara göre daha fazla imkânının olması, göçmen kadınların daha dezavantajlı bir konumda olduğuna ilişkin önemli bir veri sunmaktadır (Ceylan et al., 2017).

Türkiye’de Suriyeli gençlerin PİO düzeylerine ilişkin farklılaşan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu doğrultuda yapılan literatür taraması sonrası, gençler özelinde bir PİO değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.4. GÖÇ, SOSYAL HİZMET VE GENÇ GÖÇMENLER

2.4.1. Göç

Göç olgusunun küresel bir sosyal sorun olarak kabul edilmesi, II. Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkan göçmen sorunlarının uluslararası düzeyde ele alınmasıyla gerçekleşmiştir. Her ne kadar tarihin her döneminde göç meselesi gündemde olmuş olsa da 1951 yılında birçok ülke tarafından imzalanan Cenevre Sözleşmesi, akademik, sosyal ve siyasi ilgilerin göç alanına çekilmesine ön ayak olmuştur. Cenevre Sözleşmesi ile başlayan süreç, temelde savaş mağduru mültecileri içerirken kısa sürede göçle ilgili kavramların içeriği değişmiş ve mültecilik, birçok ülkenin vasıflı veya vasıfsız insan gücüne erişiminde bir araç haline gelmiştir (Ergüven & Özturanlı, 2013).

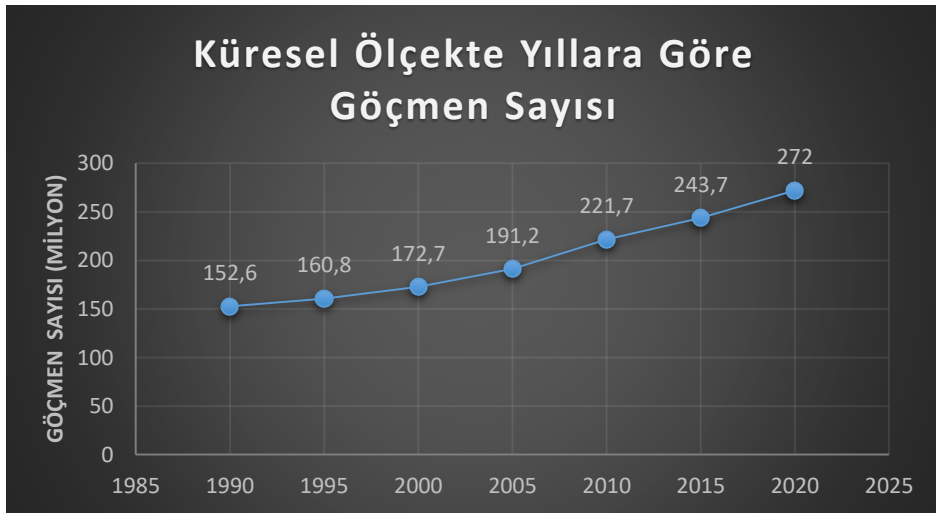
Sınırların ve sınır yönetiminin belirginleşmediği ve insan sayısının bir güç olarak kabul edildiği yüzyıllar boyunca göç, bir sorun olarak kabul edilmemiştir. Etnik kökene bağlı olarak geçmişte farklı bölgelerde yerinden etmeler yaşanmış olsa da nihayetinde göç olgusu, gerçekleştiği ülkeler mahiyetinde kalmıştır. Ancak özellikle ulus devlet anlayışıyla birlikte sınırların önemli bir milletlerarası meseleye dönüşmesi, göçün stratejik bir biçimde ele alınmasının önünü açmış, “göç yönetimi” kavramının doğmasını sağlamıştır. Bu minvalde II. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Cenevre Sözleşmesi de

göçün küresel düzeyde ve işbirliği içerisinde çalışıldığı ilk uluslararası sözleşme olarak mevzuat içerisinde yer almaktadır (Jaeger, 2001).

II. Dünya Savaşı, 50 milyon insanın hayatını kaybetmesi, 100 milyon kadar insanın da yerinden edilmesiyle sonuçlanan tarihin en büyük felaketleri arasındadır. Bu insan hareketliliği, yeniden şekillenen ve henüz siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan toparlanamamış haritalarda ulusların baş edebileceğinden çok daha yüksek bir sayıya tekabül etmekteydi. Böylece sınırların önemini vurgulayan ulus devletler, göçü bir güvenlik sorunu olarak algılamış ve göçün güvenlikleştirilmesi için çeşitli ulusal kurumların yanı sıra uluslararası nitelikli çatı kurumlar da inşa edilmiştir. Böylece 1950 yılında göç, stratejik olarak ele alınacağı, işbirliği içerisinde yürütüleceği ve çeşitli statüler ekseninde öznesinin korunacağı formel bir kavrama dönüşmüştür.

20. yüzyıl, yalnızca savaşları yoluyla göçe sebebiyet veren bir tarih aralığı değildir. Dünyanın hızla değişerek yeniden yapılandığı bu dönemde göç, kompleks bir yapıya bürünmüştür. İki kutba ayrılmış olan dünyada, refah arayan, eğitim talebi olan, ticari faaliyetler yürüten, baskı rejimlerinden kaçan veya sınırların değişmesi yoluyla farklı ülkeler içerisinde kalan toplulukların da örneklerine rastlanmaktadır. 20. yüzyıl boyunca bu kriterlere ilişkin çeşitli tecrübeler yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Bu nedenle 20. yüzyılda göçmen sayısında, beklenenin üzerinde bir artış gerçekleşmiştir (Çağlayan, 2006).

Grafik 1: Küresel Ölçekte Yıllara Göre Göçmen Sayısı

Grafik 1'de görüldüğü üzere göçmen sayısı giderek artmakta, zamanla artış hızındaki ivme de yükselmektedir. Göçün ve göçmenin insanlar arasında kazandığı popülaritenin ve buna ek olarak ulaşım imkânlarının giderek kolaylaşmasının göçü, göçmen için daha makul hale getirdiği görülmektedir. Hâlihazırdaki bu akış, önceki beklentilerin de çokça üzerindedir. Uluslararası Göç Örgütü, 2020 için küresel mülteci sayısını 230 milyon olarak tahmin etmekteydi. Ancak söz konusu tahmin sayısına 30 yıl önce erişilmiş, böylece tahmin edilen sayı 405 milyona çekilmiştir (International Organisation for Migration, 2020).

Göçün kazandığı bu popülarite, stratejik bir biçimde ele alınmasına yönelik adımları da hızlandırmıştır. Ulus-devlet anlayışının güncelliğini koruduğu 1950-2000 yılları arasında farklı coğrafyalarda farklı stratejiler benimsenmiş, göçmenler belirlenen stratejiler ekseninde sosyolojik bir çalışma alanı olmuştur. Her ne kadar söz konusu stratejiler için farklı seçenekler var olsa da literatürde ağırlıklı olarak Berry'nin ortaya koyduğu dörtlü tasnifin kullanıldığı görülmektedir (Berry, 1997).

Tablo 3: Göç Strateji Planlarında Kullanılan Berry'nin Dörtlü Tasnifi

Politika	Tanımı
Asimilasyon	Gönüllü olarak ana akıma uyma isteği veya azınlık gruba yönelik zorba ile gerçekleşebilen ve ana akım kültürün benimsenmesinin merkeze alındığı kültürleşme türüdür.
Seperasyon	Azınlık grubun ana akım kültür mensuplarıyla gönüllü olarak etkileşime girmemesi ve kendi kültürel özelliklerini koruduğu kültürleşme türüdür.
Marjinalizasyon	Azınlık grubun, kendi kültürlerine ilgilerinin olmaması ve ana akım kültürle de etkileşimde bulunmak istememeleri nedenlerine bağlı olarak hem kendi kültürleriyle hem de ana akım kültürle özdeşleşemediği kültürleşme türüdür.
Entegrasyon	Azınlık grubun kendi kültürel özelliklerini korurken ana akım kültürle etkileşimini koruduğu kültürleşme türüdür.

Berry'nin dörtlü tasnifi, literatürdeki kltrleme modellerinden biri ve en çok kullanılanıdır. Temelde Berry, yukarıda da adı geçen kltrleme türlerini yalnızca kültürlerin birbirleriyle etkileşime girdiği bir saha olarak ele almamakta, psikolojik değişim süreçlerinin de muhakkak kltrlemenin neticesinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Böylece asimilasyon, seperasyon, marjinalizasyon ve entegrasyon süreçlerinin her biri toplumların birbiriyle etkileştiği ve birbirinden etkilendiği birer mekanizmaya işaret etmektedir (Berry, 1997).

Berry'nin modeli, göçmen toplulukların ev sahibi toplumla olan ilişkisinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. İki kültür arasındaki etkileşimin türü, birbirlerini içerici veya ayrıştırıcı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Buna göre; günümüzde en sağlıklı kltrleme modeli olarak entegrasyon, iki kültürün hem etkileşimini hem de kendi kültürel özelliklerini koruduğu ve işlevsel bir topluma hizmet ettiği bir yapıya işaret etmektedir. Entegrasyon, geliştirilebilir bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle pek çok ülkenin özellikle eğitim ve istihdam politikalarında temel amaç olarak yer almaktadır.

Dolayısıyla güncel konjonktürde göçmenlik mefhumunun yalıtılmış bir kavramdan ziyade ekolojik bir taşıyıcı olduğu bulgusu, literatüre yeni kavramlar kazandırmaya balamı ve göçmenin, toplumun sistematik bir ögesi olarak işlendiği sosyal politikaların oluşmasını sağlamıştır. Her bir ülke, g strateji planı ekseninde benimsediği kltrleme modelini, sosyal politikalar aracılığıyla uygulamaktadır. Bu sosyal politikalar eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve içerme politikaları olmak üzere be çatı kavram altında ele alınabilmektedir (Bauböck & Tripkovi, 2017).

Söz konusu başlıklar, aynı zamanda göçmenlerin toplum sisteminin işleyen birer parçası olmaları için ilevselliklerine ilişkin yorum yapılmasını da mümkün kılan konseptlerdir (Baubock ve Tripkovic, 2017). Her bir ülke, refah rejimi ve siyasi iktidarlarının yönelimleri doğrultusunda göçmenlere yönelik özgül birtakım sosyal politikalar geliştirmektedir. Bu politikalar, sözü edilen başlıklardan biri veya birkaçıyla doğrudan ilişkilidir. Göçmenlerin nasıl eğitileceği, sağlık sisteminden nasıl istifade edebileceği, göçmen igcnden nasıl yararlanılacağı, göçmenlerin nerede barınacağı ve ev sahibi toplumla göçmenlerin etkileşiminin benimsenen kltrleme türüne uygun olarak nasıl yürütüleceği sosyal politikalar aracılığıyla düzenlenmektedir. Dolayısıyla gn ve

göçmenin ev sahibi toplum içerisindeki durumunun ele alındığı her bir argüman da güncel konjonktürün sunduğu bu beş başlığa atıfta bulunmaktadır. Sosyal hizmet ise adı geçen bu beş başlıktaki sosyal politikaların pratize edilmesindeki en önemli aktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir (T. Espenshade, M. Fix, W. Zimmermann, & T. Corbett, 1996).

2.4.2. Göç ve Göçmenlerle Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin henüz bir meslek olmadığı, ancak ağır ağır bir disipline dönüşmeye başladığı 19. Yüzyılın sonu ile 20. Yüzyılın başlarında ilk meslekî çalışmalar göçmenlerle yapılmıştır. Jane Addams, Chicago’da arkadaşlarıyla birlikte kurduğu Hull House’ta, göçmenleri topluma kazandırmak için eğitim, sağlık, barınma ve içirme faaliyetlerinde bulunmuş, ayrıca göçmenlerin hakları için makro boyutta birçok aksiyonda bulunmuştur (Shpağ-Lisağ, 1989; Tunakan & Cankurtaran Öntaş, 2014). Bunu takip eden yıllardaki Dünya Savaşları, sosyal hizmet disiplininin göç konusunda deneyim kazandığı bir sahaya zemin hazırlamıştır.

Bugün, dünyanın farklı bölgelerinde farklı nitelikler ekseninde göç eden milyonlarca insan bulunmaktadır. Bu insanların bir kısmı büyük veya küçük topluluklar halinde göç etmişken bir kısmı da eğitim ve ticaret gibi daha spesifik sebeplere bağlı olarak mikro düzeyde bir göç aksiyonuna örnek olarak verilebilmektedir. Yapılan çalışmalar, bireysel veya topluluk niteliğinden bağımsız olarak göçmenlerin gittikleri ülkelerde psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi olarak birçok sorunla karşılaştığını göstermektedir. Myanmar’daki savaştan kaçarak Bangladeş’e göç eden milyonlarca Arakanlı, sınır bölgelerinde sağlık hizmetlerine; 1980’li yıllarda Filistin’den Lübnan’a göç eden yaklaşık 1 milyon Filistinli, 40 yılı aşkındır çalışma hakkı ve eğitim hizmetlerine; Burundi’den Ruanda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti’ne göç eden yaklaşık 400 bin insan temel besin ihtiyaçlarına erişememektedir (Jad Chaaban et al., 2015; J. Chaaban et al., 2015; Faye, 2021; Norwegian Refugee Council, 2018). Bu tür makro örnekleri çoğaltarak dünyanın pek çok bölgesine uyarlamak mümkündür.

Bunun yanı sıra göçmenlerin depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete gibi daha mikro konularda da ev sahibi topluma kıyasla çok daha fazla oranda sorun

deneyimlediği bulgusu, pek çok araştırma tarafından desteklenmektedir. Benzer şekilde dünyanın farklı bölgelerinde göçmenlerin, ev sahibi toplumun bireylerine nazaran sağlık hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duyduğu da belirtilmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin de dezavantajlı bir grup olduğu ve sosyal hizmetin bu sahada da faaliyet göstermesi gerektiğine ilişkin bir kanaat oluşmaktadır (Bauhoff & Göppfarth, 2018; Silove, Sinnerbrink, Field, Manicavasagar, & Steel, 1997; Wolf et al., 2017).

“Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslek ve sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, toplu sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde yer alır. Sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi teorileri tarafından desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarını ele almak ve refahı artırmak için insanları ve yapıları bir araya getirir.” (Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu, 2014).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun yukarıdaki tanımı sosyal hizmetin, insanların iyilik halini artırmak amacıyla insan ilişkilerinde sorun çözmeye ve onları güçlendirmeye hizmet eden bir meslek olduğunu ortaya koymaktadır. Sözü edilen insan ilişkileri, kişilerarası olabileceği gibi topluluklar arası da olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmetin gerek alanının gerekse içerdiği disiplininin, sosyal politikaların sahaya nasıl yansıtılacağını organize edebilecek bir yapıyı kapsadığı söylenebilmektedir. Göçmenlere yönelik gerçekleştirilen sosyal politikalar da böylece sosyal hizmetin bilgi temelinden aldığı teorilerden hareketle sahada bir aksiyona dönüştürülmektedir (Thompson, 2016).

Sosyal hizmet, geçmişten bugüne dezavantajlı gruplarla çalışarak onların, toplumun işleyen birer sistemi haline gelmesini sağlayan ve bunu yaparken mikrodan makroya ekolojik tüm mekanizmaları müdahale planı dahilinde göz önünde bulunduran kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bu anlamda sosyal hizmetin kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi hassas grupların tamamını içerdiği bir vizyonu vardır (Thompson, 2016). Göçmenler de bu bağlamda dezavantajlı gruplardan biri olarak sosyal hizmet alanının kapsamı içerisindedir.

İnsanın psikososyal yönü üzerinde çalışan sosyal hizmet, bireyin ve toplumun işlevselliğinin tehdit altında olduğu noktada aksiyon alan bir disiplindir. Dolayısıyla sosyal hizmet, temelde birey veya toplum için tehdit unsuru olan ve refahı olumsuz

etkileyerek sosyal, psikolojik veya fiziksel gelişimi engelleyen çevresel faktörler üzerine odaklanmaktadır (Özdemir, 2000).

Sosyal hizmet, sözü edilen bu çevresel faktörlerden olumsuz olarak etkilenen dezavantajlı grupların tamamıyla çalışmaktadır. Bu dezavantaj, sosyoekonomik durum, fiziksel veya mental engel, sosyolojik zemin, toplumsal cinsiyet, yaş veya ayrımcılık gibi sebeplerde gerçekleşebilmektedir (Farkas & Romaniuk, 2020). Bu konseptlerin herhangi biri vasıtasıyla gerçekleşen ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını misyon edinen sosyal hizmet, geliştirilen teorik perspektiflerden güç alarak müdahale planı geliştirmeyi gerekli kılmaktadır. Sosyal hizmette müdahale planları diğer disiplinlerden farklı olarak biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik indikatörleri içeren, çoğu zaman diğer disiplinlerden meslek elemanlarının bir arada çalışmasını zorunlu kılan bir içeriğe sahiptir. Tüm bu alanlar, sosyal hizmetin bireyi, çevresi içerisinde ve farklı disiplinlerin bakış açılarıyla yoğunlaşmış bir değerlendirmenin daha sağlıklı sonuçlar üreteceğine ilişkin kanıtlara dayanan güncel paradigması ekseninde gerçekleşmektedir. Bu zeminde inşa edilen sosyal hizmetin temel aldığı tüm teoriler, bireyi çevresi içinde değerlendirmeyi önermektedir (Adams, Dominelli, & Payne, 2015; Teater, 2015).

Sosyal hizmet profesyoneli, herhangi bir hizmetten istifade etmek isteyen hizmet kullanıcısı adayına ilişkin üç odakta değerlendirme yapmaktadır: sosyal işlevsellik, sosyal ağlar ve sosyal roller. Bu üç kavram birbirinden ayrı unsurlar olduğu gibi sosyal işlevsellik kavramının da aynı zamanda bir alt kümesi niteliğindedir ve yukarıda bahsedilen “çevresi içinde birey” perspektifini yansıtmaktadır. Nitekim bu kavramların her biri, sosyal işlevselliğin çerçevesini belirleyen “çevre” kavramıyla doğrudan ilişkilidir (Kim Zapf, 2009). Bireyi etkileyen ve bireyin içerisinde değerlendirildiği “çevre” olgusu, diğer insanlarla etkileşim noktasında sosyal ağlarla ve bu etkileşimlerin transaksyonları bağlamında sosyal rollerle bir arada değerlendirilmektedir. Öte yandan çevrenin birey üzerindeki etkisi, bulunulan ülkedeki ekonomik konjonktür, politikalar, eğitim sistemi, işsizlik ve doğal afetler gibi çok yönlü faktörler silsilesi ekseninde değerlendirilebilir bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla sosyal işlevsellik, bireyin sosyal rollerini ve sosyal ağlarını oluşturduğu tüm bu çevre birimlerine göre şekillenmektedir. Böylece “çevresi içinde birey” argümanı ile hareket eden sosyal hizmet, doğası gereği sosyal işlevselliği içermektedir (Kim Zapf, 2009).

Sosyal hizmetin en temel teorik arka planında işlediği sistematik, güçlendirmeci, feminist ve baskı karşıtı bakış açılarının toplumun refahını artırmaya yönelik amacı göçmenlerin de dâhil olduğu bir süreci kapsamaktadır. Sözü edilen her bir bakış açısı, toplumun işlevselliğine atıfta bulunmakta, böylece dezavantajlı bir grup olarak göçmenleri de uygulamaya dâhil etmektedir.

Sosyal hizmet için kritik olan ve sosyal işlevselliğin ve göçmenlerin topluma katılımının doğasıyla örtüşen olgulardan en önemlisi sistem teorisi. Sistem teorisi, tek başına yeni bir bilimsel disiplin olmaktan çok belirli olayların, durumların ve gelişmelerin incelenmesinde kullanılan bir düşünce tarzı, bir bakış açısı, bir metot ve bir yaklaşımdır. Sistem yaklaşımı, genel bir bakış açısıyla problem ile ilgili tüm yönleri hesaba katan, problemin (veya olayın) farklı parçaları arasındaki ilişkilere odaklanan bir problem çözme yaklaşımı olarak ifade edilebilir. Bu yaklaşım bir problemi çözmek için neler yapılması gerektiği, problemin ortaya çıkışı ile birlikte hangi iç ve dış unsurların dikkate alınması gerektiği, bileşenler arasındaki ilişkilerin probleme etkileri gibi unsurları dikkate alarak her türlü probleme nasıl yaklaşılabileceğini kendi bakış açısı ile ortaya koymaktadır (Tecim, 2016).

Sistem; belirli parçalardan, alt birimlerden veya alt sistemlerden oluşan, bu parçalar arasında ve bu parçaların dış çevreyle belirli ilişkilerin olduğu bir bütün olarak ifade edilmektedir (Tecim, 2016). Sistem, birbiriyle ilişkili birden çok parçanın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Sistemin parçaları bir denge içerisindedir ve parçaların yer değiştirmesi veya birinin etkilenmesi, bir bütün olarak sistemin de bundan etkilenmesine neden olmaktadır. Sistem, içindeki enerjinin ve bilginin sürekli değişim ve gelişimi ile daha da karmaşık hale gelmektedir. Bu durum da sistemin daha büyük bir sistem içerisinde yer almasına paralel olarak diğer birçok sistemin etkilenmesine neden olmaktadır (Baykara Acar & Acar, 2002; Leighninger, 1977).

Sistem yaklaşımı, bu bağlam içerisinde sosyal hizmetin bir değerlendirme kriteri olarak baz aldığı kavramlardan biridir. Sistemlerin çalışması, diğer sistemlerle uyumlu halde olması ve etkileşimlerin sağlıklı olması, işlevsel oldukları anlamına gelirken söz konusu sistemler, birey-toplum düzleminde mikrodan makroya ve makrodan mikroya doğru bir

perspektif ile ele alındığında sistem yaklaşımıyla bir bakış açısı geliştiren sosyal hizmetin, sosyal işlevselliği aradığını söylemek mümkün olmaktadır (Blakely & Dziadosz, 2007).

Sosyal hizmetin sistematik bakış açısı üzerinden birey ile karşılıklı etkileşimde olduğu beş farklı sistem tanımlanabilmektedir. Bu sistemler şunlardır (Bronfenbrenner & Morris, 2007; Smith, 2020);

1. *Mikro sistem:* Aile, okul, akran grubu, komşular ve çocuk bakım ortamları gibi yakın çevreden oluşmaktadır.
2. *Mezo sistem:* Yakın çevre arasındaki bağlantılardan (çocuğun evi ve okulu gibi) oluşan sistemi kapsamaktadır
3. *Ekzo sistem:* Gelişimi dolaylı bir şekilde etkileyen dış çevre ortamları (ebeveynlerin çalışma yeri gibi) ile ilgilidir.
4. *Makro sistem:* Kültürel bağlam (doğu kültürü, batı kültürü, ulusal ekonomik ve siyasal kültür, altkültür gibi) ile ilgilidir
5. *Kronosistem:* yaşam boyunca meydana gelen çevresel olaylar ve geçiş kalıpları ile (zaman içinde dış sistemlerin evrimi) ilgilidir.

Bireyleri veya grupları toplumda güçlendirmeye dayanan bir unsur olan sosyal işlevsellik, “çevre” kavramıyla doğrudan ilişkili bir çatı kavram olarak yukarıda adı geçen her bir sistemi bireyin ayrı birer çevresi ve ayrı birer değerlendirme kategorisi olarak ele almaktadır. Sosyal hizmetin bu etkileşimsel yönü de sosyal işlevsellik kavramının kendi doğasına özgü konseptlerden biri olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki her bir sistem, sosyal hizmet müdahale planlarında göz önünde bulundurulması gereken ve çözüm aşamalarında dâhil edilen perspektifleri yansıtmaktadır. Sistematik bakış açısına bağlı olarak bu sistemlerden herhangi birinin müdahale planına içerilmemesi, sosyal hizmete ilişkin eksik bir değerlendirmeyle ve dolayısıyla sistemin sağlıklı çalışması için gerekli ve uygulanabilir çözüm öneriyle uyum olmayan sürece doğru evrilebilmektedir (Pardeck, 1988).

Sosyal hizmette kullanılan sistem yaklaşımı, toplumsal refahı amaçlayan ve toplumun bir bütün olarak kalkınmasıyla uyumlu olan yaklaşımlardan yalnızca biridir. Sosyal hizmetin temel aldığı diğer teorilerden olan feminist yaklaşım, baskı karşıtı uygulama ve güçlendirme yaklaşımı da bu olgularla doğrudan ilişkilidir. Ancak bütüncülüğün, hep

birlikte kalkınmanın, hizmetlere erişimde eşitliğin sağlanmasının ve dolayısıyla sosyal işlevselliğin ardındaki en temel unsur, sistem teorisi ve sistematik bakış açısıdır (Pardeck, 1988).

Sosyal hizmetin bir diğer temel teorilerinden biri olarak bireylerin ve grupların güçlendirilmesini amaçlayan feminist yaklaşım da göçmenlerle çalışmada baz alınabilecek fikirler sunmaktadır. Feminist yaklaşım, kadın deneyimlerine odaklanmakta ve toplumdaki androseptik perspektifi ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Sosyal hizmet, feminist yaklaşım çerçevesinde kadınlara daha eşitlikçi bir dünya sunabilmek amacıyla bilinç yükseltme çalışmalarına öncelik vermektedir. Dolayısıyla feminist yaklaşım, yalnızca kadınları değil, toplumun bütünü ilgilendirerek toplum sisteminde etkileşim noktalarını konu edinmektedir. Bu bağlamda, daha makro bir perspektiften feminist teorinin kadınların ve dolayısıyla toplumun refahını amaçladığı, özellikle farklı kültürlerle çalışıldığında kadınların merkeze alındığı bir yöntemle hak savunuculuğuna vurgu yaptığı söylenebilmektedir (Buz, 2009; Collins, 1986).

Feminist yaklaşım ile göçün ve toplumsal kalkınmanın bağdaştığı diğer noktalar ise “ayrı alanlar nosyonu” kavramıdır. Buna göre; kamusal ve özel alan ayırımında kadınlar daha çok özel alanla ilişkilendirilmektedir. Nitekim kadınlar aileyle, anne olmayla ve ev içi rollerle daha çok özdeşleştirilmektedir. Bu durum, kadının erkeğe bağımlı olması, ekonomik özgürlüğünün olmaması, kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olamaması gibi sonuçlara neden olmakta, kadını toplum içerisinde dezavantajlı bir konuma sürüklemekte ve böylece toplum sisteminin bir insan olarak kadının mikro sistemiyle uyumlu çalışmamasına yol açmaktadır (Buz, 2009; Stephens, Jacobson, & King, 2010). Buna paralel olarak ayrı alanlar nosyonundaki zeminin, kadının kamusal ve özel alanda işlevsel kılınması üzerine inşa edildiği söylenebilmektedir.

Feminist yaklaşım, kadınların kişisel deneyimlerinin toplumdaki sistemleri yansıttığını kabul etmektedir. Bu nedenle “kişisel olan politiktir” söylemi, feminist yaklaşımın sistematik bakış açısını yansıtan kritik ifadelerden biridir. Böylece mikro sistemler ile makro sistemler arasındaki işlevsellik vurgulanmakta, tüm olguların birbirini etkilediği ifade edilmektedir. Konu, sosyal hizmet çerçevesinden ele alındığında da feminist yaklaşım ile birlikte kadınların sosyal işlevselliğini, yaşam kalitesini ve psikolojik iyi

oluşlarını olumsuz etkileyen kişisel argümanların makro sistemdeki değişikliklerle orta ve uzun vadede giderilebileceği ve sosyal işlevselliğin analitik bir bakış açısıyla irdelenmesi gerektiği görülmektedir (Dominelli, 2002; Swigonski, 1994).

Diğer bir yaklaşım olarak baskı karşıtı uygulama da kişisel sorunların temelde sosyal bir sorundan kaynaklandığını belirtmektedir. Baskı karşıtı uygulama, toplum içerisindeki eşitsizliklerden ortaya çıkan ayrımcılığa bütünüyle karşı çıkarak sosyal dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bunun için toplumun tüm fertlerinin dengeli bir etkileşim ağına sahip olması ve böylece eşitlik ve sosyal adaletin merkezde olduğu bir toplumun oluşması temel amaçtır (Tuncay & İl, 2007).

Sosyal hizmet, sosyal refahı ve sosyal işlevselliği hedefleyen bir disiplin olarak baskı karşıtı uygulamayı içermektedir. Bu doğrultuda toplumdaki tüm azınlık grupların haklarını savunucu bir rol üstlenerek fırsat eşitliğini hedeflemektedir. Baskı karşıtı uygulama, sosyal hizmetin çerçevesini şekillendirmekte ve pratik noktasında sosyal işlevselliğin nasıl sağlanacağına ilişkin müdahale mekanizmasının oluşturulma sürecinde bir kolon vazifesi görmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet toplumsal kalkınmayı, sosyal refahı, eşitliği ve işlevselliği sağlama amacına hizmet ederken baskı karşıtı uygulama mentalitesini doğrudan müdahale taslağının içerisinde eritmektedir (Amadasun & Omorogiuwa, 2020; Preston-Shoot, 1995).

Benzer şekilde güçlendirme yaklaşımı da sosyal hizmet çerçevesinin bir diğer unsurunu meydana getirmektedir. Baskı karşıtı uygulama ile toplumdaki eşitsizlikleri gidermeye çalışan sosyal hizmet, sosyal işlevselliğin en temel faktörü olan sürdürülebilirliği, güçlendirme yaklaşımını ön planda tutarak sağlamaya çalışmaktadır. Nitekim eşitsizliğin giderilmesi sonrası oluşan yeni mekanizmanın tek başına ayakta kalabilmesi, müdahale sonrası bu yapının yeni bir müdahale gerektirmeyecek biçimde kendini ayakta tutabilmesi, sistemlerin güçlendirilmesiyle sağlanabilmektedir. Dolayısıyla işlevselliğin, kalkınmanın ve refahın en kritik ve tamamlayıcı unsuru güçlendirme fikridir (Marpady & Singhe, 2014; Peeters, 2012).

Toplumdaki eşitsizlikler, nihayetinde güçlü ve güçsüz ayrımından kaynaklanmaktadır. Sosyal hizmet bu anlayışla hareket ederek baskı karşıtı uygulama ile kırmayı hedeflediği

eşitlikçi olmayan yapıyı, güçlü-güçsüz arasındaki farkı ortadan kaldırarak sağlama amaçına hizmet etmektedir (Thompson, 2016).

Bir disiplin olarak sosyal hizmet, üzerine inşa edildiği eklektik bilgi temeli noktasında da toplumdaki tüm bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdüğü bir yapıyı hedef almaktadır. Sosyal hizmet; psikoloji, sosyoloji, antropoloji, çocuk gelişimi ve kamu yönetimi gibi farklı disiplinlerin bilgisini de vizyonuna uygun biçimde bir araya getirmektedir. Böylece oluşan eklektik yapı, bilginin ve bakış açısının çeşitlendirilmesini sağlamakta, bireyi mevcut durumu ve çevresi içerisinde değerlendirmeyi kolaylaştırmaktadır (Carey & Foster, 2011; Thompson, 2016).

Sözü edilen tüm bu bilgi temeli, bir ilke olarak bireyin çevresi içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Nitekim bireyin toplum sistemi içerisinde üzerindeki baskının ve diğer bireylerle arasında bulunan her türlü ayrımcılığın kaldırılması ve böylece güçlendirilebilmesi için diğer sistemlere, bu sistemlerin konumuna ve bireyin kendi sistemiyle etkileşim noktalarına odaklanılmalıdır. Böylece sosyal hizmet bütüncül ve eklektik bir bakış açısıyla bireyin, ailenin, grubun veya toplumun işlevselliğini güncel bilimsel paradigmalara paralel olarak değerlendirebilmektedir (McNeece & Thyer, 2004).

Sosyal hizmetin sahip olduğu bu metodoloji, yalnızca hizmet kullanıcıları için geçerli değildir. Birçok farklı disiplinden meslek elemanlarının da müdahale planı geliştirme, uygulama ve sonuçlandırma sürecinde yer almasını, sosyal refahın ve toplumsal kalkınmanın bir gereği olarak kabul etmektedir. Bir öğrencinin sosyal işlevselliğini değerlendirirken öğretmenin ve okul müdürünün; psikotik vakalarda psikolog ve psikiyatristin; sosyal yardım arayışında kamu kurumlarında bulunan uzmanların ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dâhil edilmesi, bu bağlamda sosyal hizmetin toplumsal kalkınma amacını yerine getirmesinde önemli görülmektedir (Pardeck, 1988).

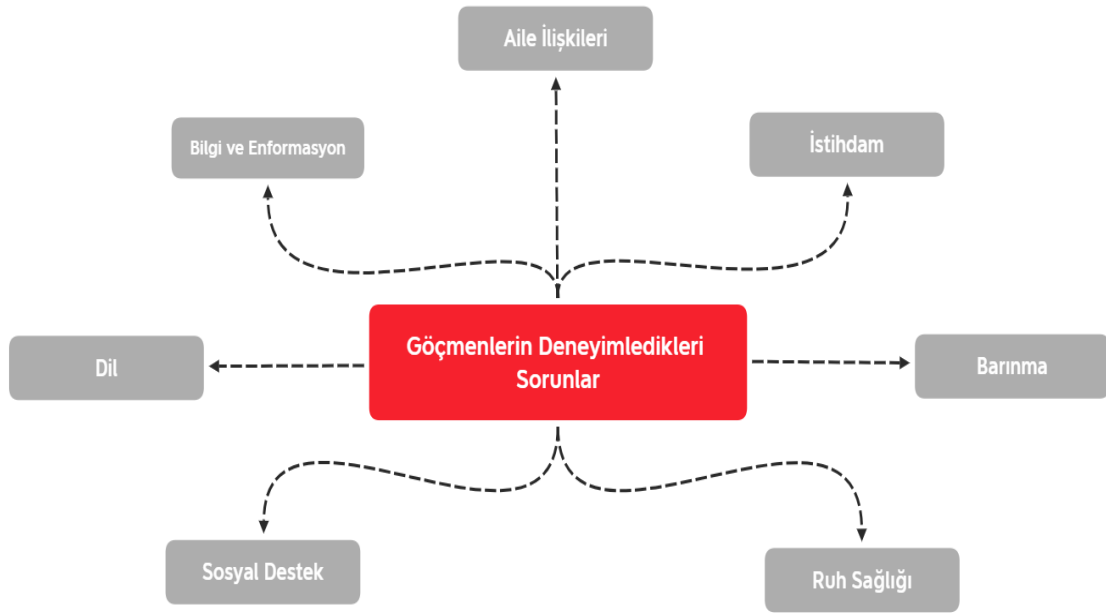
Tüm bunlara paralel olarak sosyal hizmette bir vakanın hangi yaklaşım ile ele alınacak olursa olsun sistemi ve sosyal işlevselliği doğrudan içermesi gerektiği söylenebilmektedir. Bu durum, sosyal hizmetin diğer sosyal disiplinlerden ayrılan bir yönü olarak multidisipliner, eklektik ve sistematik bakış açısına sahip olmasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Payne & Reith-Hall, 2021).

Yukarıda anlatılanlar sosyal hizmetin göç sorununa neden içerildiği ve bu konuda faal olmasına zemin oluşturan bilgi temelinde nelerin bulunduğu konularına açıklık getirmektedir. Öte yandan sahada gösterilecek uygulamalar mikro, mezzo ve makro noktada birbirinden ayrılmakta ve bütünüyle ihtiyaç analizine dayanmaktadır.

Göçmenlerin ihtiyaçları, bireysel, çevresel ve hukuki düzeyde olabilmektedir. Sosyal hizmet, sosyal politika alanında faal olan bir meslekî disiplin olarak tüm düzeylerde göçmenlerin ihtiyaçlarını giderebilecek hizmetlerin geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde katkıda bulunmaktadır. Sosyal hizmet, olgulara hem mikro hem de makro perspektiflerden yaklaşarak güncel akademik konjonktürün desteklediği metotlara sahiptir. Böylece sosyal hizmet profesyonelleri, sahada daha geniş bir kavrayışla süreci ele alan ve bu perspektifiyle diğer meslek elemanlarından kendini ayıran görev ve sorumluluklara sahiptir (Thompson, 2016). Göç olgusu da öncesi, gerçekleşme süreci ve sonrası olacak biçimde güncel konjonktürde üç farklı dönemde ele alınmaktadır. Göç öncesinin, göçün gerçekleştiği sürecin ve göç sonrasında kendilerine özgü ve birbirinden ayrılabilen değişkenleri mevcuttur. Bu süreçlerin her biri değerlendirilirken birbirinden ayrı ele alınarak işlenmesinin yanı sıra topyekûn bir değerlendirme de sürecin tamamını kavrayabilmek ve sorunları ve ihtiyaçları analiz edebilmek açısından önemli kabul edilmektedir (Abadan Unat, 2017; Erbaş, 2019).

Bugüne kadar yapılan araştırmalar göçmenlerin genel olarak ihtiyaç duyduğu hususların birtakım başlıklar altında toplanabilmesini sağlamıştır. Bunlar; bilgi ve enformasyon, dil eğitimi, istihdam, barınma, ruh sağlığı, sosyal destek ve aile ilişkileridir. Göçmenler, gittikleri ülkede sosyal ve kültürel normların ve bunlara nasıl ayak uydurabileceklerinin bilgisine, dilden kaynaklanan iletişim engellerinin ortadan kaldırılmasına, çalışmaya, barınmaya, diğer insanların desteğine, yeni bir ülkede ebeveyn-çocuk, eş ve diğer transaksyonlarına ve aile içi bazı değerlerin değiştirilmesi gerekliliğinden kaynaklanan desteğe ihtiyaç duymaktadır (U. George, 2015).

Şekil 6: Göçmenlerin Deneyimledikleri Sorunlar

Buna ek olarak literatürde göçmenlerin deneyimlediği yukarıdaki sorunların temelinde yatan nedenleri de genel olarak beş başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; vatandaşlığa bağlı haklardan istifade edememe, entegrasyon politikaları, ev sahibi ülkenin sosyal kurumları, yabancı düşmanlığı ve sosyal hizmetlerden yeteri düzeyde yararlanamama olarak sıralanabilir (Bauböck & Tripković, 2017; U. George, 2015). Tüm bu sorun başlıkları, göçmenlerin hem bir bütün olarak makro çerçeveye ile ele alınması hem de sorunların özelinde daha küçük ölçeklerde çalışılması gerekliliğini, bu nedenle sosyal hizmetin işlevselliği amaçladığı, güçlendirmeye odaklanan bir sürecin zaruretini ortaya koymaktadır.

Göçmenler nezdinde vatandaşlık konusu, son yıllarda gündemde olan diğer hususlardan biridir. Göçmenlerin vatandaş olması, tüm ülkelerde uzun süren belirli prosedürlerin aşılmasına bağlıdır. Sözü edilen bu durum, ancak hukuki yollarla ülkeye giriş yapan ve resmî kurumlarca mülteci statüsü verilen göçmenler için geçerli olmakla birlikte özellikle son 20 yıldır yoğun bir biçimde gerçekleşen düzensiz göçmen akınına paralel olarak çok sayıda göçmenin vatandaşlık prosedürlerine birkaç istisna haricinde hiçbir zaman dâhil olamayacağı anlamına gelmektedir (McNevin, 2013). Bu da, yine çok sayıda göçmenin tam anlamıyla bir uyum sürecine dâhil edilemeyeceği ve birçok kamu hizmetinden de

yararlanamayacağını ortaya koymaktadır. Entegrasyon politikaları; eğitimi, sağlığı, barınmayı, istihdamı ve sosyal yardım ve sosyal hizmetleri içeren ve yalnızca kayıt altında tutulan göçmenlerin içerilebileceği bir süreci ifade etmektedir. Dolayısıyla günümüzde düzensiz göçmenlerin sayısındaki artış, çözümü zor bir bağlamı perçinlemektedir (Castles, Cubas, Kim, & Ozkul, 2012; Omelaniuk, 2012; Scholten et al., 2017). Özellikle göç patlamalarının neden olduğu bu durum, sosyal hizmet profesyonelleri tarafından bir hak ve hukuk mücadelesine dönüşmektedir. Düzensiz göçmenlerin, toplum içerisindeki görünmezliğinin önüne geçmek, kayıt dışı istihdamlarına bağlı olarak düşük meblağlarda ve uygun olmayan koşullarda çalışmalarını engellemek ve yasal tanınırlıklarını sağlayarak insanî koşullara uygun biçimde yaşamaları için fırsat sunmak, sosyal hizmetin makro düzeydeki faaliyetleri arasındadır (Cuadra & Staaf, 2014).

Sosyal hizmetin disiplinler arası ve kurumlar arası çalışma vizyonu, özellikle düzensiz göçmenlerin mağduriyetlerinin giderilmesinde kritik bir faktördür. Kamu kurum ve kuruluşlarının göçmenlere yönelik sınırlı kaynaklar sunduğu veya hizmetinin olmadığı durumlarda, yönlendirme yaparak göçmenlerin ve diğer dezavantajlı bireylerin hak mahrumiyetinin önüne geçmeye çalışmaktadır. Göçmenler, bu tür durumlarda sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumların hizmetine yönlendirilmektedir. Sözü edilen yönlendirme faaliyetleri de sosyal hizmetin asli unsurlarındandır (Thompson, 2016).

Yapılan araştırmalar, dünyanın farklı bölgelerindeki sosyal çalışmacıların, göçmenlerin uyumu için en kritik üç faktörün istihdam, fon ve enformasyon olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet profesyonelleri, göçmenlerin içerisinde bulunduğu dezavantajlı konumun vereceği zararı minimize edebilmek için öncelikle istihdam sorununa dikkat çekmektedir. Yine aynı sosyal çalışmacılar, göçmenlerin istihdamı için diğer faaliyetlere nazaran daha fazla gayret sarf ettiklerini de dile getirmektedir (Viola, Biondo, & Mosso, 2018).

Göçmenlerin, gittikleri ülkenin sosyal kurumlarına aşına olmaması, toplumsal katılımlarını olumsuz anlamda etkileyen en önemli nedenlerden biridir. Birey-çevre ilişkisinin nasıl olacağı, kişiler arası ilişkiler, toplumsal normlar ve gündelik ritüeller, göçmenin aşması gereken bir sorun olarak görülmektedir. Sosyal hizmet, bu olguya

etkileşimsel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bir yandan göçmenlerin, ev sahibi kültürü tanınması ve diğer yandan ev sahibi toplumun göçmenin kültüründeki farklılıklara saygı duyması, sosyal hizmetin özellikle toplum eğitimi figürü ile sağlamaya çalıştığı işlevsel ve çatışmasız bir toplumun altyapısını oluşturmaktadır (Engelbrecht, 2005).

Benzer şekilde yabancı düşmanlığı da bahsi geçen farklılıkların ev sahibi toplumun üyeleri tarafından bir tehdit olarak algılanması neticesinde ortaya çıkan ve farklılıkları derinleştirerek toplum refahını minimalize eden örüntüsü, sosyal hizmetin sosyal değişim hedefiyle ele aldığı ve toplum eğitimi adı altında kültürleri birbiriyle kaynaştırdığı makro müdahale stratejileriyle gidermeye çalıştığı engeller arasında yer almaktadır (Thompson, 2016). Bu noktada güncel konjonktür, yalnızca toplum içerisindeki marjinal gruplarla değil, yeğın kültür öğeleriyle de çalışılarak göçmenlerin yalnızca ekonomik bir yük olduğu, suç oranlarını yükselttikleri veya toplum ahlakına zarar verdikleri gibi dezenformasyonlarla mücadele edilmesini zaruri bir unsur olarak kabul etmektedir. Sosyal hizmet, kültürlerarası çalışan ve profesyonellerine kültürel arabuluculuğu öğreten meslekî bir disiplin olarak kültürler arası çalışmakta ve toplumlar arasındaki potansiyel risk faktörlerini analiz ederek söz konusu toplumların bireylerinin etkileşim kurması, bir arada vakit geçirmesi ve böylece toplumların birbirini tanımalarını sağlayarak dezenformasyonların önüne geçilmesi hedefiyle yabancı düşmanlığıyla da mücadele etmektedir (Viola et al., 2018).

Göçmenlerin önemli bir bölümü, gittikleri ülkede hangi sorunları için hangi kurumlara başvurması gerektiğini bilememektedir. Bu enformasyon eksikliği, önemli insanî yoksunluklara neden olabilmektedir. Sosyal hizmet kurumları ve sosyal hizmet profesyonelleri, bu sorunu gidermek için saha çalışması yapmakta ve doğru bilgilendirmeyi hane hane sağlamaktadır (Boccagni, Righard, & Bolzman, 2015; Ruokolainen & Widén, 2020; Wall, Otis Campbell, & Janbek, 2017).

Ayrıca sözü edilen hane ziyaretleri, bir diğer açıdan ele alındığında da toplum içerisinde önemli bir boşluğu kapatmaktadır. Nitekim saha çalışmaları ile sosyal hizmet profesyonelleri, göçmenlerin ne tür sorunları olduğunu bizzat görmekte, ihtiyaç analizi yapmakta ve sorun ve ihtiyaçların gerekli hizmetleri doğrudan kurumu aracılığıyla veya yönlendirme ile başka bir kurum üzerinden giderilmesi için müdahale planı

geliştirmektedir (Boccagni et al., 2015; Diaconu, Racovita-Szilagy, & Bryan, 2016; Humphries, 2004; Shier, Engstrom, & Graham, 2011).

Tüm bu meseleler, nihayetinde farklı sosyal bilim profesyonellerinin bir arada çalışmasını gerekli kılmaktadır. Sosyal hizmet profesyonelleri multidisipliner yönüyle göç olgusunu bir yandan farklı perspektiflerle ele alabilen, diğer yandan bütüncül bir bakış açısıyla vakaya müdahale edebilen yeterliğe sahiptir (Payne & Reith-Hall, 2021).

Yukarıdaki ifadeler baz alındığında temel olarak sosyal hizmetin göçmenlerle çalışırken beş çatı konseptte odaklandığı görülmektedir: eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal hizmetler. Bu kavramlar, insan hakları ve sosyal adalet çerçevesinde bir teori ve pratik geliştiren sosyal hizmet disiplininin dezavantajlı gruplarla çalışırken mikro, mezo ve makro ölçeklerde ele aldığı ortak unsurlardır. Göçmenlerle çalışırken de bu unsurlar zemini inşa etmekte ve sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, sosyal refah ve toplumsal kalkınma gibi hedefler, bu kavramlara binaen geliştirilen pratiklerin çevresinde sağlanmaktadır (Payne & Reith-Hall, 2021).

Çoğu zaman göçmenler gibi marjinal toplulukların makro düzeyde temsilcileri de bulunmamaktadır. Yine birçok ülkede vatandaş olmamalarına paralel olarak göçmenlerin siyasal ve toplumsal katılımları da asgari düzeyde kalabilmektedir (Entzinger, 1999). Sosyal hizmet, en temel işlevlerinden olan savunuculuk ve güçlendiricilik misyonları ile bu noktada göçmenlerin hakkını aramakta ve onları güçlendirerek sosyal ve siyasi katılımları için göçmenleri işlevsel kılmaya çalışmaktadır (Hirayama & Cetingok, 1988).

Sosyal hizmet, sistem yaklaşımına paralel olarak müdahale sürecini etkileşim noktalarında gerçekleştirmektedir. Bu durum, bireyler, aileler, gruplar veya toplumlar arasındaki sağlıklı olmayan iletişim örüntülerinin daha sağlıklı olanlarıyla değiştirilmesi şeklinde pratiğe dökülmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet müdahalesinde, göçmenlerle çalışırken ev sahibi toplum üyelerinin de sürece içerilmesi gerekmektedir. Nitekim göçmenlerin toplum sistemine entegre olması, yalnızca göçmen nezdinde değil, karşılıklı bir kabul süreci içerisinde gerçekleşebilmektedir. Sistemin işlevsel bir hale getirilebilmesi için çift yönlü bir mekanizmayla çalışan sosyal hizmet, makro boyutta mevcut hedefleriyle toplum refahını artırmayı hedeflemektedir (S. E. Miller, 2010; Rine, 2018). Bugün, sosyal uyum, sosyal içerme, harmonizasyon ve adaptasyon gibi farklı kavramlarla

ifade edilmeye çalışılan bu çift yönlü mekanizma ideali, son birkaç on yıldır gündemde olan ve gelişen sosyopolitik konjonktürün güncel metodudur (Bauböck & Tripković, 2017; Janmaat, 2011; Schiefer & van der Noll, 2017).

Sosyal hizmet, bireylerin özgürce karar almalarını sağlamayı amaç edinmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmetin, bireyi kendi kararlarını verebilen bir konuma gelmesi için müdahale planı gerçekleştiren ve böylece bireyin toplum içerisindeki varlığını güçlü kılarak kültürel yabancılaşmayı engelleyen bir misyonu bulunmaktadır (Rothman, 1989; F. Şahin, 2009). Sosyal hizmetin bu misyonu, göçmenler ve toplumun diğer marjinal gruplarını doğrudan ilgilendirmektedir. Nitekim göçmen topluluklar, yeğın kültür öğelerinin içerisinde kendilerine uygun seçenekler bulmakta veya seçim yapmakta güçlük çekebilmektedir. Göçmenlerin ev sahibi toplum içerisinde güçlendirilmesi ve böylece işlevsellik kazanarak topluma sağlıklı bir biçimde katılabilmeleri, sosyal hizmetin amaç edindiği hususlardan biridir (Danış, 2007).

Göç konusunda özellikle son yıllarda hareketliliğin artması ve başta Türkiye, Anglosakson ülkeler ve Kıta Avrupası olmak üzere birçok ülkede, ev sahibi toplum kültüründen tamamen farklı kültüre sahip insanlara ev sahipliği edilmeye başlanması, gelen göçmenlerin büyük oranda erkek olması ve istihdam nitelikli olması sosyal hizmetin, göç konusundaki ihtisas uzmanlarına ihtiyacını büyük ölçüde artırmıştır (U. George, 2015). Sosyal hizmet, birçok sosyal bilimin bilgisinden faydalanarak bireyi çevresi içerisinde ele almakta ve mikro, mezo, egzo ve makro açılardan çözüm stratejileri geliştirmektedir. Son yıllarda devam eden düzensiz insan hareketlilikleri, sosyal hizmetin kapsayıcı perspektifinin sahaya yansımalarını daha da gerekli kılmaktadır. Nitekim sosyal hizmet, sorunları en ilkel nedenlerine kadar ulaşıarak çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Böylece engellerin arka planında yer alan kök sorunların ortaya çıkarılarak çözümlenmesi sağlanmaktadır (Thompson, 2016).

Bahsedilen sosyal hizmet müdahaleleri, toplumdaki dezavantajlı grupların tamamı için geçerli bir nitelik taşımaktadır. Ancak sosyal hizmetin her bir dezavantajlı grupta ihtisaslaştığı bir olgu da mevcuttur. Bu doğrultuda dezavantajlı gruplardan biri olabilecek ve böylece sosyal hizmet bağlamında ele alınabilecek gruplardan biri de gençlerdir.

2.4.3. Genç Göçmenler

Gençlik, günümüzde dinamik nüfusu ifade eden bir dönemi içermektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde gençlik yaş aralığı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu noktada genel kabul gören yaş aralıklarından biri de 15-24 yaş aralığıdır (Baş, 2017).

Gençlik çağı, bireyin yeni roller ve sorumluluklar edindiği ve yetişkinlik çağına hazırlık yaptığı bir dönemdir. Meslek öğrenimi, evlilik, iş hayatına atılım gibi kritik yaşam döngülerinin bulunduğu bir dönem olarak gençlik dönemi, çeşitli psikososyal riskleri de içerisinde barındıran bir döneme tekabül etmektedir. Gençler, bir ülkenin büyük oranda sağlıklı olan kitlesini oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar, bu dönemde ortaya çıkan ve psikososyal sorunları da kapsayan kronik sağlık sorunlarının yaşamı tümüyle etkileyebildiğini açıklamaktadır. Bu nedenle gençlik döneminde yaşanan krizlerin sağlıklı bir şekilde atlatılması, sağlıklı bir geleceğin ve toplumun inşa edilmesi adına önemli bir kamu sorumluluğuna dönüşmektedir (Kulaksızoğlu, 2013; Lee, 2020).

Gençlik döneminde işsizlik ve yoksulluk gibi oldukça kritik risklerin bulunmasının yanı sıra dışlanma, ayrımcılık ve hizmetlere erişememe gibi sorunlara bağlı olarak bireyi psikososyal olarak olumsuz etkileyebilecek pek çok faktör bulunmaktadır. Öte yandan gençlik kapsamına dâhil edilen bireylerin içerisinde daha küçük bir grup olarak göçmen gençliği söz konusu olduğunda bu tür sorunların daha yüksek ihtimallerle deneyimlenebileceği, literatürdeki pek çok araştırma tarafından desteklenen bir bulgudur (Titzmann & Lee, 2018).

Özellikle göçmen gençlerin toplumsal katılımlarının artırılması, bir toplumun geleceğinin garanti altına alınmasında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Nitekim dışlanma, haklara erişememe, sağlıklı koşullarda yaşayamama ve düşük gelirli olma gibi etkenler altında pek çok göçmen gencin ev sahibi toplumla daha az etkileşimde olduğu, daha yüksek suç oranlarına sahip olduğu ve daha ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaştığı gibi bilgilere rastlanmaktadır (Fangen, 2010).

Sosyal hizmet, dezavantajlı gruplardan biri olarak göçmen gençlerle de çalışmaktadır. Buna göre; dünyanın farklı bölgelerinde sosyal hizmet profesyonelleri, genç göçmenlerin istihdama erişimine, dil öğrenimine, sağlık hizmetlerine erişimine ve sosyal faaliyetlere

katılmasına destek vermektedir. Bunların tamamı genç göçmenlerin toplumsal katılımını artırarak sosyal refahın yükseltilmesine katkıda bulunmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalar, genç göçmenler içerisinde eğitim durumunun yükselmesi ile sosyal dışlanma arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır (Fangen, Hammarén, & Johansson, 2012).

Sosyal dışlanma, toplumsal katılımı olumsuz etkileyen bir faktör olarak işgücüne katılım sürecinde de bir engel teşkil etmektedir. Pek çok genç göçmen, çalışma hayatında da ayrımcılığa maruz kaldığını belirtirken yüksek eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak edinilen işlerde genç göçmenlerin daha az ayrımcılığa uğradığı ifade edilmektedir. Bu bulgular, sosyal hizmetin genç göçmenlerle çalışırken istihdam ve eğitimi merkeze almasına işaret eden bir kanıt niteliğindedir (Fangen et al., 2012).

Genç göçmenlerin topluma katılımını olumsuz etkileyen ve dışlanmalarına neden olan temalardan biri de ev sahibi toplumun dilini akıcı bir şekilde konuşamamaktır. Buna göre; göçmen gencin gittiği ülkenin dilini yeterince iyi bir biçimde öğrenememesi, okulda başarısız olmasına, zaman zaman okulu bırakmasına, daha düşük düzeyde bir işe sahip olmasına ve dolayısıyla sosyoekonomik açıdan beklenen seviyenin altında bir yaşam sürmesine yol açabilmektedir (Fangen, 2010).

Sosyal hizmet profesyonelleri, genç göçmenlerin okula erişimini artırmaya yönelik faaliyetler yürüterek yukarıdaki engellerin ortaya çıkmasını engellemeye çalışmaktadır. Özellikle hane ziyaretleri ile edinilen bilgiler sonrası gencin önce eğitime, ardından işgücüne katılımını sağlayabilmek amacıyla aynı veya nakdî destek aranmaktadır. Ayrıca gencin bu tür hizmet ve fırsatlara erişimini kolaylaştırabilmek amacıyla farkındalık eğitimleri düzenlenerek kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgisinin de artırılması hedeflenmektedir (Duman & Snoubar, 2017).

Genç göçmenlerin okula aidiyetlerinin artması ile depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi çok kritik sorunların azalması arasında mevcut olan ilişki, sosyal hizmetin okul temelli çalışmalara öncelik vermesini gerekli kılan etmenler arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmalar, gençlerin aidiyet duygusunun artırılmasının önemini vurgularken sosyal hizmetin okul temelli çalışma stratejisinin olumlu yönde gelişimi etkilediği ifade edilmektedir. Bu noktada gençlerle çalışmada aileleri de sürece dâhil etme ve gençlere

psikososyal destek sunma, içerisinde buldukları dezavantajlı konumun hafifletilmesinde etkili olmaktadır (Kia-Keating & Ellis, 2007).

Genç göçmenlerin topluma katılarak sosyal işlevselliğinin artırılması amacına hizmet eden dünyanın farklı bölgelerindeki sivil toplum kuruluşları, göçmen gençlere yönelik politikaların büyük oranda uygulayıcısı niteliğindedir. Finlandiya haricindeki diğer pek çok ülke, genç göçmenlerle çalışmada sivil toplum kuruluşlarına ağırlık vermektedir. Bu konu, kamu kurumlarının genç göçmenlerle çalışmaya henüz ciddi bir öncelik sunmadığının da önemli bir göstergesi niteliğindedir (Pratiwi, Linnossuo, & Marjanen, 2020).

Sivil toplum kuruluşlarının çoğunluğunu üstlendiği sosyal hizmetler, psikososyal destek ve ekonomik güçlendirme temeline dayanmaktadır. Bu noktada kamu kurumlarının etkin hizmet sunmaması, genç göçmenlerle çalışmada yerellikten ulusallığa geçiş sorunlarının doğmasına da yol açabilmektedir. Dolayısıyla genç göçmenlere yönelik sosyal hizmetlerin sunumunun yaygınlaştırılması ve kamu kurumlarının da bu alanda etkin rol alması, sosyal refahın sağlanmasında önemli bir avantaj konumundadır (Pratiwi et al., 2020).

2.5. TÜRKİYE'DE SURİYELİ GENÇLERE YÖNELİK HİZMETLER VE POLİTİKALARIN 11 YILI

Suriye Krizi birçok uluslararası otoritenin, başlamasına ve neticesinde büyük göç patlamalarının doğmasına ihtimal vermediği bir dönemde ortaya çıkmıştır. Buna binaen Türkiye'deki otoriteler de olası bir Suriye Krizi'nin kısa süre içerisinde çözüme kavuşacağını ve Türkiye'nin en fazla 100 bin Suriyeliyi göçmen olarak ağırlayacağını düşünmüştür. Ancak 2011 yılının Nisan ayında gerçekleşen krizin, beklenenlerin aksine uzun sürmesi ve çıkan iç savaşın ülke geneline yayılarak 2013 yılında göç patlamalarını başlatması, yine birçok ülkenin acil eylem planları geliştirmesini gerektirmiştir. Bu dönemde Türkiye, Geçici Eğitim Merkezleri ile güney sınırındaki pek çok ilde Geçici Barınma Merkezleri inşa etmiş, oluşturulan merkezlerde Afet ve Acil Durum Başkanlığı

ve Türk Kızılay aracılığıyla göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya başlamıştır (Ayçiçek & Tecer, 2018).

Türkiye, Suriyeliler için başlangıçta “misafir” kavramını kullanmış ve geçicilik üzerine vurgu yaparak sürecin kısa olacağını ifade etmeye çalışmıştır. Ancak 2013 yılı içerisinde gerçekleşen uluslararası müdahaleler, beklentilerin değişmesine ve Türkiye’nin yeni stratejiler geliştirmesine imkân vermiştir. İlk olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurularak ve ardından Suriye İç Savaşı temelinde “Geçici Koruma Statüsü” oluşturularak Suriyeliler bu kapsama alınmış, sonrasında temel ihtiyaçların daha uzun vadede karşılanabileceği politik argümanlar geliştirilmeye başlanmıştır (Bostan, 2018).

Suriyeli göçüyle ilgilenen kamu birimleri ve sivil toplum kuruluşları, 2013 yılının ardından kadın, çocuk, engelli, yaşlı ve yetişkin erkek gibi farklı gruplara odaklanmış, hizmetlerin niteliği de bu bağlamda şekillenmiştir. Suriyeli gençler, bu gruplardan biri olarak daha çok ekonomi odaklı politika ve projelerle kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının çalışma grubu olmuştur.

Bu dönemde göçmen gençlerin ekonomik kalkınma ve refah temaları için önemli bir aktör olabileceğinin vurgulanması, ilgili politikaların geliştirilmesine hız kazandırmış ve böylece Suriyeli gençlere yönelik uluslararası kuruluşlarla da projeler geliştirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda yürütülen projelerin önemli bir bölümü eğitim alanında gerçekleşmiş ve gerçekleşmektedir. 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler özelinde, Türk Kızılay ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim faaliyetlerinin ön planda olduğu belirtilebilmektedir (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020a).

Suriyeli öğrencilerin eğitime katılımlarının desteklenmesi doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF ve Türk Kızılay’ın ortaklaşa gerçekleştirdiği Şartlı Eğitim Yardımı’ndan 2020 yılı itibarıyla 520.827 Suriyeli öğrenci istifade etmiştir (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020b). Halen devam etmekte olan söz konusu Şartlı Eğitim Yardımı’na, 2022 yılı itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da dâhil edilmiş ve belirli illerde Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla tespit ve takip işlemleri başlatılmıştır. Şartlı Eğitim Yardımı, bir ay içerisinde 4 günden fazla mazeretsiz devamsızlık yapan öğrencilere yönelik takip işlemlerini de gerekli

kılmaktadır. Takip sürecinde çocuğun okula devam etmeme nedenleri araştırılmakta ve okula dönüş için psikososyal destek sunulmaktadır (ASHB, 2022).

Türkiye’de mevcut kalkınma planlarının birçoğu göçmenlere yönelik sınırlı sayıda politik argümanlar içermektedir. Ancak özellikle son iki kalkınma planı olan onuncu ve on birinci kalkınma planlarında Suriyelilerin Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabilmeleri için çeşitli hizmetlerin geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı, 2017 yılında başlattığı Sosyal Uyum ve Yaşam Kurs Programı ile Suriyeliler başta olmak üzere Türkiye’deki yabancıların sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamlarda yaşama uyum sağlayabilmeleri amacıyla eğitim programları tertip etmektedir. Diğer yandan yine eğitim temasında uyumun hedeflendiği çeşitli projeler yürütülmeye devam etmektedir. Suriyeli gençlerin içerildiği ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın öncüsü olduğu diğer projeler ve amaçları şunlardır (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020b; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019; T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013):

- ***Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Toplum için Ekonomik Fırsatların Desteklenmesi Projesi (PEP Projesi):*** Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim, mesleki yeterlik ve istihdam olanaklarının artırılması amaçlanmaktadır.
- ***Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP):*** Eğitim sürecinden uzak kalmış ve bir sebepten dolayı örgün eğitim göremeyen Suriyeli çocukların yeniden okullaştırılması amaçlanmaktadır.
- ***Suriye Krizine Yanıt Olarak Türkiye’de Dayanıklılık Projesi: Yetişkinler için Türkçe Dil Eğitimi Projesi:*** 18-57 yaş aralığındaki Suriyelilerin toplumsal uyumlarını sağlamak ve mesleğe geçişlerini kolaylaştırabilmek için dil yeterliğinin kazandırılması amaçlanmaktadır.
- ***Yarını Kurmak: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler İçin Nitelikli Eğitim ve Geçim Kaynağı Desteği Projesi:*** Suriyeli ve ev sahibi Türklerin eğitim olanaklarının artırılması ve geçim kaynaklarına ulaşmalarının kolaylaştırılması yoluyla karşılıklı sosyal uyumun sağlanması amaçlanmaktadır.
- ***Yenilenebilir Enerji Sektöründe Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin İstihdam Edilebilirliğin Artırılması Projesi:*** 18 yaşın üzerindeki Suriyeli gençlerin

yenilenebilir enerji sektöründeki geçim kaynaklarına erişimlerini sağlamak için mesleki eğitim kurslarının verilmesi amaçlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde gerçekleştirilen yukarıdaki projeler eğitim ve istihdam başlığını bir arada içermektedir. Böylece söz konusu projelerin sürdürülebilir bir nitelik kazanmasına yönelik bir içeriğin mevcut olduğu söylenebilmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı da Suriyeli gençlerle kültür, sanat ve uyum çalışmalarına öncelik vererek Suriyeli gençlerin sosyalizasyonunu hedeflemektedir. Bu çerçevede ev sahibi toplumla aralarında sağlıklı bir etkileşim geliştirmek için aşağıdaki proje ve programlar hayata geçirilmiştir (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2021):

- ***Savunmasız Gençlerin Daha İyi ve Kapsayıcı Gençlik ve Spor Alt yapısı ile Güçlendirilmesi Projesi:*** Türk ve Suriyeli gençlerin spor faaliyetlerine daha fazla katılabilmeleri için bir altyapı ve spor alanlarının oluşturması amaçlanmaktadır.
- ***Nexus – Kariyer Rehberliği ve Uyum Projesi:*** 12-25 yaş aralığındaki Türk ve Suriyeli gençlere sosyal uyum ve uyuşmazlık çözümü için eğitici eğitimi ve kariyer rehberliği gibi alanlarda eğitimler verilmesi amaçlanmaktadır.
- ***Spor ile Sosyal Uyum Projesi:*** Türk ve Suriyeli gençle arasındaki sosyal uyumun gerçekleşmesi için sporun teşviki ve böylece yetenekli Türk ve Suriyeli gençlerin keşfedilmesi amaçlanmaktadır.
- ***Suriyeli ve Türk Gençleri İçin İstihdam Edilebilirlik, Girişimcilik ve Sosyal İstikrar Projesi:*** Türk ve Suriyeli gençlerin teknik ve teknolojik becerilerinin artırılması için Gençlik Merkezleri'nde bilgisayar sınıflarının kurulması ve teknik konularda Suriyeli gençlerin yeterliğinin artırılarak istihdam edilebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Gençlik ve Spor Bakanlığı, sporu bir araç olarak kullanmakta ve Suriyeli gençlerin topluma katılımını bu yol ile sağlamaya çalışmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ise büyük ölçüde sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan sorumlu birim olarak Suriyeli gençlere Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti'nde bulunmuştur. Her ne kadar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın doğrudan Suriyeli gençleri hedef alan bir projesi bulunmasa da "Evlilik Öncesi Eğitim

Programı” ve “Aile Eğitim Programı” çalışmalarının Arapça versiyonlarından daha çok Suriyeli gençler istifade etmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Yukarıda sözü edilen projelerin her birinde uluslararası kuruluşlar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları da yer almakta, çalışmaların her biri çok yönlü ve çok disiplinli faaliyetler olarak gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilirliğin en temel dinamiğini oluşturan bu faktörler çerçevesinde Türk Kızılay ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı da aktif olarak çalışmalara destek vermektedir. Ancak bu kurumların doğrudan Suriyeli gençlere yönelik projeler dizininden ziyade onların da içerildiği bir kapsamda çalışmalara daha çok destek verdikleri görülmektedir (Türk Kızılay, 2021; Türkiye İş Kurumu, 2021).

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma kapsamında, Suriyeli gençlerin içerisinde yaşadıkları çevredeki koşulların, bireysel faktörlerinin ve etkilendikleri diğer makro düzeydeki toplumsal kurumların betimlenmesi, incelenmesi ve derinlemesine analizi için nitel; sosyokültürel değişkenlerin özyeterlik, psikolojik iyi oluş hali ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla da nicel metot kullanılmıştır. Bu doğrultuda iki farklı metodun kullanılacağı çalışma karma yöntemler araştırmasına uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Karma metot, nicel ve nitel verilerin bütünleştirilmesi ve birbiriyle ilişkilendirilmesi vurgusu yapan güncel paradigmalardandır. Bu metot ile araştırma sürecinde elde edilen nitel ve nicel veriler bir araya getirilmiş, böylece her bir metodun gözardı ettiği veya çerçevesi dışında kalan alanların açığı kapatılmaya çalışılmıştır (Clark & Ivankova, 2018).

Nicel yönüyle yapılmış olan çalışmada Suriyeli gençlerin çeşitli sosyokültürel değişkenler üzerinden sosyal işlevsellik düzeylerinin belirlenmesi ve yaşam kalitelerinin, psikolojik iyi oluş hallerinin ve algılanan özyeterliklerinin ölçülmesi söz konusudur. Bu doğrultuda araştırmada verilerin sayısallaştırılması ve durumlar arasındaki ilişkilerin test edilmesi gerektiği görülmektedir. Verilerin sayısal olarak ifade edildiği görgül araştırma metodolojisi olarak nicel araştırma da bu minvalde mevcut çalışma için en doğru yöntemdir (Baltacı, 2018; Karasar, 2020; Kıncal, 2020).

Araştırma sürecinde sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve algılanan özyeterlik değişkenleri arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesi, nicel araştırma modellerinden ilişkiyel tarama modelinin bu araştırma için en uygun model olduğunu göstermektedir (Karasar, 2020). Mevcut çalışmada sosyal işlevsellik ile yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve algılanan özyeterlik düzeyleri arasındaki bağdan elde edilen verilerin zenginleştirilmesi, karşılaştırmalı bir analizin araştırma için daha uygun bir nitelik taşımasını sağlamıştır. İlişkiyel tarama modeliyle yürütülmüş olan çalışmada

değişkenlerin birbiriyle ilişkili olup olmadığı, ilişkiliyse bunun hangi yönde olduğunun araştırılması söz konusu olmakla birlikte bağımsız değişken gruplarının bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin incelendiği karşılaştırmalı bir analiz de mümkündür (Clark & Ivankova, 2018). Yapılmış olan bu çalışmada da 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellik düzeyleri, yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve algılanan özyeterlik puanlarının ne düzeyde olduklarının yanı sıra sosyokültürel değişkenler çerçevesinde sosyal işlevselliklerinin, yaşam kalitelerini, psikolojik iyi oluş hallerini ve algılanan özyeterliklerini ne yönde etkiledikleri de incelenmiştir.

Araştırmanın diğer bir yönüyle, araştırmanın amacına uygun olarak nitel veriye de ulaşılacak istenmesi ve ulaşılacak istenen bilginin muhtemel esnekliği, araştırmanın niteliksel olmasını gerekli kılmıştır. Nitel araştırmalar, durum çalışmaları alanında kullanılabilen, araştırmacının mevcut bir sorun veya durumu, olay veya eylemi ya da çok sayıda bireyi derinlemesine analiz etmek istediği olgular için kullanılan bir araştırma modelidir (Creswell, 2016).

Nitel araştırmada olaylara ne tür anlamlar verildiği üzerine odaklanılarak insanların öznel bakış açısı keşfedilmeye çalışılır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’de yaşayan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli göçmenlerin kendilerini nasıl tanımladıklarına ve sosyokültürel dinamiklerini nasıl betimlediklerine odaklanılmıştır.

Nitel bölümün tamamlanması ve veri analizinin gerçekleştirilmesinin ardından ortaya çıkan verilerin zenginleştirilmesi, belli alanların aydınlatılması ve niceliksel olarak ölçülemeyen noktaların keşfedilebilmesi için derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür. Dolayısıyla yapılan bu çalışma karma araştırma metodları içerisinde açıklayıcı sıralı desen ile gerçekleştirilmiş, nicel araştırma, nitel araştırma ile detaylandırılmıştır (Creswell, 2016).

Derinlemesine görüşme ekseninde nitel olarak yürütülmüş olan çalışmanın içeriği, yani yol haritası ise yorumsamacı yaklaşım temelinde bir nitel araştırma deseni olan fenomenolojik yaklaşım ile gerçekleştirilmiştir (B. Güzel, 2019). Böylece Suriyeli gençlerin içerisinde buldukları topluma attiklerileri değer ve betimledikleri dinamikler, kendi yorumları ve ifadeleri ekseninde ele alınmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma, nitel veya nicel olsun, ancak güvenilir bir nitelik taşıması açısından amacına uygun bir evrene hizmet etmelidir. Bu nedenle mevcut araştırmada çalışma grubu dikkatle seçilmiş ve bu grubun araştırmanın amacına uygunluğuna dikkat edilmiştir (Baltacı, 2018).

Evren, sıklıkla genelleme endişesi taşıyan nicel araştırmalar için oldukça önemlidir. Araştırma sonuçlarının genellenebileceği kitlenin büyüklüğü, nicel araştırmalarda araştırmanın değerini artırmaktadır (Kıncal, 2020). Bu çalışmada da Türkiye’de yaşayan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençler, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklem büyüklüğü, bilhassa nicel araştırma için ciddi önem taşımaktadır. Nitekim evrene ilişkin genellemelerin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi ve matematiksel hataların azaltılabilmesi için daha çok sayıda birime ulaşmak gerekmektedir (Baltacı, 2018). Bu bağlamda mevcut çalışmada da evreni daha iyi bir biçimde temsil edebilmek için örneklem büyük tutulmaya çalışılmıştır.

Hâlihazırda Türkiye’de 15-24 yaş aralığında 795.751 Suriyeli genç yaşamını sürdürmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de ağırlıklı olarak yaşadığı iller içerisinde ise İstanbul, Gaziantep ve Adana gösterilebilmektedir¹. Bu çerçevede araştırmacı, örneklemini Suriyeli gençlere daha kolay bir biçimde ulaşabilmek amacıyla yukarıdaki eksene, yaşadığı yer olan ve en fazla Suriyeli barındıran 11. şehir olan Ankara’yı da dâhil ederek örneklemini Ankara, Gaziantep, Adana ve İstanbul’da yaşayan 15-24 yaş aralığındaki 368 genç olacak şekilde uygulamıştır.

Olasılıklı örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleminin kullanıldığı çalışmada toplanan veriler, yukarıda sözü edilen illerdeki sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ulaşılmış Suriyeli gençlerden temin edilmiştir. Buna göre; Suriyeli gençlere güvenin temin edilebilmesi amacıyla sivil toplum kuruluşlarından biri erkek ve biri kadın olmak üzere Suriyeli iki kişi araştırma sürecinde araştırmacıya eşlik etmiş ve tüm katılımcılara

¹ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

hane ziyaretleri yoluyla ulaşılmıştır. Rastgele hane ziyaretleri ile hanelerde bulunan Suriyeli gençlere araştırmaya katılmak istemedikleri sorulmuş, katılmak isteyenlere ölçme materyalleri verilerek matbu olarak doldurmaları sağlanmıştır.

Nicel araştırmalarda olasılık kuramına dayanarak örneklemin evreni daha iyi yansıtacağı düşünülen olasılıklı örnekleme yöntemi, bu çalışmada araştırmacının örnekleme üzerindeki etkisini azaltarak geçerlik ve güvenilirlik noktasında önemli bir avantaj sağlamıştır (Baltacı, 2018). Buna göre; araştırmacı sivil toplum kuruluşlarından elde edilen birimlerin her birine doğrudan ulaşarak hedeflenen örnekleme ulaşmaya çalışmıştır.

Tüm bunlara ek olarak araştırmacının nitel yönü için de nicel araştırmaya katılan katılımcıların belli bir kısmıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Nicel araştırma sürecinde gönüllü olarak katılımcı olan Suriyeli gençlere araştırmacı, derinlemesine bir görüşme yapmak isteyip istemediklerini sormuş ve katılmak isteyen katılımcıların iletişim numaralarını almıştır. Nicel çalışmanın tamamlanmasının ardından araştırmacı görüşme yapmak isteyen katılımcılara birer birer ulaşmış ve herhangi bir tercüman kullanmadan doğrudan araştırmacı ve katılımcı arasında olan nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin stabil olarak ilerlemeye başladığı noktaya kadar gerçekleştirilmiş olan derinlemesine görüşmelerde herhangi bir sayı sınırlaması söz konusu olmamıştır. Araştırmacı, verilerin doyduğunu düşündüğü âna kadar derinlemesine görüşmeler yapmış, örnekleme sayısı da bu sürecin sonunda 28 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmacı, 28 kişinin ardından verilerin doyduğunu düşünerek nitel veri toplama sürecini sonlandırmıştır.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmacı, nicel verilerin toplanması için çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla iletişime geçmiş ve araştırmacının gerçekleştirildiği illerde veri toplama sırasında katılımcıların güvenlerini sağlamak amacıyla Suriyeli bir kadın ve Suriyeli bir erkeğin eşliğinde aşağıda açıklanan formların matbu haldeki çıktılarını katılımcılara dağıtmıştır. Rastgele hane ziyaretleri şeklinde olan bu süreç sırasında Adana, Gaziantep, İstanbul ve Ankara'da gerçekleştirilmiş ve araştırmacı, katılımcılarla doğrudan iletişim kurmuştur.

Katılımcılara form dağıtıldığı sırada talep edildiği takdirde kendileriyle yeniden iletişime geçilebileceği ifade edilmiş ve bu yol ile iletişim numarasını vermeyi onaylayan katılımcılara yeniden ulaşılarak yüz yüze veya çevrimiçi olarak ortalama 62 dakika süren derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan nitel görüşmeler sırasında katılımcılardan bazıları arkadaş veya akrabalarının bilgisini de vermiş, böylece farklı illerden katılımcılara ulaşmak da mümkün olmuştur.

Araştırmanın nitel metodunda veriler, oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu desenine uygun olarak hazırlanan form temelinde araştırmacı, her ne kadar bazı yapılara bağlı kalarak veri toplama sürecini gerçekleştirmiş olsa da katılımcılara da katkıları noktasında esneklik tanımış ve görüşmeler güven ilişkisi temelinde gönüllülük ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel metodu için ise veri toplama araçları olarak sosyodemografik ve sosyokültürel değişkenleri içeren anketin yanı sıra araştırmacı tarafından hazırlanan sosyal işlevsellik anketi kullanılmıştır. İlgili sosyodemografik ve sosyokültürel değişkenleri içeren form ile sosyal işlevsellik anketindeki maddelere ilişkin tez izleme komitesinde yer alan tüm öğretim üyelerinin onayı alınmıştır. Ayrıca bağımlı değişkenler için de “Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu (WHOQOL-BREF)“, “Dünya Sağlık Örgütü İyi Oluş İndeksi (WHO-5)” ve “Genel Özyeterlik Ölçeği (GSE)” ölçeklerinin Arapça uyarlamaları kullanılmıştır.

3.3.1. Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu (WHOQOL-BREF)

Dünya Sağlık Örgütü'nün başlangıçta 100 madde olarak tasarladığı, ancak daha sonra 26 maddelik yeniden düzenlenmiş olan versiyonudur. Birçok dile çevrilmiş olan form, yaşlı olmayan bireylere uygulanabilmektedir. Bedensel, ruhsal, sosyal ve çevresel yaşam kalitesi ölçeğin 4 alt boyutunu oluşturmaktadır. Birçok farklı dile çevrilen ölçeğin kültürler arası geçerliği yine birçok çalışma tarafından ortaya konulmuştur. Çalışmanın Arapça uyarlaması 2009 yılında yapılmış ve iç tutarlık katsayısı .93 olarak bulunmuştur.

Minimum 1 ve maksimum 5 olmak üzere tüm maddelerden alınabilecek puanlar aşağıdaki gibi skorlar haline getirilerek yüzdelik dilimler oluşturulmakta ve bu şekilde yorumlanmaktadır. Ölçeğin kesme puanı 60'tır (Dalky, Meininger, & Al-Ali, 2017; Eser et al., 2019; Ohaeri & Awadalla, 2009).

$$\frac{\text{Katılımcının ham skoru } x \text{ ilgili alt boyuta ait en düşük skor}}{\text{İlgili alt boyutun ranjı}} \times 100$$

3.3.2. Dünya Sağlık Örgütü İyilik Hali İndeksi (WHO-5)

Dünya Sağlık Örgütü'nün 29 madde olarak tasarladığı, başlangıçta depresyon tanısı için kullanılan söz konusu ölçek ilk olarak 10 maddeye, ardından 5 maddeye düşülerek tüm bireyler için 1-2 dakikada bitirilebilecek kolay ve anlaşılır bir ölçeğe dönüştürülmüştür. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 30'dan fazla dile çevrilerek uyarlaması yapılmış ve araştırmalarda kullanılmasına açık hale getirilmiştir. 9 yaş ve üzeri her birey için kullanılabilen ölçeğin iç tutarlık katsayısı .88'dir. Ölçek tek faktörlüdür. Minimum 0 ve maksimum 100 puan alınabilen ölçek 5'li likert yapıdadır ve kesme puanı 50'dir (Mortazavi, Mousavi, Chaman, & Ahmad Khosravi, 2015; Sibai, Chaaya, Tohme, Mahfoud, & Al-Amin, 2009).

3.3.3. Genel Özyeterlik Ölçeği (GSE)

32 dilde uyarlamasının yapılmış olduğu çalışma, dünyanın pek çok yerinde halen aktif olarak kullanılmaktadır. 10 maddelik ölçek tek faktörlüdür. Suriyeli gençler üzerinde Arapça uyarlaması gerçekleştirilmiş ve iç tutarlık katsayısı .79 olarak bulgulanmıştır. 12 yaşın üzerindeki her yaş grubu için uygulanabilir olduğu belirtilmiştir. Puanlama minimum 1 ve maksimum 4 olmak üzere katılımcıların en düşük 10 ve en fazla 40 alabileceği şekilde düzenlenmiştir. Ölçeğin kesme puanı, ilgili örneklemelerin verdikleri yanıtların medyanı olarak belirlenmiştir (Aypay, 2010; Scholz, Gutiérrez Doña, Sud, & Schwarzer, 2002).

3.4. VERİLERİN İŞLENMESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma kapsamında toplanan nicel ve nitel veriler, aşağıdaki formatlara uygun olarak analiz edilmiştir.

Nicel verilerin analizinde kullanılan basamaklar şunlardır;

1. Veri toplama sürecinin tamamlanmasının ardından formlar yüzeysel olarak incelenmiş ve kontrol sorusuna istenen yanıtı vermeyen, fazla sayıda maddeyi boş bırakan ve sürekli aynı yanıtları veren katılımcıların formları çıkarılarak veri temizliği gerçekleştirilmiştir.
2. Sağlıklı olduğu düşünülen 368 form, SPSS 27.0 üzerinden “.sav” formatına dönüştürülerek analize tabii tutulmuştur.
3. Kullanılan tablolar ve istatistikler için SPSS 27.0 programına aktarılan veriler kullanılmıştır.

Nitel verilerin analizinde kullanılan basamaklar da şunlardır:

1. Veri toplama sürecinde ses kaydı alınmasına izin vermeyen katılımcılarla görüşmeler sırasında notlar alınmış, görüşmelerin hemen akabinde ilgili notlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
2. Veri toplama sürecinde ses kaydı alınmasına izin veren katılımcılarla yapılan görüşmelerin içerikleri ise veri toplama sürecinin tamamlanması sonrasında bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
3. Microsoft Word programına aktarılan 142.894 sözcük ve 884.746 karakterden oluşan görüşmelerden, Citavi 6 programı kullanılarak sık kullanılan ifadeler üzerinden temalar oluşturulmuştur.
4. Oluşturulan temalarda yer alan katılımcıların ifadeleri Citavi 6 aracılığıyla Microsoft Office programı üzerine yeniden aktarılmıştır.
5. Tema görselleri için Citavi 6 üzerinden belirlenen temalar, XMind programına aktarılmış, zihin haritaları XMind programı aracılığıyla oluşturulmuştur.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

4.1. NİCEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM

4.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Özelliklerine İlişkin

Betimsel İstatistikler

Araştırmaya katılan katılımcıların temel demografik değişkenlerin betimlenmesini içeren sorulara verdikleri yanıtlara göre sıklık ve çapraz tablolar hazırlanmıştır. Buna göre katılımcıların %44'ü erkek ve %55.2'si kadındır. Toplamda 368 kişinin katıldığı araştırma sürecinde üç katılımcı, cinsiyetlerine ilişkin bilgi vermemiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	162	%44.0
Kadın	203	%55.2
Kayıp veri	3	%0.8
Toplam	365	%100.0

Literatürde göçmen çalışmalarında ağırlıklı olarak erkek katılımcılara ulaşmanın kolaylığının gündeme geldiği görülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmada cinsiyet dağılımının dengeli bir biçimde dağılması, araştırmayı güçlü kılan faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede araştırma içerisinde cinsiyete göre karşılaştırmalar yapılabilmiş, araştırmanın amacına uygun olarak cinsiyet değişkeninin fark ve ilişki oluşturduğu diğer değişkenler belirlenebilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Yaş Dağılımı

Yaş	N	%
15	66	%17.9
16	33	%9.0
17	35	%9.5
18	34	%9.2
19	19	%5.2
20	36	%9.8
21	37	%10.1
22	28	%7.6
23	29	%7.9
24	45	%12.2
Kayıp veri	6	%1.6
Toplam	368	%100.0

Yaş değişkeninde ise araştırma kapsamına dâhil edilen 15 ila 24 yaşları aralığının tamamı sürece içerilmiştir. 15 yaşındaki katılımcılar, tüm katılımcılar içerisinde %17.9'luk bir kesimi oluştururken 24 yaşındaki katılımcılar %12.2'ye tekabül etmektedir. Tüm katılımcıların yaş ortalaması 19.19'dur.

Araştırmaya olan güveni artıran diğer bir konu da yaş ranjında yer alan evrenin tamamına ilişkin katılımcıların araştırmaya dâhil edilebilmiş olmasıdır. Böylece araştırma konusu olan 15-24 yaş aralığı, sağlıklı bir şekilde temsil edilebilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Geldikleri Şehirler

İl	Şehir	N	%
Halep	Azez	3	%0.8
	El Bab	3	%0.8
	Merkez	251	%68.2
	Münbiç	6	%1.6
İdlib	Merkez	30	%8.2
	Busra	3	%0.8
Şam	Merkez	19	%5.2
Humus	Merkez	13	%3.5
Hama	Merkez	11	%3.0
Rakka	Merkez	3	%0.8
Deyrizor	Merkez	5	%1.4
Kayıp veri		21	%5.7
Toplam		368	%100.0

Suriye’de idari açıdan en büyük bölgeleri iller oluşturmaktadır. Daha çok bölge olarak düşünülebilen iller kendi içerisinde şehirlere ve ardından ilçelere bölünmektedir. Toplamda 14 il bulunan ülkeden Türkiye’ye yönelen göç büyük oranda Halep ve İdlib illerinden gerçekleşmiştir. Mevcut çalışmada da katılımcıların geldikleri illere ilişkin benzer bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların %71.4’ü Türkiye’ye Halep ilinden geldiğini ifade etmiştir. Öte yandan İdlib ilinden gelenler %9, Şam’dan gelenler %5.2’lik bir kesimi içermektedir.

Katılımcıların farklı bölgelerden gelmiş olmaları, sosyodemografik ve sosyokültürel değişkenlerin varyansının artmasını, böylece evrenin, araştırma çerçevesine dahil edilen 369 katılımcıyla temsil edilebilmesini mümkün kılan faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Statüleri

Statü	N	%
Geçici koruma	154	%41.8
Uluslararası koruma başvuru sahibi	9	%2.4
Türk vatandaşı	83	%22.6
Geçici ikamet / Öğrenci	84	%22.8
Herhangi bir statüm yok	38	%10.3

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu geçici koruma statüsü altındadır. Buna göre; katılımcıların %41.8'i geçici koruma kapsamındayken ikincil çoğunluğu %22.8 ile geçici ikamet izni olanlar sağlamaktadır. Öte yandan katılımcılar arasında Türk vatandaşlarının da ciddi bir ağırlığı olduğu ve %22.6'lık dilimin Türkiye'ye geldikten sonra Türk vatandaşı olduğu öğrenilmiştir.

Araştırma sürecinde katılımcıların 38'inin herhangi bir statüsü olmadığı ve düzensiz nitelikli göçmenler olduğu görülmektedir. Uluslararası koruma başvuru sahibi olanlar ise araştırma grubunun küçük bir dilimini oluşturduğundan statü temelli grup farklarına dâhil edilmemiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyete ve Statülerine İlişkin Çapraz Tablo

Statü	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Geçici koruma	60	91	151
Uluslararası koruma başvuru sahibi	6	3	9
Türk vatandaşı	55	28	83
Geçici ikamet / Öğrenci	38	46	84
Herhangi bir statüm yok	3	35	38
Toplam	162	203	365

Katılımcıların statüleri cinsiyetlerine göre ele alındığında ise Türk vatandaşlığına geçenlerin daha çok erkek olduğu, geçici koruma statüsünde olan ve herhangi bir statüsü

olmayanların ise daha çok kadınlardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada araştırmayı sınırlayan bir husus ise saha çalışmasının mesai saatleri içerisinde yapılmasına paralel olarak herhangi bir statüsü olmayan düzensiz göçmen erkeklere ulaşılamamış olmasıdır. Dolayısıyla düzensiz göçmen erkeklere ilişkin yeterli veri toplanamamıştır.

Tablo 9: Katılımcıların Türkiye'ye Geldikleri Yıl

Yıl	N	%
2011	32	%8.8
2012	44	%12.1
2013	80	%21.9
2014	65	%17.8
2015	66	%18.1
2016	27	%7.4
2017	12	%3.3
2018	6	%1.6
2019	15	%4.1
2020	12	%3.3
2021	6	%1.6
Toplam	365	%100.0

Katılımcıların %59.7'si Türkiye'ye 2015 yılı ve öncesinde gelmiştir. **Tablo 9**'da görüldüğü üzere Suriyeli gençlerin Türkiye'ye geldikleri yılın tarihi günümüze yaklaştıkça yoğunluk da azalmaktadır. Buna göre 2016 yılında Türkiye'ye gelenlerin oranı %7.4 iken 2021 yılında örneklemin %1.6'sı Türkiye'ye geldiklerini beyan etmiştir.

Tablo 9, her ne kadar sayının azalması gündemde olsa da Suriye'den Türkiye'ye göçün halen devam ettiğini göstermektedir. Böylece ilgili tablo, bu araştırmanın yordayıcı bir nitelik kazanmasının da önünü açmakta, gelecekteki çalışmalar için alan açacak bir olguya ilişkin betimsel ve derinlemesine bilgi sunan bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Tablo 10: Katılımcıların Suriye’de Yaşadıkları Bölgenin Özellikleri

Bölgenin Özelliği	N	%
Köy	50	%13.6
İlçe	27	%7.3
Küçük şehir	39	%10.6
Büyükşehir	252	%68.5

Daha çok büyükşehir merkezlerinden geldiği öğrenilen katılımcıların ilçe ve köylerden gelenlerin oranı toplamda %20.9 iken küçük şehir ve büyükşehirler merkezlerinden Türkiye’ye gelenlerin oranı ise %79.1’dir. Türkiye’de yaşadıkları bölgeler noktasında da yine benzer bir tablo oluşmaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Bölgenin Özellikleri

Bölgenin Özelliği	N	%
Köy	9	%2.4
İlçe	27	%7.3
Küçük şehir	65	%17.7
Büyük şehir	267	%72.6

Yukarıdaki tablo, Türkiye’ye gelen Suriyeli gençlerin, Suriye’de oldukları gibi daha çok merkezi yerlerde yaşadığını göstermektedir. Böylece göçmenlerin geldikleri bölgelere benzer özelliklere sahip bölgeleri yaşam alanı olarak seçtiği düşünülebilmektedir. Ayrıca fırsatlara erişim ve iş bulmanın daha kolay olması gibi faktörlerin de merkezî bölgelerin seçiminde kritik faktörler olarak belirtildiği çalışmalara rastlanabilmektedir. Bu doğrultuda mevcut araştırma bulguları da bu tür olguları destekler nitelikte betimsel istatistiklere erişmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların Suriye’de Aldıkları Eğitim Süresi

Eğitim Alınan Yıl	N	%
0	62	%16.8
1	27	%7.3
2	26	%7.1
3	29	%7.9
4	35	%9.5
5	37	%10.1
6	32	%8.7
7	22	%6.0
8	30	%8.2
9	18	%4.9
10	13	%3.5
11	11	%3.0
12	6	%1.6
13	3	%0.8
14	2	%0.5
15	3	%0.8
16	3	%0.8
Kayıp veri	9	%2.4
Toplam	368	%100.0

Katılımcıların %16.8’inin Suriye’de hiç eğitim almaması, katılımcı kitleyi oluşturan gençlerin çok küçük yaşta Türkiye’ye gelmelerinin bir sonucu olarak araştırmanın demografik bulguları arasında yer almaktadır. Öte yandan yine katılımcıların %41.8’i 5 yıla kadar; %31.3’ü 6 ila 10 yıl arasında; %7.6’sı ise 10 yıldan fazla Suriye’de eğitim aldıklarını ifade etmiştir.

Suriye’de eğitim almış olma, temelde Türkiye’de alınan eğitim yılının azalması ile de doğal olarak ilişkilidir. Nitekim Türkiye’ye göç eden Suriyeli çocuk ve gençler, başlangıçta Geçici Eğitim Merkezleri’nde beyan edebildikleri eğitim seviyelerinden

eğitimlerine devam etmiştir. Böylece Suriye’de alınan veya tamamlanan son eğitim basamağından başlanarak Türkiye’de eğitim sürecine geçilmiştir.

Tablo 13: Katılımcıların Türkiye’de Aldıkları Eğitim Süresi

Eğitim Alınan Yıl	N	%
0	48	%13.0
1	12	%3.3
2	12	%3.3
3	3	%0.8
4	27	%7.3
5	33	%9.0
6	36	%9.8
7	35	%9.5
8	53	%14.4
9	54	%14.7
10	41	%11.1
11	8	%2.2
Kayıp veri	6	%1.6
Toplam	368	100.0

Katılımcıların %13’ü Türkiye’de hiç eğitim almadığını beyan etmiştir. %23.6’lık dilim, 1 ila 5 yıl arasında eğitim alırken 6 yıl ve üzerinde eğitim alanların oranı da %61.7’dir. Bu doğrultuda katılımcıların önemli bir çoğunluğunun Suriye’den ziyade Türkiye’de daha çok eğitim aldığı görülmektedir. Suriye’de alınan eğitim ortalaması 4.8 yıla denk gelirken Türkiye’de alınan eğitimlerin ortalaması 6.02 yıl olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye, Suriyeli göçmenlerin okullaştırılmasında dünyanın en başarılı ülkelerinden biri olmuştur. Bu durum, 15-24 yaş aralığındaki göçmenlerin Suriye’den çok Türkiye’de eğitim almış oldukları bulgusu ile pekişmektedir.

Mevcut eğitim bulguları eğitim düzeyi açısından da değerlendirilmiş ve edinilen bulgular aşağıdaki tabloda ayrıntılandırılmıştır.

Tablo 14: Katılımcıların En Son Bitirdikleri Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar	22	%6.0
İlkokul Mezunu	67	%18.2
Ortaokul Mezunu	103	%28.0
Lise Mezunu	123	%33.4
Ön Lisans Mezunu	28	%7.6
Lisans Mezunu	22	%6.0
Kayıp veri	3	%0.8
Toplam	368	%100.0

*Tablo 14'*e göre; katılımcılar arasında %33.4 ile en çok lise mezunları bulunmaktadır. Lise mezunlarını %28 ile ortaokul mezunları takip etmektedir. Katılımcılar arasında lisansüstü mezuniyeti olan kimse yoktur. Söz konusu demografik veriler cinsiyet değişkeniyle de değerlendirilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre En Son Bitirdikleri Eğitim Düzeyi

	Cinsiyetiniz		Toplam	
	Erkek	Kadın		
En son bitirilen eğitim düzeyi	Okuryazar	15	42	57
	İlköğretim	27	38	65
	Ortaokul	27	39	66
	Lise	56	52	108
	Ön Lisans	9	11	20
	Lisans	22	18	40
	Toplam	156	200	356

Yukarıdaki tablo, eğitim düzeyinin artması ile Suriyeli gençler arasında erkeklerin sayıca daha ön planda olduğunu göstermektedir. Lisans, ön lisans ve lise düzeyinde kadın ve erkekler sayıca birbirine yakın olsa da okuryazarlık, ilköğretim ve ortaokul eğitim

düzeyine sahip olanlarda kadınların erkeklerden sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Suriye'nin toplumsal konjonktüründe kadınlar için eğitim daha çok ortaokul sonu itibariyle sonlanmaktadır. Bu durum, mevcut araştırmanın sosyodemografik bulguları arasında da yer almaktadır. Sosyokültürel dinamikler, kadınların ortaokuldan sonra görece daha az bir oranda okula devam edebildiklerini göstermektedir.

Tablo 16: Katılımcıların Yaş Aralıkları ve Cinsiyet Değişkenine Göre Medeni Durumu

		Yaş Aralığı							
		18 ve altı				19 ve üzeri			
		Cinsiyet				Cinsiyet			
		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Medeni durumunuz	Hiç evlenmedim	62	%38.99	97	%61.01	73	%52.52	66	%47.48
	Evliyim	3	%50.00	3	%50.00	12	%29.27	29	%70.73
	Boşandım	0	%0.00	0	%0.00	6	%54.55	5	%45.45

Katılımcılar, büyük oranda hiç evlenmemiştir. %82.6 oranında hiç evlenmeyenlerin oluşturduğu örneklem içerisinde %13.6 ile 47 katılımcının evli olduğu görülmektedir. Boşanmış olan bireylerin sayısının yetersiz olması nedeniyle derinlemesine istatistik testlere dâhil edilmemişlerdir.

Öte yandan literatürdeki veriler Suriyeli ailelerin kız çocuklarını erken yaşta evlendirdikleri ve genç yaşta evliliklerin sayısının oldukça fazla olduğunu ifade ederken mevcut çalışmada bu oranın giderek azalmaya başladığı da söylenebilmektedir. Nitekim araştırmaya katılanların yarısından fazlasını oluşturan 15-24 yaş aralığındaki kadınların toplamda 32'si evli iken evli kadınların 3'ü 15-18 yaş aralığındadır. Dolayısıyla Türkiye'de Suriyelilere ilişkin sosyokültürel dinamiklerin bir dönüşüm içerisinde olduğu da böylece söylenebilmektedir. Genç ve Öztürk (2016) daha önceki yıllarda yapılmış olan çalışmalarda sıklıkla erken yaşta evliliklerin Suriyeli kadınlar için önemli bir tehdit olduğundan bahsederken bugün, ilgili sorunun dramatik bir şekilde azalma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Katılımcıların Sahip Olduğu Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	N	%
0	2	%0.5
1	3	%0.8
2	26	%7.1
3	82	%22.3
4	85	%23.1
5	65	%17.7
6	42	%11.4
7	21	%5.7
8	6	%1.6
9	12	%3.3
10	6	%1.6
11	6	%1.6
12	3	%0.8
Kayıp veri	9	%2.4
Toplam	368	%100.0

Katılımcılar, çok çocuklu ailelerin birer üyeleri olarak görülmektedir. Nitekim kardeş sayısı değişkeni incelendiğinde 368 katılımcı arasında yalnızca 2 katılımcının hiç kardeşi olmadığı, öte yandan ortalama kardeş sayısının 4.69 olduğu bulgulanmıştır. Bu olgu, hane nüfusunu artıran temel etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 18: Katılımcıların Hane Halkı Nüfusu Sayısı

Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	N	%
2 kişi	22	%6.0
3 kişi	22	%6.0
4 kişi	39	%10.6
5 kişi	67	%18.2
6 kişi	79	%21.5
7 kişi	68	%18.5
8 kişi	30	%8.2
9 kişi	17	%4.6
10 kişi	5	%1.4
11 kişi	2	%0.5
12 kişi	3	%0.8
Kayıp veri	14	%3.8
Toplam	368	%100.0

Suriyeli gençlerin ortalama hane nüfusunun 6 olduğu, genellikle hane nüfusunun 5 ila 7 arasında değiştiği görülmektedir. Literatürde daha önce yapılan çalışmalar, hane halkının daha kalabalık olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla özellikle son yıllarda Suriyeli hanelerin de çekirdek aile yapısına yöneldiği görülmektedir. Ortalamanın 4.69 olarak belirlendiği katılımcıların kardeş sayıları ile **Tablo 18**'deki veriler bir arada değerlendirildiğinde önemli oranda çekirdek aile yapısına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Karasu (2016) yaptığı çalışmasında Suriyelilerin %53 oranında aileleriyle birlikte yaşadığını betimlemiştir. Buna göre; Suriyelilerin büyük bir bölümü de akrabalarının veya arkadaşlarının yanında yaşamaktadır. Ancak yapılan bu çalışmada, 2016 yılından bu yana aile yapılarında çeşitli değişiklikler olduğu ortaya çıkmış, Suriyeli ailelerin akrabalarıyla birlikte yaşamamaya başladığı görülmüştür.

Bu çerçevede hanede kimlerin yaşadığı da katılımcılara sorulmuş, edinilen bulgular aşağıda listelenmiştir.

Tablo 19: Katılımcıların Birlikte Yaşadığı Kimseler

	N	%
Anne	239	%72.6
Baba	210	%63.8
Kardeş	266	%80.9
Dayı	9	%2.7
Hala	3	%0.9
Teyze	3	%0.9
Büyükbaba	18	%5.5
Büyükanne	9	%2.7
Arkadaş	16	%4.9
Kuzen	6	%1.8
Eş	38	%11.6
Çocuk	30	%9.1
Diğer	5	%1.5

Tablo 19'daki veriler, katılımcıların daha çok çekirdek aile yapısına uygun bir hanede yaşadığını göstermektedir. Anne, baba ve kardeş faktörünün ön planda olduğu tabloda üçüncü ve dördüncü dereceden akrabalarla yaşama oranı, birinci ve ikinci dereceden akrabalarla yaşama oranına göre çok daha düşüktür. Dolayısıyla **Tablo 18**'de verilen ve Suriyeli ailelerin giderek daha çok sayıda çekirdek aileler olarak yaşadıklarını gösteren verilerin desteklendiği söylenebilmektedir.

Suriyeli gençlerin betimsel özellikleri ile ilgili bir diğer konsept ise bildikleri dillere ilişkindir. Suriye'nin özellikle kuzey bölgesinde Türkmence ve Kürtçe dillerinin de konuşuluyor olması, sosyokültürel olarak Türkiye'deki yaşamlarını şekillendiren başlıklardan biri olarak pek çok çalışma tarafından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu araştırma sürecinde de Suriyeli gençlerin bildikleri dillere ilişkin veriler toplanmıştır.

Tablo 20: Katılımcıların Bildiği Yabancı Diller

Bilinen Diller	N	%
Türkçe	324	%88.0
Türkmence	44	%12.0
Hintçe	5	%1.4
Arapça	362	%98.4
Farsça	6	%1.6
İngilizce	54	%14.7

Katılımcıların %88'i Türkiye'ye geldikten sonra Türkçeyi iyi düzeyde öğrenmiş olduklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların %98.4'ü Arapçayı bilirken %12'si Türkçeye de oldukça yakın bir dil olan Türkmenceyi bildiklerini ifade etmiştir. İlgili veri setinin genç yaştaki bireyleri içermesi, Türkçenin daha kolay ve hızlı bir şekilde öğrenilmesinin yolunu açmıştır. Bu durum, uyum sürecine ilişkin kolaylaştırıcı bir faktör olarak ele alınabilir.

Diğer taraftan katılımcıların yaşlarının küçük olması ve genel olarak Türk okullarında eğitime devam etmeleri, bir yabancı dil olarak Türkçenin yaygın bir şekilde konuşulabiliyor olmasını sağlayan en kritik faktörler olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Türkmenlerin yanı sıra araştırmaya katılan ve 368 katılımcının %88'inin Türkçeyi bildiğini ifade etmiş olması, Türkçeyi öğrenmede Türklerle etkileşimin Türkmence bilmekten daha etkin bir faktör olabildiğinin altını çizmektedir.

Tablo 21: Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	N	%
Öğrenciyim	261	%70.9
İşsizim ve iş aramıyorum	12	%3.3
İşsizim ve iş arıyorum	33	%9.0
Günübirlik çalışıyorum	27	%7.3
Düzenli bir işim var	32	%8.7
Kayıp veri	3	%0.8
Toplam	368	%100.0

Katılımcıların %70.9'unun öğrenci olması, Suriyeli göçmenler arasında okullaşmanın arttığını gösteren önemli bir bulgu olarak da mevcut çalışmanın keşifleri arasında yer almaktadır. Buna göre; katılımcıların 261'i halen eğitim hayatına devam etmekle birlikte hâlihazırda işsiz olup iş arayan %9'luk bir oranın da var olması, genel olarak Türkiye'de %10'un biraz üzerinde olan işsizlik oranlarıyla benzeşmektedir.

Ancak ilgili veri, öğrenci olanları analiz dışında bırakarak ele alındığında Suriyeli gençlerin yaklaşık %50'sinin işsiz olduğu görülmektedir. Bu oran, Türkiye ortalamasının da oldukça üzerinde bir oran olarak Suriyeli gençlerin istihdam ihtiyacı olduğunu göstermektedir. 2018 yılı ve öncesinde yapılan bazı çalışmalarda Suriyeli gençler içerisinde işsizliğin %10-20 düzeyinde değiştiğinin ifade edilmesi (Çoban, 2018), 2022 yılı itibarıyla Suriyeli gençlerin işsizliğinin kritik bir şekilde yükseldiğini gösteren önemli bulgulardan birine işaret etmektedir. Buna paralel olarak Suriyeli gençlerin işsizlik sorununu Türklere göre daha derinden deneyimlediği de nicel bölümden elde edilen bilgiler arasında yer almaktadır.

Bunun yanı sıra Suriyeli gençlerin hane gelirleri de ilgili demografik ve sosyokültürel zemini betimleyen önemli istatistiklerin önünü açmaktadır. **Tablo 22** ortalama hane gelirine ilişkin verileri sunmaktadır.

Tablo 22: Katılımcıların Hane Gelirleri

Aylık Gelir	N	%
5500₺ ve altı	148	%59.4
5501₺ ila 8250₺ arası	58	%23.3
8251₺ ila 11000₺ arası	18	%7.2
11001 ila 13250₺ arası	14	%5.6
13251₺ ila 16500₺ arası	3	%1.2
16501₺ ve üzeri	8	%3.2

Katılımcıların %59.4'ünün asgari ücret ve daha aşağıda bir gelir durumuna sahip olması, düşük sosyoekonomik durumun kritik göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Katılımcıların %10'unun aylık ortalama hane geliri asgari ücretin 2 katının üzerindeyken %3.2'sinin aylık ortalama hane geliri asgari ücretin üç katından daha fazladır.

Dolayısıyla literatür bulgularıyla da benzeşen bir biçimde Suriyeli ailelerin oldukça düşük geliri oldukları söylenebilmektedir. Özellikle Apak (2015)'in çalışmasında Suriyeli ailelerin üçte ikisinin gelir durumunun Suriye'de olduğundan daha kötü olarak betimlenmesi ve Suriyelilerin %45'inin düzenli bir işleri olmamasına paralel olarak ekonomik gelirlerinin olmaması, mevcut araştırmadaki bulgularla örtüşmektedir. Buna göre; asgari ücretin iki katından fazla kazanca sahip olan hanelerin oranının %10 olması, kritik bir ekonomik bunalıma işaret etmektedir. Bununla birlikte Assida (2016)'nın çalışmasında Suriyelilerin önemli bir bölümünün savaşın verdiği ekonomik buhrandan uzaklaşma ve ekonomik olarak daha refah bir ortamda yaşayabilme amacıyla Türkiye'ye göç etmenin en önemli itici güçlerden biri olduğundan bahsedilmiştir. Dolayısıyla **Tablo 22**'deki oranlar dikkate alındığında Türkiye'ye göç eden Suriyeli gençlerin Suriye'deki yaşamlarından daha zor koşullar altında yaşadığı da ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, göçmen olmanın beraberinde getirdiği olumsuz sonuçlara bir örnek olarak değerlendirilebilmektedir. Suriyeli göçmenlerin kısa süre içerisinde ve yoğun bir göç akını neticesinde Türkiye'ye gelmiş olmaları, bu olumsuz sonuçların en önemli sebeplerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Mevcut araştırmanın katılımcıları da bu bağlamda Suriye İç Savaşı'ndan etkilenen bölgelerden kısa süre içerisinde Türkiye'ye gelmiştir.

Türkiye'nin açık kapı politikası uygulamış olması ve bu süreç içerisinde Suriyeli göçmenlerin Suriye'ye gidiş ve gelişlerine de izin vermesi, göçmenlerin kendi akrabaları ve kültürleri ile olan bağları sürdürmelerini sağlayan faktörlerden biridir. Bu doğrultuda katılımcıların Suriye'ye gidip gitmedikleri de sorulmuş ve elde edilen sonuçlar aşağıda tablo haline getirilmiştir.

Tablo 23: Katılımcıların Suriye'ye Gidiş Nedenleri

	N	%
Hiç gitmedim	215	%55.8
Bayram için gittim	20	%5.2
Yakınlarımı ziyaret için gittim	124	%32.2
Alışveriş için gittim	6	%1.6
Diğer nedenlerle gittim	20	%5.2

Buna göre; katılımcıların %55.8'i Türkiye'ye geldikten sonra Suriye'yi hiç ziyaret etmediklerini ifade ederken %32.2'sinin ise yakınlarını ziyaret amacıyla Suriye'ye en az bir kez gittiklerini belirtmiştir. Bu olgu, her ne kadar katılımcıların yarısından fazlasının Suriye'yi ziyaret etmediklerini ortaya koymasının yanında yine yarıya yakınının da Suriye ile güçlü bağları olduğunu gösteren sosyokültürel bir alana hitap etmektedir. Karaküçük ve arkadaşlarının (2020) bulguları da bu bağlamda ilgili akrabalık bağlarının gücünü ve görüşme sıklığını doğrulamaktadır.

Tablo 24: Katılımcıların Türkiye'de Akrabalarının Bulunma Durumu

	N	%
Evet	351	%95.4
Hayır	17	%4.6
Toplam	368	%100.0

Katılımcıların daha çok 2011-2016 yılları arasında Türkiye'ye gelmiş olması ve Suriye'deki akrabalarını hâlihazırda ziyaret ediyor olmaları Suriye ile olan bağın bir göstergesi niteliğindedir. Diğer taraftan katılımcıların Türkiye'de de akrabalarının olduğunu gösteren **Tablo 24**, 368 katılımcının içerisinde sadece 17'sinin Türkiye'de akrabasının olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, katılımcıların Suriye'deki akrabalarının yanı sıra Türkiye'deki akrabalarıyla görüşme sıklıklarının da bir değişken olarak ele alınabileceğinin altını çizmektedir.

Tablo 25: Türkiye’de Akrabaları Bulunan Katılımcıların Akrabalarıyla Yüz Yüze Görüşme Sıklıkları

Görüşme Sıklığı	N	%
Hiç	12	%3.4
Yılda bir iki kez	31	%8.9
İki ayda bir	29	%8.3
Ayda bir	45	%12.9
Haftada bir	58	%16.7
Haftada iki üç kez	115	%33.0
Neredeyse her gün	58	%16.7
Kayıp veri	3	%0.9
Toplam	351	%100.0

Türkiye’de akrabası olduğunu bildiren 351 katılımcının %56.4’ü akrabalarıyla haftada bir veya daha sık bir şekilde yüz yüze görüştüğü öğrenilmiştir. Bu bağlam, Suriyeli göçmenlerin akrabalarıyla yakın bölgelerde yaşadığını göstermektedir. Akrabalarıyla hiç görüşmediğini bildiren 12 katılımcı ise veri setinin %3.4’üne tekabül etmektedir. Böylece yüz yüze görüşme noktasında Suriyeli gençlerin genel olarak akrabalarıyla görüştüğü, sosyal ilişkilerini sürdürdüğü öğrenilmiştir.

Akrabalarla görüşme, özellikle göçmen kitleler içerisinde yerel halka nazaran daha kritik bir sosyal destek ağını teşkil etmektedir. Nitekim mevcut araştırmanın bulguları arasında gösterilen düşük sosyoekonomik duruma sahip olma, pek çok biyopsikososyal sorunları beraberinde getirirken bu sorunların çözümünde akrabaların önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu durum, dünyanın pek çok bölgesindeki göçmen topluluklar için de geçerli bir nitelik taşımaktadır.

Güncel teknolojik konjonktürün bir parçası olarak çevrimiçi veya telefonla görüşmek de başka bir seçenek olarak düşünülmüştür. Buna göre; katılımcılara Türkiye’deki akrabalarıyla telefon veya çevrimiçi şekilde ne sıklıkla görüştikleri de sorulmuş ve **Tablo 26**’da, elde edilen sonuçlar tablo haline dönüştürülmüştür.

Tablo 26: Türkiye’de Akrabaları Bulunan Katılımcıların Akrabalarıyla Çevrimiçi veya Telefonla Görüşme Sıklığı

Görüşme Sıklığı	N	%
Hiç	21	%6.0
Yılda bir iki kez	32	%9.1
İki ayda bir	16	%4.6
Ayda bir	43	%12.3
Haftada bir	40	%11.4
Haftada iki üç kez	103	%29.3
Neredeyse her gün	96	%27.4
Toplam	351	%100.0

Katılımcıların %68.1’inin haftada bir veya daha sık bir biçimde akrabalarıyla çevrimiçi veya telefon yoluyla görüştüğü bulgusunu gösteren **Tablo 26**, bu yöntemin yüz yüze görüşmekten daha yaygın bir şekilde kullandığını açıklamaktadır. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin Türkiye’deki akrabalarıyla bağlarını sürdürdüğü söylenebilmektedir.

Arifoğlu ve Koçak (2022), akrabalık bağlarının sürdürülmesini ile sosyal destek algısı arasındaki pozitif ilişkiye değinerek Suriyeli gençlerin akrabalık ilişkileri aracılığıyla daha işlevsel olabildiklerini belirtmektedir. Buna paralel olarak mevcut çalışmada da sosyal desteği ve sosyal işlevselliği artırması nedeniyle akrabalarla görüşme sıklığının fazla olduğu düşünülebilmektedir.

Tablo 27: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi veya Telefonla Görüşme Sıklığı

Görüşme Sıklığı	N	%
Suriye’de akrabam yok	9	%2.5
Hiç	35	%9.6
Yılda bir iki kez	33	%9.0
İki ayda bir	45	%12.3
Ayda bir	81	%22.2
Haftada bir	42	%11.5
Haftada iki üç kez	58	%15.9
Neredeyse her gün	62	%17.0
Kayıp veri	3	%0.8
Toplam	368	%100.0

Katılımcılara Suriye’deki akrabalarıyla da ne sıklıkla çevrimiçi veya telefon yoluyla görüştükleri sorulmuş ve %44.4’ünün haftada bir veya daha sık olarak bu yollar vasıtasıyla görüşme sağladığı öğrenilmiştir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin Suriye’deki akrabalarına nazaran Türkiye’deki akrabalarıyla daha sık görüştüğü de ortaya çıkmaktadır.

Verilen bu bilgi, Suriyeli ailelerin Suriye’deki akrabalarının daha çok orada bulunan taşınmazları koruması için bölgede kalmayı seçen aile büyükleri olduğu bilgisi ile bir araya getirildiğinde anlam kazanmaktadır. Suriyeli pek çok aile, savaş sırasında Türkiye’ye gelirken Suriye’deki arazi, araç ve evlerini korumaları için o bölgede kalan akrabaları, Türkiye’ye gelenlerden görece daha küçük bir kitleyi oluşturmaktadır. Bu nedenle katılımcıların Türkiye’deki akrabalarıyla daha sık görüşebilmeleri, Türkiye’de daha fazla akrabaları bulunmasıyla da ilgili olabilecek bir unsurdur.

Tablo 28: Katılımcıların Türk Arkadaşlarının Mevcudiyeti

Türk arkadaşlarımız var mı?	N	%
Evet	280	%76.1
Hayır	82	%22.3
Kayıp Veri	6	%1.6
Toplam	368	%100.0

Suriyeli gençlerin Türkçeyi büyük ölçüde öğrenmiş olmaları, Türk arkadaşlara sahip olup olmadıkları noktasında yeni bir sahayı gerekli kılmaktadır. Buna göre; Suriyeli gençlerin Türk arkadaşlarının varlığı ve onlarla görüşme sıklığı, sosyal işlevsellikle ilişkili olabilecek betimsel bir değişkeni ifade etmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara Türk arkadaşlarının mevcut olup olmadığı sorulmuş ve %76.1'inin Türk arkadaşlarının olduğu öğrenilmiştir.

Türklerle etkileşim kurmamak, literatürdeki pek çok bulgudan da yola çıkılarak göçmenlerin soyutlanması veya kendilerini soyutlamasıyla sonuçlanabilecek kritik bir noktaya işaret etmektedir. Toplumun işlevselliği, ancak o toplumdaki fertlerin ve grupların karşılıklı olarak birbiriyle sağlıklı bir etkileşim ağı gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin Türkçe bilmemek, Türkiye'deki yaşama uyum sağlayamamak veya herhangi bir nedene bağlı olmaksızın ev sahibi toplum fertleriyle etkileşimdense kendi dâhil olduğu grup üyeleriyle etkileşimi tercih etmek gibi nedenler, doğrudan işlevselliği baltalayabilecek bir konu olarak araştırmanın çalışma sahasının bir parçasını oluşturmaktadır.

Tablo 29: Katılımcıların Türk Arkadaşlarıyla Görüşme Sıklığı

Görüşme Sıklığı	N	%
Hiç görüşmüyorum	33	%11.8
Bazen görüşüyorum	174	%62.1
Sık sık görüşüyorum	48	%17.1
Her zaman görüşüyorum	25	%8.9
Toplam	280	%100.0

Türk arkadaşları olan Suriyeli gençlerin bu arkadaşlarıyla ne sıklıkla görüştüğü de kendilerine sorulmuş ve %11.8'inin hiç görüşmediği belirtilmiştir. Bu çerçevede Suriyeli gençlerin %26'sının ise Türk arkadaşlarıyla sık sık veya her zaman görüştüğü keşfedilmiştir.

Türk arkadaşlara sahip olma değişkeninin yanı sıra katılımcıların Türk arkadaşlarıyla görüşme sıklıklarının yeterli düzeyde olmadığı da belirtilmelidir. Nitekim Suriyeli gençlerin sosyallik ihtiyaçlarını daha çok akrabalarıyla karşılıyor olmaları, Türkiye'deki yaşama katılımlarını olumsuz etkileyerek kendilerini marjinalize etme olgusunun güçlenmesine sebebiyet verebilecek kritik bir faktörü de içerisinde barındırmaktadır.

Tablo 30: Katılımcıların Savaşta Kaybettiği Yakınlarına Göre Dağılımı

Kaybedilen Yakın	N	%
Anne	9	%2.7
Baba	18	%5.3
Kardeş	17	%5.0
Amca	55	%16.3
Dayı	22	%6.5
Hala	9	%2.7
Teyze	22	%6.5
Büyükbaba	5	%1.5
Büyükanne	5	%1.5
Arkadaş	7	%2.1
Kuzen	39	%11.5
Eş	6	%1.8
Çocuk	12	%3.6
Kimseyi kaybetmedim	199	%58.9

Diğer bir değişken ise araştırmanın katılımcılarının Suriye İç Savaşı'nda kayıplar vermiş olmasıdır. Katılımcıların %13.4'ü birinci dereceden akrabalarını (anne, baba, eş, çocuk); %8'i ikinci dereceden akrabalarını (büyükanne, büyükbaba, kardeş); %32'si üçüncü dereceden akrabalarını (dayı, amca, teyze, hala) ve %11.5'i dördüncü dereceden akrabalarını (kuzen) Suriye İç Savaşı nedeniyle kaybetmiştir. Toplamda katılımcıların %41.1'i yakınlarını savaşta kaybettiklerini beyan etmiştir.

Katılımcıların %41.1'inin yakınına kaybetmesi, travmatik sonuçları olabilecek bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Nitekim literatürdeki çalışmaların önemli bir bölümünün Suriyeli çocuk ve gençlerin depresyon, anksiyete ve stres gibi çeşitli psikososyal sorunlar deneyimlediğini belirtmesi ile Suriyeli gençlerin önemli bir bölümünün yakınına kaybettiğini ifade etmesi, birbiriyle benzeşen bulgulara işaret etmektedir (Kaya, 2019; Türk Tabipleri Birliği, 2016).

4.1.2. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Özelliklerine İlişkin

Derinlemesine Analizler

4.1.2.1. Anket ve Ölçek Verilerinin Normallik Analizi

İstatistiksel test yöntemleri, normal dağılım varsayımının karşılanıp karşılanmamasına göre parametrik ve parametrik olmayan testler olarak farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda mevcut verilerin bilgiye dönüştürülmesinde hangi testlerin tercih edileceğine karar verebilmek amacıyla öncelikli olarak verilerin normalliği test edilmiştir.

Tablo 31: Anket ve Ölçek Verilerinin Normalliğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Değişken	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 1	.158	-1.48
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 2	-1.07	-.00
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 3	-.13	-1.29
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 4	-1.14	.09
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 5	-.04	-1.11
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 6	-.60	-1.00
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 7	-.04	-1.18
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 8	-.73	-.68
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 9	-.60	-.73
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 10	-1.14	-.12
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 11	-.76	-.59
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 12	.27	-1.15
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 13	.19	-.98
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 14	-.43	-1.12
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 15	.52	-.52
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 16	-.19	-1.05
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 17	.01	-.77
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 18	-.12	-1.24
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 19	.71	-.81
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 20	-.12	-1.13
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 21	-.49	-.96
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 22	.14	-1.18

Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 23	-.97	-.32
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 24	-.60	-.77
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 25	.51	-1.20
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 26	1.10	-.11
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 27	-.32	-.79
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 28	.17	-.76
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 29	.51	-.82
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 30	-.32	-1.09
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 31	.01	-1.44
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 32	.77	-.49
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 33	1.31	.25
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 34	.04	-1.43
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 35	.07	-1.30
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 36	.23	-1.10
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 37	-.07	-1.44
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 38	-.04	-1.34
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 39	.66	-.76
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 40	.51	-1.09
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 41	1.48	1.13
Sosyal İşlevsellik Anketi Madde 42	.79	-.87
Yaşam Kalitesi Toplam Puanı	-.22	.22
Genel Sağlık Alt Boyutu	-.37	-.06
Bedensel Sağlık Alt Boyutu	.24	.27
Psikolojik Sağlık Alt Boyutu	-.45	.63
Sosyal İlişkiler Alt Boyutu	-.33	-.13
Çevre Alt Boyutu	-.06	.59
Algılanan Özyeterlik Toplam Puanı	.17	-.07
Psikolojik İyi Oluş Toplam Puanı	-.44	.20

Yapılan normallik analizi sonuçlarına göre araştırmada kullanılacak olan tüm değişkenlerin basıklık ve çarpıklık katsayıları +1.5 ile -1.5 puan aralığındadır. Aynı zamanda araştırma sürecinde gerçekleştirilen her bir test için gruplara göre normallik analizi de gerçekleştirilmiş ve tamamında gruplara göre verilerin normallik kriterlerini sağladığı keşfedilmiştir (D. George & Mallery, 2010). Bu doğrultuda verilerin normal dağıldığına ilişkin kanaat getirilmiş ve analizler için parametrik testlerin kullanılmasının daha doğru sonuçlar vereceği düşünülmüştür.

4.1.2.2. Madde ve Değişken İstatistikleri

Araştırma verilerinin normal dağılması ile Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği için kesme puanı 60 ve Dünya Sağlık Örgütü Psikolojik İyi Oluş Hali Ölçeği için kesme puanı 50 olarak kabul edilmiştir. Genel Özyeterlik Ölçeği için ise kesme puanı katılımcıların verdiği yanıtların medyanı olarak belirlenmiştir.

Sosyal işlevsellik anketi için kullanılan 6'lı likerte ise puanlama minimum 0 (kesinlikle katılmıyorum) ve maksimum 6 (kesinlikle katılıyorum) olarak uygulanmıştır. ROC analizinin yapıldığı sosyal işlevsellik anketinde maddelere kesme puanı atamasında %95 güven aralığına erişilememiş, bu nedenle kesme puanı olmaksızın her bir madde minimum 0 ve maksimum 6 puan olacak şekilde kendi içerisinde değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Tablo 32: Genel Özyeterlik Ölçeği Kesme Puanı

İstatistik	Skor
Minimum	17.00
Maksimum	40.00
Medyan	28.00

Genel Özyeterlik Ölçeği'nde, standardizasyon gereği örneklemin medyan değerinin kesme puanı olarak belirlenmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla söz konusu araştırmada örneklemin medyan değerinin 28.00 puan olduğu, bu değer üzerinde olanların genel özyeterlik düzeylerinin yüksek, altında kalanların ise genel özyeterlik düzeylerinin düşük olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 33: Ölçek Boyutlarına İlişkin İstatistikler

Boyut	Ortalama	Ss	Alt Grup Yüzdesi
Genel Yaşam Kalitesi	59.55	13.34	%45.92
Psikolojik Yaşam Kalitesi	63.28	14.66	%35.33
Sosyal Yaşam Kalitesi	58.59	23.77	%52.45
Çevresel Yaşam Kalitesi	54.81	16.06	%65.76
Fiziksel Yaşam Kalitesi	55.75	14.80	%64.13
Algılanan Özyeterlik	28.05	4.44	%45.65
Psikolojik İyi Oluş Hali	53.60	22.30	%38.04

Kesme puanları üzerinden değerlendirildiğinde ilgili puanın altında kalan en büyük yüzdenin çevresel yaşam kalitesi boyutunda olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre; çevresel yaşam kalitesinde %65.76, fiziksel yaşam kalitesinde %64.13, sosyal yaşam kalitesinde %52.45, genel yaşam kalitesinde %45.92, algılanan özyeterlikte %45.65 ve psikolojik iyi oluş halinde %38.04 oranında katılımcılar kesme puanının altında kalmıştır. Katılımcıların genel olarak tüm boyutlarda düşük puanlar aldığı bulgulanmakla birlikte özellikle yaşam kalitelerinin diğer boyutlardan daha negatif göstergelere sahip olduğu belirlenmiştir.

Sosyodemografik ve sosyokültürel verilerde de bulunduğu üzere katılımcıların düşük ekonomik gelire sahip olması, ailelerin çok çocuklu olması, pek çok Suriyeli gencin yakınlarını Suriye İç Savaşı'nda kaybetmiş olması ve Türkiye'deki uyum sürecinin getirdiği zorluklar gibi pek çok gösterge, Suriyeli gençlerin **Tablo 33**'te görülen puanların düşük seviyelerde olmasıyla doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilişki içerisindedir. Temel olarak yukarıdaki bulguları yordayan değişkenler bir sonraki başlıkta ele alınmıştır.

4.1.2.3. Katılımcıların Sosyodemografik ve Sosyokültürel Değişkenlere Göre Anket ve Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırma sürecinde kullanılan sosyodemografik ve sosyokültürel değişkenlerin ölçek ve anket puanları ile karşılaştırıldığı bağlamlar parametrik testler üzerinden aşağıda belirtilmiştir. Bu doğrultuda cinsiyet, yaş, medeni durum gibi değişkenlerin yanı sıra

Suriyeli gençlerin sosyal işlevselliğine yönelik hazırlanan anket maddelerinden alınan puanlar da gruplama değişkenleriyle birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 34: Katılımcıların Cinsiyeti ile Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin *t* Testi

	Cinsiyet	N	\bar{x}	Std.	df	t	p
Bedensel Sağlık	Erkek	162	57.33	15.14	363	1.76	.08
	Kadın	203	54.58	14.54			
Psikolojik Sağlık	Erkek	162	63.50	14.37	363	.29	.77
	Kadın	203	63.05	15.03			
Sosyal İlişkiler	Erkek	162	58.97	22.87	363	.25	.80
	Kadın	203	58.33	24.69			
Çevre	Erkek	162	57.63	15.94	363	2.97	.00**
	Kadın	203	52.64	15.96			
Genel Yaşam Kalitesi	Erkek	162	61.33	14.47	363	2.21	.03*
	Kadın	203	58.22	12.33			
Algılanan Özyeterlik	Erkek	162	28.71	4.64	363	2.35	.02*
	Kadın	203	27.62	4.18			
Psikolojik İyi Oluş	Erkek	162	59.72	20.32	358	4.88	.00**
	Kadın	203	48.67	22.82			

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırıldığı **Tablo 34**'te Suriyeli genç kadın ve genç erkeklerin çevre ($t(363)=2.97$, $p=.00$), genel yaşam kalitesi ($t(363)=2.21$, $p=.03$), algılanan özyeterlik ($t(363)=2.35$, $p=.02$) ve psikolojik iyi oluş ($t(358)=4.88$, $p=.00$) boyutlarından alınan puanların anlamlı derecede farklılaştığı bulgulanmıştır. Buna göre yukarıda sözü edilen tüm boyutlarda erkekler, kadınlara nazaran daha yüksek puanlar almıştır.

Mevcut bulgular ekseninde Suriyeli genç erkeklerin, Suriyeli genç kadınlardan daha yüksek bir yaşam kalitesine sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, özellikle çevre alt boyutundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli genç erkeklerin yaşamın farklı alanlarında Suriyeli genç kadınlardan daha çok doyum sahibi oldukları söylenebilmektedir. Bu noktadaki diğer önemli bir bulgu ise Suriyeli genç kadınların ilgili

ölçek için kesme puanı olan 60 puan eşiğinin altında kalmasıdır. Böylece Suriyeli genç kadınların, Suriyeli genç erkeklerin yanı sıra genel olarak değerlendirildiğinde de düşük yaşam kalitesine sahip olduğu söylenebilmektedir.

Literatürdeki bazı çalışmalar da Suriyeli kadınların Türkiye'ye göç sonrası yaşam doyumlarının daha olumsuz etkilendiğini, iyi oluşlarının da erkeklere oranla düşük olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede cinsiyete göre farklılaşan mevcut bulgunun literatür bulgularıyla örtüştüğü de söylenebilmektedir (Doğangün & Keysan, 2021; Tüfekci, 2019).

Kadınların yaşam kalitesinin erkeklere göre daha düşük düzeyde olması, toplumsal cinsiyet faktörüyle de yakından ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Nitekim kadınların Suriye'de olduğu gibi Türkiye'de de genel olarak vakitlerini evde geçirmeleri, yaşam kalitelerinin göç öncesi ve göç sonrasında da benzer biçimde düşük olduğunu düşündürmektedir. Suriyeli kadınların vakitlerinin büyük çoğunluğunu ev içerisinde geçirmeleri, Türkiye'ye göç etme faktörünün, toplumsal cinsiyet faktörünün arkasında kaldığına yönelik yorumları güçlendirmektedir (Doğangün & Keysan, 2021).

Tablo 34'te yer alan diğer bir bulgu ise Suriyeli genç kadınların, genç erkeklere göre PİO düzeylerinin daha düşük olduğudur. Ceylan ve arkadaşları (2017)'nin da benzer sonuçlara ulaşması, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bu doğrultuda, yukarıdaki yorumlarla örtüşen bir şekilde Suriyeli genç kadınların, erkeklere göre kendilerini daha az olumlu değerlendirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 35: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

		N	\bar{x}	ss	t	df	p
Türkiye'de yabancılık çekmiyorum	Erkek	162	2.88	1.87	-2.86	363	0.00**
	Kadın	203	3.44	1.84			
Türkiye'de yaşamaya alıştım	Erkek	162	4.36	1.62	-2.08	363	0.04*
	Kadın	203	4.70	1.56			
Yapabilecek bir mesleğim var	Erkek	162	3.89	1.84	4.99	363	0.00**
	Kadın	203	2.98	1.66			
Meslekî eğitime ihtiyacım var	Erkek	162	3.14	1.92	-2.50	363	0.01*
	Kadın	203	3.64	1.90			
Türkiye'de sosyal hizmet veren kurumları biliyorum	Erkek	162	2.95	1.60	-2.05	363	0.04*
	Kadın	203	3.33	1.82			
Başvurabileceğim eğitim kurumlarını biliyorum	Erkek	162	3.25	1.98	-2.72	363	0.01*
	Kadın	203	3.79	1.85			

*p<.05, **p<.01

Cinsiyet değişkeninin, sosyal işlevsellik anketinin bazı maddeleri üzerinden ele alındığı **Tablo 35**'te Suriyeli genç kadınların Suriyeli genç erkeklere göre Türkiye'deki yaşama anlamlı düzeyde daha iyi uyum sağladıkları ($t(363)=-2.08$, $p=.04$) ve daha az yabancılık çektikleri görülmektedir ($t(363)=-2.86$, $p=.00$). Bu iki bulgu, ataerkil bir toplum olan Suriyelilerin, genellikle kadınların çalışmasını uygun bulmamaları nedeniyle kadınların görece daha stabil ve dar bir alanda yaşamlarını idame ettirdiklerini de gösterebilir. Suriyeli kadınlar, Suriye'de olduğu gibi Türkiye'de de gündelik yaşamlarının büyük bir bölümünü evinde geçirmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de de benzer nitelikte bir yaşamın olması, Suriyeli genç kadınların görece çok yakın gündelik örüntüler çerçevesinde bir hayat sürdürdüklerine işaret ediyor olabilir. Tüfekci (2019)'nin çalışmasında Suriyeli kadınların yalnızca %6.4'ünün evin gelirine katkı sunduğu, %93.6'sının ise ev hanımı olduğu belirtilmektedir. Bu durum, Suriyeli kadınların göç öncesine benzer bir yaşam sürdürdüğünün önemli bir kanıtı niteliğinde sayılmaktadır.

Bu ifadeleri doğrular nitelikteki diğer bir bulgu ise "yapabilecek bir mesleğim var" maddesinde Suriyeli genç erkeklerin anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almış olmasıdır ($t(363)=4.99$, $p=00$). Bu nokta, kadınların erkeklere oranla daha az meslek sahibi oldukları, daha az çalıştıkları ve evden daha dışarı çıktıkları gibi bir dizi sonuçları

beraberinde getirmektedir. Böylece Suriyeli genç kadınlar için Türkiye'deki yaşam, Suriye'deki yaşamla büyük oranda örtüşmektedir.

Ancak Suriyeli genç kadınların anlamlı düzeyde daha fazla mesleki eğitime ihtiyaç duymaları, kadınların çalışmaya yönelik tutumlarının da değişmeye başladığını gösteren bir bulgu olarak değerlendirilmektedir ($t(363)=-2.50, p=.01$). Türkiye'ye göçün ardından kadınlara yönelik yaklaşımın zaman içerisinde değiştiğine işaret eden bu bulgu, kadınların da çalışmak istediğini göstermektedir.

Cinsiyet düzlemindeki diğer bulgular ise Suriyeli genç kadınların hizmetlere erişim ve Türkiye'deki kurumlara ilişkin bilgi seviyesi noktasında Suriyeli genç erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almış olmasıdır ($t(363)=-2.72, p=.01$). Suriyeli genç kadınlar, genç erkeklere göre, Türkiye'de eğitim veren kurumlara ve sosyal hizmet veren kurumlara ilişkin anlamlı düzeyde daha fazla bilgi sahibidir. Bu durum, Suriyeli genç kadınları, sosyal hizmetlere ihtiyaç durumunda daha işlevsel kılmaktadır.

Tablo 36: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi

Gruplar	Sosyal Yardım Alma Durumu		Toplam	X ²	sd	p
	Sosyal Yardım	Sosyal Yardım				
	Almayanlar	Alanlar				
Erkek	117	45	162	25.62	1	.00**
Kadın	187	16	203			
Toplam	304	61	365			

**p<.01

Tablo 35'te Suriyeli genç kadınların sosyal hizmet kurumlarına ilişkin bilgilerinin Suriyeli genç erkeklere oranla daha fazla olduğunu ortaya koyarken yine Suriyeli genç kadınların hizmetlere daha çok ihtiyacı olduğunu da betimlemektedir. Bu noktada Sosyal yardım teması da cinsiyet değişkeni ile işlenmiş ve cinsiyete göre sosyal yardım alma durumunun birbirine bağımlı değişkenler olduğu keşfedilmiştir. Buna göre; sosyal yardım alma durumu ile katılımcıların cinsiyeti anlamlı düzeyde birbiriyle ilişkilidir ($X^2(1, 365)=25.62, p=.00$).

Tablo 37: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Phi ve Cramer V Katsayıları

	Değer	p
Phi	-.265	.00
Cramer V	.265	.00

**p<.01

Phi ve Cramer V katsayıları, sosyal yardım alma ile cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu göstermektedir ($\Phi=-.265$, $p=.00$; $V=.265$, $p=.00$). Bu doğrultuda ortaya çıkan ilişki, erkeklerin daha çok sosyal yardım alması ve kadınların daha çok sosyal yardım almaması grupları üzerinden gerçekleştirildiği söylenebilmektedir.

Tablo 38: Katılımcıların Cinsiyeti ile Sosyal Yardım Alma Değişkenine İlişkin Risk Oranı

Risk Oranı	Değer
Erkek/Kadın	.22
Sosyal yardım Almama	.78
Sosyal Yardım Alma	3.52

Tablo 38'te verilen Ki-Kare Bağımsızlık Testi'nin detaylandırılabilmesi için yapılan risk oranı analizi, Suriyeli genç erkeklerin, Suriyeli genç kadınlara oranla 3.52 kat daha fazla sosyal yardım alma ihtimali olduğunu göstermektedir ($OR_{\text{sosyal yardım alma}}=3.52$, $p=.00$). Her ne kadar yapılan çalışmalar Suriyeli genç kadınların daha fazla ihtiyaç sahibi olduğunu gösterse de genç erkeklerin çok daha fazla oranda sosyal yardımlardan yararlandığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan Suriyeli kadınların başvurabilecekleri hizmet kurumlarına ilişkin bilgilerinin erkeklere göre daha fazla çıkmasının aksine sosyal yardımlardan yararlanma konusunda erkeklerin daha fazla yararlandığını dile getirmesi, ev içerisindeki mali süreçlerin yönetiminde erkeğin ön planda olması etkili olarak görülmektedir. Tüfekci (2019), yaptığı çalışmada ev içindeki ekonomik süreçlerin yönetiminde Suriyeli erkeklerin ağırlığına değinerek bu yorumu doğrulamaktadır.

Tablo 39: Katılımcıların Statüsü ile Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

	Statü	n	\bar{x}	Ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Genel Yaşam Kalitesi	Geçici Koruma	154	56.96	12.99	G. Arası	4950	3	1650	7.89	.00**
	Türk Vatandaşı	83	62.14	17.46	G. İçi	74275	355	209		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	63.56	8.32	Toplam	79225	358			
	Düzensiz Göçmen	38	56.89	10.49						
	Toplam	359	59.69	13.35						
Bedensel Sağlık	Geçici Koruma	154	51.96	13.81	G. Arası	4950	3	1650	7.88	.00**
	Türk Vatandaşı	83	59.58	16.05	G. İçi	74275	355	209		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	59.80	11.71	Toplam	79225	358			
	Düzensiz Göçmen	38	53.84	18.41						
	Toplam	359	55.75	14.87						
Psikolojik Sağlık	Geçici Koruma	154	60.40	13.88	G. Arası	3843	3	1281	6.47	.00**
	Türk Vatandaşı	83	65.24	15.89	G. İçi	70257	355	19		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	68.42	10.21	Toplam	74100	358			
	Düzensiz Göçmen	38	62.07	17.53						
	Toplam	359	63.57	14.38						
Sosyal İlişkiler	Geçici Koruma	154	56.87	23.28	G. Arası	2089	3	696	1.23	.29
	Türk Vatandaşı	83	59.97	25.78	G. İçi	200099	355	563		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	57.86	22.35	Toplam	202189	358			
	Düzensiz Göçmen	38	64.73	23.88						
	Toplam	359	58.65	23.76						
Çevresel Sağlık	Geçici Koruma	154	52.74	13.04	G. Arası	5252	3	1750	7.21	.00**
	Türk Vatandaşı	83	58.13	19.99	G. İçi	86125	355	242		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	59.54	13.16	Toplam	91377	358			
	Düzensiz Göçmen	38	47.88	18.67						
	Toplam	359	55.06	15.97						
Algılanan Özyeterlilik	Geçici Koruma	154	27.94	4.77	G. Arası	250	3	83.56	4.26	.00**
	Türk Vatandaşı	83	29.34	4.05	G. İçi	6951	355	19.58		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	27.36	3.82	Toplam	7202	358			
	Düzensiz Göçmen	38	26.68	4.95						
	Toplam	359	28.00	4.48						
Psikolojik İyi Oluş	Geçici Koruma	154	54.48	20.90	G. Arası	25010	3	8336	18.88	.00**
	Türk Vatandaşı	83	55.24	23.14	G. İçi	156730	355	441		
	Geçici İkamet/ Öğrenci	84	60.71	16.27	Toplam	181741	358			
	Düzensiz Göçmen	38	30.42	25.44						
	Toplam	359	53.56	22.53						

**p<.01

Hemen hemen her ülkenin yabancılara sunduğu vatandaşlık statüleri birbirinden farklılaşmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de de uluslararası terminolojide bulunan mülteci kavramının yanı sıra 2011 yılında Suriyeliler özelinde çıkarılan “Geçici Koruma Yönetmeliği” gibi özel statüler bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerin önemli bir bölümü geçici koruma statüsü altında olsa da son yıllarda gerçekleşen düzensiz göç akını ve bu süreçte Türkiye’nin Suriyeli göçmenlerin kabulünü yavaşlatması, Suriyeliler arasında düzensiz göçmenlik olgusunun da artmasına neden olmuştur. Söz konusu durum, mevcut araştırma bulgularında da yer alarak farklı statülerden göçmenlere ulaşılabilmektedir.

Suriyeli gençlerin statülerine göre araştırmada yer alan ölçek boyutlarından aldıkları puanlar karşılaştırıldığında Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği’nin bir boyutu olan “Sosyal İlişkiler”in haricindeki tüm boyutlarda ve diğer ölçeklerde anlamlı farklılaşmaların olduğu görülmektedir ($F_{\text{Sosyal İlişkiler}(3, 355)}=1.23, p=.29$). Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin statülerine göre yaşam kalitelerinin, psikolojik iyi oluş hallerinin ve algılanan özyeterliklerinin anlamlı ölçüde birbirinden farklılaştığı söylenebilmektedir ($F_{\text{Genel Yaşam Kalitesi}(3,355)}=7.89, p=.00$; $F_{\text{Bedensel Sağlık}(3, 355)}=7.88, p=.00$; $F_{\text{Psikolojik Sağlık}(3, 355)}=6.47, p=.00$; $F_{\text{Çevresel Sağlık}(3, 355)}=7.21, p=.00$; $F_{\text{Algılanan Özyeterlik}(3, 355)}=4.26, p=.00$; $F_{\text{PIO}(3, 355)}=18.88, p=.00$).

Yukarıda sözü edilen farkın hangi alt kategoriler arasında gerçekleştiğinin keşfedilebilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testlerine karar verebilmek amacıyla öncesinde katılımcıların statülerinin ölçek boyutları üzerinden dağılımlarının homojenliği analiz edilmiştir.

Tablo 40: Katılımcıların Statülerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Genel Yaşam Kalitesi	14.68	3	355	.00**
Bedensel Sağlık	4.14	3	355	.00**
Psikolojik Sağlık	7.08	3	355	.00**
Çevre	7.92	3	355	.00**
Algılanan Özyeterlik	1.73	3	355	.15
Psikolojik İyi Oluş	4.85	3	355	.00**

**p<.01

Kullanılacak çoklu karşılaştırma testlerini belirleyebilmek için yapılan homojenlik testine göre genel yaşam kalitesi, bedensel sağlık, psikolojik sağlık, çevre ve psikolojik iyi oluş hali boyutlarının homojen dağılmadığı ($LF_{\text{Genel Yaşam Kalitesi}}=14.68$, $p=.00$; $LF_{\text{Bedensel Sağlık}}=4.14$, $p=.00$; $LF_{\text{Psikolojik Sağlık}}=7.08$, $p=.00$; $LF_{\text{Çevre}}=7.92$, $p=.00$; $LF_{\text{PIO}}=4.85$, $p=.00$), bu nedenle bu boyutlar için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi'nin kullanılmasının daha doğru olacağı kanaatine varılmıştır. Öte yandan algılanan özyeterlik boyutunda homojen dağılımın söz konusu olması nedeniyle bu boyut için de Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır ($LF_{\text{Algılanan Özyeterlik}}=1.73$, $p=.15$).

Tablo 41: Katılımcıların Statülerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Statü (I)	Statü (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Toplam Yaşam Kalitesi	Geçici Koruma	Türk Vatandaşı	-5.17	2.18	.08
		Öğrenci	-6.60*	1.38	.00
		Düzensiz Göçmen	0.06	1.99	1.00
	Türk Vatandaşı	Geçici Koruma	5.17	2.18	.08
		Öğrenci	-1.42	2.12	.90
		Düzensiz Göçmen	5.24	2.56	.17
	Öğrenci	Geçici Koruma	6.60*	1.38	.00
		Türk Vatandaşı	1.42	2.12	.90
		Düzensiz Göçmen	6.66*	1.93	.00
	Düzensiz Göçmen	Geçici Koruma	-0.06	1.99	1.00
		Türk Vatandaşı	-5.24	2.56	.17
		Öğrenci	-6.66*	1.93	.00
Bedensel Sağlık	Geçici Koruma	Türk Vatandaşı	-7.62*	2.08	.00
		Öğrenci	-7.83*	1.69	.00
		Düzensiz Göçmen	-1.88	3.18	.93
	Türk Vatandaşı	Geçici Koruma	7.62*	2.08	.00
		Öğrenci	-0.21	2.17	1.00
		Düzensiz Göçmen	5.74	3.46	.35
	Öğrenci	Geçici Koruma	7.83*	1.69	.00
		Türk Vatandaşı	.21	2.17	1.00
		Düzensiz Göçmen	5.95	3.24	.27
	Düzensiz Göçmen	Geçici Koruma	1.88	3.18	.93
		Türk Vatandaşı	-5.74	3.46	.35
		Öğrenci	-5.95	3.24	.27
Psikolojik Sağlık	Geçici Koruma	Türk Vatandaşı	-4.83	2.07	.09
		Öğrenci	-8.02*	1.57	.00
		Düzensiz Göçmen	-1.67	3.05	.94
	Türk Vatandaşı	Geçici Koruma	4.83	2.07	.09
		Öğrenci	-3.18	2.07	.41
		Düzensiz Göçmen	3.18	3.33	.77
	Öğrenci	Geçici Koruma	8.02*	1.57	.00
		Türk Vatandaşı	3.18	2.07	.41
		Düzensiz Göçmen	6.35	3.05	.17
	Düzensiz Göçmen	Geçici Koruma	1.67	3.05	.94
		Türk Vatandaşı	-3.16	3.33	.77
		Öğrenci	-6.35	3.05	.17

Çevre	Geçici Koruma	Türk Vatandaşı	-5.38	2.43	.12
		Öğrenci	-6.79*	1.77	.00
		Düzensiz Göçmen	4.86	3.20	.43
	Türk Vatandaşı	Geçici Koruma	5.383	2.43	.12
		Öğrenci	-1.41	2.62	.94
		Düzensiz Göçmen	10.24*	3.74	.03
	Öğrenci	Geçici Koruma	6.79*	1.77	.00
		Türk Vatandaşı	1.41	2.62	.94
		Düzensiz Göçmen	11.66*	3.35	.00
	Düzensiz Göçmen	Geçici Koruma	-4.86	3.20	.43
		Türk Vatandaşı	-10.24*	3.74	.03
		Öğrenci	-11.66*	3.35	.00
Psikolojik İyi Oluş	Geçici Koruma	Türk Vatandaşı	-.76	3.04	.99
		Öğrenci	-6.23	2.44	.05
		Düzensiz Göçmen	24.02*	4.45	.00
	Türk Vatandaşı	Geçici Koruma	.76	3.04	.99
		Öğrenci	-5.47	3.09	.29
		Düzensiz Göçmen	24.88*	4.84	.00
	Öğrenci	Geçici Koruma	6.23	2.44	.05
		Türk Vatandaşı	5.47	3.09	.29
		Düzensiz Göçmen	30.29*	4.49	.00
	Düzensiz Göçmen	Geçici Koruma	-24.06*	4.45	.00
		Türk Vatandaşı	-24.82*	4.84	.00
		Öğrenci	-30.29*	4.49	.00
Algılanan Özyeterlik	Geçici koruma	Türk vatandaşı	-1.40	.60	.95
		Öğrenci	.57	.60	.76
		Düzensiz Göçmen	1.26	.80	.39
	Türk vatandaşı	Geçici koruma	1.40	.60	.09
		Öğrenci	1,98*	.68	.02
		Düzensiz Göçmen	2.66*	.86	.01
	Öğrenci	Geçici koruma	-.57	.60	.76
		Türk vatandaşı	-1.98*	.68	.02
		Düzensiz Göçmen	.68	.86	.85
	Düzensiz Göçmen	Geçici koruma	-1.26	.80	.39
		Türk vatandaşı	-2.66*	.86	.01
		Öğrenci	-.68	.86	.85

Yapılan çoklu karşılaştırma testleri ile edinilen bulgular aşağıda listelenmiştir:

- Geçici ikamet/öğrenci statüsünde olan Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=-6.60$, $SE=2.18$ $p=.00$).

- Geçici ikamet/öğrenci statüsünde olan Suriyeli gençler, herhangi bir statüye sahip olmayan Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=6.60$, $SE=1.93$, $p=.00$).
- Türk vatandaşı statüsündeki Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerden bedensel sağlık boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=7.62$, $SE=2.08$, $p=.00$).
- Geçici ikamet / öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerden bedensel sağlık boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=7.83$, $SE=1.69$, $p=.00$).
- Geçici ikamet / öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerden psikolojik sağlık boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=8.02$, $SE=1.57$, $p=.00$).
- Geçici ikamet / öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=6.79$, $SE=1.77$, $p=.00$).
- Geçici ikamet / öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler, herhangi bir statüsü bulunmayan Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=11.66$, $SE=3.35$, $p=.03$).
- Türk vatandaşı statüsündeki Suriyeli gençler, herhangi bir statüsü bulunmayan Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=1.02$, $SE=3.74$, $p=.03$).
- Geçici koruma ($M_{I-J}=24.06$, $SE=4.45$, $p=.00$), Türk vatandaşı ($M_{I-J}=24.82$, $SE=4.84$, $p=.00$) ve geçici ikamet/öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler ($M_{I-J}=30.29$, $SE=4.49$, $p=.00$), herhangi bir statüsü bulunmayan Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik iyi oluş düzeyine sahiptir.
- Türk vatandaşı statüsündeki Suriyeli gençler, herhangi bir statüsü bulunmayan Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek özyeterlik düzeyine sahiptir ($M_{I-J}=2.66$, $SE=.86$, $p=.01$).
- Türk vatandaşı statüsündeki Suriyeli gençler, geçici ikamet/öğrenci statüsündeki Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek özyeterlik düzeyine sahiptir ($M_{I-J}=1.98$, $SE=.68$, $p=.02$).

Yukarıdaki bulgular, düzensiz göçmenlerin diğer statülerdeki Suriyeli gençlerin tamamından daha düşük düzeyde yaşam kalitesi, özyeterlik ve psikolojik iyi oluş haline sahip olduğunu göstermektedir. Düzensiz göçmen olmanın, pek çok anlamda getirdiği olumsuz sonuçlarla korelatif olarak yaşam kalitesini, özyeterliği ve psikolojik iyi oluş halini olumsuz etkilemesi, mevcut araştırmanın kritik bulguları arasında yer almaktadır. Buna göre; herhangi bir statüsü bulunan bir göçmenin eğitim, sağlık ve barınma gibi çeşitli sosyal alanlarda yasal düzenlemelerle belirlenmiş haklara sahip olması, düzensiz göçmenleri daha dezavantajlı bir konuma getirdiğini düşündürmektedir.

Tablo 42: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Türkiyede yaşamaya alıştım	Geçici koruma	154	4.23	1.59	G. Arası	33.88	3	11.29	4.50	.00**
	Türk vatandaşı	83	4.86	1.29	G. İçi	890.21	355	2.51		
	Öğrenci	84	4.89	1.60	Toplam	924.09	358			
	Herhangi bir statüm yok	38	4.45	2.04						
	Toplam	359	4.55	1.61						
Türke konuşabiliyorum	Geçici koruma	154	4.76	1.64	G. Arası	108.36	3	36.12	13.39	.00**
	Türk vatandaşı	83	4.96	1.37	G. İçi	957.84	355	2.70		
	Öğrenci	84	4.88	1.62	Toplam	1066.20	358			
	Herhangi bir statüm yok	38	3.08	2.19						
	Toplam	359	4.66	1.73						
Türkiyede para kazanmakta güçlük çekmiyorum	Geçici koruma	154	3.19	1.78	G. Arası	53.54	3	17.85	6.92	.00**
	Türk vatandaşı	83	3.28	1.43	G. İçi	915.15	355	2.58		
	Öğrenci	84	2.99	1.48	Toplam	968.69	358			
	Herhangi bir statüm yok	38	1.95	1.47						
	Toplam	359	3.03	1.64						
Sağlıklı koşullarda yaşıyorum	Geçici koruma	154	4.34	1.58	G. Arası	8.79	3	2.93	1.11	.34
	Türk vatandaşı	83	4.04	1.59	G. İçi	935.09	355	2.63		
	Öğrenci	84	4.23	1.68	Toplam	943.88	358			
	Herhangi bir statüm yok	38	4.58	1.76						
	Toplam	359	4.27	1.62						
Türkiyede kendimi genel olarak iyi hissediyorum	Geçici koruma	154	3.82	1.61	G. Arası	33.11	3	11.04	4.48	.00**
	Türk vatandaşı	83	4.36	1.51	G. İçi	873.58	355	2.46		
	Öğrenci	84	4.53	1.45	Toplam	906.69	358			
	Herhangi bir statüm yok	38	4.05	1.77						
	Toplam	359	4.13	1.59						

**p<.01

Tablo 42, Suriyeli gençlerin mevcut statülerine göre Türkiye’deki yaşama alışma, Türkçe konuşabilme, Türkiye’de para kazanmakta güçlük çekmeme ve Türkiye’de genel olarak kendini iyi hissetme noktasında anlamlı farklılaşmaların olduğunu betimlemektedir ($F_1(3, 355)=4.50$, $p=.00$; $F_2(3, 355)= 13.39$, $p=.00$; $F_3(3,355)=6.92$, $p=.00$; $F_5(3, 355)=4,48$, $p=.00$). Öte yandan sağlıklı koşullarda yaşama bağlamında ise anlamlı bir farklılaşma söz konusu değildir.

Var olan farklılıkların hangi ikili gruplar arasında gerçekleştiğini keşfedebilmek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerine başvurulmuştur.

Tablo 43: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Türkiye’de yaşamaya alıştım	10.39	3	355	.00**
2.	Türkçe konuşabiliyorum	4.14	5	359	.00**
3.	Türkiye’de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	7.08	5	359	.00**
4.	Türkiye’de kendimi genel olarak iyi hissediyorum	7.92	5	359	.09

** $p<.01$

Çoklu karşılaştırma testlerine karar verebilmek amacıyla yapılan homojenlik testlerinde “Türkiye’de kendimi genel olarak iyi hissediyorum” maddesinde homojen bir dağılımın söz konusu olduğu ($LF_4=7.92$, $p=.09$), diğer madde skorlarının homojen dağılmadığı gözlemlenmiştir ($LF_1=10.39$, $p=.00$; $LF_2=4.14$, $p=.00$; $LF_3=7.08$, $p=.00$). Bu nedenle homojen dağılan maddede Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi, homojen dağılmayan maddelerde ise Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.

Tablo 44: Katılımcıların Statülerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Statü (I)	Statü (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Türkiye'de yaşamaya alıştım	Geçici koruma	Türk vatandaşı	-.62*	.19	.01
		Öğrenci	-.66*	.22	.01
		Düzensiz Göçmen	-.22	.35	.92
	Türk vatandaşı	Geçici koruma	.62*	.19	.01
		Öğrenci	-.03	.23	1.00
		Düzensiz Göçmen	.41	.36	.67
	Öğrenci	Geçici koruma	.66*	.22	.01
		Türk vatandaşı	.03	.23	1.00
		Düzensiz Göçmen	.44	.37	.64
	Düzensiz Göçmen	Geçici koruma	.22	.35	.92
		Türk vatandaşı	-.41	.36	.67
		Öğrenci	-.44	.37	.64
Türkçe konuşabiliyorum	Geçici koruma	Türk vatandaşı	-.20	.20	.74
		Öğrenci	-.12	.22	.94
		Düzensiz Göçmen	1.68*	.38	.00
	Türk vatandaşı	Geçici koruma	.20	.20	.74
		Öğrenci	.08	.23	.99
		Düzensiz Göçmen	1.88*	.38	.00
	Öğrenci	Geçici koruma	.12	.22	.94
		Türk vatandaşı	-.08	.23	.99
		Düzensiz Göçmen	1.80*	.40	.00
	Düzensiz Göçmen	Geçici koruma	-1.68*	.38	.00
		Türk vatandaşı	-1.88*	.38	.00
		Öğrenci	-1.80*	.40	.00
Türkiye'de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	Geçici koruma	Türk vatandaşı	-.09	.21	.98
		Öğrenci	.20	.22	.79
		Düzensiz Göçmen	1.24*	.28	.00
	Türk vatandaşı	Geçici koruma	.09	.21	.98
		Öğrenci	.29	.23	.57
		Düzensiz Göçmen	1.32*	.29	.00
	Öğrenci	Geçici koruma	-.20	.22	.79
		Türk vatandaşı	-.29	.23	.57
		Düzensiz Göçmen	1.03*	.29	.00
	Düzensiz Göçmen	Geçici koruma	-1.24*	.28	.00
		Türk vatandaşı	-1.32*	.29	.00
		Öğrenci	-1.03*	.29	.00

Türkiye’de genel olarak kendimi iyi hissediyorum	Geçici koruma	Türk vatandaşı	-.54	.21	.05
		Öğrenci	-.71*	.21	.01
		Düzensiz Göçmen	-.24	.28	.84
	Türk vatandaşı	Geçici koruma	.54	.21	.05
		Öğrenci	-.17	.24	.90
		Düzensiz Göçmen	.31	.31	.75
	Öğrenci	Geçici koruma	.71*	.21	.01
		Türk vatandaşı	.17	.24	.90
		Düzensiz Göçmen	.48	.31	.41
	Düzensiz Göçmen	Geçici koruma	.24	.28	.84
		Türk vatandaşı	-.31	.31	.75
		Öğrenci	-.48	.31	.41

Yapılan çoklu karşılaştırma testleri neticesinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Türk vatandaşı olan Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlere göre Türkiye’deki yaşama anlamlı düzeyde daha fazla uyum sağladığını düşünmektedir ($M_{I-J}=.62$, $SE=.19$, $p=.01$).
- Geçici ikamet/Öğrenci olan Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlere göre Türkiye’deki yaşama anlamlı düzeyde daha fazla uyum sağladığını düşünmektedir ($M_{I-J}=.66$, $SE=.22$, $p=.01$).
- Geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.68$, $SE=.38$, $p=.00$).
- Türk vatandaşı olan Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.88$, $SE=.38$, $p=.00$).
- Geçici ikamet/öğrenci olan Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.80$, $SE=.40$, $p=.00$).
- Geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre para kazanma noktasında anlamlı düzeyde daha az güçlük çekmektedir ($M_{I-J}=1.24$, $SE=.28$, $p=.00$).
- Türk vatandaşı statüsündeki Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre para kazanma noktasında anlamlı düzeyde daha az güçlük çekmektedir ($M_{I-J}=1.32$, $SE=.29$, $p=.00$).

- Geçici ikamet/öğrenci statüsündeki Suriyeli gençler herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlere göre para kazanma noktasında anlamlı düzeyde daha az güçlük çekmektedir ($M_{I,J}=1.03$, $SE=.29$, $p=.00$).
- Geçici ikamet/öğrenci olan Suriyeli gençler, geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlere göre Türkiye’de kendilerini anlamlı düzeyde daha iyi hissetmektedir ($M_{I,J}=.71$, $SE=.21$, $p=.01$).

Yukarıda özetlenen bilgiler, sosyal işlevsellik bağlamında düzensiz göçmenlerin diğer statülerdeki Suriyeli gençlere göre daha dezavantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir. Buna göre; herhangi bir statüsü olmayan Suriyeli gençlerin, Türkçe konuşma, Türkiye’deki yaşama alışma ve para kazanma olgularında diğer statülerdeki Suriyeli gençlere göre daha çok sorun deneyimlediği görülmektedir.

Düzensiz göçmenlerin, diğer göçmenlere oranla sosyal işlevselliklerinin daha zayıf bir düzeyde olması, temelde her ne kadar beklenen bir olgu olsa da Türkiye’ye hâlihazırda çeşitli ülkelerden gelen düzensiz göçmen akınları, bu olgunun getireceği olumsuz sonuçlara ilişkin bir farkındalığın oluşturulması gerektiğini açığa çıkarmaktadır.

Suriyeli gençler içerisinde Türk vatandaşı ve öğrenci olanların genel olarak daha yüksek düzeyde yaşam kalitesine ve sosyal işlevselliğe sahip olması, göçmen olmanın getirdiği olumsuz koşulların yanı sıra resmî süreçlerin de olumsuz etkilerini açığa çıkarmaktadır. Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin para kazanmakta daha az güçlük çekiyor olması, düzensiz göçmenlerin daha düşük gelir düzeyine sahip olmasını açıklamakla birlikte, çalışma iznine veya seyahat izin belgesine ihtiyaç duymamanın getirdiği avantajların da altını çizen kritik unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 45: Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		n	\bar{x}	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Yaşam Kalitesi	Okuryazar	22	60.46	9.53	G. Arası	3691	5	738.12	4.30	.00**
	İlkokul	67	54.08	13.35	G. İçi	61582	359	171.54		
	Ortaokul	103	61.15	12.14	Toplam	65273	364			
	Lise	123	61.98	12.61						
	Ön Lisans	28	59.22	18.44						
	Lisans	22	54.03	14.36						
	Toplam	365	59.51	13.39						
Bedensel Sağlık	Okuryazar	22	60.08	13.84	G. Arası	2715	5	543.05	2.55	.03*
	İlkokul	67	52.08	14.52	G. İçi	76568	359	213.28		
	Ortaokul	103	53.78	12.16	Toplam	79283	364			
	Lise	123	58.07	15.89						
	Ön Lisans	28	53.62	17.45						
	Lisans	22	58.95	14.68						
	Toplam	365	55.59	14.76						
Psikolojik Sağlık	Okuryazar	22	67.23	9.32	G. Arası	5450	5	1089.94	5.33	.00**
	İlkokul	67	56.24	16.61	G. İçi	73324	359	204.25		
	Ortaokul	103	66.56	12.39	Toplam	78774	364			
	Lise	123	64.56	14.58						
	Ön Lisans	28	61.99	15.92						
	Lisans	22	58.87	15.23						
	Toplam	365	63.22	14.71						
Sosyal İlişkiler	Okuryazar	22	52.30	15.51	G. Arası	5752	5	1150.43	2.05	.07
	İlkokul	67	58.61	22.78	G. İçi	201440	359	561.11		
	Ortaokul	103	57.19	26.25	Toplam	207192	364			
	Lise	123	63.02	22.37						
	Ön Lisans	28	58.10	29.08						
	Lisans	22	48.45	19.41						
	Toplam	365	58.66	23.86						
Çevre	Okuryazar	22	58.54	15.48	G. Arası	8347	5	1669.31	6.97	.00**
	İlkokul	67	45.42	21.00	G. İçi	85961	359	239.45		
	Ortaokul	103	56.50	14.25	Toplam	94308	364			
	Lise	123	57.20	13.87						
	Ön Lisans	28	59.91	14.44						
	Lisans	22	50.45	9.73						
	Toplam	365	54.72	16.10						

Algılanan Özyeterlilik	Okuryazar	22	27.36	4.08	G. Arası	137	5	27.44	1.43	.21
	İlkokul	67	27.93	4.77	G. İçi	6869	359	19.13		
	Ortaokul	103	27.28	4.35	Toplam	7007	364			
	Lise	123	28.28	4.01						
	Ön Lisans	28	29.51	5.61						
	Lisans	22	28.32	3.66						
	Toplam	365	27.97	4.39						
Psikolojik İyi Oluş	Okuryazar	22	52.91	19.00	G. Arası	6475	5	1294.91	2.69	.02*
	İlkokul	67	46.81	29.20	G. İçi	172593	359	480.76		
	Ortaokul	103	56.79	17.19	Toplam	179067	364			
	Lise	123	54.81	20.34						
	Ön Lisans	28	56.86	23.13						
	Lisans	22	44.36	25.51						
	Toplam	365	53.31	22.18						

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların ölçek boyutlarından aldıkları puanların eğitim düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve genel yaşam kalitesi, bedensel sağlık, psikolojik sağlık, çevre, ve psikolojik iyi oluş boyutlarında anlamlı farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir ($F_{\text{Genel Yaşam Kalitesi}}(5, 359)=4.30, p=.00$; $F_{\text{Bedensel Sağlık}}(5, 359)=2.55, p=.02$; $F_{\text{Psikolojik Sağlık}}(5, 359)=5.33, p=.00$; $F_{\text{Çevre}}(5, 359)=6.97, p=.00$; $F_{\text{Psikolojik İyi Oluş}}(5, 359)=2.69, p=.02$). Buna göre farklı eğitim durumlarına bağlı olarak katılımcıların yaşam kalitesi ve psikolojik iyi oluş hali birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynaklandığı bağlamın keşfedilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testleri yapılmış, öncesinde homojenlik testiyle kullanılacak çoklu karşılaştırma testlerine karar verilmiştir.

Tablo 46: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Genel Yaşam Kalitesi	14.68	5	359	.00**
2.	Bedensel Sağlık	4.14	5	359	.00**
3.	Psikolojik Sağlık	7.08	5	359	.04*
4.	Çevre	7.92	5	359	.00**
5.	Psikolojik İyi Oluş	4.85	5	359	.00**

**p<.01

Çoklu karşılaştırma testlerine karar verilmesi için yapılan homojenlik testine göre anlamlı farkların olduğu tüm gruplarda homojen olmayan bir dağılım söz konudur ($LF_1(5, 359)=14.68, p=.00$; $LF_2(5, 359)=4.14, p=.00$; $LF_3(5, 359)=7.08, p=.04$; $LF_4(5, 359)=7.92, p=.00$; $LF_5(5, 359)=4.85, p=.00$). Bu doğrultuda ikili farkların belirlenmesinde Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.

Tablo 47: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Statü (I)	Statü (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Toplam Yaşam Kalitesi	Okuryazar	İlkokul	6.39	2.60	.16
		Ortaokul	-.69	2.36	1.00
		Lise	-1.52	2.33	.99
		Ön Lisans	1.24	4.03	1.00
		Lisans	6.44	3.68	.51
	İlkokul	Okuryazar	-6.39	2.60	.16
		Ortaokul	-7.07*	2.02	.01
		Lise	-7.90*	1.99	.00
		Ön Lisans	-5.15	3.85	.76
		Lisans	.05	3.47	1.00
	Ortaokul	Okuryazar	.69	2.36	1.00
		İlkokul	7.07*	2.02	.01
		Lise	-.83	1.65	1.00
		Ön Lisans	1.93	3.68	.99
		Lisans	7.13	3.29	.28
	Lise	Okuryazar	1.52	2.33	.99
		İlkokul	7.90*	1.99	.00
		Ortaokul	.83	1.65	1.00
		Ön Lisans	2.76	3.66	.97
		Lisans	7.96	3.27	.18
	Ön Lisans	Okuryazar	-1.24	4.03	1.00
		İlkokul	5.15	3.85	.76
		Ortaokul	-1.93	3.68	.99
		Lise	-2.76	3.66	.97
		Lisans	5.20	4.64	.87
	Lisans	Okuryazar	-6.44	3.68	.51
		İlkokul	-.05	3.47	1.00
		Ortaokul	-7.13	3.29	.28
Lise		-7.96	3.27	.18	

		Ön Lisans	-5.20	4.64	.87	
Bedensel Sağlık	Okuryazar	İlkokul	8.00	3.44	.21	
		Ortaokul	6.29	3.18	.38	
		Lise	2.01	3.28	.99	
		Ön Lisans	6.45	4.42	.69	
	İlkokul	Lisans	1.13	4.30	1.00	
		Okuryazar	Okuryazar	-8.00	3.44	.21
			Ortaokul	-1.70	2.14	.97
			Lise	-5.99	2.28	.10
			Ön Lisans	-1.54	3.74	1.00
		Ortaokul	Lisans	-6.87	3.60	.41
			Okuryazar	-6.29	3.18	.38
			İlkokul	1.70	2.14	.97
	Lise		-4.28	1.87	.20	
	Lise	Ön Lisans	.16	3.51	1.00	
		Lisans	-5.17	3.35	.64	
		Okuryazar	Okuryazar	-2.01	3.28	.99
			İlkokul	5.99	2.28	.10
			Ortaokul	4.28	1.87	.20
			Ön Lisans	4.44	3.59	.82
		Ön Lisans	Lisans	-.88	3.44	1.00
			Okuryazar	-6.45	4.42	.69
	İlkokul		1.54	3.74	1.00	
	Ortaokul		-.16	3.51	1.00	
	Lisans	Lise	-4.44	3.59	.82	
		Lisans	-5.33	4.55	.85	
		Okuryazar	Okuryazar	-1.13	4.30	1.00
			İlkokul	6.87	3.60	.41
			Ortaokul	5.17	3.35	.64
Lise			.88	3.44	1.00	
Lisans		Ön Lisans	5.33	4.55	.85	
		Okuryazar	Okuryazar	1.99	2.84	.00
	Ortaokul		.67	2.33	1.00	
	Lise		2.67	2.38	.87	
Ön Lisans	5.24		3.61	.69		
Psikolojik Sağlık	Okuryazar	Lisans	8.36	3.81	.27	
		İlkokul	Okuryazar	-10.99*	2.84	.00
			Ortaokul	-10.32*	2.37	.00
			Lise	-8.31*	2.42	.01
	Ön Lisans		-5.75	3.63	.61	
	Ortaokul	Lisans	-2.63	3.83	.98	
		Okuryazar	Okuryazar	-.67	2.33	1.00
			İlkokul	10.32*	2.37	.00

		Lise	2.01	1.79	.87
		Ön Lisans	4.58	3.25	.72
		Lisans	7.69	3.47	.26
	Lise	Okuryazar	-2.67	2.38	.87
		İlkokul	8.31*	2.42	.01
		Ortaokul	-2.01	1.79	.87
		Ön Lisans	2.57	3.28	.97
		Lisans	5.69	3.50	.59
	Ön Lisans	Okuryazar	-5.24	3.61	.69
		İlkokul	5.75	3.63	.61
		Ortaokul	-4.58	3.25	.72
		Lise	-2.57	3.28	.97
		Lisans	3.12	4.43	.98
	Lisans	Okuryazar	-8.36	3.81	.27
		İlkokul	2.63	3.83	.98
		Ortaokul	-7.69	3.47	.26
		Lise	-5.69	3.50	.59
		Ön Lisans	-3.12	4.43	.98
Çevre	Okuryazar	İlkokul	13.11*	4.18	.03
		Ortaokul	2.04	3.59	.99
		Lise	1.34	3.53	1.00
		Ön Lisans	-1.37	4.28	1.00
		Lisans	8.09	3.90	.32
	İlkokul	Okuryazar	-13.11*	4.18	.03
		Ortaokul	-11.07*	2.92	.00
		Lise	-11.77*	2.85	.00
		Ön Lisans	-14.48*	3.75	.00
		Lisans	-5.03	3.30	.65
	Ortaokul	Okuryazar	-2.04	3.59	.99
		İlkokul	11.07*	2.92	.00
		Lise	-.70	1.88	1.00
		Ön Lisans	-3.41	3.07	.87
		Lisans	6.05	2.51	.17
	Lise	Okuryazar	-1.34	3.53	1.00
		İlkokul	11.77*	2.85	.00
		Ortaokul	.70	1.88	1.00
		Ön Lisans	-2.71	3.00	.94
		Lisans	6.75	2.42	.08
	Ön Lisans	Okuryazar	1.37	4.28	1.00
		İlkokul	14.48*	3.75	.00
		Ortaokul	3.41	3.07	.87
		Lise	2.71	3.00	.94
		Lisans	9.46	3.43	.08

	Lisans	Okuryazar	-8.09	3.90	.32
		İlkokul	5.03	3.30	.65
		Ortaokul	-6.05	2.51	.17
		Lise	-6.75	2.42	.08
		Ön Lisans	-9.46	3.43	.08
Psikolojik İyi Oluş	Okuryazar	İlkokul	6.10	5.40	.87
		Ortaokul	-3.88	4.39	.95
		Lise	-1.90	4.45	1.00
		Ön Lisans	-3.95	5.96	.99
		Lisans	8.55	6.78	.80
	İlkokul	Okuryazar	-6.10	5.40	.87
		Ortaokul	-9.98	3.95	.13
		Lise	-8.01	4.01	.35
		Ön Lisans	-10.05	5.64	.48
		Lisans	2.44	6.50	1.00
	Ortaokul	Okuryazar	3.88	4.39	.95
		İlkokul	9.98	3.95	.13
		Lise	1.97	2.50	.97
		Ön Lisans	-.07	4.69	1.00
		Lisans	12.42	5.70	.28
	Lise	Okuryazar	1.90	4.45	1.00
		İlkokul	8.01	4.01	.35
		Ortaokul	-1.97	2.50	.97
		Ön Lisans	-2.04	4.74	1.00
		Lisans	10.45	5.74	.47
	Ön Lisans	Okuryazar	3.95	5.96	.99
		İlkokul	10.05	5.64	.48
		Ortaokul	.07	4.69	1.00
		Lise	2.04	4.74	1.00
		Lisans	12.49	6.98	.48
	Lisans	Okuryazar	-8.55	6.78	.80
		İlkokul	-2.44	6.50	1.00
		Ortaokul	-12.42	5.70	.28
		Lise	-10.45	5.74	.47
		Ön Lisans	-12.49	6.98	.48

Genel yaşam kalitesi, bedensel sağlık, psikolojik sağlık, çevre ve psikolojik iyi oluş boyutlarındaki farklılıkların keşfedilmesi için yapılan Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçları şunlardır:

- Lise eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul mezunu olan Suriyeli gençlere nazaran anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=7.90$, $SE=1.99$, $p=.00$).
- Ortaokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul mezunu olan Suriyeli gençlere nazaran anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=7.07$, $SE=2.02$, $p=.01$).
- Ortaokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=10.32$, $SE=2.37$, $p=.00$).
- Lise eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençlerden anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=8.31$, $SE=2.42$, $p=.01$).
- Ön lisans eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=14.48$, $SE=3.75$, $p=.00$).
- Lise eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=11.77$, $SE=2.85$, $p=.00$).
- Ortaokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençler, ilkokul eğitim düzeyine sahip olan Suriyeli gençlerden çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=11.07$, $SE=2.92$, $p=.00$).

Elde edilen bulgular, ilkokul düzeyinde mezuniyeti olanların ortaokul, lise ve ön lisans düzeyinde mezuniyeti olanlara göre daha düşük yaşam kalitesine sahip olduğunu gösterirken lise, ön lisans ve lisans düzeyleri arasında anlamlı olarak herhangi bir ikili farklılaşmanın mevcut olmadığı görülmektedir. Göçmenlerin eğitim düzeylerinden büyük oranda bağımsız olarak düşük gelirli işlerde çalışmaları, benzer bölgelerde ve düşük sosyoekonomik koşullarda yaşamaları gibi nedenler, bunun en önemli nedenlerinden biri olarak literatürde de değinilen hususlar arasında yer almaktadır (Arifoğlu & Koçak, 2022).

Tablo 48: Katılımcıların İş Durumuna Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		n	\bar{x}	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Yaşam Kalitesi	Öğrenciyim	261	60.07	13.75	G. Arası	915	3	305.14	1.71	.16
	İşsizim	45	55.31	9.76	G. İçi	64330	361	178.20		
	Günübirlik çalışıyorum	27	59.73	14.34	Toplam	65245	364			
	Düzenli bir işim var	32	60.64	13.48						
	Toplam	365	59.51	13.39						
Bedensel Sağlık	Öğrenciyim	261	56.77	14.80	G. Arası	2931	3	977.10	4.55	.00
	İşsizim	45	48.23	12.74	G. İçi	77447	361	214.53		
	Günübirlik çalışıyorum	27	56.86	16.73	Toplam	80378	364			
	Düzenli bir işim var	32	57.37	13.99						
	Toplam	365	55.78	14.86						
Sosyal İlişkiler	Öğrenciyim	261	58.44	25.68	G. Arası	1271	3	423.94	.75	.52
	İşsizim	45	61.45	17.08	G. İçi	202835	361	561.87		
	Günübirlik çalışıyorum	27	57.96	19.95	Toplam	204106	364			
	Düzenli bir işim var	32	53.24	16.19						
	Toplam	365	55.78	14.86						
Psikolojik Sağlık	Öğrenciyim	261	63.65	14.75	G. Arası	3621	3	1206.86	5.80	.00
	İşsizim	45	55.57	15.08	G. İçi	75080	361	207.98		
	Günübirlik çalışıyorum	27	65.88	13.88	Toplam	78701	364			
	Düzenli bir işim var	32	68.05	10.63						
	Toplam	365	63.21	14.70						
Çevre	Öğrenciyim	261	56.20	15.08	G. Arası	5803	3	1934.25	7.89	.00
	İşsizim	45	44.66	16.52	G. İçi	88552	361	245.30		
	Günübirlik çalışıyorum	27	54.08	13.45	Toplam	94354	364			
	Düzenli bir işim var	32	59.32	20.26						
	Toplam	365	54.89	16.10						
Algılanan Özyeterlilik	Öğrenciyim	261	27.87	4.40	G. Arası	62	3	20.75	1.04	.37
	İşsizim	45	29.12	4.54	G. İçi	7174	361	19.87		
	Günübirlik çalışıyorum	27	28.33	4.80	Toplam	7236	364			
	Düzenli bir işim var	32	27.97	4.53						
	Toplam	365	28.06	4.46						
Psikolojik İyi Oluş	Öğrenciyim	261	54.26	22.45	G. Arası	10683	3	3560.93	7.59	.00
	İşsizim	45	41.45	22.97	G. İçi	169316	361	469.02		
	Günübirlik çalışıyorum	27	64.00	15.73	Toplam	179998	364			
	Düzenli bir işim var	32	59.25	16.71						
	Toplam	365	53.84	22.24						

*p<.05, **p<.01

Çalışma durumunun araştırmada kullanılan ölçek boyutlarında farklılaşmaya neden olup olmadığına yönelik gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonucunda bedense sağlık, psikolojik sağlık, çevre ve psikolojik iyi oluş boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmaların olduğu bulgulanmıştır ($F_{\text{Bedenseel Sağlık}}(3, 361)=4.55, p=.00$; $F_{\text{Psikolojik Sağlık}}(3, 361)=5.80, p=.00$; $F_{\text{Çevre}}(3, 361)=7.89, p=.00$; $F_{\text{Pio}}(3, 361)=7.59, p=.00$). Bu doğrultuda farkın hangi ikili gruplar arasında gerçekleştiğini belirleyebilmek amacıyla çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 49: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Bedenseel Sağlık	1.43	3	361	.23
2.	Psikolojik Sağlık	.85	3	361	.47
3.	Çevre	2.19	3	361	.09
4.	Psikolojik İyi Oluş	2.40	3	361	.07

Yapılan homojenlik testleri sonucunda bedenseel sağlık, psikolojik sağlık, çevre ve psikolojik iyi oluş boyutlarının tamamında katılımcıların çalışma durumuna göre dağılımlarının homojen olduğu belirlenmiş ve bu çerçevede Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi'nin yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür ($LF_1(3, 361)=1.43, p=.23$, $LF_2(3, 361)=.85, p=.47$; $LF_3(3, 361)=2.19, p=.09$; $LF_4(3, 361)=2.40, p=.07$).

Tablo 50: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu (I)	Çalışma Durumu (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Bedensel Sağlık	Öğrenciyim	İşsizim	8.53*	2.36	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-.09	2.96	1.00
		Düzenli bir işim var	-.60	2.74	1.00
	İşsizim	Öğrenciyim	-8.53*	2.36	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-8.63	3.57	.08
		Düzenli bir işim var	-9.13*	3.39	.04
	Günübirlik çalışıyorum	Öğrenciyim	.09	2.96	1.00
		İşsizim	8.63	3.57	.08
		Düzenli bir işim var	-.51	3.83	1.00
	Düzenli bir işim var	Öğrenciyim	.60	2.74	1.00
		İşsizim	9.13*	3.39	.04
		Günübirlik çalışıyorum	.51	3.83	1.00
Psikolojik Sağlık	Öğrenciyim	İşsizim	8.08*	2.33	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-2.22	2.92	.87
		Düzenli bir işim var	-4.39	2.70	.37
	İşsizim	Öğrenciyim	-8.08*	2.33	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-10.31*	3.51	.02
		Düzenli bir işim var	-12.47*	3.33	.00
	Günübirlik çalışıyorum	Öğrenciyim	2.22	2.92	.87
		İşsizim	10.31*	3.51	.02
		Düzenli bir işim var	-2.17	3.77	.94
	Düzenli bir işim var	Öğrenciyim	4.39	2.70	.37
		İşsizim	12.47*	3.33	.00
		Günübirlik çalışıyorum	2.17	3.77	.94
Çevre	Öğrenciyim	İşsizim	11.53*	2.53	.00
		Günübirlik çalışıyorum	2.12	3.17	.91
		Düzenli bir işim var	-3.12	2.93	.71
	İşsizim	Öğrenciyim	-11.53*	2.53	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-9.41	3.81	.07
		Düzenli bir işim var	-14.66*	3.62	.00
	Günübirlik çalışıyorum	Öğrenciyim	-2.12	3.17	.91
		İşsizim	9.41	3.81	.07
		Düzenli bir işim var	-5.25	4.09	.58
	Düzenli bir işim var	Öğrenciyim	3.12	2.93	.71
		İşsizim	14.66*	3.62	.00
		Günübirlik çalışıyorum	5.25	4.09	.58

Psikolojik İyi Oluş	Öğrenciyim	İşsizim	12.81*	3.50	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-9.74	4.38	.12
		Düzenli bir işim var	-4.99	4.06	.61
	İşsizim	Öğrenciyim	-12.81*	3.50	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-22.55*	5.27	.00
		Düzenli bir işim var	-17.80*	5.01	.00
	Günübirlik çalışıyorum	Öğrenciyim	9.74	4.38	.12
		İşsizim	22.55*	5.27	.00
		Düzenli bir işim var	4.75	5.66	.84
	Düzenli bir işim var	Öğrenciyim	4.99	4.06	.61
		İşsizim	17.80*	5.01	.00
		Günübirlik çalışıyorum	-4.75	5.66	.84

Yapılan Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçları aşağıda sıralanmıştır:

- Öğrenci olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek bedensel sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=8.52$, $SE=2.36$, $p=.00$).
- Düzenli bir işi olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek bedensel sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=9.13$, $SE=3.39$, $p=.00$).
- Öğrenci olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=8.08$, $SE=2.33$, $p=.00$).
- Günübirlik çalışanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=10.31$, $SE=3.51$, $p=.02$).
- Düzenli bir işi olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=12.47$, $SE=3.33$, $p=.00$).
- Öğrenci olanlar, işsiz olanlara oranla çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=11.53$, $SE=2.53$, $p=.00$).
- Düzenli bir işi olanlar, işsiz olanlara oranla çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=14.66$, $SE=3.62$, $p=.00$).
- Öğrenci olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik iyi oluş haline sahiptir ($M_{I-J}=12.81$, $SE=3.50$, $p=.00$).
- Günübirlik çalışanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik iyi oluş haline sahiptir ($M_{I-J}=22.55$, $SE=5.27$, $p=.00$).
- Düzenli bir işi olanlar, işsiz olanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik iyi oluş haline sahiptir ($M_{I-J}=17.80$, $SE=5.01$, $p=.00$).

Yukarıda sonuçları özetlenen bulgular, işsiz olan Suriyeli gençlerin, diğer gruplara göre daha düşük yaşam kalitesine ve psikolojik iyi oluş haline sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yaşam kalitesinin ve psikolojik iyi oluş halinin en kritik indikatörlerinden biri olarak ekonomik gelirin, ilgili araştırma ile altı çizilmektedir. Öte yandan özyeterlik algısı ve sosyal ilişkiler bağlamında çalışma durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığı da görülmektedir.

Yapılan Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi, genel yaşam kalitesi noktasında bir farklılaşmanın söz konusu olmadığını, ancak yaşam kalitesinin alt boyutları düzleminde çeşitli farklılıkların söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre; bedensel sağlık, yaşanan çevrenin şartları ve psikolojik sağlık bağlamında yaşam kalitesi, işsizliğin güçlendirdiği bir olgu olarak sahada yer almaktadır.

ILO, Suriyeli göçmenlerle 2020 yılında yaptığı çalışmada düzenli bir işi olanların anlamlı düzeyde daha yüksek gelirleri olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, mevcut çalışmada da düzenli bir iş sahibi olan Suriyeli gençlerin, düzenli bir işi olmayanlara göre daha yüksek yaşam kalitesine sahip olmasını açıklar nitelikte bir bulguya işaret etmektedir (Caro, 2020).

Özellikle çevre boyutunda işsiz olanların diğer statülerdeki Suriyeli gençlere göre daha düşük bir yaşam kalitesine sahip olması, işsizliğin getirdiği düşük sosyoekonomik durumun sağlıklı koşullarda yaşamının önünde bir engel teşkil etmesi anlamına gelebilmektedir. İşsiz olan ve iş arayan Suriyeli gençlerin, barınma noktasında diğer tüm statülerden anlamlı olarak daha düşük puanlar alması, işsizlik konusunda Suriyeli gençlerin önemli bir destek mekanizmasına ihtiyacı olduğunu altını çizmektedir. Nitekim bu boyutla ilişkili olarak işsiz olan Suriyeli gençlerin bedensel sağlıklarının da diğer statülerdeki Suriyeli gençlerden anlamlı olarak daha düşük olması, işsizliğin getirdiği sonuçların ve ortaya çıkardığı dezavantajlı konumun, yaşamın fiziksel yönünü de olumsuz etkileyerek Suriyeli genci daha dezavantajlı bir konuma sürüklediği görülmektedir.

Tablo 51: Katılımcıların Türk Arkadaşlarının Mevcudiyetine Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

Türk arkadaşlarınız var mı?	N	Ortalama	ss	df	t	p	
Toplam Yaşam Kalitesi	Evet	280	60.30	13.01	360	3.06	.00**
	Hayır	82	55.33	12.69			
Bedensel Sağlık	Evet	280	57.19	14.50	360	3.76	.00**
	Hayır	82	50.36	14.15			
Psikolojik Sağlık	Evet	280	64.57	13.87	360	4.00	.00**
	Hayır	82	57.42	15.39			
Sosyal İlişkiler	Evet	280	58.53	23.56	360	.83	.40
	Hayır	82	56.08	23.20			
Çevre	Evet	280	56.51	14.73	360	5.32	.00**
	Hayır	82	46.49	15.80			
Algılanan Özyeterlik	Evet	280	28.06	4.56	360	.81	.41
	Hayır	82	27.61	3.80			
Psikolojik İyi Oluş	Evet	280	54.56	20.74	360	2.51	.01*
	Hayır	82	47.67	25.13			

*p<.05, **p<.01

Yapılan bağımsız örneklem *t* testi sonucunda katılımcılar arasında Türk arkadaşlarının varlığının, yaşam kalitesini ve psikolojik iyi oluşu anlamlı bir biçimde yordadığı bulgulanmıştır. Buna göre; Türk arkadaşı olanlar genel yaşam kalitesi ($t(360)=3.06$, $p=.00$), bedensel sağlık ($t(360)=3.76$, $p=.00$), psikolojik sağlık ($t(360)=4.00$, $p=.00$), çevre ($t(360)=5.32$, $p=.00$) ve psikolojik iyi oluş ($t(360)=2.51$, $p=.01$) boyutlarında Türk arkadaşları olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır.

Türklerle ilişki kurma ve Türk arkadaşlara sahip olmanın yaşam kalitesini ve psikolojik iyi oluşu artıran faktörler olarak araştırma bulguları arasında yer alması, sosyal işlevselliğe ilişkin de önemli veriler sağlamaktadır. Bu bağlamda ev sahibi toplum fertleriyle olumlu etkileşime sahip olmak, yaşam kalitesini ve dolayısıyla işlevselliği artıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu noktada sosyal işlevselliğin Türk arkadaşlara sahip olma ile ilişkisinin analizinde sosyal işlevsellik anketinde yer alan maddeler üzerinden de testler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 52: Türk Arkadaşlara Sahip olma ile Türkiye’deki Yaşama Ayak Uydurma Durumlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

Türk arkadaşlarınız var mı?		N	x	ss	t	df	p
Türkiye’de yaşamaya alıştım.	Evet	280	4.68	1.52	3.28	360	.00**
	Hayır	82	4.04	1.75			
Kendi kültürümü. Türk kültürüne yakın buluyorum.	Evet	280	3.43	1.57	2.27	360	.02*
	Hayır	82	2.99	1.47			
Türklerle iyi ilişkilerim var.	Evet	280	4.55	1.64	6.72	360	.00**
	Hayır	82	3.15	1.69			
Türkçe konuşabiliyorum.	Evet	280	5.08	1.45	9.91	360	.00**
	Hayır	82	3.18	1.76			
Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum.	Evet	280	4.55	1.60	3.47	360	.00**
	Hayır	82	3.85	1.60			

*p<.05, **p<.01

Yapılan bağımsız örneklem *t* testi, Türk arkadaşlara sahip olan katılımcıların, Türkiye’de yaşamaya alıştığı ($t(360)=3.28$, $p=.00$), kendi kültürünü Türk kültürüne yakın bulduğu ($t(360)=2.27$, $p=.02$), Türklerle iyi ilişkileri olduğu ($t(360)=6.72$, $p=.00$), Türkçe konuşabildiği ($t(360)=9.91$, $p=.00$) ve Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabildiğine ilişkin maddelerden anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığını göstermektedir ($t(460)=3.47$, $p=.00$). Dolayısıyla mevcut araştırma, Türk arkadaşlara sahip olmanın, tek başına uyuma ilişkin önemli kolaylaştırıcıları da beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır.

Ev sahibi toplum fertleriyle etkileşim kurmanın, toplum sistemine angaje olmanın güçlü bir parçası olduğunu belirten **Tablo 52** bulguları, Türkiye’deki yaşama uyum sağlamanın ötesinde eğitim, sağlık, barınma ve ekonomi temalarında da Türkiye’de işlevsel bir yaşam sürdürmenin önünü açtığını göstermektedir. Bu konudaki bulgulara yer veren **Tablo 53**, Türk arkadaşlara sahip olmanın çeşitli yaşam alanlarında da pozitif etkileri olduğunu göstermektedir.

Tablo 53: Türk Arkadaşlara Sahip olma ile Eğitim, Barınma, Ekonomi ve Hizmetlere Erişim Temalarına İlişkin Durumların Karşılaştırılmasına Dair Bağımsız Örneklem *t* Testi

	Türk arkadaşlarımız var mı?	N	Mean	ss	t	df	p
Ekonomi Teması	1. Türkiye'de para kazanmakta güçlük çekmiyorum.	Evet	280	3.21	1.53	5.05	360 .00**
		Hayır	82	2.21	1.71		
	2. Türkiye'de ekonomik olarak Suriye'de olduğumdan daha iyi bir durumdayım.	Evet	280	3.03	1.76	2.71	360 .01*
		Hayır	82	2.45	1.39		
	3. Genel olarak istihdam hizmetlerine erişebiliyorum.	Evet	280	3.58	1.45	3.91	360 .00**
		Hayır	82	2.85	1.68		
Barınma Teması	1. Ev tutmakta güçlük çekmedim.	Evet	280	2.81	1.82	2.35	360 .02*
		Hayır	82	2.28	1.68		
	2. Yaşadığım ev fiziksel açıdan yeterlidir.	Evet	280	3.76	1.66	4.07	360 .00**
		Hayır	82	2.91	1.63		
Eğitim Teması	1. Genel olarak eğitim hizmetlerine erişebiliyorum.	Evet	280	4.28	1.55	5.95	360 .00**
		Hayır	82	3.11	1.60		
	2. Eğitim hizmetlerine erişemedim / erişemiyorum.	Evet	280	2.35	1.48	-2.92	360 .00**
		Hayır	82	2.91	1.67		
Hizmetlere Erişim Teması	1. Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum.	Evet	280	3.49	1.78	3.45	360 .00**
		Hayır	82	2.73	1.66		
	2. Türkiye'de sosyal hizmet veren kurumları biliyorum.	Evet	280	3.37	1.74	5.37	360 .00**
		Hayır	82	2.26	1.28		
	3. Başvurabileceğim eğitim kurumlarını biliyorum.	Evet	280	3.75	1.87	3.69	360 .00**
		Hayır	82	2.88	1.86		
	4. Başvurabileceğim sağlık kurumlarını biliyorum.	Evet	280	3.81	1.82	4.89	360 .00**
		Hayır	82	2.74	1.45		

*p<.05, **p<.01

Sosyal uyum temasının yanı sıra Türk arkadaşlara sahip olmanın Suriyeli genç göçmenleri, diğer genç göçmenlere oranla daha avantajlı bir hale getirdiğini açıklayan yukarıdaki tablo, ekonomi, barınma, eğitim ve hizmetlere erişim konseptlerinin tamamında Türklerle ilişki kurmanın olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır ($t_{Ekonomi\ 1(360)}=5.05$, $p=.00$; $t_{Ekonomi\ 2(360)}=2.71$, $p=.01$; $t_{Ekonomi\ 3(360)}=3.91$, $p=.00$; $t_{Barınma\ 1(360)}=2.35$, $p=.02$; $t_{Barınma\ 2(360)}=4.07$, $p=.00$; $t_{Eğitim\ 1(360)}=5.95$, $p=.00$; $t_{Eğitim\ 2(360)}=-2.92$, $p=.00$; $t_{Hizmetlere\ Erişim\ 1(360)}=3.45$, $p=.00$; $t_{Hizmetlere\ Erişim\ 2(360)}=5.37$, $p=.00$;

$t_{\text{Hizmetlere Erişim 3(360)}}=3.69$, $p=.00$; $t_{\text{Hizmetlere Erişim 4(360)}}=4.89$, $p=.00$). Buna göre; Türk arkadaşlara sahip olma ile Suriyeli gençler, istihdama erişimde anlamlı düzeyde daha çok avantaja sahip olmaktadır. Öte yandan bu olguyu destekleyen bir bulgu olarak Türk arkadaşlara sahip olan genç göçmenler, Türk arkadaşlara sahip olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha iyi ekonomik koşullara sahip olduğunu belirtmiştir. Nitekim Karabaş (2018) da Türklerle arkadaşlık yapmanın Türkiye’deki yaşama daha iyi ayak uydurmayla ilgili bulgularına çalışmasında değinmektedir.

Benzer şekilde barınma hizmetleri noktasında da Türk arkadaşlara sahip olan genç göçmenler ev tutmakta güçlük yaşamadıklarını ve yaşadıkları evlerin de fiziksel olarak daha yeterli olduğunu ifade etmiştir.

Türk arkadaşlara sahip olan Suriyeli gençleri, diğerlerinden farklı kılan diğer bir başlık da eğitim temasıdır. Buna göre; Türk arkadaşları olan Suriyeli gençler, eğitim hizmetlerine erişebildiklerine ilişkin anlamlı olarak daha yüksek puanlar almışken Türk arkadaşları olmayan Suriyeli gençler de hâlihazırda eğitim hizmetlerine erişmekte güçlük yaşadıklarını ifade etmiş ve bu noktada anlamlı olarak daha çok güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Bu bulguyla benzer şekilde Türk arkadaşları olan Suriyeli gençlerin Türkiye’de ihtiyaç sahibi oldukları alana ilişkin hangi kuruma başvurabileceklerini ve hizmetlere nasıl erişebileceklerini bildikleri ve ilgili maddelerde anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları bulgulanmıştır. Dolayısıyla genel olarak Suriyeli gençlerin Türklerle yakın ilişkilerin kurduğu bir bağlamın, onların yaşam kalitesini, psikolojik iyi oluş hallerini ve sosyal işlevselliklerini artıran ve Türkiye’deki yaşamı kolaylaştıran bir noktaya işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Türk arkadaşlara sahip olmanın yanı sıra eğitim durumunun da işlevsellikle ilişkisi çalışılmış ve sonuçlar *Tablo 54*’te özetlenmiştir.

Tablo 54: Eğitim Düzeyine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verilen Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		n	\bar{x}	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Türkiye’de yabancılik çekmiyorum	Okuryazar	22	2.85	1.74	G. Arası	39.52	5	7.90	2.27	.04
	İlkokul	67	3.85	1.81	G. İçi	1249.68	359	3.48		
	Ortaokul	103	3.21	1.96	Toplam	1289.20	364			
	Lise	123	2.96	1.88						
	Ön Lisans	28	2.96	1.95						
	Lisans	22	3.23	1.41						
	Toplam	365	3.21	1.88						
Türklere yönelik olumlu duygularım var	Okuryazar	22	5.43	0.88	G. Arası	65.85	5	13.17	5.42	.00
	İlkokul	67	3.90	1.84	G. İçi	871.72	359	2.43		
	Ortaokul	103	4.22	1.49	Toplam	937.57	364			
	Lise	123	4.10	1.56						
	Önlisans	28	3.21	1.73						
	Lisans	22	3.91	1.19						
	Toplam	365	4.10	1.60						
Türkiye’de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	Okuryazar	22	3.09	1.02	G. Arası	35.39	5	7.08	2.65	.02
	İlkokul	67	2.49	1.48	G. İçi	960.56	359	2.68		
	Ortaokul	103	2.93	1.70	Toplam	995.96	364			
	Lise	123	3.05	1.75						
	Önlisans	28	3.50	1.93						
	Lisans	22	3.68	1.04						
	Toplam	365	2.99	1.65						
Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumda değilim.	Okuryazar	22	3.98	1.31	G. Arası	26.62	5	5.32	2.24	.04
	İlkokul	67	3.07	1.53	G. İçi	851.52	359	2.37		
	Ortaokul	103	3.14	1.65	Toplam	878.14	364			
	Lise	123	2.95	1.56						
	Önlisans	28	3.61	1.64						
	Lisans	22	3.05	0.79						
	Toplam	365	3.14	1.55						

*p<.05, p<.01

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre katılımcıların eğitim düzeyi Türkiye’de yabancılik çekme ($F(5, 359)=2.27, p=.04$), Türklere yönelik olumlu duygulara sahip olma ($F(5,359)=5.42, p=.00$), Türkiye’de para kazanmakta güçlük çekme ($F(5, 359)= 2.65, p=.00$) ve Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumda olma durumunda anlamlı derecede farklılaşmaktadır ($F(5, 359)=2.24, p=.04$). Mevcut farklara ilişkin öncelikle homojenlik

testleri yapılmış, ardından çoklu karşılaştırma testleriyle ikili karşılaştırmalar üzerinden bulgular elde edilmiştir.

Tablo 55: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Türkiye'de yabancılık çekmiyorum	2.83	5	359	.01*
2.	Türlere yönelik olumlu duygularım var	5.27	5	359	.00**
3.	Türkiye'de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	5.80	5	359	.00**
4.	Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	4.75	5	359	.00**

*p<.05, **p<.01

Yapılan homojenlik testi sonuçlarına göre tüm maddelerde homojen bir dağılım söz konusu değildir. Bu nedenle Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi'nin ikili karşılaştırmalar için daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 56: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu (I)	Eğitim Durumu (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Türkiye'de yabancılık çekmiyorum	Okuryazar Değil	İlkokul	-1.00	.43	.21
		Ortaokul	-.36	.42	.95
		Lise	-.12	.41	1.00
		Ön Lisans	-.12	.52	1.00
		Lisans	-.38	.48	.97
	İlkokul	Okuryazar Değil	1.00	.43	.21
		Ortaokul	.64	.29	.26
		Lise	.88*	.28	.02
		Ön Lisans	.89	.43	.32
		Lisans	.62	.37	.56
	Ortaokul	Okuryazar Değil	.36	.42	.95
		İlkokul	-.64	.29	.26
		Lise	.25	.26	.93
		Ön Lisans	.25	.42	.99
		Lisans	-.01	.36	1.00
	Lise	Okuryazar Değil	.12	.41	1.00
		İlkokul	-.88*	.28	.02
		Ortaokul	-.25	.26	.93
		Ön Lisans	.00	.41	1.00
		Lisans	-.26	.35	.97
Ön Lisans	Okuryazar Değil	.12	.52	1.00	
	İlkokul	-.89	.43	.32	
	Ortaokul	-.25	.42	.99	
	Lise	.00	.41	1.00	
	Lisans	-.26	.48	.99	
Lisans	Okuryazar Değil	.38	.48	.97	
	İlkokul	-.62	.37	.56	
	Ortaokul	.01	.36	1.00	
	Lise	.26	.35	.97	
	Ön Lisans	.26	.48	.99	
Türlere yönelik olumlu duygularım var	Okuryazar Değil	İlkokul	1.53*	.29	.00
		Ortaokul	1.20*	.24	.00
		Lise	1.32*	.23	.00
		Ön Lisans	2.21*	.38	.00
		Lisans	1.51*	.32	.00

	İlkokul	Okuryazar Değil	-1.53*	.29	.00
		Ortaokul	-.33	.27	.82
		Lise	-.21	.26	.97
		Ön Lisans	.68	.40	.53
		Lisans	-.01	.34	1.00
	Ortaokul	Okuryazar Değil	-1.20*	.24	.00
		İlkokul	.33	.27	.82
		Lise	.12	.20	.99
		Ön Lisans	1.01	.36	.08
		Lisans	.31	.29	.89
	Lise	Okuryazar Değil	-1.32*	.23	.00
		İlkokul	.21	.26	.97
		Ortaokul	-.12	.20	.99
		Ön Lisans	.89	.36	.15
		Lisans	.19	.29	.98
	Ön Lisans	Okuryazar Değil	-2.21*	.38	.00
		İlkokul	-.68	.40	.53
		Ortaokul	-1.01	.36	.08
		Lise	-.89	.36	.15
		Lisans	-.69	.41	.55
Lisans	Okuryazar Değil	-1.51*	.32	.00	
	İlkokul	.01	.34	1.00	
	Ortaokul	-.31	.29	.89	
	Lise	-.19	.29	.98	
	Ön Lisans	.69	.41	.55	
Türkiye'de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	Okuryazar Değil	İlkokul	.60	.28	.30
		Ortaokul	.16	.27	.99
		Lise	.04	.27	1.00
		Ön Lisans	-.41	.43	.92
		Lisans	-.59	.31	.41
	İlkokul	Okuryazar Değil	-.60	.28	.30
		Ortaokul	-.44	.25	.48
		Lise	-.56	.24	.20
		Ön Lisans	-1.01	.41	.16
		Lisans	-1.18*	.29	.00
	Ortaokul	Okuryazar Değil	-.16	.27	.99
		İlkokul	.44	.25	.48
		Lise	-.12	.23	1.00
		Ön Lisans	-.57	.40	.72
		Lisans	-.75	.28	.09
	Lise	Okuryazar Değil	-.04	.27	1.00
		İlkokul	.56	.24	.20
		Ortaokul	.12	.23	1.00

		Ön Lisans	-.45	.40	.86
		Lisans	-.63	.27	.20
	Ön Lisans	Okuryazar Değil	.41	.43	.92
		İlkokul	1.01	.41	.16
		Ortaokul	.57	.40	.72
		Lise	.45	.40	.86
		Lisans	-.18	.43	1.00
	Lisans	Okuryazar Değil	.59	.31	.41
		İlkokul	1.18*	.29	.00
		Ortaokul	.75	.28	.09
		Lise	.63	.27	.20
		Ön Lisans	.18	.43	1.00
Türkiye'de ekonomik	Okuryazar Değil	İlkokul	.91	.34	.10
olarak iyi bir		Ortaokul	.84	.32	.12
durumdayım		Lise	1.02*	.31	.03
		Ön Lisans	.37	.42	.95
		Lisans	.93	.33	.07
	İlkokul	Okuryazar Değil	-.91	.34	.10
		Ortaokul	-.07	.25	1.00
		Lise	.12	.23	1.00
		Ön Lisans	-.54	.36	.67
		Lisans	.02	.25	1.00
	Ortaokul	Okuryazar Değil	-.84	.32	.12
		İlkokul	.07	.25	1.00
		Lise	.19	.22	.95
		Ön Lisans	-.47	.35	.76
		Lisans	.09	.23	1.00
	Lise	Okuryazar Değil	-1.02*	.31	.03
		İlkokul	-.12	.23	1.00
		Ortaokul	-.19	.22	.95
		Ön Lisans	-.66	.34	.39
		Lisans	-.10	.22	1.00
	Ön Lisans	Okuryazar Değil	-.37	.42	.95
		İlkokul	.54	.36	.67
		Ortaokul	.47	.35	.76
		Lise	.66	.34	.39
		Lisans	.56	.35	.61
	Lisans	Okuryazar Değil	-.93	.33	.07
		İlkokul	-.02	.25	1.00
		Ortaokul	-.09	.23	1.00
		Lise	.10	.22	1.00
		Ön Lisans	-.56	.35	.61

Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonuçlarını şu şekilde listelemek mümkündür:

- İlkokul mezunu olan Suriyeli gençler, lise mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türkiye’de anlamlı düzeyde daha az yabancılaşma çekmektedir ($M_{I-J}=.88$, $SE=.28$, $p=.02$).
- Herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olmamış olan okuryazar Suriyeli gençler, ilkokul mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türklere yönelik anlamlı düzeyde daha çok olumlu duygulara sahiptir ($M_{I-J}=1.53$, $SE=.29$, $p=.00$).
- Herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olmamış olan okuryazar Suriyeli gençler, ortaokul mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türklere yönelik anlamlı düzeyde daha çok olumlu duygulara sahiptir ($M_{I-J}=1.20$, $SE=.24$, $p=.00$).
- Herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olmamış olan okuryazar Suriyeli gençler, lise mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türklere yönelik anlamlı düzeyde daha çok olumlu duygulara sahiptir ($M_{I-J}=1.32$, $SE=.23$, $p=.00$).
- Herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olmamış olan okuryazar Suriyeli gençler, önlisans mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türklere yönelik anlamlı düzeyde daha çok olumlu duygulara sahiptir ($M_{I-J}=2.21$, $SE=.38$, $p=.00$).
- Herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olmamış olan okuryazar Suriyeli gençler, lisans mezunu olan Suriyeli gençlere oranla Türklere yönelik anlamlı düzeyde daha çok olumlu duygulara sahiptir ($M_{I-J}=1.51$, $SE=.32$, $p=.00$).
- Lisans mezunu olan Suriyeli gençler, ilkokul mezunu olan Suriyeli gençlerden Türkiye’de para kazanma noktasında anlamlı düzeyde daha az sorun yaşamaktadır ($M_{I-J}=1.18$, $SE=.29$, $p=.00$).
- Herhangi bir eğitim düzeyini tamamlamamış olan okuryazar Suriyeli gençler, lise mezunu Suriyeli gençlere oranla ekonomik noktada anlamlı düzeyde daha iyi durumda olduğunu belirtmiştir ($M_{I-J}=1.02$, $SE=.31$, $p=.00$).

Ortaya çıkan sonuçlar, Suriyeli gençlerin eğitim durumlarının çalışmalarında ve ekonomik gelir elde etmelerinde önemli bir avantaj olmadığını özetlemektedir. Buna göre; Türkiye’de okuryazar olan Suriyeli gençlerin lise mezunu olan Suriyeli gençlerden ekonomik anlamda daha iyi durumda olduklarını beyan etmesi, kayıt dışı istihdamın önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim diğer eğitim düzeylerinde bu noktada anlamlı bir farklılaşmanın olmaması da söz konusu veriyi desteklemektedir. Bu

bağlamda toplumda işlevsellik kazanmanın eğitim düzeyinin artması veya azalmasına bağlı olarak değişmediği, mevcut araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Suriyeli gençler arasında özellikle yalnızca okuryazar olanların Türklere yönelik daha olumlu duygulara sahip olması, eğitim düzeyinin artması ile beklenti düzeylerinin yükselmesi arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Nitekim eğitim düzeyinin yükselmesi ile gelir beklentisi ve istihdam beklentisi gibi sosyoekonomik noktada Suriyeli gençlerin talepleri de artabilir. Ancak güncel konjonktür dâhilinde Türkiye’de Suriyeli gençlerin mesleklerine uygun işler yapamadıkları, kayıt dışı çalıştıkları ve bu nedenle yeterince gelir elde edemedikleri bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye ve Türklere yönelik olumlu duygular, eğitim düzeyinin artmasıyla azalıyor görünmektedir. Türkiye’deki okuryazar Suriyeli gençlerin lise mezunu Suriyeli gençlerden ekonomik olarak daha iyi durumda olduklarını beyan etmesi de bu bulguyu destekler niteliktedir.

Diğer taraftan **Tablo 47**’de yer alan ve ilkökul mezunu olan Suriyeli gençlerin ortaokul ve lise mezunu olan Suriyeli gençlerden daha düşük yaşam kalitesine sahip olduğunu gösteren bulgular da beklentinin farklılaştığını göstermektedir. Buna göre; daha nesnel bir alana denk gelen yaşam kalitesinin lise ve ortaokul mezunu olan Suriyeli gençlerde ilkökul mezunlarına göre daha yüksek çıkması, daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ancak **Tablo 56**’da belirtilen ve ilkökul mezunları ile okuryazar olanların Türkiye’deki yaşamlarından daha fazla memnun olduklarını gösteren bulgu, lise ve ortaokul mezunlarının mevcut yaşam koşullarının daha iyi olmasına rağmen Türkiye’deki yaşamlarından daha az memnun olduğunu belirtmesiyle sonuçlanmaktadır.

Tablo 57: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Gelecekte Yaşamak İstedikleri Ülke Değişkenlerine İlişkin Ki-Kare Analizi

Gruplar	Eğitim Durumu		Toplam	X ²	sd	p
	Lise altı mezuniyet	Lise ve üzeri mezuniyet				
Türkiye	108	32	140	7.89	1	.00**
Başka bir ülke	72	46	118			
Toplam	180	78	258			

**p<.01

Tablo 56'teki verilere ek olarak katılımcıların eğitim durumları ile gelecekte yaşamak istedikleri ülke değişkenine ilişkin Ki-Kare analizi yapılmış ve söz konusu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki keşfedilmiştir ($X^2(1, N=258)=7.89, p=.00$). Buna göre; katılımcıların gelecekte Türkiye'de veya Avrupa'da bir ülkede yaşama isteği ile mezuniyet durumları birbirine bağımlı olan değişkenlerdir.

Tablo 58: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Gelecekte Yaşamak İstedikleri Ülke Değişkenlerine İlişkin Phi ve Cramer V Katsayıları

	Değer	p
Phi	.175	.00**
Cramer V	.175	.00**

**p<.01

Phi ve Cramer V katsayılarına göre **Tablo 57**'de mevcut olan anlamlı ilişkililik pozitif yönlüdür ($\Phi=.175, p=.00; V=.175, p=.00$). Dolayısıyla lise altı mezuniyet durumuna sahip olan Suriyeli gençlerin daha çok Türkiye'de yaşama, lise ve üzeri mezuniyet durumuna sahip olan Suriyeli gençlerin ise daha çok Avrupa'da bir ülkede yaşama isteğiyle ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Sözü edilen bu bulgu, eğitim düzeyinin artmasıyla sosyoekonomik beklentilerin artması savını güçlendiren bir bağlama işaret etmektedir. Nitekim Suriyeli gençlerin eğitim düzeyinin yükselmesi ile Avrupa'da bir ülkede yaşama taleplerinin artması bulgusu, bilgi ve becerilerini sağlıklı bir biçimde sergileyememelerine paralel olarak daha işlevsel olabilecekleri bir toplumda yaşama arzularını ortaya koymaktadır. Böylece Türkiye'deki Suriyeli gençlerin iktisadi anlamda daha işlevsel olabilmelerini sağlayacak mekanizmalara duyulan ihtiyaç gündeme gelmektedir.

Dolayısıyla Suriyeli gençler içerisinde lise ve üzerinde bir eğitim düzeyine sahip olanların yaşam kaliteleri anlamlı olarak daha yüksek olsa da Türkiye'deki yaşam şartlarının, beklentilerini karşılamadığını gösteren **Tablo 47** ve **Tablo 56**'daki bulgular **Tablo 57**'deki bulguyla da desteklenmektedir.

Bu bağlam dâhilinde Suriyelilerin sosyokültürel olarak lise eğitimine önem atfettiğine de değinilmelidir. Suriyeli toplumu, genel olarak lise eğitimi sonrası eğitim sürecinin sonlandırıldığı ve lise eğitiminin meslek sahibi olmak için yeterli görüldüğü bir anlayışa sahiptir. Nitekim bu araştırmanın katılımcıları arasında da yalnızca %14'lük kesimin liseden sonra eğitim hayatına devam ettiğini gösteren **Tablo 14** ve **Tablo 15**'teki bulgular, ilgili kültürel ögenin bir göstergesidir. Bu bulgu, Erdoğan (2019)'ın çalışmalarında da görülmektedir. Dolayısıyla lise ve daha üzerinde bir eğitim düzeyinden mezun olan Suriyeli gençler, sosyokültürel yapılarının içeriğinde de yer aldığı üzere daha yüksek beklentilere sahip olabilmektedir. Ancak Türkiye'de lisans eğitiminin pek çok iş başvurusunda öncül kabul edilmesi, lise ve üzerinde bir eğitim düzeyinden mezun olan pek çok Suriyeli gencin beklentisinin karşılanamamasına yol açmaktadır.

Suriye'de Arapçanın yanı sıra Türkmenenin de bir anadil olarak önemli bir oranda kullanılıyor olması, sosyokültürel bir değişken olarak yukarıda bahsedilen olgularla ilişkili olabileceği düşünülmüş, bu bağlamda Türkmenenin bir anadil olarak ölçek boyutları noktasında ve sosyal işlevsellik anketinde yer alan maddelerde herhangi bir anlamlı farklılaşmayı yordayıp yordamadığı test edilmiştir.

Tablo 59: Katılımcıların Anadiline Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

		N	x	ss	t	df	p
Genel Yaşam Kalitesi	Anadili Türkmençe Olanlar	97	60.14	13.77	.51	366	.61
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	59.35	13.21			
Bedensel Sağlık	Anadili Türkmençe Olanlar	97	56.88	13.88	.87	366	.38
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	55.35	15.12			
Sosyal İlişkiler	Anadili Türkmençe Olanlar	97	62.93	21.38	2.11	366	.04*
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	57.04	24.42			
Çevre	Anadili Türkmençe Olanlar	97	56.02	16.41	.86	366	.39
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	54.38	15.94			
Algılanan Özyeterlik	Anadili Türkmençe Olanlar	97	27.69	4.41	-.92	366	.36
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	28.17	4.46			
Psikolojik İyi Oluş	Anadili Türkmençe Olanlar	97	48.30	24.65	-2.75	366	.01*
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	55.49	21.14			

*p<.05

Tablo 59'da görüldüğü üzere Türkmencenin anadil olması genel yaşam kalitesi ve algılanan özyeterlik noktasında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmazken psikolojik iyi oluş hali ile yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutu olan sosyal ilişkiler bağlamında anlamlı bir farklılığı yordamaktadır ($t_{\text{Genel Yaşam Kalitesi}(366)}=.51, p=.61$; $t_{\text{Bedensel Sağlık}(366)}=.87, p=.38$; $t_{\text{çevre}(366)}=.86, p=.39$; $t_{\text{Algılanan Özyeterlik}(366)}=-.92, p=.36$; $t_{\text{Sosyal İlişkiler}(366)}=2.11, p=.04$; $t_{\text{pio}(366)}=-2.75, p=.01$). Buna göre; anadili Türkmençe olanlar, anadili Türkmençe olmayanlara göre sosyal anlamda anlamlı bir biçimde daha yüksek yaşam kalitesine ve daha yüksek psikolojik iyi oluş düzeyine sahiptir.

Sosyal ilişkiler bağlamında görülen farklılık, Türkmencenin Türkçeye yakın bir dil olmasına paralel olarak Türkçenin daha kolay öğrenilmesi ile güç kazanmaktadır. Bu durum, dil bilmenin bir göçmeni sosyal olarak daha kabul edilebilir hale getirdiğini gösteren önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Suriyeli gençlerin Türkçeyi daha hızlı öğrenmesi ile sosyal bağlamda ortaya çıkan engeller, zayıflıyor görünmektedir.

Tablo 60: Katılımcıların Anadiline Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

		N	x	ss	t	df	p
Türkiye'de yaşamaya alıştım	Anadili Türkmençe Olanlar	97	4.91	1.45	2.63	366	.01*
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	4.42	1.62			
Türkçe konuşabiliyorum	Anadili Türkmençe Olanlar	97	5.00	1.59	2.20	366	.03*
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	4.56	1.75			
Türkiye'de para kazanmakta güçlük çekmiyorum	Anadili Türkmençe Olanlar	97	3.37	1.51	2.68	366	.01*
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	2.85	1.68			
Türkiye'de ekonomik olarak Suriye'de olduğumdan daha iyi bir durumdayım	Anadili Türkmençe Olanlar	97	3.49	1.73	3.96	366	.00**
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	2.70	1.67			
Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum	Anadili Türkmençe Olanlar	97	3.78	1.76	2.97	366	.00**
	Anadili Türkmençe Olmayanlar	271	3.16	1.79			

* $p<.05$. ** $p<.01$

Anadili Türkmençe olan Suriyeli gençlerin Türkiye'de yaşamaya alışma ($t(366)=2.63, p=.01$), Türkçe konuşabilme ($t(366)=2.20, p=.03$), para kazanmakta güçlük çekmeme

($t(366)=2.68$, $p=.01$), ekonomik olarak daha iyi durumda olma ($t(366)=3.96$, $p=.00$) ve Türkiye’de ihtiyaç duyduğu hizmette nereye başvuracağına ilişkin bilgi sahibi olma konularında anadili Türkmençe olmayanlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir ($t(366)=2.97$, $p=.00$). Böylece anadilin Türkmençe olmasının, Suriyeli genci sosyal hayatta daha işlevsel kıldığını söylemek mümkündür. Bu olgu, Suriyeli gençler arasında Türkçeyi bilmenin de oldukça kritik bir olgu olduğu hususunu ön plana çıkarmaktadır. Nitekim Türkçe konuşma noktasında anadili Türkmençe olmayanların Türkmençe olanlara göre daha düşük puan almaları ile diğer bağlamlarda da anadili Türkmençe olanların gerisinde kalmaları bulguları, birbiriyle örtüşür nitelikte bilgi sağlamaktadır.

Türkmençe bilmek ve Türklerle gündelik hayatta etkileşim kurmak, toplumdaki işlevselliği artıran değişkenler olarak ifade edilirken Türklerle kurulan iletişimin sıklığının bu bağlamda etkisi de ölçülmüş ve sonuçlar **Tablo 3.59**’da açıklanmıştır.

Tablo 61: Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Alınan Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		n	\bar{x}	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Türkiye’de yaşamaya alıştım	Hiç görüşmüyorum	107	4.14	1.65	G. Arası	37.46	3	12.49	5.07	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	4.60	1.46	G. İçi	875.32	355	2.47		
	Sık sık görüşüyorum	51	5.16	1.47	Toplam	912.78	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.40	2.10						
	Toplam	359	4.53	1.60						
Kendi kültürümü, Türk kültürüne yakın buluyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.12	1.55	G. Arası	90.45	3	30.15	13.95	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	3.07	1.48	G. İçi	767.04	355	2.16		
	Sık sık görüşüyorum	51	4.33	1.41	Toplam	857.49	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.28	1.17						
	Toplam	359	3.35	1.55						
Türkçe konuşabiliyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.74	1.82	G. Arası	139.85	3	46.62	18.65	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	5.01	1.50	G. İçi	887.29	355	2.50		
	Sık sık görüşüyorum	51	5.18	1.51	Toplam	1027.14	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	5.40	1.12						
	Toplam	359	4.68	1.69						
Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.87	1.68	G. Arası	52.11	3	17.37	6.90	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	4.46	1.53	G. İçi	893.52	355	2.52		
	Sık sık görüşüyorum	51	4.94	1.49	Toplam	945.62	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.92	1.78						
	Toplam	359	4.39	1.63						

*p<.05, **p<.01

Tablo 61, ev sahibi toplumla etkileşim kurma sıklığına göre sosyal işlevsellik düzeylerinin farklılaştığını gösteren önemli bulgulara işaret etmektedir. Buna göre; Türkiye’de yaşamaya alışma ($F(3, 355)=5.07, p=.00$), kendi kültürünü Türk kültürüne yakın bulma ($F(3, 355)=13.95, p=.00$), Türkçe konuşabilme ($F(3, 355)=18.65, p=.00$) ve Türkiye’deki yaşama uyum sağlama maddelerinde Türklerle görüşme sıklığına göre anlamlı farklılaşmalar söz konusudur ($F(3, 355)=6.90, p=.00$). Mevcut farklılıkların hangi

ikili gruplar arasında gerçekleştiğinin keşfedilmesi için çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 62: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Türkiye’de yaşamaya alıştım	5.46	3	355	.00**
2.	Kendi kültürümü, Türk kültürüne yakın buluyorum	3.72	3	355	.40
3.	Türkçe konuşabiliyorum	9.51	3	355	.00**
4.	Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum	2.20	3	355	.08

**p<.01

Yapılan homojenlik testlerine göre söz konusu maddelerden “Türkiye’de yaşamaya alıştım” ve “Türkçe konuşabiliyorum” maddelerinde homojen dağılım mevcut değildir ($LF_1(3, 355)=5.46, p=.00$; $LF_3(3, 355)=9.51, p=.00$). Öte yandan “Kendi kültürümü, Türk kültürüne yakın buluyorum” ve “Türkiye’deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum” maddelerinde homojen bir dağılım olduğundan bu maddelerde Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi, diğerlerindeki ikili karşılaştırmalar için ise Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi’nin yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür ($LF_2(3, 355)=3.72, p=.40$; $LF_4(3, 355)=2.20, p=.08$).

Tablo 63: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Görüşme Sıklığı (I)	Görüşme Sıklığı (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Türkiye'de yaşamaya alıştım	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.45	.19	.09
		Sık sık görüşüyorum	-1.01*	.26	.00
		Her zaman görüşüyorum	-.26	.45	.94
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.45	.19	.09
		Sık sık görüşüyorum	-.56	.23	.08
		Her zaman görüşüyorum	.20	.43	.97
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.01*	.26	.00
		Bazen görüşüyorum	.56	.23	.08
		Her zaman görüşüyorum	.76	.47	.38
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.26	.45	.94
		Bazen görüşüyorum	-.20	.43	.97
		Sık sık görüşüyorum	-.76	.47	.38
Kendi kültürümü. Türk kültürüne yakın buluyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	.05	.18	.99
		Sık sık görüşüyorum	-1.21*	.25	.00
		Her zaman görüşüyorum	-1.15*	.33	.00
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	-.05	.18	.99
		Sık sık görüşüyorum	-1.26*	.23	.00
		Her zaman görüşüyorum	-1.21*	.31	.00
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.21*	.25	.00
		Bazen görüşüyorum	1.26*	.23	.00
		Her zaman görüşüyorum	.05	.36	1.00
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.15*	.33	.00
		Bazen görüşüyorum	1.21*	.31	.00
		Sık sık görüşüyorum	-.05	.36	1.00
Türkçe konuşabiliyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-1.27*	.21	.00
		Sık sık görüşüyorum	-1.43*	.27	.00
		Her zaman görüşüyorum	-1.66*	.28	.00
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.27*	.21	.00
		Sık sık görüşüyorum	-.16	.24	.90
		Her zaman görüşüyorum	-.39	.25	.42
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.43*	.27	.00
		Bazen görüşüyorum	.16	.24	.90
		Her zaman görüşüyorum	-.22	.31	.89
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.66*	.28	.00

		Bazen görüşüyorum	.39	.25	.42
		Sık sık görüşüyorum	.22	.31	.89
Türkiye'deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.58*	.19	.01
		Sık sık görüşüyorum	-1.06*	.27	.00
		Her zaman görüşüyorum	-1.04*	.35	.02
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.58*	.19	.01
		Sık sık görüşüyorum	-.48	.25	.23
		Her zaman görüşüyorum	-.46	.34	.53
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.06*	.27	.00
		Bazen görüşüyorum	.48	.25	.23
		Her zaman görüşüyorum	.02	.39	1.00
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.04*	.35	.02
		Bazen görüşüyorum	.46	.34	.53
		Sık sık görüşüyorum	-.02	.39	1.00

Yapılan Games-Howell ve Tukey HSD çoklu karşılaştırma testlerinden elde edilen bulgular şu şekilde sıralanmıştır:

- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre Türkiye'de yaşamaya anlamlı düzeyde daha çok alışmıştır ($M_{I-J}=1.01$, $SE=.26$, $p=.00$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre kendi kültürünü Türk kültürüne anlamlı düzeyde daha yakın bulmaktadır ($M_{I-J}=1.21$, $SE=.25$, $p=.0$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre kendi kültürünü Türk kültürüne anlamlı düzeyde daha yakın bulmaktadır ($M_{I-J}=1.15$, $SE=.33$, $p=.00$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, bazen görüşenlere göre kendi kültürünü Türk kültürüne anlamlı düzeyde daha yakın bulmaktadır ($M_{I-J}=1.26$, $SE=.23$, $p=.00$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, bazen görüşenlere göre kendi kültürünü Türk kültürüne anlamlı düzeyde daha yakın bulmaktadır ($M_{I-J}=1.21$, $SE=.31$, $p=.00$).
- Türklerle bazen görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.27$, $SE=.21$, $p=.00$).
- Türklerle bazen görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.27$, $SE=.21$, $p=.00$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.43$, $SE=.27$, $p=.00$).

- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.66$, $SE=.28$, $p=.00$).
- Türklerle bazen görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre Türkiye'deki yaşama anlamlı düzeyde daha iyi uyum sağlayabildiğini düşünmektedir ($M_{I-J}=.58$, $SE=.19$, $p=.01$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre Türkiye'deki yaşama anlamlı düzeyde daha iyi uyum sağlayabildiğini düşünmektedir ($M_{I-J}=1.06$, $SE=.27$, $p=.00$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre Türkiye'deki yaşama anlamlı düzeyde daha iyi uyum sağlayabildiğini düşünmektedir ($M_{I-J}=1.04$, $SE=.35$, $p=.02$).

Yukarıda özetlenen bulgular, Türklerle görüşme sıklığının artmasıyla Türkçe konuşabilmenin, Türkiye'deki yaşama uyum sağlamanın ve Türklerle yakın ilişkiler geliştirmenin daha olası olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ev sahibi toplum fertleriyle etkileşim kurmanın, göçmenlerin sosyal işlevselliğini artıran önemli bir faktör olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Ev sahibi toplum fertleriyle iletişim kurarak gündelik yaşamda birlikte hareket etmek, Suriyeli gençlerle Türklerin birbirini tanıması için en elzem metottur. Nitekim iletişimsizliğin oluşturabileceği sosyal mesafe, dışlama ve önyargı gibi olumsuz indikatörlerin her biri, gündelik yaşamda görüşme, yardımlaşma ve selamlaşma gibi unsurlarla giderilebilecek olgulardır. Yukarıdaki bulgular da Türklerle Suriyelilerin etkileşiminin artmasının dışlanma başta olmak üzere pek çok sorunun ortadan kalkması, böylece yaşam kalitesinin, psikolojik iyi oluşun ve sosyal işlevselliğin Suriyeli gençler adına sağlanmasının önemli bir yolu olduğunu göstermektedir. Yiğit, Şanlı ve Gökalp (2021) de yaptıkları çalışmada Türklerle sık sık etkileşim kuran Suriyeli gençlerin daha iyi Türkçe konuşabildiğini ve eğitim sürecine daha iyi adapte olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla ev sahibi toplumla etkileşimin sosyal işlevselliği güçlendiren kritik bir faktör olduğu literatürdeki diğer çalışmaların bulgularıyla da desteklenmektedir.

Tablo 64: Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitesine İlişkin Maddelerden Alınan Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Genel olarak istihdam hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.15	1.62	G. Arası	29.06	3	9.69	4.30	.01*
	Bazen görüşüyorum	176	3.40	1.50	G. İçi	799.34	355	2.25		
	Sık sık görüşüyorum	51	4.04	1.34	Toplam	828.41	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	3.69	1.23						
	Toplam	359	3.44	1.52						
Türkiye'de kendimi genel olarak iyi hissediyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.64	1.62	G. Arası	32.55	3	10.85	4.46	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	4.20	1.56	G. İçi	863.55	355	2.43		
	Sık sık görüşüyorum	51	4.29	1.55	Toplam	896.10	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.60	1.29						
	Toplam	359	4.08	1.58						
Genel olarak sağlık hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.50	1.67	G. Arası	78.99	3	26.33	11.94	.00**
	Bazen görüşüyorum	176	3.86	1.33	G. İçi	783.06	355	2.21		
	Sık sık görüşüyorum	51	4.03	1.80	Toplam	862.06	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.16	1.31						
	Toplam	359	3.80	1.52						
Genel olarak eğitim hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.69	1.71	G. Arası	31.26	3	10.42	4.10	.01*
	Bazen görüşüyorum	176	4.21	1.47	G. İçi	903.23	355	2.54		
	Sık sık görüşüyorum	51	3.84	1.83	Toplam	934.50	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.72	1.37						
	Toplam	359	4.04	1.62						
Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum	Hiç görüşmüyorum	107	3.05	1.56	G. Arası	40.06	3	13.35	4.35	.01*
	Bazen görüşüyorum	176	3.39	1.80	G. İçi	1091.14	355	3.07		
	Sık sık görüşüyorum	51	3.25	1.79	Toplam	1131.21	358			
	Her zaman görüşüyorum	25	4.44	2.06						
	Toplam	359	3.34	1.78						

*p<.05, **p<.01

Tablo 63'te verilen bulguların yanı sıra ev sahibi toplumla görüşme sıklığına bağlı olarak katılımcıların gündelik hayatta hizmetlere erişim kapasitelerinde de anlamlı

farklılaşmaların olduğu keşfedilmiştir. Buna göre; Türklerle görüşme sıklığındaki gruplar istihdam hizmetlerine erişim ($F(3, 355)=4.30, p=.01$), sağlık hizmetlerine erişim ($F(3, 355)=11.94, p=.00$), eğitim hizmetlerine erişim ($F(3, 355)=4.10, p=.01$), Türkiye’deki kurumlara ilişkin bilgi ($F(3, 355)=4.35, p=.01$) ve genel olarak Türkiye’de kendini iyi hissetme maddelerinde anlamlı farklılıklara sahiptir ($F(3, 355)=4.46, p=.00$). Buna ilişkin çoklu karşılaştırma testleri yapılarak mevcut farklılıklar analiz edilmiştir.

Tablo 65: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitesinin Maddelerinden Alınan Skorlara İlişkin Homojenlik Dağılımı

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
1. Genel olarak istihdam hizmetlerine erişebiliyorum	1.67	3	355	.17
2. Türkiye’de kendimi genel olarak iyi hissediyorum	1.03	3	355	.37
3. Genel olarak sağlık hizmetlerine erişebiliyorum	8.01	3	355	.00**
4. Genel olarak eğitim hizmetlerine erişebiliyorum	4.27	3	355	.00**
5. Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum	3.14	3	355	.02*

* $p<.05$, ** $p<.01$

Yapılan Levene Homojenlik testi sonucunda “Genel olarak istihdam hizmetlerine erişiyorum” maddesi ile “Türkiye’de kendimi genel olarak iyi hissediyorum” maddelerinde homojen dağılım söz konusuken diğer üç maddede homojen bir dağılım mevcut değildir ($LF_1(3, 355)=1.67, p=.17$; $LF_2(3, 355)=1.03, p=.37$; $LF_3(3, 355)=8.01, LF_4(3, 355)=4.27, p=.00$; $LF_5(3, 355)=3.14, p=.02$). Bu nedenle homojen dağılan maddeler için Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma testi uygulanmışken homojen dağılmamış olan maddeler için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Tablo 66: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığına Göre Hizmetlere Erişim Kapasitelerine İlişkin Maddelerinden Aldıkları Skorlara Yönelik Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Görüşme Sıklığı (I)	Görüşme Sıklığı (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Genel olarak istihdam hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.25	.18	.52
		Sık sık görüşüyorum	-.88*	.26	.00
		Her zaman görüşüyorum	-.55	.33	.36
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.25	.18	.52
		Sık sık görüşüyorum	-.63*	.24	.04
		Her zaman görüşüyorum	-.29	.32	.80
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.88*	.26	.00
		Bazen görüşüyorum	.63*	.24	.04
		Her zaman görüşüyorum	.34	.37	.79
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.55	.33	.36
		Bazen görüşüyorum	.29	.32	.80
		Sık sık görüşüyorum	-.34	.37	.79
Türkiye'de kendimi genel olarak iyi hissediyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.56*	.19	.02
		Sık sık görüşüyorum	-.65	.27	.07
		Her zaman görüşüyorum	-.96*	.35	.03
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.56*	.19	.02
		Sık sık görüşüyorum	-.09	.25	.98
		Her zaman görüşüyorum	-.40	.33	.63
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.65	.27	.07
		Bazen görüşüyorum	.09	.25	.98
		Her zaman görüşüyorum	-.31	.38	.85
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.96*	.35	.03
		Bazen görüşüyorum	.40	.33	.63
		Sık sık görüşüyorum	.31	.38	.85
Genel olarak sağlık hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.36	.19	.24
		Sık sık görüşüyorum	-.92*	.29	.01
		Her zaman görüşüyorum	-1.78*	.28	.00
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.36	.19	.24
		Sık sık görüşüyorum	-.57	.26	.13
		Her zaman görüşüyorum	-1.42*	.26	.00
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.92*	.29	.01
		Bazen görüşüyorum	.57	.26	.13
		Her zaman görüşüyorum	-.85	.33	.06
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.78*	.28	.00
		Bazen görüşüyorum	1.42*	.26	.00

		Sık sık görüşüyorum	.85	.33	.06
Genel olarak eğitim hizmetlerine erişebiliyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.51	.20	.05
		Sık sık görüşüyorum	-.15	.30	.96
		Her zaman görüşüyorum	-1.02*	.32	.01
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.51	.20	.05
		Sık sık görüşüyorum	.36	.28	.56
		Her zaman görüşüyorum	-.51	.30	.32
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.15	.30	.96
		Bazen görüşüyorum	-.36	.28	.56
		Her zaman görüşüyorum	-.88	.37	.10
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.02*	.32	.01
		Bazen görüşüyorum	.51	.30	.32
		Sık sık görüşüyorum	.88	.37	.10
Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum	Hiç görüşmüyorum	Bazen görüşüyorum	-.34	.20	.35
		Sık sık görüşüyorum	-.20	.29	.91
		Her zaman görüşüyorum	-1.39*	.44	.02
	Bazen görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.34	.20	.35
		Sık sık görüşüyorum	.14	.29	.96
		Her zaman görüşüyorum	-1.05	.43	.09
	Sık sık görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	.20	.29	.91
		Bazen görüşüyorum	-.14	.29	.96
		Her zaman görüşüyorum	-1.19	.48	.08
	Her zaman görüşüyorum	Hiç görüşmüyorum	1.39*	.44	.02
		Bazen görüşüyorum	1.05	.43	.09
		Sık sık görüşüyorum	1.19	.48	.08

Yapılan çoklu karşılaştırma testlerinin sonuçları aşağıda listelenmiştir:

- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre istihdam hizmetlerine anlamlı düzeyde daha fazla erişebilmektedir ($M_{I-J}=.88$, $SE=.26$, $p=.00$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, bazen görüşenlere göre istihdam hizmetlerine anlamlı düzeyde daha fazla erişebilmektedir ($M_{I-J}=.63$, $SE=.24$, $p=.04$).
- Türklerle bazen görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre kendilerini anlamlı düzeyde daha iyi hissetmektedir ($M_{I-J}=.56$, $SE=.19$, $p=.02$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre kendilerini anlamlı düzeyde daha iyi hissetmektedir ($M_{I-J}=.96$, $SE=.35$, $p=.03$).
- Türklerle sık sık görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre sağlık hizmetlerine anlamlı düzeyde daha fazla erişebilmektedir ($M_{I-J}=.92$, $SE=.29$, $p=.01$).

- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre sağlık hizmetlerine anlamlı düzeyde daha fazla erişebilmektedir ($M_{I,J}=1.178$, $SE=.28$, $p=.00$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre eğitim hizmetlerine anlamlı düzeyde daha fazla erişebilmektedir ($M_{I,J}=1.02$, $SE=.32$, $p=.01$).
- Türklerle her zaman görüşen Suriyeli gençler, hiç görüşmeyenlere göre ihtiyacı olduğunda başvurabileceği kurumlara ilişkin anlamlı düzeyde daha fazla bilgi sahibidir ($M_{I,J}=1.39$, $SE=.44$, $p=.02$).

Suriyeli gençlerin gündelik hayatta Türklerle kurdukları etkileşimin artması ile hizmetlere erişim kapasitelerinin de arttığını gösteren yukarıdaki bulgular, Türklerle etkileşimi az olan veya hiç olmayan Suriyeli gençlerin daha dezavantajlı bir konumda olduğunu gösteren noktalara işaret etmektedir. Buna göre; Türklerle etkileşim halinde olmak, Türkiye’de genel olarak kendini iyi hissetmekle de pozitif yönlü bir ilişki içerisindedir. Dolayısıyla her ne kadar göçmen olmanın doğası gereği getirdiği çeşitli engeller var olsa da ev sahibi toplumla kurulacak iletişim, engellerin ortadan kaldırılması ve toplumda işlevselliğin sağlanmasında önemli bir öncül görevi görebilmektedir.

Ev sahibi toplum fertleriyle bir arada yaşarken soyutlanmış bir biçimde yalnızca kendi etnik kökeninden bireylerle yaşamını idame ettirmenin, sosyal kabul, psikolojik iyi oluş, sosyal işlevsellik ve dolayısıyla yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi, Suriyeli gençlerin okullaşmasının önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 67: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığı, Türkiye’de Aldıkları Eğitim Süresi ve Türkçe Konuşabilme Skorlarına İlişkin Pearson Korelasyonu

	1.	2.	3.
Türkiye’de Eğitim Alınan Yıl	-	.60**	.43**
Türklerle Görüşme Sıklığı	-	-	.32**
Türkçe konuşabilme	-	-	-

**p<.01

Gerçekleştirilen Pearson korelasyonu sonucuna göre Suriyeli gençlerin Türkiye’de eğitim aldıkları yıl ile Türklerle görüşme sıklığı ve Türkçe konuşabilme skoru arasında anlamlı düzeyde orta dereceli pozitif bir ilişki vardır ($r_{1-2}=.60$, $p=.00$; $r_{1-3}=.43$, $p=.00$). Bu durum, Suriyeli gençlerin okullaşması ile birlikte Türkçe bilgilerinin artması ve Türklerle daha fazla etkileşim kurması anlamına gelmektedir. Öte yandan Türklerle görüşme sıklığına paralel olarak Türkçe bilgisinin de arttığı bulgusunu veren **Tablo 67**, Suriyeli gençlerin ev sahibi toplum fertleriyle etkileşiminin Türkçe bilgisini anlamlı ve orta dereceli olarak yordadığını belirtmektedir ($r_{2-3}=.32$, $p=.00$).

Tablo 68: Katılımcıların Suriye’de Eğitim Aldıkları Yıl, Türkiye’deki Yaşama Alışma, Türkçe Konuşabilme ve Türk Arkadaşlarıyla Görüşme Sıklığına İlişkin Pearson Korelasyonu

	1.	2.	3.	4.
Suriye’de Eğitim Alınan Yıl	-	-.43**	-.30**	-.15**
Türkiye’de Yaşama Alışma	-	-	.37**	.13**
Türkçe Konuşabiliyorum	-	-	-	.31**
Türk Arkadaşlarıyla Görüşme Sıklığı	-	-	-	-

** $p<.01$

Tablo 68, Suriye’de eğitim alınan sürecin artmasıyla Türkiye’deki yaşama alışma ($r_{1-2}=-.43$, $p=.00$), Türkçe konuşabilme ($r_{1-3}=-.30$, $p=.00$) ve Türk arkadaşlarla görüşme sıklığının azaldığını göstermektedir ($r_{1-4}=-.15$, $p=.00$). Buna göre; Suriye’de eğitim alınan süre ile Türkiye’deki yaşama uyum sağlama, Türkçe konuşabilme ve Türk arkadaşlarla görüşme sıklığı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Suriye’de eğitim alınan yıl ile Türkiye’deki yaşama alışma ve Türkçe konuşabilme değişkenlerindeki ilişki orta düzeyde iken Türk arkadaşlarla görüşme sıklığı ile Suriye’de eğitim alınan yıl arasında düşük düzeyli ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bu bilgiler, Suriye’de eğitim alma ile Türk arkadaş edinme ve onlarla görüşme arasında kritik bir ilişki olmadığını göstermektedir. Öte yandan Suriye’de alınan eğitim sürecinin uzaması, Türkiye’de alınan eğitim sürecinin de büyük ölçüde kısalması anlamına

geldiğinden dolayı olarak Türkiye'deki yaşama uyum sağlamayı ve Türkçe konuşabilmeyi negatif yönde yorduyor görünmektedir.

Tablo 69: Katılımcıların Suriye'yi Ziyaret Edip Etmemelerine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

		N	x	ss	t	df	p
Türkiye'de yaşamaya alıştım	Suriye'ye gitmiyorum	299	4.67	1.49	3.18	366	.00**
	Zaman zaman Suriye'ye gidiyorum	69	4.01	1.87			
Türklerle iyi ilişkilerim var	Suriye'ye gitmiyorum	299	4.33	1.70	3.02	366	.00**
	Zaman zaman Suriye'ye gidiyorum	69	3.63	1.88			
Türkçe konuşabiliyorum	Suriye'ye gitmiyorum	299	4.78	1.67	2.54	366	.01*
	Zaman zaman Suriye'ye gidiyorum	69	4.20	1.82			
Bir şeye ihtiyacım olduğunda hangi kuruma başvuracağımı biliyorum	Suriye'ye gitmiyorum	299	3.82	1.80	-2.59	366	.01*
	Zaman zaman Suriye'ye gidiyorum	69	3.20	1.69			

*p<.05, **p<.01

Literatürde de değinildiği üzere Suriyelilerin, toplum olarak akrabalık bağlarına oldukça önem verdikleri, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin bir kısmının da zaman zaman ülkelerini ziyaret ettikleri bilinmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin Suriye ile bağlarını sürdürüp sürdürmediğinin de önemli bir göstergesi olarak zaman zaman Suriye'yi ziyaret etmeleri, Türkiye'deki yaşamlarının işlevselliğini ne yönde etkilediği sorusunu gündeme getirmektedir. **Tablo 69**'da belirtilen bulgular, Suriyeli gençlerin Suriye'yi ziyaret edip etmemelerine göre Türklerle olan etkileşimlerinin anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Buna göre; Türkiye'ye geldikleri tarihten bu yana Suriye'yi hiç ziyaret etmemiş olan Suriyeli gençlerin Türkiye'deki yaşama alışma ($t(366)=3.18$, $p=.00$), Türklerle iyi ilişkiler içerisinde olma ($t(366)=3.02$, $p=.00$), Türkçe konuşabilme ($t(366)=2.54$, $p=.01$) ve Türkiye'de ihtiyaçları olduğu durumda hangi kuruma başvurabileceğini bilme

hususlarında Suriye’yi zaman zaman ziyaret eden Suriyeli gençlere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür ($t(366)=-2.59, p=.01$).

Suriye’yi ziyaret etme, Suriye ile olan bağların halen güçlü bir biçimde sürdürüldüğünü gösterirken Suriyeli gençlerin Türkiye’deki yaşamlarında işlevselliklerini engelleyen bir faktör olarak sahada yer aldığını düşündürmektedir. Suriyeli gençlerin Suriye ile olan bağlarının devam etmesi, Türklerle olan etkileşimlerinde zayıflamayla kendini göstermektedir. Ancak bu noktada ziyaret sıklığının ne tür bir etkisinin olduğu analiz edilememiştir. Araştırmada Suriye’yi ziyaret eden katılımcıların ziyaret sıklıkları da sorulmuş ancak sağlıklı verilerin elde edilememesi nedeniyle bu bulgu derinlemesine analiz edilememiştir.

Tablo 70: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Genel Yaşam Kalitesi	Yılda birkaç kez	78	64.53	11.53	G. Arası	2265.81	2	1132.91	6.23	.00*
	Ayda birkaç kez	123	57.97	14.84	G. İçi	58416.92	321	181.98		
	Haftada birkaç kez	123	58.86	13.22	Toplam	60682.73	323			
	Toplam	324	59.89	13.71						
Bedensel Sağlık	Yılda birkaç kez	78	62.05	16.08	G. Arası	3499.93	2	1749.97	8.13	.00*
	Ayda birkaç kez	123	55.44	14.11	G. İçi	69130.81	321	215.36		
	Haftada birkaç kez	123	53.70	14.29	Toplam	72630.74	323			
	Toplam	324	56.37	15.00						
Psikolojik Sağlık	Yılda birkaç kez	78	67.72	13.56	G. Arası	1599.98	2	799.99	3.72	.03*
	Ayda birkaç kez	123	62.75	15.19	G. İçi	69050.96	321	215.11		
	Haftada birkaç kez	123	62.33	14.80	Toplam	70650.94	323			
	Toplam	324	63.79	14.79						
Sosyal İlişkiler	Yılda birkaç kez	78	61.16	17.81	G. Arası	4122.89	2	2061.44	3.70	.03*
	Ayda birkaç kez	123	54.39	26.30	G. İçi	178977.53	321	557.56		
	Haftada birkaç kez	123	62.05	23.98	Toplam	183100.41	323			
	Toplam	324	58.93	23.81						
Çevre	Yılda birkaç kez	78	60.10	17.18	G. Arası	3157.21	2	1578.60	5.95	.00**
	Ayda birkaç kez	123	54.91	17.10	G. İçi	85164.44	321	265.31		
	Haftada birkaç kez	123	51.97	14.81	Toplam	88321.65	323			
	Toplam	324	55.04	16.54						

Algılanan Özyeterlilik	Yılda birkaç kez	78	28.31	4.26	G. Arası	39.88	2	19.94	.97	.38
	Ayda birkaç kez	123	28.02	5.14	G. İçi	6590.76	321	20.53		
	Haftada birkaç kez	123	27.45	4.02	Toplam	6630.64	323			
	Toplam	324	27.88	4.53						
Psikolojik İyi Oluş	Yılda birkaç kez	78	55.13	19.48	G. Arası	2059.97	2	1029.99	2.10	.12
	Ayda birkaç kez	123	55.45	20.28	G. İçi	157169.28	321	489.62		
	Haftada birkaç kez	123	50.14	25.25	Toplam	159229.26	323			
	Toplam	324	53.36	22.20						

*p<.05, **p<.01

Tablo 70'e göre Suriyeli gençlerin Suriye'deki akrabalarıyla görüşme sıklığı, yaşam kalitesi ve alt boyutlarının tamamında anlamlı bir farklılığı yordarken psikolojik iyi oluş ve algılanan özyeterlilik boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır ($F_{Genel Yaşam Kalitesi}(3, 321)=6.23, p=.00$; $F_{Bedensel Sağlık}(3, 321)=8.13, p=.00$; $F_{Psikolojik Sağlık}(3, 321)=3.72, p=.03$; $F_{Sosyal İlişkiler}(3, 321)=3.70, p=.03$; $F_{Çevre}(3, 321)=5.95, p=.00$) $F_{Algılanan Özyeterlilik}(3, 321)=.97, p=.38$; $F_{Pio}(3, 321)=2.10, p=.12$). Buna göre; katılımcıların Suriye'deki akrabalarıyla görüşme sıklığından oluşan gruplar, genel yaşam kalitesi, çevre, sosyal ilişkiler, bedensel sağlık ve psikolojik sağlık boyutlarında anlamlı derecede birbirlerinden farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılıkların kaynaklandığı ikili ilişkiler için çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 71: Katılımcıların Suriye'deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Puanlarına İlişkin Homojenlik Dağılımı

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Genel Yaşam Kalitesi	4.03	2	321	.02*
Bedensel Sağlık	2.25	2	321	.11
Psikolojik Sağlık	1.32	2	321	.27
Sosyal İlişkiler	6.50	2	321	.00**
Çevre	1.01	2	321	.37

*p<.05, **p<.01

Yapılan homojenlik testine göre genel yaşam kalitesi ve sosyal ilişkiler boyutları Suriye'deki akrabalarla çevrimiçi görüşme sıklığı grupları düzleminde homojen

dağılmamıştır ($LF_{Genel Yaşam Kalitesi}(2, 321)=4.03, p=.02$; $LF_{Sosyal İlişkiler}(2, 321)=6.50, p=.00$). Diğer taraftan psikolojik sağlık, bedensel sağlık ve çevre boyutlarında homojen bir dağılım mevcuttur ($LF_{Bedensel Sağlık}(2, 321)=2.25, p=.11$; $LF_{Psikolojik Sağlık}(2, 321)=1.32, p=.27$; $LF_{Çevre}(2, 321)=1.01, p=.37$). Homojen dağılan kategoriler için Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi, homojen dağılmayan kategoriler için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi metoduna başvurulmuştur.

Tablo 72: Katılımcıların Suriye'deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Skorlara Yönelik Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Görüşme Sıklığı (I)	Görüşme Sıklığı (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Genel Yaşam Kalitesi	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	6.56*	1.87	0.00
		Haftada birkaç kez	5.67*	1.77	0.00
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-6.56*	1.87	0.00
		Haftada birkaç kez	-0.89	1.79	0.87
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-5.67*	1.77	0.00
		Ayda birkaç kez	0.89	1.79	0.87
Sosyal İlişkiler	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	6.78	3.11	0.08
		Haftada birkaç kez	-0.89	2.96	0.95
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-6.78	3.11	0.08
		Haftada birkaç kez	-7.66*	3.21	0.04
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	0.89	2.96	0.95
		Ayda birkaç kez	7.66*	3.21	0.05
Bedensel Sağlık	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	6.60*	2.12	0.01
		Haftada birkaç kez	8.35*	2.12	0.00
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-6.60*	2.12	0.01
		Haftada birkaç kez	1.75	1.87	0.62
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-8.35*	2.12	0.00
		Ayda birkaç kez	-1.75	1.87	0.62
Psikolojik Sağlık	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	4.97	2.12	0.05
		Haftada birkaç kez	5.39*	2.12	0.03
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-4.97	2.12	0.05
		Haftada birkaç kez	0.43	1.87	0.97
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-5.39*	2.12	0.03

		Ayda birkaç kez	-0.43	1.87	0.97
Çevre	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	5.19	2.36	0.07
		Haftada birkaç kez	8.12*	2.36	0.00
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-5.19	2.36	0.07
		Haftada birkaç kez	2.94	2.08	0.33
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-8.12*	2.36	0.00
		Ayda birkaç kez	-2.94	2.08	0.33

Gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testi sonuçları şu şekilde listelenebilmektedir.

- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=5.67$, $SE=1.77$, $p=.00$).
- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, ayda birkaç kez görüşenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam kalitesine sahiptir ($M_{I-J}=6.56$, $SE=1.87$, $p=.00$).
- Suriye’deki akrabalarıyla haftada birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, ayda birkaç kez görüşenlere göre sosyal ilişkiler boyutunda anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almıştır ($M_{I-J}=7.66$, $SE=3.21$, $p=.04$).
- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bedensel sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=8.35$, $SE=2.12$, $p=.00$).
- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, ayda birkaç kez görüşenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bedensel sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=6.60$, $SE=2.12$, $p=.01$).
- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları almıştır ($M_{I-J}=5.39$, $SE=2.12$, $p=.03$).
- Suriye’deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre çevre boyutunda anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır ($M_{I-J}=8.12$, $SE=2.36$, $p=.00$).

Bu bulgular, Suriyeli gençlerin Suriye ile olan ilişkilerinin artmasıyla Türkiye’deki psikolojik sağlıklarının, bedensel sağlıklarının, yaşadıkları çevrenin fiziksel özelliklerinin ve genel olarak yaşam kalitelerinin azaldığını göstermektedir. Temelde oldukça kritik noktalara işaret eden bu bulgular, Suriyeli gençlerin Türkçeyi sağlıklı bir biçimde konuşamaması, yeterince gelir elde edememesi, Türkiye’deki yaşama alışamamaları, bir statülerinin bulunmaması veya geçici koruma statüsünde bulunmaları gibi faktörlerden de doğrudan etkileniyor görünmektedir.

Suriyeli gençlerin Türkiye’deki yaşama uyum sağlayamamalarıyla ilişki içerisinde olduğu düşünülen Suriye’deki akrabalarla görüşme sıklığı değişkeni, sosyal işlevsellik anketinin bazı maddeleri üzerinden test edilmiş ve sonuçlar **Tablo 73**’te aktarılmıştır.

Tablo 73: Katılımcıların Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Türkiye’de yabancılık çekmiyorum	Yılda birkaç kez	78	3.50	1.83	G. Arası	41.21	2	20.60	6.07	.00**
	Ayda birkaç kez	123	3.56	1.73	G. İçi	1088.71	321	3.39		
	Haftada birkaç kez	123	2.80	1.96	Toplam	1129.92	323			
	Toplam	324	3.26	1.87						
Türklerle iyi ilişkilerim var	Yılda birkaç kez	78	4.34	1.90	G. Arası	29.30	2	14.65	4.92	.01*
	Ayda birkaç kez	123	4.46	1.52	G. İçi	955.41	321	2.98		
	Haftada birkaç kez	123	3.80	1.80	Toplam	984.71	323			
	Toplam	324	4.18	1.75						
Türkçe konuşabiliyorum	Yılda birkaç kez	78	5.18	1.27	G. Arası	34.84	2	17.42	5.74	.00**
	Ayda birkaç kez	123	4.65	1.81	G. İçi	973.80	321	3.03		
	Haftada birkaç kez	123	4.33	1.92	Toplam	1008.63	323			
	Toplam	324	4.65	1.77						

Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	Yılda birkaç kez	78	3.47	1.63	G. Arası	27.57	2	13.79	5.88	.00**
	Ayda birkaç kez	123	3.36	1.56	G. İçi	752.29	321	2.34		
	Haftada birkaç kez	123	2.81	1.44	Toplam	779.86	323			
	Toplam	324	3.18	1.55						

*p<.05, **p<.01

Yukarıdaki tabloda, Suriyeli gençlerin Suriye'deki akrabalarıyla görüşme sıklığının sosyal işlevsellik anketi maddelerinden olan Türkiye'de yabancılık çekmeme ($F(2, 321)=6.07, p=.00$), Türklerle iyi ilişkiler içerisinde olma ($F(2, 321)=4.92, p=.01$), Türkçe konuşabilme ($F(2, 321)=5.74, p=.00$) ve Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumda olma değişkenleriyle anlamlı derecede farklı skorlar ile ilişkili olduğu görülmektedir ($F(2, 321)=5.88, p=.00$). Görülen farklılıkların betimlenebilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 74: Katılımcıların Suriye'deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Türkiye'de yabancılık çekmiyorum	2.01	3	355	.11
2.	Türklerle iyi ilişkilerim var	3.72	3	355	.01*
3.	Türkçe konuşabiliyorum	13.71	3	355	.00**
4.	Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	.98	3	355	.40

*p<.05, **p<.01

Yapılan homojenlik testi sonuçlarına göre “Türkiye'de yabancılık çekmiyorum” maddesi ile “Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım” maddesi, Suriye'deki akrabalarla çevrimiçi görüşme sıklığı gruplarına göre homojen dağılım gösterirken **Tablo 74**'te belirtilen diğer maddelerde homojen dağılım söz konusu değildir ($LF_1(3, 355)=2.01, p=.011$; $LF_2(3, 355)=3.72, p=.01$; $LF_3(3, 355)=13.71, p=.00$; $F_4(3, 355)=.98, p=.40$). Homojen dağılımın olduğu maddeler için Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmışken diğerleri için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır.

Tablo 75: Katılımcıların Suriye'deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığına Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Skorların Karşılaştırılmasına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testi

	Görüşme Sıklığı (I)	Görüşme Sıklığı (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Türkiye'de yabancılık çekmiyorum	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	-.06	.27	.97
		Haftada birkaç kez	.69*	.27	.03
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	.06	.27	.97
		Haftada birkaç kez	.75*	.23	.00
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.69*	.27	.03
		Ayda birkaç kez	-.75*	.23	.00
Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	.11	.22	.87
		Haftada birkaç kez	.66*	.22	.01
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.11	.22	.87
		Haftada birkaç kez	.55*	.20	.01
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.66*	.22	.01
		Ayda birkaç kez	-.55*	.20	.01
Türklerle iyi ilişkilerim var	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	-.12	.26	.89
		Haftada birkaç kez	.54	.27	.12
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	.12	.26	.89
		Haftada birkaç kez	.65*	.21	.01
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.54	.27	.12
		Ayda birkaç kez	-.65*	.21	.01
Türkçe konuşabiliyorum	Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	.52*	.22	.04
		Haftada birkaç kez	.85*	.22	.00
	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.52*	.22	.04
		Haftada birkaç kez	.33	.24	.36
	Haftada birkaç kez	Yılda birkaç kez	-.85*	.22	.00
		Ayda birkaç kez	-.33	.24	.36

Tablo 75'te verilen çoklu karşılaştırma testlerinden elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Suriye'deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre Türkiye'de daha az yabancılık çekmektedir ($M_{I-J}=.69$, $SE=.27$, $p=.03$).
- Suriye'deki akrabalarıyla ayda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre Türkiye'de daha az yabancılık çekmektedir ($M_{I-J}=.75$, $SE=.23$, $p=.00$).
- Suriye'deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre Türkiye'de daha iyi ekonomik koşullarda yaşamaktadır ($M_{I-J}=.66$, $SE=.22$, $p=.01$).
- Suriye'deki akrabalarıyla ayda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre Türkiye'de daha iyi ekonomik koşullarda yaşamaktadır ($M_{I-J}=.55$, $SE=.20$, $p=.01$).
- Suriye'deki akrabalarıyla ayda birkaç kez görüşen Suriyeli gençlerin, haftada birkaç kez görüşenlere göre Türklerle daha iyi ilişkileri vardır ($M_{I-J}=.65$, $SE=.21$, $p=.01$).
- Suriye'deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, ayda birkaç kez görüşenlere göre daha iyi Türkçe konuşmaktadır ($M_{I-J}=.52$, $SE=.22$, $p=.04$).
- Suriye'deki akrabalarıyla yılda birkaç kez görüşen Suriyeli gençler, haftada birkaç kez görüşenlere göre daha iyi Türkçe konuşmaktadır ($M_{I-J}=.85$, $SE=.22$, $p=.00$).

Bu bulgular, **Tablo 69** ve **Tablo 72**'deki verilerle de birbiriyle uyumla birlikte Suriye'deki akrabalarla daha az görüşmenin Türkiye'deki sosyal işlevselliğin artmasını yordadığı söylenebilmektedir. Nitekim görüşme sıklığının azalmasıyla daha iyi Türkçe konuşabilme, Türklerle daha iyi ilişki içerisinde olma, Türkiye'de daha az yabancılık çekme ve ekonomik olarak daha iyi bir durumda olma durumları gündeme gelmektedir.

Yukarıda ifade edilen açıklamalar, Suriyeli gençlerin Suriye'deki akrabalarıyla görüşmesinin Türkiye'deki yaşama katılımlarında bir engel teşkil ettiği anlamına gelmemektedir. Bu bağlam dâhilinde dikkat edilmesi gereken husus, Suriyeli gençlerin Suriye'deki akrabalarıyla görüşmesinin yanı sıra Türkiye'de de ev sahibi toplum fertleriyle karşılıklı etkileşim içerisinde olması gerektiğine ilişkin vurgudur.

Tablo 76: Katılımcıların Türklerle Görüşme Sıklığı ve Suriye’deki Akrabalarıyla Çevrimiçi Görüşme Sıklığı İlişkisine Yönelik Pearson Korelasyonu

	1.	2.
Türklerle Görüşme Sıklığı	-	-.13**
Suriye’deki Akrabalarla Görüşme Sıklığı	-	-

**p<.01

Tablo 76, Türklerle görüşme sıklığı ile Suriye’deki akrabalarla görüşme sıklığının anlamlı ancak düşük ve negatif yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir ($r_{1-2} = -.13$, $p = .00$). Dolayısıyla **Tablo 75** bulgularında da ifade edilen Suriyeli akrabalarla görüşme sıklığı ile Türklerle görüşme sıklığı arasındaki ilişki, yordayıcılık noktasında oldukça düşük bir varyansı açıklamaktadır. Bu doğrultuda Suriye’deki akrabalarla görüşme sıklığının Suriyeli gençlerin sosyal işlevselliğini ve yaşam kalitesini negatif etkilemesi durumu, Türklerle görüşme sıklığından bağımsız olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin hem kendi akrabalarıyla görüşme sıklığı hem de Türklerle sağlıklı ilişkiler geliştirmesi mümkün görünmektedir.

Suriyeli gençlerin sosyal işlevselliklerine etki edebilecek diğer bir olgu ise Suriye İç Savaşı nedeniyle yaşadıkları kayıpların doğrudan veya dolaylı etkileri olabilir. Bu çerçevede yaşadıkları kaybın yakınlığına göre ölçeklerden aldıkları puanlar **Tablo 76**’da karşılaştırılmıştır.

Tablo 77: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Genel Yaşam Kalitesi	Birinci ve İkinci Dereceden	42	51.61	13.62	G. Arası	3837	3	1279.19	7.57	.00**
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	57.92	15.90	G. İçi	61517	364	169.01		
	Uzak akraba	199	61.79	11.29	Toplam	65355	367			
	Kayıp yok	56	59.64	14.13						
	Toplam	368	59.56	13.34						
Bedensel Sağlık	Birinci ve İkinci Dereceden	42	54.20	12.70		487	3	162.54	0.74	.53
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	54.42	17.43		79916	364	219.55		
	Uzak akraba	199	56.80	13.82		80404	367			
	Kayıp yok	56	54.88	16.09						
	Toplam	368	55.75	14.80						
Psikolojik Sağlık	Birinci ve İkinci Dereceden	42	55.52	16.92	G. Arası	3066	3	1022.15	4.90	.00**
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	63.60	13.30	G. İçi	75879	364	208.46		
	Uzak akraba	199	64.90	13.97	Toplam	78946	367			
	Kayıp yok	56	62.93	15.46						
	Toplam	368	63.28	14.67						
Sosyal İlişkiler	Birinci ve İkinci Dereceden	42	48.40	25.08		6739	3	2246.65	4.08	.01*
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	56.86	26.87		200675	364	551.31		
	Uzak akraba	199	61.79	21.07		207415	367			
	Kayıp yok	56	57.07	25.75						
	Toplam	368	58.59	23.77						
Çevre	Birinci ve İkinci Dereceden	42	43.42	12.71	G. Arası	6713	3	2237.83	9.26	.00**
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	55.02	16.55	G. İçi	87947	364	241.61		
	Uzak akraba	199	55.95	15.49	Toplam	94661	367			
	Kayıp yok	56	59.03	16.32						
	Toplam	368	54.81	16.06						
Algılanan Özyeterlilik	Birinci ve İkinci Dereceden	42	29.72	4.10		174	3	58.31	3.00	.03*
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	28.09	4.90		7074	364	19.43		
	Uzak akraba	199	27.56	4.03		7249	367			
	Kayıp yok	56	28.46	5.21						
	Toplam	368	28.05	4.44						

Psikolojik İyi Oluş	Birinci ve İkinci Dereceden	42	47.45	17.01	G. Arası	3320	3	1106.80	2.25	.08
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	71	51.27	22.76	G. İçi	179327	364	492.66		
	Uzak akraba	199	54.41	22.06	Toplam	182647	367			
	Kayıp yok	56	58.26	25.17						
	Toplam	368	53.60	22.31						

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların savaş sırasında kaybettiği yakınlarının yakınlık derecesine göre ölçek boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırıldığı yukarıdaki tabloda, genel yaşam kalitesinin gruplara göre farklılaşmasının yanı sıra alt boyutlar düzeyinde psikolojik sağlık, sosyal ilişkiler ve çevre kalitesinde anlamlı farklılaşmalar olduğu gözlemlenmiştir ($F_{\text{Genel Yaşam Kalitesi}}(3, 364)=7.57, p=.00$; $F_{\text{Psikolojik Sağlık}}(3, 364)=4.90, p=.00$; $F_{\text{Sosyal İlişkiler}}(3, 364)=4.08, p=.01$; $F_{\text{Çevre}}(3, 364)=9.26, p=.00$). Öte yandan algılanan özyeterlik ölçeği puanlarında da anlamlı farklılıklar keşfedilmiştir ($F(3, 364)=3.00, p=.03$). Bulunan farklılıkların hangi ikili gruplar arasında olduğunun belirlenebilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 78: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutlarından Aldıkları Puanların Homojenlik Dağılımı

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Genel Yaşam Kalitesi	4.99	3	364	.00**
Psikolojik Sağlık	1.83	3	364	.14
Sosyal İlişkiler	2.70	3	364	.05
Çevre	1.17	3	364	.32
Algılanan Özyeterlik	2.61	3	364	.05

**p<.01

Yapılan homojenlik testine göre yalnızca genel yaşam kalitesi boyutunda homojen dağılım mevcut değildir ($LF(3, 364)=4.99, p=.00$). Bu nedenle genel yaşam kalitesi boyutu için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi metodu kullanılmış, diğerleri için Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır ($LF_{\text{Psikolojik Sağlık}}(3, 364)=1.83, p=.14$;

$LF_{\text{Sosyal İlişkiler}}(3, 364)=2.70, p=.05$; $LF_{\text{Çevre}}(3, 364)=1.17, p=.032$; $LF_{\text{Algılanan Özyeterlik}}(3, 364)=2.61, p=.05$).

Tablo 79: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayba Göre Ölçek Boyutları Skorlarına İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testleri

	Kayıp Derecesi (I)	Kayıp Derecesi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Genel Yaşam Kalitesi	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	-6.30	2.53	.06
		Uzak Akraba	-10.18*	2.21	.00
		Kayıp Yok	-8.02*	2.65	.01
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	6.30	2.53	.06
		Uzak Akraba	-3.88	1.80	.14
		Kayıp Yok	-1.72	2.32	.88
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	10.18*	2.21	.00
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	3.88	1.80	.14
		Kayıp Yok	2.16	1.97	.69
	Kayıp Yok	Birinci ve İkinci Dereceden	8.02*	2.65	.01
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	1.72	2.32	.88
		Uzak Akraba	-2.16	1.97	.69
Psikolojik Sağlık	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	-8.07*	3.05	.05
		Uzak Akraba	-9.38*	2.79	.01
		Kayıp Yok	-7.40	3.33	.13
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	8.07*	3.05	.05
		Uzak Akraba	-1.31	1.86	.90
		Kayıp Yok	.67	2.60	.99
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	9.38*	2.79	.01
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	1.31	1.86	.90
		Kayıp Yok	1.98	2.29	.82
	Kayıp Yok	Birinci ve İkinci Dereceden	7.40	3.33	.13
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	-.67	2.60	.99
		Uzak Akraba	-1.98	2.29	.82

Çevre	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	-11.60*	2.78	.00
		Uzak Akraba	-12.53*	2.25	.00
		Kayıp Yok	-15.61*	2.93	.00
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	11.60*	2.78	.00
		Uzak Akraba	-.93	2.25	.98
		Kayıp Yok	-4.01	2.93	.52
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	12.53*	2.25	.00
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	.93	2.25	.98
		Kayıp Yok	-3.08	2.44	.59
	Kayıp Yok	Birinci ve İkinci Dereceden	15.61*	2.93	.00
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	4.01	2.93	.52
		Uzak Akraba	3.08	2.44	.59
Algılanan Özyeterlilik	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	1.63	.86	.24
		Uzak Akraba	2.16*	.69	.01
		Kayıp Yok	1.27	.94	.54
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	-1.63	.86	.24
		Uzak Akraba	.53	.65	.84
		Kayıp Yok	-.36	.91	.98
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	-2.16*	.69	.01
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	-.53	.65	.84
		Kayıp Yok	-.90	.75	.63
	Kayıp Yok	Birinci ve İkinci Dereceden	-1.27	.94	.54
		Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	.36	.91	.98
		Uzak Akraba	.90	.75	.63

Tukey ve Games-Howell Çoklu Karşılaştırma metoduyla yapılan ikili karşılaştırmaların sonuçları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Suriye İç Savaşı'nda uzak akrabalarını kaybeden Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla genel yaşam kalitesi anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=10.18$, $SE=2.21$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı'nda bir yakını kaybetmeyen Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla genel yaşam kalitesi anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=8.02$, $SE=2.65$, $p=.00$).

- Suriye İç Savaşı'nda uzak akrabalarını kaybeden Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla psikolojik sağlık düzeyleri anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=9.38$, $SE=2.79$, $p=.01$).
- Suriye İç Savaşı'nda uzak akrabalarını kaybeden Suriyeli gençlerin üçüncü ve dördüncü dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla psikolojik sağlık düzeyleri anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=8.07$, $SE=3.05$, $p=.05$).
- Suriye İç Savaşı'nda bir yakınını kaybetmeyen Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla çevre boyutunda yaşam kaliteleri anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=15.61$, $SE=2.93$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı'nda ikinci ve üçüncü dereceden akrabalarını kaybeden Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla çevre boyutunda yaşam kaliteleri anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=11.60$, $SE=2.78$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı'nda uzak akrabalarını kaybeden Suriyeli gençlerin birinci ve ikinci dereceden akrabalarını kaybedenlere oranla çevre boyutunda yaşam kaliteleri anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M_{I-J}=12.53$, $SE=2.25$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı'nda birinci ve ikinci dereceden akrabasını kaybeden Suriyeli gençlerin uzak akrabasını kaybedenlere oranla algılanan özyeterlik düzeyleri anlamlı biçimde daha yüksektir ($M_{I-J}=2.16$, $SE=.69$, $p=.01$).

Özetlenen bu bulgular, Suriye İç Savaşı'nda kaybedilen akrabaların yakınlık derecelerinin artmasıyla yaşam kalitesinin ve alt boyutlarının azaldığını ortaya koymaktadır. Buna göre; Suriyeli gençlerin savaş sürecinde yakınlarını kaybetmesi, onların yaşam kalitelerini olumsuz anlamda etkilemektedir.

Öte yandan algılanan özyeterlik düzeyinde akraba kaybının negatif bir etkisinden söz edilememektedir. Bu noktadaki nihaî bulgunun kayıp veren Suriyeli gençlerin görece kayıp vermeyenlere göre daha yüksek seviyede olması, algılanan özyeterliğin savaş sırasında kayıp verme olgusuyla ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 80: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayba Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	x	ss	Var. K.	K.T.	Sd	K.O.	F	p
Türkçe konuşabiliyorum	Birinci ve İkinci Dereceden	42	3.71	2.14	G. Arası	123.85	3	41.28	15.75	.00**
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	71	5.46	1.05	G. İçi	954.36	364	2.62		
	Uzak Akraba	199	4.40	1.77	Toplam	1078.21	367			
	Kayıp Yok	56	5.36	1.10						
	Toplam	368	4.67	1.71						
	Türkiye'deki yaşama uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum	Birinci ve İkinci Dereceden	42	4.14	1.62	G. Arası	5.73	3	1.91	.73
Üçüncü ve Dördüncü Dereceden		71	4.48	1.57	G. İçi	954.58	364	2.62		
Uzak Akraba		199	4.36	1.68	Toplam	960.31	367			
Kayıp Yok		56	4.60	1.47						
Toplam		368	4.39	1.62						
Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım		Birinci ve İkinci Dereceden	42	2.43	1.47	G. Arası	39.26	3	13.09	5.66
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	71	3.01	1.55	G. İçi	841.08	364	2.31		
	Uzak Akraba	199	3.20	1.54	Toplam	880.34	367			
	Kayıp Yok	56	3.68	1.43						
	Toplam	368	3.15	1.55						
	Sağlıklı koşullarda yaşıyorum	Birinci ve İkinci Dereceden	42	4.00	1.75	G. Arası	47.78	3	15.93	5.95
Üçüncü ve Dördüncü Dereceden		71	4.86	1.31	G. İçi	973.75	364	2.68		
Uzak Akraba		199	3.94	1.73	Toplam	1021.53	367			
Kayıp Yok		56	4.40	1.56						
Toplam		368	4.20	1.67						

Sosyal yardıma ihtiyacım var	Birinci ve İkinci Dereceden	42	3.83	2.03	G. Arası	87.85	3	29.28	9.23	.00**
	Üçüncü ve Dördüncü Dereceden	71	2.55	2.07	G. İçi	1155.36	364	3.17		
	Uzak Akraba	199	2.27	1.58	Toplam	1243.21	367			
	Kayıp Yok	56	2.84	1.88						
	Toplam	368	2.59	1.84						

*p<.05, **p<.01

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda katılımcıların yaşadıkları kaybın yakınlık derecesine göre Türkçe konuşabilme ($F(3, 364)=15.75, p=.00$), Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumda olma ($F(3, 364)=5.66, p=.00$), sağlıklı koşullarda yaşama ($F(3, 364)=5.95, p=.00$) ve sosyal yardıma ihtiyaç duyma maddelerinde anlamlı farklılıkların olduğu bulgulanmıştır ($F(3, 364)=9.23, p=.00$). Ancak Türkiye’deki yaşama uyum sağlama maddesinde yaşanan kaybın yakınlık derecesinin anlamlı bir farklılaşmayı yordamadığı da elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır ($F(3, 364)=.73, p=.54$).

Tablo 80’de bulunan farklılıkların hangi ikili gruplar arasında gerçekleştiğinin keşfedilebilmesi amacıyla ikili karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 81: Katılımcıların Suriye İç Savaşı’nda Verdikleri Kayıplara Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerine İlişkin Homojenlik Dağılımı

		Levene İstatistiği	df1	df2	p
1.	Türkçe konuşabiliyorum	28.96	3	364	.00**
2.	Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	.52	3	364	.67
3.	Sağlıklı koşullarda yaşıyorum	3.05	3	364	.03*
4.	Sosyal yardıma ihtiyacım var	8.63	3	364	.00**

*p<.05, **p<.01

Çoklu karşılaştırma testlerine karar vermek için yapılan homojenlik testlerinde “Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumdayım” maddesinin Suriye İç Savaşı’nda

yaşanan kayıpların yakınlık derecesine göre homojen dağıldığı ($LF_2(3, 364)=.52, p=.67$), diğer maddelerin ise homojen dağılmadığı gözlemlenmiştir ($LF_1(3, 364)=28.96, p=.00$; $LF_3(3, 364)=3.05, p=.03$; $LF_4(3, 364)=8.63, p=.00$). Bu doğrultuda homojen dağılan madde için Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi, homojen olmayan maddeler için Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi metodu kullanılmıştır.

Tablo 82: Katılımcıların Suriye İç Savaşı'nda Verdikleri Kayıpların Yakınlık Derecesine Göre Sosyal İşlevsellik Anketinin Bazı Maddelerinden Alınan Skorlara İlişkin Çoklu Karşılaştırma Testleri

	Yakınlık Derecesi (I)	Yakınlık Derecesi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Türkçe konuşabiliyorum	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-1.75*	.35	.00
		Uzak Akraba	-.69	.35	.22
		Kayıp yok	-1.64*	.36	.00
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	1.75*	.35	.00
		Uzak Akraba	1.06*	.18	.00
		Kayıp yok	.11	.19	.94
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	.69	.35	.22
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-1.06*	.18	.00
		Kayıp yok	-.95*	.19	.00
	Kayıp yok	Birinci ve İkinci Dereceden	1.64*	.36	.00
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.11	.19	.94
		Uzak Akraba	.95*	.19	.00
Sağlıklı koşullarda yaşıyorum	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.85*	.31	.04
		Uzak Akraba	.06	.30	1.00
		Kayıp yok	-.40	.34	.64
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	.85*	.31	.04
		Uzak Akraba	.91*	.20	.00
		Kayıp yok	.46	.26	.30
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	-.06	.30	1.00
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.91*	.20	.00
		Kayıp yok	-.46	.24	.24
	Kayıp yok	Birinci ve İkinci Dereceden	.40	.34	.64
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.46	.26	.30
		Uzak Akraba	.46	.24	.24

Sosyal yardıma ihtiyacı var	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	1.27*	.40	.01
		Uzak Akraba	1.55*	.33	.00
		Kayıp yok	.99	.40	.07
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	-1.27*	.40	.01
		Uzak Akraba	.27	.27	.74
		Kayıp yok	-.29	.35	.84
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	-1.55*	.33	.00
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.27	.27	.74
		Kayıp yok	-.56	.27	.18
	Kayıp yok	Birinci ve İkinci Dereceden	-.99	.40	.07
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	.29	.35	.84
		Uzak Akraba	.56	.27	.18
Türkiye'de ekonomik olarak iyi bir durumdayım	Birinci ve İkinci Dereceden	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	-.59	.30	.20
		Uzak Akraba	-.76*	.26	.02
		Kayıp yok	-1.25*	.31	.00
	Üçüncü ve Dördüncü dereceden	Birinci ve İkinci Dereceden	.59	.30	.20
		Uzak Akraba	-.18	.21	.82
		Kayıp yok	-.66	.27	.07
	Uzak Akraba	Birinci ve İkinci Dereceden	.76*	.26	.02
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	.18	.21	.82
		Kayıp yok	-.48	.23	.16
	Kayıp yok	Birinci ve İkinci Dereceden	1.25*	.31	.00
		Üçüncü ve Dördüncü dereceden	.66	.27	.07
		Uzak Akraba	.48	.23	.16

Suriye İç Savaşı nedeniyle yakınlarını kaybeden Suriyeli gençlerin kayıplarının yakınlık derecesine göre Türkçe konuşabilme, sağlıklı koşullarda yaşama, Türkiye’de ekonomik olarak iyi bir durumda olma ve sosyal yardıma ihtiyacı olma değişkenlerinin ikili karşılaştırmalarına ilişkin yapılan yukarıdaki analizin sonuçları şu şekilde listelenebilmektedir:

- Suriye İç Savaşı nedeniyle üçüncü ve dördüncü dereceden yakınını kaybeden Suriyeli gençler, birinci ve ikinci dereceden yakınını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.75$, $SE=.35$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı nedeniyle herhangi bir yakınını kaybetmemiş olan Suriyeli gençler birinci ve ikinci dereceden yakınını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde daha iyi Türkçe konuşabilmektedir ($M_{I-J}=1.64$, $SE=.36$, $p=.00$).

- Suriye İç Savaşı nedeniyle üçüncü ve dördüncü dereceden yakınını kaybeden Suriyeli gençler, birinci ve ikinci dereceden yakınını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde daha sağlıklı koşullarda yaşamaktadır ($M_{I-J}=.85$, $SE=.31$, $p=.04$).
- Suriye İç Savaşı nedeniyle uzak bir akrabasını kaybeden Suriyeli gençler, birinci ve ikinci dereceden akrabasını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde ekonomik olarak daha iyi bir durumdadır ($M_{I-J}=.76$, $SE=.26$, $p=.02$).
- Suriye İç Savaşı nedeniyle herhangi bir yakınını kaybetmeyen Suriyeli gençler, birinci ve ikinci dereceden akrabasını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde ekonomik olarak daha iyi bir durumdadır ($M_{I-J}=1.25$, $SE=.31$, $p=.00$).
- Suriye İç Savaşı nedeniyle birinci ve ikinci dereceden akrabasını kaybeden Suriyeli gençler, üçüncü ve dördüncü dereceden akrabasını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde daha çok sosyal yardıma ihtiyacı vardır ($M_{I-J}=1.27$, $SE=.40$, $p=.01$).
- Suriye İç Savaşı nedeniyle birinci ve ikinci dereceden akrabasını kaybeden Suriyeli gençler, uzak bir akrabasını kaybedenlere göre anlamlı düzeyde daha çok sosyal yardıma ihtiyacı vardır ($M_{I-J}=1.55$, $SE=.33$, $p=.00$).

Yukarıda bahsedilen bulgular, birinci ve ikinci dereceden bir yakınını kaybetmenin, yaşam kalitesinin yanı sıra Suriyeli gencin sosyoekonomik durumunu da olumsuz etkileyerek topluma katılımına engel teşkil eden bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda Suriye İç Savaşı nedeniyle yakınlarını kaybeden Suriyeli gençlerin, birçok yönden sosyal işlevselliklerinin olumsuz etkilendiğini söylemek mümkündür. Nitekim yakınlık derecesinin de önemli bir olgu olduğu **Tablo 82** verileri, herhangi bir yakınını kaybetmeyen Suriyeli gençlerin Türkiye’de görece daha az ekonomik ve sosyal sorunlar deneyimlediğini göstermektedir.

Yakınlarını kaybetmenin verdiği olumsuz etkilerin diğer bir yönü de sosyal yardımlara ilişkin değişken üzerinden gerçekleşmektedir. Birinci ve ikinci dereceden yakınlarını kaybeden Suriyeli gençlerin, hâlihazırda sosyal yardımlara daha fazla ihtiyaç duyuyor olması, sosyal işlevselliklerinin ve yaşam kalitelerinin olumsuz tezahürlerinin devam etmesinin yanı sıra sosyal destek ağlarının de büyük ölçüde kesintiye uğradığını açığa çıkarmaktadır.

Literatürdeki çalışmalar da kayıp sürecinin Suriyeliler üzerindeki olumsuz etkisine değinmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerle yapılan çalışmalarda Suriye İç Savaşı nedeniyle yaşanan kayıpların sosyal işlevselliği olumsuz etkilediğine değinen çalışmalarda gerekli psikososyal desteğin alınmaması neticesinde mental sağlığın ciddi risklerle karşı karşıya kalabileceği vurgulanmaktadır. **Tablo 79** ve **Tablo 82**'deki bulgular da yaşam kalitesinin, psikolojik iyi oluş halinin ve sosyal işlevselliğin yaşanan kayıplara paralel olarak daha düşük düzeylerde olabildiğini göstermesi, literatür bulgularıyla örtüşmektedir (Arifoğlu & Koçak, 2022)

4.2. NİTEL ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM

Araştırma kapsamında, Türkiye'ye Suriye İç Savaşı nedeniyle göç eden 17'si erkek ve 11'i kadın olmak üzere toplamda 28 Suriyeli gençle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve yapılan görüşmeler analiz edilerek temalara ayrılmıştır.

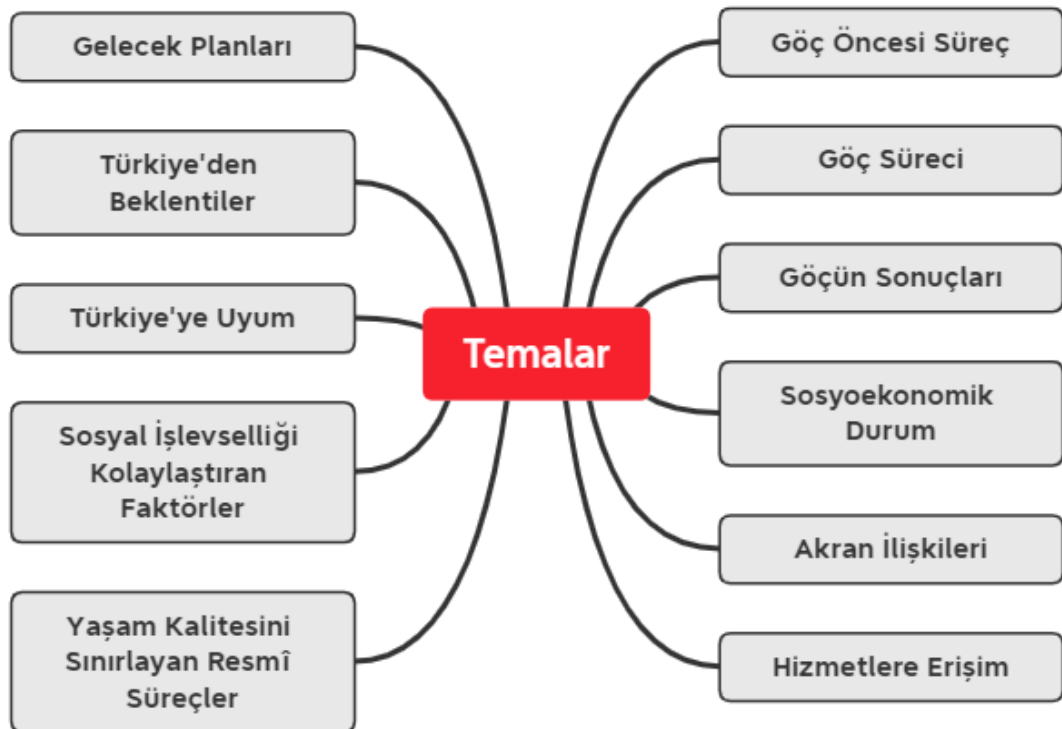
Tablo 83: Nitel Araştırma Sürecine Katılan Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler

	Kod adı	Cinsiyet	Yaş	Katıldığı Şehir
1	Ceylan	Kadın	25 Yaşında	Ankara
2	Dua	Kadın	18 Yaşında	Adana
3	Hasan	Erkek	21 Yaşında	Gaziantep
4	Hasan	Erkek	21 Yaşında	İstanbul
5	Hazım	Erkek	24 Yaşında	Ankara
6	Hilal Ahmet	Kadın	22 Yaşında	Kilis
7	Hüda	Kadın	21 Yaşında	İstanbul
8	Kevser	Kadın	25 Yaşında	Hatay
9	Mamnun	Kadın	17 Yaşında	İstanbul
10	Mehe	Kadın	22 Yaşında	Adana
11	Muhammed	Erkek	21 Yaşında	Gaziantep
12	Muhammed	Erkek	23 Yaşında	Gaziantep
13	Muhammed	Erkek	23 Yaşında	Hatay
14	Muhammed	Erkek	24 Yaşında	İstanbul
15	Muhammed	Erkek	24 Yaşında	Ankara
16	Muhammed	Erkek	21 Yaşında	Gaziantep
17	Muhammed	Erkek	24 Yaşında	Kilis
18	Mustafa	Erkek	23 Yaşında	Gaziantep
19	Mustafa	Erkek	23 Yaşında	Gaziantep
20	Nour	Kadın	18 Yaşında	Hatay
21	Semih	Erkek	15 Yaşında	Ankara
22	Sultan	Kadın	23 Yaşında	Ankara

23	Şada	Kadın	22 Yaşında	Adana
24	Vefa	Kadın	23 Yaşında	Gaziantep
25	Yaser	Erkek	23 Yaşında	Gaziantep
26	Youtuber	Erkek	17 Yaşında	İstanbul
27	Zahid	Erkek	20 Yaşında	İstanbul
28	Zekeriya	Erkek	21 Yaşında	Adana

Bu doğrultuda toplamda 11 tema ortaya çıkmış, bu temalar da konseptlere uygun bir biçimde alt kategorilere bölünmüştür. Buna göre; göç öncesi süreç, göç süreci, göçün sonuçları, sosyoekonomik durum, akran ilişkileri, hizmet ve fırsatlara erişim, topluma katılımı sınırlayan resmi süreçler, topluma katılımı kolaylaştıran faktörler, Türkiye'ye uyum, gelecek planları ve Türkiye'den beklentiler olmak üzere 11 tema, kendi içerisinde farklı alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 7: Nitel Araştırma Sürecinden Elde Edilen Temalar

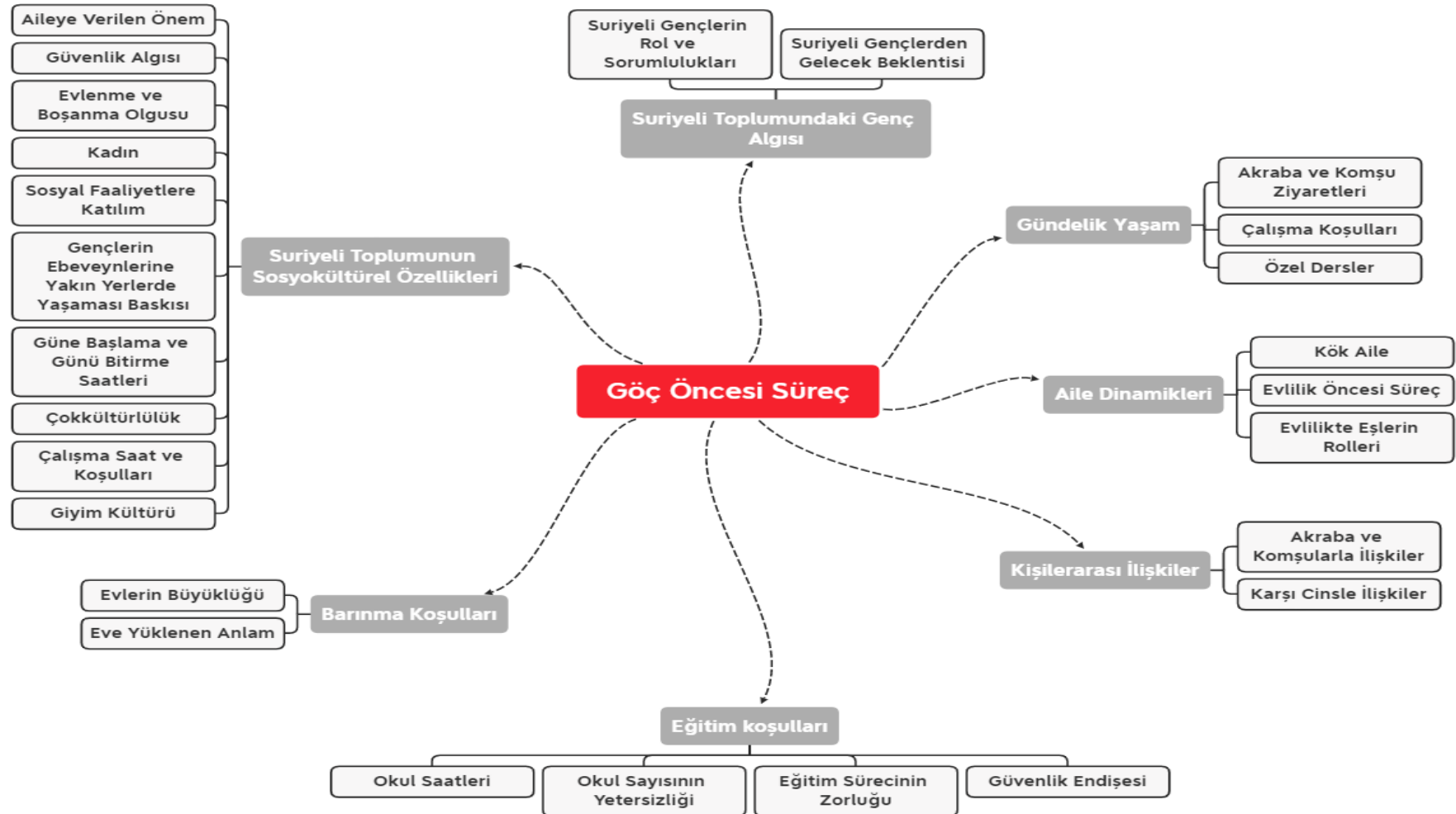
4.2.1. Göç Öncesi Süreç

Suriyeli gençlerin topluma katılımları ile ilişkili olduğu bulgularan ilk veri olarak göç öncesi sürecin etkisi ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde, Suriyeli gençlerin bağlı olduğu kültürün birer taşıyıcısı olmaları ve bu kültürün Türk kültürü ile arasındaki algılanan mesafe, uyum ve işlevsellik gibi kavramların pratize edilmesinde önem taşımaktadır.

Yaşam kalitesi, işlevsellik, özyeterlik algısı ve psikolojik iyi oluş hali değişkenlerinin her biri, bireyin içerisinde doğduğu kültürden etkilenmektedir. Bu doğrultuda, ifade edilen her bir araştırma değişkeni, göç öncesi süreçte bireyin sosyal, kültürel ve psikolojik olarak çerçevesini belirlemede öncüllerden biri olarak sahip olduğu sosyokültürel yapının etkisi öncelikli olarak ele alınmıştır. Öte yandan güncel yaşam koşullarının ve işlevselliklerinin sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla göç öncesi yaşam koşullarının ve işlevselliklerinin de üzerinde durulmuştur.

Göçmenlerin gittikleri ülkenin sosyokültürel yapısını kendi sosyokültürel yapısına ne derece benzettiği veya ne derece kendisine uzak olarak tanımladığı, araştırmacı tarafından işlevselliği, özyeterliği, iyi oluşu ve yaşam kalitesini doğrudan etkileyebilecek bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin de Türkiye'deki sosyokültürel yapıya ilişkin algılarının belirgin bir biçimde ortaya konulabilmesinin, temelde kendi sosyokültürel yapısının özelliklerinin ortaya konmasını gerektirdiği düşünülmüş ve bu çerçevede, yapılan görüşmeler sonucunda edinilen bulgular bazı alt temalara ayrıştırılarak haritalandırılmıştır.

Şekil 8: Göç Öncesi Süreç Temasının Alt Temaları

4.2.1.1. Suriyeli Toplumunun Sosyokültürel Özellikleri

Araştırma sürecinde yapılan görüşmeler neticesinde Suriyeli gençlerin bakış açısıyla Suriyeli toplumunun sosyokültürel özellikleri betimlenmiş ve farklı açılardan içerisinde yaşadıkları konseptler irdelenmiştir. Buna göre; Suriyeli gençlerin sosyokültürel noktada değerleri, normları ve yaşadıkları çevreye ilişkin algıları detaylandırılmıştır.

4.2.1.1.1. Aileye Verilen Önem

Suriyeli toplumu, aileye ve akrabalık ilişkilerine oldukça önem veren, bu nedenle ağırlıklı olarak bir arada yaşamayı kendilerine misyon edinen bir değerler kümesine sahip görünmektedir. Görüşmelerde gençlerin her biri, ailevi değerlerin kendileri için en önemli unsur olduğuna değinmiş, sık sık aile büyüklerini ziyaret ettiklerinden bahsetmiştir.

"Çok bağlıdır haftada bir görüşme yaparız." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Hatırladığım kadarıyla akrabalar açısından, ziyaretleri çok çok fazla bu durumdan gerçekten şikayetçiyim. Çok fazla misafir oluyor, çok ziyaretçimiz oluyor. Sizde sadece şeker dağıtılıyor, bizde daha farklı hatırladığıma göre büyük tepsiler oluyor, çok fazla yiyecek oluyordu, Türkiye'ye geldikten sonra bu konuda daha iyiyiz bence. O kadar sık gelip gitmeler olmuyor, bayramlar da haliyle benim için daha rahat (gülüyor). " (Hüda, 21 Yaşında)

"Akraba ziyaretlerine çok gidiyorduk. Bir de babaannemlerde kalıyordum, onlarla yaşamayı seviyordum daha çok. Akraba ilişkilerimiz bayağı samimi, gelip gidenimiz çok olur. Suriye'deyken akrabalarla iki günde bir, bir gün olmadığında diğer gün görüşürdük mutlaka." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin aile büyüklerini haftada en az birkaç kez ziyaret ettiklerini belirtmesi, akrabalık bağlarının güçlü olmasının yanı sıra komşulukların da ağırlıklı olarak akrabalarla yapıldığını göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençler için akrabalık ilişkileri ile komşuluk ilişkileri, birbirine oldukça yakın olgular olarak değerlendirilmektedir.

Akrabalarla yakın oturma, aynı binada ikamet etme gibi olgulardan sıklıkla bahsedilmesi de aile ve aile büyüklerine verilen önemi ortaya koymaktadır. Birlikte yaşama, Suriyeli toplumunun en çok önem verdiği değerler arasında yer almaktadır.

"Ailemizle aynı binada yaşıyorduk okula gidiyordum normal bir şekilde. Normal bir hayat nasıl oluyorsa öyleydik." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye'de evimiz bayağı güzel ve büyüktü. Evimiz birinci kattaydı, üstte babaannemler, halamlar vardı. Suriye'deki evimizin bahçesi yok ama zaten eski evler olduğu için ortada bahçe var evler bitişik." (Mamnun, 17 Yaşında)

Baba figürü ise Suriyeli gençler için daha az etkileşimin kurulduğu, otoriter bir rolü temsil etmektedir. Anneleri ile olan yakınlığın aksine Suriyeli gençler, babaları ile pek iletişim kurmadığını ifade etmiştir.

"Genelde babamızın yanında konuşmayız." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Biz genellikle annemizle çok iyi anlaşılan birçok şeyi paylaşan çocuklarızdır. Babamla sadece eğitim hakkında konuşuruz onun haricinde çok konuşmayız." (Hüda, 21 Yaşında)

"Annemle ilişkim çok iyi, babamla biraz uzak gibiyiz, bilmiyorum çünkü babamla çok zaman geçiremedim, şu an zaman geçiriyorum ama sanki tahmin ettiği çocukla ben aynı değilim, Türkiye'de uzun süredir yaşıyorum ben, düşündüğü gibi biri olamam yani, o yüzden çok tartışırız." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Şu an üniversite öğrencisiyim derslerim olduğu gün sabah uyanıp okula giderim, işte evde oturmayı çok fazla sevmem yani haşa anne, baba ama sonuçta bir genç olarak dışarıda geçirmeyi seviyorum ben zamanımı. Suriye deki gençler tabi yine bir üniversite öğrencisi çoğu zamanı üniversitede geçer ama yine de ailesine bir önem duyar."

Türkiye'ye görece daha küçük yaşlarda gelen Suriyeli gençlerin, diğer Suriyeli gençlere nazaran aile ilişkilerine daha az önem attıkları de elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Buna göre; daha küçük yaşlarda Türkiye'ye gelmiş olan Suriyeli gençlerin çocukluk dönemlerini Türkiye'de geçirmiş olmalarına paralel olarak aile ve akrabalık ilişkilerine bakışlarının daha esnek olduğu görülmüştür.

4.2.1.1.2. Güvenlik Algısı

Suriye, güvenlik politikalarının çok güçlü olduğu ülkelerden biridir. Bu durumla etkileşimsel olarak Suriyeli toplumu da "diğerleri" olarak tanımladığı gruplara daha az güvenen, kendisini kolaylıkla açmayan sosyolojik bir yapıya sahiptir. Daha çok akrabaları ile etkileşim içerisinde olan ve yukarıdaki bulguların da destekleyebileceği bir biçimde

komşuluk ilişkilerini akrabaları üzerinden yürüttüğü gözlenen Suriyeli toplumunun güvenlik endişesi de oldukça yüksek düzeydedir. Bu nedenle Suriyeli gençler, Suriye’de gece dışarı çıkma ve özgürce fikrini beyan etme gibi durumlardan oldukça çekinmektedir.

“Burada dediğim gibi sana özgür bir şekilde kendini ifade edebilirsin o konular hakkında mesela siyasi toplumsal konularda daha rahat konuşabilmek daha rahat tartışabilmek daha rahat araştırabilmek o olanakların olması mesela çok önemli beni çok etkiledi.” (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye mesela diktatör, burası demokratik bir ülke. Bizim orada, mesela saat 3-4'e kadar kalabilirsin caddede, hiçbir sıkıntı yok ama siyasete karışmaman lazım. Siyasete karıştığında hayatın biter bizim orada. Burada hürriyet, burada demokrasi var. Yani ne yaparsan yap hiç kimse seslenemez sana." (Muhammed, 21 Yaşında)

STK'lar sadece yardım yapıyor. Bir STK'nın böyle toplumsal radikal bir düşünce değişimi yapamaz maksimum yardım dağıtabilir çok aç insanlara o da devlet yapamıyor diye yapar. (Hasan, 21 Yaşında)

Bu bulgu, yaşam koşullarının Suriye’de sınırlayıcı faktörler tarafından çevrelendiğini göstermektedir. Kendini güvende hissetmeme ve seçim yapma özgürlüğünün olmaması olguları, Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını ve işlevselliklerini olumsuz etkileyebilecek bir sahayı oluşturmaktadır.

4.2.1.1.3. Erken Yaşta Evlenme

Suriyeli gençlerin erken yaşta evlendirilmesi, bu bağlamda özellikle kadınların okullardan erken yaşta alınmasının söz konusu olduğu öğrenilmiştir. Erken yaşta evlendirilme, rol ve sorumlulukların artması, erkenden çalışma hayatına atılma gibi unsurları da beraberinde getirmektedir. Nitekim erken yaşta evlenme Suriyeli genç erkek ve kadınların tamamı için geçerli görünmektedir.

“Okumaya önem veren aileler aslında öyle doktor, mühendis sıradan olan bir tane aile doktor mühendis olsun toplumda iyi yeri olsun iyi para kazansın diye. Çok fazla önem vermeyen kesimde eğitime onlarda hiç azımsanmayacak kadar çünkü okuma oranları o kadar yüksek değil buraya nazaran. Diyelim ki 13-14 yaşından beri bir mesleği var artık birinin 17-18 yaşına geldiğinde evlendirilmeli onlar ne bekliyor zaten. Mesleği hazır gibi yani o gözle bakılıyor. Okuyanlarda aile çok fazla destek vermeye çalışır evlenmesi için tez vakitte. ‘Öğrenci evlenmesin’ demek hiç yok yani. Çünkü ailelerde nasıl söyleyeyim destek verebiliyorlardı çocuklarına destek verebilende tez vakitte

evlensin ister çocuk zaten anlamaz konusu da var. 'Çocuk, anlamaz, tek ne yapacak? Evlensin.' derlerdi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Mesela ben buradayken hiç düşünemem evlenmeyi, benim işim olmalı, benim kendi ihtiyaçlarımı kendim karşılamam lazım gibi bir düşünce var orada yok yani böyle bir düşünce. Mesela anne, baba varlıklısı hatta varlıklı değillerse bile kendi evlerinde ekstra bir oda varsa evlendirmeye çalışırlar." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye'de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Erken yaşta evlenmek, sosyokültürel bir alanı işaret etmektedir. Gençlerin erkenden evlenerek iş hayatına atılması, kendi ayakları üzerinde durulması beklentisi, diğer taraftan Suriyeliler için gençlik ve yetişkinlik çizgisinin modern dünyadan bir nebze farklı olduğunu da ortaya koymaktadır. 13-14 yaşlarında çocuğun meslek sahibi olmasının beklenmesi ve 17-18 yaşlarında çocuk sahibi olması, bu ifadenin kanıtları olarak düşünülebilir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin yaşam beklentileri, yaşama yaklaşımları ve işlevsellik anlayışları her ne kadar temel başlıklar noktasında benzeşse de çalışma ve evlenme gibi işlevsellikle ve yaşam kalitesiyle ilgili olan ancak görece pek çok toplum tarafından daha ileri yaşlarda sağlanmasının planlandığı durumların daha erken yaşlarda Suriyeli gençlerden beklendiği görülmektedir. Buna paralel olarak Suriyeli gençlerin rol ve sorumluluk algılarının da bu çerçevede şekillenmesi ve erken yaşta evlenme ve çocuk sahibi olma talebinin gündemde olması beklenilebilir.

4.2.1.1.4. Evlenme ve Boşanma Olgusu

Çocuk yaşta evliliklerin toplum tarafından önerilmesi ve desteklenmesinin yanı sıra evlilik kurumunun nasıl kurulacağı, nasıl yürütüleceği ve nasıl sonlandırılacağı konuları da diğer bir gündemi oluşturmaktadır. Yapılan görüşmeler neticesinde evliliklerin göç öncesi süreçte çok büyük oranda görücü usulü yapıldığı, çocuk yaşta evliliklerin normal karşılandığı bulgulanmıştır.

"Görücü usulünde kız beğenmediyse 'çocuğu beğenmedim' diyebilir. 'Kısmet yok, nasip yok' derler, gene de verirler kızı." (Hazım, 24 Yaşında)

"Genellikle görücü usulü oluyor, normal görüşüp anlaşıl da oluyor ama az. Genellikle hemen evlendirme durumları oluyor." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Mesela birini istemeye geldiğinde ailemiz karar veriyordu. Gelecek kişiye bile bazen aile karar veriyordu. Genelde görücü usulü oluyordu. Kız istemezse bile aile isterse evlenilirdi. Her şeye aile karar verirdi, nerede yaşanılacağına kadar. Zaten Suriye'de okusa okumasa fark etmez, hemen evlenilsin istenirdi. Kızlar 14-15 yaşında en geç evlenilsin istenirdi, çok okutmazlardı kızları. Erkekler de hemen iş sahibi olsun ve evlenilsin istenirdi tabii erkekler okuyabilirdiler ama kızlar evlenince okuyamazlardı." (Semih, 15 Yaşında)

"Mesela bir kızı vereceksin, istemeye geldiler, gördüler kız, 'okumak istiyorum, evlenmek istemiyorum.' dedi. Öyle bir kararı yoktu. Baba ve anne karar veriyordu." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Suriye'de genellikle görücü usulü evlenirler, birbirini görüp evlenen insan çok az Arap toplumunda. Birbirini görüp tanışıp evlenmek Türkiye'ye geldikten sonra gelişti, ama önceleri %1 falan tanışıp evlenen olurdu. Hala böyle ama birazcık daha gelişti." (Hüda, 21 Yaşında)

Öte yandan evliliklerin yapılmasına ailelerin karar verdiği, kadının evlilik seçimini yapmada herhangi bir yetkisinin olmadığı öğrenilmiştir. Dolayısıyla göç öncesi süreçte Suriyeli toplumunda ailenin ciddi bir otorite olduğunu söylemek mümkündür.

"Mesela ben buradayken hiç düşünemem evlenmeyi benim işim olmalı benim kendi ihtiyaçlarımı kendim karşılamam lazım gibi bir düşünce var orada yok yani böyle bir düşünce. Mesela anne baba varlıklısı hatta varlıklı değillerse bile kendi evlerinde ekstra bir oda varsa evlendirmeye çalışırlar." (Hasan, 21 Yaşında)

"Genellikle anneler teyzeler halalar kız bakarlar beğenirlerse söz nişan ondan sonra evlilik. Şöyle eskiden kız beğenirse de evlenilirdi ama şu anda yok sadece bazı ailelerde var. Türkiye çok etkiledi. Kısa sürede çok hızlı değişti." (Mamnun, 17 Yaşında)

Evlilik öncesi tanışma, söz ve nişanlılık olguları ise çok kısa süreli olarak gerçekleşmekte, çiftler bir an önce evlendirilmektedir. Evlendirilen çiftler de diğer akrabalar gibi yakın bölgelerde ikamet ettirmektedir.

Suriyeli toplumunda evlilik kurumunun diğere bir özelliği ise poligaminin mevcudiyetidir. Erkekler, dört kadına kadar evlenme hakkına sahiptir. Ayrıca yapılan görüşmelerde çok eşliliğın tavsiye edilen bir figür olduğu da gözlemlenmiştir.

"Annemler (2 annesini kastediyor) anlaşılamadığı için ayrı evlerde yaşıyorlar. Suriye'de babam hem resmi hem dini olarak 2 kişi ile evli. Bu garipsenen bir durum değil. Ama burada sadece öz annemle evli gözüküyor." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Aile defterinde şöyle bir şey var: 1. eş, 2. eş, 3. eş, 4. eş diye bir sayfa var. Aynı anda 4 eşe izin veriliyor hem resmi hem imam nikahı olarak." (Sultan, Kadın, 23 Yaşında)

"Erkeğın 4 kadınla evlenme hakkı var. Çok önemli bir şey bu Suriye'de 4 kızla evlenmek. Önemli değil bence, bilmiyorum Araplar böyle. 4 evlenmeye kimse bir şey diyemez hatta 4 evlenme yapmayan ayıplanır." (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

Çok eşlilik Suriyeli toplumunda kanıksanmış bir durum olarak araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Hem genç kadın hem de genç erkekler tarafından normal kabul edilen bu durum, kadın-erkek ilişkilerine yönelik Türkiye konjonktüründen dramatik bir biçimde farklılaşan sosyolojik bir zeminin varlığını ortaya koymaktadır.

Boşanma ise toplumda normal karşılanan bir durum değildir. Erkeğın talep etmesiyle gerçekleşebilen boşanmalarda kadının boşanma hakkının yalnızca aldatılma durumunda geçerli olduğu, ancak bu tür noktalarda dahi davaların çok uzun sürebildiğı ve aile büyükleri tarafından desteklenmediğı öğrenilmiştir.

"Eskiden boşanmaktan korkuyorlardı her ne kadar problem yaşansa da o problemleri çocuk için vs. katlanıp yaşayan insanlar vardı ama artık olmuyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Şimdi kadının öyle boşanma gibi bir hakkı yok mesela. Erkek 'boşanacağım' demezse boşanmaz, boşanamaz, aldatma olana kadar tabi. Aldatma olursa mahkeme karar verir, kadını erkeğından boşayabilir ama ispat olacak, yani delil olacak." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Kadınların boşanma hakkının ağır şartlara bağlanmış olması, çok eşlilik ve erkek egemen perspektif, kadına yaklaşımın detaylandırılmasını gerektirmiş, bu bağlamda araştırma sürecinde edinilen verilerde bir özne olarak kadın da işlenmiş, katılımcıların beyanlarından kadına yaklaşıma yönelik bir çerçeve çıkartılmıştır. Bu olgu, Suriyeli

gençlerin Türkiye'deki işlevselliğinin ve yaşam kalitesinin genç kadınlar özeline değerlendirilebilmesinin önünü açmaktadır.

4.2.1.1.5. Kadın

Göç öncesi süreçte Suriyeli genç kadınların genç erkeklere göre yaşam alanlarının daha kısıtlı olduğu ve pek çok olaktan yararlanmalarına izin verilmediği öğrenilmiştir. Özellikle dışarı çıkmalarına izin verilmemesinden yakınan genç kadınlar, yaşamlarının çok büyük bir bölümünü evde geçirmek zorunda olduklarından bahsetmiştir.

"Suriye'de erkekler istediğini yapabilir ama kadınlar istediğini yapamaz. Erkekler gezer tozar ama kadınlar hep evdedir." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriyeliler, kadınlar çalışmıyor bu yüzden saat 11'de 12'de kalkıyorlar, Saat mesela 2 de biz kahvaltı yaparız. Okula gidiyorsak eğer okul 07.30'Da başlıyor eve gelince kahvaltı yapıyoruz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların ortaokuldan sonra okuldan alındıkları ve sonraki yaşamlarında evlendikleri sürece kadar evde bekledikleri, katılımcıların beyanları arasındadır. Buna göre; nicel bulgular arasında da yer alan ve çoğunluğunun ortaokul mezunu olduğu kadınların yaşam alanlarının gençlik sürecinde kısıtlandığı öğrenilmiştir.

"Bence ben Suriye'de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye'de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye'de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Biz Azez'deyken kafeye, restoranta çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların ortaokuldan sonra genellikle okula gönderilmediği ve evden dışarıya çıkmalarına da pek müsaade edilmediği öğrenilmiştir. Bu nedenle kadınların kendi evlerinde sosyalleşebileceği ortamlar oluşturulmuştur. Bunun en kritik örneklerinden birini ise “havuz”lar oluşturmaktadır. Nitekim oldukça sıcak bir iklime sahip olan Suriye’de erkeklerin denize gitmesi ve dışarı çıkması serbest iken kadınlar evlerine inşa edilen havuzlarda serinleyebilmektedir.

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye’de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye’de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye’ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

"Biz Suriye’de çok bir yere gitmiyoruz o yüzden evin içine havuz yapıyoruz gitmemek için." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Göç öncesi süreçte Suriyeli genç kadınların daha çok dışarıdaki tehlikelerden korunması gereken, hassas, yetersiz ve kendi kararlarını veremeyen bir noktada konumlandırıldığı görülmektedir. Bu durum, Suriyeli genç kadınların toplumsal yaşamda görünür olmasının önüne geçmiştir.

"Türkiye’de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep’teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye’ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye’de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

"Erkekler Suriye’de istediğini yapabilir ama kızlar yok. 'Sen böyle yapmalısın'... Bir kere oldu Suriye’de mesela 'sen böyle giydiğin için o erkek sana baktı' dediler. Biz düzgün giyinmeliyiz erkekler bakmasın diye ama erkekler her şeyi yaparlar, sorun olmaz. Biz kimseye bakmamalıyız sokakta ama erkekler bakarlar, onlara ayıp değil, onlara laf olmaz. Çok şükür Türkiye’de böyle şeyler yaşamıyorum." (Nour, 18 Yaşında)

"Mesela bir kızı vereceksin, istemeye geldiler, gördüler kız, 'okumak istiyorum, evlenmek istemiyorum.' dedi. Öyle bir kararı yoktu. Baba ve anne karar veriyordu." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Görücü usulünde kız beğenmediyse 'çocuğu beğenmedim' diyebilir. 'Kısmet yok, nasip yok' derler, gene de verirler kızı." (Hazım, 24 Yaşında)

"Suriye'de kadınlar araba sürebiliyorlar ama çok azı sürüyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Şöyle şunu söylemem gerekiyor, daha önce bunu söyleyen oldu mu, bilmiyorum ama Suriye'de gençler, özellikle erkekler ergenlik çağı veya 25 yaşına kadar olan gençler, ne bileyim toplu halde bazen görürsün, ne bileyim kız liseleri öyle veya okul çıkışları öyle görüyorduk onları. Mesela çok laf atarlar, bir kızın arkasından yürürler. Zarar vermezler ama aşırı laf atarlar aşırı derecede. Mesela Türkiye'de bu açıkçası yok, ne bileyim direkt polis müdahalesi falan oluyor Suriye'de buna çok dikkat edilmiyordu. Ne bileyim arkandan bir genç yürümüş, laf atmış, polise şikayet edeceksin, seni alaya alırlardı 'n'olmuş yani' tarzında. O yüzden sanırım Türkiye'ye geldikten sonra bazıları bunu devam ettirmek istediler ve karşılığını sert bir şekilde buldukları için açıkçası biraz Suriyelilerin adı kötülendi, diyebilirim bu yönden." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriye'deki yaşam alanlarında ortaya çıkan bu kadın olgusu, özellikle genç kadınların kendini geliştirmesinin, kendini gerçekleştirmenin ve günümüz küresel konjonktürüne ayak uydurmanın önüne geçme ihtimalini güçlü bir biçimde içerisinde tutmaktadır. Kadınların mevcut sosyokültürel yapı içerisinde erkek egemen bir bakış açısı ekseninde gölge bir pozisyonda kaldığı görülmektedir.

4.2.1.1.6. Sosyal Faaliyetlere Katılım

Göç öncesinde Suriye'de gençlerin sosyal faaliyetlere katılabilme imkânları olmasının yanı sıra bu imkânın oldukça sınırlı olduğu ve günün yalnızca belli saatlerinde dışarıya çıkabildikleri öğrenilmiştir.

"Giderdi Suriye'de gençler kafelere, restoranlara ama gece hayatları bu kadar yaygın değildi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Aslında işte Türkiye hukuk devleti olduğu için ne yapmak istiyorsan yapabilirsin. Bizim orada da öyleydi ama biraz daha kısıtlı. Gece genellikle çok iyi yani Türkiye'de isteyen istediği şeyi yapabiliyor. Suriye'de dışarı çıkılmazdı gece. Özellikle kadın dışarı hiç çıkamazdı, İzin yoktu." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Gerek erkek gerek kadın dışarı çıkamazdı gece, yasaktı." (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

Bunun yanında kadınların evde kalmasının tavsiye edildiği, gece veya gündüz dışarıya çıkmalarının uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu noktada hem genç erkekler hem de genç

kadınların toplum olarak kadınların kafe ve restoranlarda oturmasının desteklenmediğini belirttiği gözlemlenmiştir.

"Biz Azez'deyken kafeye, restoranta çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye'de dışarıya çıkmaymış, restoran olsun, kafe olsun bulunmuş olduğum il olarak fazla görmedim öyle bir şeyi. Ama Türkiye'de böyle değil. Kafeler, restoranlar, marketler var orada geziyoruz hep. Dışarı çıkıp hep yeni insanlarla tanışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Türkiye'de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep'teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye'ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye'de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

Bu bulgular, Suriye'de sosyal yaşamın hem genç erkekler hem de genç kadınlar için sınırlı olduğunu göstermektedir. Toplumsal baskının kendini hissettirdiği bu bağlam, güvenlik anlayışı, ahlak ve değer kümelerinin gençler üzerindeki tezahürlerini oluşturmaktadır.

4.2.1.1.7. Gençlerin Ebeveynlerine Yakın Yerlerde Yaşaması Baskısı

Suriye'de toplumun gezme, seyahat etme, üniversite için görece daha uzak bölgelerde eğitim alma gibi olguları desteklemediği, bu nedenle Suriyeli gençlerin ciddi sorunlar yaşadığı görülmüştür. Gençler, bu anlayışa paralel olarak yakınlarının yanında ikamet etmekte ve özgürce seçim yapamamaktan yakınmaktadır.

"Şimdi Suriye'nin şehir mahalle kültürü Türkiye'ye nazaran o yabancılaşma hala yoktu ben çıkana kadar. Hala öyle toplum baskısı demeyim ama toplumun gözü hep var burada neden yok çünkü orada aşiretle sürülen çoğu yer var. Komşu gölge ayıp işi, toplum gözü vs. zaten kaçamazsın o gözden çünkü şehirde kalacaksın şehirde oturacaksın aynı şehir aynı mahalle aynı köklü insanlar hala oturuyor vs. onun için o baskı var. Burada neden yok? Çünkü yabancılaşma var, mekân konusunda bir yerden bir yere göç var. Mesela köyden şehirde okumak için yapılan buradaki göçler. Orada hiç bu kadar değil, çünkü burada üniversiteler çok ve öğrencinin şehrinden okuması

için çıkması çok normal bir şey değil orada, bu kadar normal değil. Özellikle en büyük 2 nüfuslu şehirde üniversite vardı. Mesela Halep'te yaşayan Halep'in dışına okumaya gitmez, ben öyle bir ortamdaydım onun için aynı şehirde kalıyorsun aynı gelenek, aynı insanlar, hep o göz vs. var, burada o kadar yok. Hatta 2012 sonrası Suriye'deki zorunlu iç göçlerden dolayı o yabancılaştırma yaşanmaya başladı artık o toplumun baskısı o kadar görünmez çünkü o kadar büyük aileye yakın oturmuyor insanlar." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep'ten Şam'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

Gençlerin uzaklaşmasına izin vermeme, akrabaların birbirine yakın konumlanması ve bağların güçlü olmasıyla doğrudan ilişkili bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Nitekim öğrencilik için de farklı şehirlere gitmeye izin verilmemesinden şikâyet eden gençler, akrabalarından uzaklaşmaması gerektiğine yönelik sosyokültürel bir bağlama işaret etmektedir.

"Bizde çok farklı bir büyüğüm buradaysa babam beni sabah, akşam görmeye gönderir. Siz büyüdüğünüz zaman müstakil bir hayat arıyorsunuz. Biz öyle değil, bağımlıyız." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

Gençlerin aile büyüklerine yakın yerlerde ikamet ettirilmesine ilişkin baskı, temelde sosyal destek algısını artırabilecek önemli bir ipucu iken eğitim olanaklarından yararlanmayı ve sosyal yaşama katılmayı engellemesi yönüyle çeşitli dezavantajlara da sahip görünmektedir.

4.2.1.1.8. Güne Başlama ve Günü Bitirme Saatleri

Suriye'nin oldukça sıcak bir bölge olması nedeniyle güne başlama saatlerinin ağırlıklı olarak öğle ve öğleden sonraki saat dilimlerine denk geldiği öğrenilmiştir. Bu durum, sosyal hayatın da daha geç başlamasına, kamu kurumlarının daha geç açılmasına ve günün bittiği saatlerin de görece daha geç olmasına yol açmaktadır.

"Ben geç uyuyan, geç uyanan bir insanım. Gece 2-3 gibi uyuyorum, saat 11 gibi uyanıyorum. Suriye'de biz hep geç uyurduk, geç de uyanırdık. Dershane 12'de başlıyor, dershaneye gidiyorum. Derslerim 3.30-4 gibi bitiyor, 1-1.5 saat kalıyorum dershanede ders çalışıyorum. Eve geliyorum, yemek yiyorum. Zaman çok çabuk geçiyor zaten, ders çalışıyorum. Başka bir şey yapamıyorum." (Hüda, 21 Yaşında)

"Hava çok sıcak. Kimse sabah 9'da kalkmaz Suriye'de. Namaza kadar otururuz, yatarız, sonra işte öğleden sonra 1-2 gibi uyanırız. İşiniz varsa kahvaltınızı yaparsınız, ondan sonra işte gidip işinizi yaparsınız." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Katılımcıların bu ifadeleri, zaman anlayışında Türkiye'ye nazaran bir farklılık olduğunu örneklendirmektedir. Suriyeli gençlerin güne başlama saatleri de temelde ayak uydurulması gereken bir olgu olarak Türkiye'deki mevcut durumun ötesindedir ve sosyokültürel bir dinamiği ifade etmektedir.

4.2.1.1.9. Çokkültürlülük

"Kendi yaşadığım bölgeden yola çıkacak olursam Halep iyi bir bölgeydi, insanları da... Tüm ırklar vardı, Kürt, Türkmen, diğer ırklardan falan. Onlar içerisinde bir uyum vardı. Şu anda olduğu gibi değil, şu anda ırkçılık dediğimiz bir tabir var maalesef." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Biz de Türkiye gibiydik, yani Türkmeni, Kürdü, bizde de vardı. Beraber büyüdük, tamam, şimdi belli bölgelerde belli ırkların fazlalığı var ama hemen hemen her yerde her gruptan, ırktan insan da vardı yani. Biz okula beraber gittik, beraber oynadık, sorun olmadı yani çoğunlukla." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Suriyeli toplumu, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı kompleks bir yapıdadır. Türkmen, Kürt, Süryani ve Arap gibi çoğunluğu oluşturan grupların yanı sıra daha azınlıkta yer alan insan gruplarının da yaşadığı bilinmektedir. Bu bilginin, Suriyeli gençlerin farklı kültürlerle uyum içerisinde yaşayabilmesini kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın katılımcıları da farklı etnik grupların Suriye'de bir arada yaşadığını, çocukluklarında farklı kökenden insanlarla arkadaşlıklar kurduğunu ve toplumda bu olguya yönelik pek bir çatışmanın yaşanmadığını beyan etmiştir.

4.2.1.1.10. Çalışma Saat ve Koşulları

Suriye'nin sıcak bir iklime sahip olmasının sonuçlarından bir diğeri de gündelik çalışma saatlerinin ve çalışma koşullarının farklılaşmasıdır. Yapılan görüşmelerde bu bağlamın belli bir dinamiği oluşturduğu, işlevselliği etkileyebilecek ve uyumu gerektirecek bir alanı işaret ettiği değerlendirilmiştir.

"İşsizlik vardı da aslında orda dediğim gibi ya memur olacaksın devlette, devlette de memurlar maalesef öğretmen olsun, gerek başka başka dairelerde çalışan memurlar olsun, saat 2'ye kadar çalışıyorlardı, ondan sonra başka bir işe bakıyorlardı. 8'den 2'ye kadar çalışıyorlardı." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Bir iş olur, çalışırsın. Öğlen çalışılmaz, yani dinlenir insanlar, sıcak. Ama istersen, dükkânın varsa oturursun dükkânında da dışarıda öyle çok insan olmaz. Sonra başka bir işte çalışırsın birkaç saat sonra." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Herkesin bir dükkânı vardı dükkân dediğim bakkal falan değil herhangi bir şey olabilir. Suriye'de genelde kimsenin yanında çalışılmaz devlet dışı, bir iş bilen hemen dükkânını açardı." (Semih, 15 Yaşında)

Katılımcıların ifadeleri, Suriye'de çalışma saatlerinin görece kısa olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan memur dahi olursa birden fazla işin yapılabildiği, ancak yine de öğle saatlerinin çalışmak için tercih edilmediği görülmektedir.

Çalışma koşullarına ilişkin diğer bir bulgu da Suriye'de insanların ağırlıklı olarak bir zanaatının olması ve ilgili zanaatına ilişkin dükkân veya markete sahip olmasıdır. Genç yaşta meslek sahibi olmaya gayret eden Suriyeli erkeklerin meslek sahibi olunmasının ardından iş yeri açtığı, genellikle kendi mesleklerini icra ettiği fark edilmiştir.

4.2.1.1.11. Giyim Kültürü

Bir Arap devleti olarak Suriye'nin giyim kültürü, diğer Arap devletlerinin giyim kültürüyle büyük ölçüde benzeşmektedir. Araştırmaya katılan katılımcılar, Türkiye'de Suriyeli gençlerin giyim tarzına ayak uydurmakta zorlansa da bu durumun ailelerindeki baskıdan kaynaklandığı üzerinde durmuştur.

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına

dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye'ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani, şimdi burada, nasıl söyleyeyim? Suriyeliyiz, tamam. Ama Suriyeli gibi giyinmeyiz, Bizim orada elbiseler var, hala benim Türk gibi giyinmeme alışamadı mesela (gülüyor). Burada ben kendi elbiselerimizi giymeyi çok istemiyorum. Şey de söyleyebilirim: kadınlar da Suriye'deki gibi giyinmiyor hatta. Onlar da biraz değişti ama tabi onlar evin içinde. Komşulardan gördükleri kadar değişebildi, erkekler daha fazla değişti, diyebilirim." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Ben kapri aldım şimdi, İstanbul'da geziyorum. Babam beni görse 'sen Türk olmuştun' der bana. Çünkü öyle bir kere sakal falan bıraktım, farklıydı biraz. 'Türk sakalı' dedi. Kapri için de 'Türk elbisesi' diyecek. Babamın yanında öyle giyinmiyorum." (Youtuber, Erkek, 17 Yaşında)

Bu ifadeler, giyim kültürü ile kimlik arasındaki bağı da ortaya koymaktadır. Suriyeli gençlerin "Türk gibi" ve "Suriyeli gibi" ifadelerini kullanması ve giyimlerindeki değişimin aileleri tarafından onaylanmaması, Suriyeli kimliğinden uzaklaşma olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla giyimin, sosyal ve kültürel bağlamda Suriyeli gençler için özel anlamlar ifade ettiği anlaşılmaktadır.

4.2.1.2. Barınma Koşulları

Sosyal işlevselliğin, yaşam kalitesinin ve iyi oluşun en kritik göstergelerinden biri içerisinde yaşanan konutların özellikleridir. Mevcut araştırmanın literatüründe de değinilen bu bilgi, araştırma sürecinde tartışılmış ve Suriyeli gençlerin göç öncesi barınma koşulları araştırılmıştır.

4.2.1.2.1. Evlerin Büyüklüğü

Suriyeli gençler, Suriye'deki evlerinin iki temel özelliğinden sıkça bahsetmiştir. Bunlardan ilki, şehirde yaşadığı koşulda maksimum 5 katlı binalarda ikamet edilmesi; kırsal bölgelerde ise evlerin müstakil dubleks veya tripleks olmasıdır.

"3+1, 1. kat apartmandı, apartman 5 katlıydı Suriye'de. Bizim ailemiz o zamanlar küçüktük, yani 3 erkek, 2 kız, anne, baba, 7 kişi yaşıyorduk. Evin içi genişti, Suriye'deki ev bizim evimizdi. Türkiye'deki evimiz 3+1 8 kişi yaşıyoruz. Şu an evimiz kira. Kiralık bulmak da zor. Ev vermiyorlar ya da daha yüksek kiraya veriyorlar." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Yaşadığımız ev müstakil evdi. Köyün evleri müstakil evlerdi, 1 kat, en fazla 2 kat olurdu. Şehir 4-5-6 katlı, şehir başka yani. Bizim evimiz iki bahçeli müstakil bir evdi, 400 metrekareydi. Evler bitişikti. Bahçesi çok büyük değildi. 4+1, 2 bahçeliydi, bir bahçe sağda, bir bahçe soldaydı. Buradaki evimiz 3+1 ve Suriye'deki eve göre çok küçük. Türkiye'deki evde sobayla ısıtıyoruz, Suriye'de dizeldi." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Suriye'de 3 evimiz vardı, bir sürü odamız vardı evde. 6 oda, 2 salonu evimiz, apartmandı, 5 katlıydı. Apartman, evin içi genişti bayağı." (Mehe, 22 Yaşında)

Şehir merkezinde yaşamış olan katılımcılar, evlerin çok odalı olduğunu, apartmanların bahçeleri olduğunu ve odaların oldukça geniş olduğunu ifade etmiştir. Evlerin geniş olmasının, genellikle 5-6 çocuk sahibi olan Suriyeli aile yapısıyla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

"Müstakil oluyor genelde. Mesela Halep'te üç, dört kat oluyor. Büyük oluyor, mesela odalar en az dört oda oluyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bizde bir ev, büyük bir ev olur genelde. Bizim evin içinde iki havuz vardı, bir ton meyveler vardı o evde. Üç kat olarak düşün çok oda var," (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Evler birbirine bitişik, içleri büyük. Genelde müstakil evler." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"2 katlı bir evde yaşıyorduk. Genelde mesela evler 3 ya da 2 katlı oluyor, normal bina gibi ama 2 katlı müstakil. Oradayken ev kendimizindi, 2 katı da kullanıyorduk biz. Türkiye'deki evimiz 3+1, apartman dairesi ve kiradayız. Hatırladığıma göre alt katta 2 oda mutfak üst katta 3 oda vardı, yani 5+2 gibi falandı. Evin içinin Türkiye'den çok farkı yok aslında. Yani evler birbirine çok yakındı, bitişikti. Sokaklar birazcık daha genişti buraya göre. Suriye'deki evimiz daha büyüktü." (Hüda, 21 Yaşında)

"7+1'di, villaydı ama yine 6 kişi kalıyorduk. Evin içi çok büyüktü, çok genişti, bahçemiz de vardı. Havuz vardı, halı saha vardı." (Yaser, 23 Yaşında)

Daha kırsal bölgelerde de evlerin çok katlı, müstakil evler olması ve akrabalarla bir arada yaşanması, aile bağlarının korunmasında önemli bir etken iken hem şehir merkezinde

hem de kırsal bölgelerde evlerin birbirine çok yakın veya bitişik olduğu bulgusu da katılımcıların sıkça değindiği ifadelerinden elde edilmiştir.

"Suriye'de evimiz bayağı güzel ve büyüktü. Evimiz birinci kattaydı, üstte babaannemler, halamlar vardı. Suriye'deki evimizin bahçesi yok ama zaten eski evler olduğu için ortada bahçe var evler bitişik." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye'de yaşadığımız bölgede evler bitişikti öyle söyleyeyim genel olarak şehir yapılanması olarak buradaki genişlik iki sokak arasında bir park küçük park sistemi yoktu binalar birbirine yapıştı" (Hasan, 21 Yaşında)

"Fiziksel koşullar açısından direkt şehir planlaması sadece etkiledi. Orası daha düzensiz, dağınıktı, parklar yoktu böyle her yerde. Burası daha ferah, güzel. İnsanlar için gezme yerleri var burada orada gezme yeri yoktu yani azdı. Orada binalar çok birbirine bitişikti balkona çıkınca diğerinin evinin içini görürdün burada daha ayrı özel alanın daha çok var." (Hasan, 21 Yaşında)

"Halep'te apartman olarak çeşit çeşit, yani bazı küçük apartmanlar var, 1 katlı, 2 katlı evler var. Bitişikti binalar." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Müstakil 4+1'di, kendi evimizdi. Evde 7 kişi yaşıyorduk. Bize yeterliydi. Kardeşlerimle kalıyordum ama odalar geniş olduğundan çok geniş bir kendi alanım oluyordu. Evin içi çok geniştii ve güzeldi. Bahçemiz yoktu. Orada evler hep birbirine bitişikti, herkes herkesi tanırdı." (Semih, 15 Yaşında)

"Bizim kalmış olduğumuz ev 3 odalıydı hatırladığım kadarıyla. Onun dışında erzaklar için bir oda ayrılmıştı, onun dışında derin dondurucu vs. vardı. Eve ait teras vardı ve o teras geniştii yani biraz. 4 oda oluyor o zaman. Bahçemiz yoktu. Ev bizimdi ve müstakildi. Şu an Gaziantep'te kalmış olduğum kendime ait odam var. Küçük ama. 3+1 Türkiye'deki ev. Apartman buradaki ve kira. Suriye'de evlerin birçoğu bitişik denilebilir. Merkezde kalıyordum ben orada zaten bitişikti." (Muhammed, 23 Yaşında)

Şehir merkezinde ve kırsal bölgelerde bulunan evlerin ortak özelliği olarak birbirine bitişik olması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde de değinilen güçlü bağlara yapılan atıfları doğrular niteliktedir. Buna göre; akrabalarla bir arada yaşanmasına ek olarak komşularla bitişik evlerde yaşanması, yeni yapılan evlerin de bir öncekine bitişik şekilde inşa edilmesi, Suriye'de insanların yakın ilişkilere verdikleri önemi açıklamaktadır.

4.2.1.2.2. Temel Bayındırlık Hizmetlerine Erişim

Göç öncesi süreçte elektrik ve su gibi hizmetler noktasında herhangi bir sorun yaşamadığını ifade eden katılımcılar, savaş sonrasında bu hizmetlere erişimlerde sorunların yaşanmaya başladığını dile getirmiştir. Katılımcıların genç olması, çocukluklarının tamamını veya gençliklerinin bir bölümünü savaş ortamında geçirmesine yol açmıştır. Bu durum, Suriye'deki bayındırlık hizmetlerine ilişkin yorumlarında büyük ölçüde savaş ortamı üzerinden betimlenmesine yol açmıştır.

"Türkiye'de yaşamımız daha iyi çünkü savaş var orada hala. Mesela elektrik, su yok, burada devlet daha iyi." (Youtuber, 17 Yaşında)

"Akşam sokağa çıkamazsın, izin verilmezdi. Hiçbir yerde elektrik yoktu, siyahı her yer. Evlerde de elektrik yoktu." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Buradaki gibi her yerde elektrik yoktu." (Nour, Kadın, 18 yaşında)

Evlerin büyük ve odaların geniş olmasına ek olarak Suriye'de özellikle son yıllarda temel bayındırlık hizmetlerine erişimin zor bir hal aldığı, katılımcıların elektrik ve su ihtiyacının son yıllarda giderek artmaya başlamış olduğu öğrenilmiştir.

4.2.1.2.3. Eve Yüklenen Anlam

Suriyeli gençlerle yapılan görüşmelerde, evlerin fiziksel özelliklerinin yanı sıra üzerinde durulan diğer bir nokta da Suriyeli genç kadınların sosyalleşebileceği bir özel alanı da ifade ediyor olmasıdır.

"Biz Suriye'de çok bir yere gitmiyoruz o yüzden evin içine havuz yapıyoruz gitmemek için." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye'de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye'de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye'ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

"7+1'di, villaydı ama yine 6 kişi kalıyorduk. Evin içi çok büyüktü, çok genişti, bahçemiz de vardı. Havuz vardı, halı saha vardı." (Yaser, 23 Yaşında)

"Bizde bir ev, büyük bir ev olur genelde. Bizim evin içinde iki havuz vardı, bir ton meyveler vardı o evde. Üç kat olarak düşün çok oda var," (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Suriye’de evlerin bahçelerine havuz inşa edilmektedir. Bu havuzlar, büyük ölçüde kadınların kullanımına bırakılmaktadır. Suriyeli genç kadınların evlerinin dışına çıkmasına izin verilmemesine ek olarak sosyalleşebilecekleri alanların evlerin içerisinde oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, kadın için evin özel alanın yanı sıra “sosyal alan” da olduğu anlamına gelebilmektedir.

Evler birbirine bitişik, içleri büyük. Genelde müstakil evler. (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Müstakil 4+1’di, kendi evimizdi. Evde 7 kişi yaşıyorduk. Bize yeterliydi. Kardeşlerimle kalıyordum ama odalar geniş olduğundan çok geniş bir kendi alanım oluyordu. Evin içi çok genişti ve güzeldi. Bahçemiz yoktu. Orada evler hep birbirine bitişikti, herkes herkesi tanırdı." (Semih, 15 Yaşında)

"Açıkçası bir şeyi kaybetmeden bir şeyi bilemeyiz diye bir söz var. Güzeldi yani, şöyle kendi evimiz varken yani, bu bütün Suriyeliler için geçerli diyemem ama gerçekten %99’u için geçerli diyebilirim. Herkesin hemen hemen bir evi vardı. Hatta bizim 2 tane evimiz vardı, tarlalarımız vardı sayısını bilmediğimiz bahçelerimiz var. Okulunza gidip geliyorsunuz yani ekonomik refah da çok fazla açıkçası. Ekonomik olarak idare edebiliyorduk kendimizi çok fazla fakirlik derecesi Suriye genelinde yoktu, diyebilirim. Ha vardı ama mesela çeşitli nedenlerden kaynaklı olabiliyordu. Bu savaş olduktan sonra artık ekonomik darlanma başladı ne biliyim artık elimizdekileri kaybettik. Evler, tarlalar, bahçeler, araba olsun. Okulun, arkadaşların yani her şeyini kaybediyorsun, o zaman artık kıymetini anlıyorsun. Mesela benim için Suriye daha iyiydi." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriyeli gençlerin ifadeleri, evlerde kendilerinin özel odalarının bulunmadığını, ayrıca bunun aranan bir durum da olmadığını göstermektedir. Genellikle kardeşleriyle bir arada yaşadıklarını belirten genç katılımcılar, ihtiyaç duyduklarında evlerde özel alanlar bulmanın da zor olmadığını ifade etmişlerdir.

Öte yandan katılımcıların tamamı Suriye’de yaşadıkları evlerin kendilerine ait olduğunu, kira gibi bir olgunun olmadığını söylemiştir.

4.2.1.3. Eğitim Koşulları

Araştırmaya katılan Suriyeli gençler, Suriye’de belli bir süre eğitim aldıklarını söylerken eğitim aldıkları dönemde eğitim süreçlerine ilişkin değerlendirmede bulunmuştur. Bu değerlendirmeler, katılımcı gençlerin sadece kısıtlı bir süre Suriye’de eğitim almalarına paralel olarak az sayıda olgu üzerinde bulguların oluşturulabilmesine yol açmıştır.

4.2.1.3.1. Okul Saatleri

Katılımcılar, Suriye’deki eğitim sisteminde derslerin daha erken saatlerde başlayıp daha erken saatlerde bittiğini, bu nedenle günün ancak öğlene kadar olan bölümünü okulda geçirdiklerini açıklamıştır.

"Eğitim sistemi daha iyi buradan çünkü saat 07:30 da başlıyor, 12:00'de bitiyor, öğleden sonra yok. Akşama kadar 2 saatte okulda ne yapıldığını tekrar ediyorum. Burada mesela 8'de başlıyor saat 12'de bitiyor, saat 1'de yeniden başlıyor, eve gidince hiçbir şey tekrar etmiyorum, artık çok yoruluyorum. Suriye’de daha kolay. Hem de anlamak için olsun, ezberlemek için daha kolay. Çünkü vaktim çok." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Okul hemen biterdi. Ben de babama yardım ederdim. Okula devam ederken de babamın işini öğreniyordum yani." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Suriye’deki iklim özellikleri ve sosyokültürel yapının öğle saatlerinde çalışmayı desteklemiyor oluşu da bu konudaki fikirlerin belli bir noktada toplanmasını sağlamıştır. Buna göre; devlet kurumu olan okullarda da öğle saatlerinde dersler bitmekte, geri kalan vakitlerde öğretmenler ve öğrenciler diğer meslekleri icra ederek günlerini geçirmektedir. Katılımcılar, Suriye’deki eğitim sisteminde kendilerine fazlaca boş vakit kalmasından önemli bir avantaj olarak bahsetmiştir.

4.2.1.3.2. Okul Sayısının Yetersizliği

Suriye’de ilköğretim, ortaöğretim ve lise düzeyinde eğitim verilen okulların yetersiz sayıda olduğunu belirten Suriyeli gençler, bu yetersizliğe bağlı olarak sınıflardaki öğrenci sayısının çok fazla olduğunu, derslerin bu nedenle zorlayıcılığının arttığını belirtmiştir.

"Hatırladığım kadarıyla yoğun sınıf ortamı vardı yani mesela sınıfta 60 öğrenci vardı ama okulda sınıfın kendisi de buna uyumluydu okullar daha büyüktü uygun bir ortam diyemem çünkü kalabalık ortam eğitime etki edebiliyordu. Ama yine de ne bileyim alışık bir şekilde eğitimimizi alırdık ayak uydurmaya çalışırdık oradaki ortama. Sıralarda 3 kişi otururduk buradakinden farklıydı yani daha zordu orada eğitim almak çünkü hem daha kalabalıktı okul hem sıralarda 3 kişi oturunca yazı yazmak zor oluyordu ve çok ses oluyordu dersleri takip edemiyordun." (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye'de özel okullar vardı ama çok giden yoktu, çok pahalı olduğundan tercih edilmiyordu. Hayal edin, Halep şehri 4,5 milyon nüfuslu bir şehir, özel okullar iki taneydi sadece. Çünkü herkes giremez. İki tane özel liseydi sadece." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Türkiye'de okullar Suriye'deki okullardan daha bakımlı gerek yapı özellikleri daha ileride, sıralar, tahtalar, duvarlar yani okul daha bakımlı. Suriye'de eski yıkık dökük hep." (Mustafa, 23 Yaşında)

Sözü edilen okulların yanı sıra Suriye'de üniversite sayısının da yetersiz olduğunu belirten katılımcılar, az sayıda üniversite olması nedeniyle üniversiteye gidemediklerini ve pek çoğunun lise eğitiminden sonra eğitimi bıraktığını ifade etmiştir.

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep'ten Şam'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

"Üniversiteler burası gibi değildi, çok azdı, bir Halep'te vardı, bir de Şam'da, bir de Lazkiye'de vardı. Burası kadar geniş değildi yani. Özel okullar biraz pahalıydı, her yerde yoktu, Halep'te her şey vardı ama çok yoktu okullar. Burada şimdi Gaziantep'te belki aşağı yukarı bir 10 tane özel okul vardır yani. Suriye'de de aşağı yukarı her şehirde vardı ama küçük şehirlerde 1-2 tane bulursun, başka bulamazsın." (Muhammed, 21 Yaşında)

Katılımcılar, Suriye'de her ne kadar özel okullar olsa da halkın pek çoğunun ekonomik durumunun özel okulların giderlerini karşılamaya yetmediğini, bu nedenle özel okullarında düşük ve orta gelirli aileler için bir seçenek olmadığını söylemiştir. Bu durum, Suriyeli gençler arasında düşük eğitim düzeyinin yaygın olarak görülmesini açıklamaktadır.

4.2.1.3.3. Eğitim Sürecinin Zorluğu

Katılımcılar Suriye'deki eğitim sisteminin ezbere dayalı olduğunu, bu nedenle Türkiye'deki eğitim sistemine nazaran zor olduğunu ifade etmiştir.

"Eğitim sistemi Suriye'de daha zor, çünkü her şeyi klasik olarak yapıyoruz. Yani sınavlarda test yok sadece klasik var. Ben burada okudum ezberlemek falan gerekmiyor Suriye'deyken ezberlemek gerekiyor. Kitabın aynısını sınıfta yazmak gerekiyor. Mesela lise 12. sınıfı bir yıl boyunca akrabam okudu Suriye'de bir yıl boyunca bu kızı görmedik. Hep kitap okuyor, çalışıyor. Suriye'de öyle, ben burada geziyorum, lokantaya gidiyorum yani arkadaşım ile görüşüyorum. Zor değil yani." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye'nin çok zor bir eğitim sistemi vardı. Her açıdan zordu. 1-2. sınıfı başka yerde okudum. Zordu yine, kolay değildi. Arapça zaten genel olarak zor bir dil bildiğiniz gibi. Hocalar zorlamıyordu, ama eğitim sistemi Türkiye'ye göre zordu." (Hüda, 21 Yaşında)

Sınıf ve okul sayısının yetersiz olması, Suriye'de öğretmenlerin çocuk ve gençlerle birebir ilgilenebilmesinin önüne geçen en büyük engellerden biri olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitim sisteminin her açıdan zorluğunun anlatılması, Suriye'de eğitim görmüş olan gençlerin, bireysel değerlendirmelerinin pek mümkün olmamasına bağlı olarak da gelişen bir durum olarak nitelendirilebilir.

4.2.1.3.4. Güvenlik Endişesi

Suriye'nin güvenlik politikaları ve halkın güven endişesini ön planda tutan anlayışı, eğitim sisteminde de kendini göstermektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar, güvenlik endişesinin eğitim sürecindeki seçimlerini ve genel olarak eğitime erişimlerini kısıtladığını belirtmiştir.

"Bizim, Suriye'de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direkt tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum toplumda öyle bir şekilde gitmeyebilirdi şu an beni doktor görebilirdiniz Suriye'de kalsaydım mesela. Yani istediğim şeyi okuyamayacaktım. Mecbur sevmediğim işi yapacaktım orada ben. (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep'ten Şam'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

Siyaset bilimleri öğrencisi olma veya ailenin yanından uzakta okuma olguları, Suriye'de toplum tarafından çok önerilmeyen ve istenmeyen durumlar olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla ülkedeki siyasi anlayış ve sosyokültürel yapı, eğitim sürecindeki eğilimlerden, yeteneklerden ve özgür seçimlerden uzak yaklaşımların söz konusu olduğu güvenlikçi bir perspektifle gençleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

4.2.1.4. Gündelik Yaşam

Suriyeli gençlerin göç öncesi süreçte günlerini nasıl geçirdiği, sosyokültürel yapının anlaşılmasında önemli ipuçları vermektedir. Buna göre; gün içerisinde sosyal faaliyetlere katılma, ziyaretler ve kadın ve erkeğin değişen günlük ritüelleri, Suriye'deki yapının, sosyal hayatın, işlevsellik anlayışının ve yaşam kalitesinin anlaşılmasında önemli bir öncüdür.

4.2.1.4.1. Akraba ve Komşu Ziyaretleri

Suriyeli gençler, göç öncesindeki bir günlerinde büyük ölçüde akraba ziyaretlerinin olduğunu, özellikle kadınların akraba ziyaretlerine katılarak sosyal ihtiyaçların bu yol ile giderilmeye çalışıldığını açıklamıştır.

"Bize yakın oturan bir amcam vardı, bir de dedemlerin evi vardı yani. Hemen hemen her gün buluşurduk. Uzakta oturan akrabalarımız mesela dayılarım teyzelerim diğer amcalarım vs. yine de haftada 1 görürdük. Mesela anne tarafı dayı teyzelere anneannelerin evine falan haftada 1 giderdik diğer amcamlara ayda 1 mesela kesinlikle yani. Bir ay geçmeden bütün o yakın akrabalarla buluşurduk kesinlikle." (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye'de komşuluk ilişkileri çok iyi, çok yakınız. Her gün görüşürüz. Evlere oturmalara gidilir, dedikodu yapılır, kahve içilir. Her gün bir evde toplanılır. Biz hala Suriye'deki komşularımızla görüşüyoruz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Çok bağlıdır haftada bir görüşme yaparız." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı." (Mustafa, 23 Yaşında)

Komşu ziyaretleri, daha çok kadınların yaptığı bir husus olarak dikkat çekerken erkekler aynı apartmandaki akrabalarıyla daha sık görüşmektedir. Suriyeli gençlerin ifade ettikleri bu bağlam, genç kadınların sosyalleşebilecekleri tek ortam olarak komşularla görüşmek olduğunu ortaya koyarken görüşme sıklığı, akrabalık ve komşuluk bağlarının önemini kanıtlar nitelikte veriler sunmaktadır.

4.2.1.4.2. Çalışma Koşulları

Suriye'de ek iş yapmak, normal bir durum olarak nitelendirilmektedir. Buna göre; devlet memuru olanlar ve esnaflar da dahil olmak üzere pek çok insan, geçimini sağlamak amacıyla farklı işlerde çalışabilmektedir.

"Bizim yaşamımız, affedersiniz, öyle söyleyemim ama hayvan gibi yaşıyorduk. Affedersiniz, çünkü neden biliyor musunuz? Hayvan yemek yediği zaman, bir yer olduğu zaman, yattığı zaman tamam der. Ama o yaşamak değil, bizde öyle yaşıyorduk. Yemek yiyoruz, yatıyoruz başka bir şey yapmıyoruz. Çünkü bir hayat yok. Geçinmek için çok çalışmalıyız, mesela benim babam memur kadroluydu, onun maaşı en fazla ayın birinci haftasına kadar yetiyordu. Bu yüzden ek işte çalışıyordu. Çünkü memur olunca hayatını devam ettirebilmen için en az 2 işte çalışman gerekiyor." (Muhammed, 24 Yaşında)

Bu bulgu, Suriye'deki emeğin ucuz olduğunu ve gençlerin erken yaşta meslek edinmelerine ilişkin toplum baskısının nedenlerinden birini de açıklamaktadır. Bu çerçevede Suriyeli gençler erken yaşta meslek sahibi olarak evin ekonomisine destek olabilmektedir. Suriyeli gençlerin eğitim aldıkları süreçte de çalışmalarının en önemli sebeplerinden birinin ucuz işgücü olduğu düşünülmektedir.

4.2.1.4.3. Özel Dersler

Suriyeli genç kadınların ortaokuldan sonra okula devam edememeleri ve evin içerisinde kalmalarına yönelik baskı, gelir durumuna göre farklılık gösterebilecek bir bulguya işaret

etmektedir. Buna göre; yüksek sosyoekonomik koşullara sahip olan ailelerde kız çocukları ve genç kadınlar, evinde eğitim alabilmekte, özel kurslara gidebilmektedir.

"Babam Suriye'deyken bizim maddi durumumuz çok iyiydi. Özel hocalar benim evime gelirdi. Özel dersten sonra resim yapardım." (Nour, 18 Yaşında)

"Bir kız eğitim almak istiyorsa, ek olarak yani özel şeyler çalışacaksa özel ders alabilir. Öğretmen gelebilir evine. Ama durumunun iyi olması lazım. Özel okul gibi düşünebiliriz yani bunu." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Bu bulgu, yüksek sosyoekonomik koşullar da olsa kız çocukları ve genç kadınların eğitime evden devam edebildiği ve dışarıya çıkmalarına müsaade edilmemesi hususunun etkisinin burada da söz konusu olduğu anlamına gelmektedir.

4.2.1.5. Aile Dinamikleri

Suriyeli gençlerin göç öncesi süreçte aile dinamiklerine ilişkin ifadeleri, ailelerin gençlerin gelişim ve katılım süreçlerindeki rollerinin anlaşılabilmesi adına önemli görülmektedir. Bu bağlamda aile içerisindeki fertlerin rol ve sorumlulukları, sosyokültürel bir bağlamı ifade ederken Suriyeli gençler için kritik bir değer kümesine de hitap etmektedir. Bu doğrultuda, yapılan çalışmada aile içi ilişkiler ayrıntılandırılarak Suriyeli gençlerin gözünden Suriyeli ailelerin ilişki dinamikleri detaylandırılmaya çalışılmıştır.

4.2.1.5.1. Kök Aile

Suriyeli ailelerde baba figürünün ön planda olduğu ve evdeki karar verici pozisyonda yer aldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla ailedeki özellikle önemli kararlarda baba izni ön plandadır.

"Kızın gönlü olmasa aile istiyorsa şimdi burada bu konuda çok fazla bütün durumu izah edecek bir bakış açısı veremem bizim ailede normalde rıza çok önemli kadına bu konuda çok fazla hassasiyet gösterilir ama genel olarak yok yani baba istiyorsa zorla evlendirmeler oluyor yani olmuyor diyemem." (Hasan, 21 Yaşında)

"Genelde babamızın yanında konuşmayız." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Hakim olarak görücü usulü istisnaları var mı? Var tabi birbirini sevip evlenen. Ama çoğu sonuçta görücü usulü böyle geçer yine. Diyelim ki üniversitede buluşup birbirlerini beğendiler yine erkek ailesini gönderir ve görücü usulü tarzında aile rızaları olmaları gerekiyor tabi. Dışarıda görüşmeler bile böyle görücü usulüne dönüp o şekilde yaparlar." (Hasan, 21 Yaşında)

"Bizde çok farklı bir büyüğüm buradaysa babam beni sabah, akşam görmeye gönderir. Siz büyüdüğünüz zaman müstakil bir hayat arıyorsunuz. Biz öyle değil, bağımlıyız." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Müstakil bir hayat arıyorsunuz, biz müstakil bir hayat aramayız, birinin babası annesi yanındaysa hep yanında olur." (Muhammed, 24 Yaşında)

Aile büyüklerini saygı duyulan kimseler olarak nitelendiren Suriyeli gençler, evliliğe de babalarının veya ailenin diğer büyüklerinin karar verdiğini ifade etmiştir. Anne rolü ise gençlerin daha samimi ilişkiler kurabildiği, birçok şeyin paylaşıldığı ve daha fazla yakınlığın söz konusu olduğu bir biçimde tanımlanmıştır.

"Anne çocuk arası aynı yani çok iyi mesela ben her şeyi anneme söylerim günde ne yaşarsam söylerim." (Vefa, Kadın, Kadın, 23 Yaşında)

"Babaya her şeyi anlatamayız, anneye her şeyi anlatırız." (Hilal Ahmet, Kadın, 22 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler, göç öncesi süreçte Suriyeli gençlerin babalarından ziyade anneleriyle yakın ilişkiler geliştirdiğini, babalarıyla olan etkileşimlerinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir.

4.2.1.5.2. Evlilik Öncesi Süreç

Katılımcılar, göç öncesinde gençlerin hızlı bir şekilde evlendirildiğini söz ve nişanlılık süresinin kısa tutulduğunu ifade etmiştir.

"Genellikle görücü usulü oluyor, normal görüşüp anlaşıp da oluyor ama az. Genellikle hemen evlendirme durumları oluyor." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Erkek kız yakınlaşıyorlar burada. Çok rahatlar. Bizde öyle değil nişanlım var ama görüşmüyorum, çünkü evlenmedik daha. Siz garipsiniz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Evlilik öncesine çiftlerin birbirlerini tanıyabilecek bir ortam oluşmamasına özellikle dikkat edildiği öğrenilmiştir. Söz ve nişan döneminde de katılımcılar görüşme yapmadığını, evlilikle birlikte bir araya geldiğini beyan etmiştir.

4.2.1.5.3. Evlilikte Eşlerin Roller

Evlilik sürecinde erkeğin baskın rolde olmasına paralel olarak katılımcılar, evlilikle birlikte kadının eğitim sürecinden büyük ölçüde çekildiğini söylemiştir. Bu durum, Suriye’de ortaokul sonrası okullardan alınan kız çocuklarının hemen evlendirildiği bilgisiyle örtüşmektedir.

"Bence ben Suriye’de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye’de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Şimdi kadının öyle boşanma gibi bir hakkı yok mesela. Şimdi nasıl öyle bir hakkı yok? Erkek 'boşanacağım' demezse boşanmaz, boşanamaz, aldatma olana kadar tabi. Aldatma olursa mahkeme karar verir kadını erkeğinden boşayabilir ama ispat olacak yani delil olacak. Türkiye’de bu biraz değişti. "Kadın boşanabiliyor isterse. Başka yere yerleşiyor. Bunlar alışık olduğumuz şeyler değil." (Muhammed, 21 Yaşında)

Ayrıca evliliğin yürütülmesi ve sonlandırılması süreçlerinde de erkeğin hâkim perspektifte olduğu, istisnalar dışında tamamen erkeğe bağlı olarak evliliklerin sonlandırılabilirdiği öğrenilmiştir. Kadınların ise yalnızca aldatılma vakalarında boşanabildiği, bu tür durumlarda da davaların uzun sürdüğü ifade edilmiştir. Bu bulgular, kadınların evlilik içerisindeki yetkilerinin de çok sınırlı olduğu, eşinin üzerinde söz sahibi olmadığı, yalnızca çocukları ile ilişkisinde baskın bir rol üstlenebildiği bulgularını ortaya çıkarmaktadır.

4.2.1.6. Kişilerarası İlişkiler

Çekirdek aile ilişkilerinin haricinde akraba ve yakın komşularla olan ilişki boyutu ise mikro alana hizmet eden sosyokültürel dinamikler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Suriyeli gençlerin akrabaları, komşuları ve karşı cinsle ilişkilerindeki temel transaksionları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.1.6.1. Akraba ve Komşularla İlişkiler

Suriye’de akrabaların birbirine yakın yerlerde yaşaması ve genellikle çok çocuklu aileler olması, çocukluk ve gençlik dönemlerinin ağırlıklı olarak kuzenlerle arkadaşlık yapılarak geçirildiğini göstermektedir. Yapılan görüşmelerde de katılımcılar bu tür ifadelerde bulunmuş, kuzenleriyle arkadaşlık yaparak akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin bir arada yürütüldüğü açıklanmıştır.

“Yani sağladı mesela bizim hala iletişime geçtiğimiz komşularımız var 10 yıldır görüşmesek bile yani ama ondan önceki 10 yıllık bir arkadaşlık vs. olur ya yani tabi hep ziyaretler falan. Komşularla günlük bir buluşma olurdu tabi özellikle anneler konusunda anneler genellikle ev hanımı olur çocuklarda böyle yaşıtılsa hep birlikte oynar vs. günlük buluşurduk yani.” (Hasan, 21 Yaşında)

“Hep kuzenlerimizle birlikte büyürüz. Bir arada yaşıyoruz. Birlikte kalkıyoruz, birlikte yatıyoruz. Öyle oldu yani Suriye’deyken.” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

“Bizim akrabalarımız bize yakındı aynı sokakta mesela kuzenlerim vardı. Yaşıtlarımla mesela 2 günde bir kesin buluşup oynardık falan evin içinde ya da dışında” (Hasan, 21 Yaşında)

Diğer taraftan akrabalık bağlarının beşinci ve altıncı dereceden akrabalarla da sürdürüldüğü ve yakınlık atfedilmeksizin her biriyle sık sık görüşüldüğü bulgusu edinilmiştir.

“Çok fazla akraba ziyareti olur mesela biz aslen Halepli değiliz aslen Azezliyiz onun için köylü sayılırız şehirde yaşayan aslında ama aslında kökenlerimiz köy diye. Yani mesela köylere dolaşıp bayramlaşmalar yaptığımızı hatırlarım. Mesela amcalar dayılarla yetinmeyip aslında babamın amcalarına annemin teyzelerine falan hepsine uğradık yani. Genellikle ilk gün baba tarafı dedemlerin yanında öğlen yemeği yedik biz. 2. Gün anne tarafındaki dedemlere gider yemek yedik bir de dediğim o turlar 10-15 dakikalık olurdu yani böyle evlere geçer gezerdik bütün evler açık yani bayramlaşmaya randevu falan alınmaz yani giderdik mesela babamın hatta dedemin bir kuzenine dedemde bazen bizi götürürdü vs. öyle.” (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye’de komşuluk ilişkileri çok iyi, çok yakınız. Her gün görüşürüz. Evlere oturmalara gidilir, dedikodu yapılır, kahve içilir. Her gün bir evde toplanılır. Biz hala Suriye’deki komşularımızla görüşüyoruz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bizde çok farklı bir büyüğüm buradaysa babam beni sabah, akşam görmeye gönderir. Siz büyüdüğünüz zaman müstakil bir hayat arıyorsunuz. Biz öyle değil, bağımlıyız." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Göç öncesinde yaşanan bölgede hemen hemen herkesin birbirini tanıyor olması, birlikte ev oturmalarına gidilmesi ve akrabaları ziyaret etmemenin aykırı bir davranış olarak tanımlanması, kişilerarası ilişkilerde samimiyetin, hal hatır sormanın ve birbiriyle ilgilenmenin önemini açığa çıkarmaktadır.

4.2.1.6.2. Karşı Cinsle İlişkiler

Kadın-erkek ilişkilerinin göç öncesinde minimum seviyede tutulmaya çalışıldığı ve erkeklerin olduğu yerlerde kadınların olmamasına özellikle dikkat edildiği belirlenmiştir.

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye'de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye'de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye'ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

Erkeklerin sosyal alanlardaki baskınlığı, kadınları ikincil bir konumda tutmakta, yalnızca erkeğin olmadığı zamanlarda kadınların sosyal hayata katılmasına izin verilmektedir.

4.2.1.7. Suriyeli Toplumundaki Genç Algısı

Her toplumda gençlik algısı birbirinden farklı noktaları işaret etmektedir. Suriyeli toplumunda da gençlerden beklenen temel rol ve sorumlulukların neler olduğu sosyokültürel özelliklerin bir örüntüsünü oluşturmaktadır. Bu çerçevede Suriyeli

gençlerden beklenenler, görevler ve ödevler, gençlik kavramının içerisinde topluma tarafından nasıl doldurulduğunu açıklamaktadır.

4.2.1.7.1. Suriyeli Gençlerin Rol ve Sorumlulukları

Göç öncesinde Suriyeli toplumunun gençlerden neler beklediğine ilişkin sorulara katılımcılar büyük oranda benzer yanıtlar vermiştir. Bu anlamda elde edilen bulgulardan ilki Suriyeli gençlerin akrabalarla yakınlık kurmasıdır. Toplum tarafından akrabalarla olan mevcut bağların korunmasında gençlerin bir aracı olarak görüldüğü düşünülmektedir.

"Direkt öyle söyleyeyim komşu geleneğinde sen nasıl anne babanın sözünü dinliyorsan komşunun da sözünü dinleyeceksin ihtiyaçlarını da karşılayacaksın mesela diyelim çok saygı duyulur sözü dinlenilmesi bekleniyor öyle." (Hasan, 21 Yaşında)

Öte yandan gençlerden evlilik ve diğer önemli konularda ailelerinin uygun gördüğü seçenekleri kabul etmesi ve itiraz etmemesi beklenmektedir.

"Genellikle anneler, teyzeler, halalar kız bakarlar. Beğenirlerse söz, nişan, ondan sonra evlilik. Şöyle, eskiden kız beğenirse de evlenilirdi ama şu anda yok sadece bazı ailelerde var. Türkiye çok etkiledi. Kısa sürede çok hızlı değişti." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Mesela birini istemeye geldiğinde ailemiz karar veriyordu. Gelecek kişiye bile bazen aile karar veriyordu. Genelde görücü usulü oluyordu. Kız istemezse bile aile isterse evlenilirdi. Her şeye aile karar verirdi, nerede yaşanılacağına kadar. Zaten Suriye'de okusa okumasa fark etmez, hemen evlenilsin istenirdi. Kızlar 14-15 yaşında en geç evlenilsin istenirdi, çok okutmazlardı kızları. Erkekler de hemen iş sahibi olsun ve evlenilsin istenirdi tabii erkekler okuyabilirdi de ama kızlar evlenince okuyamazlardı." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençlerden beklenen diğer bir sorumluluk ise ailesine yakın yerde yaşamasıdır. Bu nedenle yaşadığı yere uzak bir bölgede çalışması veya eğitim almasına izin verilmemekte, bu tür durumlar desteklenmemektedir.

"Şimdi Suriye'nin şehir, mahalle kültürü Türkiye'ye nazaran o yabancılaşma hala yoktu ben çıkana kadar. Hala öyle, toplum baskısı demeyeyim ama toplumun gözü hep var. Burada neden yok? Çünkü orada aşiretle yönetilen çoğu yer var. Komşu gölgesi var, ayıp işi, toplumun gözü vs. zaten"

kaçamazsın o gözden çünkü şehirde kalacaksın şehirde oturacaksın aynı şehir aynı mahalle aynı köklü insanlar hala oturuyor vs. onun için o baskı var. Burada neden yok çünkü yabancılaşma var mekân konusunda bir yerden bir yere göç var mesela köyden şehirde okumak için yapılan buradaki göçler. Orda hiç bu kadar değil çünkü burada üniversiteler çok ve öğrencinin şehirden okuması için çıkması çok normal bir şey değil, orada bu kadar normal değil. Özellikle en büyük 2 nüfuslu şehir de üniversite vardı mesela Halep'te yaşayan Halep'in dışına okumaya gitmez ben öyle bir ortamdaydım onun için aynı şehirde kalıyorsun aynı gelenek aynı insanlar hep o göz vs. var burada o kadar yok. Hatta 2012 sonrası Suriye'deki zorunlu iç göçlerden dolayı o yabancılaşma yaşanmaya başladı artık o toplumun baskısı o kadar görünmez çünkü o kadar büyük aileye yakın oturmuyor insanlar.” (Hasan, 21 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların ise genç erkeklerin olduğu yerlerde olmaması, önceliğin daima erkeklere verilmesi beklenmektedir. Bu durum, kadınların sosyal yaşama katılımlarını büyük ölçüde kısıtlamaktadır.

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye'de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye'de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye'ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

Diğer taraftan Suriyeli erkeklerden de meslek sahibi olmaları ve erken yaşta kendi işlerini kurması beklenmektedir. Eğitim hayatına devam edenlerden ise dil öğrenmesi özellikle beklenmekte İngilizce ve Fransızca dillerine hâkim olması talep edilmektedir.

"Kendi ayakları üstünde durması, topluma faydalı bir birey, kendi fikirlerini kendi inşa etmesi, hem topluluğa faydalı ve katkılı olması yönünde çalışmalar yapması, genellikle işte hukuk, tıp bu alanlarda okuması, onun dışında dile çok önem veriliyordu. Bu yüzden dil öğrenmesi beklenir gençlerin." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Daha çok Fransızca falan vardı, burada yok, onu fark ettim. Bir de İngilizceye bayağı önem veriyorlardı, Fransızca ve İngilizceye bayağı önem veriyorlardı." (Semih, Erkek, 15 Yaşında)

"Suriye'de okuyup, okulu bitirip, mesela İngilizce öğrenmiş, para kazanmak istiyorsa bir kişi, Suriye'de bir iş yapmaz, genelde Suriye dışına gitmelidir. Bu yüzden her büyük ailede en azından 1-2 kişi Suriye dışında çalışıyordu. Katar, Dubai, zengin Arap ülkelerine gidiyorlardı." (Muhammed, Erkek, 23 Yaşında)

“Okuduysan ‘Avrupa’ya git’, ‘Dubai’ye git’ derler. Suriye’de okuyup para nasıl kazanacaksın?” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Suriyeli genç erkeklerden beklenen bu rol ve sorumluluklar, temelde yurt dışına çıkma ve göç etme olgularına da işaret etmektedir. Nitekim dil öğrenen gençlerin yurt dışında bir iş bulmaları ve uzmanlıklarını Avrupa veya diğer Arap ülkelerinde geliştirmeleri beklenmektedir.

4.2.1.7.2. Suriyeli Gençlerden Gelecek Beklentisi

Suriyeli toplumunun, gençlerden geleceklerine ilişkin beklentileri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır. Eğitim hayatına devam ederek lisans veya lisansüstü mezunu olan Suriyeli gençlerden iyi bir meslek sahibi olmaları ve yüksek maaş almaları beklenmektedir. Ayrıca sayıları az da olsa Suriyeli toplumunda kız çocuklarının eğitime önem veren ailelere rastlanabilmektedir. Bu ailelerin de çocuklarının eğitim hayatına devam etmeleri beklenmekte, evlilik süreci ertelenmektedir.

"Şimdi burada yine kültürle ve okumaya çok fazla önem vermeyen kesim ayrımı yapmak zorundayım çünkü ikisi de toplumda yeri çok olan bir kesim yani biri diğerine göre daha fazla diyemem onun için mesela kültürlü ailelerde diyelim. Okuması bekleniyor iyi notlarının olması bekleniyor. İyi okul hatta iyi okul demeyim zaten altı üstü 4 tane devlet üniversitesi vardı ama iyi bölüm mesela. İyi bölümden iyi maaş beklenir." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Bir bomba saldırısına uğradık, çok korktuk, o yüzden çikalım dedik. Oturduğumuz mahalle bombalanmıştı. Okullar da kapatılmıştı, benim ailem okumaya çok önem veren bir aile, o yüzden eğitimimize devam edelim diye buraya geldik." (Mehe, 22 Yaşında)

"Kendi ayakları üstünde durması, topluma faydalı bir birey, kendi fikirlerini kendi inşa etmesi, hem topluluğa faydalı ve katkılı olması yönünde çalışmalar yapması, genellikle işte hukuk, tıp bu alanlarda okuması, onun dışında dile çok önem veriliyordu. Bu yüzden dil öğrenmesi beklenir gençlerin." (Muhammed, 23 Yaşında)

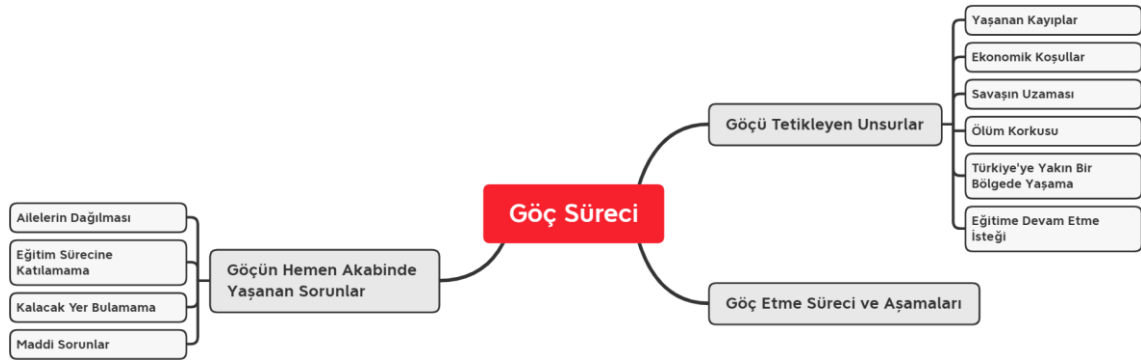
Eğitim almaya devam etmeyen gençlerden ise hızlıca meslek sahibi olarak kendi işlerini kurması beklenmektedir. Bu doğrultuda eğitim hayatına devam edemeyen gençlerin evliliğe hazır hale gelebilmeleri amacıyla meslek sahibi olmaları kendilerinden beklenen en temel ödev olarak araştırmanın bulguları arasında yer almıştır.

“Diğer kesimde ise işte okumayacaksın evde boş oturmayacaksın bir meslek sahibi olacaksın. Mesela tüccar oğulları okuyacaksa bile 2. 3. Sınıftan beri bir yerde çalışmak için çocuğunu çalıştırır çünkü kimse boş oturamaz herkes meslek sahibi olacak sonuçta ve çalışacak öyle bekleniyor.” (Hasan, 21 Yaşında)

4.2.2. Göç Süreci

Türkiye, 2011 yılının Nisan ayından bu yana Suriye’den Suriye İç Savaşı’na bağlı olarak göç almaktadır. Bugüne kadar devam eden göçler, farklı bölgelerden farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Yapılan çalışmada da gençler savaşın merkezde olduğu farklı nedenler üzerinde durarak göçün büyük oranda son seçenek olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular göçü tetikleyen temel unsurlar, göç etme süreci ve aşamaları ile göçün hemen akabinde ilk karşılaşılan sorunlar olarak kompartmentalize edilmiştir.

Şekil 9: Göç Süreci Temasının Alt Temaları

4.2.2.1. Göçü Tetikleyen Unsurlar

Araştırmaya katılan katılımcılar, farklı nedenlere bağlı olarak göç ettiklerini ifade etmiş, bu doğrultuda ilgili başlıktaki nedenler önceliklendirilebilmiştir. Buna göre; Suriyeli gençler, aileleriyle veya tek başına olan göç etme deneyimlerini kayıp sürecinden eğitime devam etme isteğine kadar geniş bir yelpazede detaylandırmıştır.

4.2.2.1.1. Yaşanan Kayıplar

Suriye İç Savaşı'nda pek çok birey, akrabalarını ve diğer yakınlarının kaybını deneyimlemiştir. Nicel bulgularda da belirtilen bu olgu, bu alanda detaylandırılmış ve verilen kayıpların göç etme motivasyonunda önemli bir faktör olduğu bulgulanmıştır.

"Ben ülkemi çok severim ama ülkemi istemediğim şartlardan dolayı bırakmak zorunda kaldım. Babam bizi çıkarttı, bu kişisel bir karar değildi. Çıkma sebebimiz; babamın bir dayısı vardı, 40 kişilik bir binada yaşıyorlardı, o bina bombalandı, hamile kadın ve 6 çocuk öldü. O tehlike bize gelebilirdi çünkü yakınlardaydık. Çatışmalar oluyordu, babam başka yerdeydi, biz başka yerdeydik, bizi bırakıp sürekli gidiyordu. Türkiye'den güvenli başka yer yoktu o yüzden çıktık." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye savaşının ilk günlerinden bu yana Türkiye'deyim. Birçok insanın annesi, babası, dedesi sınır bombalanırken birçoğu öldü. Ben onu yaşamadım hamdolsun. Sadece halamın iki çocuğu vefat etti o şekilde. Türkiye'ye gelmek zorunda kaldık Halep'ten. Yani çok küçüğüm daha, o sesler kulağımda. Biz birilerini kaybetmemek için geldik aslında. İyi ki de erkenden gelmişiz, sonra daha kötü oldu zaten." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Maalesef arkadaşlarım vardı orada ama yarısı öldü. Bizim okula bomba attılar, arkadaşlarımın yarısı öldü. Gelmek zorundaydık." (Youtuber, 17 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı, kayıp süreci ile göçü doğrudan ilişkilendirmiştir. Bu çerçevede katılımcılar, yakınlarını kaybetmelerinin ardından göçü ön plana alarak Türkiye'ye gelmenin doğru olacağını düşünmüştür. **Tablo 30**'daki bulgularla birlikte değerlendirildiğinde Suriyeli gençlerin önemli bir bölümünün yakınlarını kaybettiği görülmektedir. Dolayısıyla yakınları kaybetmenin Türkiye'ye göç etmede etkili bir faktör olduğu değerlendirilmektedir.

4.2.2.1.2. Ekonomik Koşullar

Katılımcıların göç etme motivasyonlarını etkileyen diğer bir bulgu da Suriye'de savaştan sonra ekonomik koşulların ağırlaşması ve satın alma gücünün düşmesi olmuştur.

"Savaştan dolayı kıyafet alınamaz oldu, bayramlar da bitti. Her şey çok pahalı oldu. Ölüm korkusu ayrı, yaşamak ayrı. Çok çocuk var. Ne yapacaksın? Göç edeceksin. Halep'ten başka bir yere göç edemezsin. Mecbur Türkiye'ye gideceksin. Şimdi güneye gidip Ürdün'e mi gidersin yoksa Birkaç

saatte Türkiye'ye mi geçersin? Türkiye 'gel' diyor, Ürdün'de durumlar çok kötü, biliyoruz. Göç etmek istemiyoruz tabi ki, son ana kadar bekledik. Ama bomba düşüyor, tarlan yanıyor, bomba düşüyor akrabaların, komşuların ölüyor. En son Türkiye'ye geldik." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Savaşta öyle bir şey oldu ki! Şimdi, bir şey alacaksın, paran var, ama alacağın şeyi bulamıyorsun. Sonra bulacaksın mesela, alamıyorsun. Ya satmıyorlar ya da çok pahalılanmış oluyor yani. Aç kalmamak için göç ediyorsun mecbur." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı Suriye'de ekonomik koşulların da önemli bir etken olduğunu ifade ederken savaş sırasında tarlaların yanması, ihtiyaç duyulan malzemelerin bulunmamasına başlaması ve artan enflasyona bağlı olarak geçim sıkıntısının yaşanmaya başlamasının göçü tetiklediğini ifade etmiştir. Bu bağlamın yanı sıra aynı katılımcıların göçün son seçenek olduğunu söylemesi de önemli bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında göç edenlerin önemli bir bölümünün büyükşehirlerden geldiğini gösteren **Tablo 10**'daki bulgu, yukarıdaki ifadelerle bir arada ele alındığında tarım ve hayvancılıkla uğraşan Suriyeli ailelerin ekonomik sorunlarla daha küçük bir oranda karşı karşıya kaldığı görülebilmektedir. Buna göre; Türkiye'ye ekonomik koşullara bağlı olarak göç eden Suriyeli aileler, daha çok büyükşehirlerde yaşamaktadır. Bu nedenle büyükşehirlerden gelmiş olan Suriyeliler, sıklıkla hayat pahalılığından söz ederken bu olgu köylerde etkisini daha geç hissettirmiş, kırsal kesimlerden gelen Suriyelilerin sayısının da böylece büyükşehirlerden gelenlerden daha az olduğu araştırma sonuçlarında ortaya çıkmıştır.

4.2.2.1.3. Savaşın Uzaması

Savaşın uzaması ve ülkenin diğer bölgelerine sıçraması da göçü tetikleyen bir diğer faktör olarak bulgular arasında yer almaktadır.

"Biliyorsunuz biz savaştan geldik, gelmiyorduk en son uçaklar falan geldi, o yüzden mecburen terk ettik bölgemizi yani." (Kevser, 25 Yaşında)

"Biz şehirde yaşıyorduk, sonra bombalanınca, bir süre sonra bombalanınca şehir, köye gittik. Köyde yaşamaya başladık. Sonra savaş köye gelince mecbur artık, anladınız..." (Kevser, 25 Yaşında)

"Türkiye'de yaşamımız daha iyi çünkü savaş var orada hala. Mesela elektrik, su yok, burada devlet daha iyi." (Youtuber, 17 Yaşında)

Savaşın uzaması, bayındırlık noktasında ciddi sorunların yaşanmasına yol açarken elektrik ve su kesintilerinin artması, bazı bölgelere elektrik verilememeye başlaması, insanların göç etmesini tetiklemiş görünmektedir. Ayrıca uzayan savaşla birlikte etkilerin diğer yerleşim yerlerine de uzanması, araştırmaya katılan gençlerin göç etme nedeni olarak belirttiği diğer bir bağlamı oluşturmaktadır. Buna göre; savaşın uzamasıyla önce buldukları yerden Suriye'deki başka bir bölgeye göç ettiğini ifade eden Suriyeli gençler, göç ettikleri bu bölgelerin de savaşa içerilmesinin ardından Türkiye'ye göç etme kararı aldığını beyan etmiştir.

4.2.2.1.4. Ölüm Korkusu

Suriye İç Savaşı'nın yoğun olarak yaşandığı bazı bölgelerde katılımcıların daha kısa sürede göç ettiği fark edilmiştir. Bu doğrultuda savaşın en büyük etkilerinin bulunduğu ve ilk yıllarda bombalanan bölgelerden gelen göçlerde ölüm korkusunun en önemli öncül olduğu görülmektedir.

"Suriye'deyken içimde hep bir korku vardı ya 'ben ne zaman öleceğim?' diye. Uçak gelince bombaların sesini duyunca hep korku vardı içimde. Normal zamanda da sanki sürekli ölmeyi bekler gibiydik korku içinde, burada rahatladık. Artık oturup ölmeyi beklemiyoruz, yaşıyoruz." (Nour, 18 Yaşında)

"Savaş yüzünden çıktım, hem de uçak seslerinden bomba seslerinden çok korkardım. Öğrenciydim, bir de okula giderken bile bomba sesleri, uçak sesleri, ondan da korkuyordum. Savaşta tamamen 3 yıl yaşadık, savaşın içinde memleketimizden en son çıkan aile bizim aile. Hiç kimse kalmadı, biz çıktığımızda tamamen bomboştuk. Bu yüzden çıkmak zorunda kaldık. Buraya, Türkiye'ye geldiğimizde 1 ay, 2 ay, en fazla 6 ay kalır sonra döneriz, diye düşündük. Türkiye'ye geldiğimizde evlerimiz, dükkânlarımız bombalandı, her şey gitti zaten ve şimdiye dek kalmak durumunda kaldık Türkiye'de." (Dua, 18 Yaşında)

Savaşın ilk yıllarında gelen katılımcılar, savaşın kısa süreceğine ilişkin fikirleri olduğunu, bu nedenle yanlarına pek bir eşya da almadığını ifade etmiştir.

4.2.2.1.5. Türkiye'ye Yakın Bir Bölgede Yaşama

Savaş öncesinde Türkiye sınırında yaşayan Suriyeli gençler, savaşla birlikte Türkiye'ye göç etme kararı aldığını söylemiştir. Dolayısıyla göçü tetikleyen unsurlardan bir diğeri olarak yakınlık algısının da önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir.

"Bizim sınıra yakındı. Türkiye'den Türkmen Dağı sınıra çok yakındı. Yani 3 saatlik yoldu sadece, o yüzden burayı seçip geldik." (Kevser, 25 Yaşında)

"Savaş nedeniyle geldik ama bizim ailenin birçoğu zaten savaştan önce Türkiye de yaşıyordu, dayılarım olsun, bazı amcalarım olsun Türkiye'ye yerleşmişlerdi. Sınırdan görüşüyorduk, gelip gidiyorduk ama bizim ailemiz savaş nedeniyle geldi." (Ceylan, 25 Yaşında)

Türkiye'ye yakın bölgelerde yaşayarak savaşla birlikte göç eden gençlerin Türkmen olması, "yakınlık" algısının yalnızca coğrafya düzeyinde değil, etnik düzeyde de geçerli olduğunu düşündürmektedir. Buna göre; araştırmaya katılan Suriyeli gençler arasında Türkmen olmanın ve Türkiye'ye yakın bölgelerde yaşamının Türkiye'ye göçü tetikleyen faktörler arasında yer aldığı söylenebilmektedir.

4.2.2.1.6. Eğitime Devam Etme İsteği

Savaşla birlikte kamu hizmetlerinin de önemli bir kısmının kesintiye uğramasının, savaştan doğrudan etkilenmeyen bir kısım Suriyelilerin göçünü de tetiklediği görülmektedir.

"Bir bomba saldırısına uğradık, çok korktuk, o yüzden çikalım dedik. Oturduğumuz mahalle bombalanmıştı. Okullar da kapatılmıştı, benim ailem okumaya çok önem veren bir aile, o yüzden eğitimimize devam edelim diye buraya geldik." (Mehe, 22 Yaşında)

Mevcut araştırma, Suriyeli gençlerin genel olarak liseden sonra okulu bıraktıklarını gösteren **Tablo 14** ve **Tablo 15**'teki bulgularla benzeşen bir şekilde az sayıda Suriyeli gencin eğitim için Türkiye'ye göç ettiğini göstermektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcılardan biri, okulların kapatılmasının Türkiye'ye göçü tetikleyen tek faktör olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla sayısı az da olsa eğitime verilen öneme paralel olarak Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli gençlerin olduğu da söylenebilmektedir.

4.2.2.2. Göç Etme Süreci ve Aşamaları

Savaşın ilk yıllarında Türkiye'ye göç eden Suriyeli gençlerin, savaşın kısa süreceğine ilişkin genel kanısı, Türkiye'de kısa süre kalınacağı ve hemen ardından Suriye'ye dönüleceği fikrini ön plana çıkarmıştır. Ancak sürecin beklenenin aksine uzaması, ilk yıllarda gelen Suriyeli gençleri ve onların ailesini ikincil ve üçüncül göçlere maruz bırakmıştır.

"Kendi evimize taşınmadan önce başka bir evde yaşadık buraya gelince birkaç yıl. Ev vermek istemeyenler oldu, sonra, kira pahalı geldi. Eve taşınmak o kadar zor oldu ki." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Şöyle savaş çıkar çıkmaz Türkiye'ye geldim, Türkçeyi hiç bilmiyorum. Hatay'a geldik, 'Hatay'dan hemen döneriz' dedik bir ay sonra. Çünkü yanımıza eşya bile almadık, savaş çıktı ben daha savaşın ne olduğunu bilmiyorum, bir şey olduğunu görüyorum ama ne olduğunu bilmiyorum. Türkiye'ye çıkmamızın bir sebebi vardı: çıktığımızda işte tekrar döneceğiz diye çok fazla eşya almadık. Bir merkeze gittik (Geçici Barınma Merkezi'ni kastediyor). Ama aile dağıldı, babamın işi, uzun yıllardır yapıyordu, iyi yerlere gelmişti savaştan dolayı işini kapattı ve kaybetti." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Biz şehirde yaşıyorduk, sonra bombalanınca, bir süre sonra bombalanınca şehir, köye gittik. Köyde yaşamaya başladık. Sonra savaş köye gelince mecbur artık, anladınız..." (Kevser, 25 Yaşında)

Geçici Barınma Merkezleri'nin savaşın hemen akabinde gelen Suriyeli gençler için ilk güzergâh olduğu da diğer bir bulgudur. Bu bulgu, savaşın kısa sürede biteceği bulgusuyla örtüşmektedir. Nitekim Türkiye'deki Geçici Barınma Merkezleri'nin de savaşın uzamasıyla birlikte kapanmaya başlaması, Suriyelileri kampları terk etmek zorunda bırakmış, böylece ülkede farklı bölgelere dağılarak kiralık ev tutmaya çalışmışlardır.

"Suriye'den geldik, bir evde kaldık, orada yaşayamadık, eşimin aldığı para o zamanlar 300'dü. Eşim ve 2 tane çocuğumun bezi vardı, sütleri, mamaları vardı, yetmiyordu, o yüzden eşim dedi 'kampa gitmek zorundayız'. Ondan sonra kampa girdik zaten Biraz sıkıntı yaşadık orada. Mesela kart veriyorlardı içinde para var. Onla da işte çocuklarımın ihtiyaçlarını alırdım, mamalarını, bezlerini, yoğurdumu falan alırdım, idare ederdim." (Kevser, 25 Yaşında)

"İlk geldiğimizde bir tane arkadaş vardı, o bir köye götürdü, köy muhtarına. Onlarda 15 gün falan kaldık. Ev falan tutmadık sağ olsun, onlar evlerinde ağırladılar. Biz 7 kişiydik aile olarak kardeşler, baba, anne. Onlar ağırlamıştı"

bizi sağ olsun, 15 gün falan kaldık. O süreçte bir eve baktık falan ama kimse kiralamadı, evine falan da almadı. Tabi ki yapamadık iş falan hiçbir şey yok, ondan sonra kampa geçtik, kampa kaldık." (Vefa, 23 Yaşında)

"Suriye'den gelince ev tutma sürecimiz şöyle: ilk geldiğimizde Türkiye'de hiçbir yeri bilmediğimiz için biz çadır kentte yaşadık. 4 yıl biz çadırda kalmıştık. Çadır kentler işte biliyorsunuz herhalde. Sonra çıkmak zorunda kaldık. Çıktık ev bulma süreci çok zor bir işti çünkü burada çoğu kişi 'Suriyelilere ev vermiyoruz' diyor. Biraz zor ev bulduk biz. Babamın çalıştığı patronunun bir tanıdığı olarak yani biz yine kendi çabamızla bulmadık. O söylemiş işte 'iyi insanlar' tarzında. Onlar da ona güvenerek evi bize kiraladılar. Açıkçası biraz zordu." (Ceylan, 25 Yaşında)

Erdoğan (2022)'ın çalışmasında da Suriyeli ailelerin yarısından fazlasının birçok kez taşınmak zorunda kaldığını gösteren bulgulara yer verilmektedir. Yanlarında yeterince eşya getirememek, savaşın uzaması nedeniyle kamptan ayrılmak zorunda kalmak gibi travmatik yaşantılara sahip olması, Suriyeli gençlerin bu dönem içerisindeki yaşam kalitelerini ve sosyal işlevselliklerini olumsuz etkilemiştir. Nitekim kamp içerisinde yalnızca Suriyelilerin bulunması ve kampların kapatılmasına ilişkin alınan hızlı kararlar, Suriyeli gençlerin Türkiye içerisinde de çeşitli göçlere maruz bırakıldığını kanıtlar nitelikte bilgiler sunmaktadır.

4.2.2.3. Göçün Hemen Akabinde Yaşanan Sorunlar

Suriyeli gençlerin bir kısmının göç sonrası ilk durağı Geçici Barınma Merkezleri olurken bir kısmı de evlerde ikamet etmeye başlamıştır. Türkiye'ye geline ilk süreçte, pek çok genç çeşitli sorunlar deneyimlediğini ve bunlara ayak uydurmakta güçlük çektiğini ifade etmiştir.

4.2.2.3.1. Ailelerin Dağılması

Suriyeli gençlerin önemli bir kısmı 2013, 2015 ve 2018 yıllarındaki olaylardan etkilenecek Türkiye'ye göç ettiğini söylemiştir. Bu yılların her biri, Suriye'deki iç savaşın seyrinin değişti ve belli bölgelerdeki insanların göçe zorlandığı, buna paralel olarak göç patlamalarının yaşandığı yıllara tekabül etmektedir. Türkiye'ye özellikle bu yıllarda gelen Suriyeli gençler kargaşalar, farklı ülkelere iltica etme, farklı şehirlerdeki Geçici Barınma Merkezleri'ne transfer olma ve farklı bölgelerde kiralık evler bulabilme nedenlerine bağlı

olarak ailelerinin farklı bölgelere dağıldığını, akrabalarının bir kısmının kendilerinden oldukça uzak bölgelere yerleşebildiğini açıklamıştır.

"Şöyle, savaş çıkar çıkmaz Türkiye'ye geldim, Türkçeyi hiç bilmiyorum. Hatay'a geldik, 'Hatay'dan hemen döneriz' dedik bir ay sonra. Çünkü yanımıza eşya bile almadık, savaş çıktı ben daha savaşın ne olduğunu bilmiyorum, bir şey olduğunu görüyorum ama ne olduğunu bilmiyorum. Türkiye'ye çıkmamızın bir sebebi vardı: çıktığımızda işte tekrar döneceğiz diye çok fazla eşya almadık. Bir merkeze gittik (Geçici Barınma Merkezi'ni kastediyor). Ama aile dağıldı, babamın işi, uzun yıllardır yapıyordu, iyi yerlere gelmişti savaştan dolayı işini kapattı ve kaybetti." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Maddi yönden çok sorun yaşadık, aile yönünden çok sorun yaşadık, psikolojik olarak çok sorun yaşadık. Düşünsenize kendi hayatınızı yıllar boyu biriktiriyorsunuz ve birden yok oluyor, yılların emeği bir anda gidiyor. Babamın psikolojisi çok fazla bozuldu ve bu bize yansdı. Türkiye'ye geldiğinde kimsesi yoktu." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Herkes bir yana dağıldı, bazı akrabalarımın, kuzenlerimin yani, nereye gittiğini bile bilmiyorum. Ne yaptılar, ne oldu, ne yapıyorlar? Bilmiyorum." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Göçün sırasında yaşanan bu dağılmalar, Suriyeli gençler üzerinde önemli izler bırakmıştır. Nitekim önceki başlıklarda da değinilen sosyokültürel yapıya ilişkin bulgularda akrabalık ilişkilerinin önemli birer sosyal destek mekanizması iken bu durumun zayıflaması veya ortadan kalkması, Suriyeli gençleri olumsuz etkilemekte, yaşam kalitelerini sarsmaktadır.

Suriyeli haneler **Tablo 18** ve **Tablo 19**'da da gösterildiği üzere Türk toplumuna göre genellikle daha kalabalıktır ve akrabalarıyla sık sık görüşen, akrabalık bağına önem atfeden **Tablo 26** ve **Tablo 27**'deki verilerin ortaya koyduğu sosyokültürel bir dinamiğe sahiptir. Türkiye'ye göç etme sürecinde çeşitli nedenlere bağlı olarak Suriyeli ailelerin farklı dilimlerde göç etmiş olmaları, Türkiye tarafında İl Göç İdaresi'nin Suriyeli aile fertlerini farklı illere yerleştirmelerine neden olmuştur. Bu nedenle ailelerin dağıldığı ve Suriyeli gençlerin pek çok akrabasını uzun süre göremediği, literatürdeki diğer çalışmalarda da vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2022). Bu çalışmalar aynı zamanda İl Göç İdaresi'nin farklı

4.2.2.3.2. Eğitim Sürecine Katılamama

Göçün hemen sonrasında eğitim olgusu, Suriyeli gençler için ilk seçenekler arasında yer almamıştır. Bu nedenle Suriyeli aileler, Türkiye'ye göç etmelerinin ardından çocuklarının eğitimini büyük ölçüde öncelememiştir.

"2015'te daha Suriyeliler Türk okullarına, Geçici Eğitim Merkezleri vardı, girmiyorlardı, ben ilk girenlerdenim, istemiyorlardı (Suriyeli aileleri kastediyor)." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Büyük bir kavga ile geldik zaten, kardeşlerim, ablalarım, annem... Geldik Türkiye'ye, bir ev tuttuk önce. Ama cebimizdeki para çok değil zaten geri döneriz belki diye. Ev tuttuk şimdi, hemen çalışmak lazım, çalışmamız lazım yani. Mobilyacı, çaycı, taşıma işi... 15 yaşında olunca burada öyle para çok olmuyor, kendimizi idare ettik, bunun için işe girdik. Eğitim alma falan sonra, yani önce açlıktan kaçmak için geldik zaten, önce eğitimi düşünmezsin, düşünemezsin yani, önce karnın aç olmayacak, kardeşlerin aç olmayacak, ablaların aç olmayacak. Sonra gidersen yani okuluna. Benim de oldu da herkesin geldiğinde 1 yıl falan hatta belki 2 yıl kaybı olmuştur. Herkesin değilse de çoğu kişinin yani olmuştur, diyebilirim." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Suriyeli ailelerin çocuklarının eğitimine öncelik vermemesi, kısa sürede Suriye'ye geri dönecek olma ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyma faktörlerinden derin bir biçimde etkilenmiştir. Bu çerçevede Suriyeli gençler, bahsedilen iki faktörün etkisine paralel olarak Türkiye'ye gelmelerinin ardından bir süre eğitim almayı düşünmediklerini beyan etmiştir.

4.2.2.3.3. Kalacak Yer Bulamama

Özellikle Geçici Barınma Merkezi'nde kalmayarak ev tutmaya çalışan Suriyeli ailelerin en çok yaşadığı sorunlar arasında kiralık ev bulamama gelmektedir. Buna göre; kiraların, Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerde hızla yükselmesi, Suriyeli ailelerin iş sahibi olmamaları, az nüfuslu bölgelere çok sayıda Suriyeli ailenin göç etmesi ve yerel halkın evlerini Suriyelilere kiraya vermek istememelerine paralel olarak Suriyeli gençler, kiralık ev bulmakta güçlük çektiğini ifade etmiştir.

"Kendi evimize taşınmadan önce başka bir evde yaşadık buraya gelince birkaç yıl. Ev vermek istemeyenler oldu sonra, kira pahalı geldi. Eve taşınmak o kadar zor oldu ki." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Evleri sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları için, bir evden bir eve taşınmak zorunda kaldıkları için pek fazla eşya alamıyoruz. Mesela yatak odası yok bizim. Ev sahibi sürekli evini istiyor birkaç ay oturduktan sonra 'ben oğlum evlendirmek istiyorum', 'evimi istiyorum' diyor, çıkmak zorunda kalıyoruz. Suriyeli olduğumuz için hep evde bir şey bozuk görseler 'çıkın' diyorlar ama bu herkesin başına gelebilir. 'Pissiniz, ev kokuyor' diyorlar hep." (Dua, 18 Yaşında)

"Suriye'den gelince ev tutma sürecimiz şöyle: ilk geldiğimizde Türkiye'de hiçbir yeri bilmediğimiz için biz çadır kentte yaşadık. 4 yıl biz çadırda kalmıştık. Çadır kentler işte biliyorsunuz herhalde. Sonra çıkmak zorunda kaldık. Çıktık ev bulma süreci çok zor bir işti çünkü burada çoğu kişi 'Suriyelilere ev vermiyoruz' diyor. Biraz zor ev bulduk biz. Babamın çalıştığı patronunun bir tanıdığı olarak yani biz yine kendi çabamızla bulmadık. O söylemiş işte 'iyi insanlar' tarzında. Onlar da ona güvenerek evi bize kiraladılar. Açıkçası biraz zordu." (Ceylan, 25 Yaşında)

Araştırmaya katılan Suriyeli gençlerin neredeyse tamamı ev bulmakta güçlük çektiğini, kiralık ev sorunlarının yaşandığını açıklarken Türkiye'ye göç etmelerinin ardından Geçici Barınma Merkezleri'nde kalmaya başlayan ve bir süre sonra ev tutmaya karar veren Suriyeli ailelerin görece daha az zorluk yaşadığı öğrenilmiştir.

4.2.2.3.4. Maddi Sorunlar

Savaşın kısa süreceğine ilişkin inancın en kritik sonuçlarından biri, Türkiye'ye göç eden ailelerin yanlarına çok az eşya almalarının olduğu görülmektedir. Suriyeli gençler, Suriye'den hiçbir şey getirmemeye gayret ettiklerini, kısa sürede geriye döneceklerine olan inancın güçlü olduğunu, bu nedenle Türkiye'ye gelinen ilk süreçte maddi sorunlar yaşadığını ifade etmiştir.

"İlk zamanlar geldiğimizde ekonomik olarak durum biraz kötüydü çünkü Suriye'deki evimiz bombalandı kendi arabamız vardı, onu satmak durumunda kaldık, kiraya çıktık. Bir ay boyunca yerde hiçbir şey yoktu, kışa denk gelmişti, soğukta o şekilde kaldık." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Şöyle savaş çıkar çıkmaz Türkiye'ye geldim, Türkçeyi hiç bilmiyorum. Hatay'a geldik, 'Hatay'dan hemen döneriz' dedik bir ay sonra. Çünkü yanımıza eşya bile almadık, savaş çıktı ben daha savaşın ne olduğunu bilmiyorum, bir şey olduğunu görüyorum ama ne olduğunu bilmiyorum."

Türkiye'ye çıkmamızın bir sebebi vardı: çıktığımızda işte tekrar döneceğiz diye çok fazla eşya almadık. Bir merkeze gittik (Geçici Barınma Merkezi'ni kastediyor). Ama aile dağıldı, babamın işi, uzun yıllardır yapıyordu, iyi yerlere gelmişti savaştan dolayı işini kapattı ve kaybetti." (Mamnun, 17 Yaşında)

Diğer taraftan Türkçe bilmeme ve buna paralel olarak iş bulmakta güçlük çekme gibi sorunların da olması, maddi sorunların daha derinden deneyimlemesi olgusunu güçlendirmiştir. Suriyeli gençler, önemli oranda Türkiye'ye geldikleri süreçte çalışmak zorunda kaldıklarını, bu nedenle eğitime de devam edemediklerini ifade etmiştir.

"Suriye'den geldik, bir evde kaldık, orada yaşayamadık, eşimin aldığı para o zamanlar 300'dü. Eşim ve 2 tane çocuğumun bezi vardı, sütleri, mamaları vardı, yetmiyordu, o yüzden eşim dedi 'kampa gitmek zorundayız'. Ondan sonra kampa girdik zaten Biraz sıkıntı yaşadık orada. Mesela kart veriyorlardı içinde para var. Onla da işte çocuklarımın ihtiyaçlarını alırdım, mamalarını, bezlerini, yoğurdumu falan alırdım, idare ederdim." (Kevser, 25 Yaşında)

"Açıkçası bir şeyi kaybetmeden bir şeyi bilemeyiz diye bir söz var. Güzeldi yani, şöyle kendi evimiz varken yani, bu bütün Suriyeliler için geçerli diyemem ama gerçekten %99'u için geçerli diyebilirim. Herkesin hemen hemen bir evi vardı. Hatta bizim 2 tane evimiz vardı, tarlalarımız vardı sayısını bilmediğimiz bahçelerimiz var. Okulunuza gidip geliyorsunuz yani ekonomik refah da çok fazla açıkçası. Ekonomik olarak idare edebiliyorduk kendimizi çok fazla fakirlik derecesi Suriye genelinde yoktu, diyebilirim. Ha vardı ama mesela çeşitli nedenlerden kaynaklı olabiliyordu. Bu savaş olduktan sonra artık ekonomik darlanma başladı ne biliyim artık elimizdekileri kaybettik. Evler, tarlalar, bahçeler, araba olsun. Okulun, arkadaşların yani her şeyini kaybediyorsun, o zaman artık kıymetini anlıyorsun. Mesela benim için Suriye daha iyiydi." (Ceylan, 25 Yaşında)

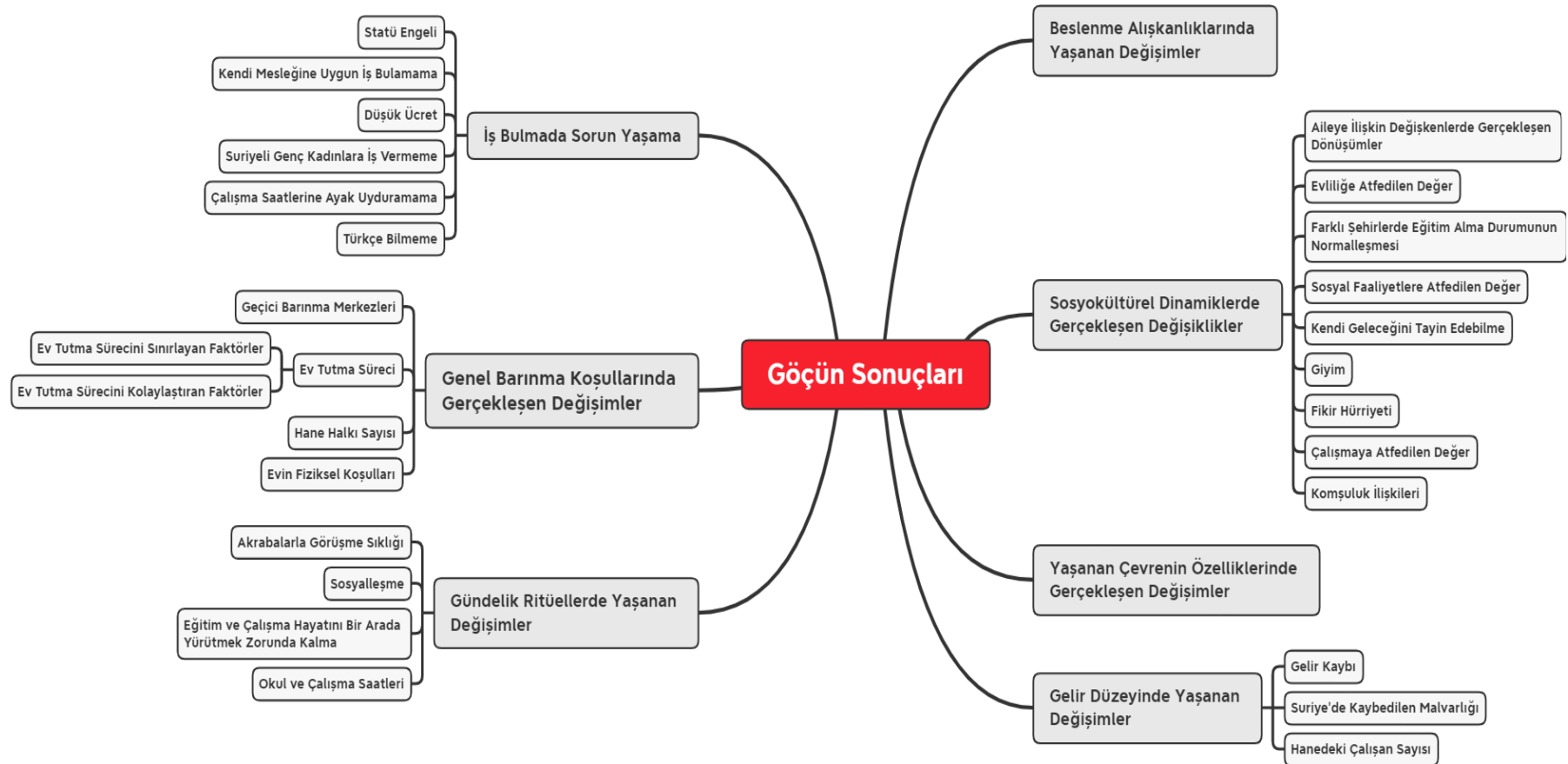
"Büyük bir kavga ile geldik zaten, kardeşlerim, ablalarım, annem... Geldik Türkiye'ye, bir ev tuttuk önce. Ama cebimizdeki para çok değil zaten geri döneriz belki diye. Ev tuttuk şimdi, hemen çalışmak lazım, çalışmamız lazım yani. Mobilyacı, çaycı, taşıma işi... 15 yaşında olunca burada öyle para çok olmuyor, kendimizi idare ettik, bunun için işe girdik. Eğitim alma falan sonra, yani önce açlıktan kaçmak için geldik zaten, önce eğitimi düşünmezsin, düşünemezsin yani, önce karnın aç olmayacak, kardeşlerin aç olmayacak, ablaların aç olmayacak. Sonra gidersin yani okuluna. Benim de oldu da herkesin geldiğinde 1 yıl falan hatta belki 2 yıl kaybı olmuştur. Herkesin değilse de çoğu kişinin yani olmuştur, diyebilirim." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Verilen bu ifadeler, maddi sorunların göçün hemen akabinde yaşanan en kritik sorunların başında geldiğini ve diğer sorunların ortaya çıkmasına da zemin hazırladığını göstermektedir.

4.2.3. Göçün Sonuçları

İnsanların göç etmesi, diğer bütün faktörlerden bağımsız olarak olumsuz birtakım göstergeleri de beraberinde getirmektedir. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin de göç sırasında yaşadığı sorunların varlığına yukarıda değinilirken göç sürecinden belli bir süre sonra olumlu veya olumsuz olarak neler yaşandığı ve nelerin değiştiği katılımcılara sorulmuş ve ağırlıklı olarak olumsuz dönüşümlerden bahsedildiği keşfedilmiştir. Suriyeli gençlerin göçten sonra bahsettiği değişimlere ilişkin bulgular temalarına göre ayrıştırılmış ve *Şekil 10*'da resmedilmiştir.

Şekil 10: Göçün Sonuçları Temasının Alt Temaları

4.2.3.1. Genel Barınma Koşullarında Gerçekleşen Değişimler

Suriyeli gençlerin tamamı, Suriye'deki evlerinin daha geniş ve daha büyük olduğundan bahsederken Türkiye'deki Geçici Barınma Merkezleri ve kiraladıkları evlerin koşullarına ilişkin olumsuz beyanlarda bulunmuştur. Bu noktada olumlu değişimlere nadiren rastlanırken Suriyeli gençlerin Türkiye'ye gelmelerinin ardından barınma koşullarının istendik düzeyde olmadığı söylenebilmektedir.

4.2.3.1.1. Geçici Barınma Merkezleri

Geçici Barınma Merkezleri, Suriye'den gelen göçmenlerin barınmaları için kurulan belirsiz süreli kampları ifade etmektedir. Suriyelilerin önemli bir bölümü, geldikleri ilk yıllarda kamplarda yaşamayı tercih etmiş, savaşın uzaması nedeniyle kampların kapatılmaya başlaması sonucunda kamp dışına çıkmaya başlamışlardır. Yapılan görüşmelerde Geçici Barınma Merkezi'nin Türkiye'ye gelinen süreçte çokça tercih edildiğini, ancak içerideki koşulların pek çok noktada yetersiz olduğunu belirten ifadelere rastlanmıştır.

"Şöyle savaş çıkar çıkmaz Türkiye'ye geldim, Türkçeyi hiç bilmiyorum. Hatay'a geldik, 'Hatay'dan hemen döneriz' dedik bir ay sonra. Çünkü yanımıza eşya bile almadık, savaş çıktı ben daha savaşın ne olduğunu bilmiyorum, bir şey olduğunu görüyorum ama ne olduğunu bilmiyorum. Türkiye'ye çıkmamızın bir sebebi vardı: çıktığımızda işte tekrar döneceğiz diye çok fazla eşya almadık. Bir merkeze gittik (Geçici Barınma Merkezi'ni kastediyor). Ama aile dağıldı, babamın işi, uzun yıllardır yapıyordu, iyi yerlere gelmişti savaştan dolayı işini kapattı ve kaybetti." (Mamnun, 17 Yaşında)

"İlk geldiğimizde bir tane arkadaş vardı, o bir köye götürdü, köy muhtarına. Onlarda 15 gün falan kaldık. Ev falan tutmadık sağ olsun, onlar evlerinde ağırladılar. Biz 7 kişiydik aile olarak kardeşler, baba, anne. Onlar ağırlamıştı bizi sağ olsun, 15 gün falan kaldık. O süreçte bir eve baktık falan ama kimse kiralamadı, evine falan da almadı. Tabi ki yapamadık iş falan hiçbir şey yok, ondan sonra kampa geçtik, kampa kaldık." (Vefa, 23 Yaşında)

"İlk önce kampa yerleşmiştik. Kamp küçük bir yerdi, konteynırlar vardı, Kilis'teydi kamp. Orada dili öğrenmiştim, orada yaşamak çok zordu. 10-11-12. Sınıfı okudum, oradaki okulda. Türkçe eğitimi veriliyordu orada, Türkçe

öğrenmiştim. Konteynirdi okulumuz. Normal bina değildi. Her şey karavanın içindeydi, mutfak, tuvalet, banyo, 1 oda 1 mutfaktı zaten. (Mehe, 22 Yaşında)

"Kamp kötü bir yerdi, Allah kimseye yaşatmasın. Karavanlar birbirine çok yakındı, yazın çok sıcak oluyordu. Bazen su kesilebiliyordu. Özel hayat yoktu, evinde oturuyorsun ama herkes sesini duyuyor, o kadar birbirine yakındı. 3 yıl o kampta kaldık." (Mehe, 22 Yaşında)

"Kampta pek iyi değildi eğitim, zaten okuma, çalışma ortamı olmuyor. Oturduğumuz yer çok küçüktü ya, o yüzden pek iyi ders çalışamıyordum. Oradaki okullarda çok fazla öğrenci vardı, gürültü çok fazla yapıyorlardı çok öğrenci olunca. Bence iyi değildi, şehirde daha iyi, daha verimli oluyor." (Mehe, 22 Yaşında)

Kamptaki fiziki koşullar, Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin ivmesindeki artışa bağlı olarak giderek kötüye gitmiş, Suriyeli gençler kamp içerisinde oldukça zor şartlarda eğitim almak ve ders çalışmak zorunda kaldıklarını söylemiştir. Öte yandan kamptaki koşulların yetersizliği ve özel alanların yokluğuna paralel olarak bir kısım Suriyeli aile, gönüllü olarak kamp dışına çıkarak ev tutmak istemiştir.

"Suriye'den geldik, bir evde kaldık, orada yaşayamadık, eşimin aldığı para o zamanlar 300'dü. Eşim ve 2 tane çocuğumun bezi vardı, sütleri, mamaları vardı, yetmiyordu, o yüzden eşim dedi 'kampa gitmek zorundayız'. Ondan sonra kampa girdik zaten Biraz sıkıntı yaşadık orada. Mesela kart veriyorlardı içinde para var. Onla da işte çocuklarımın ihtiyaçlarını alırdım, mamalarını, bezlerini, yoğurdumu falan alırdım, idare ederdim." (Kevser, 25 Yaşında)

"Suriye'den gelince ev tutma sürecimiz şöyle: ilk geldiğimizde Türkiye'de hiçbir yeri bilmediğimiz için biz çadır kentte yaşadık. 4 yıl biz çadırda kalmıştık. Çadır kentler işte biliyorsunuz herhalde. Sonra çıkmak zorunda kaldık. Çıktık ev bulma süreci çok zor bir işti çünkü burada çoğu kişi 'Suriyelilere ev vermiyoruz' diyor. Biraz zor ev bulduk biz. Babamın çalıştığı patronunun bir tanıdığı olarak yani biz yine kendi çabamızla bulmadık. O söylemiş işte 'iyi insanlar' tarzında. Onlar da ona güvenerek evi bize kiraladılar. Açıkçası biraz zordu." (Ceylan, 25 Yaşında)

Geçici Barınma Merkezleri'nde yıllarca kaldığını söyleyen Suriyeli gençler, içeride herkesin Suriyeli olması nedeniyle kişilerarası etkileşimlerde herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiş, kampta kaldıkları süreçte kamp dışına çıkmadıklarını belirtmiştir.

"Arap okulundan (Geçici Eğitim Merkezi'ni kastediyor) Türk okuluna geçtim çünkü kapattılar Arap okulunu. Geçmek istememiştim ben. Orada hepimiz aynıydık. Orada okusaydım bu kadar üzülmezdim yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Konteynır kent Urfa'daydı. 2 oda arasında kaldık, çok küçük bir odaydı. Tabi ki zordu, ilk geldiğimizde alışamadık ama kampın içerisinde her şey sonradan yapıldı tabi ki. Hem hastane, AVM, market, işte her şey var içinde. Okul da yapıldı zaten, eğitimi orada görüyorduk biz. Ben orada 6 sene kaldım. Hiç Türk görmedim ben 6 yıl. Kimseyle konuşmadık." (Vefa, 23 Yaşında)

Geçici Barınma Merkezleri, hâlihazırda Suriyeli ailelere hizmet vermeye devam etmektedir. Ancak mevcut politik bağlamlar, Geçici Barınma Merkezleri'nin kaldırılmasını öngörürken zamanla bu merkezler kapatılmakta ve içerideki Suriyeli aileler farklı bölgelere gönderilmektedir. Halen devam eden bu durum, ev tutma sürecinin zorluğunu vurgulayan Suriyeli gençlerin söylemleri temel alındığında yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açabilecek etmenleri de içerisinde barındırmaktadır.

4.2.3.1.2. Ev Tutma Süreci

Suriyeli gençlerin bir kısmı, ev tutma sürecinde karşılaştıkları zorluklardan bahsederken bir kısmı da bu sürecin zorluğunun yanı sıra ev tutma sürecini kolaylaştıran etmenlerin de olduğundan söz etmiştir. Dolayısıyla bu başlık ev tutma sürecini kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler olarak ikiye ayrılmıştır.

4.2.3.1.2.1. Ev Tutma Sürecini Sınırlayan Faktörler

Ev tutma sürecini zorlaştıran en önemli faktör, kiralarn yüksek olması olarak dile getirilmiştir. Katılımcıların önemli sayıda düşük gelirler elde edebilmesi, kiralarla kıyaslandığında yaşamı güç bir hale getirebilmektedir.

"Kendi evimize taşınmadan önce başka bir evde yaşadık buraya gelince birkaç yıl. Ev vermek istemeyenler oldu sonra, kira pahalı geldi. Eve taşınmak o kadar zor oldu ki." (Mamnun, 17 Yaşında)

"3+1, 1. kat apartmandı, apartman 5 katlıydı Suriye'de. Bizim ailemiz o zamanlar küçüktük, yani 3 erkek, 2 kız, anne, baba, 7 kişi yaşıyorduk. Evin içi genişti, Suriye'deki ev bizim evimizdi. Türkiye'deki evimiz 3+1 8 kişi

yaşıyoruz. Şu an evimiz kira. Kiralık bulmak da zor. Ev vermiyorlar ya da daha yüksek kiraya veriyorlar." (Muhammed, 21 Yaşında)

Yüksek kiraların yanı sıra Suriyelilere özellikle ev kiralamak istemeyen yerel halk da Suriyelilerin ev kiralamasını zorlaştıran etmenlerden biri olmuştur. Suriyeli ailelerin gelir durumları ve iş bulma güçlüğü, ev sahiplerinin evlerini kiraya vermemesinin en önemli sebepleri olarak düşünülmektedir.

"Evleri sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları için, bir evden bir eve taşınmak zorunda kaldıkları için pek fazla eşya alamıyoruz. Mesela yatak odası yok bizim. Ev sahibi sürekli evini istiyor birkaç ay oturduktan sonra 'ben oğlumu evlendirmek istiyorum', 'evimi istiyorum' diyor, çıkmak zorunda kalıyoruz. Suriyeli olduğumuz için hep evde bir şey bozuk görseler 'çıkın' diyorlar ama bu herkesin başına gelebilir. 'Pissiniz, ev kokuyor' diyorlar hep." (Dua, 18 Yaşında)

"İlk geldiğimizde bir tane arkadaş vardı, o bir köye götürdü, köy muhtarına. Onlarda 15 gün falan kaldık. Ev falan tutmadık sağ olsun, onlar evlerinde ağırladılar. Biz 7 kişiydik aile olarak kardeşler, baba, anne. Onlar ağırlamıştı bizi sağ olsun, 15 gün falan kaldık. O süreçte bir eve baktık falan ama kimse kiralamadı, evine falan da almadı. Tabi ki yapamadık iş falan hiçbir şey yok, ondan sonra kampa geçtik, kampta kaldık." (Vefa, 23 Yaşında)

"Öyle Suriyeli ev vermem olayları çok oluyor. Olmasın bunlar ama var." (Mehe, 22 Yaşında)

"Suriye'den savaştan önce sadece buraya turizm için geliyorduk ama yaşamak için savaştan sonra geldik. İlk geldiğimizde çok zordu, ilk 2 sene çok zordu çünkü biz evde oturmadık, ev bulamadık, kimse vermedi. 1+1 kira stüdyoda yaşadık, ondan sonra buradan çıktık, bir ev aldık, kiraydı. Sonra ev sahibi "çıkın" deyince çıktık, başka eve geçtik. Taşınmak zor zaten, ev sahipleri çıkartıyor, son senelerde daha sık ev değiştirdik." (Youtuber, 17 Yaşında)

Erdoğan (2019, 2022) yaptığı çalışmalarda Suriyelilerin ev tutma sürecinde ciddi şekilde zorlandığının altını çizerek ev sahiplerinin pek çok kez Suriyeli olmalarına bağlı olarak göçmenleri evden çıkardığını, bu nedenle yoksulluğun Suriyeliler içerisinde giderek derinleştiğini belirtmektedir. Dolayısıyla ev tutma sürecinin sınırlayıcı faktörleri arasında gösterilebilecek olan göçmen yaftasının, yaşamın çeşitli yönlerden kalitesini düşüren bir içeriğe de sahip olduğu görülmektedir.

4.2.3.1.2.2. Ev Tutma Sürecini Kolaylaştıran Faktörler

Genel olarak ev tutma sürecinin zor olduğunu ifade eden Suriyeli gençler, bu süreçte kendilerine kolaylık sağlayan faktörler de olduğunu belirtmiştir.

"Türkiye de yaşadığımız ev 3+1. Geldiğimizde buraya hiçbir şeyimiz yoktu ama paramız vardı, annem tek diye üzülüp ev verdiler hemen anneme. Kira da çok yüksek değil zaten. Türkiye 'de yaşadığımız ev küçük, kendime ait odam yok, kendi alanım yok hiç rahat değilim." (Semih, 15 Yaşında)

Ev tutma sürecini kolaylaştıran faktörlerin ilkinin dayanışma olgusu olduğu söylenebilmektedir. Nitekim katılımcılardan biri, annesinin yalnız olması nedeniyle ev sahibinin yüksek olmayan bir kira bedeliyle kendilerine ev kiraladığını belirtmiştir.

"Buraya geldiğimizde abilerimiz ev tutmuşlardı, abilerim bizden 1 yıl önce geldiler. Ev tutmuşlar tabi ki onlar çalışınca dil öğrendiler Türklerle çalıştıkları için. Hızlı bir şekilde dil öğrendiler, bu yüzden ev tutabildiler." (Dua, 18 Yaşında)

"Türkçemiz iyiydi, ev sahibi çok iyiydi, yani bize çok iyi davranmıştı. Öyle sorun yaşamadık ama yaşayanlar oldu. Ev aradık, bulduk ve taşındık." (Mehe, 22 Yaşında)

Suriyeli gençler, Türkçe bilmenin de ev tutmakta önemli bir avantaj olduğundan söz etmiştir. Buna göre; katılımcıların bir kısmı ev tutma sürecinde Türkçe bilen yakınlarından istifade etmiş veya kendileri Türkçe bildiği için ev sahibiyle iletişime geçerek evi kiralayabilmiştir. Ev kiralaması için doğrudan Türkçe bilen yakınların çağırılması, iletişim kurabilmenin de ev tutabilme önünde önemli bir katalizör olduğunu göstermektedir.

"İlk taşındığımız ev kira. Abim bayağı aradı evleri ama bulamıyordu. Daha doğrusu buradaki Türk ev sahipleri Suriyelilere ev vermek istemiyorlar. Bir tane tanıdığımız var Türkmen bu mahallede. Dedi ki işte 'bunlar bizlerden, böyleler, iyi insanlar, zaten üniversite öğrencileri falan var', bayağı konuşmuşlar, anlaşmışlar. O da öyle olunca 'tamam' demiş. Aldığımız günden beri bu evdeyiz." (Vefa, 23 Yaşında)

"Suriye'den gelince ev tutma sürecimiz şöyle: ilk geldiğimizde Türkiye'de hiçbir yeri bilmediğimiz için biz çadır kentte yaşadık. 4 yıl biz çadırda kalmıştık. Çadır kentler işte biliyorsunuz herhalde. Sonra çıkmak zorunda kaldık. Çıktık ev bulma süreci çok zor bir işti çünkü burada çoğu kişi 'Suriyelilere ev vermiyoruz' diyor. Biraz zor ev bulduk biz. Babamın çalıştığı patronunun bir tanıdığı olarak yani biz yine kendi çabamızla bulmadık. O

söylemiş işte 'iyi insanlar' tarzında. Onlar da ona güvenerek evi bize kiraladılar. Açıkçası biraz zordu." (Ceylan, 25 Yaşında)

Benzer bir diğer bulgu ise referansın ev tutmada önemli bir destek mekanizması olmasıdır. Suriyeli gençler, ev tutma sürecinde ev sahibine yönelik kendileri için referans olan Türk yakınlarının ve işverenlerinin olmasının ev tutma süreçlerinde kendilerine kolaylık sağladığını söylemiştir.

Demirbaş ve Akyiğit, 2015 yılında yaptığı çalışmada Suriyelilerin göçün hemen akabinde akrabalık bağlarına paralel olarak birbirlerine yakınlık gösterdiği ve ev tutma sürecinde birbirini destekledikleri belirtilmiştir. Bu durum, mevcut araştırmadan elde edilen bulgularla da örtüşmektedir (B. Demirbaş & Akyiğit, 2018).

"İlk geldiğimizde kiraya çıktık. Gelip hemen ev tuttuk. İlk geldiğimizde fırsatçılar çoktu, hepsi diyor 'Suriye'den gelmişler, mecburen ev tutacaklar' diye. Biraz pahalıya tuttuk diğerlerine göre, kolay değildi ama tuttuk yine çok şükür." (Yaser, 23 Yaşında)

Öte yandan gelir durumunun görece iyi olması da ev tutmayı doğal olarak kolaylaştıran diğer bir bulgudur. Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenler arasında her ne kadar yüksek kira ödeyebilecek olanların sayısı az olsa da ev tutma noktasında bu durumun kendi işlerini kolaylaştırabildiğini gösteren ifadeler de edinilmiştir.

4.2.3.1.2. Hane Halkı Sayısı

Suriyeli ailelerin genellikle çok çocuklu olması, buna karşın Türkiye'deki evlerin Suriye'deki evlere kıyasla daha küçük olması, hane halkı sayısı bağlamında önemli birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Buna göre; Türkiye'de çok daha fazla sayıda çocuklu aileler, çok daha küçük evlerde yaşamak zorunda kalmıştır.

"Biz Suriye'de çok bir yere gitmiyoruz o yüzden evin içine havuz yapıyoruz gitmemek için. Burada 3+1 evde yaşıyoruz, Suriye'dekine göre çok küçük, sığamıyoruz biz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Yaşadığımız 3+1 ev bize yetmiyor diyebilirim. Ayrıyeten benim bütün kardeşlerim okula gidiyor, ders çalışıyorlar. Benim de tek başıma çalıştığım bir ortama ihtiyacım oluyor, onu sağlayamıyorum. Zaten burada da çok misafirimiz geliyor." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ailem toplamda 8 kişi, babam 2 evlilik yapmış öyle diyeyim. Annelerim farklı evlerde kalıyorlar, bir annem bir de diğer annem diyeyim. Çoğu zaman bizimle kalıyor babam. 6 kişiyiz, ablam şu an kendisi İstanbul'da evlendi, işte 2 abim var bizde. Benden de 3 küçük daha var, onlar da liseye gidiyor. Aylık gelirimiz yani, 5.000 falan." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Ekonomik olarak 0'dan başlıyorsun, hiçbir şeyin yok, araban, evin, hiçbir şeyin yok. Tabi ki hiç kolay olmadı ama yavaş yavaş toparlanıp bayağı çabaladık kendi ayaklarımızın üstünde durabilmek için. Şu an Gaziantep'teki evimizde, şu an 6 kişi yaşıyoruz. Hane halkı gelirimiz 10.000 falan. Suriye'deki durumumuz daha iyiydi." (Vefa, 23 Yaşında)

"3 oda, 1 salon, 9 kişi yaşıyoruz evde. Kardeşimle paylaşıyorum odamı. Evin içi küçük biraz. Yaşadığımız yerde eksiklik var, yani çalışmak için insanın kendisine ait bir odası olması gerekiyor. Babamın geliri biraz yetmiyor, o yüzden daha büyük bir eve çıkamıyoruz, onun dışında başka bir şey yok." (Mehe, 22 Yaşında)

Türkiye'de yaşanan evlerin genellikle 3+1 nitelikte olduğu, görece daha eski evlerde yaşanıldığı görülmektedir. Suriyeli gençlerin ifade ettiği diğer bir olgu da Türkiye'de akrabalarla aynı evde yaşamaya başlaması olmuştur. Buna göre; Suriye'de aynı binada ancak farklı dairelerde ikamet eden akrabaların bir kısmı, Türkiye'ye göç sonrası aynı evde yaşamaya başlamıştır.

"Türkiye'de çok eski bir evde oturuyoruz. Bina çok eski, duvarları yıkık, geçen tavan düştü. O kadar eski ki depremde yıkılmaması imkansız. 3+1, 9 kişi yaşıyoruz. Kuzenim şu an bizde kalıyor, o yüzden 9 kişiyiz. Suriye'deyken 6 kişiydik ve küçüktük en büyük 14-15 yaşındaydı." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Bizim ailemiz büyük bir aile. Ben, kendim, eşim, 2 çocuğum var. Akrabalarla birlikte 8 kişi yaşıyoruz oturduğumuz evde. Aylık gelirimiz 11-12 bin civarı." (Muhammed, 21 Yaşında)

Araştırmaya katılan katılımcılar, Türkiye'de hane halkı sayısına göre evin oldukça küçük olduğu konusunda hemfikirdir. Türkiye'deki olanaklar ve Suriyeli toplumunun sosyokültürel yapısı, ilk başta barınma bağlamında Suriyelileri bir dönüşüme zorluyor görülmektedir. Suriyeli aileler, toplumsal bağlarını ve akrabalık ilişkilerini güçlü tutma çabası içerisinde bir arada yaşamaya gayret ederken mevcut barınma koşullarının bu durumun aksine zorlayıcı ve ayırıcı nitelikler taşıması, Suriyeli gençlerin Türkiye'deki barınma koşullarından şikâyet etmesiyle sonuçlanmaktadır.

4.2.3.1.3. Evin Fiziksel Koşulları

Suriyeli gençlerin Türkiye’de tuttıkları evlerin küçük olmasının yanı sıra evlerin eski olduğu ve ısınma koşullarının zorluğundan bahsedilmiştir. Suriye’deki iklim koşulları ile Türkiye’deki iklim koşullarının farklılığı, özellikle kış mevsiminde barınma koşullarının yetersizliğini ön plana alırken Suriyeli gençler, bu değişen koşullara ayak uyduramadığını ifade etmiştir.

"İlk zamanlar geldiğimizde ekonomik olarak durum biraz kötüydü çünkü Suriye’deki evimiz bombalandı kendi arabamız vardı, onu satmak durumunda kaldık, kiraya çıktık. Bir ay boyunca yerde hiçbir şey yoktu, kışa denk gelmişti, soğukta o şekilde kaldık." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriye’de bir kere hava sıcak, biz böyle kalın kalın şeyler falan almıyoruz, giymiyoruz. Buraya yazın gelmiştik biz, kış geldi, öyle soğuk oldu ki. Suriye’de dizel kullanıyorduk, burada soba var, evde çok insan var. Türkiye’de kış olsun istemiyoruz." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Yaşadığımız bina çok eski kirası da fazla. Rahat bir ev değil. Yazın çok sıcak, kışın çok soğuk, son kat ve ufak manzarası var. Ben bulutlara bakmayı çok severim, benim için tek önemli unsuru bu. Gökyüzüne yakın olması çok iyi, bu yanını çok seviyorum." (Mamnun, 17 Yaşında)

Binaların eski olması ve buna karşın kiraların yüksek olması, Suriyeli gençlerin ailelerinin gelir durumlarına ilişkin ipuçları verirken evlerin fiziksel koşullarının Suriye’deki evlere nazaran çok daha yetersiz olduğu bulgusu, Suriye’deki evlerin müstakil olması, çok odalı olması ve iki kardeşin bir odada kalıyor olması bulgularıyla örtüşen bir biçimde gençlerin Türkiye’de zor koşullar altında barındığını göstermektedir.

"Türkiye’de yaşamımız daha iyi çünkü savaş var orada hala. Mesela elektrik, su yok, burada devlet daha iyi." (Youtuber, 17 Yaşında)

Ancak yine de özellikle savaşın uzaması sonrasında Suriye’de bayındırlık hizmetlerinin aksaması, Suriye’nin çeşitli bölgelerinde elektrik ve su kesintilerini gündeme getirirken bazı Suriyeli gençler de bu olguların barınma noktasında ön planda olduğunu, dolayısıyla Türkiye’de barınma koşullarının bazı açılardan daha iyi olduğunu belirtmektedir.

Evlerin fiziksel özelliklerine ek olarak Suriyeli gençlerin sıkça Türkiye’deki evlerin daha küçük olmasından ve özel alanların yetersizliğinden bahsetmesi nedeniyle fiziksel koşullar altında bu iki bulgu detaylandırılmıştır.

Suriyeli gençler, evlerin küçük olmasından da yakınmakta, görece küçük olan ve kira ödedikleri evlerden ziyade Suriye'deki barınma koşullarını özlediklerini söylemiştir. Bu durum, Türkiye'deki Suriyeli gençlerin barınma noktasında yaşam kalitelerinin ve iyi oluşlarının olumsuz etkilendiğini kanıtlar niteliktedir.

"2 katlı bir evde yaşıyorduk. Genelde mesela evler 3 ya da 2 katlı oluyor, normal bina gibi ama 2 katlı müstakil. Oradayken ev kendimizindi, 2 katı da kullanıyorduk biz. Türkiye'deki evimiz 3+1, apartman dairesi ve kiradayız. Hatırladığıma göre alt katta 2 oda mutfak üst katta 3 oda vardı, yani 5+2 gibi falandı. Evin içinin Türkiye'den çok farkı yok aslında. Yani evler birbirine çok yakındı, bitişikti. Sokaklar birazcık daha genişti buraya göre. Suriye'deki evimiz daha büyüktü." (Hüda, 21 Yaşında)

"3+1, 1. kat apartmandı, apartman 5 katlıydı Suriye'de. Bizim ailemiz o zamanlar küçüktük, yani 3 erkek, 2 kız, anne, baba, 7 kişi yaşıyorduk. Evin içi genişti, Suriye'deki ev bizim evimizdi. Türkiye'deki evimiz 3+1 8 kişi yaşıyoruz. Şu an evimiz kira. Kiralık bulmak da zor. Ev vermiyorlar ya da daha yüksek kiraya veriyorlar." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Bizim kalmış olduğumuz ev 3 odalıydı hatırladığım kadarıyla. Onun dışında erzaklar için bir oda ayrılmıştı, onun dışında derin dondurucu vs. vardı. Eve ait teras vardı ve o teras genişti yani biraz. 4 oda oluyor o zaman. Bahçemiz yoktu. Ev bizimdi ve müstakildi. Şu an Gaziantep'te kalmış olduğum kendime ait odam var. Küçük ama. 3+1 Türkiye'deki ev. Apartman buradaki ve kira." (Muhammed, 23 Yaşında)

Evlerin Türkiye'de küçük olması, hane halkı sayısına ilişkin bulgularla örtüşen bir biçimde Suriyeli gençlerin rahatsızlık duyduğu bir bulguya işaret etmektedir. Buna göre; Türkiye'de evlerin küçük olması, hâlihazırda Suriyeli gençlerin karşılaştığı en büyük zorluklar arasında yer alırken Suriye'deki evlerde havuz ve bahçe gibi olanakların da olması, gençlerin Türkiye'deki evleri daha olumsuz bir biçimde değerlendirmelerine neden olmaktadır. Literatürdeki diğer çalışmalarda da Suriyeli ailelerin Suriye'deki evlerine yönelik bir özlem içerisinde oldukları ve Türkiye'de evlerine fiziksel olarak ayak uyduramadıkları vurgulanmaktadır (Erkmen & Koçak, 2020; Karasu & Aksungur, 2022).

Karasu ve Aksungur (2022), gerçekleştirdiği çalışmada Suriyeli ailelerin yaşadıkları evlerin fiziksel olarak kalite sorunu olmasının, Suriyelileri giderek içekapanık bir toplum haline getirdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla yaşanan evin fiziksel koşulları, çevresel ve fiziksel yaşam kalitesini doğrudan etkileyen temel bir faktör olarak Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellikleri ve topluma katılımları üzerinde de etkili bir değişken olarak

düşünülebilmektedir. Nitekim araştırmanın nicelik yönünden değerlendirildiği önceki bölümünde yer alan **Tablo 34** de çevresel yaşam kalitesinin en düşük skora sahip yaşam kalitesi alanı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla hâlihazırdaki barınma koşulları, Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellikleri ve yaşam kaliteleri üzerindeki kritik faktörlerden biri olarak değerlendirilebilmektedir.

Suriyeli gençlerin önemli bir bölümü Türkiye’de eğitim hayatına devam etmektedir. Özellikle eğitim yaşamlarında daha sağlıklı sonuçlar alınabilmesi için özel odaya ihtiyaç duyduğunu belirten Suriyeli gençler, Türkiye’deki evlerinde özel odalarının olmadığını, rahatlıkla çalışabilecekleri ortama ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir.

"Biz Suriye’de çok bir yere gitmiyoruz o yüzden evin içine havuz yapıyoruz gitmemek için. Burada 3+1 evde yaşıyoruz, Suriye’dekine göre çok küçük, sığamıyoruz biz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Yaşadığımız 3+1 ev bize yetmiyor diyebilirim. Ayrıyeten benim bütün kardeşlerim okula gidiyor, ders çalışıyorlar. Benim de tek başıma çalıştığım bir ortama ihtiyacım oluyor, onu sağlayamıyorum. Zaten burada da çok misafirimiz geliyor." (Hüda, 21 Yaşında)

"Türkiye de yaşadığımız ev 3+1. Geldiğimizde buraya hiçbir şeyimiz yoktu ama paramız vardı, annem tek diye üzülüp ev verdiler hemen anneme. Kira da çok yüksek değil zaten. Türkiye’de yaşadığımız ev küçük, kendime ait odam yok, kendi alanım yok hiç rahat değilim." (Semih, 15 Yaşında)

"3 oda, 1 salon, 9 kişi yaşıyoruz evde. Kardeşimle paylaşıyorum odamı. Evin içi küçük biraz. Yaşadığımız yerde eksiklik var, yani çalışmak için insanın kendisine ait bir odası olması gerekiyor. Babamın geliri biraz yetmiyor, o yüzden daha büyük bir eve çıkamıyoruz, onun dışında başka bir şey yok." (Mehe, 22 Yaşında)

Hanenin kalabalık olması ve gelir durumuna paralel olarak görece daha az odalı evler tutulabilmesi, Suriyeli gençlerin özel oda ihtiyaçlarının önündeki en önemli engeller olarak değerlendirilmektedir. Gençlerin dinlenebilecekleri, ders çalışabilecekleri veya yalnız kalabilecekleri alanların olmaması, Türkiye’deki evlerinde yaşam kalitelerinin azalmasına, özellikle eğitim alanında daha az işlevsel olmalarına yol açmaktadır.

Karabaş (2018)’in çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmış ve yoksulluğa bağlı olarak yüksek kiralar ödenemediği, evlerdeki oda sayılarının daha az olduğu ve birçok kardeşin bir arada tek bir odada kalmak zorunda kaldığı belirtilmiştir. Bu çerçevede araştırma

bulgularının benzeştiği, Suriyelilerin genel olarak küçük evlerde yaşadığı söylenebilmektedir.

4.2.3.2. Gelir Düzeyinde Yaşanan Değişimler

Türkiye'ye göç sonrasında Suriyeli ailelerin pek çoğu gelirlerinde dramatik değişikliklerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu alandaki bulguların bir kısmı doğrudan gelir kaybı ile ilişkilendirilebilirken diğer ifadeler Suriye'de malvarlığının bırakılması ve hanenin geçimini sağlayabilmesi için daha fazla sayıda bireyin çalışmasının gerekli olması bulgularıyla detaylandırılmıştır.

4.2.3.2.1. Gelir Kaybı

Suriyeli gençlerin Türkiye'ye geldikten sonra iş bulmada yaşanan güçlükler ve ucuz işgücü nedeniyle büyük oranda gelir kaybına uğradıkları öğrenilmiştir.

"Ekonomik olarak Suriye'de durumlarımız daha iyiydi, en azından ev kendi evlerimizde yaşıyorduk, kira ödemiyoorduk. Burada kiralar zaten maaşın yarısı. Burada her şeyi hesaplayarak alıyoruz. Alabilecek miyim? bu ay alamıyor muyum? Oysa Suriye'deyken böyle değildi." (Dua, 18 Yaşında)

"Orada iş azdı ama para çoktu paranın bereketi vardı. Burada paranın bereketi yok." (Kevser, 25 Yaşında)

"Erken yatıyorum çünkü çok yoğun çalışıyorum, haftada 7 gün çalışıyorum, boş günüm yok. Boş günüm olursa oturup kendi okuduğum bölümle alakalı ya da başka İngilizce dili ile ilgili kendi sevdiğim şeyler ya da kitap okumakla ilgileniyorum öyle." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler, ucuz işgücü nedeniyle neredeyse dinlenemediklerini ve gününbirlik işlerde çalışarak ev ekonomisine katkıda bulunmaya çalıştığını ifade etmiştir. Bu bağlam, Suriye'deki yaşamla kıyaslandığında gençlerin çocuk yaşta çalışmaya başlamak zorunda olmalarıyla Suriye'den ayrılmaktadır. Nitekim katılımcılar, henüz çocukken çalışmaya başladıklarını, bu süreçte eğitimi aksatmak zorunda kaldıklarını, normalde işe başlamaları gereken yaştan çok daha önce çalışma hayatına atıldıklarını beyan etmiştir.

"Suriye'de işsizlik yok, işsizlik neden yok? Çünkü bizim orada işçimiz, mesela burası gibi yoğun değildi, çok rahattık, kendi işimizde çalışırdık. yani işimiz

de çok iyiydi, yani rahattık orada. Buralarda yoruluyor insan mesela ben kendim buraya geldiğimde 100 kiloydum şu an 68 kiloyum. Neden? İşten dolayı. Sabah iş, akşam iş, bir pazar günleri dinlenebiliyoruz. İzin yok. Dinlenmek yok. Burada dinlenmek yok, 12 ay çalışıyorsun. Çünkü dinlenirsen geçinemezsin." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Türkiye'ye geldikten sonra işler çok daha yoğun olmaya başladı, insanlar 12 saat çalışıyor ancak işten geldikten sonra aileleriyle çocuklarıyla 1-2 saat oturuyorlar, sonra görüşemiyorlar. Ben bu yüzden geldikten sonra babamı görememeye başladım mesela." (Dua, 18 Yaşında)

"Burada iş çok, para az. Yani ay sonuna kadar zorla geçiniyorsun, eşinin maaşını bekliyorsun, sadece eşim çalışıyor benim. Ben evdeyim, eşim çalışıyor. Ev kirası, su, elektrik var, bunların hepsi zor yani." (Kevser, 25 Yaşında)

Bu noktadaki diğer bir bulgu ise Suriyelilerin mesleklerine uygun iş bulamamalarıdır. Suriye'de yaptıkları işlere benzer işlerde çalışamama durumu, gelir kaybının en önemli nedenlerinden biri olarak belirtilmiştir.

"Babam geldiğinde başka işlerde çalışmaya çalıştı ama hiçbirinde başarılı olamadı. Şu an yine yeni kendi işine döndü ama hala başarılı olduğunu söyleyemem çünkü yaptığı şeyler nasıl söylesem; o yaptığı işi tekrar kurmak çok zor, hele başka bir ülkede çok zor. En azından kendi ülkesinde anlaşabileceği insanlar var. Burada bir sürü tanımadığı insanlar, şirketler var eleman bulmakta çok zorlanıyor, o yüzden hala işinin rast gittiğini söyleyemem." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Babam şey araba satıyordu dışardan alıyordu Suriye'de satıyordu öyle ama başka işler pek iyi değil pek iyi sürmüyor bazı kişilerin. İşsizlik değil de bazıları iş bulamıyor, çalışma saatleri 12 saat galiba. Herkes yapamaz. Babam da böyle işleri çok yapmak istemiyor yani." (Nour, 18 Yaşında)

Gelir düzeyindeki dramatik negatif kırılım, Suriyeli ailelerin sosyal yardım ihtiyacını artırmaktadır. Bu doğrultuda pek çok ailenin Türkiye'ye göç etmelerinin ardından uğradıkları gelir kaybı nedeniyle sosyal yardım ihtiyaçlarının arttığını söylemesi, refah içerisindeki bir yaşamdan düşük gelirli bir yaşama hızlıca evrilmenin olumsuz yönlerinin derinden hissedilmesine yol açmıştır.

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydum. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000tl istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var. Abim yok en büyük benim. Annem iş bulamadığı için çalışmıyor, babam zaten iş yapıyor, aylık 4000 TL geliyor babama. Suriye'den gelen kira aylık 1000tl.

Yetmiyor para zaten çoğu kiraya gidiyor bu yüzden okul için yardım almam gerekli." (Mehe, 22 Yaşında)

Tablo 22, Suriyeli gençlerin %60'ına yakınının hanelerinin asgari ücretin altında geliri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli ailelerin büyük oranda açlık sınırının altında bir yaşam sürdürdüğü ilgili tablodan yapılabilecek çıkarımlardan biridir. Ayrıca literatürdeki bazı çalışmaların göç öncesi ve göç sonrası durum karşılaştırmalarında pek çok Suriyelinin göç öncesi süreçte savaş koşullarında dahi daha iyi ekonomik koşullara sahip olduğunu söylediğini açıklamaktadır. Bu nedenle Suriyeli gençler için Türkiye'ye göçün en kritik sonuçları arasında gelir kaybının yer aldığı söylenebilmektedir (Erkmen & Koçak, 2020).

4.2.3.2.2. Suriye'de Kaybedilen Malvarlığı

Suriyeli ailelerin bir kısmının savaşın kısa süreceğine ilişkin inancı, bir kısmının ise savaş sırasında Suriye'deki mal varlıklarını bombalanma başta olmak üzere çeşitli sebeplerle kaybetmeleri, Türkiye'deki yaşamlarında gelirlerinin ciddi bir biçimde düşmesine yol açan etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

"Maddi durumumuz çok da iyi değildi, şu açıdan Türkiye'den daha iyiydi: evimiz kendimizdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Maddi yönden çok sorun yaşadık, aile yönünden çok sorun yaşadık, psikolojik olarak çok sorun yaşadık. Düşünsenize kendi hayatınızı yıllar boyu biriktiriyorsunuz ve birden yok oluyor, yılların emeği bir anda gidiyor. Babamın psikolojisi çok fazla bozuldu ve bu bize yansıdı. Türkiye'ye geldiğinde kimsesi yoktu." (Mamnun, 17 Yaşında)

"İlk zamanlar geldiğimizde ekonomik olarak durum biraz kötüydü çünkü Suriye'deki evimiz bombalandı kendi arabamız vardı, onu satmak durumunda kaldık, kiraya çıktık. Bir ay boyunca yerde hiçbir şey yoktu, kışa denk gelmişti, soğukta o şekilde kaldık." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Ekonomik olarak 0'dan başlıyorsun, hiçbir şeyin yok, araban, evin, hiçbir şeyin yok. Tabi ki hiç kolay olmadı ama yavaş yavaş toparlanıp bayağı çabaladık kendi ayaklarımızın üstünde durabilmek için. Şu an Gaziantep'teki evimizde, şu an 6 kişi yaşıyoruz. Hane halkı gelirimiz 10.000 falan. Suriye'deki durumumuz daha iyiydi." (Vefa, 23 Yaşında)

"Biraz düştü yani ekonomik olarak. Suriye'de buradan çok çok daha iyiydik." (Yaser, 23 Yaşında)

"Biz oradayken lüks bir hayatımız vardı, diyebilirim. Maddi durum olarak, ev, araba olarak her açıdan lüks bir hayatımız vardı. Tabi ki savaştan gelip buraya hiçbir şeyin yok. 0'dan başlamak da çok zor oluyor." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriye'deki ailelerin önemli oranda kendi işlerinin sahibi olmaları ve esnaflık yapmalarına karşın Türkiye'de böyle bir imkânlarının olmaması, gelir durumlarındaki değişim sürecini daha dramatik hale getiren bulgular arasında yer almaktadır.

"Babamın işi çok iyiydi tekstil işindeydi babam çalıştığı işte en iyilerdendi çünkü 40 yıldır aynı meslekte çocukluktan beri çalışıyor. Ama Türkiye'de tekstil işinde iş bulamadı, iş bulmak çok zor oldu. Hem de mobilyacıda çalışıyor bir de. Parayı da çok az veriyorlar. Suriye'deyken durumumuz çok iyiydi ama Türkiye'de böyle oldu maalesef." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Valla şimdi Türkiye'de biraz... Nasıl diyeceğim? Sana biraz hayat zordur. Bilmiyorum, biz Suriyeli olduğumuz için mi bize zor? Burada çalışmazsan ekmek yiyemezsin, yani bizim evimiz olmadığı için, malımız mülkümüz olmadığı için bize zor geliyor yani. Şimdi biz Suriye'deyken ev kirası yok, bizim dükkân olarak dükkân bizim, ondan sonra yerimiz vardı, yani arazimiz vardı, yani memleketimizde iyidik yani." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Açıkçası bir şeyi kaybetmeden bir şeyi bilemeyiz diye bir söz var. Güzeldi yani, şöyle kendi evimiz varken yani, bu bütün Suriyeliler için geçerli diyemem ama gerçekten %99'u için geçerli diyebilirim. Herkesin hemen hemen bir evi vardı. Hatta bizim 2 tane evimiz vardı, tarlalarımız vardı sayısını bilmediğimiz bahçelerimiz vardı. Okulunza gidip geliyorsunuz yani ekonomik refah da çok fazla açıkçası. Ekonomik olarak idare edebiliyorduk kendimizi çok fazla fakirlik derecesi Suriye genelinde yoktu, diyebilirim. Ha vardı ama mesela çeşitli nedenlerden kaynaklı olabiliyordu. Bu savaş olduktan sonra artık ekonomik darlanma başladı ne biliyim artık elimizdekileri kaybettik. Evler, tarlalar, bahçeler, araba olsun. Okulun, arkadaşların yani her şeyini kaybediyorsun, o zaman artık kıymetini anlıyorsun. Mesela benim için Suriye daha iyiydi." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriye'de dükkân veya arazi sahibi olduğu görülen Suriyeli aileler, bu mülklerini Türkiye'ye getirememiş, dolayısıyla iş makineleri, araçları ve çalışmak için ihtiyaç duydukları diğer materyallerin tamamının Suriye'de kaldığı öğrenilmiştir. Bu durum, Türkiye'de Suriyeli ailelerin ve meslek sahibi Suriyeli gençlerin, istemedikleri veya bilmedikleri işlerde çalışmasına, dolayısıyla çalışma hayatındaki işlevselliklerinin zarara uğramasına neden olmakta, düşük ücret almak zorunda kalmalarına paralel olarak yaşam kalitelerinin de olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır.

4.2.3.2.3. Hanedeki Çalışan Sayısı

Gelir düzeyinde yaşanan kırılım, Suriyeli gençlerin eğitim hayatları devam etme durumundan bağımsız olarak ailelerine çalışarak yardım etmeleriyle sonuçlanmıştır. Buna göre; hanede çalışan kişiler göç öncesi süreçte büyük oranda baba iken Türkiye'ye göç edilmesinin ardından çocuk ve gençler de farklı işlerde çalışarak ev ekonomisine destekte bulunmaktadır.

"Ailemizle aynı binada yaşıyorduk okula gidiyordum normal bir şekilde. Normal bir hayat nasıl oluyorsa öyleydik sonra bir anda dünya tersine döndü. Evet, bina bizimdi, aile apartmanında oturuyorduk. Şimdi kirada oturuyoruz, ödemek çok zor bizim için. Evde de kalabalığız, üç kişi çalışıyoruz karşılayabilmek için." (Mamnun, 17 Yaşında)

"5 kardeşiz. Anne ve baba dahil, 7 kişiyiz. Ben kendi masrafımı çıkarıyorum, 3.000-4.000 masrafım var sigara kullanmadan çok şükür. Bir de erkeğim, kardeşim benden daha küçük, o da çalışıp okuyor yani masrafını çıkarıyor. Bir de çıkarttığım parayla ben ailemin faturalarını ödüyorum. Babam çalıştığı zaman, babam eskiden öğretmendi, Biliyorsunuz bu sıra kısıtlama oldu, geçen sene öğretmenleri, işten çıkarma oldu sadece 10.000 öğretmen kaldı o yüzden babam sadece özel ders veriyor. Yaklaşık olarak eve 8.000-9.000 TL toplam giriyor, 3 kişi getiriyoruz bu parayı." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Kardeşlerim, annem, babamla beraber 7 kişiyiz. Gelirimiz aydan aya değişiyor, yani bazı aylar pek iş olmuyor çünkü babam normalde memur olduğu için onun aylığı sabittir ama bizimki değişiyor. Bazı aylar iş olmadığı için, yani ama genellikle benden küçük kardeşim de çalışıyor. 3 kişi yani aylık 10 bin gelir oluyor yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

"6 kişi yaşıyoruz, hane halkı gelirimiz önceden babamın bir marketi vardı iyi gidiyordu öyle. Her ay ancak yetiyor. Ama şu an abim yardım ediyor bir de kiramızı yıllık olarak ödüyörüz ya geçen ay ödedik şimdi kira derdimiz kalmadı, ama abim yardım ediyor yani." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Hanede genellikle üç kişinin çalışmak zorunda kaldığı görülmektedir. Öte yandan bazı gençler, eğitim aldıkları için çalışmak istemediklerini beyan etse de evin ekonomisine destek olmak ve geçinebilmek amacıyla çalışmak zorunda kaldıklarını da söylemiştir.

"Suriye'de çalışmıyordum, sadece okuyordum ama burada çalışmak zorunda kaldım burada yaşamak daha zor olduğu için. Sabah işte 7'de kalkıyorum, 7.30'a kadar hazır oluyorum, iş otobüsü beni buradan alıyor. Mesela üniversiteye başladığımda işten saat 4'te çıkıyorum üniversite olmadığı

günlerde, 7'de çıkıyorum ikinci öğretim olduğum için. O şekil üniversiteye gidiyorum saat 9-10'a kadar." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Aslında günde ortalama 11 saat çalışıyoruz genellikle. Bazen işte uzun, daha az olmasını isterdik ama yapacak bir şey yok. Hem okula gidip tatilde bu kadar çalışmak zor oluyor." (Mustafa, 23 Yaşında)

Zaman zaman Suriyeli ailelerde babaların iş bulamaması gibi sorunlarının da olduğu, bu çerçevede hanede iş arama sürecinin yaygınlaşarak çocuk ve gençlerin de çalışmasının tavsiye edilmeye başlandığı bulgulanmıştır.

"Suriye'de daha rahat hayat benim ailem için daha rahat, şimdi çok zor. Ben şimdi çalışmak istiyorum çünkü okuyorum para harcamak gerekiyor ev kirası var, babam çalışmıyor sadece abim çalışıyor. Suriye'de yaşarsam evimiz bizim, kira değil dükkânımız var, arabamız var. Burada bir yerde çalışmak istiyorsam beni kabul etmiyorlar, orada daha kolay yani yaşamak." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Her zaman iş olmuyor, dediğim gibi mobilya, çay veya inşaat işleri olduğunda çalışabiliyoruz. Babam da öyle." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Bu noktadaki kritik bir diğer bulgu ise Suriyeli genç kadınların göç öncesine evin dışına çıkmalarının pek desteklenmemesine karşın Türkiye'de ev ekonomisine destek olabilmeleri amacıyla çalışmalarının desteklenmesi olmuştur. Nitekim bazı katılımcı genç kadınlar, iş aramasına rağmen iş bulamadığın, ancak bulduklarında çalışmalarını gerektiğini ifade etmiştir.

4.2.3.3. Yaşanan Çevrenin Özelliklerinde Gerçekleşen Değişimler

Suriyeli gençler, Suriye'de yaşadıkları bölgelerle Türkiye'de yaşadıkları ortamı karşılaştırmış ve belli noktalardaki değişikliklere ayak uydurmakta güçlük çektiğini söylemiştir. Sözü edilen farklılıklardan ilki genel olarak Suriyeli toplumunda akrabaların birbirine yakın yerlerde yaşaması yaygın durum iken Türkiye'de akrabaların birbirinden uzak bölgelerde yaşamak zorunda kalmış olmalarıdır.

"Çok iyiydik biz, akrabalarımız ile buraya geldik, hepsi dağıldılar, çoğunu kaybettik, çok iyiydik orada. Buraya gelince bağlar koptu, herkes uzaklaştı, herkes kendi derdine düştü. Konuşmamaya, görüşmemeye başladık." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Ailemizle aynı binada yaşıyorduk, okula gidiyordum normal bir şekilde. Normal bir hayat nasıl oluyorsa öyleydik sonra bir anda dünya tersine döndü. Evet, bina bizimdi, aile apartmanında oturuyorduk. Şimdi kirada oturuyoruz, ödemek çok zor bizim için. Evde de kalabalığız, üç kişi çalışıyoruz karşılayabilmek için." (Mamnun, 17 Yaşında)

"İyiymi bence haftalık gidiyorduk, onu hatırlıyorum. Hep beraber toplanıp sohbet eder, kahve içerdik hep. Burada iyi değil ama akrabalık ilişkilerimiz. Çünkü babamı kaybettik, annem bir daha evlenmedi diye ayıplıyorlar 'tek başına kadın yaşıyor' diye. Zaten babam ölünce baba tarafı ile konuşmamaya başladık. Dedemler de evlenmedi diye anneme küstü, annemin babası yani, kimsemiz kalmadı. Zaten herkes gelmedi Türkiye'ye, gelmeyenlerle hiç konuşmuyoruz herkes kendi derdinde artık. Eskiden dert yoktu, beraberdik artık herkesin derdi, geçim sorunu var. (Semih, 15 Yaşında)

"Suriye de zaten bir binada oturuyorduk, her gün birbirimizi görüyorduk. Burada ayrıldık, ben Suriye'de iken hiç düşünmedim kuzenlerimden ayrılacağı mı. Kuzenlerimle ayrılacağı mı düşünmüyordum, yani anladınız mı? Şu an ayrıldık, herkes ayrı evde oldu. Türkiye'de siz birbirinizden ayrı hatta başka başka şehirlerde yaşayabiliyorsunuz. Böyle arada sırada telefonla arıyorsunuz, bu bana çok farklı geliyor. Akrabalarınızla hiç görüşmüyorsunuz. Yani neredeyse hiç görüşmüyorsunuz, bana göre, yanlış anlamayın. Biz böyle değildik ama gelince buraya, Türkiye'ye yani, yavaş yavaş biz de öyle olduk. Zaten birlikte yaşama şansımız yok, evler küçük, aynı yerden ev tutmak imkânsız gibi. Yaşayamazsın, yani istesen de yaşayamazsın. O yüzden biz de size uyum sağladık, diyebilirim, biz de artık arada sırada telefonla arıyoruz birbirimizi. Ben kuzenlerimi telefonla arıyorum, hatta biliyor musunuz? Bazılarını uzun süredir aramıyorum. Uzun süre, yani iki hafta oldu mesela." (Yaser, 23 Yaşında)

Yaşanılan çevre üzerinde en kritik farklılık olarak belirtilen ve Arifoğlu ve Koçak (2022)'ın da üzerinde durduğu bu durum, Suriyeli gençlerin ve ailelerinin sosyal destek mekanizmalarının zayıflamasına yol açmış, birbirlerinden pek çok anlamda destek bulmalarını güçleştirmiştir. Öte yandan Türkiye'deki evlerin görece birbirinden biraz daha uzak olması, ancak Suriye'deki komşularla binaların birbirine yapışık olması, gençlerin Türkiye lehinde üzerinde durduğu avantajlardan biri olarak çevresel değişimler arasında yer almıştır.

"Fiziksel koşullar açısından direkt şehir planlaması sadece etkiledi. Orası daha düzensiz, dağınıktı, parklar yoktu böyle her yerde. Burası daha ferah, güzel. İnsanlar için gezme yerleri var burada orada gezme yeri yoktu yani azdı. Orada binalar çok birbirine bitişikti balkona çıkınca diğerinin evinin içini görürdün burada daha ayrı özel alanın daha çok var." (Hasan, 21 Yaşında)

Türkiye'ye göçün ardından Geçici Barınma Merkezleri'nde kalan Suriyeli gençler ise bu kamplarda çevresel şartların zorlu olduğunu, yaşam koşullarının sağlıklı olmadığını ifade etmiştir.

"İlk önce kampa yerleşmiştik. Kamp küçük bir yerdi, konteynurlar vardı, Kilis'teydi kamp. Orada dili öğrenmiştim, orada yaşamak çok zordu. 10-11-12. Sınıfı okudum, oradaki okulda. Türkçe eğitimi veriliyordu orada, Türkçe öğrenmiştim. Konteynırdı okulumuz. Normal bina değildi. Her şey karavanın içindeydi, mutfak, tuvalet, banyo." (Mehe, 22 Yaşında)

Diğer taraftan göç eden Suriyeli aileler, organizasyonel süreçler, formel prosedürler ve tanınırlık gibi faktörlerin verdiği olumsuz etkiler nedeniyle iş kuramadığını da beyan etmiştir.

"Babam geldiğinde başka işlerde çalışmaya çalıştı ama hiçbirinde başarılı olamadı. Şu an yine yeni kendi işine döndü ama hala başarılı olduğunu söyleyemem çünkü yaptığı şeyler nasıl söylesem; o yaptığı işi tekrar kurmak çok zor, hele başka bir ülkede çok zor. En azından kendi ülkesinde anlaşabileceği insanlar var. Burada bir sürü tanımadığı insanlar, şirketler var eleman bulmakta çok zorlanıyor, o yüzden hala işinin rast gittiğini söyleyemem." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Babamın işi çok iyiydi tekstil işindeydi babam çalıştığı işte en iyilerdendi çünkü 40 yıldır aynı meslekte çocukluktan beri çalışıyor. Ama Türkiye'de tekstil işinde iş bulamadı, iş bulmak çok zor oldu. Hem de mobilyacıda çalışıyor bir de. Parayı da çok az veriyorlar. Suriye'deyken durumumuz çok iyiydi ama Türkiye'de böyle oldu maalesef." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriye'nin iklim koşulları ile Türkiye'deki iklim koşulları arasındaki farkın da önemli bir çevresel faktör olarak Suriyeli gençlerin alışma sürecini zorlaştıran etmenler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre; Suriyeli gençler özellikle kış mevsiminin Türkiye'de soğuk geçmesine paralel olarak çevreye ayak uyduramadığını belirtmiştir.

"Yaşadığımız ev müstakil evdi. Köyün evleri müstakil evlerdi, 1 kat, en fazla 2 kat olurdu. Şehir 4-5-6 katlı, şehir başka yani. Bizim evimiz iki bahçeli müstakil bir evdi, 400 metrekareydi. Evler bitişikti. Bahçesi çok büyük değildi. 4+1, 2 bahçeliydi, bir bahçe sağda, bir bahçe soldaydı. Buradaki evimiz 3+1 ve Suriye'deki eve göre çok küçük. Türkiye'deki evde sobayla ısınıyoruz, Suriye'de dizeldi." (Muhammed, 24 Yaşında)

"İlk zamanlar geldiğimizde ekonomik olarak durum biraz kötüydü çünkü Suriye'deki evimiz bombalandı kendi arabamız vardı, onu satmak durumunda kaldık, kiraya çıktık. Bir ay boyunca yerde hiçbir şey yoktu, kışa denk gelmişti, soğukta o şekilde kaldık." (Muhammed, 23 Yaşında)

“Suriye’de bir kere hava sıcak, biz böyle kalın kalın şeyler falan almıyoruz, giymiyoruz. Buraya yazın gelmiştik biz, kış geldi, öyle soğuk oldu ki. Suriye’de dizel kullanıyorduk, burada soba var, evde çok insan var. Türkiye’de kış olsun istemiyoruz.” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Yaşanan çevredeki değişikliklerden biri olarak Suriyeli gençler, geceleri dışarı çıkabildiğini, restoran ve kafelere gidebildiğini ve daha güvenli bir bölgede olduklarını düşündüklerini ifade etmiştir. Bu olgu, Suriye’deki güvenlik anlayışına paralel olarak gençlerin sosyal yaşama katılma kısıdının önüne geçen avantajlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

"Aslında işte Türkiye hukuk devleti olduğu için ne yapmak istiyorsan yapabilirsin. Bizim orada da öyleydi ama biraz daha kısıtlı. Gece genellikle çok iyi yani Türkiye’de isteyen istediği şeyi yapabiliyor. Suriye’de dışarı çıkılmazdı gece. Özellikle kadın dışarı hiç çıkamazdı, İzin yoktu." (Mustafa, 23 Yaşında)

“Giderdi Suriye’de gençler kafelere restoranlara, gece hayatları bu kadar yaygın değildi.” (Hasan, 21 Yaşında)

"Tabi ki zaten siz nerde yaşıyorsunuz bilmiyorum, İstanbul’a gelip Fatih’e geldiğinizde Fatih’te Suriye Çarşısı’na gittiğinizde o kadar kalabalık oluyor ki. Suriye’de böyle değildi, ben gitmezdim pek dışarı ama Türkiye’de dışarı çıkıyorum hep. Restoranlara, kafelere gidiyorum. Suriye’de gidemezdim." (Mamnun, 17 Yaşında)

Çevresel değişimlerden bir diğeri de Suriye’deki yaşam sürecinde genele yayılmış korkunun Türkiye’de ortadan kalkmış olmasıdır. Bu durum da Türkiye’deki güven algısının bir parçası olarak yaşam kalitesini artıran, işlevselliği ve iyi oluşu güçlendiren kritik bir diğer bulgu olarak elde edilen veriler arasındadır.

"Suriye’deyken içimde hep bir korku vardı ya 'ben ne zaman öleceğim?' diye. Uçak gelince bombaların sesini duyunca hep korku vardı içimde. Normal zamanda da sanki sürekli ölmeyi bekler gibiydik korku içinde, burada rahatladık. Artık oturup ölmeyi beklemiyoruz, yaşıyoruz." (Nour, 18 Yaşında)

Tüm bu bulgulara ek olarak bazı Suriyeli gençlerin yaşadıkları çevreyi dini ve ahlaki açıdan değerlendirdiği, bu bağlamdan incelediklerinde de iki ülkede yaşadıkları çevrelerin birbirinden pek farklılaşmadığını söyledikleri görülmüştür. Sözü edilen durumlarda katılımcıların Türkmen olması ve Türkiye sınırına yakın bölgelerde ikamet ediyor olması, farklılık algılarının görece daha düşük olmasına yol açtığı düşünülmektedir.

"Kültürel olarak aynı sayılır, zaten kültürlerimiz arasında benzerlikler olduğu için pek bir şey değişmedi. Dinsel olarak pek bir şey değişmedi, camiler her yerde, ezan sesi her yerden duyuluyor zaten Türkiye'de." (Dua, 18 Yaşında)

Genel olarak değerlendirildiğinde Suriyeli gençlerin değişen çevresel şartlardan memnun olmadığını söylemek mümkündür. Söz konusu çevresel koşullar arasında en kritik bulgu, güvenliğin sağlanmasına paralel olarak gençlerin artık savaşın etkisinde olmadıklarını, ölüm korkusuyla yaşamadıklarını ifade etmeleri olmuştur. Bunun haricinde verilen ifadeler çoğunlukla çevresel şartlara ayak uydurulamadığını içeren ifadeler olmuştur.

4.2.3.4. Mutfak Kültürü ve Beslenme Alışkanlıklarında Gerçekleşen Değişimler

Suriyeli gençlerin Türkiye'deki yaşamları için üzerinde durdukları diğer bir konu da beslenme olgusundaki değişikliklerdir. Türkiye'ye göç öncesinde sınır yakın bölgelerde ikamet edilmesi, yemek kültürünün benzer olarak algılanmasını sağlamaktayken görece Türkiye'ye daha uzak bölgelerden gelen gençlerin Türkiye'deki yemek kültürünün kendi yemek kültürlerinden oldukça farklı olarak algıladığı görülmektedir.

"Yemek kültürümüz benzer mesela ben Halep'ten Gaziantep'e çıktığımda Halep ile Gaziantep hemen hemen aynı sayılır." (Hasan, 21 Yaşında)

"Bizim olduğumuz bölge Halep bölgesi Gaziantep'e çok yakın hatta ve hatta yemek olarak da aynı diyebiliriz, yani burada çok bir zorluk çekmedik alışmak için." (Mustafa, 23 Yaşında)

Özellikle Halep Bölgesi'nden gelen gençler, yemek kültürüne alışmakta bir sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Ancak diğer Suriyeli gençler bunun aksini söylemiş, yemek kültürüne halen alışamadığını söylemiştir.

"Bazıları tam tersi oluyor mesela yemekler hiç benzemiyor bazıları benziyor da bazıları hiç benzemiyor. Ama çoğunlukla yemekler hiç benzemiyor. Ben hala çocukken yediğim yemekleri özlüyorum." (Semih, 15 Yaşında)

"Yemekleriniz farklı, yemeklerimiz benzemiyor." (Kevser, 25 Yaşında)

"Yani bazı yemekler aynı mesela kısır, mercimek çorbası, karniyarik yemek açısından alışmakta zorlanmadım pek ama baharatsız yiyorsunuz, ben buna alışamadım." (Mehe, 22 Yaşında)

Benzer bulgular Kara ve Akdağ (2022)'ın çalışmasında da söz konusudur. Buna göre; özellikle Suriye'ye yakın bölgelerde bulunan Kilis ve Gaziantep'te yaşayan Suriyeliler, değişen mutfak kültürüne kolayca uyum sağlamış, büyük bir farklılık algılanmamıştır. Dolayısıyla mevcut araştırmanın bulgularıyla örtüşen bir biçimde sınır bölgelerinde yaşamanın mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıklarında daha az değişimi ve daha kolay uyumu beraberinde getirdiği söylenebilmektedir.

4.2.3.5. Gündelik Ritüellerde Yaşanan Değişimler

Göç ile birlikte gündelik yaşamda da çeşitli değişikliklerin olduğunu vurgulayan Suriyeli gençler, gündelik yaşam içerisinde önemli bir yer tutan sosyalleşme olgusunu detaylandırmıştır. Bu noktada günlük rutinlerde gerçekleşen değişimler aşağıdaki alt başlıklarda ayrıntılandırılmıştır.

4.2.3.5.1. Akrabalarla Görüşme Sıklığı

Akraba ziyaretleri, özellikle Suriyeli kadınların yaptığı en önemli günlük ritüellerden biri olarak göç öncesi süreçteki bulgulardan biridir. Buna karşın Türkiye'de akrabaların birbirine yakın bölgelerde ev tutamaması, akraba ziyaretlerinin sıklığının azalmasına neden olan, böylece günlük ritüellerde değişikliğe yol açan bağlamlardan birini oluşturmaktadır.

"Akrabaların hepsi Türkiye'de değil mesela baba tarafından dedemler ve amcamlar İstanbul'da. İşte İstanbul'a taşındığımızdan beri onlarla bayramlaşıyoruz artık. Ama Gaziantep'te iken 2 teyzem vardı onun dışında burada arkadaşlık kurduğumuz aileler vardı onlarla birlikte yani ilk gün normalde baba tarafı dedeler olacak ya babaannelerde artık o yeni kurduğumuz arkadaşlık ilişkilerinde olur yani öyle bir değer katmış oluyoruz." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çok iyiydik biz, akrabalarımız ile buraya geldik, hepsi dağıldılar, çoğunu kaybettik, çok iyiydik orada. Buraya gelince bağlar koptu, herkes uzaklaştı, herkes kendi derdine düştü. Konuşmamaya, görüşmemeye başladık." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Hatırladığım kadarıyla akrabalar açısından, ziyaretleri çok çok fazla bu durumdan gerçekten şikayetçiyim. Çok fazla misafir oluyor, çok ziyaretçimiz oluyor. Sizde sadece şeker dağıtılıyor, bizde daha farklı hatırladığıma göre

büyük tepsiler oluyor, çok fazla yiyecek oluyordu, Türkiye'ye geldikten sonra bu konuda daha iyiyiz bence. O kadar sık gelip gitmeler olmuyor, bayramlar da haliyle benim için daha rahat (gülüyor). " (Hüda, 21 Yaşında)

"Haftada değil de mesela ayda 1 kere görüşüyoruz artık akrabalarla." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Suriye de zaten bir binada oturuyorduk, her gün birbirimizi görüyorduk. Burada ayrıldık, ben Suriye'de iken hiç düşünmedim kuzenlerimden ayrılacağımı. Kuzenlerimle ayrılacağımı düşünmüyordum, yani anladınız mı? Şu an ayrıldık, herkes ayrı evde oldu. Türkiye'de siz birbirinizden ayrı hatta başka başka şehirlerde yaşayabiliyorsunuz. Böyle arada sırada telefonla arıyorsunuz, bu bana çok farklı geliyor. Akrabalarınızla hiç görüşmüyorsunuz. Yani neredeyse hiç görüşmüyorsunuz, bana göre, yanlış anlamayın. Biz böyle değildik ama gelince buraya, Türkiye'ye yani, yavaş yavaş biz de öyle olduk. Zaten birlikte yaşama şansımız yok, evler küçük, aynı yerden ev tutmak imkânsız gibi. Yaşayamazsın, yani istesen de yaşayamazsın. O yüzden biz de size uyum sağladık, diyebilirim, biz de artık arada sırada telefonla arıyoruz birbirimizi. Ben kuzenlerimi telefonla arıyorum, hatta biliyor musunuz? Bazılarını uzun süredir aramıyorum. Uzun süre, yani iki hafta oldu mesela." (Yaser, 23 Yaşında)

Günlük ritüellerdeki ziyaretleri engelleyen faktörler arasında gösterilen geçim sıkıntısı, Türkiye'deki yaşamlarında gençlerin sosyokültürel yapısını değiştirmeye zorlayan bir alana işaret etmektedir. Buna göre; geçim sıkıntısı nedeniyle akraba ilişkileri giderek zayıflamaktadır.

"İyiydi bence haftalık gidiyorduk, onu hatırlıyorum. Hep beraber toplanıp sohbet eder, kahve içerdik hep. Burada iyi değil ama akrabalık ilişkilerimiz. Çünkü babamı kaybettik, annem bir daha evlenmedi diye ayıplıyorlar 'tek başına kadın yaşıyor' diye. Zaten babam ölünce baba tarafı ile konuşmamaya başladık. Dedemler de evlenmedi diye anneme küstü, annemin babası yani, kimsemiz kalmadı. Zaten herkes gelmedi Türkiye'ye, gelmeyenlerle hiç konuşmuyoruz herkes kendi derdinde artık. Eskiden dert yoktu, beraberdik artık herkesin derdi, geçim sorunu var." (Semih, 15 Yaşında)

"Buraya geldiğimizden beri dağıldık, uzaklaştık. Uzak olunca herkesin bir işi oluyor birbirini unutupursun bir de burası büyük, kalabalık, okul var iş var." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türk komşumuz ilk geldiğimizde vardı. İlk oturduğumuz binadaydı, ondan sonra hiç olmadı. Şimdi oturduğumuz binada yan kapıda Türk komşumuz var. Hiçbir ilişki yok, ziyaret falan hiçbir şey yok." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin bir kısmı, Türkiye'de Suriyelilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları bölgelere yerleşmiştir. Bu durum, Suriye'deki sosyokültürel yapının bu bölgelere taşınmasıyla

sonuçlanmış ve bu bölgelerde yaşayan Suriyeli gençler, bu tür ritüellerin değişmediğini belirtmiştir.

"Burada da komşularımızın hepsi Arap, gene Suriye'deki gibi haftada bayağı görüşüyoruz. Komşu açısından şanslıyız, bir şey değişmedi." (Semih, 15 Yaşında)

"Kültürel açıdan pek bir şey değişmedi aslında. Yaşadığım bölgede yine aynı şeyi burada yaşıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde ikamet ettiklerini söyleyen ve bu nedenle günlük ritüellerinde değişikliğin olmadığını ifade eden Suriyeli gençlerin Türkiye'deki yaşam koşullarına ayak uydurma noktasında sorun yaşamadığını, nitekim çevrelerinde herhangi bir değişiklik olmadığını söylemeleri, uyum konusunda gündeme getirilmesi gereken kritik bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Topluma katılımı engelleyebilecek önemli faktörleri içerisinde barındıran bu durum, Türkçeyi öğrenememe ve Türk toplumuyla etkileşime girememe, böylece iki kültürün birbirini tanımasını engelleyebilecek indikatörleri ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Karasu ve Aksungur (2022), Suriyeli ailelerin yaşadıkları hanelerin şehrin veya ilçenin oldukça dışında olduğunu söylerken bu durumun bir gettolaşmayı da beraberinde getirdiğini, bu nedenle Suriyelilerin toplum içerisinde homojen bir şekilde dağılmasının engellendiğini belirtmektedir. Bu bulguyla benzer bir şekilde mevcut çalışmada da katılımcıların bir arada yaşadığını ve akrabaları ve komşularıyla görüşme ritüellerinin kritik bir şekilde değişmemiş olduğunu beyan etmesi, **Tablo 75**'teki veriyle de uyumlu olacak şekilde Suriyeli gençlerin uyumlarına engel teşkil edebilmektedir. **Tablo 75**'te yer alan sonuçlarla ilgili ifadeler bir arada değerlendirildiğinde Suriyeli gençlerin diğer Suriyelilerle bir arada yaşamasının dolaylı olarak Türkçe öğrenme, Türkiye'deki yaşama ayak uydurma ve ekonomik gelir elde etmeyi olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençler içerisinde akraba ve komşularla görüşme sıklığının artmasının, aslında Suriye'deki yaşamlarına çok benzeyen bir yaşam alanında ve Türklerle daha az etkileşim kurma fırsatına sahip oldukları anlamına gelebileceği görülmektedir.

4.2.3.5.2. Sosyalleşme

Suriyeli toplumunun tutucu ve erkek egemen yapısı, her ne kadar hem genç erkek hem de genç kadınların sosyalleşmesinin önünde çeşitli engeller oluştursa da genç kadınların topluma katılımlarını daha büyük bir ölçüde kısıtlamaktadır. Göç öncesinde geçerli olan bu yapıda göçle birlikte çeşitli değişikliklere maruz kaldığı, sosyalleşme ve topluma katılımı ilgili önemli adımların atıldığı gözlenmiştir.

"Biz Azez'deyken kafeye, restorana çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye'de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye'de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye'ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

"Tabi ki zaten siz nerede yaşıyorsunuz bilmiyorum, İstanbul'a gelip Fatih'e geldiğinizde Fatih'te Suriye Çarşısı'na gittiğinizde o kadar kalabalık oluyor ki. Suriye'de böyle değildi, ben gitmezdim pek dışarı ama Türkiye'de dışarı çıkıyorum hep. Restoranlara, kafelere gidiyorum. Suriye'de gidemezdim." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Yani burada kadınlar, özellikle genç kadınlar biraz daha eğitim noktasında, bazıları işte biliyorsunuz, şey var, belediyenin ya da milli eğitimin düzenlemiş olduğu kurslar var, toplum içerisinde normal şekilde Suriye'de kadınlar yer edinmiş olsa da kurumlara tek gitmemiş vs. genellikle kocasıyla birlikte gidilir. Burada biraz daha serbestlik oluştu. Bir kişi kendi çocukları okula kayıt olsun ya da işte bir problem oldu, gidip mahkeme olabilir veya işte doğalgaz faturasına kayıt olmaymış ya da pazara inmemiş, elbise almaymış tek başına gidip gelebiliyor. Bu noktada bu değişiklikler arasında var, diyebilirim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Türkiye'de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep'teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye'ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye'de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

"Gençler için ne bileyim, daha böyle özgür alanlar tanınıyor benim açımdan. Restoranlar, kafeler, arkadaş ortamları olmasaydı, üniversite olmasaydı aşırı sıkılmış hissi olacaktı veya bilgiler çok kısıtlı olacaktı. O yüzden kendimi çok

özgür hissetmezdim yani ama burada kendimi daha özgür hissettim, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Aslında işte Türkiye hukuk devleti olduğu için ne yapmak istiyorsan yapabilirsin. Bizim orada da öyleydi ama biraz daha kısıtlı. Gece genellikle çok iyi yani Türkiye'de isteyen istediği şeyi yapabiliyor. Suriye'de dışarı çıkılmazdı gece. Özellikle kadın dışarı hiç çıkamazdı, İzin yoktu." (Mustafa, 23 Yaşında)

Araştırmaya katılan genç kadın ve erkeklerin pek çoğu, Türkiye'de dışarı çıkabildiklerini, saat fark etmeksizin kafe ve restoranlarda arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirebildiklerini, bu durumun Suriye'ye nazaran ciddi biçimde geliştiğini ve ebeveynlerin de buna ayak uydurmaya başladığını ifade etmiştir. Bu olgu, Türkiye'de değişen ve gelişen güvenlik anlayışına paralel bir etkiyi de içerisinde barındırmaktadır. Barın (2015), çalışmasında Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin %27'sinin güvenlik endişelerini sürdürmesi nedeniyle Geçici Barınma Merkezleri'ni tercih ettiğini belirtmektedir. 2014'te gerçekleştirilen bu çalışma, zaman içerisinde güvenlik endişelerinin büyük ölçüde giderilebildiği ve sosyalleşmeye atfedilen değer arttığı anlamına gelebilmektedir. Buna ek olarak Türk toplumuyla etkileşime girmenin getirdiği değişikliklerden birinin de bu olabileceği düşünülmektedir.

Bu bulgunun yanı sıra genç kadınların görece daha uzak olarak tanımlanan şehirlere de gidebildikleri öğrenilmiş, dolayısıyla yukarıda verilen bulgu pekiştirilebilmiştir.

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

Sosyal alanlarla ilişkili olabilecek diğer bir bulgu da Suriyeli gençlerin başka insanların yanında kendilerini özgürce ifade edebilmelerine ilişkin değişimdir. Suriye'deki güvenlik algısı ve siyasi konjonktür, gençlerin özellikle siyasi alanda fikir beyan etmelerini önlerken Türkiye'de bu hususun ortadan kalktığını, kendilerini rahatça ifade edebildiklerini söylemişlerdir. 2022 yılında yayınlanan "Suriyeliler Barometresi" içerisinde de Erdoğan, benzer bir duruma değinmiştir. Buna göre; Türkiye'ye gelmelerinin ardından kendilerini daha güvende hissettiklerini belirten Suriyeliler, Türkiye'deki güvenlik sorunlarını oldukça arka planda tutmuşlardır (Erdoğan, 2022).

"Suriye mesela diktatör, burası demokratik bir ülke. Bizim orada, mesela saat 3-4'e kadar kalabilirsin caddede, hiçbir sıkıntı yok ama siyasete karışmaman

lazım. Siyasete karıştığında hayatın biter bizim orada. Burada hürriyet, burada demokrasi var. Yani ne yaparsan yap hiç kimse seslenemez sana." (Muhammed, 21 Yaşında)

Ancak komşuluk ilişkilerinin Suriye'deki gibi olmadığını, aksine oldukça zayıf kaldığını belirten Suriyeli gençler, özellikle yetişkin kadınların komşuluk ilişkilerinin zayıf olması nedeniyle Türkçe öğrenemediklerini, sosyal alanlarının daraldığını belirtmiştir. Bu durum, Suriyeli gençlerin annelerinin Türkçe öğrenememesinin temel sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler, Suriyeli gençlerin sosyalleşebilecekleri alanların Türkiye'de arttığını gösterirken gençlerin ebeveynlerinin sosyalleşebilecekleri imkânların ise daraldığını göstermektedir. Temelde bu olgu, günümüzde ciddi bir çatışmaya yol açmasa da gençlerin uyumunun sosyalleşmeleri ile birlikte kolaylaşması, zamanla ebeveynlerle gençler arasında sosyokültürel uyumsuzlukların ortaya çıkmasına olanak verebilecek bir alanı teşkil etmektedir.

4.2.3.5.3. Eğitim ve Çalışma Hayatını Bir Arada Yürütmek Zorunda Olma

Suriyeli genç erkekler, göç öncesinde eğitim sürecine katılmaya devam etmekte, eğitimlerini kısa sürede sonlandırmak isteyenler ise okul çıkışlarında babalarıyla bir araya gelerek meslek öğrenmeye gayret göstermekteyken göçle birlikte bu sürecin değişime maruz kaldığı öğrenilmiştir. Buna göre; Suriyeli gençler eğitim hayatına devam etmek istemelerine rağmen ev ekonomisine katkı sağlayabilmek için okul çıkışlarında ve hafta sonlarında gündelik işlerde çalıştıklarını söylemiştir.

"Suriye'de daha rahat hayat benim ailem için daha rahat, şimdi çok zor. Ben şimdi çalışmak istiyorum çünkü okuyorum para harcamak gerekiyor ev kirası var, babam çalışmıyor sadece abim çalışıyor. Suriye'de yaşarsam evimiz bizim, kira değil dükkânımız var, arabamız var. Burada bir yerde çalışmak istiyorsam beni kabul etmiyorlar, orada daha kolay yani yaşamak." ((Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Ben en az 6 saat çalışıyorum günde, ama ben istediğim zaman yapıyorum. Çalışmazsam geçinemem. Hem okuyorum hem çalışıyorum. Boş vaktim hiç olmuyor. Ofis işi istersen bulamazsın, fabrikaya gidersen hemen işe alırlar seni ama zor işler." (Muhammed, 24 Yaşında)

Suriyeli gençler, eğitimi ve çalışma hayatını bir arada yürütmek zorunda olmaları nedeniyle ders çalışmakta güçlük çektiğini ve eğitim hayatlarının olumsuz etkilendiğini beyan etmiştir.

4.2.3.5.4. Okul ve Çalışma Saatleri

Suriyeli gençlerin önemli oranda eğitim hayatına devam ettiği bilinmektedir. Belli bir kısım ise eğitim hayatına devam etmekle birlikte arta kalan zamanlarında çalışarak ailelerine destek olmaktadır. Ancak hem eğitim hayatında hem de iş yaşamında Suriye'deki saatlerin Türkiye'deki saatlerle farklılaştığı öğrenilmiştir.

"Ben geç uyuyan, geç uyanan bir insanım. Gece 2-3 gibi uyuyorum, saat 11 gibi uyanıyorum. Suriye'de biz hep geç uyurduk, geç de uyanırdık. Dershaneye 12'de başlıyor, dershaneye gidiyorum. Derslerim 3.30-4 gibi bitiyor, 1-1.5 saat kalıyorum dershanede ders çalışıyorum. Eve geliyorum, yemek yiyorum. Zaman çok çabuk geçiyor zaten, ders çalışıyorum. Başka bir şey yapamıyorum." (Hüda, 21 Yaşında)

"Türkiye'nin iş saatleri daha yoğun o kadar diyebilirim. Başka çok bir şey yok. Suriye'dekinden farklı saatler olunca sabah zorlanan insanımız oluyor çok." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriyeli gençler hem eğitim hem de çalışma saatlerine ayak uydurmakta güçlük çektiğini, bu durumun ciddi bir değişiklik olduğunu ve kendilerine zaman ayırabilecekleri boş vakitleri olmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin kendilerini geliştirebilecekleri, eğitim hayatlarına yoğunlaşabilecekleri zamanların kısıtlı olması nedeniyle yaşam kalitelerinin ve işlevselliklerinin olumsuz etkilendiği söylenebilmektedir.

Erdoğan (2022) da çalışmasında bu konuya değinmekte ve Suriyelilerin Türkiye’de çalışma koşullarına ayak uydurmakta zorlandığını belirtmektedir. Ancak Erdoğan, Suriyelilerin Türkiye’deki çalışma koşullarına ayak uydurma aşamasında olduğunu ve geçmişe nazaran giderek daha az oranlarda çalışma koşullarından yakınıldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla yapılan görüşmeler sonucunda her ne kadar Suriyeli gençlerin çalışma koşullarından şikâyet ettiği bulgusu edinilmiş olsa da boylamsal olarak değerlendirildiğinde gençlerin giderek uyum sağlayabildiği söylenebilmektedir.

4.2.3.6. Sosyokültürel Dinamiklerde Gerçekleşen Değişiklikler

Suriyeli gençler Suriyeli toplumunun ve buna paralel olarak kendilerinin uyum sağlaması gereken pek çok başlık üzerinde durduğu, bunların bir kısmına uyum sağlamanın kolay olduğunu ancak belli sosyokültürel dinamiklere uyum sağlamanın zorluk oluşturduğunu ifade etmiştir. Temelde din olgusu, Suriyeli gençlerin uyum sağlamakta güçlük çekmediği ve Türkiye ile Suriye’yi en çok benzeştirdiği alana hitap etmektedir.

"Dinsel olarak hiç farkı yok bence." (Semih, 15 Yaşında)

"Burada da aynıyız bizim geleneğimiz devam ediyor hiçbir değişim olmadı." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Kültürel olarak aynı sayılır, zaten kültürlerimiz arasında benzerlikler olduğu için pek bir şey değişmedi. Dinsel olarak pek bir şey değişmedi, camiler her yerde, ezan sesi her yerden duyuluyor zaten Türkiye’de." (Dua, 18 Yaşında)

"Kültürel olarak hiçbir şey değişmedi. Dinsel olarak değişen bir şey olmadı." (Kevser, 25 Yaşında)

"Kültürel açıdan pek bir şey değişmedi aslında. Yaşadığım bölgede yine aynı şeyi burada yaşıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Dinsel açıdan değişen bir şey yok yine aynı devam ediyor." (Vefa, 23 Yaşında)

Din faktörünün yanı sıra Halep Bölgesi’nden Gaziantep’e gelen Suriyeli gençlerin de sosyokültürel dinamiklere daha kolay uyum sağlayabildiği, farklılıklardan ziyade benzerlikleri ön plana çıkardıkları keşfedilmiştir.

"Genellikle yani son zamanlarda burası çok pahalı oldu orada mesela bir hafta çalışıyordun mesela bir ay yaşıyorsun savaştan önce. Şu an orası buradan daha kötü, iş yok orada ama genellikle kültür olarak çok yakın. Gerek olsun düğünler, davetler, taziyeler, genellikle bizim olduğumuz bölge Halep Bölgesi Gaziantep'e çok yakın hatta ve hatta yemek olarak da aynı diyebiliriz yani burada çok bir zorluk çekmedik alışmak için." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Kültürel olarak hiçbir şey değişmedi, açıkçası dediğim gibi Gaziantep'e geldiğimiz için hiçbir şey değişmedi. Dinsel açıdan da hiçbir şey değişmedi aynı." (Yaser, 23 Yaşında)

"Aynısı değil benziyor yani. Tam bilemiyorum ama Antep özellikle Halep'e çok benziyor, halkı bile..." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Dini yönden uyum sağlayabiliyorum. Dinlerimiz aynı, benziyoruz zaten. Dini yönden bir de eskiden de Gaziantep'in Halep'e bağlı olduğu için kültürler birbirine farklı değil, komşu olarak en yakın il Gaziantep bu yönden uyum sağladım diye düşünüyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

Sosyokültürel olarak iki toplumu birbirine benzeştiren gençlerden bir kısmı ise savaşın başlamasının hemen ardından Türkiye'ye gelen, dolayısıyla görece diğer gençlere göre Türkiye'de daha fazla zaman geçirmiş olanlardır. Bu gençler, Türkiye'deki kültürü daha yakından tanıyabildiklerini, nitekim Türkiye'de büyüdüklerini ifade etmiştir.

Beni burada zorlayan hiçbir şey olmadı. Çocuktum geldiğimde yani, çünkü ben burada büyüdüm. Bildiğim şeyleri burada bildim zaten." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Annemle ilişkim çok iyi, babamla biraz uzak gibiyiz, bilmiyorum çünkü babamla çok zaman geçiremedim, şu an zaman geçiriyorum ama sanki tahmin ettiği çocukla ben aynı değilim, Türkiye'de uzun süredir yaşıyorum ben, düşündüğü gibi biri olamam yani, o yüzden çok tartışırız." (Mamnun, 17 Yaşında)

Buna karşın çeşitli sosyokültürel dinamikler üzerinde farklılıklar olduğunu söyleyen Suriyeli gençler de olmuş ve belirttikleri konular çeşitli başlıklara göre alt kategorilere ayrılmıştır.

4.2.3.6.1. Aileye İlişkin Değişkenlerde Gerçekleşen Dönüşümler

Suriyeli aile yapısının göç öncesinde birbirine bağlı akrabalık ilişkileri üzerinden tanımlanabilmesinin yanında göçle birlikte görüşme sıklığında, ebeveyn-genç

ilişkilerinde, genç algısında ve evliliklere ilişkin temel dinamiklerde çeşitli değişiklik baskılarının olduğu bulgulanmıştır. İlgili konuların her biri aşağıda detaylandırılmıştır.

Suriyeli gençlerin göç sonucunda geçim meselesinin ön planda tutulması nedeniyle akrabalarıyla daha az görüştüğü yukarıda belirtilmiştir. Ancak gençlerin ifadeleri, görüşme sıklığının azalmasına ek olarak ilişkilerin zayıfladığını ve göç öncesinde olduğu gibi güçlü bağların olmadığını ortaya koymaktadır.

"Buraya geldiğimizden beri dağıldık, uzaklaştık. Uzak olunca herkesin bir işi oluyor birbirini unutuyorsun bir de burası büyük, kalabalık, okul var iş var."
(Hasan, 21 Yaşında)

"İyiymiş bence haftalık gidiyorduk, onu hatırlıyorum. Hep beraber toplanıp sohbet eder, kahve içerdik hep. Burada iyi değil ama akrabalık ilişkilerimiz. Çünkü babamı kaybettik, annem bir daha evlenmedi diye ayıplıyorlar 'tek başına kadın yaşıyor' diye. Zaten babam ölünce baba tarafı ile konuşmamaya başladık. Dedemler de evlenmedi diye anneme küstü, annemin babası yani, kimsemiz kalmadı. Zaten herkes gelmedi Türkiye'ye, gelmeyenlerle hiç konuşmuyoruz herkes kendi derdinde artık. Eskiden dert yoktu, beraberdik artık herkesin derdi, geçim sorunu var. (Semih, 15 Yaşında)

"Suriye de zaten bir binada oturuyorduk, her gün birbirimizi görüyorduk. Burada ayrıldık, ben Suriye'de iken hiç düşünmedim kuzenlerimden ayrılacağımı. Kuzenlerimle ayrılacağımı düşünmüyordum, yani anladınız mı? Şu an ayrıldık, herkes ayrı evde oldu. Türkiye'de siz birbirinizden ayrı hatta başka başka şehirlerde yaşayabiliyorsunuz. Böyle arada sırada telefonla arıyorsunuz, bu bana çok farklı geliyor. Akrabalarınızla hiç görüşmüyorsunuz. Yani neredeyse hiç görüşmüyorsunuz, bana göre, yanlış anlamayın. Biz böyle değildik ama gelince buraya, Türkiye'ye yani, yavaş yavaş biz de öyle olduk. Zaten birlikte yaşama şansımız yok, evler küçük, aynı yerden ev tutmak imkânsız gibi. Yaşayamazsın, yani istesen de yaşayamazsın. O yüzden biz de size uyum sağladık, diyebilirim, biz de artık arada sırada telefonla arıyoruz birbirimizi. Ben kuzenlerimi telefonla arıyorum, hatta biliyor musunuz? Bazılarını uzun süredir aramıyorum. Uzun süre, yani iki hafta oldu mesela." (Yaser, 23 Yaşında)

"Mesela biz dedemin evine çok fazla gidiyorduk, amcalarıma, dayılarıma. Burada iş yoğunluğu yüzünden ben de şu an Türkiye'ye geldiğimde akrabalarıma fazla gidemiyorum. Bazı akrabalarım burada, birkaç aile. 2 haftada bir görüşüyoruz. Suriye'de bir gün görüşüp bir gün görüşmüyorduk." (Mehe, 22 Yaşında)

Suriyeli gençlerin bu ifadeleri, farklı bir açıdan ele alındığında ebeveyn-genç ilişkisini de doğrudan ilgilendirmektedir. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde katılımcılar ebeveynleriyle olan ilişkilerinde de benzer ifadelerde bulunmuştur.

Akrabalarla ilişkilerin zayıflamasına ek olarak ebeveynlerle gençler arasındaki ilişkilerin de zayıfladığını gösteren ifadelere rastlanmıştır.

"Savaştan sonra anne çocuk herkes daha uzak oldu." (Yaser, Erkek, 23 Yaşında)

"Türkiye'ye geldikten sonra işler çok daha yoğun olmaya başladı, insanlar 12 saat çalışıyor ancak işten geldikten sonra aileleriyle çocuklarıyla 1-2 saat oturuyorlar, sonra görüşemiyorlar. Ben bu yüzden geldikten sonra babamı görememeye başladım mesela." (Dua, 18 Yaşında)

"Annemle ilişkim çok iyi, babamla biraz uzak gibiyiz, bilmiyorum çünkü babamla çok zaman geçiremedim, şu an zaman geçiriyorum ama sanki tahmin ettiği çocukla ben aynı değilim, Türkiye'de uzun süredir yaşıyorum ben, düşündüğü gibi biri olamam yani, o yüzden çok tartışırız." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye'ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençlerin Türkiye'ye gelmelerinin ardından ebeveynleriyle çeşitli konularda tartışma yaşadıklarını belirtmesi, adaptasyon sürecinin önemli bir bulgusu olarak değerlendirilmektedir. Gençlerin göç öncesinde ebeveynleriyle herhangi bir konuda tartışmamış oldukları bulgusuyla göç sonrası aralarındaki etkileşimde tartışmaların olması bulgusu, aile dinamiklerinde birtakım değişikliklerin söz konusu olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

"Burada daha rahat okudum, her yere yürüyerek gidiyorum. Suriye'de sadece arabayla gidiyordum. Burada her yere gidiyorum yürüyerek, Gaziantep'te okudum, yurttta yaşadım. Suriye'de olursam yurttta yaşamamı ailem kabul etmez ama burada zorunlu olduğu için yaşadım. Suriye'de de yurt var ama çok kalınmaz orada dedikodu olur." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Mesela benim ablalarımın ayakkabısı bile yoktu ya. Abimin gitmesi gerekiyordu ya da benim gitmem gerekiyordu markete bile. Şimdi buraya geldiğimizde daha güvenli olduğunu söyledim ya, babam izin veriyordu okumak için devam ettiler. Orada kalsak devam etmezlerdi bence. Babam çok değişti." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Baba figürünün otoriter içeriği ve özellikle genç kadınların dışarı çıkmaması konusundaki vurgu da göç sonrasında algılanan farklılıklardan biridir. Nitekim Türkiye’de Suriyeli gençlerin ebeveynlerinin kendilerinin dışarıya çıkmasına izin vermeye başladığı, Suriyeli genç kadınların da bu değişen uyum neticesinde dışarıya çıkmaya başladıkları öğrenilmiştir.

Göç öncesinde görücü usulünün ve ailenin talebinin evliliklerin yapılmasındaki temel öncüller olduğu bulgusu göçle birlikte değişime uğramaya başlayan dinamiklerden biridir. Buna göre Türkiye’ye göç sonrasında Suriyeli aileler eğitim nedeniyle çocuklarının evliliklerinin ertelenmesine müsaade etmeye başlamıştır.

"Bence ben Suriye’de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye’de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Mesela ben buradayken hiç düşünemem evlenmeyi benim işim olmalı benim kendi ihtiyaçlarımı kendim karşılamam lazım gibi bir düşünce var orada yok yani böyle bir düşünce. Mesela anne baba varlıklısı hatta varlıklı değilse bile kendi evlerinde ekstra bir oda varsa evlendirmeye çalışırlar." (Hasan, 21 Yaşında)

Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi olgusunun da Türkiye’deki yapısal süreçlere bağlı olarak değişmesi, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Nitekim **Tablo 16**’da araştırmaya katılan 203 genç Suriyeli kadının yalnızca 3’ünün 18 yaşından önce evlendiğini belirtmiş olması, Türkiye’de dönüşen bu süreci doğrular nitelikte bir delil sunmaktadır. Öte yandan 2014 yılında yapılan bir çalışmada ise Geçici Barınma Merkezi içerisinde veya dışındaki Suriyelilerin kız çocuklarını erken yaşta evlendirmeye yönelik bir tutumları olduğunu ve araştırmanın katılımcılarının önemli bir bölümünün 18 yaşından önce evlendirildiği vurgulanmaktadır (Barın, 2015). Bu doğrultuda zaman içerisinde erken yaşta evliliğe karşı bir tutumun oluştuğu da söylenebilmektedir.

Ayrıca görücü usulü evliliklerin halen yaygın olmasının yanı sıra ağırlığının giderek azaldığı bulgusu da edinilmiştir.

"Genellikle anneler teyzeler halalar kız bakarlar beğenirlerse söz nişan ondan sonra evlilik. Şöyle çok eskiden kız beğenirse de evlenilirdi ama şu anda yok sadece bazı ailelerde var. Türkiye çok etkiledi. Kısa sürede çok hızlı değişti." (Mamnun, 17 Yaşında)

"İnsanlarla bağlantı çok fazla gelişti, bir kızın erken yaşta evlenmesi, bunlar çok fazla iyileşti. Artık daha olması gerektiği gibi oluyor şu anda. İnsanlar artık çok açıldı olduğu yerde, kapalı değiller." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye'de genellikle görücü usulü evlenirler, birbirini görüp evlenen insan çok az Arap toplumunda. Birbirini görüp tanışıp evlenmek Türkiye'ye geldikten sonra gelişti, ama önceleri %1 falan tanışıp evlenen olurdu. Hala böyle ama birazcık daha gelişti." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriye'de evliliklerin sonlandırılması noktasında da kadınların ağırlığının olmaması durumu, Türkiye'de kritik bir değişikliğe uğramış ve Suriyeli genç kadınlar talep ettiği artık boşanabildiğini belirtmiştir. Bu olgu, Doğan ve Taylan (2022)'ın çalışmasında da desteklenmektedir. Buna göre; Türkiye'ye göç sonrası Suriyeli aileler içerisinde parçalanmalar ve boşanmalar gözlenebilen olgular olarak değerlendirilebilmektedir. Her ne kadar istenen bir olgu olarak görülmesi de Suriyeli aileler içerisinde Türkiye'ye göç sonrası boşanma vakalarının artması, özellikle Suriyeli genç kadınların daha çok güç kazandığı şeklinde de yorumlanabilmektedir.

"Suriye'de kadın hakları neredeyse hiç yoktu zaten biliyorsunuz şiddetin en çok olduğu yer Suriye kadınlar açısından. Kadınların hiçbir hakkı yoktu, o yüzden boşanmalar daha azdı. Boşanma hakları veriliyor ama çok az. Kadının hiçbir hükmü yoktu diye hatırlıyorum hala da öyle aslında. Kadın daha çok hep susan, katlanan taraf. Erkek boşanmak isterse boşanılır ama kadın boşanmak isterse erkeğe bağlıdır. Türkiye'ye geldiğimizde bunun da değiştiğini gördük birazcık. Biraz daha arttı, kadınlar daha güçlü oldu, diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Eskiden boşanmaktan korkuyorlardı her ne kadar problem yaşansa da o problemleri çocuk için vs. katlanıp yaşayan insanlar vardı ama artık olmuyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Şimdi kadının öyle boşanma gibi bir hakkı yok mesela. Şimdi nasıl öyle bir hakkı yok? Erkek 'boşanacağım' demezse boşanmaz, boşanamaz, aldatma olana kadar tabi. Aldatma olursa mahkeme karar verir kadını erkeğinden boşayabilir ama ispat olacak yani delil olacak. Türkiye'de bu biraz değişti. Kadın boşanabiliyor isterse. Başka yere yerleşiyor. Bunlar alışık olduğumuz şeyler değil." (Muhammed, 21 Yaşında)

Araştırmaya katılan genç kadınlar, aile olgusunda artık daha güçlü olduklarını ve birçok yönden hak sahibi olduklarını ifade etmiş, Türkiye'deki yaşamlarında kendileri lehine çeşitli avantajların sağlandığını belirtmiştir. Dolayısıyla evlenme ve boşanma kurumlarının sosyokültürel bir dinamik olarak Türkiye'ye göç sonrası değişen olgulardan biri olduğu söylenebilmektedir. Böylece bu konuda göç öncesine göre kadına bakış

açısının değiştiğini gösteren ifadelerle de rastlanabilmektedir. Bu nedenle farklı bir bulgu olarak kadının konumundaki değişikliklere de araştırma sürecinde değinilmiştir.

Suriyeli genç kadınlar, kendilerine olan yaklaşımların Türkiye'ye geldikten sonra değiştiğini, pek çok noktada daha olumlu modellerin söz konusu olduğundan bahsetmiştir.

"Burada daha rahat okudum, her yere yürüyerek gidiyorum. Suriye'de sadece arabayla gidiyordum. Burada her yere gidiyorum yürüyerek, Gaziantep'te okudum, yurttan yaşadım. Suriye'de olursam yurttan yaşamamı ailem kabul etmez ama burada zorunlu olduğum için yaşadım. Suriye'de de yurt var ama çok kalınmaz orada dedikodu olur." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye'de genellikle kadınlar çok sosyal ve iş hayatına karışmaz, hatta kadınlar çalışmaz. Bir kadın çalışıyorsa çok fakir olduklarını düşünerek o kadının çalıştığını düşünürler genellikle. Sadece erkeklerindir sosyal alanlar. Kahveler çok fazla. Mevcut erkekler kahvelere gider ne bileyim, sosyalleşir, çalışır. Kadınlar daha çok evdedir. Ama burada kadınlar çalışabilir dışarıda. Ben kafede çalışabilirim istersem, kimse de bir şey demez. Ailem de bir şey demez artık. Kısa sürede babam böyle şeylere bir şey söylememeye başladı." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Yani burada kadınlar, özellikle genç kadınlar biraz daha eğitim noktasında, bazıları işte biliyorsunuz, şey var, belediyenin ya da milli eğitimin düzenlemiş olduğu kurslar var, toplum içerisinde normal şekilde Suriye'de kadınlar yer edinmiş olsa da kurumlara tek gitmemiş vs. genellikle kocasıyla birlikte gidilir. Burada biraz daha serbestlik oluştu. Bir kişi kendi çocukları okula kayıt olsun ya da işte bir problem oldu, gidip mahkeme olabilir veya işte doğalgaz faturasına kayıt olmaymış ya da pazara inmemiş, elbise almaymış tek başına gidip gelebiliyor. Bu noktada bu değişiklikler arasında var, diyebilirim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Gençler için ne bileyim, daha böyle özgür alanlar tanınıyor benim açımdan. Restoranlar, kafeler, arkadaş ortamları olmasaydı, üniversite olmasaydı aşırı sıkılmış hissi olacaktı veya bilgiler çok kısıtlı olacaktı. O yüzden kendimi çok özgür hissetmezdim yani ama burada kendimi daha özgür hissettim, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların üzerinde durduğu ilk nokta evden dışarı çıkabilmelerine ilişkin yaklaşımdaki değişim olmuştur. Çevrenin ve ailenin baskısı nedeniyle kadınların genellikle evde kaldığı göç öncesi süreçten ziyade Türkiye'de Suriyeli gençler yurtlarda veya başka evlerde kalabildiklerini ve dışarıya rahatlıkla çıkabildiklerini belirtmiştir. Genç kadınların bu ifadelerinin arkasındaki temel odakları ise ailelerinin çocuklarına ilişkin yaklaşımlarında gerçekleşen değişim olmuştur. Buna göre Suriyeli genç kadınlar,

ailelerinin dünyaya daha farklı bir pencereden bakmaya başladıklarını, Türkiye'ye uyum sağladıklarını ifade etmiştir.

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

"Türkiye'de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep'teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye'ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye'de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

Suriye'de kadınların genellikle ortaokul mezunu olmasının aksine Türkiye'de kız çocuklarının ve kadınların eğitime devam edebilmelerine yönelik bir yaklaşımın söz konusu olduğu söylenebilmektedir.

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

"Kesinlikle orada olsam okuyamazdım, evlenirdim çünkü orada kadınlar açıkçası böyle erken evlendiriliyor. Mesela ben şu anda bunu diyorum, ben 25 yaşındayım, kendi irademle yeni nişan taktım bu arada. Şöyle gerçekten orada farklı bir yerde üniversiteye gitmek kız için işte 'aa sen kızsın, ne derler?' falan diye çok aşırı muhafazakâr bir toplum olduğu için çıkmalarını istemiyorlar. Birisi çıksa bozulur ilişkileri. Ben Türkiye'ye gelmesem kesinlikle üniversiteye gitmezdim, göndermezlerdi. Ailem çok iyi evet ama kesinlikle toplum baskısı bunu engellerdi, onu biliyorum yani veya işte ne bileyim, kendi isteğimle olmayan biriyle evlenirdim, o şekilde geçerdi. Bu Türkiye'ye geldiğimiz için avantaj oldu, diyebilirim. Kızlar için avantaj oldu, diyebilirim. Biraz daha özgürlüklerini elde ettiler, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

"İnsanlarla bağlantı çok fazla gelişti, bir kızın erken yaşta evlenmesi, bunlar çok fazla iyileşti. Artık daha olması gerektiği gibi oluyor şu anda. İnsanlar artık çok açıldı olduğu yerde, kapalı değiller." (Mamnun, 17 Yaşında)

Genç kadınların eğitime devam etmesinde yalnızca babaların değil, eşlerin de destekçi olması, Suriye'deki yaşam ile Türkiye'deki yaşama arasındaki farklılığı daha da belirgin kılmaktadır. Ayrıca ortaokuldan sonra kız çocuklarının hemen evlendirilmesi olgusundan da vazgeçilmeye başlandığı ve eğitim hayatına kız çocuklarının devam etmesinde bir sakınca görülmemeye başlandığı bildirilmiştir.

Ancak yine de Suriyeli toplumunun kadınlara olan yaklaşımında dramatik değişikliklerin gerçekleştiği söylenememektedir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan genç kadınlar,

Suriyeli toplumunun uyum sürecinde olduğunu, tam bir dönüşümün gerçekleşmediğini beyan etmiştir.

"Suriye'de bir kız, bir erkekle konuşunca hemen kötü bir şey düşünüyorlar. Ama ben burada okuduğum için kötü sanmıyorlar mesela o benim arkadaşım diyerek geçip gider insanlar ama Suriye'de öyle değil." (Nour, 18 Yaşında)

"Erkekler Suriye'de istediğini yapabilir ama kızlar yok. 'Sen böyle yapmalısın'... Bir kere oldu Suriye'de mesela 'sen böyle giydiğin için o erkek sana baktı' dediler. Biz düzgün giyinmeliyiz erkekler bakmasın diye ama erkekler her şeyi yaparlar, sorun olmaz. Biz kimseye bakmamalıyız sokakta ama erkekler bakarlar, onlara ayıp değil, onlara laf olmaz. Çok şükür Türkiye'de böyle şeyler yaşamıyorum." (Nour, 18 Yaşında)

Tüm bu bulgular, Türkiye'de yaşayan Suriyeli toplumunun genç Suriyeli kadınlara olan yaklaşımlarında kadınların yapabilirliğine ve yeterliğine ilişkin bir anlayış geliştirme, dolayısıyla bir sosyokültürel dinamiklerde bir değişim sürecinde olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.3.6.2. Evliliğe Atfedilen Değer

Göç öncesine ilişkin verilen ifadelerde Suriyeli gençler, evliliğin söz konusu olduğu durumlarda özellikle genç kadınların eğitime devam edemediklerini ve evlenmeyle birlikte kadınların eğitimle olan ilişkilerinin kesildiğini belirtmiştir. Bu nedenle Suriye'de evliliğin eğitimden çok daha kritik bir önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'de eğitim sürecine verilen önemde bir değişim süreci söz konusu olmuş ve eğitim için evliliği erteleme veya evlilikle birlikte eğitime devam etme olguları gündeme gelmeye başlamıştır. Barın, 2014 yılında yaptığı çalışmasında Suriyeli gençlerin ve ailelerin evliliğe çok fazla önem atfettiğini ve erken yaşta evlenmenin yaygın bir tutum olduğuna değinirken mevcut çalışmada sosyokültürel bir dinamik olarak evliliğe yönelik tutumun bir değişim sürecinde olduğu söylenebilmektedir (Barın, 2015).

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanlım var,

çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye’de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bence ben Suriye’de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye’de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

Evlilik içerisinde kadın ile erkeğin Suriye’deki evliliklere oranla daha eşitlikçi bir yapı içerisinde gerçekleşmeye başladığı da diğer bir araştırma bulgusudur. Göç öncesi süreçte yalnızca erkeklerin sonlandırabildiği ve desteklenmeyen boşanmaların Türkiye’de kadınların da yapabildiği bir aksiyona dönüşme sürecinde olduğu ve bunun toplumda artık görünür olmaya başladığı üzerinde durulmuştur.

"Eskiden boşanmaktan korkuyorlardı her ne kadar problem yaşansa da o problemleri çocuk için vs. katlanıp yaşayan insanlar vardı ama artık olmuyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Şimdi kadının öyle boşanma gibi bir hakkı yok mesela. Şimdi nasıl öyle bir hakkı yok? Erkek 'boşanacağım' demezse boşanmaz, boşanamaz, aldatma olana kadar tabi. Aldatma olursa mahkeme karar verir kadını erkeğinden boşayabilir ama ispat olacak yani delil olacak. Türkiye’de bu biraz değişti. Kadın boşanabiliyor isterse. Başka yere yerleşiyor. Bunlar alışık olduğumuz şeyler değil." (Muhammed, 21 Yaşında)

Tablo 16’da gösterilen ve Suriyeli kadınların giderek daha az bir oranda erken yaşta evlendiğini açıklayan bulguların da desteklediği yukarıdaki ifadeler, farklı bir açıdan da ele alınabilmektedir. **Tablo 35**’te Suriyeli kadınların mesleki eğitime duyduğu ihtiyaca yönelik aldıkları skorlar da Suriyeli genç kadınların çalışmak istediğini ve hane gelirine katkıda bulunmak istediğini açıklamaktadır.

4.2.3.6.3. Farklı Şehirlerde Eğitim Alma Durumunun Normalleşmesi

Suriyeli gençler arasında Suriye’de üniversite sayısının yetersizliği nedeniyle buldukları bölgede üniversite eğitimi alamamış ve ailelerinin de başka şehirlere gidilmesine sıcak bakmadığı için eğitim süreçlerini yarıda kesmek zorunda kalmış olanların olduğuna yukarıdaki bulgularda değinilmiştir. Türkiye’de bu farklı şehirlerde eğitim alma olgusunun da bir değişim süreci içerisinde olduğu ve ailelerin yavaş yavaş gençlerin farklı şehirlerde eğitim almasına izin vermeye başladığı öğrenilmiştir.

"Burada daha rahat okudum, her yere yürüyerek gidiyorum. Suriye 'de sadece arabayla gidiyordum. Burada her yere gidiyorum yürüyerek, Gaziantep 'te okudum, yurttta yaşadım. Suriye 'de olursam yurttta yaşamamı ailem kabul etmez ama burada zorunlu olduğu için yaşadım. Suriye 'de de yurt var ama çok kalınmaz orada dedikodu olur." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Şimdi Suriye 'nin şehir mahalle kültürü Türkiye 'ye nazaran o yabancılaşıma hala yoktu ben çıkana kadar. Hala öyle toplum baskısı demeyim ama toplumun gözü hep var burada neden yok çünkü orada aşiretle sürülen çoğu yer var. Komşu gölge ayıp işi, toplum gözü vs. zaten kaçamazsın o gözden çünkü şehirde kalacaksın şehirde oturacaksın aynı şehir aynı mahalle aynı köklü insanlar hala oturuyor vs. onun için o baskı var. Burada neden yok çünkü yabancılaşıma var mekân konusunda bir yerden bir yere göç var mesela köyden şehirde okumak için yapılan buradaki göçler. Orda hiç bu kadar değil çünkü burada üniversiteler çok ve öğrencinin şehrinden okuması için çıkması çok normal bir şey değil orada bu kadar normal değil. Özellikle en büyük 2 nüfuslu şehir de üniversite vardı mesela Halep 'te yaşayan Halep 'in dışına okumaya gitmez ben öyle bir ortamdaydım onun için aynı şehirde kalıyorsun, aynı gelenek, aynı insanlar, hep o göz vs. var, burada o kadar yok. Hatta 2012 sonrası Suriye 'deki zorunlu iç göçlerden dolayı o yabancılaşıma yaşanmaya başladı artık o toplumun baskısı o kadar görünmez çünkü o kadar büyük aileye yakın oturmuyor insanlar." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam 'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep 'ten Şam 'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

Türkiye 'deki Suriyeli gençlerin farklı şehirlerde yurtlarda kalarak veya ev tutarak eğitim hayatlarına devam ediyor olmasından olumlu bir süreç olarak bahsedilmiş ve gençlerin bu sürece ayak uydurmakta olduğu keşfedilmiştir.

4.2.3.6.4. Sosyal Faaliyetlere Atfedilen Değer

Hem Suriyeli genç kadınlar hem de Suriyeli genç erkekler, dışarıya çıkma, sosyal yaşama katılma ve arkadaşlarla buluşma gibi sosyalleşme süreçlerinden oldukça olumlu olarak bahsetmiş ve Suriye 'de bu tür faaliyetlere katılamamalarından ötürü yakınmalarda bulunmuştur.

"Suriye 'de gençlerin kafelere restoranlara gitmesi, gece hayatları bu kadar yaygın değildi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Tabi ki zaten siz nerde yaşıyorsunuz bilmiyorum, İstanbul'a gelip Fatih'e geldiğinizde Fatih'te Suriye Çarşısı'na gittiğinizde o kadar kalabalık oluyor ki. Suriye'de böyle değildi, ben gitmezdim pek dışarı ama Türkiye'de dışarı çıkıyorum hep. Restoranlara, kafelere gidiyorum. Suriye'de gidemezdim." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye'de dışarıya çıkmaymış, restoran olsun, kafe olsun bulunmuş olduğum il olarak fazla görmedim öyle bir şeyi. Ama Türkiye'de böyle değil. Kafeler, restoranlar, marketler var orada geziyoruz hep. Dışarı çıkıp hep yeni insanlarla tanışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Aynen aslında çok iyi bir yönetim var burada parklar daha bakımlı çocuk oyunları mesela gezme alanları çok ağaç var burada ağaç ekiyorlar çok iyi bir şekilde değerlendiriyoruz çıkıp geziyoruz yani. Suriye'de böyle değildi. Az park vardı bakımsızdı, ağaç yoktu. Çok da çıkamazdık dışarı rahat rahat." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Herkes rahatladı burada. Gezmek, tozlamak serbest oldu hep. O bakımdan şu an çok iyiyiz biz." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Suriye'de genellikle kadınlar çok sosyal ve iş hayatına karışmaz, hatta kadınlar çalışmaz. Bir kadın çalışıyorsa çok fakir olduklarını düşünerek o kadının çalıştığını düşünürler genellikle. Sadece erkeklerindir sosyal alanlar. Kahveler çok fazla. Mevcut erkekler kahvelere gider ne bileyim, sosyalleşir, çalışır. Kadınlar daha çok evdedir. Ama burada kadınlar çalışabilir dışarıda. Ben kafede çalışabilirim istersem, kimse de bir şey demez. Ailem de bir şey demez artık. Kısa sürede babam böyle şeylere bir şey söylememeye başladı." (Ceylan, 25 Yaşında)

Türkiye'deki yaşamları süresince sosyal faaliyetlere katılmaktan memnun olduğunu belirten Suriyeli gençler akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına bağlı olarak akraba ziyaretlerinin azalmasını ise daha çok nötr karşılamıştır. Buna karşın bu süreci olumlu ve olumsuz karşılayan katılımcılar da mevcuttur.

"Çok iyiydik biz, akrabalarımız ile buraya geldik, hepsi dağıldılar, çoğunu kaybettik, çok iyiydik orada. Buraya gelince bağlar koptu, herkes uzaklaştı, herkes kendi derdine düştü. Konuşmamaya, görüşmemeye başladık." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Hatırladığım kadarıyla akrabalar açısından, ziyaretleri çok çok fazla bu durumdan gerçekten şikayetçiyim. Çok fazla misafir oluyor, çok ziyaretçimiz oluyor. Sizde sadece şeker dağıtılıyor, bizde daha farklı hatırladığıma göre büyük tepsiler oluyor, çok fazla yiyecek oluyordu, Türkiye'ye geldikten sonra

bu konuda daha iyiyiz bence. O kadar sık gelip gitmeler olmuyor, bayramlar da haliyle benim için daha rahat (gülüyor). " (Hüda, 21 Yaşında)

Gençlerin Türkiye'deki yaşamlarında gerçekleşen değişimlere uyum sağlamaya daha eğilimli olduğu söylenebilirken yetişkinler için benzer şeyler söylenememektedir. Nitekim hâlihazırda gençlerin ebeveynleriyle olan çatışmaları, Türkçe öğrenme konusunda yetişkinlerin daha az başarı gösterebilmesi ve özellikle Suriyeli kadınların komşuluk ilişkilerinin zayıflaması nedeniyle Türk toplumuyla etkileşim kurmaması, yetişkinlerin söz konusu değişim sürecinde daha sancılı bir süreç geçirmesinin önünü açmaktadır. Diğer taraftan Suriyeli gençlerin de bir kısmının mevcut değişimlerden rahatsız olduğu söylenebilmektedir.

"Gece hayatına kadınların çıkması da çok uygun değil bize çok hoş karşılamıyoruz. Bence kadınlar biraz otursunlar burada, erkeklerle yakınlıklarına dikkat etsinler, çünkü biz rahatsız oluyoruz çok. Böyle giderlerse bizleri de bozacaklar, Allah korusun. Suriye insanı olduğu gibi kalsın." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursu gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

4.2.3.6.5. Kendi Geleceğini Tayin Edebime

Suriyeli gençlerin büyük oranda ailelerinin yönlendirmeleriyle gelecek planı oluşturduğu göç öncesi süreçten ziyade Türkiye'de kendi geleceklerini belirleyebildiklerine ilişkin ifadelere rastlanabilmektedir. Buna göre; Türkiye'deki pek çok Suriyeli genç, taleplerine göre eğitime devam edebilmekte, üniversite için istedikleri bölümü seçebilmekte veya kadınlar evlilik kararında söz sahibi olabilmektedir.

"Bizim Suriye'de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direkt tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları

yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum toplumda öyle bir şekilde gitmeyebilirdi şu an beni doktor görebilirdiniz Suriye’de kalsaydım mesela. Yani istediğim şeyi okuyamayacaktım. Mecbur sevmediğim işi yapacaktım orada ben.” (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye’de ben Halep’te olsaydım sadece Halep’i görürdüm ama burada ben şu an bütün şehirlerden insanlar görüyorum. Başka yerlerden insanlar görüyorum ve ben öyle yerlere girdim ki çok iyi insanların olduğu yerlere girdim ve bu beni çok iyileştirdi, Suriye’de kalsam aynı olaylar hep." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye’de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye’de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye’de genellikle görücü usulü evlenirler, birbirini görüp evlenen insan çok az Arap toplumunda. Birbirini görüp, tanışıp evlenmek Türkiye’ye geldikten sonra gelişti, ama önceleri %1 falan tanışıp evlenen olurdu. Hala böyle ama birazcık daha gelişti." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin kendi geleceklerine karar verebilmeleri, Türk toplumuyla etkileşimin önemli göstergelerinden biridir. Nitekim mevcut yaklaşımlardaki dönüşümler, Türk toplumundaki paradigmalara benzeşmektedir.

4.2.3.6.6. Giyim

Giyim başlığı da Suriyeli gençlerin Türkiye’deki yaşamlarına yönelik süreçte değişme sürecinde olduğu belirtilen başlıklardan biridir. Buna göre; Türkiye’deki giyim kültürü ile Suriye’deki giyim kültürü arasında ciddi bir mesafenin varlığından bahsedilmiştir.

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye’ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Giyim konusunda bayağı farklılar Türkler daha çok Batı'dan alıyorlarmış gibi geldi bana Suriyeliler daha çok Doğu'dan alıyorlar moda anlayışlarını. Ama şimdi Suriyeli gençler de öyle giyinmeye başladı. Başladık yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Giyimimiz farklıydı mesela şimdi uzun, siyah kıyafet giyersen seni Suriyeli bilirler. Oturduğumuz yer böyle ama şimdi ben giyimimi değiştirdim, yazmamı değiştirdim. Artık anlayamıyorlar, bilmiyorlar benim Suriyeli olduğumu. Suriyeli olduğumu bilmesinler diye değiştirdim." (Kevser, 25 Yaşında)

Giyim kültüründeki değişim, hem Suriyeli genç erkekler hem de genç kadınların bahsettiği hususlar arasında yer almaktadır. Giyim kültüründeki kritik ayrışma, Suriyelilerin dışarıda fark edilmesine neden olabilmekte, böylece kendi giyimlerini değiştirmek zorunda kalabilmektedir. Bu durumu örneklendiren ifadelere de katılımcılar arasında rastlanmıştır.

4.2.3.6.7. Fikir Hürriyeti

Suriye'nin güvenlik anlayışı, özellikle Suriyeli gençleri özgürce düşüncelerini ifade etme noktasında sınırlandırmaktadır. Türkiye'de ise Suriyeli gençler, bu durumun böyle olmadığını, istediklerini gibi düşüncelerini ifade edebildiklerini belirtmiştir.

"Bir insanın kıymetini bildim Türkiye'ye gelince. Bir şeyi beğenmeyince fikrini söylüyorsun korkmadan, onun kıymetini kaybeden bilir sadece." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Ben Türkiye'de en çok kendime daha çok yatırım yapmam gerektiğini anladım. Kendim adına fikrsel, kişisel anlamda her anlamda geliştirmem gerektiğini öğretti bana Türkiye, denebilir. Burada mesela çok iyi özelliklerin var ama bunu anlatamıyorsan sorun oluyor üniversitede, okulda. Böyle güçlü olmak lazım. Bunu öğrendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

4.2.3.6.8. Çalışmaya Atfedilen Değer

Suriye'deki çalışma koşulları ile Türkiye'deki çalışma koşullarında algılanan farklılıklara değinilen bulguların yanı sıra Türkiye'de Suriyeli gençlerin çalışmaya farklı anlamlar atfetmeye başladığı da keşfedilmiştir.

"Suriye'de daha rahat hayat benim ailem için daha rahat, şimdi çok zor. Ben şimdi çalışmak istiyorum çünkü okuyorum para harcamak gerekiyor ev kirası var, babam çalışmıyor sadece abim çalışıyor. Suriye'de yaşarsam evimiz bizim, kira değil dükkanımız var, arabamız var. Burada bir yerde çalışmak istiyorsam beni kabul etmiyorlar, orada daha kolay yani yaşamak." ((Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Ben en az 6 saat çalışıyorum günde, ama ben istediğim zaman yapıyorum. Çalışmazsam geçinemem. Hem okuyorum hem çalışıyorum. Boş vaktim hiç olmuyor. Ofis işi istersen bulamazsın, fabrikaya gidersen hemen işe alırlar seni ama zor işler." (Muhammed, 24 Yaşında)

Türkiye'de geçim derdi nedeniyle Suriyeli gençler arasında çalışmak normalleşmeye başlamıştır. Bir evde birden fazla çalışanın olmasının önemli bir kanıt niteliği taşıdığı bu durum, gençlerin eğitimlerine devam ederken zor koşullarda da olsa çalışmalarını gerekliliğine ilişkin inançlarını artırmaktadır. İlgili bulgular Suriyeli genç kadınlar bağlamında incelendiğinde de çalışmaya atfedilen değerde sosyokültürel bazı dinamiklerde değişikliklerin söz konusu olabileceği görülmektedir. **Tablo 35**'te Suriyeli genç kadınların mesleki eğitime ihtiyacı olduğunu ve dolayısıyla çalışmak istediklerini belirtmesi, Suriyeli toplumunda kadınların da çalışabileceğine yönelik algının gündemde olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu doğrultuda yukarıdaki kadın katılımcıların ifadelerinin de bu bulguyu desteklediği ve kadınların çalışma hayatına katılımlarının normalleştiği düşünülmektedir.

4.2.3.6.9. Komşuluk İlişkileri

Türkiye'de, Suriyeli gençlerin komşuluk ilişkilerinin de Suriye'de olduğundan daha farklı bir yöne doğru evirildiği öğrenilmiştir. Katılımcılar, Türkiye'de buldukları yerlerde komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğunu, bunun daha çok ebeveynlerini etkilediğini söylemiştir.

"Türk komşumuz ilk geldiğimizde vardı. İlk oturduğumuz binadaydı, ondan sonra hiç olmadı. Şimdi oturduğumuz binada yan kapıda Türk komşumuz var. Hiçbir ilişki yok, ziyaret falan hiçbir şey yok." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Genellikle insanlar arasındaki ilişkiler, muhabbet buradan daha iyiydi ben onu söyleyeyim. Yani komşu senin halini hatırlı soruyordu, yani yemek yaptıklarında yemeği fazla yapıyorlardı komşuya yemek götürmek için. Hani ben kardeşlerim biz götürürdük yemeği yani. Her gün komşulara yemek

götürülürdü, hatta kardeşlerimle 'ben götüreceğim' diye tartışırdık. Bilmiyorum burada öyle bir şey yok. Bu yüzden başta alışamadık, insanlardan uzak durduk. Biz alışık değiliz böyle, yani çok az gidip geliyorsunuz ya, biz hep giderdik birilerine. Kız kardeşlerim çok sıkılıyor bu yüzden." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler komşuluk ilişkilerinin aksamasından dolayı da olsa etkileniyor görünmektedir. Nitekim ebeveynlerinin Türklerle görüşmemeleri ve komşuluk yapmamaları, Türkçe öğrenmelerinin önünde önemli bir engel teşkil ederek topluma katılımlarını engellemekte, bir hizmet ihtiyacı gündeme geldiğinde Türkçe bilen çocuklardan ve gençlerden destek alınmaktadır.

Bu noktada üzerinde durulması gereken diğer bir konu ise literatürden elde edilen sonuçlarla ilgili araştırma sonuçlarının benzeşen ve farklılaşan yönleridir. Yıldız ve Çakır Sümer (2020), Gaziantep'te yaptıkları bir çalışmada birbirine yakın bölgelerde yaşayan Suriyeli ailelerin komşuluk ilişkilerinin göç öncesi döneme göre pek değişmediğini ifade etmektedir. Buradan hareketle Suriye'ye komşu bölgeler ile Suriyelilerin topluluk olarak yaşadığı mahallelerde komşuluk ilişkilerinin halen güçlü olduğu, bunların dışında kalan bölgelerde yaşayan Suriyeli ailelerin ise komşuluk ilişkilerinin görece zayıf olduğu söylenebilmektedir.

4.2.3.7. İş Bulmada Sorun Yaşama

Türkiye'de geçim sıkıntısı yaşadıklarını ifade eden Suriyeli gençler, babalarının, kardeşlerinin ve kendilerinin iş aradıklarını söylerken bunlardan bir kısmının iş bulma

sürecinde ciddi sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Yaşanan sorunların temel nedenlerine ilişkin farklı olgulardan bahsedilebilmektedir.

4.2.3.7.1. Statü Engeli

Türkiye'deki Suriyelilerin, geçici koruma statüsü kapsamına alınmasının ardından çalışma noktasında işverenin çalışma izni sürecine başvurması gerekliliği ve ödemelerdeki çeşitli formel prosedürler, Suriyelilerin kayıtlı bir biçimde çalıştırılmasının önüne geçmektedir.

"Çalışamıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Burada bir gün çalışılmadığı zaman, kişinin kendince düşüncesine baktığımız zaman çocuklarına, kendine ya da kendi eşine geçimini sağlayamayacağı düşüncesiyle devamlı tempolu şekilde çalışma durumu ve anlayışı var. Suriye'deki insanlar böyle değildi. Dinlenirdik, aldığımız ücretler iyiydi. Farklardan birisi bu kültür farkı da var. Burada işçilik ucuz. Ben çalıştığımda da ücretler çok düşük, yetmiyor, sigorta da yok. Çalışma izni olması lazım. İş sahibi, çalışma iznine falan başvuramaz ya. Uğraşmaz." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriye'de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençler, ailelerinin ve kendilerinin statülerinden kaynaklanan formel engeller nedeniyle kayıt dışı istihdama yöneldiklerini, bu nedenle istedikleri ücretleri alamadıklarını ifade etmiştir. Literatürdeki pek çok çalışmada geçici koruma statüsüne veya herhangi bir statüye bağlı olmamanın getirdiği istihdam sorunlarına da değinilmektedir (Çoban, 2018; Düzkaya, 2016; Erdoğan, 2022; Üçer Gürel et al., 2018). Mevcut çalışmada da **Tablo 21**'de Suriyeli gençler içerisinde öğrenci olanlar dışarıda bırakıldığında katılımcıların %30.5'inin işsiz olup iş aradığı görülmektedir. Bu bulgu, Türk vatandaşı olanların para kazanmakta daha az güçlük çektiğini gösteren **Tablo 44**'teki bulgularla bir arada değerlendirilebilmektedir. Böylece Türkiye'deki Suriyeli gençlerin statüsünün, iş bulma önünde kritik bir faktör olduğu ifade edilebilmektedir.

4.2.3.7.2. Kendi Mesleğine Uygun İş Bulamama

Suriye’de gençler, ortaokul çağlarından itibaren bir meslek edinmeye yönelik faaliyetlere de katıldığını beyan ederken erken yaşta meslek sahibi olmanın önemi üzerinde sıkça durulmuştur. Ancak katılımcılar, Türkiye’de kendi mesleklerini icra edemedikleri, günübirlik nitelikteki farklı iş kollarında çalışmak zorunda kaldıklarını beyan etmiştir.

"Babam şey araba satıyordu dışardan alıyordu Suriye’de satıyordu öyle ama başka işler pek iyi değil pek iyi sürmüyor bazı kişilerin. İşsizlik değil de bazıları iş bulamıyor, çalışma saatleri 12 saat galiba. Herkes yapamaz. Babam da böyle işleri çok yapmak istemiyor yani." (Nour, 18 Yaşında)

"Babamın işi çok iyiydi tekstil işindeydi babam çalıştığı işte en iyilerdendi çünkü 40 yıldır aynı meslekte çocukluktan beri çalışıyor. Ama Türkiye’de tekstil işinde iş bulamadı, iş bulmak çok zor oldu. Hem de mobilyacıda çalışıyor bir de. Parayı da çok az veriyorlar. Suriye’deyken durumumuz çok iyiydi ama Türkiye’de böyle oldu maalesef." (Mamnun, 17 Yaşında)

4.2.3.7.3. Düşük Ücret

Statü engeli, günübirlik çalışma ve kayıt dışı çalışma bulgularının kuvvetle muhtemel bir sonucu olarak düşük ücretler, Suriyeli gençlerin ailelerinden çokça kişinin çalışmasına yol açan en önemli noktayı işaret etmektedir.

"Burada bir gün çalışılmadığı zaman, kişinin kendince düşüncesine baktığımız zaman çocuklarına, kendine ya da kendi eşine geçimini sağlayamayacağı düşüncesiyle devamlı tempolu şekilde çalışma durumu ve anlayışı var. Suriye’deki insanlar böyle değildi. Dinlenirdik, aldığımız ücretler iyiydi. Farklardan birisi bu kültür farkı da var. Burada işçilik ucuz. Ben çalıştığında da ücretler çok düşük, yetmiyor, sigorta da yok. Çalışma izni olması lazım. İş sahibi, çalışma iznine falan başvuramaz ya. Uğraşmaz." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriye’de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençlerin pek çoğu, ailenin diğer üyelerinin düşük gelirli işlerde kayıt dışı çalışması nedeniyle kendilerinin de çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. ILO raporları da özellikle kayıt dışı istihdam ve düşük gelir olgusuna değinerek Suriyeli gençlerin

normal yaşam standartlarının altında yaşamak zorunda kaldıklarına değinmektedir. Bu çerçevenin piyasadaki rekabeti olumsuz etkilediğini belirten ilgili raporlar, çocuk işçi sorununun da böylece Suriyeliler arasında yükselebildiğini açıklamaktadır (Caro, 2020; International Labour Organisation, 2017).

4.2.3.7.4. Suriyeli Genç Kadınlara İş Vermeme

Çalışılan işlerin düşük gelirli olmasının bir sonucu olarak Suriyeli genç kadınların da iş arama sürecine katılması, önemli bir bulgu olarak mevcut çalışmanın bulguları arasındadır. Ancak çalışmak isteyen genç Suriyeli kadınlar iş aradıklarını ancak bulamadıklarını ifade etmiştir.

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye'de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye'de daha rahat hayat benim ailem için daha rahat, şimdi çok zor. Ben şimdi çalışmak istiyorum çünkü okuyorum para harcamak gerekiyor ev kirası var, babam çalışmıyor sadece abim çalışıyor. Suriye'de yaşarsam evimiz bizim, kira değil dükkanımız var, arabamız var. Burada bir yerde çalışmak istiyorsam beni kabul etmiyorlar, orada daha kolay yani yaşamak." ((Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Suriyeli kadınların iş arama sürecinde aktif olarak yer almasına rağmen bunu gönüllü olarak yapmadıklarını, geçim sıkıntısı nedeniyle yapmak zorunda kaldıklarını söylemesi, Suriyeli ailelerin sosyokültürel yapısını değiştirmeye zorlayan olgulardan birinin de mevcut ekonomik konjonktür olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.3.7.5. Çalışma Saatlerine Ayak Uyduramama

Türkiye'deki çalışma saatleri ile Suriye'deki çalışma saatlerinin birbirinden farklı olması Suriyeli gençlerin ayak uydurmakta güçlük çektiği başlıklardan birini teşkil etmektedir. Buna göre; Suriyeli gençler düşük ücretli işlerde uzun süre çalışmanın güçlüğünden bahsetmiştir.

"Türkiye'nin iş saatleri daha yoğun o kadar diyebilirim. Başka çok bir şey yok. Suriye'dekinden farklı saatler olunca sabah zorlanan insanımız oluyor çok." (Hüda, 21 Yaşında)

Çalışma saatlerinin güçlüğü, daha insani koşullarda çalışmak isteyen Suriyeli gençlerin iş bulma sürecinde zorlanmasına yol açmakta, böylece Suriyeliler arasında işsizliği artıran etmenlerden biri olmaktadır.

4.2.3.7.6. Türkçe Bilmeme

Türkçe bilmeme, iş bulmada yaşanan güçlüklerden bir diğeridir. İşverenlerin, Türkçe bilmedikleri için Suriyeli gençleri işe almak istemediklerini söyleyen gençler, Türkçenin önemli bir avantaj olduğundan bahsetmiştir.

"Ailem hala çok fazla Türkçe bilmiyorlar. Hala bilmiyorlar. Annem çok fazla kursa gitti ama kimseyle pratik yapmadığı için unutuyor. Babam da hala bilmiyor. O yüzden işçi bulamıyor yanına." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türkçe bilmediğimiz zamanlarda iş bulmak çok daha zor. Adam düşünüyor, diyor ki 'bu beni anlamıyor, nasıl bana çay getirecek? Nasıl beni anlayacak?'. İşe almıyor o yüzden" (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

4.2.4. Sosyoekonomik Durum

Suriyeli gençlerin Türkiye'ye göç etmeleri sonrasında maddi kayba uğraması, iş bulmakta güçlük çekmesi ve geçimlerini sağlamak için ailelerine destek olmaları bulgularının sosyokültürel dinamiklere etkisinin incelendiği yukarıdaki bulgulara ek olarak doğrudan ekonomik durumlarıyla ilişkili olan ifadeler sosyoekonomik duruma ilişkin ayrı bir başlık altında toplanmış ve detaylandırılmıştır. Bu noktada oluşturulan mevcut temada sosyoekonomik durumla doğrudan ilintili olan hane geliri, kira ödemeleri, eğitim giderleri, çalışma koşulları, sosyal yardım ihtiyacı ve genel yaşam kalitesine değinilen ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 11: Sosyoekonomik Durum Temasının Alt Temaları

4.2.4.1. Hane Geliri

Suriyeli gençlerin, Türkiye'ye göç etmelerinin ardından hane halkı sayısının arttığını söylemeleri yukarıdaki bulgular arasında yer almaktadır. Ancak buna rağmen genel olarak hanelerin aylık gelirlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

"7 kişilik bir aileyiz. Aylık gelirimiz 6 milyar öyle." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bizim ailemiz büyük bir aile. Ben, kendim, eşim, 2 çocuğum var. Akrabalarla birlikte 8 kişi yaşıyoruz oturduğumuz evde. Aylık gelirimiz 11-12 bin civarı." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Şu anda 5 kişi yaşıyoruz evimizde. Hane halkı gelirimizi tam 10.000 civarı diye biliyorum." (Semih, 15 Yaşında)

"4 kişi kalıyoruz eve aylık giren para 5500tl." (Dua, 18 Yaşında)

"6 kişi kalıyoruz. 5000tl giriyor aylık eve." (Kevser, 25 Yaşında)

"Şuan 7 kişi kalıyoruz evimizde. Aylık hane halkı gelirimiz 4000tl." (Mehe, 22 Yaşında)

"Kardeşlerim, annem, babamla beraber 7 kişiyiz. Gelirimiz aydan aya değişiyor, yani bazı aylar pek iş olmuyor çünkü babam normalde memur olduğu için onun aylığı sabittir ama bizimki değişiyor. Bazı aylar iş olmadığı için, yani ama genellikle benden küçük kardeşim de çalışıyor. 3 kişi yani aylık 10 bin gelir oluyor yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

Hane halkı sayısının genellikle 6 ve üzerinde olduğu ancak gelirin ise maksimum 15.000₺ olması, Suriyeli gençlerin düşük gelirli bir ortamda yaşamakta olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle hane halkı sayısı ile aylık gelir kıyaslandığında kişi başına düşen gelirin dramatik bir biçimde azaldığı göze çarpmaktadır.

"Maddi durumumuz çok da iyi değildi, şu açıdan Türkiye'den daha iyiydi: evimiz kendimizdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"5 kardeşiz. Anne ve baba dahil, 7 kişiyiz. Ben kendi masrafımı çıkarıyorum, 3.000-4.000 masrafım var sigara kullanmadan çok şükür. Bir de erkeğim, kardeşim benden daha küçük, o da çalışıp okuyor yani masrafını çıkarıyor. Bir de çıkarttığım parayla ben ailemin faturalarını ödüyorum. Babam çalıştığı zaman, babam eskiden öğretmendi, Biliyorsunuz bu sıra kısıtlama oldu, geçen sene öğretmenleri, işten çıkarma oldu sadece 10.000 öğretmen kaldı o yüzden babam sadece özel ders veriyor. Yaklaşık olarak eve 8.000-9.000 TL toplam giriyor, 3 kişi getiriyoruz bu parayı." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Ekonomik olarak 0'dan başlıyorsun, hiçbir şeyin yok, araban, evin, hiçbir şeyin yok. Tabi ki hiç kolay olmadı ama yavaş yavaş toparlanıp bayağı çabaladık kendi ayaklarımızın üstünde durabilmek için. Şu an Gaziantep'teki evimizde, şu an 6 kişi yaşıyoruz. Hane halkı gelirimiz 10.000 falan. Suriye'deki durumumuz daha iyiydi." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriyeli ailelerin düşük gelirliliğinin sebeplerinden birinin de Suriye'de bırakılan malvarlıkları olduğu görülmektedir. Önemli bir kısmın esnaf olarak çalıştığı Suriye'de meslek sahibi Suriyelilerin gerekli teçhizatları Suriye'de bırakması ve Türkiye'de farklı işlerde çalışması, düşük gelirliliğinin bir öncül olarak rol oynamaktadır.

4.2.4.2. Kira Ödemeleri

Türkiye'deki kira ödemeleri de Suriyeli gençlerin en çok yakındığı ve gelir-gider dengesini bozan önemli hususlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Suriyeli gençler, Suriye'de kira ödemediklerini, evlerin kendilerine ait olduğunu ancak Türkiye'de görece daha eski evlerde yüksek kiralar ödemelerinin gelirlerinin önemli bir kısmını aldığını ifade etmiştir.

"6 kişi yaşıyoruz, hane halkı gelirimiz önceden babamın bir marketi vardı iyi gidiyordu öyle. Her ay ancak yetiyor. Ama şu an abim yardım ediyor bir de kiramızı yıllık olarak ödüyorum ya geçen ay ödedik şimdi kira derdimiz kalmadı, ama abim yardım ediyor yani." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Ekonomik olarak Suriye'de durumlarımız daha iyiydi, en azından ev kendi evlerimizde yaşıyorduk, kira ödemiyoorduk. Burada kiralar zaten maaşın yarısı. Burada her şeyi hesaplayarak alıyoruz. Alabilecek miyim? bu ay alamıyorum mu? Oysa Suriye'deyken böyle değildi." (Dua, 18 Yaşında)

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydum. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000tl istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var. Abim yok en büyük benim. Annem iş bulamadığı için çalışmıyor, babam zaten iş yapıyor, aylık 4000tl geliyor babama. Suriye'den gelen kira aylık 1000tl. Yetmiyor para zaten çoğu kiraya gidiyor bu yüzden okul için yardım almam gerekli." (Mehe, 22 Yaşında)

Kira giderinin aylık hane gelirinin yarısına tekabül ediyor olması, tüm giderler arasında en büyük oranın kira ödemelerine gitmesine neden olmaktadır. Böylece Suriyeli gençlerin Türkiye'deki yaşamı insani standartlardan uzaklaşmaktadır.

4.2.4.3. Eğitim Harcamaları

Suriyeli gençlerin Türkiye'de eğitime devam etmeleri önemli bir avantaj olarak görülebilirken son dönemde artan harç ücretleri nedeniyle ev ekonomisini sarsıcı miktarlardan söz edilmeye başlanmıştır.

"Gerçekten yabancı öğrencilerin burada eğitim alması cidden çok zor. YÖS denilen şey gerçekten çok zor. Buradaki üniversitelere para vererek giriyoruz biz, harç veriyoruz. Gitgide bu harç paraları çok yükselmeye başladı. Mesela tıp fakültesi 150.000, gerçekten çok büyük bir meblağ. Maddi durumunuz ne kadar iyi olursa olsun bu para gerçekten büyük bir para, düşünsenize 6 yılda 150.000 TL çok fazla. Devlet okullarında yıllık 150.000 TL veriyoruz tıp fakültesinde." (Hüda, 21 Yaşında)

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydum. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000tl istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var." (Mehe, 22 Yaşında)

Yüksek harç ücretlerinin yanı sıra barınma ve diğer eğitim giderlerinin de zaten düşük geliri olan Suriyeli aileleri zor durumda bıraktığı, bu nedenle Suriyeli gençlerin eğitimi yarıda bırakmak ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

4.2.4.4. Çalışma Koşulları

Suriyeli gençlerin ve ailelerinin düşük sosyoekonomik düzeyin en önemli nedenlerinden biri, kayıt dışı çalışmak zorunda kalınmasıdır. Buna göre; hem Suriyeli gençler hem de ebeveynleri kayıt dışı istihdam edilmekte, asgari ücretten daha düşük ücretler karşılığında uzun saatler çalıştırılmaktadır.

"Suriye'de işsizlik yok, işsizlik neden yok? Çünkü bizim orada işçimiz, mesela burası gibi yoğun değildi, çok rahattık, kendi işimizde çalışırdık. yani işimiz de çok iyiydi, yani rahattık orada. Buralarda yoruluyor insan mesela ben kendim buraya geldiğimde 100 kiloydum şu an 68 kiloyum. Neden? İşten dolayı. Sabah iş, akşam iş, bir pazar günleri dinlenebiliyoruz. İzin yok. Dinlenmek yok. Burada dinlenmek yok, 12 ay çalışıyorsun. Çünkü dinlenirsen geçinemezsin." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Çalışma saatleri burada daha fazla. İş yükü de daha fazla. Kafana göre değil burada. Aç kalmak istemiyorsan burada çok çalışman lazım, yatamazsın, dinlenemezsin, insan olamazsın yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Türkiye'ye geldikten sonra işler çok daha yoğun olmaya başladı, insanlar 12 saat çalışıyor ancak işten geldikten sonra aileleriyle çocuklarıyla 1-2 saat oturuyorlar, sonra görüşemiyorlar. Ben bu yüzden geldikten sonra babamı görememeye başladım mesela." (Dua, 18 Yaşında)

"Orada iş azdı ama para çoktu paranın bereketi vardı. Burada paranın bereketi yok." (Kevser, 25 Yaşında)

"Burada iş çok, para az. Yani ay sonuna kadar zorla geçiniyorsun, eşinin maaşını bekliyorsun, sadece eşim çalışıyor benim. Ben evdeyim, eşim çalışıyor. Ev kirası, su, elektrik var, bunların hepsi zor yani." (Kevser, 25 Yaşında)

Suriyeli gençlerin çalışma saatlerinin uzun olması, Chick ve arkadaşları (2016)'nın değindiği kaliteli boş zaman olgusunu baltalamaktadır. Buna göre; Suriyeli gençlerin kendilerine zaman ayıramaması, Türkçe öğrenememe, Türklerle etkileşim kuramama ve sosyalleşememe gibi tehlikeleri de beraberinde getirmektedir.

Temel olarak Suriyeli gençler, iş bulabildiklerini ancak buldukları işlerin düşük ücretli olmasından dolayı çalışmayı tercih etmediklerini belirtmektedir. Ancak düşük gelir düzeyi, özellikle eğitim hayatına devam etmek isteyen Suriyeli gençlerin çalışmasını gerektiriyor görünmektedir.

"Ben en az 6 saat çalışıyorum günde, ama ben istediğim zaman yapıyorum. Çalışmazsam geçinemem. Hem okuyorum hem çalışıyorum. Boş vaktim hiç olmuyor. Ofis işi istersen bulamazsın, fabrikaya gidersen hemen işe alırlar seni ama zor işler." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Suriye'de çalışmıyordum, sadece okuyordum ama burada çalışmak zorunda kaldım burada yaşamak daha zor olduğu için. Sabah işte 7'de kalkıyorum, 7.30'a kadar hazır oluyorum, iş otobüsü beni buradan alıyor. Mesela üniversiteye başladığımda işten saat 4'te çıkıyorum üniversite olmadığı günlerde, 7'de çıkıyorum ikinci öğretim olduğum için. O şekil üniversiteye gidiyorum saat 9-10'a kadar." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Aslında günde ortalama 11 saat çalışıyoruz genellikle. Bazen işte uzun, daha az olmasını isterdik ama yapacak bir şey yok. Hem okula gidip tatilde bu kadar çalışmak zor oluyor." (Mustafa, 23 Yaşında)

Yalnızca Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin görece daha yüksek ücret aldıkları görülmektedir. Suriyeli gençler, Türk vatandaşı olma ile geçici koruma statüsündeki engellerin ortadan kalkabildiğini, böylece görece diğer Suriyeli gençlere göre daha fazla ücretler alabildiğini beyan etmiştir.

"Türk vatandaşlığın varsa çalışabilirsin yoksa çalışamazsın ve iyi maaş da alamazsın. Ben çok gördüm, arkadaşlarımdan biliyorum. Türk vatandaşlığın olsa bile belki aynı maaşı vermeyebilirler sana. Ben vatandaşım, diğerlerine göre daha fazla para alabiliyorum yine de. Çok yoğunum ama. 8'den 5'e kadar çalışıyorum 5 gün boyunca. Hafta sonları da başka bir işte çalışıyorum, o da yine 8'den 5'e kadar çalışıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

4.2.4.5. Genel Yaşam Kalitesi

Suriyeli gençlere gelir düzeylerine ilişkin sorulan soruların ardından imkân ve olanaklara erişimlerde yaşam kalitelerinin ne denli değiştiği de sorulmuş ve genel olarak yaşam kalitelerinin ekonomik yönden azaldığını ifade etmişlerdir.

"Babamın işi çok iyiydi tekstil işindeydi babam çalıştığı işte en iyilerdendi çünkü 40 yıldır aynı meslekte çocukluktan beri çalışıyor. Ama Türkiye'de tekstil işinde iş bulamadı, iş bulmak çok zor oldu. Hem de mobilyacıda çalışıyor bir de. Parayı da çok az veriyorlar. Suriye'deyken durumumuz çok iyiydi ama Türkiye'de böyle oldu maalesef." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Maddi yönden çok sorun yaşadık, aile yönünden çok sorun yaşadık, psikolojik olarak çok sorun yaşadık. Düşünsenize kendi hayatınızı yıllar boyu biriktiriyorsunuz ve birden yok oluyor, yılların emeği bir anda gidiyor.

Babamın psikolojisi çok fazla bozuldu ve bu bize yansdı. Türkiye'ye geldiğinde kimsesi yoktu." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Babam Suriye'deyken bizim maddi durumumuz çok iyiydi. Özel hocalar benim evime gelirdi. Özel dersten sonra resim yapardım." (Nour, 18 Yaşında)

"Suriye'de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Ekonomik olarak Suriye'de durumlarımız daha iyiydi, en azından ev kendi evlerimizde yaşıyorduk, kira ödemiyorduk. Burada kiralar zaten maaşın yarısı. Burada her şeyi hesaplayarak alıyoruz. Alabilecek miyim? bu ay alamıyor muyum? Oysa Suriye'deyken böyle değildi." (Dua, 18 Yaşında)

"Biz oradayken lüks bir hayatımız vardı, diyebilirim. Maddi durum olarak, ev, araba olarak her açıdan lüks bir hayatımız vardı. Tabi ki savaştan gelip buraya hiçbir şeyin yok. 0'dan başlamak da çok zor oluyor." (Vefa, 23 Yaşında)

"Yani kötüye gitti, 0'dan başladı ailem." (Mehe, 22 Yaşında)

Yaşam kalitelerinin ekonomik yönden azalması ile olanaklara erişimlerinin kısıtlanması, alışveriş yaparken zorluk çekmeleri ve istedikleri ürün ve hizmetlere erişimde zorluk yaşamaları Suriyeli gençlerin bir kısmının geri dönmeye ilişkin motivasyonlarını artırmaktadır. Buna göre; bazı Suriyeli gençler Suriye'deki yaşamlarının genel olarak daha iyi olduğunu söyleyerek dönmek istediklerini söylemiştir.

"Suriye'de durumumuz daha iyiydi diyebilirim. Çünkü, işte babam ayakkabıcıydı. Kendi dükkânı vardı. Durumu iyiydi bayağı, yani bir şey alırken fiyatına bakmıyorduk, bir şeye 'pahalı' demiyorduk. Zaten orada malzemeler, eşyalar ucuzdu, buradaki gibi pahalı değildi. Türkiye'ye göre daha ucuz Suriye. Burada pahalı her şey." (Muhammed, 23 Yaşında)

"İyi, ben zaten çok çok bilmiyorum yani burada Türkiye'de yaşadım büyüdüm, burada okudum. Bu yüzden yani Suriye'ye sadece iki defa gittim geldikten sonra. Ortaokul, Lise ve üniversiteyi burada okudum. Akrobam orda, evim orda, evimiz orda yani orada yaşamak daha kolay. Burada evimiz kira, yani burada çalışıyoruz, mesela dükkânımız yok." Suriye'de dükkân var ev var. İmkânım olsa dönmek isterim." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Ortam ortaydı nasıl burada orta gelirliyse orada da yaşamamız ortaydı. Yine devlet okullarında okuyordum." (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye'de daha rahat hayat benim ailem için daha rahat, şimdi çok zor. Ben şimdi çalışmak istiyorum çünkü okuyorum para harcamak gerekiyor ev kirası var, babam çalışmıyor sadece abim çalışıyor. Suriye'de yaşarsam evimiz bizim, kira değil dükkanımız var, arabamız var. Burada bir yerde çalışmak istiyorsam beni kabul etmiyorlar, orada daha kolay yani yaşamak." ((Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Suriye'deki evlerinin kendilerine ait olması ve kira ödememeleri Suriyeli gençlerin en çok üzerinde durdukları bağlamlardan birini oluşturmaktadır. Genel yaşam kalitelerinin azalmasındaki en önemli gider kalemlerinden biri de bu nedenle yukarıda değinildiği gibi kira giderleri olmuştur.

"Ailemizle aynı binada yaşıyorduk okula gidiyordum normal bir şekilde. Normal bir hayat nasıl oluyorsa öyleydik sonra bir anda dünya tersine döndü. Evet, bina bizimdi, aile apartmanında oturuyorduk. Şimdi kirada oturuyoruz, ödemek çok zor bizim için. Evde de kalabalığız, üç kişi çalışıyoruz karşılayabilmek için." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Valla şimdi Türkiye'de biraz... Nasıl diyeceğim? Sana biraz hayat zordur. Bilmiyorum, biz Suriyeli olduğumuz için mi bize zor? Burada çalışmazsan ekmek yiyemezsin, yani bizim evimiz olmadığı için, malımız mülkümüz olmadığı için bize zor geliyor yani. Şimdi biz Suriye'deyken ev kirası yok, bizim dükkan olarak dükkan bizim, ondan sonra yerimiz vardı, yani arazimiz vardı, yani memleketimizde iyiydik yani." (Muhammed, 21 Yaşında)

Genel yaşam kalitelerinin azalması, büyük ölçüde ekonomik durumla ilişkilendirilmektedir. Nitekim Suriyeli gençler, Türkiye'de alım güçlerinin düşmesiyle fırsatlara erişimde yaşadıkları güçlükler arasındaki bağa odaklanmış ve çalışarak ihtiyaçlarını gidermek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

4.2.4.6. Sosyal Yardım İhtiyacı

Suriyeli ailelerin düşük gelirli olması, Suriyeli gençlerin sosyal yardımlara olan ihtiyacını artırmıştır. Bu nedenle araştırmaya katılan Suriyeli gençler, çeşitli noktalardaki giderlerini karşılayabilmek için sosyal yardım arayışında olduklarını söylemiştir.

"Hiçbir yardım almadık daha önce. Benim ablam aldı ama eşi öldüğü için aldı. Yardıma ihtiyacımız oluyor ama abim yardım ediyor sadece." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"2 ay Kızılay'dan yardım aldık. Bir kart veriyorlardı, kartın içine para yattıyordu, 2 ay onu aldık, ondan sonra almadık. Kartın içinde aylık 800tl

vardı. Şu an, yani şimdi nasıl söyleyeyim? Sana 5000tl yetmiyor, Şimdi bir yardım olursa iyi olur maddi duruma." (Kevser, 25 Yaşında)

"Yani çalışmak zorunda kaldım. İşte, ben öğrenciyken bana hiç burs çıkmadı. Kendi ayaklarımda durabilmek, üniversite okuyabilmek için çalışmak zorunda kaldım. Okurken çalışıyordum 1. sınıftan beri farklı farklı projelerde, işlerde falan. Farklı işlerde çalıştım çünkü hep yani 1 ay ya da 1 hafta ya da 3 günlük bir işti, fazla bir şey yoktu bir de öğrenciyim, sürekli bir işte çalışamazdım." (Vefa, 23 Yaşında)

Günelik yaşamdaki giderlerin yanı sıra eğitim giderleri için de desteğe ihtiyaç duyduğunu belirten Suriyeli gençler, Türkiye'deki farklı kamu kurum ve kuruluşlarının sosyal yardım mekanizmalarının geliştirilmesi bağlamına işaret etmektedir. Buna göre; ev giderleri, harç ücretleri ve sosyal faaliyetlere katılım gibi alanlarda sosyal yardımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.5. Akran İlişkileri

Suriyeli gençlerin Türkiye'deki akranlarına ilişkin iki alt temadan söz etmek mümkündür: okul ortamındaki akran ilişkileri ve okul dışı süreçlerin tamamında akran ilişkileri. Türkiye'de Suriyeli gençlerin önemli bir bölümünün eğitim hayatına devam ediyor olması okul ortamındaki akran ilişkilerinin ne düzeyde olduklarına yönelik bir değerlendirmeyi gerekli kılarken gündelik yaşamlarında akranlarıyla kurduğu iletişim akran ilişkilerinin diğer yönüne işaret etmektedir. Bu bağlamlarda üzerinde durulacak nokta ise Suriyeli gençlerin akranlarının Türk veya Suriyeli olabilmesidir. Nitekim topluma katılımı ve yaşam kalitesini de ciddi bir biçimde etkileyebilecek bu nokta, Türkiye'deki yaşamlarına uyum sürecinde de ele alınabilecek önemli bir kıstas olarak düşünülmektedir.

Şekil 12: Akran İlişkileri Temasının Alt Temaları

4.2.5.1. Okul Ortamında Akran İlişkileri

Araştırmaya katılan Suriyeli gençler lise ve lisans düzeyinde eğitim almaktadır. Yapılan çalışmada her iki eğitim düzeyinde de olumlu ve olumsuz görünümünün bir arada yer aldığı, bazı gençlerin okuldaki akranlarıyla daha iyi ilişkiler geliştirirken bazıları ilişkilerinin pek sağlıklı olmadığı üzerinde durmuştur.

"Okulun kendisi hocalarım vs. yardım etmişti kolay bir şekilde uyum sağlamam için. Komple mesela ailece uyum sağladık diyemem mesela çünkü ben bayağı karıştım okulun içine mesela benim okulumda başka Suriyeli yoktu ben 12. Sınıfa kadar okullarımda başka Suriyeli yoktu onun için mesela sosyalleşmek zorundasın o ortamlar içinde okulda uzun saatler geçirirsin ve uyum sağlarsın yani." (Hasan, 21 Yaşında)

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çokta fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ordayken (liseyi kastediyor) fazla arkadaşım yoktu, 4-5-6 kişi belki çıkardı. Burada (üniversiteyi kastediyor) bayağı arkadaşım oldu, toplum içerisinde dediğim gibi devamlı içinde olduğum için çok insanla tanıştım, yetişkin genç onlarla konuştum. Bu süreçte Türkçe öğrenmek, Türkiye'ye genel olarak alışmak da önemli. Yoksa yine arkadaşım olmazdı yani. Yani zamanla oluyor her şey." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. 'Türkiye'deyse Türkçe bil, konuş' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

Suriyeli gençler, okulda Türklerle arkadaşlık yapabildiğini ve bunda herhangi bir sorun olmadığını, birlikte vakit geçirmekten keyif aldıklarını söylemiştir. Ancak bu noktada

üzerinde durulması gereken husus, Suriyeli gençlerin Türkçe öğrenmeleriyle Türklerle olan arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesi olmuştur. Türkçe bilmedikleri dönemde Türklerle arkadaşlık yapamadıklarını, bunun yerine okuldaki diğer Suriyelilerle arkadaş olduklarını söyleyen Suriyeliler, Türklerle olan arkadaşlıkların zaman içerisinde geliştiğine dikkat çekmiştir.

"Mesela lisedeyken sınıf arkadaşlarım bile Suriyelilerden nefret ederler benim yüzüme söyleyemezlerdi çünkü benden kötü bir şey görmezlerdi ama yine de alttan alta bazı davranışları belli ederdi haricinde dediğim gibi hep ben kaçınırdım maruz kalmamak için." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben Suriyeli olduğum için sınıfta 70 kişiydik sadece 3 Suriyeli isim vardı ben Suriyelilerle çok oturmak istemedim, Türklerle oturmak istedim, dilimi geliştirmek, anlamak için. İlk beni kabul ettiler sonra ben Arap olduğum için beni çok kabul etmediler sonra Araplarla oldum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bence okullardaki Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilere biraz daha anlayış göstermesi gerek, çok fazla ırkçılığa maruz kalıyoruz. Mesela bizim puanlarımız onlara göre biraz daha iyi oluyor. Mesela; İngilizcem onlardan iyi, 'sen zaten Suriyelisin, dilin yatıyor', ne biliyim, 'hocalar size anlayış gösteriyor' diyorlar. Asla öyle bir şey yok, öğretmenlerin bize anlayış gösterdiği durum 'sıfır' diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ortamdan ortama değişiyor, mesela okulda daha çok Türklerle arkadaşım. Dışarıda da Suriyelilerle. Okulda mecbur Türklerle arkadaşım yani. Bir ara Kur-an kursuna gidiyorum orada full Suriyeli var mesela. Havuza gidiyorum, Suriyelilerle gidiyorum, grup gibi bir şeyimiz var." (Semih, 15 Yaşında)

"Çoğunlukla dışlanıyoruz ama bir yerden sonra nasıl birisi olduğumuzu anladıktan sonra yaklaşıyorlar. Anlaşabiliyorsun, arkadaş olabiliyorsun. Ama başlarda ırkçılığa maruz kalıyoruz. Suriyeli işte sen göçmensin burası asla olamazsın ne biliyim çok fazla şeyler. 10 yıldır falan beraber yaşıyoruz hala ırkçılık bitmedi, Türk toplumundan biraz daha nazik olmalarını isterim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ortaokulda hiç arkadaş edinemedim, Türkçe bilmediğim için ne dediklerini anlamıyordum. Onlar da benim ne dediğimi anlamıyor. Liseden şu an 1 ya da 2 kişi var ama çok fazla üniversitede arkadaşım oldu, çok fazla derneklerde de gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Ben kötü bir duruma ya da muameleye maruz kalmadım çünkü bulaşmıyorum ben hep uzak duruyorum. Okulda elbette oluyor hele ki yüksek yerlerden birileri bu gençlerin akıllarına bir şeyler sokmaya devam ettiği sürece daha çok olay olur." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriyeli gençlerin çoğunlukta olan kısmı ise Türklerle okulda arkadaşlık yapamadığını, Suriyelilerle arkadaşlık yaptığını ifade etmiştir. Nitekim Erdoğan (2022) da Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitim sürecinde en çok karşılaştıkları sorunlardan birinin akran zorbalığı olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda katılımcılar Türklerle arkadaşlık yapmak istediğini ancak Türkçe bilmeme ve Türk gençlerinin istememeleri nedeniyle bunun gerçekleşemediğini söylemiş, bu nedenle Suriyelilerle arkadaşlık yapılmasının kendilerine daha makul geldiğini belirtmiştir.

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye'ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Giyimimiz farklıydı mesela şimdi uzun, siyah kıyafet giyersen seni Suriyeli bilirler. Oturduğumuz yer böyle ama şimdi ben giyimimi değiştirdim, yazmamı değiştirdim. Artık anlayamıyorlar, bilmiyorlar benim Suriyeli olduğumu. Suriyeli olduğumu bilmesinler diye değiştirdim." (Kevser, 25 Yaşında)

Okullarda daha çok Türklerin olmasının arkadaşlık yapılmasından bağımsız olarak Suriyeli gençlerin sosyokültürel yapılarında değişiklikler meydana getirdiği bulgusu önemli bir alana zemin oluşturmaktadır. Buna göre; okullardaki giyim ve tarz, Suriyeli gençlerin ayak uydurmak istedikleri bir örüntüdür. Okullarda hemen hemen herkesin Türk olması, Suriyelilere özgü kıyafetlerin okul sürecinde tercih edilmemesine, bunun da zamanla gündelik yaşama yayılmasına yol açmış görünmektedir.

4.2.5.2. Okul Dışı Süreçlerde Akran İlişkileri

Araştırmaya katılan gençler, okul çıkışlarında, hafta sonlarında veya diğer boş vakitlerinde de arkadaşlarıyla beraber vakit geçirdiğini söylerken okul dışında Türklerle daha çok vakit geçirdiğini söyleyen gençlerin aynı zamanda çalıştığı, çalıştığı yerde Türklerin olması nedeniyle böyle bir durumun gerçekleştiği keşfedilmiştir. Dolayısıyla gençlerin çalışma hayatına katılımlarının, Türklerle etkileşimlerini artırdığı söylenebilmektedir.

"Hem okul hem komşularımız da Türk. Hem çalıştığım yerde de Türklerle çalışıyorum, tek ben yabancıyım, yani arkadaşlarımın da çoğu Türk. Yani, Türk arkadaşım Suriyelilerden daha çok. Türklerle daha çok takılıyorum. Günümün çoğunu Türklerle geçiriyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Çalıştığımız yerlerde genelde Türkler olduğundan dolayı Türk arkadaşlarım var dışarıda. Okulun dışında yani. Atölyeden çıkınca falan görüşürüz." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Ancak diğer taraftan katılımcıların ağırlıklı olarak okuldan sonra Türklerle görüşmediği, Suriyelilerle arkadaşlık yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamının bu yönde ifadelerde bulunması, Suriyeli gençlerin okul dışında daha çok Suriyelilerle arkadaşlık yaptığı bulgusunu pekiştirmektedir. Başaran (2021) da bu konuya değinerek çalışmasında Türkiye'deki Suriyeli çocuk ve gençlerin akran zorbalığına bağlı olarak Türklerle arkadaşlık yapmaktan çekindiklerini gösteren çeşitli çalışmaların olduğundan söz etmektedir.

"Günümün çoğunu Suriyelilerle iletişim kurarak geçiriyorum daha çok Suriyelilerle arkadaşlık yapıyorum." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Sadece okulda Türklerle beraberim. Onun dışında yılda 1 kere falan dışarda Türklerle görüşüyoruz." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türklerle markette denk geliyoruz sadece." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Kendim çok fazla arkadaş edinemiyordum dışarıda, herkesi arkadaş edinemiyordum ama zamanla çözüldü bu. Türkçeyle de alakalı bir şey." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Günümün çoğunu yazları Suriyelilerle geçiriyorum, okul olmadığında hep Suriyelilerle görüşüyorum. Türklerle az görüşüyorum." (Semih, 15 Yaşında)

"Hiçbir tanıdığım kişi yok. Hep Suriyelilerle görüşüyoruz." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Ortamdan ortama değişiyor, mesela okulda daha çok Türklerle arkadaşım. Dışarıda da Suriyelilerle. Okulda mecbur Türklerle arkadaşım yani. Bir ara Kur-an kursuna gidiyorum orada full Suriyeli var mesela. Havuza gidiyorum, Suriyelilerle gidiyorum, grup gibi bir şeyimiz var." (Semih, 15 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Okul dışında Suriyeli gençlerle Türklerin arkadaşlık yapmamasının yanı sıra özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Gaziantep Bölgesi'nde Suriyeli gençlerle Türk gençlerin görece diğer bölgelerde yaşayan Suriyeli gençlere göre daha fazla arkadaşlık yapabildiği bulgulanmıştır.

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çokta fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ama Antep'teki Türk komşularıyla çok görüşürdüm bana çok yardımcı oldular. Ama genelde hep Araplarla arkadaşlık yapıyorum ben." (Hasan, 21 Yaşında)

"Cana yakın insanlar, seviyorum Türk toplumunu. Türk komşularımız var çok memnunuz çok iyi insanlar, hiç ırkçılık yaşamıyoruz komşular açısından." (Hüda, 21 Yaşında)

"Yani sosyal açıdan baktığım zaman toplumda güvensizlik olduğundan dolayı elimden geldiğince kendimi ifade edebildiğim, kendimi, işte insanların beni anladığı, anlayanlarla muhabbet etmeye çalışıyorum. Onlara uyum sağlamaya çalışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Genel olarak katılım sağlıyorum sosyal hayata. İyi değerlendiriyorum kendimi, çıkıyorum geziyorum arkadaşlarımla. Türk olur, Suriyeli olur." (Vefa, 23 Yaşında)

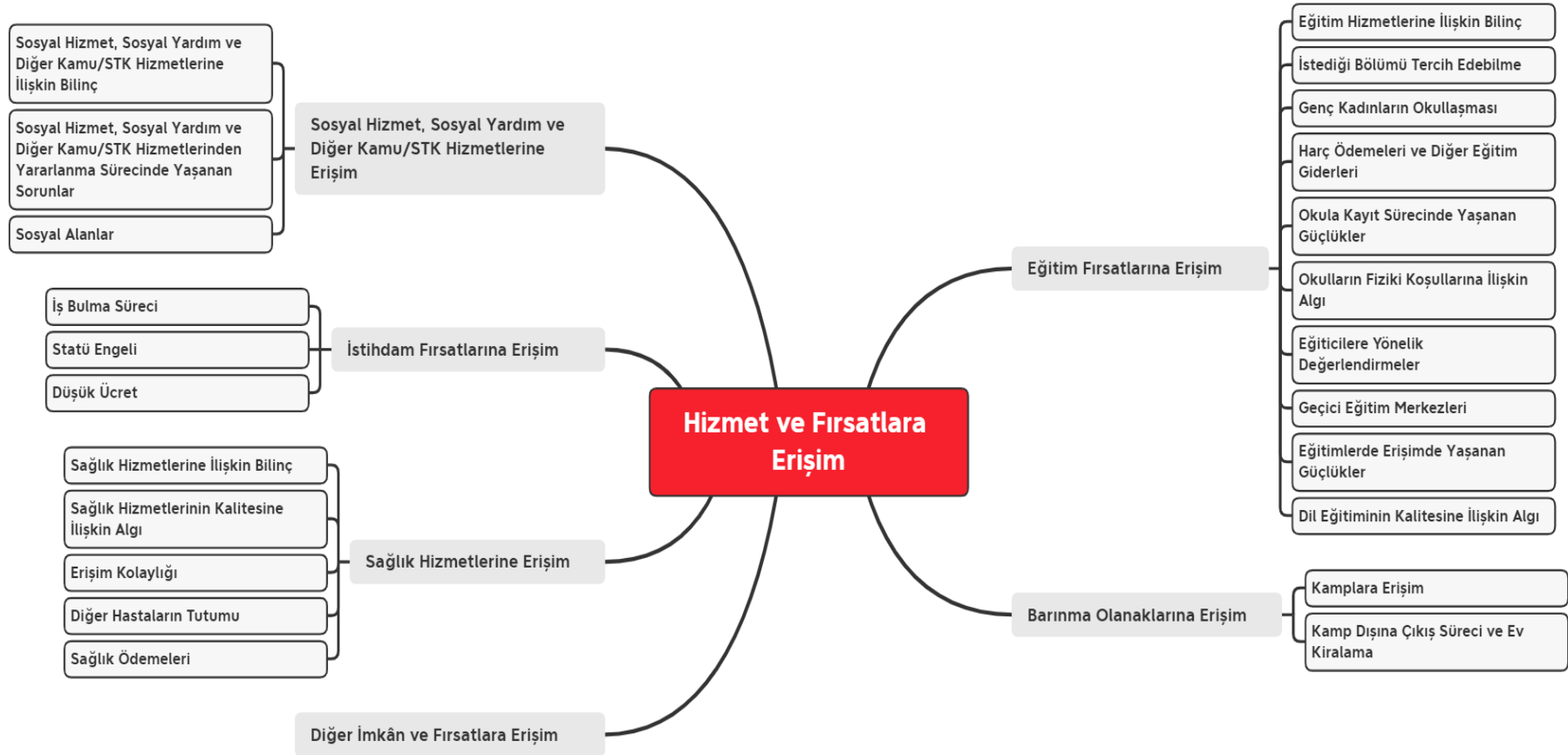
Suriyeli gençlerin Türk akranlarıyla ilişki kurabilmesindeki olgulardan birinin de bu konuda yeterli olduklarına ilişkin algılarının olduğu görülmektedir. Türklerle iletişim kurmakta sorun yaşamayacakları konusunda kendilerinden emin olan ve bu konuda daha fazla dirayet gösteren Suriyeli gençler, Türklerle arkadaşlık kurmak ile Suriyelilerle arkadaşlık kurmak arasında kendileri için bir fark olmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla arkadaşlık kurma konusunda özyeterlik algısının da önemli bir bulgu olduğu düşünülmekte, bireysel farklılıkların arkadaşlık kurma noktasında Suriyeli gençlerden bir kısmını diğer kısmından daha avantajlı hale getirdiği görülmektedir.

4.2.6. Hizmetlere ve Fırsatlara Erişim

Suriyeli gençler, Türkiye'ye göç etmelerinin ardından işlevselliklerini ve yaşam kalitelerini derinden etkileyen hizmet ve fırsatlara erişim temasında çeşitli bilgiler vermiş,

bu bilgiler verilen ifadelerin özelliğine göre alt kategorilere ayrılmıştır. Üzerinde en çok durulan bağlamlardan biri olarak hizmet ve fırsatlara erişimde eğitim, sağlık, barınma, istihdam, sosyal hizmet, sosyal yardım, kamu ve STK'lerin diğer hizmetleri ve tüm bunların haricinde kalan hizmet ve fırsatlar olarak alt temalar oluşturulmuş, ardından ilgili alt temalarda bulgular çeşitlendirilerek alt başlıklara göre yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 13: Hizmetlere ve Fırsatlara Erişim Temasının Alt Temaları

4.2.6.1. Eğitim Fırsatlarına Erişim

Pek çok Suriyeli genç, Türkiye’de eğitime erişebildiklerini ve eğitimlerinin aileleri ve Türk hükümeti tarafından desteklendiğini belirtmiştir. Eğitim fırsatlarının farklı bağlamlarına ilişkin birbirinden farklı bulgular içeren ifadelerde bulunan katılımcılar, Türk Eğitim Sistemi’ni kendi işlevsellikleri üzerinden değerlendirmiş, olumlu ve olumsuz pek çok yönden sisteme ilişkin düşüncelerini ve mevcut durumlarını ele almıştır. Bu bağlamda eğitim hizmetlerine ilişkin bilinç, bölüm sayısının çokluğu ve eğiticilerin değerlendirilmesi gibi toplamda 10 alt temada söz konusu bulgular detaylandırılmıştır.

4.2.6.1.1. Eğitim Hizmetlerine İlişkin Bilinç

Suriyeli gençlerin eğitime nasıl erişebilecekleri, eğitim hizmeti sürecinde ihtiyaç duydukları diğer hizmetlere nasıl ulaşacaklarına ilişkin sorulara katılımcıların pek çoğunun haklarını bildiği ve Türkiye’deki eğitim sistemi içerisinde ihtiyaç duydukları şeylere ulaşabildikleri keşfedilmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin eğitimin formal süreçlerine yönelik bilgilerinin olduğu, prosedürlere ve kurallara da hâkim olduğu söylenebilmektedir.

"Temel çerçevelerde var, sağlık konusunda haklarımı bilirim, eğitim konusunda hak yükümlülüklerimi bilirim ama mesela biz yani herhangi bir maddi bir yardım almadığımız için çok bilmiyorum açıkçası yani bazı yönleri bilirim bazı yönleri bilmiyorum yani." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben açıkçası resimle ilgileniyordum, kurslara gidiyordum, resim kurslarına. Eğitimi alıyordum resmim iyi olduğu için. Onun dışında daha çok doğayla iç içeydim, sürekli bir doğa gezme, bahçe gezme, işte ne bileyim bir büyüğüm olsun sürekli götürüyüm getireyim ben. İşte şurası çok güzel 'gidelim, gezelim. Ne var orada?' tarzında sürekli açıkçası meyilim doğaya olduğu için. Diğer kısımlar da işte merkezde olduğumuz zaman kış zamanları resimle ilgileniyordum onun da kursuna gidiyordum. Ama Suriye'de bu konularda kendini geliştirebileceğin imkânlar yoktu. Şimdi kurslar burada da var ama daha profesyonel. Dersler var, ders alabiliyorsun, Suriye'de resim çizeceksin de ne olacak? Ama Türkiye'de diğer resim çizenleri bulabiliyorsun, sosyal medya var mesela, resim çizenlerle görüşebiliyorsun, onları bakıyorsun. Suriye'de bu kadar gelişmiş değildi." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Yani eğitim sisteminiz şöyle güzel, her şey güzel değil de, mesela bir kursa gitmek istiyorsan o kursu bulabilirsin yani. Annelerimiz hep kursa gidiyor

mesela. Yemek kursu falan her şeyin kursu var. Her yerde Kızılay'ın, Sosyal Hizmetler'in binaları var. Gittiğin zaman seni oraya götürüyorlar ya da 'şuraya gitmelisin' diyorlar." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Çok kurslar var Türkiye'de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Suriyeli gençler, eğitim sistemindeki kurumların isimlerini ifade edemese de hizmetler için Türk Kızılay'ı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri'nin bu tür faaliyetlerinde kendilerine destek olduğunu söyleyebilmesi, hizmetlere ilişkin bilinçli olduklarını, kurumların işleyişlerine ilişkin durumlara hâkim olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.6.1.2. İsteddiği Bölümü Tercih Edebilme

Gençlerin Suriye'de üniversite sayısının yetersiz olmasına karşın Türkiye'de her ilde üniversitelerin olması ve istedikleri bölüme gidebileceklerine yönelik değişen toplum algısından oldukça memnun olmaları önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilmektedir.

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep'ten Şam'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

"Bizim Suriye'de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direkt tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum toplumda öyle bir şekilde gitmeyebilirdi şu an beni doktor görebilirdiniz Suriye'de kalsaydım mesela. Yani istediğim şeyi okuyamayacaktım. Mecbur sevmediğim işi yapacaktım orada ben." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben zorunlu bir şekilde Türk okuluna geçemedim 7. Sınıfa geçtiğimde Arap okulları hala vardı devam edebilirdim hatta 12. Sınıfa kadar Arap okulları var. Ben tercih ettim dile yatkınlığım var çünkü severdim küçüklükten beri. Okulda ilk başlarda çocuktuk yani ırkçı bazı söylemlere maruz kaldım ama etkilenmemeye çalıştım çünkü sonuçta çalışkan bir öğrenciydim hocalar beni severdi o da çok fazla o tip şeylere maruz kalmamı engellemişti." (Hasan, 21 Yaşında)

Üniversite bölümlerinin haricinde Halk Eğitim Merkezleri'nin veya Türk Kızılay'ın verdiği kurslara da katılabilmeleri, özellikle Suriyeli genç kadınların sosyalleşebilmesi adına önemli bir atılım olarak görülmektedir. Suriyeli gençler, istedikleri kurslara gidebildiklerini, bu konuda bir sınırlama olmadığını, dışarıya çıkabildiklerini belirtmiştir.

“Yani eğitim sisteminiz şöyle güzel, her şey güzel değil de, mesela bir kursa gitmek istiyorsan o kursu bulabilirsin yani. Annelerimiz hep kursa gidiyor mesela. Yemek kursu falan her şeyin kursu var. Her yerde Kızılay'ın Sosyal Hizmetler'in binaları var. Gittiğin zaman seni oraya götürüyorlar ya da 'şuraya gitmelisin' diyorlar.” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Ben açıkçası resimle ilgileniyordum, kurslara gidiyordum, resim kurslarına. Eğitimini alıyordum resmim iyi olduğu için. Onun dışında daha çok doğayla iç içeydim, sürekli bir doğa gezme, bahçe gezme, işte ne bileyim bir büyüğüm olsun sürekli götürüyüm getireyim ben. İşte şurası çok güzel 'gidelim, gezelim. Ne var orada?' tarzında sürekli açıkçası meyilim doğaya olduğu için. Diğer kısımlar da işte merkezde olduğumuz zaman kış zamanları resimle ilgileniyordum onun da kursuna gidiyordum. Ama Suriye'de bu konularda kendini geliştirebileceğin imkânlar yoktu. Şimdi kurslar burada da var ama daha profesyonel. Dersler var, ders alabiliyorsun, Suriye'de resim çizeceksin de ne olacak? Ama Türkiye'de diğer resim çizenleri bulabiliyorsun, sosyal medya var mesela, resim çizenlerle görüşebiliyorsun, onları bakıyorsun. Suriye'de bu kadar gelişmiş değildi.” (Ceylan, 25 Yaşında)

“Çok kurslar var Türkiye'de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz.” (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Türkiye'deki eğitim fırsatlarının geniş bir yelpazeye sahip olması, Suriyeli gençlerin eğitime katılım sürecini kolaylaştıran bağlamlardan birini oluşturmaktadır. Buna göre; Suriyeli kadınlar Türk Kızılay ve Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla pek çok kursa giderek farklı alanlarda kendilerini geliştirebilmekte ve aynı zamanda sosyalleşebilmektedir.

4.2.6.1.3. Genç Kadınların Okullaşması

Türkiye'de Suriyeli genç kadınlar, lise ve üniversitede eğitimlere katılabilmeye başlamış, talep ettiklerinde çeşitli kurumların kurslarına devam edebilmiştir. Nitekim katılımcılar, göç öncesi süreçte eğitime devam edemediklerini, evlenmek zorunda kalmaları nedeniyle ortaokuldan sonra eğitim yaşamlarını sonlandırdıklarını vurgulamıştır.

"Bence ben Suriye'de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye'de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Mesela benim ablalarımın ayakkabısı bile yoktu ya. Abimin gitmesi gerekiyordu ya da benim gitmem gerekiyordu markete bile. Şimdi buraya geldiğimizde daha güvenli olduğunu söyledim ya, babam izin veriyordu okumak için devam ettiler. Orada kalsak devam etmezlerdi bence. Babam çok değişti." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye'de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Farklı alanlarda eğitim ve kurslara devam edebiliyor olması, Suriyeli kadınların kendilerini geliştirerek güncel küresel konjoktüre ayak uydurmasını kolaylaştırabilecek bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Suriyeli toplumunun kadınlara yaklaşımındaki değişim ve Türk Eğitim Sistemi'nde kadın-erkek eşitliği olgusu, Suriyeli kadınların okullaşmasında katalizör görevi görmektedir.

"Yani eğitim sisteminiz şöyle güzel, her şey güzel değil de, mesela bir kursa gitmek istiyorsan o kursu bulabilirsin yani. Annelerimiz hep kursa gidiyor mesela. Yemek kursu falan her şeyin kursu var. Her yerde Kızılay'ın Sosyal Hizmetler'in binaları var. Gittiğin zaman seni oraya götürüyorlar ya da 'şuraya gitmelisin' diyorlar." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Çok kurslar var Türkiye'de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

4.2.6.1.4. Harç Ödemeleri ve Diğer Eğitim Giderleri

Suriyeli gençler üniversite eğitimleri sırasında yüksek harçlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, eğitimi yarıda bırakmalarına yol açan, kritik tehditlerden birini teşkil etmektedir.

"Gerçekten yabancı öğrencilerin burada eğitim alması cidden çok zor. YÖS denilen şey gerçekten çok zor. Buradaki üniversitelere para vererek giriyoruz biz, harç veriyoruz. Gitgide bu harç paraları çok yükselmeye başladı. Mesela

tıp fakültesi 150.000, gerçekten çok büyük bir meblağ. Maddi durumunuz ne kadar iyi olursa olsun bu para gerçekten büyük bir para, düşünsenize 6 yılda 150.000 TL çok fazla. Devlet okullarında yıllık 150.000 TL veriyoruz tıp fakültesinde." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ben eczacılık istiyorum eczacılıkta gerçekten çok pahalı. 90.000 TL galiba, İstanbul Üniversitesi yani devlet üniversitesi 90.000 ya da 85.000 TL arasında." (Hüda, 21 Yaşında)

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydum. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000tl istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var. Abim yok

"Güzel iyi eğitim hizmetlerine erişim konusunda. Sadece üniversite harçları çok yüksek." (Hüda, 21 Yaşında)

"En büyük benim. Annem iş bulamadığı için çalışmıyor, babam zaten iş yapıyor, aylık 4000tl geliyor babama. Suriye'den gelen kira aylık 1000tl. Yetmiyor para zaten çoğu kiraya gidiyor bu yüzden okul için yardım almam gerekli." (Mehe, 22 Yaşında)

Harç ödemelerinin haricinde de eğitim giderlerinin varlığı, Suriyeli gençlerin eğitim temasında sosyal yardıma duydukları maddi desteği artırmaktadır. Bu olgu, eğitimin yarıda bırakılması riskinin yanı sıra özellikle Suriyeli genç kadınların erken yaşta evlendirilmesi olgusunu da pekiştirebilecek önemli bir alana işaret etmektedir.

Levent, Öksüz Gül ve Aydemir (2021)'in çalışmasında Suriyeli üniversite öğrencilerinin harç ödemediği için eğitim sürecinden istifade edebildiklerini belirtmesi, Suriyeli öğrenciler için harç zorunluğunun yakın bir geçmişte ortaya çıktığını göstermektedir. Dolayısıyla mevcut harç ücretlerinin devam etmesi, genel olarak lise eğitimi sonrası eğitim sürecini terk etme alışkanlığı olan Suriyeli toplumunun eğitim seviyesinin yükseltilememesi sorununu ortaya çıkarma riskini de beraberinde getirmektedir. Ayrıca **Tablo 56**'da belirtilen ve lisans mezunu Suriyeli gençlerin ilkökul mezunlarına göre para kazanmakta daha az güçlük çektiğini gösteren bulgu, Suriyeli gençlerin üniversiteye devam etmeleri gerektiğine yönelik olguyu güçlendirmektedir.

4.2.6.1.5. Okula Kayıt Sürecinde Yaşanan Güçlükler

Suriyeli gençler özellikle Türkiye'ye ilk geldikleri dönemde okullara kayıt yaptıırma süreçlerinde sorunlar yaşadığını söylemiştir. Türkiye'ye halen devam eden Suriyeli göçünün mevcudiyeti, bu sorunların çözülmesi için gerekli adımların atılmasını gerekli kılmaktadır.

"Hatay'da 5. Sınıfı okudum bir Suriye okulunda. İstanbul'a taşındık sonra, 6. Sınıfı okumam gerekiyordu ama girdiğim okulda Suriyeli olduğum için beni istemediler, başka okula gönderdiler." (Mamnun, 17 Yaşında)

"2015'te daha Suriyeliler Türk okullarına Geçici Eğitim Merkezleri vardı, girmiyorlardı, ben ilk girenlerdenim, istemiyorlardı." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Kaydolurken Türkiye'de eğitim sistemine ilk başlarda sorun yaşadım. O zamanlarda herkes sorun yaşıyordu, o konuda geciktiriyorlardı, sürekli fazla alım yapmayalım tarzında." (Vefa, 23 Yaşında)

Kayıt sürecinde yaşanan sorunlar için üzerinde durulan hususun okul yönetimi olarak belirten gençler, okula kaydolurken kendilerinin istenmemesi ve kayıt sürecinin uzatılmasından şikâyet etmiştir. Türk vatandaşı olan Suriyelilerin ise kayıt sürecinde herhangi bir sorun yaşamadığı öğrenilmiştir.

"Yani hızlandırılmış bir şekilde hemen kimlik çıkarttık o zamanlar pasaport filanda vardı. Suriye pasaportu halen geçerliydi o zamanda. Annem, babam bu konuda biraz titizler; çocuklar okusunlar gibi. Direkt başladım yani 8. sınıftan zaten denklik belgesi falan da vardı. Bir gecikme yaşamadım, Türkiye'deki okul dönemi başladıktan çok az zaman sonra, yani tam döneminde başladım diyebilirim." (Muhammed, 23 Yaşında)

Literatürde ise Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlükler arasında gösterilen kayıt problemi, okul idaresince gerçekleşen bir engel olarak hâlihazırda devam eden ve Türkçe bilmemenin pekiştirdiği bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Arslan & Ergül, 2022). Bu çerçevede Suriyeli çocuk ve gençlerin Türkçe bilmemeleri, okul idareleri tarafından kayıtlarının yapılmamasına yol açabilen bir faktör olarak da ele alınabilmektedir.

4.2.6.1.6. Okulların Fiziki Koşullarına İlişkin Algı

Suriyeli gençler, eğitim aldıkları süreçte Türkiye'deki okulların fiziki koşullarını değerlendirmiş ve çeşitli avantajlardan bahsetmiştir.

"Türkiye'de okullar Suriye'deki okullardan daha bakımlı gerek yapı özellikleri daha ileride, sıralar, tahtalar, duvarlar yani okul daha bakımlı. Suriye'de eski yıkık dökük hep." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Ben orada projeksiyon görmedim, burada gördüm. Yani bilgisayarlı tahtalar falan, çok güzel. Ben bunları görünce çok mutlu oldum." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

"Fen dersi var. Laboratuvara gidip orada deney yapabiliyoruz, öğretmenle. Bu iyiydi mesela. Bir de okullar burada daha yeni, daha çok teknoloji var burada." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Türkiye'deki okulların Suriye'deki okullara göre daha bakımlı ve daha fazla imkâna sahip olduğunu belirten Suriyeli gençler, okullarda laboratuvar ve projeksiyon gibi hizmetlerin Suriye'de olmadığından, Türkiye'deki bu durumun kendilerinin gelişimine önemli katkılar sağladığından bahsetmiştir.

4.2.6.1.7. Eğiticilere Yönelik Değerlendirmeler

Türkiye'deki öğretmenlerin kendileriyle daha çok ilgilendiğini söyleyen Suriyeli gençler, öğretmenleri daha bilgili olarak değerlendirmektedir.

"Buradaki hocalarınız daha bilgili ve ilgililer. Suriye'deki hocaların umurunda değiliz biz. Güçlük zorluk yaşamadım eğitim alırken." (Nour, 18 Yaşında)

"Okulun kendisi hocalarım vs. yardım etmişti kolay bir şekilde uyum sağlamam için. (Hasan, Erkek, 21 Yaşında)

Öte yandan öğretmenlerin Türkiye'ye uyum sağlamalarına yardımcı olmak istediğini ve kendilerini Türk öğrencilerle kaynaştırmaya çalıştığını söyleyen Suriyeli gençler de olmuştur.

4.2.6.1.8. Geçici Eğitim Merkezleri

Okula genellikle Geçici Eğitim Merkezleri'nde başladıklarını belirten Suriyeli gençler, dışarıdaki Türk okullarından ziyade Geçici Eğitim Merkezleri'ndeki eğitimin başarısız olduğunu, kendilerinin bu süreçteki eğitimden yeterince verim alamadığını söylediği görülmektedir.

"Konteynür kent Urfa'daydı. 2 oda arasında kaldık, çok küçük bir odaydı. Tabi ki zordu, ilk geldiğimizde alışamadık ama kampın içerisinde her şey sonradan yapıldı tabi ki. Hem hastane, AVM, market, işte her şey var içinde. Okul da yapıldı zaten, eğitimi orada görüyorduk biz. Ben orada 6 sene kaldım. Hiç Türk görmedim ben 6 yıl. Kimseyle konuşmadık." (Vefa, 23 Yaşında)

"Kampta pek iyi değildi eğitim, zaten okuma, çalışma ortamı olmuyor. Oturduğumuz yer çok küçüktü ya, o yüzden pek iyi ders çalışmıyordum. Oradaki okullarda çok fazla öğrenci vardı, gürültü çok fazla yapıyorlardı çok öğrenci olunca. Bence iyi değildi, şehirde daha iyi, daha verimli oluyor." (Mehe, 22 Yaşında)

Geçici Barınma Merkezleri'ndeki yaşam koşullarından da etkilenen bu süreçte eğitimin Arapça olması, müfredatın hızlıca hazırlanması ve geçicilik vurgusu nedenleriyle Suriyeli gençlerin ilerleme kaydedemediği düşünülmektedir.

4.2.6.1.9. Eğitimlere Erişimde Yaşanan Güçlükler

Eğitim sürecine üniversite ile devam eden bazı Suriyeli gençler, staj yapmak için farklı şehirlere gidilmesi gerektiğini ancak seyahat izin belgesi nedeniyle bunun gerçekleşemediğini beyan etmiştir. Dolayısıyla her ne kadar Türkiye'de Suriyeli gençlerin eğitime erişiminde Milli Eğitim Bakanlığı adına bir sorun görülmesi de İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen ve izne bağlanan farklı şehirleri ziyaret edebilme olgusunun eğitim süreçlerini kısmi sekteye uğratabildiği görülmüştür.

"Bence seyahat izin belgesi olmamalı. Mesela ben öğrenciyim, başka bir üniversiteye gitme durumum olabiliyor araştırmayla ilgili ya da firmalara gitmem gerekebiliyor. Firmaların hemen hemen hepsi İstanbul'da oluyor. İstanbul'a gidemiyorum Suriyeli olduğum için, bu zor bir durum." (Mehe, 22 Yaşında)

4.2.6.1.10. Dil Eğitiminin Kalitesine İlişkin Algı

Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitimin Arapça verilmesine ek olarak eğitime devam eden ve edemeyen Suriyeli gençler Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla verilen dil eğitimlerinin yeterli olmadığını, Türkçeyi bu tür kurslarda öğrenemediğini ifade etmiştir.

"Mesela Almanya'ya göçen insanlara 1 yıl okullara gidip dil öğrenmeleri gerekiyor. Ondan sonra kamplardan çıkarıyorlar, ama Türkiye'de böyle bir zorunluluk tanımlanmadı. Türkiye'de kalacak herkes en fazla A2-A1 seviyesine kadar Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Keşke böyle zorunluluk gelse, insanlar kendi çaba ve paralarıyla kursa gitmeye çalışmasa, zorunlu yapılırsa ve takip edilse." (Dua, 18 Yaşında)

"Türkçeyi kursa giderek öğrenemezsin. Kendin öğreneceksin. Benim çok tanıdığım var kursa gitmiş hep. Ama öğrenememiş yani." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutupuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarınla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

Türkçe kurslarının kalitelerinin artırılması gerektiğine inanan Suriyeli gençler, kurslardaki eğitim kısıdının yalnızca etkileşimle çözülebileceği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla verilen eğitimlerin amacına ulaşabilmesi için pratik ağırlıklı eklemelerin yapılması gerekli görülmektedir. Literatürde ise özellikle Moralı (2018)'nin çalışmasında ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde Türkçenin yabancı dil olarak Suriyelilere öğretilmesinde materyal eksikliği başta olmak üzere çeşitli sorunların varlığından söz edilmektedir. Sınıf yönetiminde karşılaşılan devamsızlık ve isteksizlik gibi nedenlere bağlı olarak doğrudan Suriyeli gençlerden de kaynaklanabilen sorunlara bağlı olarak dil eğitiminde birçok sorunun olduğuna değinen Moralı, her yaş kademesinde aynı kaynakların kullanılmasının ve okul idareleri tarafından dil eğitimine yeterli önemin verilmesinin Suriyeli gençleri Türkçeyi öğrenememesinde etkin faktörler olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgular ile mevcut katılımcı ifadeleri bir arada değerlendirildiğinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kritik yapısal sorunların olduğu söylenebilmektedir.

4.2.6.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Hemen hemen tüm katılımcılar sağlık hizmetlerinden yararlandığını belirtmiş ve bu alandaki hizmetlerin çeşitli yönleriyle Suriye'deki sağlık hizmetlerinden daha kaliteli olduğuna değinirken hizmet alımını kısıtlayan olgulara da değinmişlerdir. Aşağıda sağlık hizmetlerine erişimde Suriyeli gençlerin üzerinde durdukları noktalar detaylandırılmıştır.

4.2.6.2.1. Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilinç

Hastanelerde Türkçe bilmeyen Suriyelilere yönelik verilen tercüman desteğinin yeterli görülmediği, Türkçe bilmeyen Suriyelilerin hizmet alımında sorunlar yaşadığı öğrenilmiştir.

"Ben hastaneye gitmekte, erişmekte zorluk yaşıyorum çünkü Türkçe biliyorum ama bilmeyenler mesela 09.30'da gidiyorlar 11.00'a kadar bekliyorlar, tercüman yoksa geri dönüyorlar." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Uyum sağlayamadığım şeylerden biri, hastanelere gidip işini bir günde halledememek. Heyet raporu çıkaracağımız zaman 1 günde bitmiyor bu, dil eksikliğinden kaynaklanıyor. Randevu almak bunlar biraz zor. Hastanelere gitmek biraz zor onun için. Genelde doktorlar dil bilmeyince çevirmen bekle diyorlar. Gelmeyince mecbur geri dönüyoruz." (Dua, 18 Yaşında)

"Türkçe bilmiyorsan, hastanede de tercüman yoksa boşuna yani gitmek." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Ancak katılımcılar, büyük oranda Türkçe bildikleri için yukarıda belirtilen sorunları deneyimlemediğini söylemiştir. Öte yandan hastane hizmetlerine ilişkin bilgileri olduğunu belirten Suriyeli gençler, hizmetlere erişimde herhangi bir sorun yaşamadığını da ifade etmiştir.

"Hastanelerde hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadım. Bir problem olmadı hiç. Apandisit ameliyatı oldum, hemen oldum, sorun olmuyor. İstedğin zaman gidebiliyorsun. Randevu almak zaman alıyor ama olabilir, sorun yok yani." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Orada telefonla randevu alma şansın yok, direkt hastanelere gideceksin. Çünkü bu kadar gelişmiş değil teknoloji. Hastanelere gideceksen kalabalık olurdu. Özellerde değil, devlet hastanelerinde. Türkiye'de randevu geç alınıyor ama istediğin gibi yararlanabiliyorsun. Doktorlar da bilgili bir de." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Türkiye'de devlet hastaneleri Suriye'den daha iyi hizmet olarak, temizlik olarak, doktorlar olarak. Orada çok kalabalık oluyor, fazla kalabalık oluyor. Diyelim Türkiye'de bir hastane doluyorsa başka hasta almıyorlar değil mi? Suriye'de böyle bir sistem hatırlamıyorum, özellikle devlet hastaneleri." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Temel çerçevelerde var sağlık konusunda haklarımı bilirim eğitim konusunda hak yükümlülüklerimi bilirim ama mesela biz yani herhangi bir maddi bir yardım almadığımız için çok bilmiyorum açıkçası yani bazı yönleri bilirim bazı yönleri bilmiyorum yani." (Hasan, 21 Yaşında)

Katılımcıların, sağlık hizmetlerinin nasıl işlediğini ve ihtiyaç duyduklarında hizmetlere nasıl erişebileceklerini bildikleri görülmektedir. Bu nedenle sağlık hizmetlerine ilişkin Suriyeli gençlerin yeterince bilgi sahibi olduğu düşünülmektedir. Yeşilyurt ve Savaşçı (2022) da nitel olarak gerçekleştirdiği çalışmasında Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine ilişkin bilinçlerini değerlendirmiş ve mevcut çalışmadaki sonuçların benzeştiği bulgulara değinmiştir. Buna göre; Suriyeliler sağlık hizmetlerine erişimlerinde genel olarak sorun yaşamadığını belirtmektedir. Erdoğan (2022) da Suriyelilerin sağlık hizmetlerine yönelik olumlu algıları üzerinde durmakta ve hizmetlere yönelik bilinçli olduğunun altını çizerek yukarıdaki ifadeleri desteklemektedir.

4.2.6.2.2. Sağlık Hizmetlerinin Kalitesine İlişkin Algı

Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişimde gençlerin genellikle olumlu noktalara değindiği, dolayısıyla hizmetlere erişimde ciddi sorunlarla karşılaşmadığı söylenebilmektedir.

"Burada kendini insan gibi hissedersin diyecektim. Yani orada dediğim gibi sağlık sisteminde çokta fazla insan gibi hissetmezsin. Bazı konularda mesela ısı sistemini temin etmekte. Bazı konuların yolsuzluk olmadan çözemeyeceğini bilmen çoğu konuya adaletsiz davranıldığını gözle görmeyen ve etkilenmen seni insan gibi takdir edilmediğini hissettirir burada o takdiri bir ölçüde daha fazla alabiliyorsun diyelim." (Hasan, 21 Yaşında)

"Devlet hastanelerine de gidiyorum, birkaç yıldır özel hastanelerde tedavi görüyoruz. Bence Türkiye'deki devlet hastaneleri iyi, vatandaş olmamama rağmen hiçbir sıkıntı yaşamadım. Ancak hastaneler genel olarak çok kalabalık." (Hüda, 21 Yaşında)

"Suriye de sigorta sistemi var mıydı bilmiyorum açıkçası ben bilmiyorum ama yani yine de herhangi bir Türk öğrenciye soracağınla aynı cevabı alacaksın son zamanlarda evet yani sıra almakta zorluk çıkıyor ama yine

gittiğinde kendini iyi hissediyorsun muamele ve verilen hizmet açısından bence iyi yani." (Hasan, 21 Yaşında)

Ancak hastanelerde fazlaca sıra bekleme noktasına da değindiği görülen gençlerin sıra bekleme haricinde sağlık hizmetlerinin herhangi bir eksikliği olmadığını söylemesi, hizmetlerin kalitesine yönelik olumlu değerlendirmeleri olduğu görüşünü pekiştirmektedir.

"Ne bileyim düzensiz. Düzensiz derken sıra falan yok saatlerce bekleyeceğin bir yer genellikle orta sınıf bile özeli tercih eder ameliyat vs. konusunda. Tam olarak sıra alıp gidebileceğin bir devlet kurumu yoktu sağlık sisteminde bildiğim kadarıyla. Gidip saatlerce beklersin kötü muamele ile karşılaşırın sanki böyle saygın bir insansın gibi davranılmazsın yine de aşağılama gibi de değil giden gelen aşağılamıyor ama Türkiye'ye kıyasla o insan saygınlığı görmezsin sağlık kurumlarında. İnsan gibi davranmazlar orada sana Türkiye'de sertte davransalar en azından sana insan gibi davranırlar dinlerler seni. Orada dinlemezler seni umurlarında olmazsın. Ayrıca hastanelerde Türkiye gibi eşyalar yoktu hep eskiydi, yırtık pırtık, kötüydü. Bazı eşyalar yoktu bile Suriye'de, Türkiye'de olan." (Hasan, 21 Yaşında)

4.2.6.2.3. Erişim Kolaylığı

Katılımcılar sağlık hizmetlerine kolaylıkla erişebildiklerini, bu yönüyle Suriye'deki sağlık hizmetlerine nazaran Türkiye'deki hastanelerde sağlık hizmetlerinin daha başarılı olduğunu bildirmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalarda da Suriyeli gençlerin sağlık hizmetlerine erişim kolaylığı olmasının önemli bir avantaj olduğuna değinmesi, mevcut çalışma bulgularını desteklemektedir (Erdoğan, 2022).

"Suriye ile karşılaştırırsak çok çok çok daha iyi. Sıra alıp doktora gidebilirsin veya paran varsa özele gidiyorsun sigortan varsa indirimli yararlanıyorsun özelden. Yani bence iyi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Mesela devlet hastaneleri ücretsiz ama sırada çok beklersin. Sırayı beklerken ölüyorsun mesela. Acil bir ameliyat olman gerekiyorsa olamıyorsun, çok sonra olabiliyorsun." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Hastanelerde hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadım. Bir problem olmadı hiç. Apandisit ameliyatı oldum, hemen oldum, sorun olmuyor. İstedğin zaman gidebiliyorsun. Randevu almak zaman alıyor ama olabilir, sorun yok yani." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Orada telefonla randevu alma şansın yok, direkt hastanelere gideceksin. Çünkü bu kadar gelişmiş değil teknoloji. Hastanelere gideceksen kalabalık

olurdu. Özellerde değil, devlet hastanelerinde. Türkiye'de randevu geç alınıyor ama istediğin gibi yararlanabiliyorsun. Doktorlar da bilgili bir de." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Türkiye'de devlet hastaneleri Suriye'den daha iyi hizmet olarak, temizlik olarak, doktorlar olarak. Orada çok kalabalık oluyor, fazla kalabalık oluyor. Diyelim Türkiye'de bir hastane doluyorsa başka hasta almıyorlar değil mi? Suriye'de böyle bir sistem hatırlamıyorum, özellikle devlet hastaneleri." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Hastane hizmetlerinde erişim sorunu yaşamadığını belirten Suriyeli gençlerin yanı sıra Türkçe bilmeyen Suriyelilerin hizmet alamadıkları, işlerini istedikleri süre içerisinde bitiremedikleri ve tercümana ihtiyaç duydukları, dolayısıyla sağlık hizmetlerinde bir erişim sorununun da söz konusu olduğu söylenebilmektedir..

"Uyum sağlayamadığım şeylerden biri, hastanelere gidip işini bir günde halledememek. Heyet raporu çıkaracağımız zaman 1 günde bitmiyor bu, dil eksikliğinden kaynaklanıyor. Randevu almak bunlar biraz zor. Hastanelere gitmek biraz zor onun için. Genelde doktorlar dil bilmeyince çevirmen bekle diyorlar. Gelmeyince mecbur geri dönüyoruz." (Dua, 18 Yaşında)

"Okumada biraz zorlanıyorum, hastanelere giderken mesela utaniyorum sormaya 'burası hangi doktor?' diye. Fiş veriyorlar sana, bilmiyorum okumayı, onda zorlanıyorum." (Kevser, 25 Yaşında)

"Ben hastaneye gitmekte, erişmekte zorluk yaşamıyorum çünkü Türkçe biliyorum ama bilmeyenler mesela 09.30'da gidiyorlar 11.00'a kadar bekliyorlar, tercüman yoksa geri dönüyorlar." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Türkçe bilmiyorsan, hastanede de tercüman yoksa boşuna yani gitmek." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Tercüman desteğinin sağlık hizmetlerinde Suriyelilerin hizmetlere erişimi için önemli bir nokta olduğu görülmektedir. Her ne kadar Suriyeli gençlerin önemli bir bölümü Türkçe bildiklerini söylese de hâlihazırda özellikle bazı Suriyeli genç kadınlar Türkçe bilmediklerinden sağlık hizmetlerine erişimlerinde tercümanlara ihtiyaç duymaktadır.

4.2.6.2.4. Diğer Hastaların Tutumu

Hastanede sağlık hizmetlerine erişim sırasında diğer hastaların olumsuz tutumlarının Suriyeli gençlerin hizmet kalitesini daha az olumlu değerlendirmesine yol açmaktadır.

"Türkiye'deki hastanelerde çalışanlar tarafından değil de hastalar tarafından ırkçılığa maruz kalıyoruz. Garip garip bakıyorlar, Suriyeli falan diyorlar." (Hüda, 21 Yaşında)

"Mesela ben daha önce hastaydım, hastaneye gittim, kimliğimi verdim, sen bilirsin kimlik nasıl olur? Şöyle geçici kimlik olur, sarı olur ya, o kimliği görür görmez biraz bana ters ters bakıyor, 'devlet sizi besliyor', 'devlet size beleş ilaç, beleş hastane'... Şimdi mesela biz buraya geldik ben senin ekmeğinden mi yiyorum? Ben senden ev kirası için para toparlıyor muyum? 'Türkiye size maaş bağlıyor' diyorlar. Billahi yanlış! Mesela şimdi ben maaş almıyorum Kızılay'dan, ihtiyacım var, ama öyle bir şey yok." (Muhammed, 21 Yaşında)

"En çok ayrımcılığı biz hastanelerde yaşıyoruz. Hastanelere gidiyorum, devlet hastaneleri, bir kere gittik, 'siz beleş alıyorsunuz' bilmem ne! Yani ben duymazdan geldim sanki hiçbir şey söylemedi gibi. Öyle ondan devlet hastanelerine pek gitmiyoruz." (Nour, 18 Yaşında)

"Başka ayrımcılığa... Son zamanlarda hastanelerde de olmaya başladı. Bir de davranış şekli belli olur zaten, biliyorsunuz, ben şimdi sert konuşsam fark edeceksiniz değil mi? Öyle oluyor genelde. Garip garip bakıyorlar, benim kimliği, vatanımı görünce hep rahatsız oluyorum hastanelerde. Diğer hastalar da hep 'bunlar öncelikli' diyorlar." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Hastanede bir defa uğradım ben, hamileydim, gidiyordum çocuk hastanesine mesela. Ben onu yapmadım, süt dökmüşler sandalyeye, oturmuştum ben, temizlikçi de zannetti ki onu ben döktüm. 1000 defa söyle, inanmazlar artık. Suriyeli olduğunu da gördü ya, bitti. Kötü davranırlar, kötü konuşurlar." (Kevser, 25 Yaşında)

Suriyeli gençler, hastanelerde doktorlardan değil, diğer hastalardan çekindiklerini, hastalar nedeniyle sağlık hizmetlerine erişmekte endişe duyduklarını dile getirmiştir. Dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişimde diğer hastaların olumsuz tutumunun, Suriyeli gençlerin hizmetlere erişiminde psikolojik olarak kendilerini rahatsız ve dışlanmış hissetmelerine yol açtığı görülmektedir.

4.2.6.2.5. Sağlık Ödemeleri

Suriyeli gençler sağlık hizmetlerine erişimde ilaçlarının ödemelerini kendilerinin yaptığını ve buna yönelik herhangi bir yardımın söz konusu olmadığını dile getirmiştir. Bu bağlama işaret ederken Suriyeli gençlerin Türkiye'de yaygın bir biçimde kabul gören ilaçların ücretsiz olduğuna ilişkin dezenformasyondan şikâyet ettiği görülmektedir.

"İlaçların hepsini biz ödüyoruz devlet hiç yardım etmiyor. Hepsini biz ödüyoruz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Türkiye'de 4 milyon Suriyeli yaşıyor, o 4'ün 1,5 milyonu yardım alıyor, o yardım Türkiye devletinden değil, Avrupa'dan geliyor, söylemiyorlar. Hastaneye ücretsiz gidiyor Suriyeli ama hastaneye gidince her kişi başına para ödüyorlar. Suriyeli burada mülteci olarak yaşıyor ama devletten bir şey almıyor, çalışıyor, kendi kirasını, faturasını ödüyor. Devletten bir şey almıyor." (Muhammed, 24 Yaşında)

4.2.6.3. İstihdam Olanaklarına Erişim

Suriyeli gençler istihdama erişimde temelde bir soru yaşanmadığı üzerinde dursa da sözünü ettikleri istihdamın kayıt dışı olması nedeniyle söz konusu başlık altında yalnızca kayıtlı çalışan olmaya yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu noktada ise Suriyeli gençler, olumlu bir perspektifin olmadığını belirtmiş ve iş bulmanın, statünün ve düşük ücretlerin zorluğu üzerinde durmuştur.

4.2.6.3.1. İş Bulma Süreci

Suriyeli gençlerin iş bulma süreçlerine ilişkin durumlarının bireysel farklılıklar içerdiği ve pek çok gencin farklı yanıtlar verdiği görülmüştür. Ancak çoğunlukla iş bulma sürecinin zor olduğu, özellikle kadınların iş bulamadığı görülmüştür.

"İsteyen bulurdu özellikle üniversite okuyan işsiz olmazdı Türkiye'deki gibi. Orada üniversite okuyorsan eğer iş garantin vardı. Türkiye'de koşullar hem ağır ama ağır olmasına razıyız iş yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çalışamıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"İş görüşmesine gittiğim zaman benimle başvuran bir Türk varsa Türk olduğu için benden daha başarısız olsa da o işe alınıyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Yani bence zor iş bulmak, iyi bir eğitim düzeyine sahip değilsen nereye gidersen git zor." (Hüda, 21 Yaşında)

"Yani çalışmak zorunda kaldım. İşte, ben öğrenciyken bana hiç burs çıkmadı. Kendi ayaklarımda durabilmek, üniversite okuyabilmek için çalışmak zorunda kaldım. Okurken çalışıyordum 1. sınıftan beri farklı farklı projelerde, işlerde falan. Farklı işlerde çalıştım çünkü hep yani 1 ay ya da 1

hafta ya da 3 günlük bir işti, fazla bir şey yoktu bir de öğrenciyim, sürekli bir işte çalışamazdım." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler genelde günübirlik işlerde çalışabilmektedir. İşverenlerin çalışma izni almaması ise gençlerin kayıt dışı istihdama yönelmesine yol açmaktadır. Buna karşın yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü üzere bazı katılımcıların günübirlik işler için dahi iş bulma sürecinin zor olduğundan yakındığı görülmektedir. Mevcut araştırma sürecinde de katılımcıların hiçbirinin sigortalı çalışan olmadığı, içlerinden sadece birkaç kişinin günübirlik ve kayıt dışı olarak çalıştığı bulgulanmıştır.

4.2.6.3.2. Statü Engeli

Sigortalı çalışma önündeki en önemli engelin statü olduğu verilen ifadelerden elde edilen kritik bulgulardan biridir. Buna göre geçici koruma statüsünde olunması nedeniyle Suriyeli gençler iş bulamamakta, işverenler kendilerini işe almamaktadır.

"Çalışamıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"İş görüşmesine gittiğim zaman benimle başvuran bir Türk varsa Türk olduğu için benden daha başarısız olsa da o işe alınıyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Türk vatandaşlığın varsa çalışabilirsin yoksa çalışamazsın ve iyi maaş da alamazsın. Ben çok gördüm, arkadaşlarımdan biliyorum. Türk vatandaşlığın olsa bile belki aynı maaşı vermeyebilirler sana. Ben vatandaşım, diğerlerine göre daha fazla para alabiliyorum yine de. Çok yoğunum ama. 8'den 5'e kadar çalışıyorum 5 gün boyunca. Hafta sonları da başka bir işte çalışıyorum, o da yine 8'den 5'e kadar çalışıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? Onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyelileri yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

Katılımcılar istihdam olanaklarına erişimde Türk vatandaşlarının daha çok tercih edildiğini belirtmiştir. Kayıtlı işçi çalıştırmanın söz konusu olduğu noktalarda Suriyeli gençler şartları sağlamış olsa bile geçici koruma statüsünde olmalarından dolayı işe alınmayabilmektedir.

4.2.6.3.3. Düşük Ücret

Statü engelini de bir sonucu olarak Suriyeli gençlerin düşük ücretlerde çalıştığı, pek çoğunun da ağır koşullarda çalıştığı bulgusu edinilmiştir.

"Suriye'de işsizlik yok, işsizlik neden yok? Çünkü bizim orada işçimiz, mesela burası gibi yoğun değildi, çok rahattık, kendi işimizde çalışırdık. yani işimiz de çok iyiydi, yani rahattık orada. Buralarda yoruluyor insan mesela ben kendim buraya geldiğimde 100 kiloydum şu an 68 kiloyum. Neden? İşten dolayı. Sabah iş, akşam iş, bir pazar günleri dinlenebiliyoruz. İzin yok. Dinlenmek yok. Burada dinlenmek yok, 12 ay çalışıyorsun. Çünkü dinlenirsen geçinemezsin." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Ben en az 6 saat çalışıyorum günde, ama ben istediğim zaman yapıyorum. Çalışmazsam geçinemem. Hem okuyorum hem çalışıyorum. Boş vaktim hiç olmuyor. Ofis işi istersen bulamazsın, fabrikaya gidersen hemen işe alırlar seni ama zor işler." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Aslında günde ortalama 11 saat çalışıyoruz genellikle. Bazen işte uzun, daha az olmasını isterdik ama yapacak bir şey yok. Hem okula gidip tatilde bu kadar çalışmak zor oluyor." (Mustafa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler aslında kayıt dışı olmak koşuluyla istedikleri işi bulabilmekte, ancak şartlarından dolayı işlerden şikâyet etmektedir.

"Ne ararsan bulursun. Genellikle bir haftada buluyorsun istediğin işi, istemediğin yani istemezseniz de hiç bulamazsın. Ama kayıt yok, ücretler düşük. Kabul edeceksen de böyle edeceksin. Kimse çalışma izniyle uğraşmaz." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Çalışma saatleri burada daha fazla. İş yükü de daha fazla. Kafana göre değil burada. Aç kalmak istemiyorsan burada çok çalışman lazım, yatamazsın, dinlenemezsin, insan olamazsın yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Erken yatıyorum çünkü çok yoğun çalışıyorum, haftada 7 gün çalışıyorum, boş günüm yok. Boş günüm olursa oturup kendi okuduğum bölümle alakalı ya da başka İngilizce dili ile ilgili kendi sevdiğim şeyler ya da kitap okumakla ilgileniyorum öyle." (Vefa, 23 Yaşında)

Düşük ücretler, Suriyeli gençlerin kendilerine boş vakit ayıramadan çalışmalarına, gün içerisinde de normalden daha uzun süre çalışmalarına yol açıyor görünmektedir.

4.2.6.4. Barınma Olanaklarına Erişim

Türkiye'ye göç etmelerinin ardından Suriyeli gençler için temelde iki tür barınmadan söz edilebilmektedir. Bunlardan ilki Geçici Barınma Merkezleri hizmetine olan erişim ve bu hizmetin kalitesine yönelik değerlendirmeleri iken diğeri bu merkezlerden ayrılanların kiraladıkları evlere ve bu evlerin kalitesine ilişkin değerlendirmeleri içermektedir.

4.2.6.4.1. Kamplara Erişim

Suriyeli gençler Türkiye'ye geldikleri sürecin hemen akabinde talep ettiklerinde Geçici Barınma Merkezleri'ne erişebildiklerini, ancak şartların zorlayıcı olduğunu beyan etmiştir.

"İlk önce kampa yerleşmiştik. Kamp küçük bir yerdi, konteynurlar vardı, Kilis'teydi kamp. Orada dili öğrenmiştim, orada yaşamak çok zordu. 10-11-12. Sınıfı okudum, oradaki okulda. Türkçe eğitimi veriliyordu orada, Türkçe öğrenmiştim. Konteynırdı okulumuz. Normal bina değildi. Her şey karavanın içindeydi, mutfak, tuvalet, banyo, 1 oda 1 mutfaktı zaten." (Mehe, 22 Yaşında)

"Kamp kötü bir yerdi, Allah kimseye yaşatmasın. Karavanlar birbirine çok yakındı, yazın çok sıcak oluyordu. Bazen su kesilebiliyordu. Özel hayat yoktu, evinde oturuyorsun ama herkes sesini duyuyor, o kadar birbirine yakındı. 3 yıl o kampta kaldık." (Mehe, 22 Yaşında)

Geçici Barınma Merkezleri'nin şartlarının ağırlığı nedeniyle pek çok katılımcı bu merkezlerden ayrılarak ev tutmaya karar verdiklerini ve böylece kamp dışına çıkış sürecinin başladığını belirtmiştir.

4.2.6.4.2. Kamp Dışına Çıkış Süreci ve Ev Kiralama

Suriyeli ailelerin Türkiye'de ev kiralama süreçleri ciddi anlamda zor olmuştur. Nitekim bu sürecin kolay olduğunu belirten katılımcılar da olmakla birlikte ağırlıklı olarak kamp dışına çıkılması ardından ev tutmanın oldukça zor olduğundan, dolayısıyla barınma olanaklarına erişimde ciddi sorunların yaşandığından bahsedilmiştir.

"Öyle Suriyeli ev vermem olayları çok oluyor. Olmasın bunlar ama var." (Mehe, 22 Yaşında)

"İlk geldiğimizde kiraya çıktık. Gelip hemen ev tuttuk. İlk geldiğimizde fırsatçılar çoktu, hepsi diyor 'Suriye'den gelmişler, mecburen ev tutacaklar' diye. Biraz pahalıya tuttuk diğerlerine göre, kolay değildi ama tuttuk yine çok şükür." (Yaser, 23 Yaşında)

"Suriye'den savaştan önce sadece buraya turizm için geliyorduk ama yaşamak için savaştan sonra geldik. İlk geldiğimizde çok zordu, ilk 2 sene çok zordu çünkü biz evde oturmadık, ev bulamadık, kimse vermedi. 1+1 kira stüdyoda yaşadık, ondan sonra buradan çıktık, bir ev aldık, kiraydı. Sonra ev sahibi 'çıkın' deyince çıktık, başka eve geçtik. Taşınmak zor zaten, ev sahipleri çıkartıyor, son senelerde daha sık ev değiştirdik." (Youtuber, 17 Yaşında)

"Evleri sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları için, bir evden bir eve taşınmak zorunda kaldıkları için pek fazla eşya alamıyoruz. Mesela yatak odası yok bizim. Ev sahibi sürekli evini istiyor birkaç ay oturduktan sonra 'ben oğlumu evlendirmek istiyorum', 'evimi istiyorum' diyor, çıkmak zorunda kalıyoruz. Suriyeli olduğumuz için hep evde bir şey bozuk görseler 'çıkın' diyorlar ama bu herkesin başına gelebilir. 'Pissiniz, ev kokuyor' diyorlar hep." (Dua, 18 Yaşında)

Suriyelilerin evlerden çıkarılması süreçlerinin de söz konusu oluşunu söylemek mümkündür. Bazı katılımcılar, birkaç kez ev değiştirmek zorunda kaldıklarını, ev sahiplerinin kendilerinin çıkmasını talep ettiğini söylemiştir. Öte yandan yaşanan evlerin düşük gelirli olmanın da bir sonucu olarak çoğunlukla eski ve küçük olduğu da toplanan bulgulardandır. Bu doğrultuda Suriyeliler için kamp içerisindeki barınma olanakları ile kamp dışında barınma olanakları arasında verilen ifadeler üzerinden ele alındığında ciddi bir farka rastlanmamaktadır. Ancak kamptaki ortak alanlardan duyulan rahatsızlık nedeniyle kiralık evde olmanın yine de daha avantajlı koşullar sunduğu düşünülmektedir.

"Yaşadığımız bina çok eski kirası da fazla. Rahat bir ev değil. Yazın çok sıcak, kışın çok soğuk, son kat ve ufak manzarası var. Ben bulutlara bakmayı çok severim, benim için tek önemli unsuru bu. Gökyüzüne yakın olması çok iyi, bu yanını çok seviyorum." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Çok eski binadayız, başka ev arasak da kimse bize ev vermiyor. 8 yıldır burada okuyorum. Öyle olaylar oluyor ki sanki benim 8 yıllık emeğim boşa çıkacakmış gibi hissediyorum yarını göremeyecek gibi hissediyorum ve bu stres altında yaşamak çok kötü." (Mamnun, 17 Yaşında)

"İlk taşındığımız ev kira. Abim bayağı aradı evleri ama bulamıyordu. Daha doğrusu buradaki Türk ev sahipleri Suriyelilere ev vermek istemiyorlar. Bir tane tanıdığımız var Türkmen bu mahallede. Dedi ki işte 'bunlar bizlerden,

böyleler, iyi insanlar, zaten üniversite öğrencileri falan var', bayağı konuşmuşlar, anlaşmışlar. O da öyle olunca 'tamam' demiş. Aldığımız günden beri bu evdeyiz." (Vefa, 23 Yaşında)

Eğitim ve sağlık hizmetlerinin aksine Suriyeli gençlerin barınma koşullarından memnun olmadığı, yaşam kalitelerinin barınma bağlamında birçok sorunları içerdiği keşfedilmiştir.

4.2.6.5. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kurum Hizmetlerine Erişim

Katılımcıların düşük gelirli olması, barınma ve eğitim odağında çeşitli desteklere ihtiyaç duymaları sosyal hizmet ve sosyal yardım kanadındaki hizmetlere erişimlerini gündeme getirmektedir.

"STK'lar sadece yardım yapıyor. Bir STK'nın böyle toplumsal radikal bir düşünce değişimi yapamaz maksimum yardım dağıtabilir çok aç insanlara o da devlet yapamıyor diye yapar." (Hasan, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin bir kısmı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak görev aldığını, bu vasıta ile insanlara yardımlarda bulunduğunu belirtirken genel olarak katılımcıların sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ve bunların sunumuna ilişkin bilgileri alt kategorilere ayrılarak detaylandırılmaya çalışılmıştır.

4.2.6.5.1. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kamu/STK Hizmetlerine İlişkin Bilinç

Suriyeli gençlerin bir kısmının ihtiyaç duyduğunda sosyal yardımlar için nereye başvuracağını bilmediği görülmektedir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin aksine sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetlerinin sunumunun hangi kurumlarda gerçekleştiğinin bilinmemesi, ihtiyaç sahibi gençlerin topluma katılımlarını, iyi oluşlarını ve işlevselliklerini olumsuz etkileyebilmektedir.

"Temel çerçevelerde var sağlık konusunda haklarımı bilirim eğitim konusunda hak yükümlülüklerimi bilirim ama mesela biz yani herhangi bir maddi bir yardım almadığımız için çok bilmiyorum açıkçası yani bazı yönleri bilirim bazı yönleri bilmiyorum yani." (Hasan, 21 Yaşında)

“Yardım alanlar var, çok görüyorum ama biz yardım almıyoruz. İhtiyacımız olduğunda da alamadık önceden. Birkaç yere gittik mesela, o ‘oraya git’ diyor, bu ‘buna git’ diyor, bilemedik yani. Yardım hiç almadık o yüzden.” (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

“Belediyeler var herhalde yardım veren, başka bilmiyorum.” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Eğitim hizmetlerine erişimde çeşitli kurumların isimleri verilebilmişken sosyal hizmet ve sosyal yardımlara erişimde herhangi bir kurumun ismi verilememiştir. Yalnızca Türk Kızılay’ın Kızılay Kart aracılığıyla dağıttığı yardımları kullanan katılımcıların Türk Kızılay’ın adını verdiği görülmüştür.

“Kızılay Kart var. Onu biliyorum.” (Mehe, Kadın, 22 Yaşında)

"Daha önce vatandaş olmadığımız için 3 aylık yardım almıştık sadece. Kızılay yardım veriyor. 600-700 TL nakit para dağıtıyorlardı, kişi başı değişiyor mesela en son bir akrabadan duymuştum. 240 olmuştu kişi başı. Tüm aile alıyor bu parayı. Kişi başı değil toplam aylık aldık 600 TL. Şu an yardıma ihtiyacımız yok şükür." (Mustafa, 23 Yaşında)

"2 ay Kızılay’dan yardım aldık. Bir kart veriyorlardı, kartın içine para yattıyordu, 2 ay onu aldık, ondan sonra almadık. Kartın içinde aylık 800tl vardı. Şu an, yani şimdi nasıl söyleyeyim? Sana 5000tl yetmiyor, Şimdi bir yardım olursa iyi olur maddi duruma." (Kevser, 25 Yaşında)

Sosyal hizmet ve sosyal yardımlara yönelik bir farkındalık oluşturma çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği katılımcıların ifadelerinden çıkarılan yorumlardan biridir. Buna göre; Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı öncülüğünde verilen sosyal hizmet ve sosyal yardımların katılımcılar tarafından belirtilememesi, görünürlük faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve böylece Suriyeli gençlerde sosyal hizmet ve sosyal yardımlara erişimde bir bilinç oluşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda değinilmesi gereken diğer bir olgu ise **Tablo 35**’te görülen ve katılımcıların sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin bilinç düzeyinin yüksek olduğunu gösteren bulgulardır. Sosyal işlevsellik anketinin ilgili maddesinden alınan yüksek skorların aksine nitel görüşmelerde katılımcıların sosyal hizmetler sunan kurumları yeterli derecede detaylandıramaması, katılımcıların kurumların hizmetlerini bildiğini düşündüklerini ancak aslında yüksek bir bilinç düzeyinin olmadığını göstermektedir.

4.2.6.5.2. Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Diğer Kamu/STK Hizmetlerinden Yararlanma Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Suriyeli gençler, yardıma ihtiyaçları oldukları halde sosyal yardımlardan yararlanamadıklarını ifade etmiştir.

"Türkiye size maaş bağlıyor' diyorlar. Billahi yanlış! Mesela şimdi ben maaş almıyorum Kızılay'dan, ihtiyacım var, ama öyle bir şey yok." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Hiç yardım almadım. Türkiye'den tabi fakir fukaraya yardım veriliyor, biliyorum. Ama ben almadım hiç. Alamadım doğrusu. Herkese verilmiyor demek ki." (Muhammed, 21 Yaşında)

"2 ay Kızılay'dan yardım aldık. Bir kart veriyorlardı, kartın içine para yatıyordu, 2 ay onu aldık, ondan sonra almadık. Kartın içinde aylık 800tl vardı. Şu an, yani şimdi nasıl söyleyeyim? Sana 5000tl yetmiyor, Şimdi bir yardım olursa iyi olur maddi duruma." (Kevser, 25 Yaşında)

"Hiçbir yardım almadık daha önce. Benim ablam aldı ama eşi öldüğü için aldı. Yardıma ihtiyacımız oluyor ama abim yardım ediyor sadece." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Çeşitli nedenlerle sosyal hizmet ve sosyal yardımlara duyulan ihtiyacı dile getiren gençler, yardıma nasıl başvurulacağını bilmedikleri veya başvurdukları halde yardım alamadıkları için ihtiyaçlarının giderilmediğini söylemiştir.

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydü. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000 TL istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var. Abim yok en büyük benim. Annem iş bulamadığı için çalışmıyor, babam zaten iş yapıyor, aylık 4000tl geliyor babama. Suriye'den gelen kira aylık 1000tl. Yetmiyor para zaten çoğu kiraya gidiyor bu yüzden okul için yardım almam gerekli." (Mehe, 22 Yaşında)

İhtiyaç duyulan yardımlar farklı alanlarda dağılım gösterebilmektedir. Katılımcıların düşük gelirli olmasına paralel bir şekilde duydukları bu ihtiyaç kalemlerine ek olarak sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara erişimde sorunların yaşanmaya devam etmesi, ihtiyacı derinleştirebilmektedir. Öte yandan katılımcılar sosyal yardımlarda bulunan sivil toplum kuruluşlarını da bilmediklerini ifade etmiştir. Bu olgu, Suriyeli gençlerin yardımların alınmasıyla ilgilenmiyor olabileceğine ilişkin bir fikir vermektedir. Buna

göre; hane içerisinde sosyal yardımlara başvurulması veya yardımların alınması süreciyle başka bir bireyin ilgilenmesi, gençleri bu noktada daha az bilinçli hale getiriyor olabilir.

4.2.6.5.3. Sosyal Alanlar

Suriyeli gençler, parklar ve kütüphaneler gibi kamuya açık sosyal alanlardan istifade edebildiğini, fakat zaman zaman birtakım sorunlarla da karşılaşabildiğini belirtmiştir.

"Bir bakkala girdiğinde seni sevmiyor, mesela kütüphaneye gittiğinde seni istemeyen oluyor. En çok yayılan şey şu kimlik çıkartma yerlerinde (Nüfus Müdürlüğü'nü kastediyor), yardım yerlerinde genellikle sevilmez. O yüzden çok kötü davranılır, ben karşılaşmadım o kadar çünkü çok çıkmıyorum ama burada az çok var. Mesela servis şoförü sevmezdi bizi çok." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Aynen aslında çok iyi bir yönetim var burada parklar daha bakımlı çocuk oyunları mesela gezme alanları çok ağaç var burada ağaç ekiyorlar çok iyi bir şekilde değerlendiriyoruz çıkıp geziyoruz yani. Suriye'de böyle değildi. Az park vardı bakımsızdı, ağaç yoktu. Çok da çıkamazdık dışarı rahat rahat." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yollar burada daha güzel, daha çok park, restoran, kafe var ve her eve yakın bunlar yani her yerde varlar. Bir yere gitmek için uzağa gitmeye gerek yok." (Semih, 15 Yaşında)

Dışlanma sorunuyla karşılaşabildiğini söyleyen bazı katılımcıların yanı sıra Suriyeli gençler, Türkiye'deki bu hizmetlerden memnun olduğunu ve yararlandığını ifade etmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin Türkiye'de sosyal alanlar aracılığıyla sosyalleşme ihtiyaçlarını karşıladıkları söylenebilmektedir.

4.2.6.6. Diğer İmkân ve Fırsatlara Erişim

Suriyeli gençlerin, yukarıdaki temalar haricinde de bulunduğu hizmet ve fırsat alanlarının varlığından da söz etmek mümkündür. Bu çerçevede katılımcılardan birinin e-sporcu olduğu, Türkiye'de bu fırsattan istifade ettiği keşfedilmiştir.

"Bir de ben bir E-Spor komitesine gidiyorum bilgisayar oynamak için. Bir oyun vardı, ben o oyuna giriyorum Türklerle oynuyorum ama oyun boyunca bir söz bile konuşmuyorum. Neden biliyor musunuz? Suriyeli olduğumu bir bilirlerse o kadar küfrediyorlar ki! Anlamıyorum ben, yanlış bir şey mi

yaptım? Yani, Türkçem o kadar iyi değil de bunun için yani yanlış bir kelime söylesem hemen belli oluyor, 'nerelisin?' diye. Suriyeli olduğumuz belli olunca o kadar kötü davranıyorlar ki bilmiyorum, yani biz oyun oynuyoruz sonuçta. Yani, neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyorum.' (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Zor alıştığımız resmi bir kuruma giderken o kadar zor olacak falan. Yani kolayca işimizi bitiremiyoruz. Hem ırkçılık oluyor hem de dil sorun oluyor." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Ben açıkçası resimle ilgileniyordum, kurslara gidiyordum, resim kurslarına. Eğitimini alıyordum resmim iyi olduğu için. Onun dışında daha çok doğayla iç içeydim, sürekli bir doğa gezme, bahçe gezme, işte ne bileyim bir büyüğüm olsun sürekli götürüyem getireyim ben. İşte şurası çok güzel 'gidelim, gezelim. Ne var orada?' tarzında sürekli açıkçası meyilim doğaya olduğu için. Diğer kısımlar da işte merkezde olduğumuz zaman kış zamanları resimle ilgileniyordum onun da kursuna gidiyordum. Ama Suriye'de bu konularda kendini geliştirebileceğin imkânlar yoktu. Şimdi kurslar burada da var ama daha profesyonel. Dersler var, ders alabiliyorsun, Suriye'de resim çizeceksin de ne olacak? Ama Türkiye'de diğer resim çizenleri bulabiliyorsun, sosyal medya var mesela, resim çizenlerle görüşebiliyorsun, onları bakıyorsun. Suriye'de bu kadar gelişmiş değildi." (Ceylan, 25 Yaşında)

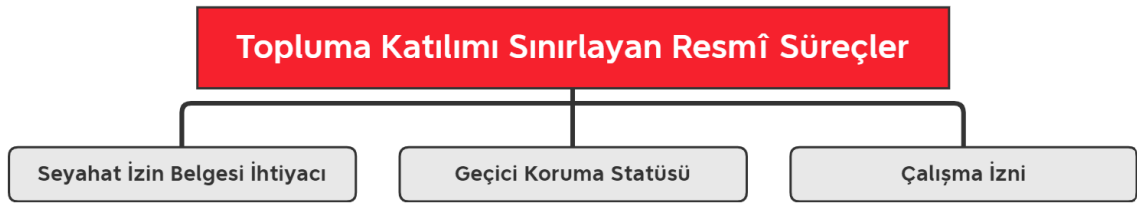
Tüm bu bulgulara ek olarak katılımcılardan bazılarının özel kurslara da gidebildiği, bu kurslara ilişkin sosyal medyadan ilgili gruplarla bilgi alışverişinde bulunduğu görülmüştür. Bu hizmet ve fırsatlara erişimde ise dil konusunun gündeme gelmesi, Türkiye'de Türkçe bilmenin önemini ortaya koymaktadır. Tüm hizmetlere erişimi kolaylaştıran en temel faktörün Türkçe bilmek olduğu söylenebilmektedir.

4.2.7. Toplum Katılımı Sınırlayan Resmî Süreçler

Suriyeli gençlerin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam gibi ihtiyaçlarının tamamı, temelde onların topluma katılmasıyla doğrudan ilişkili olan ve bir arada işlevsel bir yaşamın kilit noktalarını oluşturan bir anlama sahiptir. Her ne kadar bu kilit noktalarda sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlar deneyimleniyor olsa da bu sorunların resmî kanallar aracılığıyla doğrudan giderilmesi mümkündür. Ancak bazı sınırlılıklar, doğrudan resmî prosedürlerle ilgili olarak sosyal politikaların oluşturulması ve geliştirilmesini değil, siyasi ve politik argümanların değiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Suriyeli gençlerin topluma katılımını sınırlayan bu tür engellerle de yapılan görüşmelerde karşılaşılabildiği bulgulanmıştır. Buna göre; Suriyeli gençler, seyahat izin belgesi, çalışma izni ve geçici koruma

statüsündeki Suriyelilere verilmeyen haklar nedeniyle topluma katılımda ve hizmetlere erişimde çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların her biri, doğrudan yaşam kalitesini, işlevselliği, iyi oluşu ve Suriyeli gençlerin özyeterlik algısını olumsuz olarak etkilemektedir. *Şekil 13*'te özetlenen alt temalar, katılımcıların ifadeleri üzerinden açıklanmıştır.

Şekil 14: Topluma Katılımı Sınırlayan Resmî Süreçler Temasının Alt Temaları

4.2.7.1. Seyahat İzin Belgesi İhtiyacı

Seyahat izin belgesi, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin buldukları şehirden ayrılmak için Göç İdaresi Başkanlığı'ndan temin ettikleri bir belgeyi ifade etmektedir. Bu belgede farklı şehre gitmenin nedeni ve gidildiği yerde kalınması planlanan süreye ilişkin bilgiler verilmektedir. Seyahat izin belgesinin verilmesi veya verilmemesi, tamamen Göç İdaresi Başkanlığı'ndaki personelin değerlendirilmesine bırakılmış subjektif bir süreçtir. Araştırmaya katılan Suriyeli gençler, seyahat izin belgesinin büyük oranda verilmediğini, yapılan başvuruların olumsuz sonuçlandığını beyan etmiştir.

"Şimdi ben Türkiye'ye geldim geleli 10 senedir saat 7'de kalkar, 7.30 durakta olup sanayiye işe gitmem lazım. Saat 8'de iş başı yapar, saat 7'ye kadar çalışırım. Cumartesi günü de saat 3'e kadar çalışırım. Pazar günü tatil. Yani şimdi mesela bir yaz tatili alıp da denize gitmem, gezmem, öyle bir şey yok. Neden yok? Çünkü şimdi Gaziantep'ten başka bir şehre sefer etmeye kalkınca bilmem bir şey ister, bilmem cartı curtı, işte Suriyeli olduğumuz için her yerden boğulmuşuz, yani sana öyle söyleyeyim. Orada öyle bir şey yok, istediğin yere gidersin. Şimdi mesela sen (araştırmacıya söylüyor) İstanbul'da kalıyorsun, Ankara'ya gelebilirsin Gaziantep'e gelebilirsin çünkü sen buranın vatandaşıydın. Bize öyle bir şans tanınmadı yani. Resmi olarak gidemiyoruz. Bir yakalanırsak şimdi mesela ben 10 yıldan beri buradayım, hepsi boşa gider. Sadece 2 defa denize gitmişim, yani o da kaçak gitmişim. Var, kimliğimiz var, geçici koruma kimliğimiz var, bizim mesela TC'miz var, adımız var, nüfusumuz var, mesela benim kimliğim Gaziantep.

*"İstanbul'a gidemem, İstanbul'a gideceğim zaman bir ton izin belgesi lazım."
(Muhammed, 21 Yaşında)*

*"Sefer etmeleri için yol izni olmalı, yani rahat rahat gidip gelmeli."
(Muhammed, 21 Yaşında)*

"Uyum sağlamadığım bir şey yok, hepsine uydum yani. Ama mesela şimdi dedim ya; insan sene boyu çalışır, canı ister başka bir şehre gitmek, canı ister bir tatile gitmek, yani Antep'ten biraz dışarı çıkmayı ister, biz 10 yıldan beri bir yere çıkamıyoruz, gidemiyoruz. Neden? Suriyeliyiz. İzin alacaksın ya sağlık için alacaksın, ya okumak için alacaksın, ya bilmem bir şey için izin alacaksın, vermez yoksa izin." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Çok şeyler değişmeli aslında. Mesela şehirler arası yol izni diyorlar onun olmaması lazım bence." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Mesela 'kimliğin var mı?' olayı değişmeli. Seyahat edebilmeliyiz o değişmeli." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençler seyahat izin belgesi alamadıkları için her ne sebeple olursa olsun şehir dışına çıkamadıklarını, ancak çıkmalarının ciddi anlamda gerektiren süreçlerin de yaşandığını söylemiştir. Seyahat izin belgesinin verilmesi için hangi şartların sunulması gerektiğine ilişkin muğlak içerik, Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını olumsuz etkileyerek pek çok hizmete erişimini kısıtlamaktadır. Nitekim bazı katılımcılar, farklı illerdeki kamu kurumlarına gitmeleri gerektiğinde de seyahat izin belgesi alamadıkları için gidemediklerini belirtmiştir.

"Başka ayrımcılık olarak bizim kimliklerimiz var, özel kimlik biliyor musunuz? O kimlikleri düzeltmek için bir randevu alman gerekiyor, ben bir randevu aldım. O randevu gelene kadar ben önce başvuru yapıyorum sonra saati belirliyorlar. Ben başvuru yapıp 3 ay bekledim 3 ay boyunca kimliğimde fotoğrafım gözükmüyordu eski olduğu için. Ben Antep dışına çıkamıyordum çünkü yol izni istiyorlar, yol iznini de çıkarmıyorlar. 3 ay bekledim bekledikten sonra gittim gittiğimde de o kadar anlamıyorum neden böyle davranıyorlar? Çok sakın konuştum, sıramı bekledim yani bilmiyorum. Sert şekilde davrandılar." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Seyahat etmek için izin belgesi gerekiyor. Çok az kabul ederler, neredeyse hepsini reddederler, seyahat izinlerinin. Mesela benim annemler Hatay tarafında oturuyorlar, ben yılda ya 1 defa gidiyorum ya hiç gitmiyorum. İzin verirlerse giderim vermezlerse gidemem. Keşke olmasa bu seyahat belgesi çünkü insanlar da anne babasını görmek ister, anne babasına hasret muhtaç insanlar. Olmasa daha iyi olurdu." (Kevser, 25 Yaşında)

"Ben değişmesini istediğim sadece bu seyahat izin var, başka bir şey değil." (Kevser, 25 Yaşında)

"Bence seyahat izin belgesi olmamalı. Mesela ben öğrenciyim, başka bir üniversiteye gitme durumum olabiliyor araştırmayla ilgili ya da firmalara gitmem gerekebiliyor. Firmaların hemen hemen hepsi İstanbul'da oluyor. İstanbul'a gidemiyorum Suriyeli olduğum için, bu zor bir durum." (Mehe, 22 Yaşında)

Seyahat izin belgesinin en çok gerekli olduğu noktalardan birinin yakın akraba ziyaretleri olduğu görülmektedir. Türkiye'ye göç sırasında ailelerin parçalanması ve bu nedenle bireylerin ailelerinden ayrılmaları, seyahat izin belgesini onlar için daha kritik bir hale getirmektedir. Bu doğrultuda seyahat izin belgelerinin özellikle eğitime, sosyal hayata ve istihdama erişimde topluma katılımı önemli ölçüde kısıtladığı söylenebilmektedir.

Öte yandan farklı çalışmalarda da seyahat izin belgesi ihtiyacının getirdiği olumsuz sonuçlara atıfta bulunmaktadır. Bazı Suriyelilerin cenazelerine gidemediği ve bazı gençlerin de sosyal medya üzerinden evlenmek zorunda kaldığına ilişkin ifadeler, literatürdeki çalışmalarda yer almaktadır (Erdoğan, 2019).

Tablo 41 ve **Tablo 44'**te yer alan ve Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin geçici koruma statüsünde olanlara göre daha yüksek yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve sosyal işlevsellik düzeyine sahip olduğunu gösteren bulguların temel faktörlerinden birinin de seyahat izin belgesi olduğu düşünülmektedir. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli gençlerin çeşitli nedenlere bağlı olarak farklı şehirlere gidememeleri, kendilerini pek çok anlamda sınırlamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki katılımcı ifadelerinin yanı sıra genel olarak geçici koruma statüsünde bulunan gençlerin Türk vatandaşı olanlara göre daha düşük puanlar almış olmalarında resmi bir süreç olarak seyahat izin belgesinin de önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

4.2.7.2. Çalışma İzni

Çalışma izni, bilinenin aksine işveren tarafından bir yabancıyı çalıştırmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yapılan başvuruyu kapsamaktadır. İşverenlerin böyle bir süreçle uğraşmak istememeleri, çalışma izninin alınamamasının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir.

"Burada bir gün çalışılmadığı zaman, kişinin kendince düşüncesine baktığımız zaman çocuklarına, kendine ya da kendi eşine geçimini

sağlayamayacağı düşüncesiyle devamlı tempolu şekilde çalışma durumu ve anlayışı var. Suriye'deki insanlar böyle değildi. Dinlenirdik, aldığımız ücretler iyiydi. Farklardan birisi bu kültür farkı da var. Burada işçilik ucuz. Ben çalıştığımda da ücretler çok düşük, yetmiyor, sigorta da yok. Çalışma izni olması lazım. İş sahibi, çalışma iznine falan başvuramaz ya. Uğraşmaz." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Ne ararsan bulursun. Genellikle bir haftada buluyorsun istediğin işi, istemediğin yani istemezseniz de hiç bulamazsın. Ama kayıt yok, ücretler düşük. Kabul edeceksen de böyle edeceksin. Kimse çalışma izniyle uğraşmaz." (Mustafa, 23 Yaşında)

İşverenlerin çalışma iznine başvurmak istememesinin yanı sıra düşük ücretli işçi çalıştırmanın da yaygın bir durum olduğuna değinen gençler, bu durumun değişmesi için daha eşit şartlar sunan yasal düzenlemelerin gerekli olduğunu söylemiş, uyumun ve katılımın ancak bu şekilde gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyelileri yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriye'de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Yani maaş konusunu dert etmeyenler için iş bulmak kolay. Mesela ucuz maaşla çalışmak isteyenler iş bulur ama bir şekilde çalışma izni alarak çalışmak zor. Çalışma izni yok, verilmiyor zaten hep reddediliyorsun. Çalışma izni olmayınca düşük maaş veriyorlar sana fırsatçılar, ama sen 12 saatten çok çalışıyorsun karşılık alamıyorsun işte bu zor." (Dua, 18 Yaşında)

Çalışma iznine başvurmayı kabul eden bazı işverenler olduğunu da söyleyen gençler, çalışma izni başvurularının reddedildiğini, bu nedenle kayıt dışı olarak çalışmaya devam etmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

4.2.7.3. Geçici Koruma Statüsü

Çalışmanın nicel bulgularının içerildiği bölümde yer alan **Tablo 41** ile **Tablo 44**, geçici koruma statüsünde olan Suriyeli gençlerin Türk vatandaşı veya öğrenci olan Suriyeli gençlere göre daha düşük yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş ve sosyal işlevsellik düzeyine sahip olduğu vurgulanırken bu bölümde ilgili bulgu detaylandırılarak desteklenmektedir. Buna göre; geçici koruma statüsünde olmanın getirdiği çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engeller arasında yukarıda bahsedilen seyahat izin belgesini gerektirmesi ve işverenleri çalışma iznine sevk etmesi faktörleri, en kritik faktörler olarak Suriyeli gençlerin değindiği hususları oluşturmaktadır.

"Şimdi ben Türkiye'ye geldim geleli 10 senedir saat 7'de kalkar, 7.30 durakta olup sanayiye işe gitmem lazım. Saat 8'de iş başı yapar, saat 7'ye kadar çalışırım. Cumartesi günü de saat 3'e kadar çalışırım. Pazar günü tatil. Yani şimdi mesela bir yaz tatili alıp da denize gitmem, gezmem, öyle bir şey yok. Neden yok? Çünkü şimdi Gaziantep'ten başka bir şehre sefer etmeye kalkınca bilmem bir şey ister, bilmem cartı curtı, işte Suriyeli olduğumuz için her yerden boğulmuşuz, yani sana öyle söyleyeyim. Orada öyle bir şey yok, istediğin yere gidersin. Şimdi mesela sen (araştırmacıya söylüyor) İstanbul'da kalıyorsun, Ankara'ya gelebilirsin Gaziantep'e gelebilirsin çünkü sen buranın vatandaşısin. Bize öyle bir şans tanınmadı yani. Resmi olarak gidemiyoruz. Bir yakalanırsak şimdi mesela ben 10 yıldan beri buradayım, hepsi boşa gider. Sadece 2 defa denize gitmişim, yani o da kaçak gitmişim. Var, kimliğimiz var, geçici koruma kimliğimiz var, bizim mesela TC'miz var, adımız var, nüfusumuz var, mesela benim kimliğim Gaziantep. İstanbul'a gidemem, İstanbul'a gideceğim zaman bir ton izin belgesi lazım." (Muhammed, 21 Yaşında)

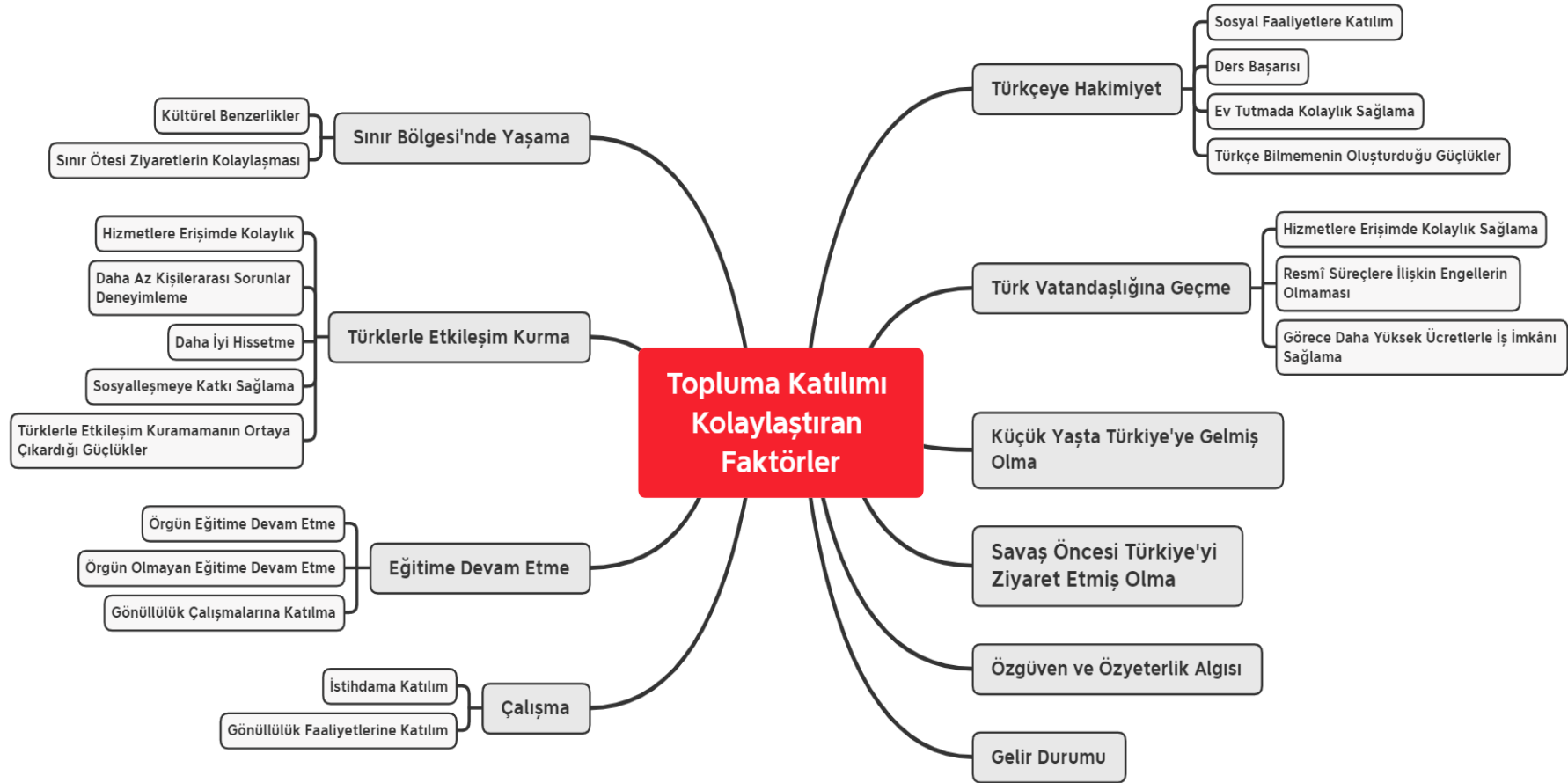
"Suriye'de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

Geçici koruma statüsünün getirdiği bu engeller nedeniyle Suriyeli gençler Türk vatandaşı olmanın yollarını aramaktadır. Türk vatandaşı olarak bu engellerin kalkmasını ve daha adil koşullarda çalışma fırsatlarına erişimi arzulayan Suriyeli gençler, yerel halkla benzer koşullarda yaşamak istediklerini belirtmektedir.

4.2.8. Topluma Katılımı Kolaylaştıran Faktörler

Topluma katılımı sınırlandıran resmî süreçlerin varlığının yanı sıra bazı olgular da yapılan görüşmelerde Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını, dolayısıyla işlevselliklerini ve yaşam kalitelerini artırıyor görünmektedir. Bu başlık altında bulgularan tüm alt temalar *Şekil 14*'te özetlenmiştir.

Şekil 15: Topluma Katılımı Kolaylaştıran Faktörler Temasının Alt Temaları

4.2.8.1. Türkçeye Hâkimiyet

Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını kolaylaştıran en önemli faktörün Türkçeye hâkim olmaları olduğu fark edilmiştir. Buna göre Suriyeli gençlerin Türkçeyi iyi bilmeleri, diğer pek çok olumsuz faktörün ortadan kalkmasını sağlayan kritik bir bağlama işaret etmektedir. Temel olarak Türkçeye hâkim olmanın üç temel avantajı üzerinde durulmuştur. Bu başlıklar aşağıda belirtilmiştir.

4.2.8.1.1. Sosyal Faaliyetlere Katılım

Türkçeyi iyi bildiğini belirten Suriyeli gençler, Türkiye’de sosyal faaliyetlere daha kolay bir biçimde katılabildiğini söylemiştir. Dolayısıyla Türkçeye hâkim olmanın toplumsal katılımı artırdığının önemli bir göstergesi olarak sosyal faaliyetlere katılımın mümkün hale geldiği söylenebilmektedir.

"Çok kolay arkadaş edinen bir insanım, çok fazla sosyal bir insanım. Çok da severim, o yüzden benim için çok kolaydı, her yerde bir sürü arkadaşım oluyordu. Türk, Suriyeli fark etmez." (Ceylan, 25 Yaşında)

"... ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum ..." (Hasan, 21 Yaşında)

"Dil konusunda kolay adapte oldum. Daha önce de Türkçe konuşuyordum, zaten ana dilim Türkçe (Türkmenceyi kastediyor). Hiçbir sıkıntım olmadı dil açısından, o yüzden en kolayı buydu. Türkçe bildiğimiz için Suriyeli gibi düşünmediler bizi çok, Türk gibi düşündüler. Türklerle birlikte komşuluk yaptık, birbirimize yemek ikram ettik. Sorun olmadı bizim için." (Hüda, 21 Yaşında)

"Kendi açımdan baktığımda uyum sağlayabiliyorum. Yolda gördüğün biriyle bir selamlaşıp bir çay ikram etme vs. tanışabiliyordum. Bu konuda ters davranmamış falan bu durumlarla hiç karşılaşmadım. Türk olun, Arap olsun, hiç fark etmez benim için. Gider, konuşurum. Çok rahatım ben bu konuda. Türkçe biliyorum zaten niye korkacağım? Hiç sorun yaşamadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"O yönde hiçbir sorunum olmadı. Kendim dediğim gibi Türkmen'im. Bizim kendi dedelerimiz, babamın babası, aslen Türkiye'den oraya gitmiş kendisi. Bizim burada önceden toprağımızda varmış diyebiliriz. Türkmen olduğum

için Türkçeyi biliyordum. Hiç kimseyle iletişimde zorlanmadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Aslında şu an çalıştığım yerin iş ortağı Türk bundan önce de askere gitmişim orada da Türk vardı genellikle Türk arkadaşlarım vardır yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Uyum sağlanamayan bir şey yok yani her mekana girdiğimde hemen uyum sağlarım zorlanmıyorum. Türkçe biliyorum. İnsanlarla konuşmak zor değil benim için." (Nour, 18 Yaşında)

Katılımcılar, Türkçeye hâkim olmadan önce insanlarla iletişimde ve sosyal yaşama katılımında bu kadar başarılı olmadıklarını dile getirmiştir. Dolayısıyla sosyal faaliyetlere katılımında Türkçeyi bilmenin doğrudan bir etkisinin olduğu söylenebilmektedir.

"Dil, evet sorun oluşturdu başta. İnsanlarla bile konuşamazsın ki dil olmayınca. Biz de anlamadık. Okulda öğrendik. Öyle işte bir şeyler yapma, insanlarla konuşma, hareket etme imkânımız oldu." (Muhammed, 24 Yaşında)

Türkçe bilmemenin ise topluma katılımı sınırlandığı gösteren bulgular da yukarıdaki ifadeleri destekler niteliktedir. Buna göre; katılımcılar arasında Türkçeyi iyi bilmediğini söyleyenlerin daha çok Suriyelilerle yakınlık kurmaya gayret ettiği, Türklerle sağlıklı ilişkiler geliştiremediği, bu nedenle sosyal faaliyetlere katılımında sorunlar yaşadığı görülmüştür.

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutupuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Türkçeyi bilmenin Suriyeli gençlere önemli katkılarının olduğu açıktır. Bu katkılar içerisinde önemli bir başlık olarak sosyal faaliyetlere ve sosyal yaşama katılım, iki kültürün birbirini tanınması ve farklılık algılarının azalmasını sağlayabilecek bir alanı da teşkil etmektedir. Yapılan çalışmada Suriyeli gençler içerisinde Türkçeye daha çok hâkim olan Türkmenlere ilişkin veriler **Tablo 60**'ta yer almaktadır. Aynı tabloda Türkmenlerin Türkiye'deki yaşama daha kolay alıştığı ve Türkiye'de daha az yabancılık çektiği bulgusu da yer alırken **Tablo 59**'da bu durumun genel yaşam kalitesi üzerinde etkin bir faktör olmadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla Türkmenlerin Türk dilini bilmesi topluma katılımlarında ve hizmetlere erişimlerinde bir avantaj olarak değerlendirilebilirken göçmen olmanın getirdiği pek çok dezavantajın varlığının devam etmesi, Türkçeye hakimiyetin yanı sıra farklı noktalarda da güçlü yanlara olan ihtiyacın altını çizmektedir. Bu çerçevede Türkçe bilmenin Suriyeli gençlerin topluma katılımı için yalnızca kolaylaştırıcı bir faktör olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan Türkiye'deki hizmet alanlarında Türkçenin kullanılması Suriyeli gençlerin Türkçeyi öğrenmesiyle barınma, istihdam ve eğitim hizmetlerine de daha kolay erişim sağlayabileceği fikrini güçlendirmektedir. Nitekim Türkçeye hâkim olmanın getirdiği bazı avantajlar olarak bu hizmet alanlarında yaptığı katkıya da aşağıda yer verilmiştir.

4.2.8.1.2. Ders Başarısı

Geçici Eğitim Merkezleri'nde verilen Arapça eğitimin aksine Türkiye'de okullarda Türkçe eğitimin olması, kamplardan çıkan veya doğrudan Suriye'den gelerek eğitim sistemine dâhil olmaya çalışan Suriyeli gençlerin karşılaştığı önemli güçlüklerden birini oluşturmaktadır. Türkçeyi bilmedikleri süreçte eğitim yaşamında zorlandıklarını söyleyen gençler, Türkçeyi öğrenmeleriyle birlikte başarılarının arttığını dile getirmiştir.

"Bu çok oldu bana bunu hiç unutmam Ortaokulda matematik dersinde 'anlamadım' diyorum, 'anlasaydın' diyor. Bunu hiç unutmam, o zamandan beri matematikten korktum ben." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kaniyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü." (Semih, 15 Yaşında)

"Türkçeyi öğrenince dersleri anlamaya başladık işte. Sonra da Türkleri bile geçtik. Vallahi çok çalıştık." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Dil öğrenmek zor oldu biraz. Hiç Türkçe bilmiyordum geldiğimde. Arapça sağdan sola yazılıyor ya, Türkçe tam tersi olduğu için o zor oldu. Kitabı elime alıyorum, yanlışlıkla tam tersine çeviriyorum. Türkçeyi 4. sınıfa kadar hiç bilmiyordum, sadece birkaç kelime biliyordum. Derslere adapte olmak zordu, sallıyordum. 5. sınıfta hiç bilmiyordum, hocalarla falan konuşmak da zordu. Sadece matematik biraz yapabiliyordum onu da zaten dil olmadığı için çok yapamıyordum." (Semih, 15 Yaşında)

Türkçeye hâkim olmadan eğitim sürecine başlayan gençler, eğitim sürecinde önemli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların aşılması için Türkçeyi öğrendikleri zamanı işaret eden katılımcılar, derslerdeki başarılarının da artmasıyla eğitim sistemine ve çevreye uyumlarının kolaylaştığını dile getirmiştir.

4.2.8.1.3. Ev Tutmada Kolaylık Sağlama

Türkçe bilmenin barınma olanaklarına erişimde de kolaylık sağladığını gösteren ifadeler elde edilmiştir. Buna göre; bazı katılımcılar ev tutma sürecinde Türkçe bilmeleri veya yakınlarının bildikleri Türkçe sayesinde evlerini tutabilmiştir.

"Buraya geldiğimizde abilerimiz ev tutmuşlardı, abilerim bizden 1 yıl önce geldiler. Ev tutmuşlar tabi ki onlar çalışınca dil öğrendiler Türklerle çalıştıkları için. Hızlı bir şekilde dil öğrendiler, bu yüzden ev tutabildiler." (Dua, 18 Yaşında)

"Türkçemiz iyiydi, ev sahibi çok iyiydi, yani bize çok iyi davranmıştı. Öyle sorun yaşamadık ama yaşayanlar oldu. Ev aradık, bulduk ve taşındık." (Mehe, 22 Yaşında)

Dolayısıyla Türkçe bilmenin eğitim ve sosyal faaliyetlere katılımın yanı sıra barınma imkânlarına erişime de doğrudan katkı sağladığını söylemek mümkündür.

4.2.8.1.4. Türkçe Bilmemenin Oluşturduğu Güçlükler

Türkçeye hâkim olmanın getirdiği üç temel avantaj, katılımcıların verdikleri ifadelerden elde edilen bulgulardır. Bunlar haricinde bazı katılımcıların Türkçe bilmemeleri nedeniyle karşılaştıkları güçlüklerle de değinilmiş, hizmet ve fırsatlara erişimde yaşanan aksaklıklara vurgu yapılmıştır.

Bunlardan ilki eğitim sürecinde yaşanan sorunlardır. Türkçeye hâkim olma ile söz konusu olan ders başarısı, Türkçe bilinmediğinde önemli ölçüde dezavantajlara neden olabilmektedir.

"Bazı ırkçı tutumlar biraz zorladı. İlk yıl için dil öğrenciyken mesela 7. Sınıfta dile alışana iyice öğrenene kadar biraz zordu ama 8 sınıftan itibaren dil sorun teşkil etmemeye başladı ama diğer yanlardan aslında uyum için yardımcı bir ortamdı bizim mahallemiz benim okulum vs. öyle söyleyebilirim." (Hasan, 21 Yaşında)

"Dil açısından ilk geldiğimizde hiçbir şey anlamadık. Dile çok kolay uyum sağladım. Çünkü zorunluydu bir süre çalıştım ve öğrendim." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Ortaokulda hiç arkadaş edinemedim, Türkçe bilmediğim için ne dediklerini anlamıyordum. Onlar da benim ne dediğimi anlamıyor. Liseden şu an 1 ya da 2 kişi var ama çok fazla üniversitede arkadaşım oldu, çok fazla derneklerde de gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Arkadaşlık, bir de ilk başta eğitime uyumda çok zorlandım. Eğitime dilden dolayı uyum sağlarken zorlandım. Dili çok zor öğrendim, bir de öğretmenleri anlamıyordum, yani dersi de anlamıyordum, böyle sınavda okuyordum ama anlamıyordum. Bu yüzden hep düşük notlar alıyordum ben." (Semih, 15 Yaşında)

"Derlerde biraz zorlandım, bazı hocalar çok hızlı konuşuyor, bazen anlayamıyorum." (Mehe, 22 Yaşında)

Dil bilmediği için okulda arkadaşları ve öğretmenleri tarafından kötü muameleyle maruz kaldığını söyleyen katılımcılar, günlerinin çoğunu okulda geçirdiklerinden bu sürecin özellikle zor olduğunu söylemiştir.

"Okumada biraz zorlanıyorum, hastanelere giderken mesela utaniyorum sormaya 'burası hangi doktor?' diye. Fiş veriyorlar sana, bilmiyorum okumayı, onda zorlanıyorum." (Kevser, 25 Yaşında)

"Ben hastaneye gitmekte, erişmekte zorluk yaşamıyorum çünkü Türkçe biliyorum ama bilmeyenler mesela 09.30'da gidiyorlar 11.00'a kadar bekliyorlar, tercüman yoksa geri dönüyorlar." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Türkçe bilmedikleri için sağlık hizmetlerinden yararlandıkları süreçte de sorun yaşamaları, Türkçe bilmeyen katılımcıların mevcut durumda diğer Suriyeli gençlere nazaran daha dezavantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir.

"Kendim çok fazla arkadaş edinemiyordum dışarıda, herkesi arkadaş edinemiyordum ama zamanla çözüldü bu. Türkçeyle de alakalı bir şey." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. 'Türkiye'deyse Türkçe bil, konuş!' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

"En büyük sorun iletişimsizlik. Ben de Türkçe bilmiyorum. Çünkü sorunlar zaten iletişimsizlikten kaynaklanıyor. Dil sorunu çözümlerse ilişkilerin daha iyi olabileceğini düşünüyorum." (Dua, 18 Yaşında)

"Türklerle çok konuşmam evimle çocuklarımla ilgilenirim, en çok Suriyeli arkadaşlarım var." (Kevser, 25 Yaşında)

Öte yandan Türkçe bilmedikleri için arkadaş edinemediklerini, bu durumun da dolaylı olarak Türkçe öğrenme süreçlerini geciktirdiğini söyleyen katılımcılar, topluma katılımlarının olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkçe bilmeyen gençlerin, daha çok Suriyelilerle etkileşim kurduklarını söylemesi, Türkçeyi öğrenememe olgusunun güç kazanmasına yol açmaktadır. Bu durum **Tablo 68**'de yer alan bulgularla da örtüşmektedir. Buna göre; Türkçe bilme düzeyi ile Türklerle arkadaşlık yapma arasındaki negatif ve anlamlı korelasyona yukarıda yer alan dışlanma, içe kapanma ve düşük özyeterlik algısının aracı olduğu düşünülmektedir.

4.2.8.2. Türklerle Etkileşim Kurma

Türkçeye hâkim olmanın karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu diğer bir başlık ise Türklerle etkileşim kurmadır. Katılımcılar, Türkçeyi büyük oranda Türklerle arkadaşlık

yaparak öğrenmiştir. Dolayısıyla Türklerle arkadaşlık kurma ile Türkçe bilme arasında nicel verilerle de desteklenen biçimde pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan Türklerle etkileşim kurmanın doğrudan fayda sağladığı alanlara ilişkin katılımcıların ifadeleri dört temel başlığa bölünmüştür.

4.2.8.2.1. Hizmetlere Erişimde Kolaylık

Türklerle komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi veya arkadaşlık kurulması, Suriyeli gençlerin ve ailelerinin hizmetlere erişimini kolaylaştıran önemli bir faktörü teşkil etmektedir.

"Dil, evet sorun oluşturdu başta. İnsanlarla bile konuşamazsın ki dil olmayınca. Biz de anlamadık. Okulda öğrendik. Öyle işte bir şeyler yapma, insanlarla konuşma, hareket etme imkânımız oldu." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Genel olarak katılım sağlıyorum sosyal hayata. İyi değerlendiriyorum kendimi, çıkıyorum geziyorum arkadaşlarımla. Türk olur, Suriyeli olur." (Vefa, 23 Yaşında)

"En büyük sorun iletişimsizlik. Ben de Türkçe bilmiyorum. Çünkü sorunlar zaten iletişimsizlikten kaynaklanıyor. Dil sorunu çözüldürse ilişkilerin daha iyi olabileceğini düşünüyorum." (Dua, 18 Yaşında)

"Buraya geldiğimizde abilerimiz ev tutmuşlardı, abilerim bizden 1 yıl önce geldiler. Ev tutmuşlar tabi ki onlar çalışınca dil öğrendiler Türklerle çalıştıkları için. Hızlı bir şekilde dil öğrendiler, bu yüzden ev tutabildiler." (Dua, 18 Yaşında)

Türklerle yakın ilişkiler geliştirmenin en önemli katkılarından biri olarak barınma imkânlarında kolaylık sağlanmasıdır. Bu doğrultuda katılımcılar, ev tutarken Türklerin kendilerine referans olmasının önemli bir avantaj olduğundan bahsetmiştir.

4.2.8.2.2. Daha Az Kişilerarası Sorunlar Deneyimleme

Türklerle etkileşim sıklığının artması, Türklerle yaşanan kişilerarası sorunların da azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda daha az kişilerarası sorunlar için daha fazla etkileşim ağının kurulması gerekliliğinin kritik bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. 'Türkiye'deyse Türkçe bil, konuş!' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

"O yönde hiçbir sorunum olmadı. Kendim dediğim gibi Türkmen'im. Bizim kendi dedelerimiz, babamın babası, aslen Türkiye'den oraya gitmiş kendisi. Bizim burada önceden toprağımızda varmış diyebiliriz. Türkmen olduğum için Türkçeyi biliyordum. Hiç kimseyle iletişimde zorlanmadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Aslında şu an çalıştığım yerin iş ortağı Türk bundan önce de askere gitmişim orada da Türk vardı genellikle Türk arkadaşlarım vardır yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Uyum sağlanamayan bir şey yok yani her mekâna girdiğimde hemen uyum sağlarım zorlanmıyorum. Türkçe biliyorum. İnsanlarla konuşmak zor değil benim için." (Nour, 18 Yaşında)

Türklerle etkileşim kuran Suriyeli gençlerin, daha fazla etkileşim kurmaktan da çekinmedikleri, Türklerle arkadaşlık kurma ile Suriyelilerle arkadaşlık kurma arasında daha az fark algıladığını görülmektedir.

"Genel olarak katılım sağlıyorum sosyal hayata. İyi değerlendiriyorum kendimi, çıkıyorum geziyorum arkadaşlarımla. Türk olur, Suriyeli olur." (Vefa, 23 Yaşında)

"Savaştan dolayı geldik. Direkt ben geldiğimde Türk arkadaşlıkları kurdum, küçüktüm zaten. Küçükler hemen öğrenirler zaten, biliyorsunuz. Hemen çalıştım, işe girdim, güvenlik kameraları işinde çalıştım, hiçbir kursa gitmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

"İlk geldiğimde hiç Türkçe öğrenmek istemedim, çünkü İngilizcem vardı o zamanlarda. Geri dönecektik zaten niye öğreneyim ki? Hala İngilizcem var da unutuyorum galiba biraz. Zorunda kaldım hatta, zorunda değil de bilerek öğrenmedim Türkçeyi. Arkadaşlarla takılarak öğrendim, hep takılıyorum ya arkadaşlarımla, yani isteğimle öğrenmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

"Çok kolay arkadaş edinen bir insanım, çok fazla sosyal bir insanım. Çok da severim, o yüzden benim için çok kolaydı, her yerde bir sürü arkadaşım oluyordu. Türk, Suriyeli fark etmez." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Günümün çoğunu Türklerle iletişim kurarak geçiriyorum. Daha çok arkadaşlarım Türk olduğu için Türklerle." (Ceylan, 25 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler, Türklerle etkileşimi güçlü olan Suriyeli gençlerin herhangi bir alanda, hizmetlere veya fırsatlara erişimde veya topluma katılımında bir sorun algılamadığını gösterirken kötü muameleye de maruz kalmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de Türklerle arkadaşlık kuran Suriyeli gençler için mevcut yaşam kalitesi, sosyal işlevsellik, iyi oluş ve özyeterlik temalarında daha olumlu bir tablonun olduğu söylenebilmektedir. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırmaların olduğundan da söz edilebilmektedir. Buna göre; Türklerle okulda oyun oynayan Suriyeli çocuk ve gençler daha az çatışma yaşamakta ve daha uyumlu ilişkiler geliştirebilmektedir (Yiğit et al., 2021). Böylece Türkçeye hakim olmanın yanında Türklerle etkileşim kurmanın da önemli ve kolaylaştırıcı bir faktör olduğu görülmektedir.

4.2.8.2.3. Daha İyi Hissetme

Türklerle etkileşim kurmanın en kritik bulgularından biri katılımcıların psikolojik iyi oluşlarını olumlu etkilemesi olmuştur. Türklerle etkileşiminin güçlü olduğunu düşünen katılımcılar, kendilerini daha iyi hissettiklerini beyan etmiştir.

"Çok kolay arkadaş edinen bir insanım, çok fazla sosyal bir insanım. Çok da severim, o yüzden benim için çok kolaydı, her yerde bir sürü arkadaşım oluyordu. Türk, Suriyeli fark etmez." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz, kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çokta fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Kendi açımdan baktığımda uyum sağlayabiliyorum. Yolda gördüğün biriyle bir selamlaşp bir çay ikram etme vs. tanışabiliyordum. Bu konuda ters davranmamış falan bu durumlarla hiç karşılaşmadım. Türk olun, Arap olsun, hiç fark etmez benim için. Gider, konuşurum. Çok rahatım ben bu konuda. Türkçe biliyorum zaten niye korkacağım? Hiç sorun yaşamadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Genel olarak katılım sağlıyorum sosyal hayata. İyi değerlendiriyorum kendimi, çıkıyorum geziyorum arkadaşlarımla. Türk olur, Suriyeli olur." (Vefa, 23 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

Suriyeli gençlerin Türklerle etkileşim kurmalarının ardından kendilerini daha iyi hissettiklerini söylemeleri, Türklerle etkileşim kurmakta zorlanmadıklarını ve bunun normal bir durum olduğunu aktarmaları, Türklerle etkileşim kurmanın getirdiği avantajların psikolojik bir yansıması olarak düşünülmektedir. Böylece daha az kötü muameleye maruz kalma neticesinde gençlerin kendilerini daha iyi hissettiği bulgusuna ulaşılabilmektedir.

Başaran (2021) da Suriyeli göçmen çocuk ve gençlerin Türk akranlarıyla sağlıklı ilişkiler geliştirmesinin psikolojik iyi oluş düzeyi üzerinde olumlu etkilerine değinerek ilgili bulguları desteklemektedir. Öte yandan **Tablo 51**, Başaran (2021)'ın da değindiği gibi Türk arkadaşlara sahip olma ve Türklerle görüşmenin Suriyeli gençlerde psikolojik iyi oluş halini yükselttiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra yaşam kalitesinin farklı alt boyutlarında da avantaj olarak değerlendirilebilen Türklerle etkileşim kurma değişkeninin Suriyeli gençleri toplumda daha işlevsel kılan bir unsur olarak düşünülebilmektedir.

4.2.8.2.4. Sosyalleşmeye Katkı Sağlama

Türkçeye hâkim olmanın gençlerin sosyalleşmesine doğrudan destek sağladığına ilişkin ifadelerin yanı sıra Türkçeye hâkim olma ile Türklerle etkileşim kurma arasındaki bağa paralel olarak Türklerle etkileşim kurmanın da sosyalleşmeye katkı sağladığı keşfedilmiştir. Katılımcılar, sosyalleşmenin Türkçe ile ilgili olduğunu vurgulasa da Türkçenin yanı sıra Türklerle vakit geçiriliyor olması, Türklerle etkileşim kurmanın da sosyalleşme ile ilgili olduğuna yönelik bulgunun altyapısını güçlendirmektedir.

"Okulun kendisi hocalarım vs. yardım etmişti kolay bir şekilde uyum sağlamam için. Komple mesela ailece uyum sağladık diyemem mesela çünkü ben bayağı karıştım okulun içine mesela benim okulumda başka Suriyeli yoktu ben 12. Sınıfa kadar okullarımda başka Suriyeli yoktu onun için mesela sosyalleşmek zorundasın o ortamlar içinde okulda uzun saatler geçirirsin ve uyum sağlarsın yani." (Hasan, 21 Yaşında)

"Hala uyum sağlayamadığım şeyler yok yani sonuçta Türkiye'nin kültürü tek bir çeşitten oluşmuyor ben belli bir ortamda uyum sağladım. Mesela üniversitede bile şu an 130 öğrencili bir sınıftayım okulumda 5-6 tane öğrenci yabancı diğer herkes Türk yabancı olanlarda sadece 1'i Arap onun için benim günlük hayatımda arkadaşlık ortamlarında okumakta gezmek tozmakta tabi hala Arap arkadaşlarım da çok var aynı şekilde Türk arkadaşlıklarım da çok var bu konuda adaptasyon sağlamışumdur." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türklerle ilişkim iyi, birçok Türk arkadaşım var iyi anlaştığım insanlar. Başta ırkçılığa maruz kalıyoruz ama tanıştıktan sonra nasıl biri olduğunu gördüklerinde seviyorlar seni, iyi anlaşıyorsun. Sonra zaten birlikte bir şeyler yapabiliyorsun." (Hüda, 21 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı Türkçe bilme ve Türklerle etkileşim kurmayı bir arada değerlendirerek sosyalleşmelerine yaptığı eş etkiye değinmiştir.

"Ortaokulda hiç arkadaş edinemedim, Türkçe bilmediğim için ne dediklerini anlamıyordum. Onlar da benim ne dediğimi anlamıyor. Liseden şu an 1 ya da 2 kişi var ama çok fazla üniversitede arkadaşım oldu, çok fazla derneklerde de gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Kendim çok fazla arkadaş edinemiyordum dışarıda, herkesi arkadaş edinemiyordum ama zamanla çözüldü bu. Türkçeyle de alakalı bir şey." (Mamnun, 17 Yaşında)

Sosyalleşme, Türkçe bilme ve Türklerle etkileşim, Türkiye'deki yaşama katılımı, işlevsel olmayı ve yaşam kalitesinin belli yönlerini bir arada etkileyen üç kritik unsuru oluşturuyor görünmektedir. Diğer olguların her birinin bu üç temel olgu etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür.

4.2.8.2.5. Türklerle Etkileşim Kuramamanın Ortaya Çıkardığı Güçlükler

Türklerle sağlanan etkileşimin getirdiği avantajların yanı sıra Türkçe bilmekten bağımsız olarak Türklerle etkileşime girmemenin çeşitli zorlukları beraberinde getirdiği gözlemlenmiştir. Bunlardan ilkinin Türkiye'deki yaşama alışmamak olduğu görülmektedir.

"Genellikle insanlar arasındaki ilişkiler, muhabbet buradan daha iyiydi ben onu söyleyeyim. Yani komşu senin halini hatırını soruyordu, yani yemek yaptıklarında yemeği fazla yapıyorlardı komşuya yemek götürmek için. Hani ben kardeşlerim biz götürürdük yemeği yani. Her gün komşulara yemek

götürülürdü, hatta kardeşlerimle 'ben götüreceğim' diye tartışırdık. Bilmiyorum burada öyle bir şey yok. Bu yüzden başta alışamadık, insanlardan uzak durduk. Biz alışık değiliz böyle, yani çok az gidip geliyorsunuz ya, biz hep giderdik birilerine. Kız kardeşlerim çok sıkılıyor bu yüzden." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

Türklerle etkileşim kurmama, sosyal hayatta büyük oranda Suriyelilerle bir arada olmayla korelatif bir biçimde ilerlerken Türk kültüründen daha uzak bir yaşayış tarzının benimsenmesiyle de ilişkili bir bağlamı işaret etmektedir. Nitekim Suriyelilerle arkadaşlık yaptığını ve Türklerle etkileşim kurmayı tercih etmediğini söyleyen Suriyeli gençlerin, kendilerini Türkiye'deki yaşamdan daha çok soyutlamış oldukları söylenebilmektedir.

"Ortamdan ortama değişiyor, mesela okulda daha çok Türklerle arkadaşım. Dışarıda da Suriyelilerle. Okulda mecbur Türklerle arkadaşım yani. Bir ara Kur-an kursuna gidiyorum orada full Suriyeli var mesela. Havuza gidiyorum, Suriyelilerle gidiyorum, grup gibi bir şeyimiz var." (Semih, 15 Yaşında)

"Günümün çoğunu yazları Suriyelilerle geçiriyorum, okul olmadığında hep Suriyelilerle görüşüyorum. Türklerle az görüşüyorum." (Semih, 15 Yaşında)

"Türk komşumuz ilk geldiğimizde vardı. İlk oturduğumuz binadaydı, ondan sonra hiç olmadı. Şimdi oturduğumuz binada yan kapıda Türk komşumuz var. Hiçbir ilişki yok, ziyaret falan hiçbir şey yok." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Hiçbir tanıdığım kişi yok. Hep Suriyelilerle görüşüyoruz." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Günümün çoğunu Suriyelilerle iletişim kurarak geçiriyorum daha çok Suriyelilerle arkadaşlık yapıyorum." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Türklerle çok konuşmam evimle çocuklarımla ilgilenirim ama en çok Suriyeli arkadaşlarım var." (Kevser, 25 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı, Türklerle etkileşim kurmadıklarını ifade ederken Suriye'deki yaşamı özlediklerini de ifade etmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin Suriyelilerle arkadaşlık yapmaya yönelik baskın tutumları, Suriyeli kültürüne bağlılığı ve Türk kültürünün kendi kültürlerinden daha uzak olduğuna yönelik algılarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede uyum ve toplumsal katılım kavramlarının birçok Suriyeli genç için görece daha kolay bir süreç olduğunu söylemek mümkün iken bazı Suriyeli gençler için de hâlihazırda daha yavaş ilerleyen bir süreç olduğu düşünülmektedir.

4.2.8.3. Savaş Öncesi Türkiye'yi Ziyaret Etmiş Olma

Türkiye'deki yaşama katılımı kolaylaştıran faktörlerden bir diğeri de savaş öncesi Türkiye olan güçlü ilişkilidir. Bazı Suriyeli gençler, çeşitli nedenlerle savaş öncesinde de Türkiye'yi ziyaret ettiklerini söylemiştir. Bu durum, savaştan sonra Türkiye'ye gelerek buradaki yaşama daha kolay adapte olmalarına olanak sağlamıştır.

"Babam kendisi zaten savaştan önce de haftanın 3-4 günü çalışıyordu burada. O yüzden adapte olmak kolay oldu bizim için. Zaten gidip geliyorduk yani. Alıştık hemen." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Ben Suriye'deyken de Türkiye'ye gelirdim, dedemler burada ya biz hep ziyarete gelip gidiyorduk." (Nour, 18 Yaşında)

"Savaş nedeniyle geldik ama bizim ailenin birçoğu zaten savaştan önce Türkiye de yaşıyordu, dayılarım olsun, bazı amcalarım olsun Türkiye'ye yerleşmişlerdi. Sınırdan görüşüyorduk, gelip gidiyorduk ama bizim ailemiz savaş nedeniyle geldi." (Ceylan, 25 Yaşında)

Türkiye ve Suriye sınırında gerçekleşen ticari ilişkiler ve akrabalık bağları, bazı ailelerin düzenli olarak sınırın ötesine geçmesine olanak tanımıştır. Böylece katılımcılar, savaş öncesinde Türkiye'ye geldiklerini söylerken Türkiye'deki kültürü de tanıdığını ifade etmiş, ailelerinin Türkiye'ye göç etme nedenlerinden biri olarak bu olguyu örnek göstermiştir.

4.2.8.4. Eğitime Devam Etme

Suriyeli gençlerin Türkiye’de topluma katılımlarını artıran önemli faktörlerden biri olarak eğitime devam edebilmeleri gösterilebilmektedir. Özellikle göç öncesi süreç ele alındığında Suriyeli gençlerin ifadeleri eğitime devam edemeyebilecekleri yönünde olurken Türkiye’de eğitim süreçlerine de önem verildiğinin görülmesi, bir yandan topluma katılarak yaşam kalitelerinin ve işlevselliklerinin artabileceğine yönelik fikir verirken diğer taraftan Suriyeli ailelerin sosyokültürel yapılarında oluşan değişikliklere atıfta bulunmaktadır. Eğitime devam edebilen Suriyeli gençlerin bu süreçleri için üç farklı noktaya değinilmektedir: örgün eğitim, örgün olmayan eğitim ve gönüllülük faaliyetleri. Aşağıda söz konusu alt temalar detaylandırılmıştır.

4.2.8.4.1. Örgün Eğitime Devam Etme

Suriyeli gençler, Türkçeyi ve Türk toplumunun değerlerini okullarda öğrendiğini dile getirmektedir. Eğitime okullarda devam ediyor olmaları, gençlerin Türkçeye hâkimiyetlerini ve Türklerle etkileşimini artırmaktadır. Dolayısıyla okula devam eden Suriyeli gençler, topluma daha kolay katılım sağlayabilmektedir.

"2015'te Hatay'da iken derdimi anlatacak kadar Türkçeyi öğrendim, sonra Türk okuluna girince konuşabilecek duruma geldim 4 yılda. Artık bir problemim olmuyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Ben zorunlu bir şekilde Türk okuluna geçmedim 7. Sınıfa geçtiğimde Arap okulları hala vardı devam edebilirdim hatta 12. Sınıfa kadar Arap okulları var. Ben tercih ettim dile yatkınlığım var çünkü severdim küçüklükten beri. Okulda ilk başlarda çocuktuk yani ırkçı bazı söylemlere maruz kaldım ama etkilenmemeye çalıştım çünkü sonuçta çalışkan bir öğrenciydim hocalar beni severdi o da çok fazla o tip şeylere maruz kalmamı engellemişti." (Hasan, 21 Yaşında)

"Dil, evet sorun oluşturdu başta. İnsanlarla bile konuşamazsın ki dil olmayınca. Biz de anlamadık. Okulda öğrendik. Öyle işte bir şeyler yapma, insanlarla konuşma, hareket etme imkânımız oldu." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum"

açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

"Ben Türkiye'de en çok kendime daha çok yatırım yapmam gerektiğini anladım. Kendim adına fikirsel, kişisel anlamda her anlamda geliştirmem gerektiğini öğretti bana Türkiye, denebilir. Burada mesela çok iyi özelliklerin var ama bunu anlatamıyorsan sorun oluyor üniversitede, okulda. Böyle güçlü olmak lazım. Bunu öğrendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Okulun kendisi hocalarım vs. yardım etmişti kolay bir şekilde uyum sağlamam için. Komple mesela ailece uyum sağladık diyemem mesela çünkü ben bayağı karıştım okulun içine mesela benim okulumda başka Suriyeli yoktu ben 12. Sınıfa kadar okullarımda başka Suriyeli yoktu onun için mesela sosyalleşmek zorundasın o ortamlar içinde okulda uzun saatler geçirirsin ve uyum sağlarsın yani." (Hasan, 21 Yaşında)

Okulların yanı sıra kurslara da devam edebilmeleri, Suriyeli gençlerin yaşam kalitelerinin artmasında önemli bir öncül iken özellikle Türkçe kurslarının etkili olmadığı, Türkçeyi öğrenmelerinde kritik bir faktör olmadığını söylemeleri, akşam okullarının görece daha az etkili olabildiğine yönelik bir fikir vermektedir.

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursa gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Kurslar 'çok başarılı' diyemem. Türkçe öğrenmek öyle olmuyor." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Mesela Almanya'ya göçen insanlara 1 yıl okullara gidip dil öğrenmeleri gerekiyor. Ondan sonra kamplardan çıkarıyorlar, ama Türkiye'de böyle bir zorunluluk tanımlanmadı. Türkiye'de kalacak herkes en fazla A2-A1 seviyesine kadar Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Keşke böyle zorunluluk gelse, insanlar kendi çaba ve paralarıyla kursa gitmeye çalışmasa, zorunlu yapılırsa ve takip edilse." (Dua, 18 Yaşında)

Arifoğlu ve Koçak (2022) da yaptığı çalışmada Türkiye'de örgün olarak eğitime katılmanın sosyal işlevselliğin sağlanmasındaki aracı rolüne değinmektedir. Örgün eğitimin, Suriyeli gençlerin memnun olduklarını dile getirdiği ve topluma katılımlarını

artıran kritik bir faktördür. Nitekim okullara devam eden Suriyelilerin pek çok alanda kendini daha yeterli ve güçlü hissettikleri, insanlarla etkileşim kurmaktan ve girişimcilikten daha az çekindikleri bulgulanmaktadır.

4.2.8.4.2. Örgün Olmayan Eğitime Devam Etme

Araştırmaya katılan Suriyeli gençler, açık öğretim fakültelerinde örgün olmayan eğitimlerden de yararlanabildiğini belirtmiştir.

"Açık öğretimde eğitim aldı abim, ben de almayı düşünüyorum, Anadolu Üniversitesi'nden." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum (açık öğretim fakültesinde)." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Her ne kadar örgün eğitime kıyasla daha az sayıda katılımcı açık öğretim fakültelerinde eğitime devam ettiklerini söylese de özellikle Suriyeli kadınların okullaşmasında ve topluma katılımlarında önemli bir rolü olabilecek bir faktör olması nedeniyle örgün olmayan eğitimlerin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.8.4.3. Gönüllülük Çalışmalarına Katılma

Topluma katılımda etkisi olduğu düşünülen bağlamlardan biri de sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülük faaliyetleridir. Buna göre; bazı Suriyeli gençler, gönüllülük faaliyetleri aracılığıyla çeşitli sosyal aktivitelerde görev aldığını beyan etmiştir.

"... ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum ..." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çok fazla derneklerde gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

Sivil toplum kuruluşlarına katılım ile daha fazla insanla etkileşimde olmanın, topluma katılımı ilişkili bir bağlam olduğu düşünülmektedir. Bu konseptte Suriyeli gençlerin de değinmesi, gönüllülük faaliyetlerine katılımların teşvik edilmesini gerekli kılmaktadır.

4.2.8.5. Küçük Yaşta Türkiye'ye Gelmiş Olma

Suriyeli gençler 2011 Suriye İç Savaşı'nın başladığı yıldan itibaren çeşitli senelerde Türkiye'ye geldiğini ifade etmiştir. Gençler arasında 2011-2013 yıllarında Türkiye'ye gelenlerin Türkçeye daha hâkim olduğu, Türklerle etkileşimde daha başarılı olduğu ve topluma katılımlarının da daha iyi bir seviyede olduğu keşfedilmiştir.

"Beni burada zorlayan hiçbir şey olmadı. Çocuktum geldiğimde yani, çünkü ben burada büyüdüm. Bildiğim şeyleri burada bildim zaten." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"İyi ben zaten çok çok bilmiyorum yani burada Türkiye'de yaşadım büyüdüm, burada okudum. Bu yüzden yani Suriye'ye sadece iki defa gittim geldikten sonra. Ortaokul, Lise ve üniversiteyi burada okudum. Akrabam orda, evim orda, evimiz orda yani orda yaşamak daha kolay. burada evimiz kira, yani burada çalışıyoruz, mesela dükkanımız yok." Suriye'de dükkan var ev var. İmkanım olsa dönmek isterim." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Ortaokulda hiç arkadaş edinemedim, Türkçe bilmediğim için ne dediklerini anlamıyordum. Onlar da benim ne dediğimi anlamıyor. Liseden şu an 1 ya da 2 kişi var ama çok fazla üniversitede arkadaşım oldu, çok fazla derneklerde de gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Savaştan dolayı geldik. Direkt ben geldiğimde Türk arkadaşlıkları kurdum, küçüktüm zaten. Küçükler hemen öğrenirler zaten, biliyorsunuz. Hemen çalıştım, işe girdim, güvenlik kameraları işinde çalıştım, hiçbir kursa gitmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

"Bazı ırkçı tutumlar biraz zorladı. İlk yıl için dil öğrenciyken mesela 7. Sınıfta dile alışana iyice öğrenene kadar biraz zordu ama 8 sınıftan itibaren dil sorunu teşkil etmemeye başladı ama diğer yanlardan aslında uyum için yardımcı bir ortamdı bizim mahallemiz benim okulum vs. öyle söyleyebilirim." (Hasan, 21 Yaşında)

Suriyeli gençler, geldikleri yıldan itibaren okullarda dışlanma ve ayrımcılık olaylarına giderek daha az maruz kaldığını söylemiştir. Bu durum, Türkiye'ye daha önceki yıllardan gelen Suriyeli gençlerin daha az kötü muameleye maruz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Türkiye'ye daha erken tarihlerde gelmiş olmanın, Türkçe öğrenmeye, Türk kültürünü keşfetmeye ve Türklerle arkadaşlık etmeye daha fazla olanak sağlaması nedeniyle katılımı kolaylaştıran ve bireyin işlevselliğini artıran bir faktör olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

4.2.8.6. Türk Vatandaşlığına Geçme

Geçici koruma statüsünde olmanın önemli bir yakınma nedeni olduğu bulgusuna yukarıda değinilmiştir. Gençlerin önemli bir bölümü, Türk vatandaşı olmak istediklerini söyleyerek Türk vatandaşlığının avantajlarından yararlanmak ve geçici koruma statüsünün getirdiği engellerden kurtulmak istediklerini belirtmiştir.

4.2.8.6.1. Hizmetlere Erişimde Kolaylık Sağlama

Türk vatandaşı olmanın Suriyeli gençler için avantaj kabul edilmesinin en önemli nedeninin hizmetlere ve fırsatlara erişimde geçici koruma statüsünde bulunan engellerin yer almaması olduğu öğrenilmiştir. **Tablo 41** ve **Tablo 44**'te yer alan bulgular da bunu desteklemekte ve Türk vatandaşlığına geçmenin istihdam, eğitim ve barınma hizmetlerine erişimi kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır.

"İş görüşmesine gittiğim zaman benimle başvuran bir Türk varsa Türk olduğu için benden daha başarısız olsa da o işe alınıyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Çalışamıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Aslında şu an çalıştığım yerin iş ortağı Türk bundan önce de askere gitmiştim orada da Türk vardı genellikle Türk arkadaşlarım vardır yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Ben üniversiteyi bitirmek, kendi işimi yapmak istiyorum, hayallerimi gerçekleştirmek istiyorum. Ben sinema oyuncusu olmak istiyorum. Vatandaşlığım var ve burada kalacağım gitmeyi düşünmüyoruz." (Youtuber, 17 Yaşında)

İstihdam ve eğitim alanındaki hizmet ve fırsatların daha öncül olduğu, Suriyeli gençlerin ifadelerinden elde edilen bulgular arasındadır. Öte yandan katılımcılar içerisinde Suriye'ye dönmek istemeyenlerin ve Türkiye'de hayatına devam etmek isteyenlerin Türk vatandaşlığını daha çok talep ettiği görülmektedir.

4.2.8.6.2. Resmî Süreçlere İlişkin Engellerin Olmaması

Türk vatandaşlığının kazanımı ile Türk vatandaşlarının sahip olduğu hak ve özgürlüklere sahip olmak, resmî süreçlerde sorun yaşanması ihtimalini azaltmaktadır. Suriyeli gençler, resmî süreçlerde yaşadıkları aksaklıkları dile getirerek sorun yaşamamaları için Türk vatandaşlığına geçmenin gerekli olduğunu ifade etmiştir.

"Çalışamıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Şimdi ben Türkiye'ye geldim geleli 10 senedir saat 7'de kalkar, 7.30 durakta olup sanayiye işe gitmem lazım. Saat 8'de iş başı yapar, saat 7'ye kadar çalışırım. Cumartesi günü de saat 3'e kadar çalışırım. Pazar günü tatil. Yani şimdi mesela bir yaz tatili alıp da denize gitmem, gezmem, öyle bir şey yok. Neden yok? Çünkü şimdi Gaziantep'ten başka bir şehre sefer etmeye kalkınca bilmem bir şey ister, bilmem cartı curtı, işte Suriyeli olduğumuz için her yerden boğulmuşuz, yani sana öyle söyleyeyim. Orada öyle bir şey yok, istediğin yere gidersin. Şimdi mesela sen (araştırmacıya söylüyor) İstanbul'da kalıyorsun, Ankara'ya gelebilirsin Gaziantep'e gelebilirsin çünkü sen buranın vatandaşısn. Bize öyle bir şans tanınmadı yani. Resmî olarak gidemiyoruz. Bir yakalanırsak şimdi mesela ben 10 yıldan beri buradayım, hepsi boşa gider. Sadece 2 defa denize gitmişim, yani o da kaçak gitmişim. Var, kimliğimiz var, geçici koruma kimliğimiz var, bizim mesela TC'miz var, adımız var, nüfusumuz var, mesela benim kimliğim Gaziantep. İstanbul'a gidemem, İstanbul'a gideceğim zaman bir ton izin belgesi lazım." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? Onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyeliler yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

Çalışma izni ve seyahat izin belgesi engeli, Türk vatandaşlığına geçme isteğinin en önemli unsurları olarak görülmektedir. Nitekim Suriyeli gençler işverenlerin çalışma iznine başvurmaması ve kayıt dışı çalışma sektöründeki çalışma koşullarında yaşanan sorunlar nedeniyle Türk vatandaşı olmanın avantajlarından bahsetmiştir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin daha işlevsel bir yaşamının olması ve ekonomik olarak yaşam kalitelerinin artmasının geçici koruma statüsündeki bu engellerin ortadan kalkmasına bağlı olduğu söylenebilmektedir.

Literatürde yapılan çalışmalar, Türk vatandaşı olmak isteyen Suriyeli göçmenlerin eşit hukuki haklara sahip olma, gelecek kaygısı taşımama ve ekonomik yaşama sağlıklı bir şekilde katılabilme amaçları taşıdığını göstermektedir. İlgili üç amaç da resmi süreçlere ilişkin geçici koruma statüsünün getirdiği engelleri ifade etmektedir (Türk, 2020). Dolayısıyla literatürdeki verilerle mevcut araştırma bulguları bütünleşmektedir. Özellikle Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin mevcut çalışmada **Tablo 44**'te belirtildiği üzere Türkiye'deki yaşama daha çok alıştıklarını ve ekonomik kazanç elde etmede daha az zorluk çektiklerini söylemeleri, yaşam kalitesinin ve psikolojik iyi oluş halinin anlamlı derecede yükselmesini sağlayan faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada önemli bir bulgu olarak da Türk (2020), Türk vatandaşı olamayan Suriyelilerin Avrupa'ya gitmekte daha kararlı olduklarını söyleyerek geçici koruma statüsünde olmanın neden olduğu sınırlılıkların zorlayıcı niteliğine değinmektedir.

4.2.8.6.3. Görece Daha Yüksek Ücretlerle İş İmkânı Sağlama

Yukarıda da bahsedildiği üzere çalışma izni, temelde geçici koruma statüsündeki Suriyeli gençlerin sağlıklı işlerde çalışmalarının önündeki en kritik engeli oluşturmaktadır. Çalışma koşullarının yanı sıra daha yüksek ücretlerde çalışmayı sağlayacak bağlamı da işaret eden çalışma izni, işverenlerin tercih etmemesine bağlı olarak Suriyeli gençleri olumsuz etkileyen sosyal bir alana tekabül etmektedir. Nitekim düşük ücretlerde çalışma nedeniyle eğitim ve sosyal faaliyetlere katılımları da sınırlanan gençlerin, yaşamlarını genel olarak daha olumsuz değerlendirdiği fark edilmiştir.

"Babamın işi çok iyiydi tekstil işindeydi babam çalıştığı işte en iyilerdendi çünkü 40 yıldır aynı meslekte çocukluktan beri çalışıyor. Ama Türkiye'de tekstil işinde iş bulamadı, iş bulmak çok zor oldu. Hem de mobilyacıda çalışıyor bir de. Parayı da çok az veriyorlar. Suriye'deyken durumumuz çok iyiydi ama Türkiye'de böyle oldu maalesef." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türk vatandaşı değilim. Birçok alanda etkisi oluyor gerçekten çok istiyoruz biz Türk vatandaşı olmayı, ama bu açıdan imkanımız yok. Daha doğrusu başvurduk ama geri dönüş alamadık. Türk vatandaşı olunca işe girmek de daha kolay oluyor. Soruyorlar zaten iş aradığında 'sen Türk vatandaşı mısın?' diye. Değilsen zor." (Hüda, 21 Yaşında)

"Suriye'de Türkiye gibi maaş 1 haftada bitmiyordu. Burada her şey pahalı ama maaş da ona göre çok değil, az. Çalışan abilerimin sigortası yok. Çok

düşük maaşlar alıyorlar. Vatandaş olsalar böyle olmaz, geçici koruma var, o nedenle çalışma konusunda gerçekten zorlanıyoruz. Para konusunda yani." (Semih, 15 Yaşında)

"Türk vatandaşlığın varsa çalışabilirsin yoksa çalışamazsın ve iyi maaş da alamazsın. Ben çok gördüm, arkadaşlarımdan biliyorum. Türk vatandaşlığın olsa bile belki aynı maaşı vermeyebilirler sana. Ben vatandaşım, diğerlerine göre daha fazla para alabiliyorum yine de. Çok yoğunum ama. 8'den 5'e kadar çalışıyorum 5 gün boyunca. Hafta sonları da başka bir işte çalışıyorum, o da yine 8'den 5'e kadar çalışıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

Türkiye'de Suriyeli gençlerin kayıt dışı sektöre yönelmesi ve bu yönelimin giderek artması, ucuz işçiliğin giderek daha da ucuzlaşmasına yol açıyor görünmektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin daha insanî şartlarda çalışabilmesi amacıyla çalışma izni olgusunda politik bir desteğe ihtiyacı olduğu açıktır.

4.2.8.7. Gelir Durumu

Suriyeli gençlerin ve ailelerinin genellikle düşük gelirli olması, topluma katılım, yaşam kalitesini, kişinin kendine güvenini, yeterlik algısını ve iyi oluşu olumsuz etkileyen bir faktör olarak yukarıdaki bölümlerde sıklıkla dile getirilmiştir. Ancak mevcut araştırmanın bir bulgusu olarak bazı Suriyeli ailelerin, diğer Suriyeli ailelere görece daha yüksek gelirlere sahip olması, topluma katılımı kolaylaştırmaktadır. Yapılan görüşmelerde görece yüksek gelirli olduğunu söyleyen bir Suriyeli genç, topluma katılımında ve yaşam kalitesinde daha fazla avantaja sahip görünmektedir.

"Ortam ortaydı nasıl burada orta gelirliyse orada da yaşamamız ortaydı. Yine devlet okullarında okuyordum ... Genel yaşam olarak benim için çok değişmedi yani şartlar." (Hasan, 21 Yaşında)

Suriyeli gençler arasında gelirini orta ve yüksek olarak ifade eden herhangi bir katılımcının olmaması, büyük oranda düşük gelirli olmanın göstergesi niteliğindedir. Ancak yukarıdaki ifadenin, her iki ülkede de orta gelirli bir ailenin üyesi olarak yaşam şartlarının pek değişmediğine yönelik bir içeriğe sahip olması, gelir düzeyinin topluma katılımı ve yaşam kalitesini yordayan başat faktörlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.8.8. Çalışma

Kayıt dışı istihdamdan bağımsız olarak Suriyeli gençlerin çalışması da topluma katılımı etkileyen olgulardan biri olarak değerlendirilmiştir. Nitekim çalışma faktörünün daha fazla insanla etkileşime girmek ve toplumun tanınması için daha fazla yaşantıya sahip olmak anlamlarına gelmesi, çalışma hayatına katılımın, Suriyeli gençlerin olumsuz çalışma koşulları söz konusu olsa dahi belli açılardan topluma katılımlarının artmasını sağlayan bir olgu olduğunu da açığa çıkarmaktadır. Bu noktada değinilmesi gereken iki başlık ise doğrudan istihdama katılım ve gönüllülük faaliyetlerine katılım olarak detaylandırılabilir.

4.2.8.8.1. İstihdama Katılım

İstihdama katılım, Türklerle daha fazla etkileşimi sağlayarak Türkçe öğrenmeyi ve Türk kültürünü tanımayı kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle Suriyeli gençler, çalıştıkları ortamlardaki arkadaşlıklarına değinerek Türkiye'yi böylece daha kolay tanıdıklarını ifade etmiştir.

"Aslında şu an çalıştığım yerin iş ortağı Türk bundan önce de askere gitmişim orada da Türk vardı genellikle Türk arkadaşlarım vardır yani." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Hem okul hem komşularımız da Türk. Hem çalıştığım yerde de Türklerle çalışıyorum, tek ben yabancıyım, yani arkadaşlarımın da çoğu Türk. Yani, Türk arkadaşım Suriyelilerden daha çok. Türklerle daha çok takılıyorum. Günümün çoğunu Türklerle geçiriyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Savaştan dolayı geldik. Direkt ben geldiğimde Türk arkadaşlıkları kurdum, küçüktüm zaten. Küçükler hemen öğrenirler zaten, biliyorsunuz. Hemen çalıştım, işe girdim, güvenlik kameraları işinde çalıştım, hiçbir kursa gitmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? Onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da

onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyeliler yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

Katılımcıların Türkiye'deki yaşama katılımları ve uyumu için istihdam olanaklarının iyileştirilmesine yönelik önerisi ise çalışma hayatının önemini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim gençler de daha sağlıklı bir uyum ve yaşam için istihdam temasına doğrudan temas etmiş ve çalışma koşullarının iyileştirilmesiyle topluma daha kolay uyum sağlayabileceklerini belirtmiştir.

4.2.8.8.2. Gönüllülük Faaliyetlerine Katılım

Gönüllülük faaliyetleri de topluma katılımı kolaylaştıran faktörlerden biridir. Buna göre; katılımcılar arasında sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılanlar, bu yol ile Türklerle daha fazla etkileşim kurabildiğini ifade etmiştir.

"... ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum ..." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çok fazla derneklerde gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

4.2.8.9. Özgüven ve Özyeterlik Algısı

Topluma katılımda Suriyeli gençlere avantaj sağlayan konulardan bir diğeri de doğrudan psikolojik faktörlerle ilişkili olarak özgüven ve özyeterlik algısıdır. Suriyeli gençler arasında Türklerle etkileşim kurmakta sorun yaşamadığını, dilediği zaman Türklerle etkileşim kurabileceğini söyleyen ve Türkçe konusunda özyeterlik algısı yüksek olan gençlerin katılımlarının daha başarılı olduğu keşfedilmiştir.

Öte yandan bazı araştırmalar, özyeterlik algısının kültür şoku ve dışlanma gibi dezavantajların etkisini minimize ettiğine değinmektedir (Zeko-Underwood, 2019). Dolayısıyla yüksek özyeterlik algısına sahip olmayla birlikte toplumda karşılaştığı olumsuzluklardan daha az etkilenme durumu, mevcut çalışmada da edinilen bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

"Ben çok sosyal bir insanım, herkesle çok çabuk anlaşabiliyorum." (Hüda, 21 Yaşında)

"Uyum sağlanamayan bir şey yok yani her mekana girdiğimde hemen uyum sağlarım zorlanmıyorum. Türkçe biliyorum. İnsanlarla konuşmak zor değil benim için." (Nour, 18 Yaşında)

"Çok kolay arkadaş edinen bir insanım, çok fazla sosyal bir insanım. Çok da severim, o yüzden benim için çok kolaydı, her yerde bir sürü arkadaşım oluyordu. Türk, Suriyeli fark etmez." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Kendi açımdan baktığımda uyum sağlayabiliyorum. Yolda gördüğün biriyle bir selamlaşıp bir çay ikram etme vs. tanışabiliyordum. Bu konuda ters davranmamış falan bu durumlarla hiç karşılaşmadım. Türk olun, Arap olsun, hiç fark etmez benim için. Gider, konuşurum. Çok rahatım ben bu konuda. Türkçe biliyorum zaten niye korkacağım? Hiç sorun yaşamadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Ben Türkiye'de en çok kendime daha çok yatırım yapmam gerektiğini anladım. Kendim adına fikirsel, kişisel anlamda her anlamda geliştirmem gerektiğini öğretti bana Türkiye, denebilir. Burada mesela çok iyi özelliklerin var ama bunu anlatamıyorsan sorun oluyor üniversitede, okulda. Böyle güçlü olmak lazım. Bunu öğrendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

Türkmenlerin Türkçeyi daha kolay öğrenmeleri de özyeterlik algısının bu noktada pekişmesini sağlayan bir faktör olarak topluma katılıma pozitif etki eden bağlamlardan biri olduğu görülmüştür.

"O yönde hiçbir sorunum olmadı. Kendim dediğim gibi Türkmen'im. Bizim kendi dedelerimiz, babamın babası, aslen Türkiye'den oraya gitmiş kendisi. Bizim burada önceden toprağımızda varmış diyebiliriz. Türkmen olduğum için Türkçeyi biliyordum. Hiç kimseyle iletişimde zorlanmadım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çok da fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

Özyeterlik algısını pekiştiren bir diğer bağlam ise Türkiye'ye küçük yaşta gelmedir. Küçük yaşta gelerek Türklerle daha fazla etkileşim kurma fırsatı yakalayan gençlerin özyeterlik algısının daha fazla olduğu bulgulanmıştır.

"Savaştan dolayı geldik. Direkt ben geldiğimde Türk arkadaşlıkları kurdum, küçüktüm zaten. Küçükler hemen öğrenirler zaten, biliyorsunuz. Hemen

çalıştım, işe girdim, güvenlik kameraları işinde çalıştım, hiçbir kursa gitmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

Diğer taraftan özyeterlik algısı yüksek olan katılımcıların gönüllülük faaliyetlerine de katıldığı, böylece etkileşim kanallarını artırabildiği gözlenmiş, özyeterlik algısının doğrudan katılımı artırmasının yanı sıra toplumdaki işlevselliği artırarak da katılımı kolaylaştırdığı görülmüştür.

"... ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum ..." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çok fazla derneklerde gönüllülük yapıyorum, oradan da çok arkadaşım var." (Mamnun, 17 Yaşında)

Özyeterlik algısının yüksek olmasının pozitif etkilerinin yanı sıra toplumda uğradığı kötü muamelelerden dolayı özyeterlik algısının ve özgüveninin olumsuz etkilendiği, böylece katılımlarının da negatif yönde etkilendiği gençlerin varlığı, özyeterlik algısının katılımı da gerekli bir unsur olduğu fikrini güçlendirmektedir.

"Okumada biraz zorlanıyorum, hastanelere giderken mesela utaniyorum sormaya 'burası hangi doktor?' diye. Fiş veriyorlar sana, bilmiyorum okumayı, onda zorlanıyorum." (Kevser, 25 Yaşında)

"Çok üzülerek söylüyorum çünkü benim psikolojimi de etkileyen bir durum oldu, bu sürekli böyle her konuda ayrımcılık görmek, açıkçası insanı mahvediyor, diyebilirim. Sağlıklı düşünemiyorsunuz, hatta bir süre dünya benim etrafımda dönüyormuş, herkes de benden nefret ediyormuş gibi ne bileyim, istenmeyen kişiymiş gibi dolaşıyordum etrafta. O gerçekten psikolojimi çok fazla zorladı, zorlandığım günlerdi. Türklerle ilişkiyi kestim, insanlarla konuşmamaya çalışıyorum, biri bir şey demesin diye. Olur da Suriyeli olduğumu anlarsa söyleyebilir çünkü, kalabalıkta yapabilir, beni rezil edebilir yani." (Ceylan, 25 Yaşında)

Gençlerin düşük özyeterlik algısına sahip olması, hizmetlere ve fırsatlara erişimlerine ve Türklerle etkileşimlerinin azalmasına neden olmakta, böylece toplumda daha görünmez olmalarına yol açmaktadır. Böylece özyeterlik algısının psikolojik iyi oluş, sosyal işlevsellik ve yaşam kalitesiyle de doğrudan ilişkili bir bağlamı oluşturduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir.

4.2.8.10. Sınır Bölgesinde Yaşama

Türkiye-Suriye kara sınırı, Türkiye'nin en uzun kara sınırını oluşturmaktadır. Sınır bölgelerde benzer etnik kökenlerden insanların yaşaması ve sınırın öteki ucunda akrabaların bulunması, savaş sırasında Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmesinde önemli bir etmen olmuştur. Bu başlık altında savaş öncesi Türkiye sınırına yakın bölgelerde yaşıyor olmanın, hâlihazırdaki toplumsal süreçlere katılımdaki etkileri değerlendirilmiş ve katılımcılara, sınır bölgesinde yaşamanın bazı avantajlar sağladığı görülmüştür. Bunlar, aşağıda sıralanmıştır.

4.2.8.10.1. Kültürel Benzerlikler

Suriyeli gençlerle yapılan görüşmelerde Türkiye-Suriye sınırında yaşamanın, iki toplumun kültürünün birbirine daha çok benzediğine yönelik algının fazla olmasıyla ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Buna göre; Suriyeli gençler, kendi kültürleri ile Türk kültürünün birbirine çok benzediğini, bunun da toplumsal yaşama katılımında güçlük çekmelerine engel olduğunu belirtmiştir.

"Yemek kültürümüz benzer mesela ben Halep'ten Gaziantep'e çıktığımda Halep ile Gaziantep hemen hemen aynı sayılır." (Hasan, 21 Yaşında)

"Kültürel açıdan Gaziantep ile Halep çok yakın yemek kültüründen tutun aile yapılanmalarına kadar komşu saygınlığına kadar bunların hepsi yardımcıydı mesela bizim çevremizdeki komşular severdi bizi. Dil konusunda bana yardım etmişlerdi. Mahalle güzel karşılayıp kolaylaştırmıştı mesela." (Hasan, 21 Yaşında)

"Normal yani yiyecek, içecek, elbise, giyim, yaşam tarzı. %70 benziyor, çok şeyler benziyor yani. Gaziantep'te çok Suriyeli var zaten. Biz de birçok Suriyeli ile beraber duruyoruz. Farklılık çok az bu nedenle." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Genellikle yani son zamanlarda burası çok pahalı oldu orada mesela bir hafta çalışıyordun mesela bir ay yaşıyorsun savaştan önce. Şu an orası buradan daha kötü, iş yok orada ama genellikle kültür olarak çok yakın. Gerek olsun düğünler, davetler, taziyeler, genellikle bizim olduğumuz bölge Halep Bölgesi Gaziantep'e çok yakın hatta ve hatta yemek olarak da aynı diyebiliriz yani burada çok bir zorluk çekmedik alışmak için." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Aslında şöyle; bizim orada yaşadığımız bölge tam Türkiye-Suriye sınırındaydı. Bitişik olduğumuz için ve bizim kasabamızın %75'ini Türkmenler teşkil ettiği için anadilin Türkçe olduğunu söyleyebilirim, bir de dediğim gibi uydular falan hep Türksat'tı. Biz Çobanbey bölgesindeydik. Dil benim için sorun olmadı zaten az bir fark vardı. Gaziantep'le de benziyordu genel olarak." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Aynısı değil benziyor yani. Tam bilemiyorum ama Antep özellikle Halep'e çok benziyor, halkı bile..." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Kültürel açıdan pek bir şey değişmedi aslında. Yaşadığım bölgede yine aynı şeyi burada yaşıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler, özellikle dini yönden bir değişikliğin olmadığını, bunun da kendilerini memnun ettiğini belirtmiştir.

"Kültürel olarak hiçbir şey değişmedi, açıkçası dediğim gibi Gaziantep'e geldiğimiz için hiçbir şey değişmedi. Dinsel açıdan da hiçbir şey değişmedi aynı." (Yaser, 23 Yaşında)

"Dini yönden uyum sağlayabiliyorum. Dinlerimiz aynı, benziyoruz zaten. Dini yönden bir de eskiden de Gaziantep'in Halep'e bağlı olduğu için kültürler birbirine farklı değil, komşu olarak en yakın il Gaziantep bu yönden uyum sağladım diye düşünüyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Kültürel olarak aynı sayılır, zaten kültürlerimiz arasında benzerlikler olduğu için pek bir şey değişmedi. Dinsel olarak pek bir şey değişmedi, camiler her yerde, ezan sesi her yerden duyuluyor zaten Türkiye'de." (Dua, 18 Yaşında)

Suriyeli gençler, büyük oranda Türkiye'nin Suriye sınırındaki bölgelere göç etmiş ve halen bu bölgelerde yaşamaktadır. Yapılan görüşmelerde bu bölgelerdeki Türk vatandaşlarının da Arapça bilmesi, bölgede gençlerin katılımlarını olumlu etkileyen kültürel olgulardan biri olarak değerlendirilmektedir.

"Ama Antep'teki Türk komşularıyla çok görüşürdüm bana çok yardımcı oldular. Ama genelde hep Araplarla arkadaşlık yapıyorum ben." (Hasan, 21 Yaşında)

"Gaziantep Kilis'te yaşıyorum ben burada herkes Arap, komşularımız hep Arap." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Algılanan kültürel benzerlik, bölge halkının Arapça bilmesi, dini yakınlık ve yemek kültürünün benzemesi gibi olguların her biri, Suriyeli gençlerin göç etmelerinin ardından kendilerini daha az yabancı hissetmelerini sağlayan ve bölgedeki yaşama katılımlarını

kolaylaştıran unsurlar olarak düşünülmektedir. Öte yandan Suriyeli gençlerin bölgedeki yaşamı, kendi yaşamlarına benzetmeleri, yaşam kalitelerinin de diğer bölgelerdeki Suriyeli gençlere göre daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle kültürel benzerliğe ilişkin yüksek algı, işlevselliği, psikolojik iyi oluşu, yaşam kalitesini ve bölgedeki yaşama ilişkin özyeterlik algısının güçlü olmasıyla örtüşmektedir.

4.2.8.10.2. Sınır Ötesi Ziyaretlerin Kolaylaşması

Suriye İç Savaşı öncesinde Suriye-Türkiye sınırında yaşıyor olmanın avantajlarından bir diğeri de zaman zaman sınır ötesi ziyaretlerle bölgedeki yaşama alışkın olma özelliğidir. Buna göre; bazı Suriyeli gençler, savaş öncesinde çeşitli sebeplerle Türkiye'yi ziyaret etmiş, böylece Türkiye'deki yaşama yönelik önceden fikir sahibi olarak bir avantaj sahibi olmuştur. Bu durum, kültür şoku ve yabancılaşma gibi sorunların daha az yaşanmasına yol açmış görünmektedir.

"Ben Suriye'deyken de Türkiye'ye gelirdim, dedemler burada ya biz hep ziyarete gelip gidiyorduk." (Nour, 18 Yaşında)

"Babam kendisi zaten savaştan önce de haftanın 3-4 günü çalışıyordu burada. O yüzden adapte olmak kolay oldu bizim için. Zaten gidip geliyorduk yani. Alıştık hemen." (Muhammed, 23 Yaşında)

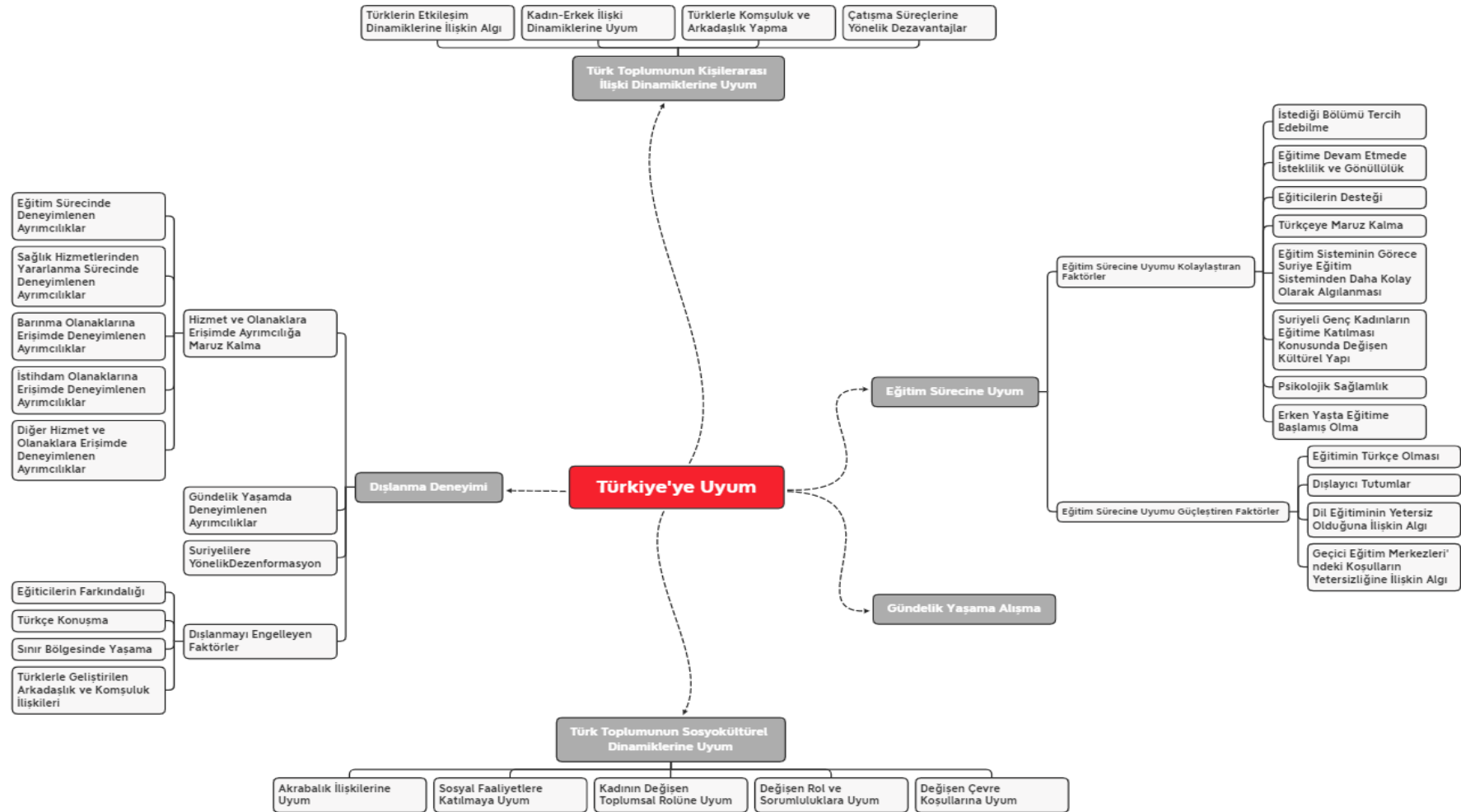
"Arkadaşlık içerisinde en fazla mesela ben şu an gezmeye Gaziantep'e geldim buradaki lise arkadaşlarımla buluştum." (Hasan, 21 Yaşında)

4.2.9. Türkiye'ye Uyum

Suriyeli gençler, pek çok noktada göç sonrasında yaşamlarının dramatik bir biçimde değiştiğini ifade ederken bu değişikliklere toplum olarak ne derece uyum sağlayabildikleri, uyum sürecinde karşılaştıkları temel sorunlar ve uyumu kolaylaştırıcı faktörlerin neler olduğu incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre toplamda 5 alt tema elde edilmiştir. Gündelik yaşama, eğitim sürecine, kişilerarası ilişki dinamiklerine ve sosyokültürel yapıya uyumun değerlendirildiği dört başlığa ek olarak uyumu olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak dışlanma deneyiminin, Türkiye'deki yaşama nasıl etki

ettiği irdelenmiş ve her bir temaya ilişkin ifadeler ayrıştırılarak aşağıda detaylı bir şekilde betimlenmiştir.

Şekil 16: Türkiye'ye Uyum Temasının Alt Temaları

3.2.9.1. Dışlanma Deneyimi

Suriyeli gençlerin özellikle son yıllarda Türkiye’de çeşitli alanlarda dışlandıkları, ayrımcılığa maruz kaldıkları ve bu nedenle sosyal alanda birtakım zorluklarla mücadele etmek zorunda oldukları görülmüştür. Genel olarak hizmetlere ve fırsatlara erişimde ve gündelik yaşamda deneyimlenen dışlanmalar iki ayrı alt başlık ekseninde ele alınmış, Türkiye’de Suriyelilere yönelik dezenformasyonların mevcudiyetinin de dışlanma deneyimine etki etmesi nedeniyle dezenformasyonun üçüncü bir başlık altında incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

4.2.9.1.1. Hizmet ve Olanaklara Erişimde Ayrımcılığa Maruz Kalma

Farklı hizmet alanlarında deneyimlenen ayrımcılıklara ilişkin katılımcılar farklı beyanlarda bulunmuştur. Buna göre hizmet ve fırsatlara erişimde eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve tüm bunların dışında kalan hizmetlere erişim sırasında deneyimlenen dışlanma yaşantıları ayrıntılandırılmıştır.

4.2.9.1.1.1. Eğitim Sürecinde Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Literatürdeki pek çok çalışma Suriyeli lise ve yükseköğretim öğrencilerinin okula kayıt, akran ilişkileri ve idari noktalarda akranlar, öğretmenler ve idarenin dışlayıcı tutum ve davranışlarına maruz kaldığını göstermektedir (Alptekin, 2018; Büyükhan & Karagöl, 2021; Coşkun & Emin, 2018; S. A. Şahin, 2020). Mevcut çalışmada da eğitim sürecinde Suriyeli gençlerin dışlanma deneyimlerinin olduğu belirlenmekte ve literatürle uyumlu sonuçların olduğu görülmektedir. Suriyeli gençlerin Türkiye’de eğitime katılması, işlevsellik adına önemli bir avantaj olarak görülürken eğitim sürecinde yaşanan dışlanmaların mevcudiyeti, Suriyeli gençlerin iyi oluşlarını ciddi anlamda negatif yönde etkilemektedir. Pek çok katılımcı, eğitim yaşamında maruz kaldığı ayrımcılıklardan bahsetmiş, psikolojik olarak olumsuz etkilerine değinmiştir.

"O çatışmaların arasından uçan kimyasal sıkıldığı zaman oradaydım. Psikolojik problemler vs. hepsini gördüm, yaşadım. Bizim göç etmekten başka çaremiz yoktu. Ama bazı öğrenciler bu konuda beni anlamadı. Bir hocamız da kendisi yani iyi biriyi aslında ama sınıf içerisinde beni küçük düşürecek

ifadeler kullandı: 'Muhammed, sizin burada ne işiniz var?' dedi. 'Niye gitmiyorsunuz, hep burada mı kalacaksınız?' dedi. Çok kırılmışım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bence okullardaki Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilere biraz daha anlayış göstermesi gerek, çok fazla ırkçılığa maruz kalıyoruz. Mesela bizim puanlarımız onlara göre biraz daha iyi oluyor. Mesela; İngilizcem onlardan iyi, 'sen zaten Suriyelisin, dilin yatıyor', ne biliyim, 'hocalar size anlayış gösteriyor' diyorlar. Asla öyle bir şey yok, öğretmenlerin bize anlayış gösterdiği durum 'sıfır' diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Üniversitede ayrımcılığa uğradım, sınıfta arkadaşım ile oturuyorduk. Arkamızdan bir tane kız, 'size bir şey soracağım' dedi, 'neden geldiniz?' 'niye gitmiyorsunuz?', 'ne zaman döneceksiniz?', 'biz sizi istemiyoruz', 'biz Suriyelileri istemiyoruz', onunla tartıştık ama iyi bir tartışma oldu sonu iyiydi yani. Başka bir kız kalkıp 'Suriyeliler bizim yerimizi alıyor, burslar alıyor, bize çıkıyor' falan..." (Vefa, 23 Yaşında)

"Dışlanma çok vardı üniversitenin ilk zamanlarında, 1. sınıfta. Sonra, tabii durumu anlatınca, onlara açıklayınca, onlar sorgulayınca daha iyi anladılar, ondan sonra yaşanmadı çok şükür. İşte 'niye Türkiye'ye geldiniz?', 'size burslar veriyor Türkiye' ama Türkiye değil de Birleşmiş Milletler'den, dışarıdan veriliyordu ya da Hollanda falan, onlar burslar gönderiyordu. Anlatmaya çalışıyordum. Gerçi 4 yıl bana hiç burs çıkmadı, onlara da aynı şeyi anlattım işte 'siz bizim yerimizi alıyorsunuz', 'sınavsız geliyorsunuz' ama tabii ki sınavsız girdiğimiz çok yanlış bir şey." (Vefa, 23 Yaşında)

"Arkadaşlık kurmakta zorlandım çünkü ırkçılık gördüm. Kimse başta pisimdir çünkü Suriyeliyim diye yanıma gelmedi hatta ben yanlarına gittiğimde beni dövdüler. Onlar beni döverken herkes de onlara alkış tuttu." (Semih, 15 Yaşında)

Eğitim sürecinde deneyimlenen ayrımcılığın bir kısmı doğrudan akranlar tarafından gerçekleşirken eğitimcilerin de zaman zaman bu olumsuz durumu körükleyebildikleri bilgisi edinilmiştir.

"Hocalar her derste bana Arap muamelesi yapıyorlar, 'Türk gibi değilsin' diyorlar. Arkadaşlarım ayrımcılık yapmıyordu, öğretmen yaptıktan sonra onlar da yaptı." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kanıyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta

da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü. Bir tane öğretmen ırkçılık yaptı sadece, 'bunun da bütün dersleri kötü' dedi, gülmeye başladı işte öyle. Şu an Türklerle aram çok iyi. Bence kendimi çok iyi ifade ettiğim için hiç ırkçılığa uğramıyorum. Türklerin bana yaklaşımı, bazıları işte onlardan farklı olduğum için enteresan gibi gözüküyor seviyor bazıları da dalga geçiyor ama hiç umrumda değil şu an. Daha çok Suriye'yle dalga geçiyorlar mesela biri saçını kötü yapmış 'aa Suriyeliler gibi yapmışsın' falan diyorlar. Ben orada duyuyorum bunu, bana benzetiyorlar ve bu kötü bir şey ama bir şey diyemiyorum çünkü ben Suriyeliyim dersem daha çok gülerler." (Semih, 15 Yaşında)

Okul yönetiminin kendilerini istemediğini belirten Suriyeli gençler, okula kayıt sürecinde de zorluk yaşanabildiğini, okulların kendilerini istememesi nedeniyle başka okul arayışlarında olduğunu belirtmiştir.

"Hatay'da 5. Sınıfı okudum bir Suriye okulunda. İstanbul'a taşındık sonra, 6. Sınıfı okumam gerekiyordu ama girdiğim okulda Suriyeli olduğum için beni istemediler, başka okula gönderdiler." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Kaydolurken Türkiye'de eğitim sistemine ilk başlarda sorun yaşadım. O zamanlarda herkes sorun yaşıyordu, o konuda geciktiriyorlardı, sürekli fazla alım yapmayalım tarzında." (Vefa, 23 Yaşında)

"2015'de daha Suriyeliler Türk okullarına Geçici Eğitim Merkezleri vardı, girmiyorlardı, ben ilk girenlerdenim, istemiyorlardı." (Mamnun, 17 Yaşında)

Öte yandan sosyopolitik süreçlerin de gençlerin eğitim hayatında dışlanmalarına neden olabildiği, Suriyeli gençlerin bu nedenle de ayrımcılığa uğrayabildiği bulgusu elde edilmiştir.

"Ben kötü bir duruma ya da muameleye maruz kalmadım çünkü bulaşmıyorum ben hep uzak duruyorum. Okulda elbette oluyor hele ki yüksek yerlerden birileri bu gençlerin akıllarına bir şeyler sokmaya devam ettiği sürece daha çok olay olur." (Mamnun, 17 Yaşında)

Eğitim sürecinde maruz kalınan ayrımcılıkların öğrenciler, eğitimciler ve okul yönetimi gibi geniş bir yelpazede farklılık göstermesi, bilinç geliştirmeye yönelik çalışmaları gerekli kılarken ayrımcılığın normal kabul edilmesine yol açabilecek bir tehdit unsuruna da dönüşme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla eğitim sürecindeki ayrımcılıkların

giderilebilmesi, Suriyeli gençlerin Türkiye'deki yaşama uyumları için en önemli alanlardan birini oluşturmaktadır.

4.2.9.1.1.2. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Sürecine Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Eğitim hizmetlerine erişimin yanı sıra sağlık hizmetlerine erişimde de çeşitli engellerle karşılaştığını söyleyen Suriyeli gençler, dışlanma deneyiminden çokça söz etmiştir.

"Buradaki toplumun yakındığı durumlara bakılacak olursa hastaneye gidildiği zaman 'niye Suriyeliler para ödemiyor?', misal buradan sorun çıkıyor. Eğitim anlamında ilk zamanlar buradaki okulların, işte Suriyeli öğrencilerin gidip eğitim alması buradaki toplumun onu kabul etmemesi, onun dışında Suriyelilerin kendi işlerini ellerinden aldığı düşüncesi, işte biz işsiz kaldık gibi... 'Bizim topluma uymazlar', işte 'onlar bir şey bilmezler' gibi ifadeler kullananlar bu konuda toplumun birbirine kaynaşması meselesi, dediğimiz hususa dikkat edilmesi lazım. (Muhammed, 23 Yaşında)

"En çok ayrımcılığı biz hastanelerde yaşıyoruz. Hastanelere gidiyorum, devlet hastaneleri, bir kere gittik, 'siz beleş alıyorsunuz' bilmem ne! Yani ben duymazdan geldim sanki hiçbir şey söylemedi gibi. Öyle ondan devlet hastanelerine pek gitmiyoruz." (Nour, 18 Yaşında)

"Başka ayrımcılığa... Son zamanlarda hastanelerde de olmaya başladı. Bir de davranış şeklinden belli olur zaten, biliyorsunuz, ben şimdi sert konuşsam fark edeceksiniz değil mi? Öyle oluyor genelde. Garip garip bakıyorlar, benim kimliği, vatanımı görünce hep rahatsız oluyorum hastanelerde. Diğer hastalar da hep 'bunlar öncelikli' diyorlar." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Hastanede bir defa uğradım ben, hamileydim, gidiyordum çocuk hastanesine mesela. Ben onu yapmadım, süt dökmüşler sandalyeye, oturmuştum ben, temizlikçi de zannetti ki onu ben döktüm. 1000 defa söyle, inanmazlar artık. Suriyeli olduğunu da gördü ya, bitti. Kötü davranırlar, kötü konuşurlar." (Kevser, 25 Yaşında)

Katılımcılar hastanelerde diğer hastalar ve hasta yakınları tarafından dışlanmaya maruz kaldığını, doktorlar tarafından herhangi bir kötü muamele deneyimlemediklerini ifade etmiş, hizmet alımında sorun olmadığını söylemiştir.

"Türkiye'deki hastanelerde çalışanlar tarafından değil de hastalar tarafından ırkçılığa maruz kalıyoruz. Garip garip bakıyorlar, Suriyeli falan diyorlar." (Hüda, 21 Yaşında)

Katılımcıların bu ifadeleri, hastanelerde sunulan hizmetlere ilişkin olumsuz bir durumun olmadığını ancak hastaların dışlayıcı tavırlarının kendilerini kötü hissettirdiğini ortaya koymaktadır. Yeşilyurt ve Savaşçı (2022)'nin çalışması da Suriyelilerin genel olarak sağlık hizmetlerinden memnun olduğunu ve diğer alanlara oranla çok daha az sayıda dışlanmayla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu çerçevede araştırmada elde edilen bulgular, literatürdeki diğer bulgularla da örtüşmektedir.

4.2.9.1.1.3. Barınma Olanaklarına Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Suriyeli gençlerin ev tutma sürecinde uğradıkları ayrımcılıkların, diğer tüm hizmetlere erişimde uğradığı ayrımcılıklardan daha kritik olduğu bulgulanmıştır. Buna göre; Suriyeli gençler ev tutma sürecinde Suriyeli olmaları nedeniyle zorluklar yaşamış, pek çok kişi uzun süre ev tutamamış veya sık sık ev değiştirmek zorunda kalmıştır.

"Evleri sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları için, bir evden bir eve taşınmak zorunda kaldıkları için pek fazla eşya alamıyoruz. Mesela yatak odası yok bizim. Ev sahibi sürekli evini istiyor birkaç ay oturduktan sonra 'ben oğlumu evlendirmek istiyorum', 'evimi istiyorum' diyor, çıkmak zorunda kalıyoruz. Suriyeli olduğumuz için hep evde bir şey bozuk görseler 'çıkın' diyorlar ama bu herkesin başına gelebilir. 'Pissiniz, ev kokuyor' diyorlar hep." (Dua, 18 Yaşında)

"Öyle Suriyeli ev vermem olayları çok oluyor. Olmasın bunlar ama var." (Mehe, 22 Yaşında)

"İlk geldiğimizde kiraya çıktık. Gelip hemen ev tuttuk. İlk geldiğimizde fırsatçılar çoktu, hepsi diyor 'Suriye'den gelmişler, mecburen ev tutacaklar' diye. Biraz pahalıya tuttuk diğerlerine göre, kolay değildi ama tuttuk yine çok şükür." (Yaser, 23 Yaşında)

"Suriye'den savaştan önce sadece buraya turizm için geliyorduk ama yaşamak için savaştan sonra geldik. İlk geldiğimizde çok zordu, ilk 2 sene çok zordu çünkü biz evde oturmadık, ev bulamadık, kimse vermedi. 1+1 kira stüdyoda yaşadık, ondan sonra buradan çıktık, bir ev aldık, kiraydı. Sonra ev sahibi 'çıkın' deyince çıktık, başka eve geçtik. Taşınmak zor zaten, ev sahipleri çıkartıyor, son senelerde daha sık ev değiştirdik." (Youtuber, 17 Yaşında)

"Evleri sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları için, bir evden bir eve taşınmak zorunda kaldıkları için pek fazla eşya alamıyoruz. Mesela yatak odası yok bizim. Ev sahibi sürekli evini istiyor birkaç ay oturduktan sonra 'ben oğlumu evlendirmek istiyorum', 'evimi istiyorum' diyor, çıkmak zorunda kalıyoruz." (Youtuber, 17 Yaşında)

Suriyeli olduğumuz için hep evde bir şey bozuk görseler 'çıkın' diyorlar ama bu herkesin başına gelebilir. 'Pissiniz, ev kokuyor' diyorlar hep." (Dua, 18 Yaşında)

Ev tutma sürecinde Suriyeli gençlerin deneyimlediği ayrımcı tutumlar nedeniyle Suriyeli ailelerin daha eski binalarda, görece daha fazla kira tutarlarıyla oturabildikleri öğrenilmiştir. Dolayısıyla Suriyeli olmanın barınma sürecinde de olumsuz etkileri olduğu, bu sürecin uyum olgusunu baltaladığı gözlemlenmiştir.

4.2.9.1.1.4. İstihdam Olanaklarına Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Bazı katılımcılar Suriyeli olduğu için iş olanaklarına erişemediğini, bu nedenle işsizlikle mücadele ettiğini belirtmiştir.

"İş görüşmesine gittiğim zaman benimle başvuran bir Türk varsa Türk olduğu için benden daha başarısız olsa da o işe alınıyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Katılımcıların Suriyeli olmasına paralel olarak geçici koruma statüsünde olması ve çalışma izninin olmaması, iş hayatındaki ayrımcı uygulamaları pekiştirmekte, Suriyelilerin kayıt dışı alanda çalışmasına neden olmaktadır. Güvendi ve Alpaydın (2022), çalışmasında işletmelerin Suriyeli çalışan tercih etmemesi, Suriyeli çalışana Türk çalışanlardan daha fazla iş yükü verme ve ücrette adaletsizlik ücretin zamanında ödenmemesi gibi yollarla istihdam ayrımcı uygulamaların olduğuna dikkat çekmektedir. Tüm bu içeriklere ilişkin mevcut araştırmanın da benzer bulgulara işaret ettiği görülebilmektedir.

4.2.9.1.1.5. Diğer Hizmet ve Olanaklara Erişimde Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Katılımcıların zaman zaman Göç İdaresi Başkanlığı ve Nüfus Müdürlüğü'ne gitmesi gerektiği, ancak bu süreçlerde de dışlanmaya maruz kalabildiği öğrenilmiştir.

"Başka ayrımcılık olarak bizim kimliklerimiz var, özel kimlik biliyor musunuz? O kimlikleri düzeltmek için bir randevu alman gerekiyor, ben bir randevu aldım. O randevu gelene kadar ben önce başvuruyorum sonra saati belirliyorlar. Ben başvuru yapıp 3 ay bekledim 3 ay boyunca kimliğimde fotoğrafım gözükmüyordu eski olduğu için. Ben Antep dışına çıkamıyordum çünkü yol izni istiyorlar, yol iznini de çıkarmıyorlar. 3 ay bekledim

bekledikten sonra gittim gittiğimde de o kadar anlamıyorum neden böyle davranıyorlar? Çok sakın konuştum, sıramı bekledim yani bilmiyorum. Sert şekilde davrandılar." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Bir de ben bir E-Spor komitesine gidiyorum bilgisayar oynamak için. Bir oyun vardı, ben o oyuna giriyorum Türklerle oynuyorum ama oyun boyunca bir söz bile konuşmuyorum. Neden biliyor musunuz? Suriyeli olduğumu bir bilirlerse o kadar küfrediyorlar ki! Anlamıyorum ben, yanlış bir şey mi yaptım? Yani, Türkçem o kadar iyi değil de bunun için yani yanlış bir kelime söylesem hemen belli oluyor, 'nerelisin?' diye. Suriyeli olduğumuz belli olunca o kadar kötü davranıyorlar ki bilmiyorum, yani biz oyun oynuyoruz sonuçta. Yani, neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyorum.'" (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Zor alıştığımız resmi bir kuruma giderken o kadar zor olacak falan. Yani kolayca işimizi bitiremiyoruz. Hem ırkçılık oluyor hem de dil sorun oluyor." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Kamu kurumlarında da dışlanmaya maruz kalabilmeleri, Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını sınırlayan bir alana işaret etmektedir. Nitekim kamu kurumlarında dışlanma figürlerinin mevcut olması, Suriyeli gençlerin genel olarak hizmetlere erişiminde sorunlar oluşturmakta, iyi oluşlarına zarar vermektedir.

4.2.9.1.2. Gündelik Yaşamda Deneyimlenen Ayrımcılıklar

Hizmetlere ve fırsatlara erişimin yanı sıra katılımcıların gündelik hayatta da dışlanmaya maruz kaldığı görülmüştür. Bu durum, Türk toplumu ile Suriyeli gençlerin kaynaşmasını ve birbirlerini kabul etmelerini güçleştirerek psikososyal pek çok sorunun güç kazanmasına yol açmaktadır.

"(Türklerin) Olumlu yanları, ne biliyim çok misafirperverler. Olumsuz tarafları da çok fazla ırkçılığa maruz kalıyorum." (Hüda, 21 Yaşında)

"Türkiye'de son zamanlarda çok fazla ırkçılık yapılıyor. Kişiden kişiye değişiyor. Anlayan, kavrayanlar yapmıyor. Araştırmayan insanlar direkt önyargılı oluyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Kendi yaşadığım bölgeden yola çıkacak olursam Halep iyi bir bölgeydi, insanları da... Tüm ırklar vardı, Kürt, Türkmen, diğer ırklardan falan. Onlar içerisinde bir uyum vardı. Şu anda olduğu gibi değil, şu anda ırkçılık dediğimiz bir tabir var maalesef." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Türkiye'de güven ortamı vardı ama şu an çok güvenli hissetmiyoruz. Yani, biz oradan savaştan dolayı çıktık ya da çıkmazsan öleceksin, ölmezsen diğerini öldüreceksin, böyle bir durum vardı. Biz çıktık ilk geldiğimizde 7 yıl, 8 yıldır diyebilirim çok güvenli şekilde yaşıyorduk hiçbir sıkıntı yoktu. Bazı hata yapanlar var ama bu hatayı yapanlar o güveni aldılar. Şimdi gönderme ihtimalleri var Türkiye'den Suriye'ye. En ufak bir yanlış yapan kişi Suriye'ye gönderiliyor. En ufak bir şey yapsanız, trafikte bile bir kaza çıkarsa, hatalı olursan herhangi bir ceza yazdırılmıyor, Suriye'ye gönderilebilirsin, öyle yaşıyoruz şu an. Güven ortamı olmadığına inanıyorum ben, bir de ırkçılık çok fazla oldu. Tramvaya biniyorum, Antep'te bir Arapça konuşsam öyle bir bakışları oluyor ki ben bilmiyorum bende bir hata mı var? Yanlış bir şey mi yaptım? Sadece Arapça konuşuyorum, hem de yüksek sesli değil, kimseyi rahatsız etmiyorum ben." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Benim yaşadığım yerde öyle bir şey yok, bir ayrımcılık yok. Onlar bizi kabul ettiler, biz onları kabul ettik, hiçbir sıkıntı yok. Kilis'te 2016'dan beri yaşıyorum, hiçbir sıkıntı olmadı, ben Samsun'a gittiğim zaman çok ayrımcılık var. Bir kere gözlerimle gördüm bu olayı, Samsun'da bir Çiftlik Sokağı var, ben oraya gittiğim zaman Arapça konuşmam çünkü korkuyorum, Arapça konuşsam sebepsizce biri bana vurabilir. Çok gördüm ben, bir adam Arapça konuşuyordu telefonla, bir genç onu görmüş, sonra gelip onu dövmüş. İnsanlar geldi, kavgayı dağıttı, diyor 'gitsin ülkesine'. Döven gittiği zaman, herkes yanına gitti: 'bir şeyin var mı?' dedi, ambulansı çağırdılar, dedim 'sen nerelisin?', 'Kuveytliyim' dedi, 'ben anlamadım ki sokakta yürüyordum ben' dedi. Bir kere iki arkadaşım KFC'ye yemek almak için gittiler, içeri girip sipariş vermişler, beklerken Arapça konuşuyorlardı, normal bir şey. Orada birisi tepsiyi suratlarına attı 'Türkçe konuş, Arapça konuşma' diye." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Birinci şey ırkçılık kalmaması lazım, çünkü Suriyeliler bu ırkçılıktan dolayı boğulmaya başladılar. Suçsuz, günahsız, yani hakarete uğruyorlar." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Buradakilerde anlaşıyorum çoğu zaman, sadece bazen istenmeyen durumlar olabiliyor, o da olabilir Suriye'den geldiğim için. Bazı insanlar tanımadan sadece Suriyeli olduğum için dışlıyorlardı ama onlar da olabilir." (Muhammed, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler, doğrudan ırkçılığa maruz kaldığını belirtirken bu tür durumlar sonrasında Türklerle daha az etkileşim kurmaya ve toplum içerisinde daha tepkisiz bir yaşam sürmeye başladıklarını söylemiştir.

"Türklerle az görüşüyorum. Neden Türklerle az görüşüyorum? Hiçbiri benle gezmiyor ki! Gençlerin orada hiçbir sorunu yoktu zaten kendi toprağında ne gibi sorunun olur ki dışlanmazsın, aşağılanmazsın." (Semih, 15 Yaşında)

"Şöyle bir problem var: bir Suriyeli olarak bir probleme karşı çıktığın zaman haklı da olsan haksız da olsan haksızsın. Özellikle şu zamanlarda bir olay çıksa herhangi bir yerde karşı çıksan ya da mani olsan bir bakmışsın sen Türkiye dışı edilmişsin. Haklı olsan bile bu detay dinlenmiyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Yani alttan alta ayrımcılığa uğradım hep çünkü kendimi o konumlara koymuyorum mesela diyelim ki ben arabadayken yüksek sesle Arapça müzik dinlemem çünkü çevremi rahatsız etmek istemem. Mesela lisedeyken sınıf arkadaşlarım bile Suriyelilerden nefret ederler benim yüzüme söyleyemezlerdi çünkü benden kötü bir şey görmezlerdi ama yine de alttan alta bazı davranışları belli ederdi haricinde dediğim gibi hep ben kaçınırdım maruz kalmamak için." (Hasan, 21 Yaşında)

Araştırmaya katılan gençler, Türklerin kendilerine yönelik oldukça agresif tavırlar sergileyebildiğini, ancak genel olarak da agresif olmanın buna neden olabileceğini belirtmiştir.

"Bence stresli ve agresif bir toplum diyebilirim. Nasıl stresli ve agresif? Yani, sadece bana karşı değil toplum olarak genellikle böyle çok sakin olmayan ve agresif olmak isteyen sadece kötü yönünden alan olayları zaten hep savaşı bir toplum deriz ya Türkler için gerçekten savaşı bir toplum." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türkler çok öfkeli insanlar. Öfkeli Türkler, Suriyelilerden daha öfkeli. Öyle görüyorum ben yani. Hemen kızıyorlar" (Mustafa, 23 Yaşında)

"Türkler çok sinirliler bence sadece bu olumsuz." (Yaser, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler, sosyal medya ve gazete gibi medya araçlarında da kendilerine yönelik dışlayıcı ifadelere rastlamakta, bu nedenle kendilerini kötü hissettiklerini beyan etmektedir.

"Mültecilere karşı bakış açısı değiştirilmeli artık bir şekilde yani artık medyaya mı yatırım yapılmalı çünkü yani son zamanlardaki ırkçılık vs. gerçekten boğuyor insanı. Ben mesela son zamanlarda akşam 10-11 den sonra evden çıkmamayı tercih ediyorum mesela. Çok uyumlu olduğum halde saçım da, uzun Türkçem de yetiyor, bana yine de son zamanlarda artık o kadar haber duyuyoruz ki o kadar halka böyle nefret yediriliyor ki artık yani yeter sonuçta ne biliyim yani her yerde zor bir yaşam şartı olabilir ama her şeyin böyle mültecilerin üzerine herhangi bir şeyi mültecilerin üzerine kalması bence insafsızca." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türkiye'yi çok seviyorum iyiliğini de isterim ama biz 4 milyon dışarı atılsa gerçekten her şey yoluna mı dönecek bence dönmeyecek yani dönmez dönemez. O ırkçılık nefret söylemlerini söyleyenler gerçekten bir problemleri

olsaydı dinlenebilirdi bence ama problem olmayınca sadece nefret nefret."
(Hasan, 21 Yaşında)

"Çok üzülererek söylüyorum çünkü benim psikolojimi de etkileyen bir durum oldu, bu sürekli böyle her konuda ayrımcılık görmek, açıkçası insanı mahvediyor, diyebilirim. Sağlıklı düşünemiyorsunuz, hatta bir süre dünya benim etrafımda dönüyormuş, herkes de benden nefret ediyormuş gibi ne bileyim, istenmeyen kişiymiş gibi dolaşıyordum etrafta. O gerçekten psikolojimi çok fazla zorladı, zorlandığım günlerdi. Türklerle ilişkiyi kestim, insanlarla konuşmamaya çalışıyorum, biri bir şey demesin diye. Olur da Suriyeli olduğumu anlarsa söyleyebilir çünkü, kalabalıkta yapabilir, beni rezil edebilir yani." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriyeli gençlerin değindiği hususlardan biri de kendilerine adıyla hitap edilmemesidir. Temelde bu önemli bir dışlayıcı tutum olarak bireyin kendini değersiz hissetmesine neden olmaktadır.

"Ben genelde Suriyeli olduğumu söylemiyorum. Çünkü hep Suriyeli diyorlar sonra. Adımı söylemiyorlar." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Bir de artık 'bu Suriyeliye benziyor' demeyi kötü anlamda bırakmalı herkes. Bizi alay konusu yapıyorlar, çirkin buluyorlar, sanki bizden kimse hiç yakışıklı olamazmış gibi. Biz hem pis hem de çirkin oluyoruz yani sürekli Türklere göre. (Semih, 15 Yaşında)

Öte yandan Türkçeleri yeterince iyi olmadığından Suriyeli olduklarının anlaşılmasında için çabalayan gençler de mevcuttur. Söz konusu gençler, ayrımcı söylemlerden kaçınmak amacıyla konuşmamakta veya istedikleri gibi hareket edememektedir.

"Aslında bir örnek askerde. Şimdi burada Türk vatandaşı olduğum için askerde bir tane Suriyeli arkadaşımız vardı, onların Türkçesi fazla iyi değildi o yüzden çok şeye uğruyorlardı, ırkçılık yapıyorlardı mesela. Bir ortamda konuştukları yerde onlarla alay geçercesine, yani Türkçelerine alay geçercesine kötü yorumlar yapıyorlardı mesela." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

"Yani sosyal açıdan baktığım zaman toplumda güvensizlik olduğundan dolayı elimden geldiğince kendimi ifade edebildiğim, kendimi, işte insanların beni anladığı, anlayanlarla muhabbet etmeye çalışıyorum. Onlara uyum sağlamaya çalışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bir de ben bir E-Spor komitesine gidiyorum bilgisayar oynamak için. Bir oyun vardı, ben o oyuna giriyorum Türklerle oynuyorum ama oyun boyunca

bir söz bile konuşmuyorum. Neden biliyor musunuz? Suriyeli olduğumu bir bilirlerse o kadar küfrediyorlar ki! Anlamıyorum ben, yanlış bir şey mi yaptım? Yani, Türkçem o kadar iyi değil de bunun için yani yanlış bir kelime söylesem hemen belli oluyor, 'nerelisin?' diye. Suriyeli olduğumuz belli olunca o kadar kötü davranıyorlar ki bilmiyorum, yani biz oyun oynuyoruz sonuçta. Yani, neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyorum.' (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Giyimimiz farklıydı mesela şimdi uzun, siyah kıyafet giyersen seni Suriyeli bilirler. Oturduğumuz yer böyle ama şimdi ben giyimimi değiştirdim, yazmamı değiştirdim. Artık anlayamıyorlar, bilmiyorlar benim Suriyeli olduğumu. Suriyeli olduğumu bilmesinler diye değiştirdim." (Kevser, 25 Yaşında)

Suriyeli gençlerin günün pek çok bölümünde ve pek çok alanda ayrımcılığa maruz kalmasının, temelde olumlu olarak başlayan eğitim sürecine katılma ve topluma katılma gibi olguların tersyüz olmasına yol açtığı, böylece Suriyeli gençlerin daha içe kapanık ve daha çok kendi aralarında bir etkileşim ağı kurmasına neden olduğu görülmektedir. Bu durum, ayrımcılığa maruz kalmanın, Türkiye’de Suriyelileri kendi içlerinde sosyal ağlar oluşturarak dışa kapalı sistemler oluşturması potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla ayrımcılığın, beklenenin aksine çok dramatik sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir.

Öte yandan literatürdeki çalışmalar Suriyelilerin giderek yükselen bir oranda ayrımcılığa maruz kaldığını da ortaya koymaktadır. Nitekim 2014 yılında yapılmış olan bir çalışmada Suriyeliler, gündelik yaşamlarında ayrımcılığa neredeyse hiç maruz kalmadıklarını belirtirken mevcut araştırmada ayrımcı uygulamalardan pek çok Suriyeli gencin bahsettiği görülmektedir (Apak, 2015). Dolayısıyla özellikle son dönemde ayrımcı tutum ve davranışlar nedeniyle Suriyeli gençlerin gündelik yaşama katılmada daha çok zorlandığı da söylenebilmektedir.

4.2.9.1.3. Suriyelilere Yönelik Dezenformasyon

Suriyeli gençler, kendilerine yönelik dışlayıcı tutum ve davranışların sebeplerinin büyük oranda dezenformasyon olduğunu söylemiştir. Katılımcılar, toplumdaki yanlış inançların kendilerine yönelik olumsuz davranışları pekiştirdiği üzerinde durmuştur.

"Mesela ben daha önce hastaydım, hastaneye gittim, kimliğimi verdim, sen bilirsin kimlik nasıl olur? Şöyle geçici kimlik olur, sarı olur ya, o kimliği görür görmez biraz bana ters ters bakıyor, 'devlet sizi besliyor', 'devlet size beleş ilaç, beleş hastane'... Şimdi mesela biz buraya geldik ben senin ekmeğinden mi yiyorum? Ben senden ev kirası için para toparlıyor muyum? 'Türkiye size maaş bağlıyor' diyorlar. Billahi yanlış! Mesela şimdi ben maaş almıyorum Kızılay'dan, ihtiyacım var, ama öyle bir şey yok." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Suriyeliler devletten yardım alıyor gibi gösterildiği için biz ırkçılığa maruz kalıyoruz." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Türkiye'de 4 milyon Suriyeli yaşıyor, o 4'ün 1,5 milyonu yardım alıyor, o yardım Türkiye devletinden değil, Avrupa'dan geliyor, söylemiyorlar. Hastaneye ücretsiz gidiyor Suriyeli ama hastaneye gidince her kişi başına para ödüyorlar. Suriyeli burada mülteci olarak yaşıyor ama devletten bir şey almıyor, çalışıyor, kendi kirasını, faturasını ödüyor. Devletten bir şey almıyor." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Suriyeliler şunu yaptı', 'şu kişiyi darp etti', 'şunu öldürdü'... Çoğu zaman birçoğu asılsız çıktı. Gaziantep'te suya zehir kattılar. Kötü yönünü söylüyorum, böyle algıları vardı. İyi insanları da gördüm kendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriyeliler ilk geldiğimizde çok dışlandık. Kendi bulunmuş olduğumuz sokağa saldırdılar, 'çıkın, gidin' diye. Bazı insanların dükkanlarını yağmaladılar, bazı insanları bıçakladılar, onun dışında geçim noktasında 'işimizi niye aldınız?', 'devlet size bakıyor', 'eğitim alanında size her şeyi veriyor', 'siz sınavsız giriyorsunuz', 'sağlık alanında size öncelik tanıyor'... Ben sınavla girdim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bakın, bizim ekonomiyle alakamız yok, yani açıkçası çıkıyoruz, zaten görüyorsunuz, 'ekonomi' deyip duruyorlar. 'Suriyeliler işimizi almış' falan, böyle bir şeyler diyorlar, öyle söyleyeyim. Çok şeyler söyleyeceğim de..." (Yaser, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında kendilerine yönelik oluşan dezenformasyonların kendilerinin hizmet ve fırsatlara erişimini daha ciddi bir biçimde azalttığını belirtmektedir.

Bunlara paralel olarak Suriyeli gençlerin uğradığı ayrımcılıkların kaynaklarının en önemli kısmını da bu dezenformasyonların oluşturduğu düşünülmektedir. Suriyelilere yönelik olumsuz sosyoekonomik algı, onların Türkiye'nin ekonomisini olumsuz etkilediği, iş olanaklarını sınırladığı, hizmetlere ücretsiz eriştiği ve sosyal yardım aldıklarına ilişkin bir tepkinin gelişmesine sebep olmaktadır. Böylece Suriyeli gençler de

bu tepkiden olumsuz etkilenmekte ve araştırmanın konusu olan yaşam kalitesi, özyeterlik, sosyal işlevsellik ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinden her birinin negatif seyretmesine yol açtığı düşünülmektedir.

4.2.9.1.4 Dışlanmayı Engelleyen Faktörler

Suriyeli gençler her ne kadar çeşitli alanlarda dışlayıcı tutum ve davranışlara maruz kaldığını belirtse de bu tutum ve davranışların yoğunluğunu azaltan bazı faktörlerin de varlığından söz edilebilmektedir. Bu faktörler, Suriyeli gençlerin daha az ayrımcılık deneyimlemesine, daha güçlü hissetmelerine ve topluma katılımlarının olumlu etkilenmesine fırsat vermektedir.

4.2.9.1.4.1. Eğitimcilerin Farkındalığı

Suriyeli gençlerin pek çoğu Türkiye'ye geldiklerinde Türkçeyi iyi bilmediklerini söylemiş, bu süreçte öğretmenlerinin kendilerine olan desteğiyle eğitim sürecinde ayrımcılığa daha az maruz kaldıklarını belirtmiştir.

"Ben zorunlu bir şekilde Türk okuluna geçmedim 7. Sınıfa geçtiğimde Arap okulları hala vardı devam edebildim hatta 12. Sınıfa kadar Arap okulları var. Ben tercih ettim dile yatkınlığım var çünkü severdim küçüklükten beri. Okulda ilk başlarda çocuktuk yani ırkçı bazı söylemlere maruz kaldım ama etkilenmemeye çalıştım çünkü sonuçta çalışkan bir öğrenciydim hocalar beni severdi o da çok fazla o tip şeylere maruz kalmamı engellemişti." (Hasan, 21 Yaşında)

"Böyle ırkçılık olmasa, hocalar bizi kaynaştırırsa daha iyi olur, hemen alışırsız buraya biz." (Semih, 15 Yaşında)

"Hocalar sayesinde güçlük yaşamadım eğitim alırken. Bizimle ilgilendiler." (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

Öğretmenlerin gençlere olan desteğinin, dışlanmanın önüne geçmesiyle gençler, eğitim sürecinde daha verimli sonuçlar alabilmiştir. Yukarıda da örneği gösterilen bu ifadenin eğitimcilerin doğrudan desteğiyle gerçekleşmesi, akran ilişkilerinde öğretmenlerin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda rehber öğretmenler ve okul sosyal hizmeti

uygulamasının gündeme getirilmesi, böylece okulda eğitimcilerin farkındalığının sağlanması gündeme getirilebilir.

4.2.9.1.4.2. Türkçe Konuşma

Katılımcılardan bazıları Türkçe bildiği için dışlanmaya maruz kalmadığını veya daha az maruz kaldığını ifade etmiştir.

"Kendim çok fazla arkadaş edinemiyordum dışarıda, herkesi arkadaş edinemiyordum ama zamanla çözüldü bu. Türkçeyle de alakalı bir şey." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. Türkiye'deyken 'Türkçe bil, konuş!' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kaniyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü. Bir tane öğretmen ırkçılık yaptı sadece, 'bunun da bütün dersleri kötü' dedi, gülmeye başladı işte öyle. Şu an Türklerle aram çok iyi. Bence kendimi çok iyi ifade ettiğim için hiç ırkçılığa uğramıyorum. Türklerin bana yaklaşımı, bazıları işte onlardan farklı olduğum için enteresan gibi gözüküyor seviyor bazıları da dalga geçiyor ama hiç umurumda değil şu an. Daha çok Suriye'yle dalga geçiyorlar mesela biri saçını kötü yapmış 'aa Suriyeliler gibi yapmışsın' falan diyorlar. Ben orada duyuyorum bunu, bana benzetiyorlar ve bu kötü bir şey ama bir şey diyemiyorum çünkü ben Suriyeliyim dersem daha çok gülerler." (Semih, 15 Yaşında)

Türkçe, dışlanma ve uyum süreciyle doğrudan ilişkili bir bağlamı teşkil etmektedir. Buna göre; Türkçe bilen Suriyeli gençler, Türklerle daha fazla etkileşim kurarak dışlanma olasılığını azaltabilirken Türkçe bilmeyen gençler, aksanları veya Arapça konuşmalarından dolayı eğitim sürecinde akranları tarafından sık sık ayrımcılığa maruz

kalabilmektedir. Yiğit, Şanlı ve Gökalp (2021)'in Suriyeli çocuk ve gençlerin bulunduğu okullarda Türk öğrencilerle yaptığı görüşmelerde de Türkçe bilen Suriyeli çocuk ve gençlerin Türklerle oynayabildiğini, ancak Türkçe bilmeyen Suriyelilerin Türklerle arkadaşlık kuramadığını ve oyun oynayamadığını belirtmesi, Türkçenin dışlanmayı engelleyici bir faktör olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Ayrıca ilgili bulgu, **Tablo 52** ve **Tablo 53**'teki sonuçların da bir açıklayıcısı niteliğindedir. Nitekim Türklerle arkadaşlık yapan Suriyeli gençlerin eğitim fırsatlarından yararlanma ve Türkçe konuşabilme puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu gösteren veriler, katılımcıların yukarıdaki ifadeleriyle örtüşmektedir.

4.2.9.1.4.3. Sınır Bölgesinde Yaşama

Türkiye-Suriye sınırında yaşamının kültürel benzerlik algısının yüksek olmasıyla ilişkisine daha önce değinilmiş, bu bölgelerde yaşayan Suriyeli gençlerin topluma katılımları, işlevsellikleri ve yaşam kalitelerinin diğer bölgelerde yaşayanlara göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Bu bulguyla benzer bir diğer bulgu olarak sınır bölgelerinde yaşamının daha az dışlanma algısıyla ilişkili olduğu da edinilen veriler arasında yer almaktadır.

“Gaziantep’te öyle çok ırkçılık yaşamadım da İstanbul’da var mesela. Hastanelerde, otobüslerde, marketlerde hep duyuyoruz.” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

“Ama Antep’teki Türk komşularıyla çok görüşürdüm bana çok yardımcı oldular. Ama genelde hep Araplarla arkadaşlık yapıyorum ben.” (Hasan, 21 Yaşında)

“Cana yakın insanlar, seviyorum Türk toplumunu. Türk komşularımız var çok memnunuz çok iyi insanlar, hiç ırkçılık yaşamıyoruz komşular açısından.” (Hüda, 21 Yaşında)

Türkiye'nin Suriye sınır bölgesindeki şehirlerinin kültürel olarak Suriye'nin Türkiye sınır bölgesindeki şehirlerine yakınlığı, bölgedeki insanların birbirini dışlamamasını sağlamaktadır. Nitekim Türkiye'nin Suriye sınırında bazı bölgelerde Arapçanın da yaygın olarak kullanılıyor olması, bölgedeki dışlanma unsurlarının etkisini zayıflatmaktadır.

4.2.9.1.4.4. Türklerle Geliştirilen Arkadaşlık ve Komşuluk İlişkileri

Suriyeli gençlerin Türkçeye hâkim olmaları ve Türklerle yakın ilişkiler geliştirmeleri, Türklerle aralarında oluşabilecek olumsuz deneyimlerin yaşanma ihtimalini düşürmektedir. Buna benzer ifadelerde bulunan Suriyeli gençler arasında Türklerle yakın ilişkiler geliştirdiğini ve komşuluk yaptığını söyleyenlerin diğer gençlere göre daha az ayrımcılığa uğradığı keşfedilmiştir.

"Bazı ırkçı tutumlar biraz zorladı. İlk yıl için dil öğrenciyken mesela 7. Sınıfta dile alışana iyice öğrenene kadar biraz zordu ama 8 sınıftan itibaren dil sorun teşkil etmemeye başladı ama diğer yanlardan aslında uyum için yardımcı bir ortamdı bizim mahallemiz benim okulum vs. öyle söyleyebilirim." (Hasan, 21 Yaşında)

"Cana yakın insanlar, seviyorum Türk toplumunu. Türk komşularımız var çok memnunuz çok iyi insanlar, hiç ırkçılık yaşamıyoruz komşular açısından." (Hüda, 21 Yaşında)

"Benim okul arkadaşlarım bana hiç Suriyeli gibi bakmıyorlar, yani bir tane arkadaşım oldu. O, şey... Beni 'Suriyeli' diye çağırıyor ama bazıları bizden nefret ediyorlar, neden bilmiyorum ama konuşmayı çok istemiyorum." (Nour, 18 Yaşında)

Katılımcılar, ayrımcılık deneyiminde etkileşimin rolüne doğrudan değinmiştir. Dolayısıyla mevcut bulgunun pekiştiği ve Türklerle etkileşimin dışlanmayı azalttığı söylenebilmektedir.

"Çoğunlukla dışlanıyoruz ama bir yerden sonra nasıl birisi olduğumuzu anladıktan sonra yaklaşıyorlar. Anlaşabiliyorsun, arkadaş olabiliyorsun. Ama başlarda ırkçılığa maruz kalıyoruz. Suriyeli işte sen göçmensin buralı asla olamazsın ne biliyim çok fazla şeyler. 10 yıldır falan beraber yaşıyoruz hala ırkçılık bitmedi, Türk toplumundan biraz daha nazik olmalarını isterim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz, kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çokta fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye'den gelince ev tutma sürecimiz şöyle: ilk geldiğimizde Türkiye'de hiçbir yeri bilmediğimiz için biz çadır kentte yaşadık. 4 yıl biz çadırda kalmıştık. Çadır kentler işte biliyorsunuz herhalde. Sonra çıkmak zorunda kaldık. Çıktık ev bulma süreci çok zor bir işti çünkü burada çoğu kişi 'Suriyelilere ev vermiyoruz' diyor. Biraz zor ev bulduk biz. Babamın çalıştığı

patronunun bir tanıdığı olarak yani biz yine kendi çabamızla bulmadık. O söylemiş işte 'iyi insanlar' tarzında. Onlar da ona güvenerek evi bize kiraladılar. Açıkçası biraz zordu." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Türklerle ilişkim iyi, birçok Türk arkadaşım var iyi anlaştığım insanlar. Başta ırkçılığa maruz kalıyoruz ama tanıştıktan sonra nasıl biri olduğumu gördüklerinde seviyorlar seni, iyi anlaşıyorsun. Sonra zaten birlikte bir şeyler yapabiliyorsun." (Hüda, 21 Yaşında)

Komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri Suriyeli gençlere önemli avantajlar sağlamaktadır. İlgili etkileşim ağları, Türklerle Suriyeliler arasındaki olumsuz etkileşimlerin önünü kesmekte ve Suriyeli gençlerin kendilerini daha iyi hissetmesine ve hizmetlere erişimde kolaylık sağlamalarına fırsat vermektedir.

4.2.9.2. Gündelik Yaşama Alışma

Suriyeli gençler, Türkiye'ye göç etmelerinin akabinde gündelik yaşamda pek çok farklılığa değinmiş, bu farklılıkların bir kısmına ayak uydurabildiklerini, ancak bir kısmına uyum sağlayamadıklarını beyan etmiştir. Buna göre; özellikle sınır bölgesine yakın yerlerde yaşayan Suriyeli gençlerin gündelik yaşama daha iyi uyum sağladığı ve topluma katılım süreçlerinin daha başarılı bir şekilde gerçekleşmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

"Kültürel olarak biz, ne bileyim, biraz sanırım toplumun bir kısmı entegre oldu, ne bileyim, artık aynı yemekler, aynı giyim tarzı, aynı muhabbetler dönmeye (konuşulmaya) başladı. Bir Türk aile, başka bir Türk aileyle oturduğunda ne muhabbet dönüyorsa Suriyeliler arasında da aynı şekilde devam etmeye başladı." (Ceylan, Kadın, 25 Yaşında)

"Yemek kültürümüz benzer mesela ben Halep'ten Gaziantep'e çıktığımda Halep ile Gaziantep hemen hemen aynı sayılır." (Hasan, 21 Yaşında)

"Cana yakın insanlar, seviyorum Türk toplumunu. Türk komşularımız var çok memnunuz çok iyi insanlar, hiç ırkçılık yaşamıyoruz komşular açısından." (Hüda, 21 Yaşında)

"Burada da komşularımızın hepsi Arap, gene Suriye'deki gibi haftada bayağı görüşüyoruz. Komşu açısından şanslıyız, bir şey değişmedi." (Semih, 15 Yaşında)

Ancak sınır bölgeleri haricinde genellikle dışlandıklarını söyleyen gençlerin uyum sağlamakta daha çok zorluk yaşadığı ve fark ettikleri değişikliklere ayak uydurmakta sorunlar deneyimledikleri görülmektedir.

"Bir bakkala girdiğinde seni sevmiyor, mesela kütüphaneye gittiğinde seni istemeyen oluyor. En çok yayılan şey şu kimlik çıkartma yerlerinde (Nüfus Müdürlüğü'nü kastediyor), yardım yerlerinde genellikle seilmeyiz. O yüzden çok kötü davranılır, ben karşılaşmadım o kadar çünkü çok çıkmıyorum ama burada az çok var. Mesela servis şoförü sevmezdi bizi çok." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Her gün ırkçılığa uğruyoruz. Mesela otobüse bindiğimde, ben 10 yıldan beri buradayım, Türkçe biliyorum, Türkmeniz yani, bir de biz şimdi buralıyız, Urfa'dan gelme kökenimiz. Otobüse bindiğinde, 'aha Suriyeliler doldurmuşlar otobüsü', 'Suriyeliler yüzünden işe gidemiyoruz', 'Suriyeliler yüzünden ev bulamıyoruz', Suriyeliler, Suriyeliler başka bir şey yok dillerde. 'Suriyeliler yüzünden ekmek pahalı oldu', 'Suriyeliler yüzünden bilmem bir şey oldu'. Sürekli aşağılar gibi hoş değil. Tabi şimdi mesela ben bir esnaftan alışveriş yapacaksam, Arapça konuşsam direkt bana ters ters bakar, beğenmez, hoşuna gitmez, ben Suriyeli olduğum için. Bu da 3-4 yıldan itibaren böyle olmaya başladı." (Muhammed, 21 Yaşında)

Öte yandan çalışma izni ve seyahat izin belgesi faktörlerinin de gündelik yaşama uyum sağlamada önemli engeller olduğu söylenebilmektedir. Suriyeli gençlerin kayıt dışı istihdam edilmemeleri ve ihtiyaçları ekseninde özgürce seyahat edememeleri, gündelik yaşama uyum sağlamalarını olumsuz yönde etkilerden bu tür prosedürlerin sorun oluşturmadığı olgulara da rastlanabilmektedir. Buna göre; Türk vatandaşlığına geçen Suriyeli gençlerin, bu tür resmî prosedürlere takılmadıkları için gündelik yaşamda daha etkin rol alabildikleri görülmektedir.

"Çalışma izni ya da seyahat izni ya da ikamet belgesi almamız gerekmedi hiç. Türkmeniz biz, yüksek lisans yapıyordum, ben ve ailem başvurduk, vatandaşlık çıktı bize. Hiç sorun olmadı." (Vefa, 23 Yaşında)

"Kendim çok fazla arkadaş edinemiyordum dışarıda, herkesi arkadaş edinemiyordum ama zamanla çözüldü bu. Türkçeyle de alakalı bir şey." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türk vatandaşlığın varsa çalışabilirsin yoksa çalışamazsın ve iyi maaş da alamazsın. Ben çok gördüm, arkadaşlarımdan biliyorum. Türk vatandaşlığın olsa bile belki aynı maaşı vermeyebilirler sana. Ben vatandaşım, diğerlerine göre daha fazla para alabiliyorum yine de. Çok yoğunum ama. 8'den 5'e kadar çalışıyorum 5 gün boyunca. Hafta sonları da başka bir işte çalışıyorum, o da yine 8'den 5'e kadar çalışıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

Gündelik yaşamdaki değişikliklere uyum sağlamanın kritik bir önemi mevcuttur. Buna göre; yetişkinlerin uyumunun gençler ve çocukların uyumundan daha zor bir nitelik taşıması, gençlerin evlerindeki ve çevrelerindeki sosyokültürel dinamiklerin çatışmasını tetikleyebilir. Bu doğrultuda gençlerin gündelik yaşama alışmaları, bir yandan da kök aile çatışmasına yol açabilir. Nitekim bu önermeyi destekleyen ifadelere de rastlanmaktadır.

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye'ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Ben kapri aldım şimdi, İstanbul'da geziyorum. Babam beni görse 'sen Türk olmuşsun' der bana. Çünkü öyle bir kere sakal falan bıraktım, farklıydı biraz. 'Türk sakalı' dedi. Kapri için de 'Türk elbisesi' diyecek. Babamın yanında öyle giyinmiyorum." (Youtuber, Erkek, 17 Yaşında)

"Yani, şimdi burada, nasıl söyleyeyim? Suriyeliyiz, tamam. Ama Suriyeli gibi giyinmeyiz, Bizim orada elbiseler var, hala benim Türk gibi giyinmeme alışamadı mesela (gülüyor). Burada ben kendi elbiselerimizi giymeyi çok istemiyorum. Şey de söyleyebilirim: kadınlar da Suriye'deki gibi giyinmiyor hatta. Onlar da biraz değişti ama tabi onlar evin içinde. Komşulardan gördükleri kadar değişebildi, erkekler daha fazla değişti, diyebilirim." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Annemle ilişkim çok iyi, babamla biraz uzak gibiyiz, bilmiyorum çünkü babamla çok zaman geçiremedim, şu an zaman geçiriyorum ama sanki tahmin ettiği çocukla ben aynı değilim, Türkiye'de uzun süredir yaşıyorum ben, düşündüğü gibi biri olamam yani, o yüzden çok tartışırız." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Öncelikle Suriyelilerin kendilerinin şunu kabul etmeleri lazım. Eğer burada yaşamaya devam edeceklerse buraya uyum sağlamları gerekiyor, uyum sağlamak derken farklı bir ülkeye geldiklerini farklı bir toplumla karşılaştıklarını ve bu toplumla iyi bir şekilde iyi ilişkiler geliştirmesi... Onun dışında Türklerin fikirsel olabilir, ekonomik olabilir, eğitimsel olabilir bu yöndeki kültürüne de uyum sağlaması lazım." (Muhammed, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler, topluma uyum sağlama, katılım ve işlevsellik noktalarında ebeveynlerine nazaran genelde daha ılımlı bir konumdadır. Bu nokta, Türkiye'de Suriyeli gençlerin gelecekte daha uyumlu bir kitle olabileceğine ilişkin güçlü bir fikir sunmakla birlikte ebeveynlerle çocuklarının bu konuda çeşitli çatışmalar içerisinde olacağı, bu

nedenle her ne kadar uyum süreci olumlu ilerlese de Suriyeli gençlerin psikolojik iyi oluş hallerinin benzer ivmede olumlu bir nitelik taşıyamayabileceği düşünülmektedir.

4.2.9.3. Eğitim Sürecine Uyum

Suriyeli gençlerin Suriye'deki eğitimle Türkiye'de eğitim arasında algıladıkları farklara ve buradaki eğitim dinamiklerine ne denli uyum sağlayabildiği, topluma katılımlarını şekillendiren temel bağlamlardan birini oluşturmaktadır. Buna göre; Suriyeli gençlerin eğitim sürecine uyumlarını kolaylaştıran ve güçleştiren çeşitli faktörlerin varlığından söz etmek mümkündür.

4.2.9.3.1. Eğitim Sürecine Uyumu Kolaylaştıran Faktörler

Eğitim sürecine uyumu kolaylaştıran faktörlerin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Suriyeli gencin Türkiye'deki eğitim sisteminde istediği bölümü tercih edebiliyor olması, Suriyeli toplumunun değişmeye başlayan sosyokültürel yapısı ve erken yaşta eğitime başlamış olma gibi pek çok unsur, gençlerin eğitime uyumlarını kolaylaştırmakta, böylece eğitimdeki başarılarının artmasında bir öncül olabilmektedir.

4.2.9.3.1.1. İsteddiği Bölümü Tercih Edebilme

Suriyeli gençlerin Türkiye'deki üniversitelerin sayısına paralel olarak istedikleri bölümü tercih edebiliyor olması, eğitim sürecine uyumlarını kolaylaştıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

"Ben burada siyaset okuyorum orada okuyamayacaktım herhalde doktor ya da mühendis olacaktım mesela. Çünkü sadece bir tane siyaset bilimi bölümüne sahip üniversite vardı o da Şam'daydı ona da girmek için çok fazla yandaş olacaksın partiye vs. bildiğim kadarıyla ama şu son cümleyi dışarı atsak bile. Bir de ben Halep'ten Şam'a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı." (Hasan, 21 Yaşında)

"Bizim Suriye'de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direkt tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı"

oluşturmaya çalışıyorum toplumda öyle bir şekilde gitmeyebilirdi şu an beni doktor görebilirdiniz Suriye’de kalsaydım mesela. Yani istediğim şeyi okuyamayacaktım. Mecbur sevmediğim işi yapacaktım orada ben. (Hasan, 21 Yaşında)

“Çok kurslar var Türkiye’de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz.” (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

İstediği bölümü tercih eden Suriyeli gençlerin eğitim sürecindeki motivasyonlarının daha yüksek olması, uyumu kolaylaştıran psikolojik bir karıştırıcı faktöre işaret etmektedir. Buna göre; yalnızca üniversite bölümlerinde değil, Türkiye’de Halk Eğitim Merkezleri ve Türk Kızılay’ın farklı tür ve içerikte kurslarının olması da Suriyeli genç kadınların eğitim almasında motivasyonlarını artırmakta, böylece eğitim sürecine bir uyum da söz konusu olmaktadır.

4.2.9.3.1.2. Eğitime Devam Etmede İsteklilik ve Gönüllülük

Suriyeli gençlerin eğitime katılımları, Türkiye’ye göç etmeden önceki süreçleriyle karşılaştırıldığında oldukça olumlu sonuçlara ulaşılmaktadır. Eğitim fırsatının, Suriyeli gençler için aranan bir fırsat olduğu, eğitime erişimde genç kadın ve genç erkeklerin istekli olduğu bulgulanmıştır.

"Ben zorunlu bir şekilde Türk okuluna geçemedim 7. Sınıfa geçtiğimde Arap okulları hala vardı devam edebilirdim hatta 12. Sınıfa kadar Arap okulları var. Ben tercih ettim dile yatkınlığım var çünkü severdim küçüklükten beri. Okulda ilk başlarda çocuktuk yani ırkçı bazı söylemlere maruz kaldım ama etkilenmemeye çalıştım çünkü sonuçta çalışkan bir öğrenciydim hocalar beni severdi o da çok fazla o tip şeylere maruz kalmamı engellemişti." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben açıkçası resimle ilgileniyordum, kurslara gidiyordum, resim kurslarına. Eğitimini alıyordum resmim iyi olduğu için. Onun dışında daha çok doğayla iç içeydim, sürekli bir doğa gezme, bahçe gezme, işte ne bileyim bir büyüğüm olsun sürekli götürüyem getireyim ben. İşte şurası çok güzel 'gidelim, gezelim. Ne var orada?' tarzında sürekli açıkçası meyilim doğaya olduğu için. Diğer kısımlar da işte merkezde olduğumuz zaman kış zamanları resimle ilgileniyordum onun da kursuna gidiyordum. Ama Suriye’de bu konularda kendini geliştirebileceğin imkânlar yoktu. Şimdi kurslar burada da var ama daha profesyonel. Dersler var, ders alabiliyorsun, Suriye’de resim çizeceksin de ne olacak? Ama Türkiye’de diğer resim çizenleri bulabiliyorsun, sosyal medya var mesela, resim çizenlerle görüşebiliyorsun, onları bakıyorsun. Suriye’de bu kadar gelişmiş değildi." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Ben Türkiye'de en çok kendime daha çok yatırım yapmam gerektiğini anladım. Kendim adına fikinsel, kişisel anlamda her anlamda geliştirmem gerektiğini öğretti bana Türkiye, denebilir. Burada mesela çok iyi özelliklerin var ama bunu anlatamıyorsan sorun oluyor üniversitede, okulda. Böyle güçlü olmak lazım. Bunu öğrendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

Yukarıda da değinildiği gibi Suriyeli gençlerin eğitim fırsatlarına erişimdeki motivasyonları ve eğitime devam etme istekleri, temelde sosyokültürel bir dinamikleri olarak Suriyeli genç kadınların evliliklerinden ziyade eğitime devamlılığı seçmeleriyle sonuçlanabilmektedir.

"Bence ben Suriye'de olsaydım eğitime devam edeceğimi pek sanmıyorum, çünkü hem daha zor hem de kadın hakları olarak daha zor. Eğitime devam edeceğimi sanmıyorum Suriye'de olsaydım. Evlenirdim büyük ihtimalle ve eşim izin vermezdi." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum, şu an nişanlım var." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

Dolayısıyla eğitim sürecine uyumu sağlayan en kritik faktörlerden biri de istekliliğin ve gönüllülüğün Suriyeli gençler arasında yaygın olmasıdır. Böylece gençlerin eğitime katılmaları söz konusuken diğer seçenekler için eğitimi yarıda bırakmak veya okulu terk etmek zorunda kalmamaktadır.

Moralı (2018), çalışmasında eğitime devam etmede isteksiz olmanın pek çok olumsuz sonuçları olduğuna değinmektedir. Bu bulgu ile yukarıdaki katılımcı ifadeleri bir arada değerlendirildiğinde eğitime devamlılıkta güçlü motivasyona sahip olmanın uyumu kolaylaştıran kritik bir faktör olarak değerlendirilebileceği görülmektedir.

4.2.9.3.1.3. Eğiticilerin Desteği

Öğretmenlerin okullardaki destekleri de Suriyeli gençlerin uyumunu kolaylaştıran faktörlerden biridir. Buna göre; her ne kadar bazı gençler okullarda öğretmenleri

tarafından ayrımcılığa uğradığını ifade etse de bazı katılımcılar da eğitim sürecine uyumda öğretmenlerinin katkıları olduğunu belirtmiştir.

"Okulun kendisi, hocalarım vs. yardım etmişti kolay bir şekilde uyum sağlamam için. Komple mesela ailece uyum sağladık diyemem mesela çünkü ben bayağı karıştım okulun içine mesela benim okulumda başka Suriyeli yoktu ben 12. Sınıfa kadar okullarımda başka Suriyeli yoktu onun için mesela sosyalleşmek zorundasın o ortamlar içinde okulda uzun saatler geçirirsin ve uyum sağlarsın yani." (Hasan, 21 Yaşında)

"Öğretmenler çok iyiler Suriye'deki gibi umursamaz değiller daha bilgililer daha çok öğrencilerle ilgileniyorlar. Suriye'de böyle değildi. Sanki Türkiye'de okullara daha fazla yatırım yapılıyor diye algıladım." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Buradaki hocalarımız daha bilgili ve ilgililer. Suriye'deki hocaların umurunda değiliz biz. Güçlük zorluk yaşamadım eğitim alırken." (Nour, 18 Yaşında)

"Böyle ırkçılık olmasa, hocalar bizi kaynaştırırsa daha iyi olur, hemen alışırsız buraya biz." (Semih, 15 Yaşında)

Eğiticilerin desteği, Suriyeli gençlerin dışlanmasına engel olma ve derslere adapte olma noktasında onlara katkı sağlamaktadır. Böylece derslerden geri kalmak veya arkadaşlarının dışlayıcı tutum ve davranışlarına maruz kalarak psikolojik açıdan olumsuz etkilenmek gibi uyum sürecini zorlaştırıcı etmenlerin ortadan kalkması söz konusu olmaktadır.

4.2.9.3.1.4. Türkçeye Maruz Kalma

Okullardaki eğitimin Türkçe olması, Suriyeli gençlerin eğitim sürecinde Türkçeyi öğrenmelerini kolaylaştıran faktörlerden biridir. Bu durum, dolaylı olarak eğitim sürecine daha kolay ayak uydurmalarını sağlamıştır.

"Hala uyum sağlayamadığım şeyler yok yani sonuçta Türkiye'nin kültürü tek bir çeşitten oluşmuyor ben belli bir ortamda uyum sağladım. Mesela üniversitede bile şu an 130 öğrencili bir sınıftayım okulumda 5-6 tane öğrenci yabancı diğer herkes Türk yabancı olanlarda sadece 1'i Arap onun için benim günlük hayatımda arkadaşlık ortamlarında okumakta gezmek tozmakta tabi hala Arap arkadaşlarım da çok var aynı şekilde Türk arkadaşlıklarım da çok var bu konuda adaptasyon sağlamışumdur." (Hasan, 21 Yaşında)

"Okulda da aynı şekilde arkadaşlarım var birlikte ders çalışırız birlikte iyi günlerimiz kötü günlerimiz oluyor. Herhangi bir sıradan öğrenci yani kendimi buradan farklı hissetmem üniversitede yabancı olarak Türk arkadaşlarımla beraberken. Haricinde çokta fazla yok." (Hasan, 21 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kanıyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü. Bir tane öğretmen ırkçılık yaptı sadece, 'bunun da bütün dersleri kötü' dedi, gülmeye başladı işte öyle. Şu an Türklerle aram çok iyi. Bence kendimi çok iyi ifade ettiğim için hiç ırkçılığa uğramıyorum. Türklerin bana yaklaşımı, bazıları işte onlardan farklı olduğum için enteresan gibi gözüküyor seviyor bazıları da dalga geçiyor ama hiç umrumda değil şu an. Daha çok Suriye'yle dalga geçiyorlar mesela biri saçını kötü yapmış 'aa Suriyeliler gibi yapmışsın' falan diyorlar. Ben orada duyuyorum bunu, bana benzetiyorlar ve bu kötü bir şey ama bir şey diyemiyorum çünkü ben Suriyeliyim dersem daha çok gülerler." (Semih, 15 Yaşında)

"2015'te Hatay'da iken derdimi anlatacak kadar Türkçeyi öğrendim, sonra Türk okuluna girince konuşabilecek duruma geldim 4 yılda. Artık bir problemim olmuyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

Sınıflarda öğrencilerin çoğunluğunun Türk olması, Suriyeli gençlerin gün içerisinde de Türklerle etkileşim kurmasını gerekli kılmakta, böylece Türkçeye maruz kalınması sürecinin Türkçeyi öğrenme ve eğitim sürecinden daha fazla verim alınmasını sağlaması mümkün olmaktadır.

"İlk geldiğimde hiç Türkçe öğrenmek istemedim, çünkü İngilizcem vardı o zamanlarda. Geri dönecektik zaten niye öğreneyim ki? Hala İngilizcem var da unutuyorum galiba biraz. Zorunda kaldım hatta, zorunda değil de bilerek öğrenmedim Türkçeyi. Arkadaşlarla takılarak öğrendim, hep takılıyorum ya arkadaşlarımla, yani isteğimle öğrenmedim." (Yaser, 23 Yaşında)

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. Türkiye'deyken 'Türkçe bil, konuş!' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

Suriyeli gençlerin tamamının Türkçeyi çok severek öğrendiğini söylemek söz konusu değildir. Ayrımcılığa maruz kalmamak için de Türkçe konuşmak zorunda kaldıklarını belirten Suriyeli gençler, netice olarak Türkçeyi öğrenebildiklerinden daha az ayrımcılık deneyimlediklerini ve ayrımcı söylemlerden kaçınabildiklerini ifade etmiştir.

Karabaş (2018) da aynı şekilde okullara devam eden Suriyeli çocukların Türklerle arkadaşlık kurabildiğini, böylece Türkçe konuşarak topluma daha sağlıklı bir şekilde katılabildiklerini vurgulamaktadır. Literatürdeki bu bulgu, Suriyeli çocuk ve gençlerin Türkçe bilmesinin eğitim süreci başta olmak üzere pek çok yönden avantaj sağladığını açıklamaktadır.

4.2.9.3.1.5. Eğitim Sisteminin Görece Suriye Eğitim Sisteminden Daha Kolay Olarak Algılanması

Suriyeli gençler, Suriye'deki eğitim sistemini zor olarak değerlendirirken Türkiye'deki eğitim sisteminin o kadar zor olmadığını, bu nedenle eğitim sürecinin, sınıf geçmenin ve derslerde başarılı olmanın Suriye'ye nazaran daha kolay olduğunu belirtmiştir.

"Eğitim sistemi Suriye'de daha zor, çünkü her şeyi klasik olarak yapıyoruz. Yani sınavlarda test yok sadece klasik var. Ben burada okudum ezberlemek falan gerekmiyor Suriye'deyken ezberlemek gerekiyor. Kitabın aynısını sınıfta yazmak gerekiyor. Mesela lise 12. sınıfı bir yıl boyunca akrabam okudu Suriye'de bir yıl boyunca bu kızı görmedik. Hep kitap okuyor, çalışıyor. Suriye'de öyle, ben burada geziyorum, lokantaya gidiyorum yani arkadaşım ile görüşüyorum. Zor değil yani." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye'nin çok zor bir eğitim sistemi vardı. Her açıdan zordu. 1-2. sınıfı başka yerde okudum. Zordu yine, kolay değildi. Arapça zaten genel olarak zor bir dil bildiğiniz gibi. Hocalar zorlamıyordu, ama eğitim sistemi Türkiye'ye göre zordu." (Hüda, 21 Yaşında)

"Eğitim çok kolay Türkiye'de. Suriye de daha zordu. Suriye'de 12. Sınıfı, yani kolay kolay geçmiyoruz. Türkiye'de daha kolay geçiliyor." (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

"Okulun içi Türkiye'de daha güzel. Orada bir sıraya 3 kişi oturuyoruz, sınıflar küçük ve kalabalık, burada daha rahat okullar. Dersler, bence, matematik iyi, o kadar da zor değil. Bilmiyorum, diğerleri zorlanıyor ama ben pek zorlanmıyorum. Çünkü Suriye'nin matematiği daha zor." (Semih, Erkek, 15 Yaşında)

Suriye'deki eğitim sisteminin daha çok ezbere dayalı olmasına vurgu yapan katılımcılar, temel olarak Suriye'deki eğitim sisteminin zorluğunun buradan kaynaklandığını söylemiştir. Öte yandan diğer bulgularla birleştirildiğinde Suriye'deki okullarda sınıf mevcutlarının fazla olması, buna paralel olarak öğrencilerle bireysel olarak ilgilenmenin güçlüğü ve okulların fiziksel koşullarının yeterli olmaması Suriye'deki eğitim sisteminin daha zor olarak algılanmasına neden olmuş olabilir.

Öte yandan Suriye'deki okulların sayısının az olması da diğer bir bağlamı teşkil etmektedir. Buna göre; özellikle üniversitelerin sayısının az olması, gençlere, üniversiteye gitme konusunda pek bir seçenek sunamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki eğitime erişim kolaylığı, okul sayısı, fiziksel imkânlar, sınıf mevcudunun daha az olması gibi avantajlarla bir arada değerlendirildiğinde ortaya olumlu bir tablonun çıktığı söylenebilmektedir. Bu süreç de nihayetinde Suriyeli gençlerin Türkiye'deki eğitim sürecine uyumlarını kolaylaştırmakta, daha başarılı öğrenciler olmalarının önünü açmaktadır.

4.2.9.3.1.6. Suriyeli Genç Kadınların Eğitime Katılması Konusunda Değişen Kültürel Yapı

Suriyeli genç kadınların eğitime uyumlarını sağlayan önemli bir bağlam olarak değişen sosyokültürel yapı gösterilebilmektedir. Nitekim genç kadınlar, eğitime Türkiye'de katılabildiklerini, eşlerinin veya babalarının bu süreçte Suriye'de olduğu gibi bir engel teşkil etmediğini belirtmiştir.

"Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor." (Semih, 15 Yaşında)

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Kesinlikle orada olsam okuyamazdım, evlenirdim çünkü orada kadınlar açıkçası böyle erken evlendiriliyor. Mesela ben şu anda bunu diyorum, ben 25 yaşındayım, kendi irademle yeni nişan taktım bu arada. Şöyle gerçekten orada farklı bir yerde üniversiteye gitmek kız için işte 'aa sen kızsın, ne derler?' falan diye çok aşırı muhafazakâr bir toplum olduğu için çıkmalarını istemiyorlar. Birisi çıksa bozulur ilişkileri. Ben Türkiye'ye gelmesem

kesinlikle üniversiteye gitmezdim, göndermezlerdi. Ailem çok iyi evet ama kesinlikle toplum baskısı bunu engellerdi, onu biliyorum yani veya işte ne bileyim, kendi isteğimle olmayan biriyle evlenirdim, o şekilde geçerdi. Bu Türkiye'ye geldiğimiz için avantaj oldu, diyebilirim. Kızlar için avantaj oldu, diyebilirim. Biraz daha özgürlüklerini elde ettiler, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

Suriyeli genç erkeklerin eğitime uyumundan ziyade kadınların eğitime uyum sürecinin daha farklı dinamikler üzerinden şekillendiği görülmektedir. Suriyeli toplumunun sosyokültürel yapısının evrilmesi süreci Türkiye'de Suriyeli genç kadınların da eğitim alabileceğine ilişkin fikirlerin oluşmasını ve böylece kadınların da görünür bir biçimde okullaşmasını sağlamaktadır.

4.2.9.3.1.7. Psikolojik Sağlamlık

Okullardaki mevcut dışlanma deneyimleri, Suriyeli pek çok gencin eğitim sürecinde Türklerle etkileşimi kesmesine ve kendini geri çekmesine neden olmaktadır. Ancak bu nokta üzerinde dikkat edilmesi gereken önemli bir bulgu elde edilmiş ve psikolojik olarak ayrımcı tutum ve davranışlara karşı psikolojik sağlığını korumayı başarabilen gençler, eğitim süreçlerinden daha memnun olduklarını dile getirmiştir.

"Ben kötü bir duruma ya da muameleye maruz kalmadım çünkü bulaşmıyorum ben hep uzak duruyorum. Okulda elbette oluyor hele ki yüksek yerlerden birileri bu gençlerin akıllarına bir şeyler sokmaya devam ettiği sürece daha çok olay olur." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Okulda Türklerle yakınız evet. Toplanıp konuşuyoruz. Bazen dışlanıyorum ayrımcılığa uğruyorum. Sevmiyorlar bazıları mesela bir şey konuşuyorlar ben gelince hemen susuyorlar işte hiçbir şey konuşmuyorlar bazen git falan diyorlar onları görünce zaten hemen gidiyorum kafama takmıyorum." (Semih, Erkek, 15 Yaşında)

"Bu süreçte tabi ki mesela buraya uyum sağlayacaksınız oradaki bazı hani dil olarak Türkçe konuşman lazım Arapça konuşmayacaksın uyum sağlayacaksın buradaki kurallara kanunlara. Pek fazla zorlanmadık ama tabi ki bizi şu zorlamış olabilir sizi dışlayanlar ırkçılık yapanlar o biraz zordu aslında buna alışana kadar zorlandık ama insan alışıyor diyebilirim." (Vefa, Kadın, 23 Yaşında)

Suriyeli gençler arasında bu tür zor deneyimlerle baş etme konusunda daha başarılı olanların eğitim ve sosyal yaşama katılım konusunda da daha başarılı olması

beklenmektedir. Söz konusu gençlerin özyeterlik algılarının da yüksek olduğu fark edilmiş ve bu gençlerin topluma katılarak istediği hizmet ve fırsata erişimde diğer gençlere göre daha fazla özyeterlik algısına sahip olduğu fark edilmiştir.

4.2.9.3.1.8. Erken Yaşta Eğitime Başlamış Olma

Suriyeli gençler içerisinde erken yaşta eğitim sürecine katılanların eğitime daha kolay uyum sağladığı, bu nedenle ayrımcılığa da daha az maruz kaldığı gözlemlenmiştir.

"Beni burada zorlayan hiçbir şey olmadı. Çocuktum geldiğimde yani, çünkü ben burada büyüdüm. Bildiğim şeyleri burada bildim zaten." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Savaştan dolayı geldik. Direkt ben geldiğimde Türk arkadaşlıkları kurdum, küçüktüm zaten. Küçükler hemen öğrenirler zaten, biliyorsunuz." (Yaser, 23 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kanyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü." (Semih, 15 Yaşında)

Katılımcıların ifadeleri, Türkiye'ye uyum sürecinin zamanla gerçekleştiğini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyelilerin okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde okullandırılmaları, Türkiye'ye ve Türkiye'deki eğitim sürecine uyumu kolaylaştırabilecek önemli bir katalizör vazifesi görebilir.

4.2.9.3.2. Eğitim Sürecine Uyumu Güçleştiren Faktörler

Eğitim sürecine uyumu kolaylaştıran faktörlerin yanı sıra bazı faktörlerin de bu süreci zorlaştırdığı keşfedilmiştir. Aşağıda eğitim sürecine uyumu güçleştiren alt temalar detaylandırılmıştır.

4.2.9.3.2.1. Eğitimin Türkçe Olması

Suriyeli gençlerin Türkiye'ye göç etmelerinin hemen akabinde Türkçe bilmiyor olmaları, ancak buna karşın eğitime devam etmeleri, Türkçeyi öğrenecekleri süre boyunca eğitimden verim alamamalarına, dolayısıyla akranlarının gerisinde kalmalarına yol açabilmektedir.

"Dil öğrenmek zor oldu biraz. Hiç Türkçe bilmiyordum geldiğimde. Arapça sağdan sola yazılıyor ya, Türkçe tam tersi olduğu için o zor oldu. Kitabı elime alıyorum, yanlışlıkla tam tersine çeviriyorum. Türkçeyi 4. sınıfa kadar hiç bilmiyordum, sadece birkaç kelime biliyordum. Derslere adapte olmak zordu, sallıyordum. 5. sınıfta hiç bilmiyordum, hocalarla falan konuşmak da zordu. Sadece matematik biraz yapabiliyordum onu da zaten dil olmadığı için çok yapamıyordum." (Semih, 15 Yaşında)

"Bazı yerlerde ırkçılık oluyor okullarda falan. Özellikle Türkçe bilmediklerinde gülüyorlardı, bir şeyi yanlış söylediğimde 5. sınıfta gülüyorlardı. Bazen dövüşüyorlardı, bayağı dövüştüm ben 5. sınıfta her gün falan dövüşüyordum. Bazen bayağı kaniyordu bir yerlerim, hoca geldiğinde 'şakalaşıyorduk' falan diyordum bir daha dövmemeleri için. Zordu bayağı 5. sınıfta. 6. Sınıfta da biraz gördüm ama 7. Sınıfta görmemeye başladım. Dilim biraz iyi oldu, öğrenmeye başladım, derslerim iyileşmeye başladı. 6. sınıfta da aynı şeyler oldu ama 5. sınıf gibi değildi birkaç kelime öğrendiğim için kendimi ifade edebiliyordum. 8. sınıf, hatta 7. sınıftan itibaren bayağı iyi olmaya başladı derslerim, bayağı iyi olmaya başladı, hatta Türkleri falan geçince bakış açıları biraz değişti. Bana şey diye bakıyorlardı, 'bizi Suriyeli geçti' diye. O biraz kötüydü." (Semih, 15 Yaşında)

"Arkadaşlık, bir de ilk başta eğitime uyumda çok zorlandım. Eğitime dilden dolayı uyum sağlarken zorlandım. Dili çok zor öğrendim, bir de öğretmenleri anlamıyordum, yani dersi de anlamıyordum, böyle sınavda okuyordum ama anlamıyordum. Bu yüzden hep düşük notlar alıyordum ben." (Semih, 15 Yaşında)

"Arap okulundan (Geçici Eğitim Merkezi'ni kastediyor) Türk okuluna geçtim çünkü kapattılar Arap okulunu. Geçmek istememiştim ben. Orada hepimiz aynıydık. Orada okusaydım bu kadar üzülmezdim yani." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençler, Türkçe öğrenmelerinin ardından eğitime katılımlarında sorun olmadığını ancak Türkçe öğrenene kadar ciddi zorluklarla mücadele ettiğini belirtmiştir. Bu çerçevede her ne kadar Geçici Eğitim Merkezleri'ndeki eğitimin kalitesinden memnun olunmasa da eğitimin buradaki süreçte Arapça verilmesi, katılımcıların memnun olduğu bir alanı teşkil etmektedir. Diğer taraftan Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim alınan

süreçte Türkçe pratiğinin yapılmaması, bu merkezlerin kapatılmasının ardından pek çok Suriyeli çocuk ve gencin verimsiz birkaç eğitim yılı geçirmesine neden olmuştur.

4.2.9.3.2.2. Dışlayıcı Tutumlar

Eğitim süresince Suriyeli gençlerin arkadaşları tarafından dışlanması, eğitime uyumu negatif etkileyen başat faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

"Bu çok oldu bana bunu hiç unutmam Ortaokulda matematik dersinde 'anlamadım' diyorum, 'anlasaydın' diyor. Bunu hiç unutmam, o zamandan beri matematikten korktum ben." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Arkadaşlık kurmakta zorlandım çünkü ırkçılık gördüm. Kimse başta pisimdir çünkü Suriyeliyim diye yanıma gelmedi hatta ben yanlarına gittiğimde beni dövdüler. Onlar beni döverken herkes de onlara alkış tuttu." (Semih, 15 Yaşında)

"Üniversitede ayrımcılığa uğradım, sınıfta arkadaşım ile oturuyorduk. Arkamızdan bir tane kız, 'size bir şey soracağım' dedi, 'neden geldiniz?' 'niye gitmiyorsunuz?', 'ne zaman döneceksiniz?', 'biz sizi istemiyoruz', 'biz Suriyelileri istemiyoruz', onunla tartıştık ama iyi bir tartışma oldu sonu iyiydi yani. Başka bir kız kalkıp 'Suriyeliler bizim yerimizi alıyor, burslar alıyor, bize çıkıyor' falan..." (Vefa, 23 Yaşında)

"Hocalar her derste bana Arap muamelesi yapıyorlar, 'Türk gibi değilsin' diyorlar. Arkadaşlarım ayrımcılık yapmıyordu, öğretmen yaptıktan sonra onlar da yaptı." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bazı ırkçı tutumlar biraz zorladı. İlk yıl için dil öğrenciyken mesela 7. Sınıfta dile alışana iyice öğrenene kadar biraz zordu ama 8 sınıftan itibaren dil sorun teşkil etmemeye başladı ama diğer yanlardan aslında uyum için yardımcı bir ortamdı bizim mahallemiz benim okulum vs. öyle söyleyebilirim." (Hasan, 21 Yaşında)

"Ben Suriyeli olduğum için sınıfta 70 kişiydik sadece 3 Suriyeli isim vardı ben Suriyelilerle çok oturmak istemedim, Türklerle oturmak istedim, dilimi geliştirmek, anlamak için. İlk beni kabul ettiler sonra ben Arap olduğum için beni çok kabul etmediler sonra Araplarla oldum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Okullarda Suriyeli gençlerin ayrımcılığa maruz kalması, okul içerisinde ve okul dışında Suriyeli akranlarıyla vakit geçirmesine yol açmakta, böylece Türkçeye hâkimiyet ve uyum temalarında çeşitli zorluklarla karşılaşılma olasılığı artmaktadır.

"Bence okullardaki Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilere biraz daha anlayış göstermesi gerek, çok fazla ırkçılığa maruz kalıyoruz. Mesela bizim puanlarımız onlara göre biraz daha iyi oluyor. Mesela; İngilizcem onlardan iyi, 'sen zaten Suriyelisin, dilin yatıyor', ne biliyim, 'hocalar size anlayış gösteriyor' diyorlar. Asla öyle bir şey yok, öğretmenlerin bize anlayış gösterdiği durum 'sıfır' diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerden birinin Türklerle kaynaşmak istemesini dile getirdiği ifadeler de araştırmada yer almaktadır. Dolayısıyla genellikle gençlerin uyum sürecine olumlu bir perspektiften yaklaştığı söylenebilmektedir.

"Böyle ırkçılık olmasa, hocalar bizi kaynaştırırsa daha iyi olur, hemen alışırız buraya biz.". (Semih, 15 Yaşında)

Katılımcılar, dışlanmanın olumsuz etkileri üzerinde durmuş ve çevreyle etkileşimlerini azalttıklarını beyan etmiştir. Dolayısıyla dışlanma deneyiminin, uyum sürecinde olumsuz etkisinin olduğu ve Suriyeli gencin topluma yabancılaşma sürecini pekiştirdiğine yönelik bulgular elde edilmiştir.

4.2.9.3.2.3. Dil Eğitiminin Yetersiz Olduğuna İlişkin Algı

Katılımcıların Türkiye'deki dil eğitiminin yetersizliğinden bahsetmesi ve Türkçeyi bu nedenle sağlıklı bir biçimde öğrenemediklerini söylemesi, topluma katılım konusundaki istekliliklerini ön plana çıkaran bulgulardan biridir. Öte yandan Türkçenin öğrenilemediğinin ifade edilmesi, bu süreçte eğitime uyum sorununun da gündeme gelmesine neden olmaktadır.

"Eğitim sistemi iyi değil. Nedeni ise başta dil konusunu söylemek istiyorum, burada İmam Hatip olsun ya da ortaokul olsun, sağlam bir dil eğitimi olmuyor." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Dil öğrenmek zor oldu biraz. Hiç Türkçe bilmiyordum geldiğimde. Arapça sağdan sola yazılıyor ya, Türkçe tam tersi olduğu için o zor oldu. Kitabı elime alıyorum, yanlışlıkla tam tersine çeviriyorum. Türkçeyi 4. sınıfa kadar hiç bilmiyordum, sadece birkaç kelime biliyordum. Derslere adapte olmak zordu, sallıyordum. 5. sınıfta hiç bilmiyordum, hocalarla falan konuşmak da zordu. Sadece matematik biraz yapabiliyordum onu da zaten dil olmadığı için çok yapamıyordum." (Semih, 15 Yaşında)

"Arkadaşlık, bir de ilk başta eğitime uyumda çok zorlandım. Eğitime dilden dolayı uyum sağlarken zorlandım. Dili çok zor öğrendim, bir de öğretmenleri

anlamıyordum, yani dersi de anlamıyordum, böyle sınavda okuyordum ama anlamıyordum. Bu yüzden hep düşük notlar alıyordum ben." (Semih, 15 Yaşında)

"Mesela Almanya'ya göçen insanlara 1 yıl okullara gidip dil öğrenmeleri gerekiyor. Ondan sonra kamplardan çıkarıyorlar, ama Türkiye'de böyle bir zorunluluk tanımlanmadı. Türkiye'de kalacak herkes en fazla A2-A1 seviyesine kadar Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Keşke böyle zorunluluk gelse, insanlar kendi çaba ve paralarıyla kursa gitmeye çalışmasa, zorunlu yapılırsa ve takip edilse." (Dua, 18 Yaşında)

Katılımcılar Türkçeyi okullarda öğrendiğini, kurslarda veya Geçici Eğitim Merkezleri'nde öğrenemediğini, bu süreçlerin kendilerine katkılarının olmadığını söylemiştir. Dolayısıyla Türkiye'de Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla verilen Türkçe eğitiminin güçlendirilmesi ve öğreticiliğinin artması için gerekli müfredat düzenlemelerinin yapılması hâlihazırda Türkiye'ye devam eden Suriyeli ve diğer ülkelerden insanların göçünde uyumun daha sağlıklı bir biçimde sağlanmasının önünü açacak bir kapsamı içermektedir.

4.2.9.3.2.4. Geçici Eğitim Merkezleri'ndeki Koşulların Yetersizliğine İlişkin Algı

Türkiye'deki eğitim sürecine uyumu zorlaştıran faktörlerden bir diğeri de Geçici Eğitim Merkezleri'nde verilen eğitimler olmuştur. Bu merkezlerde eğitim aldığını söyleyen hiçbir katılımcı, alınan eğitimden memnun olmadığını ifade etmiştir.

"Kampta pek iyi değildi eğitim, zaten okuma, çalışma ortamı olmuyor. Oturduğumuz yer çok küçüktü ya, o yüzden pek iyi ders çalışamıyordum. Oradaki okullarda çok fazla öğrenci vardı, gürültü çok fazla yapıyorlardı çok öğrenci olunca. Bence iyi değildi, şehirde daha iyi, daha verimli oluyor." (Mehe, 22 Yaşında)

Geçici Eğitim Merkezleri'nde yalnızca eğitimin Arapça olması nedeniyle Suriyeli gençler için bir kolaylığın sağlandığı, bunun haricinde eğitim koşullarının uygun olmadığı ve gençlerin bu süreçten verim alamadığı keşfedilmiştir. Dolayısıyla Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim almış olan gençlerin Türkçeyi öğrenme ve topluma katılma bağlamlarında herhangi bir avantajının olmadığı keşfedilmiştir. Bu yorumları destekleyen araştırmalar olarak Gökmen (2020)'in ve Çerçi ve Canalıcı (2019)'nın çalışmaları da Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim gören Suriyeli çocuk ve gençlerin Türkçe öğrenme

becerilerinin Türk okullarında eğitim görenlere göre daha geride kaldığını göstermektedir. Buna paralel olarak mevcut araştırmanın bulguları literatürdeki diğer çalışmalarla da örtüşmektedir.

4.2.9.4. Türk Toplumunun Kişilerarası İlişki Dinamiklerine Uyum

Suriyeli gençlerin bir kısmı Türkiye'ye, kişilerarası dinamikleri Türkiye'de olduğundan tamamen farklı bir ülkeden geldiklerini ifade ederken sınır bölgesine yakın gençlerin de kişiler arası ilişkilerin Suriye'dekilere benzediğini belirtmesi, bu bağlamdaki bulguların çeşitlenmesini sağlamıştır. Buna göre; Türkiye'ye göç edilen süreçte kişiler arası dinamiklerde çeşitli farklılıklar ortaya çıkmış, bu farklı dinamikler, kimilerine göre kritik farklılıklar iken kimileri için ise küçük değişiklikleri gerekli kılan olgular olmuştur. Bu doğrultuda ilgili kişiler arası dinamiklere uyum sürecinin, ailelerin ve gençlerin birtakım özelliklerine göre birbirinden farklılık gösterdiği görülmüştür.

Türkmen olma, sınır bölgesinde yaşıyor olma ve Türkiye'ye daha önceki yıllarda gelmiş olma gibi değişkenlerin etkisinde birbirinden farklılık gösterebilen kişilerarası dinamikler alt teması, söz konusu değişkenler ekseninde alt kategorilere ayrılarak betimlenmiştir.

4.2.9.4.1. Türklerin Etkileşim Dinamiklerine İlişkin Algı

Suriyeli gençlerin bir kısmı Türkleri oldukça sinirli ve agresif olarak tanımlamış ve bu durumun kişilerarası dinamikler nezdinde kritik bir farklılık olduğuna değinmiştir. Bu olgu, Suriyeli gençlerin uyum sağlamakta güçlük çektiği bir alanı oluşturmaktadır.

"Bence stresli ve agresif bir toplum diyebilirim. Nasıl stresli ve agresif yani sadece bana karşı değil toplum olarak genellikle böyle çok sakin olmayan ve agresif olmak isteyen sadece kötü yönünden alan olayları zaten hep savaşçı bir toplum deriz ya Türkler için gerçekten savaşçı bir toplum." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türkler çok öfkeli insanlar. Öfkeli Türkler, Suriyelilerden daha öfkeli. Öyle görüyorum ben yani. Hemen kızıyorlar" (Mustafa, 23 Yaşında)

"Türkler çok sinirliler bence sadece bu olumsuz." (Yaser, 23 Yaşında)

Öte taraftan Türklerin kişiler arası ilişkilerde Türkçe konuşmayı öncelemesi, Suriyeli gençlerin Türkçe konuşmak zorunda kalmalarına, kendi aralarında dahi Arapça konuşmaktan çekinmelerine neden olmuştur. Bu nedenle Suriyeli gençler, kişilerarası ilişkilerde Türklerin Türkçe vurgusunu abartılı bir tutum olarak algılamakla birlikte uyum sağlamaya çalıştıklarını beyan etmiştir.

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. Türkiye'deyken 'Türkçe bil, konuş' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Yani sosyal açıdan baktığım zaman toplumda güvensizlik olduğundan dolayı elimden geldiğince kendimi ifade edebildiğim, kendimi, işte insanların beni anladığı, anlayanlarla muhabbet etmeye çalışıyorum. Onlara uyum sağlamaya çalışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bir de ben bir E-Spor komitesine gidiyorum bilgisayar oynamak için. Bir oyun vardı, ben o oyuna giriyorum Türklerle oynuyorum ama oyun boyunca bir söz bile konuşmuyorum. Neden biliyor musunuz? Suriyeli olduğumu bir bilirlerse o kadar küfrediyorlar ki! Anlamıyorum ben, yanlış bir şey mi yaptım? Yani, Türkçem o kadar iyi değil de bunun için yani yanlış bir kelime söylersem hemen belli oluyor, 'nerelisin?' diye. Suriyeli olduğumuz belli olunca o kadar kötü davranıyorlar ki bilmiyorum, yani biz oyun oynuyoruz sonuçta. Yani, neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyorum.'" (Zekeriya, 21 Yaşında)

Mevcut ilişki dinamiklerinin kendi ilişki dinamiklerine benzer olduğunu söyleyen Suriyeli gençler de var olmakla birlikte bu gençlerin göç öncesi ve sonrasında birbirine yakın sınır bölgelerinde yaşıyor olmalarının, farklılık algılarının diğer gençlerden daha düşük olmasına yol açmış olduğu düşünülmektedir.

"Yani benzerlikleri, kendim Gaziantep'ten bahsedeyim; çok misafirperver bir toplum ilk geldiğimiz zaman. Suriyelilere karşı yardımçı olma, onların dertlerini paylaşma, onlara karşı bir empati yapma, 'biz de bu durumda olabiliriz' gibi onun dışında vicdan ve diğer hususlara çok dikkat ediliyordu. Birçok kişi öyleydi, ilk zamanlar böyleydi. Suriyeliler de böyle. Daha sonra işte bazı fikirler bazı insanların ifadeleri ve kullandıkları ağır ithamlardan dolayı toplum biraz gerildi denilebilir, oraya girmeyeyim şimdi. Türkler, işte misafirperverler büyüklere karşı saygılılar. Birçoğu öyle diye düşünüyorum, hayata iyi bakmak lazım, iyi bakan iyi görür. Suriyeliler de böyle." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Kültürel açıdan pek bir şey değişmedi aslında. Yaşadığım bölgede yine aynı şeyi burada yaşıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Normal yani yiyecek, içecek, elbise, giyim, yaşam tarzı. %70 benziyor, çok şeyler benziyor yani. Gaziantep'te çok Suriyeli var zaten. Biz de birçok Suriyeli ile beraber duruyoruz. Farklılık çok az bu nedenle." (Muhammed, 21 Yaşında)

Türklerle etkileşim kurarak toplumsal yaşama uyumda önemli bir sahayı oluşturan kişilerarası dinamiklere ilişkin algı üzerinden ele alındığında Suriyeli gençlerin kişilerarası etkileşim noktasında farklılık algılarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla etkileşim kurmakta zaman zaman zorluk çektiğini bildiren ve pek çok zaman ayrımcılığa maruz kalan Suriyeli gençlerin varlığı bu farklılığın bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim sosyal ağların kurulduğu uçlarda transaksyonların benzer mesajlar içermesine yönelik gerekliliklerin sağlanamadığı, bu nedenle bazı Suriyeli gençler ve Türklerin etkileşiminde çeşitli sorunların ortaya çıktığı görülebilmektedir. Karabaş (2018) da Türklerle Suriyelilerin etkileşimlerinde çeşitli sorunların yaşandığına değinmektedir. Bu bağlam, kişilerarası ilişkilerde güçlendirilmesi gereken noktalar olduğunun altını çizmektedir.

4.2.9.4.2. Kadın-Erkek İlişki Dinamiklerine Uyum

Suriyeli gençlerin ilişki dinamiklerine uyumdaki diğer bir alt başlığı ise kadın-erkek ilişkileri oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada kadın-erkek ilişki dinamiklerine yönelik farklılıkların algılandığı belirlenmiş, algılanan farklılıklara uyumun ise göreceli olduğu keşfedilmiştir.

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye'de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye'de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Erkekler daha rahat yaşıyor Suriye'de. Genç kızlar için hayat orada gerçekten zordu. Dışarı çıkamazsın, gezemezsin. Çok sıcak olurdu Suriye'de yazın. Erkekler denize gidebilirdi, bizim orada deniz vardı. Ama mesela evde havuz varsa bile erkekler yine denize gider, kadınlar evin içindeki havuza girerdi. Onda da hiç erkek olmaması lazım. Erkek giriyorsa havuza gene giremezsin. Ama Türkiye'ye gelince mesela iki kere denize gittim ben. Buraya gelince değişti az." (Hüda, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin kısmen kadın-erkek ilişkilerindeki değişikliklere uyum sağladığı söylenebilmektedir. Nitekim kadınlar, Suriye’de eğitime devam edemediğini, bunun en önemli nedenlerinin ise eşleri ve babalarının izin vermemesi olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de ise eşlerinin ve babalarının dışarı çıkmaya, eğitime devam etmeye ve evlenmeyi ertelemeye izin vermeye başlaması, kadınların kendi kaderini tayin olgusu üzerinde erkeklerle ilişkilerinde hak sahibi olmaya başladıklarını göstermektedir.

“Mesela ben buradayken hiç düşünemem evlenmeyi benim işim olmalı benim kendi ihtiyaçlarımı kendim karşılamam lazım gibi bir düşünce var orada yok yani böyle bir düşünce. Mesela anne baba varlıklısı hatta varlıklı değilse bile kendi evlerinde ekstra bir oda varsa evlendirmeye çalışırlar.” (Hasan, 21 Yaşında)

Evlenme konusunda yalnızca kadınların değil, genç erkeklerin de tercihlerinin ve taleplerinin ebeveynleri tarafından dinlenmeye başlaması, Türkiye’de kadın-erkek ilişkilerinde kök aile etkisinin daha az etkili olmaya başladığını gösteren önemli bir bulguya işaret etmektedir.

"Suriye'de bir kız, bir erkekle konuşunca hemen kötü bir şey düşünüyorlar. Ama ben burada okuduğum için kötü sanmıyorlar mesela o benim arkadaşım diyerek geçip gider insanlar ama Suriye'de öyle değil." (Nour, 18 Yaşında)

Ayrıca kadınla erkeğin dışarıda birbiriyle iletişim kurmalarının da artık görece daha normal bir nitelik kazanmaya başladığını ifade eden söylemlere de rastlanmıştır.

"Gece hayatına kadınların çıkması da çok uygun değil bize çok hoş karşılamıyoruz. Bence kadınlar biraz otursunlar burada, erkeklerle yakınlıklarına dikkat etsinler, çünkü biz rahatsız oluyoruz çok. Böyle giderlerse bizleri de bozacaklar, Allah korusun. Suriye insanı olduğu gibi kalsın." (Muhammed, 21 Yaşında)

"Buradakiler çok rahatlar. Kız açık olmak istiyorsa açık oluyor. Erkek kız yakınlaşabiliyorlar burada. Çok rahatlar. Bizde öyle değil nişanlım var ama görüşmüyorum, çünkü evlenmedik daha. Siz garipsiniz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Tüm bunlara karşın kadın-erkek ilişki dinamiklerine uyum sağlayamayan ve uyum süreci çok daha ağır seyreden Suriyeli gençler de mevcuttur. Bu gençlerin ifadeleri, Suriyeli gençlerin genel olarak Türkiye’ye uyum sağlamalarının doğru olmadığını düşündüklerini göstermektedir. Dolayısıyla uyum sürecinin oldukça büyük bir topluluk olarak Suriyeliler içerisinde farklı seyirler gösterdiği söylenebilmektedir.

4.2.9.4.3. Türklerle Komşuluk ve Arkadaşlık Yapma

Suriyeli gençler, Suriye'deki komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin gelişmişliğinden söz etmiş, sık sık birbirlerini ziyaret ettiklerine değinmiştir. Önceki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde değinilen bu bulgular, Türkiye'deki komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerine ne denli uyum sağladığı sorularını gündeme getirmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde Türklerle komşuluk ilişkilerinin çok iyi olmadığı, özellikle gençlerin ebeveynlerinin büyük oranda Türklerle arkadaşlık ve komşuluk yapmamasından dolayı Türkçeyi öğrenemedikleri keşfedilmiştir.

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursu gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarıyla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Suriyeli gençler için ise Türklerle arkadaşlık ilişkilerinin zamanla geliştiği, henüz sağlıklı etkileşim ağlarının çokluğundan bahsedilemese de hâlihazırda arkadaşlık ilişkilerinin gelişmekte olduğu söylenebilmektedir.

"Dil konusunda kolay adapte oldum. Daha önce de Türkçe konuşuyordum, zaten ana dilim Türkçe (Türkmenceyi kastediyor). Hiçbir sıkıntım olmadı dil açısından, o yüzden en kolayı buydu. Türkçe bildiğimiz için Suriyeli gibi düşünmediler bizi çok, Türk gibi düşündüler. Türklerle birlikte komşuluk yaptık, birbirimize yemek ikram ettik. Sorun olmadı bizim için." (Hüda, 21 Yaşında)

"Ordayken (liseyi kastediyor) fazla arkadaşım yoktu, 4-5-6 kişi belki çıkardı. Burada (üniversiteyi kastediyor) bayağı arkadaşım oldu, toplum içerisinde dediğim gibi devamlı içinde olduğum için çok insanla tanıştım, yetişkin genç onlarla konuştum. Bu süreçte Türkçe öğrenmek, Türkiye'ye genel olarak alışmak da önemli. Yoksa yine arkadaşım olmazdı yani. Yani zamanla oluyor her şey." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Suriye'de dışarıya çıkmamış, restoran olsun, kafe olsun bulunmuş olduğum il olarak fazla görmedim öyle bir şeyi. Ama Türkiye'de böyle değil. Kafeler, restoranlar, marketler var orada geziyoruz hep. Dışarı çıkıp hep yeni insanlarla tanışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

Ancak Türklerin etkileşim dinamikleri noktasında algılanan farklılıkların, Türklerle arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli bir engel teşkil ettiği de kritik bir bulgudur. Nitekim pek çok genç, dışlanma korkusu nedeniyle Türklerle arkadaşlık kuramadıklarını, bu tür ilişkilere uyum sağlayamadığını belirtmiştir.

"Türklerle az görüşüyorum. Neden Türklerle az görüşüyorum? Hiçbiri benle gezmiyor ki!" (Semih, 15 Yaşında)

"Bir de ben bir E-Spor komitesine gidiyorum bilgisayar oynamak için. Bir oyun vardı, ben o oyuna giriyorum Türklerle oynuyorum ama oyun boyunca bir söz bile konuşmuyorum. Neden biliyor musunuz? Suriyeli olduğumu bir bilirlerse o kadar küfrediyorlar ki! Anlamıyorum ben, yanlış bir şey mi yaptım? Yani, Türkçem o kadar iyi değil de bunun için yani yanlış bir kelime söylersem hemen belli oluyor, 'nerelisin?' diye. Suriyeli olduğumuz belli olunca o kadar kötü davranıyorlar ki bilmiyorum, yani biz oyun oynuyoruz sonuçta. Yani, neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyorum.'" (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Türklerle çok konuşmam evimle çocuklarımla ilgilenirim ama en çok Suriyeli arkadaşlarım var." (Kevser, 25 Yaşında)

Buna rağmen yine de Türklerle sağlıklı arkadaşlıklar kurduğunu söyleyen Suriyeli gençlerin de olduğu görülmektedir.

"Genel olarak katılım sağlıyorum sosyal hayata. İyi değerlendiriyorum kendimi, çıkıyorum geziyorum arkadaşlarımla. Türk olur, Suriyeli olur." (Vefa, 23 Yaşında)

"Hem okul hem komşularımız da Türk. Hem çalıştığım yerde de Türklerle çalışıyorum, tek ben yabancıyım, yani arkadaşlarımda çoğu Türk. Yani, Türk arkadaşım Suriyelilerden daha çok. Türklerle daha çok takılıyorum. Günümün çoğunu Türklerle geçiriyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

Türklerle komşuluk ve arkadaşlık ilişkisi geliştiren Suriyeli gençlerin görece az sayıda olduğu yukarıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır. İlgili bulgu, **Tablo 51** ile bir arada değerlendirilebilir. Buna göre; Türklerle komşuluk ilişkisi geliştirerek gündelik yaşamında görüştüğünü belirten Suriyeli gençlerin çevresel yaşam kalitelerinin diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkması, Türklerle yakın bölgelerde yaşadığı anlamına gelebilmektedir. Her ne kadar Suriyelilerin genel olarak

sosyoekonomik durumu, daha kenar bölgelerde ve bir arada yaşamalarını gerektirirken az sayıda Suriyeli ailenin de daha merkezi bölgelerde Türklerle yaşayabildiği görülmektedir. Bu durum, Türklerle arkadaşlık kurmayı da pozitif etkileyerek Suriyeli gençlerin kişilerarası ilişki dinamiklerine uyum sürecini kolaylaştırabilmektedir.

Genel olarak Suriyeli gençlerin ve onların ailelerinin Türklerle etkileşim kurmaktan çekindiği, ayrımcılık deneyimlerinin bu geri çekilme durumuyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Türklerle arkadaşlık kurarken özellikle okulda zorlanıldığının belirtilmesi, okul ortamında eğitimciler aracılığıyla bu ilişkilerin geliştirilmesine fırsat verecek ortamların oluşturulmasının gerekliliğini açığa çıkarmaktadır. Nitekim komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerine uyum sağlayamayan Suriyeli gençler, sosyal ihtiyaçlarını diğer Suriyelilerle gidermekte, böylece iki kültürün taşıyıcıları arasındaki çatışmalar da artmaktadır. Ayrımcılığa uğradığını söyleyen gençler, bu deneyimlerden sonra geri çekilerek Türklerle etkileşimlerini minimum düzeyde tutmaya çalışmaktadır. Bu durumun asgari seviyeye indirilmesini sağlayacak politik bağlamlar ile Türkler ve Suriyelilerin etkileşim kurması, Suriyeli gençlerin ve Türk gençlerinin karşılıklı olarak etkileşim dinamiklerine ayak uydurması, uyum sürecinin sağlıklı ilerlemesi adına en elzem adımlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

4.2.9.4.4. Çatışma Süreçlerine Yönelik Dezavantajlar

Suriyeli toplumunun 4 milyona yaklaşması ve bu nedenle Türk toplumu içerisindeki en büyük göçmen grubu oluşturmaları, Suriyelilerle Türklerin pek çok zaman etkileşim kurmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu durum, zaman zaman iki kültürün taşıyıcıları arasında çatışmaların da yaşanabilmesine neden olmaktadır.

"Şöyle bir problem var: bir Suriyeli olarak bir probleme karşı çıktığın zaman haklı da olsan haksız da olsan haksızsın. Özellikle şu zamanlarda bir olay çıksa herhangi bir yerde karşı çıksan ya da mani olsan bir bakmışsın sen Türkiye dışı edilmişsin. Haklı olsan bile bu detay dinlenmiyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Dışlanma çok vardı üniversitenin ilk zamanlarında, 1. sınıfta. Sonra, tabii durumu anlatınca, onlara açıklayınca, onlar sorgulayınca daha iyi anladılar, ondan sonra yaşanmadı çok şükür. İşte 'niye Türkiye'ye geldiniz?', 'size burslar veriyor Türkiye' ama Türkiye değil de Birleşmiş Milletler'den,

dışarıdan veriliyordu ya da Hollanda falan, onlar burslar gönderiyordu. Anlatmaya çalışıyordum. Gerçi 4 yıl bana hiç burs çıkmadı, onlara da aynı şeyi anlattım işte 'siz bizim yerimizi alıyorsunuz', 'sınavsız geliyorsunuz' ama tabi ki sınavsız girdiğimiz çok yanlış bir şey." (Vefa, 23 Yaşında)

"Dışarıda kavga olsa, ben kavgayı ayırsam, orada kavgayı 'Suriyeli yaptı' derler beni Türkiye'den atarlar. Bu nedenle biri bize bir şey söylese de, kötü şeyler söylese de biz yine susuyoruz, susmak zorundayız. Çünkü ne olacağımız belli değil." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Hastanede bir defa uğradım ben, hamileydim, gidiyordum çocuk hastanesine mesela. Ben onu yapmadım, süt dökmüşler sandalyeye, oturmuştum ben, temizlikçi de zannetti ki onu ben döktüm. 1000 defa söyle, inanmazlar artık. Suriyeli olduğunu da gördü ya, bitti. Kötü davranırlar, kötü konuşurlar." (Kevser, 25 Yaşında)

Suriyeli gençlerin deneyimlediği çatışmalarda süreçlere doğrudan dâhil olmak istemedikleri, nitekim göçmen oldukları için haksız çıkacaklarını düşündükleri görülmüştür. Ayrıca Suriyeli gençlerin toplumdaki dezenformasyona bağlı olarak sık sık çatışmaya çekildikleri, kendilerinin bu çatışmalardan kaçınmaya çalıştıkları da elde edilen bulgular arasındadır. Suriyeli gençlerin, çatışmalardan çoğu zaman kaçınmasının en temel nedenlerinin, sınır dışı edilme korkusu ve haksız çıkılacağına ilişkin kesin kanının mevcudiyeti olduğu keşfedilmiştir.

Bu bulgulardan destek alındığında Suriyeli gençlerin Türklerle etkileşim dinamiklerinin uyumunun ciddi sorunlar içerisinde olduğu görülmektedir. Çatışma konularında da Suriyeli gençlerin azınlık olmaları nedeniyle dezavantajlı konumları kullanılmakta ve bu nedenle toplumdaki baskın kültüre boyun eğdikleri fark edilmektedir.

4.2.9.5. Türk Toplumunun Diğer Sosyokültürel Dinamiklerine Uyum

Kişilerarası dinamiklerin haricinde Suriyeli gençlerin diğer sosyokültürel dinamikler üzerinden algıladığı farklılara sağlayabildikleri uyumun, sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerini doğrudan etkileyen faktörler olarak önemli etkilere yol açtığı görülmüştür. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda din teması ele alınmamış, nitekim din konusunda herhangi bir farklılığın algılanmadığı keşfedilmiştir.

"Dinsel olarak hiç farkı yok bence." (Semih, 15 Yaşında)

*"Kültürel olarak hiçbir şey değişmedi. Dinsel olarak değişen bir şey olmadı."
(Kevser, 25 Yaşında)*

"Dinsel açıdan değişen bir şey yok yine aynı devam ediyor." (Vefa, 23 Yaşında)

"Dini yönden uyum sağlayabiliyorum. Dinlerimiz aynı, benziyoruz zaten. Dini yönden bir de eskiden de Gaziantep'in Halep'e bağlı olduğu için kültürler birbirine farklı değil, komşu olarak en yakın il Gaziantep bu yönden uyum sağladım diye düşünüyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

Din teması, tüm katılımcıların ortak olarak beyan ettiği ve herhangi bir farklılığın olmadığını vurguladığı tek temayı oluşturmaktadır. Öte yandan araştırma kapsamında ele alınan diğer tüm temalarda çeşitli düzeylerde farklılıkların algılandığı görülmektedir.

"Kültürel açıdan pek bir şey değişmedi aslında. Yaşadığım bölgede yine aynı şeyi burada yaşıyorum." (Vefa, 23 Yaşında)

"Bana göre çok bir farklılık olduğunu düşünmüyorum, adet olarak yakın diyebilirim. Hemen hemen aynı buradakilerle Suriyeliler. Türk ve Arap toplumu birbirine yakın; adet olsun davranış olsun, aile olsun." (Hüda, 21 Yaşında)

"Yani benzerlikleri, kendim Gaziantep'ten bahsedeyim; çok misafirperver bir toplum ilk geldiğimiz zaman. Suriyelilere karşı yardımcı olma, onların dertlerini paylaşma, onlara karşı bir empati yapma, 'biz de bu durumda olabiliriz' gibi onun dışında vicdan ve diğer hususlara çok dikkat ediliyordu. Birçok kişi öyleydi, ilk zamanlar böyleydi. Suriyeliler de böyle. Daha sonra işte bazı fikirler bazı insanların ifadeleri ve kullandıkları ağır ithamlardan dolayı toplum biraz gerildi denilebilir, oraya girmeyeyim şimdi. Türkler, işte misafirperverler büyüklere karşı saygılılar. Birçoğu öyle diye düşünüyorum, hayata iyi bakmak lazım, iyi bakan iyi görür. Suriyeliler de böyle." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Normal yani yiyecek, içecek, elbise, giyim, yaşam tarzı. %70 benziyor, çok şeyler benziyor yani. Gaziantep'te çok Suriyeli var zaten. Biz de birçok Suriyeli ile beraber duruyoruz. Farklılık çok az bu nedenle." (Muhammed, 21 Yaşında)

Diğer taraftan sınır bölgelerinde yaşayan Suriyeli gençlerin de ciddi farklılıklar algılamadığını söylemesi, sınır bölgelerinde yaşamının etkilerinden bağımsız olarak bir değerlendirme yapılmasının daha uygun olacağına yönelik kanaatin oluşmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda aşağıda detaylandırılan başlıklardan sınır bölgesinde yaşama olgusunun etkisi çıkarılmıştır.

4.2.9.5.1. Akrabalık İlişkilerine Uyum

Türkiye'ye göçle birlikte daha az akraba ziyaretlerinin yanında telefonla da daha az görüşmek, Suriyeli gençlerin geldikleri süreçte en çok fark algıladıkları başlığı oluşturmaktadır. Türkiye'de insanların akrabalarıyla Suriyeli gençlerin düşündüğü ölçüde bir sıklıkta görüşmemesi, Suriyeli gençlerin dikkatini çekmiş ancak içerisinde Türkiye'deki bu mevcut duruma ayak uydurarak ilgili farklılığı benimsemeye başlayanların da olduğu görülmüştür.

"Hatırladığım kadarıyla akrabalar açısından, ziyaretleri çok çok fazla bu durumdan gerçekten şikâyetçiyim. Çok fazla misafir oluyor, çok ziyaretçimiz oluyor. Sizde sadece şeker dağıtılıyor, bizde daha farklı hatırladığıma göre büyük tepsiler oluyor, çok fazla yiyecek oluyordu, Türkiye'ye geldikten sonra bu konuda daha iyiyiz bence. O kadar sık gelip gitmeler olmuyor, bayramlar da haliyle benim için daha rahat (gülüyor). " (Hüda, 21 Yaşında)

"İyiydi bence haftalık gidiyorduk, onu hatırlıyorum. Hep beraber toplanıp sohbet eder, kahve içerdik hep. Burada iyi değil ama akrabalık ilişkilerimiz. Çünkü babamı kaybettik, annem bir daha evlenmedi diye ayıplıyorlar 'tek başına kadın yaşıyor' diye. Zaten babam ölünce baba tarafı ile konuşmamaya başladık. Dedemler de evlenmedi diye anneme küstü, annemin babası yani, kimsemiz kalmadı. Zaten herkes gelmedi Türkiye'ye, gelmeyenlerle hiç konuşmuyoruz herkes kendi derdinde artık. Eskiden dert yoktu, beraberdik artık herkesin derdi, geçim sorunu var. (Semih, 15 Yaşında)

"Suriye de zaten bir binada oturuyorduk, her gün birbirimizi görüyorduk. Burada ayrıldık, ben Suriye'de iken hiç düşünmedim kuzenlerimden ayrılacağımı. Kuzenlerimle ayrılacağımı düşünmüyordum, yani anladınız mı? Şu an ayrıldık, herkes ayrı evde oldu. Türkiye'de siz birbirinizden ayrı hatta başka başka şehirlerde yaşayabiliyorsunuz. Böyle arada sırada telefonla arıyorsunuz, bu bana çok farklı geliyor. Akrabalarınızla hiç görüşmüyorsunuz. Yani neredeyse hiç görüşmüyorsunuz, bana göre, yanlış anlamayın. Biz böyle değildik ama gelince buraya, Türkiye'ye yani, yavaş yavaş biz de öyle olduk. Zaten birlikte yaşama şansımız yok, evler küçük, aynı yerden ev tutmak imkânsız gibi. Yaşayamazsın, yani istesen de yaşayamazsın. O yüzden biz de size uyum sağladık, diyebilirim, biz de artık arada sırada telefonla arıyoruz birbirimizi. Ben kuzenlerimi telefonla arıyorum, hatta biliyor musunuz? Bazılarını uzun süredir aramıyorum. Uzun süre, yani iki hafta oldu mesela." (Yaser, 23 Yaşında)

Türkiye'de akrabalarla görüşmemenin temel sebebinin geçim sıkıntısı olduğunu belirten katılımcıların çeşitli ifadelerine rastlanmaktadır. Ancak katılımcıların sıklıkla değinmediği bir diğer olgu olarak akrabalarla yakın yerlerde ikamet edilmeyen oluşunun

da önemli bir etki oluşturduğu düşünülmektedir. Nitekim göç öncesinde aynı binada yaşayan akrabaların, hâlihazırda birbirinden uzak yerlerde ikamet etmesi, ziyaretin sıklığının azalmasında başat bir faktörü teşkil ediyor olabilir.

Buna karşın halen akrabalarıyla sık sık görüşmeye gayret ettiğini belirten ve akrabalarıyla kendilerini bağımlı olarak niteleyen katılımcılar da mevcuttur.

"Bizde çok farklı bir büyüğüm buradaysa babam beni sabah, akşam görmeye gönderir. Siz büyüdüğünüz zaman müstakil bir hayat arıyorsunuz. Biz öyle değil, bağımlıyız." (Muhammed, 24 Yaşında)

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı. Kimseyle konuşamadılar ki. Kursu gittiler, annem de gitti çok devam etti. Ama kimseyle pratik yapmadı, konuşmadı. Kadınlar kurslara gidiyor ama unutuyor. Erkekler bu konuda daha iyi. İşe gidiyorsun, okula gidiyorsun, arkadaşlarınla konuşuyorsun, Türkler de oluyor konuştuğumuz. Biz Türkçeyi çok hızlı öğrendik ama benim kız kardeşlerim mesela, ablam bir de evlenmiş o önceden, 5 yıldır konuşamıyor Türkçeyi." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Çok özgürler Türkler bizim gibi değiller hemen aileden kopmak istiyorlar biz kopmak istemeyiz hemen ailemize bağlıyız biz çok." (Semih, 15 Yaşında)

Dolayısıyla Suriyeli gençlerin, temelde akrabalık ilişkilerinin Suriye'de olduğundan daha zayıf olarak algılanması olgusuna pek çok noktada uyum sağlamakta olduğu gözlemlenmiştir. Akrabalık ilişkilerinin zayıflamasının, bu duruma uyum sağlayamayan Suriyeli gençlerin yaşam kalitelerini ve katılımlarını olumsuz etkilediği söylenebilmektedir. Diğer taraftan akrabalık ilişkilerinin zayıfladığını söyleyen ve buna uyum sağladığını belirten Suriyeli gençlerin, akrabalık ilişkileri zayıfladığı için yaşam kaliteleri ve sosyal işlevsellikleri olumsuz etkilenmemektedir. Bu çerçevede güncel akrabalık ilişkilerine uyum sağlayabilen veya sağlamakta olan Suriyeli gençler için akrabalık ilişkilerinin zayıflaması diğer Suriyeli gençlere göre daha düşük dereceli bir dezavantaj olarak değerlendirilebilmektedir.

4.2.9.5.2. Sosyal Faaliyetlere Katılmaya Uyum

Suriyeli gençlerin genel olarak sosyal faaliyetlere katılımın değişen koşullarına uyum sağladığı görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri, Suriyeli genç kadın ve genç erkeklerin dışarıya çıkmakta sorun yaşamadığı, arkadaşlarıyla birlikte dışarıda vakit geçirmekten ve seyahat etmekten keyif aldığını göstermektedir.

"Giderdi Suriye'de gençler kafelere restoranlara gece hayatları bu kadar yaygın değildi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Suriye'de dışarıya çıkmamış, restoran olsun, kafe olsun bulunmuş olduğum il olarak fazla görmedim öyle bir şeyi. Ama Türkiye'de böyle değil. Kafeler, restoranlar, marketler var orada geziyoruz hep. Dışarı çıkıp hep yeni insanlarla tanışıyorum." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bizim oturduğumuz bölgede Suriyeli çok azdır. Komşularımız Türk, küçük kardeşlerim Türk okulunda okuyor. Çalıştığım yer hep Türk. Üniversitedeki arkadaşlarım hep Türk zaten. Gün 24 saatin 10 saatini Türklerle geçiriyorum açıkçası. Türklere de çabuk uyum sağladım bu yüzden, buranın kültürüne falan." (Yaser, 23 Yaşında)

"Biz Azez'deyken kafeye, restoranta çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Türkiye'de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep'teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye'ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye'de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların ve genç erkeklerin sosyal aktivitelere katılma ve seyahat edebilmeleri, aynı zamanda ailelerinin de bu konuda uyum sağlamakta olduklarının önemli bir göstergesi niteliğindedir.

"Suriye'de çok yaşamadım, ama rahat bir hayatım vardı diyebilirim. Maddi, manevi, psikolojik, hayat açısından rahat bir hayatım vardı." (Hüda, 21 Yaşında)

"Türklerle çok konuşmam evimle çocuklarımla ilgilenirim ama en çok Suriyeli arkadaşlarım var." (Kevser, 25 Yaşında)

"Gece hayatına kadınların çıkması da çok uygun değil bize çok hoş karşılamıyoruz. Bence kadınlar biraz otursunlar burada, erkeklerle yakınlıklarına dikkat etsinler, çünkü biz rahatsız oluyoruz çok. Böyle giderlerse bizleri de bozacaklar, Allah korusun. Suriye insanı olduğu gibi kalsın." (Muhammed, 21 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler bazı Suriyeli gençlerin ise sosyal faaliyetlere katılmakta sorun yaşadığını ve bunu desteklemediğini göstermektedir. Türkiye’de sosyal faaliyetlere katılmayan gençler olarak söz konusu üç katılımcı, uyum temasının daha olumsuz devam eden ekseninin delilidir. Bu noktada vurgulanması gereken bağlam ise araştırmanın katılımcıları arasından yalnızca üç kişinin bu tür ifadelerde bulunmasıdır.

4.2.9.5.3. Kadının Değişen Toplumsal Rolüne Uyum

Suriyeli toplumunun Türkiye’ye göçün ardından kadın toplumsal rolüne ilişkin algıladıkları farklılıklara genel olarak uyum sağlamakta olduğu, ancak yine de bazı gençlerin uyum sağlayamadığı görülmüştür.

"Tabi ki zaten siz nerde yaşıyorsunuz bilmiyorum, İstanbul’a gelip Fatih’e geldiğinizde Fatih’te Suriye Çarşısı’na gittiğinizde o kadar kalabalık oluyor ki. Suriye’de böyle değildi, ben gitmezdim pek dışarı ama Türkiye’de dışarı çıkıyorum hep. Restoranlara, kafelere gidiyorum. Suriye’de gidemezdim." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Suriye’de bir kız, bir erkekle konuşunca hemen kötü bir şey düşünüyorlar. Ama ben burada okuduğum için kötü sanmıyorlar mesela o benim arkadaşım diyerek geçip gider insanlar ama Suriye’de öyle değil." (Nour, 18 Yaşında)

"Türkiye’de zor uyum sağladığım bir şey yok. Ama nasıl anlatacağım? Yani, mesela benim dedem Halep’teyken kızlara dışarı çıkmak yasaktı. Türkiye’ye geldiğimde çok serbest oldu, özgür bir şey. Özgür olduk. Artık sürekli dışarı çıkıyorum, geziyorum. Suriye’de tek başıma çıkmayı geç, birileriyle bile çıkamazdım. Burada çok iyi her şey, çok mutluyum." (Nour, 18 Yaşında)

"Gençler için ne bileyim, daha böyle özgür alanlar tanınıyor benim açımdan. Restoranlar, kafeler, arkadaş ortamları olmasaydı, üniversite olmasaydı aşırı sıkılmış hissi olacaktı veya bilgiler çok kısıtlı olacaktı. O yüzden kendimi çok özgür hissetmezdim yani ama burada kendimi daha özgür hissettim, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Suriye’de genellikle kadınlar çok sosyal ve iş hayatına karışmaz, hatta kadınlar çalışmaz. Bir kadın çalışıyorsa çok fakir olduklarını düşünerek o kadının çalıştığını düşünürler genellikle. Sadece erkeklerindir sosyal alanlar.

Kahveler çok fazla. Mevcut erkekler kahvelere gider ne bileyim, sosyalleşir, çalışır. Kadınlar daha çok evdedir. Ama burada kadınlar çalışabilir dışarıda. Ben kafede çalışabilirim istersem, kimse de bir şey demez. Ailem de bir şey demez artık. Kısa sürede babam böyle şeylere bir şey söylememeye başladı." (Ceylan, 25 Yaşında)

"Biz Azez'deyken kafeye, restorana çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Kadınların tek başlarına dışarı çıkabilmesine, seyahat edebilmesine ve kendi hayatları ile ilgili kararlarda yine kendilerine danışılmasına Suriyeli genç erkeklerin de genellikle uyum sağlamakta olduğu öğrenilmiştir. Buna göre; katılımcı erkeklerin çoğunun da kadınlara bakış açısındaki farklılıklara uyum sağladığı görülmektedir.

"Yani burada kadınlar, özellikle genç kadınlar biraz daha eğitim noktasında, bazıları işte biliyorsunuz, şey var, belediyenin ya da milli eğitimin düzenlemiş olduğu kurslar var, toplum içerisinde normal şekilde Suriye'de kadınlar yer edinmiş olsa da kurumlara tek gitmemiş vs. genellikle kocasıyla birlikte gidilir. Burada biraz daha serbestlik oluştu. Bir kişi kendi çocukları okula kayıt olsun ya da işte bir problem oldu, gidip mahkeme olabilir veya işte doğalgaz faturasına kayıt olmaymış ya da pazara inmeymiş, elbise almaymış tek başına gidip gelebiliyor. Bu noktada bu değişiklikler arasında var, diyebilirim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Aslında işte Türkiye hukuk devleti olduğu için ne yapmak istiyorsan yapabilirsin. Bizim orada da öyleydi ama biraz daha kısıtlı. Gece genellikle çok iyi yani Türkiye'de isteyen istediği şeyi yapabiliyor. Suriye'de dışarı çıkılmazdı gece. Özellikle kadın dışarı hiç çıkamazdı, İzin yoktu." (Mustafa, 23 Yaşında)

Türkiye'de gerçekleşen değişimlerin nedenlerinden birinin de hukuki konjonktür olduğu görülmektedir. Buna göre; çocuk gelin ve taciz olayları, Suriye'de daha sık karşılaşılan ancak Türkiye'de Suriyeli toplumunun değişmesini gerekli kılan bir yapıyı teşkil etmektedir. **Tablo 16**'daki bulgu da Suriyeli genç kadınların erken yaşta evlendirilmelerine yönelik tutumun değişmeye başladığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

"Şöyle şunu söylemem gerekiyor, daha önce bunu söyleyen oldu mu, bilmiyorum ama Suriye'de gençler, özellikle erkekler ergenlik çağı veya 25 yaşına kadar olan gençler, ne bileyim toplu halde bazen görürsün, ne bileyim kız liseleri öyle veya okul çıkışları öyle görüyorduk onları. Mesela çok laf atarlar, bir kızın arkasından yürürler. Zarar vermezler ama aşırı laf atarlar aşırı derecede. Mesela Türkiye'de bu açıkçası yok, ne bileyim direkt polis

müdahalesi falan oluyor Suriye’de buna çok dikkat edilmiyordu. Ne bileyim arkandan bir genç yürümüş, laf atmış, polise şikayet edeceksin, seni alaya alırlardı 'n’olmuş yani' tarzında. O yüzden sanırım Türkiye’ye geldikten sonra bazıları bunu devam ettirmek istediler ve karşılığını sert bir şekilde buldukları için açıkçası biraz Suriyelilerin adı kötülendi, diyebilirim bu yönden." (Ceylan, 25 Yaşında)

"İnsanlarla bağlantı çok fazla gelişti, bir kızın erken yaşta evlenmesi, bunlar çok fazla iyileşti. Artık daha olması gerektiği gibi oluyor şu anda. İnsanlar artık çok açıldı olduğu yerde, kapalı değiller." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Burada daha rahat okudum, her yere yürüyerek gidiyorum. Suriye’de sadece arabayla gidiyordum. Burada her yere gidiyorum yürüyerek, Gaziantep’te okudum, yurttta yaşadım. Suriye’de olursam yurttta yaşamamı ailem kabul etmez ama burada zorunlu olduğu için yaşadım. Suriye’de de yurt var ama çok kalınmaz orada dedikodu olur." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Suriyeli genç kadınlar, Türkiye’de kadının sahip olduğu özgürlüklerden ve erkeklerle eşit haklara sahip olmaktan memnun olduklarını, bu çerçevede hak bağlamında Suriye’de yapamayacakları bazı aksiyonları Türkiye’de gerçekleştirebildiklerini belirtmiştir.

"Ben orada olsaydım okuyamazdım evlenirdim. Ben burada iki bölüm okuyorum. Çocuk gelişimi mezunuyum, şu anda işletme yönetimi okuyorum. Suriye’de olsam okuyamazdım eğer okuyabilsem bile kocam izin verse bile kocam çalışmama izin vermezdi. Ama burada okudum şu an nişanım var, çalışmamı istemiyor ama mecbur iş arıyorum, ekonomiden dolayı. Burada ekonomi çok kötü Suriye’de sadece erkekler çalışır. Burada mecburuz çalışmaya." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Suriye’de genellikle görücü usulü evlenirler, birbirini görüp evlenen insan çok az Arap toplumunda. Birbirini görüp tanışıp evlenmek Türkiye’ye geldikten sonra gelişti, ama önceleri %1 falan tanışıp evlenen olurdu. Hala böyle ama birazcık daha gelişti." (Hüda, 21 Yaşında)

Doğangün ve Keysen (2021) de Suriyeli kadınlarla yaptıkları görüşmelerde kadınların Türkiye’deki yaşamdan memnun olduklarını ve dışarıya çıkabilme, arkadaşlarıyla dolaşabilme ve eğitime katılabilmeye gibi unsurların kendilerini daha özgür hissettirdiğine değinerek mevcut araştırma bulgularını doğrulamaktadır. Öte yandan Suriyeli kadınlar, özellikle aile konusundaki değişen algılara da uyum sağlayabilmiş, aileye ilişkin birçok değişikliği içselleştirmiştir.

"Suriye’de kadın hakları neredeyse hiç yoktu zaten biliyorsunuz şiddetin en çok olduğu yer Suriye kadınlar açısından. Kadınların hiçbir hakkı yoktu, o yüzden boşanmalar daha azdı. Boşanma hakları veriliyor ama çok az.

Kadının hiçbir hükmü yoktu diye hatırlıyorum hala da öyle aslında. Kadın daha çok hep susan, katlanan taraf. Erkek boşanmak isterse boşanılır ama kadın boşanmak isterse erkeğe bağlıdır. Türkiye'ye geldiğimizde bunun de değiştiğini gördük birazcık. Biraz daha arttı, kadınlar daha güçlü oldu, diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Kesinlikle orada olsam okuyamazdım, evlenirdim çünkü orada kadınlar açıkçası böyle erken evlendiriliyor. Mesela ben şu anda bunu diyorum, ben 25 yaşındayım, kendi irademle yeni nişan taktım bu arada. Şöyle gerçekten orada farklı bir yerde üniversiteye gitmek kız için işte 'aa sen kızsın, ne derler?' falan diye çok aşırı muhafazakâr bir toplum olduğu için çıkmalarını istemiyorlar. Birisi çıksa bozulur ilişkileri. Ben Türkiye'ye gelmesem kesinlikle üniversiteye gitmezdim, göndermezlerdi. Ailem çok iyi evet ama kesinlikle toplum baskısı bunu engellerdi, onu biliyorum yani veya işte ne bileyim, kendi isteğimle olmayan biriyle evlenirdim, o şekilde geçerdi. Bu Türkiye'ye geldiğimiz için avantaj oldu, diyebilirim. Kızlar için avantaj oldu, diyebilirim. Biraz daha özgürlüklerini elde ettiler, diyebilirim." (Ceylan, 25 Yaşında)

Yukarıdaki bulgulara ek olarak değişen kadın rollerine uyum sağlamakta zorluk çeken gençler de mevcuttur.

"Erkek kız yakınlaşıyorlar burada. Çok rahatlar. Bizde öyle değil nişanlım var ama görüşmüyorum, çünkü evlenmedik daha. Siz garipsiniz." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Gece hayatına kadınların çıkması da çok uygun değil bize çok hoş karşılamıyoruz. Bence kadınlar biraz otursunlar burada, erkeklerle yakınlıklarına dikkat etsinler, çünkü biz rahatsız oluyoruz çok. Böyle giderlerse bizleri de bozacaklar, Allah korusun. Suriye insanı olduğu gibi kalsın." (Muhammed, 21 Yaşında)

Tüm bunlara paralel olarak Suriyeli gençlerin göç sonrası Türkiye'de algıladıkları kadın rolleri üzerindeki farklılıklara uyum sağlama sürecinde olduğu ve bunun genel olarak olumlu seyrettiği görülmektedir. Her ne kadar görece daha az sayıdaki gencin uyum sağlamakta zorluk çektiği söylenebilse de Suriyeli genç kadın ve genç erkeklerin Türkiye'deki kadının mevcut konumuna uyum sağlamakta sorun yaşamadığı gözlemlenmektedir.

4.2.9.5.4. Değişen Rol ve Sorumluluklara Uyum

Suriyeli gençler, Türkiye'de büyük oranda eğitim hayatına devam etmektedir. Bu doğrultuda gündelik hayatta daha çok Türklerle etkileşim halinde olmanın, böylece Türk

kültürü içerisinde daha fazla vakit geçirmenin, hane içerisinde ebeveynlerle olan etkileşimlerde ilgili rol ve sorumluluklar nezdinde çatışmalara yol açabildiği bulgulanmaktadır.

"Ben Türkiye'de en çok kendime daha çok yatırım yapmam gerektiğini anladım. Kendim adına fikirsel, kişisel anlamda her anlamda geliştirmem gerektiğini öğretti bana Türkiye, denebilir. Burada mesela çok iyi özelliklerin var ama bunu anlatamıyorsan sorun oluyor üniversitede, okulda. Böyle güçlü olmak lazım. Bunu öğrendim." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Öncelikle Suriyelilerin kendilerinin şunu kabul etmeleri lazım. Eğer burada yaşamaya devam edeceklererse buraya uyum sağlamaları gerekiyor, uyum sağlamak derken farklı bir ülkeye geldiklerini farklı bir toplumla karşılaştıklarını ve bu toplumla iyi bir şekilde iyi ilişkiler geliştirmesi... Onun dışında Türklerin fikirsel olabilir, ekonomik olabilir, eğitimsel olabilir bu yöndeki kültürüne de uyum sağlaması lazım." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Genellikle şort diyelim yani şort giymek diyelim yaş büyükse yani 19-20 yaştan büyükse öyle bir elbise dışarıda giymek biraz ayıp gibi. Saç tıraşına dikkat edilmeli garip garip saç tıraşı yapamazsın mesela burada en son dönemde yapıyorlar bizim Suriyeliler ama orada genellikle normal tıraş dediğimiz tıraşlar olur. Giyim kuşama dikkat ederler yani genellikle. Şort falan giyilmez büyük yanında. Türkiye'ye gelince değişti bunlar tabi. Okula gidiyorsun okulda herkes öyle. Annen baban istemiyor ama artık onlar da bir şey diyemiyor bir yerden sonra." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Annemle ilişkim çok iyi, babamla biraz uzak gibiyiz, bilmiyorum çünkü babamla çok zaman geçiremedim, şu an zaman geçiriyorum ama sanki tahmin ettiği çocukla ben aynı değilim, Türkiye'de uzun süredir yaşıyorum ben, düşündüğü gibi biri olamam yani, o yüzden çok tartışırız." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Ben kapri aldım şimdi, İstanbul'da geziyorum. Babam beni görse 'sen Türk olmuşsun' der bana. Çünkü öyle bir kere sakal falan bıraktım, farklıydı biraz. 'Türk sakalı' dedi. Kapri için de 'Türk elbisesi' diyecek. Babamın yanında öyle giyinmiyorum." (Youtuber, Erkek, 17 Yaşında)

"Mesela bizim toplum aşırı muhafazakâr olduğu için bazı kızlar, mesela tesettürünü çıkartmak istedi, diğerleri (aile büyükleri) takmak istedi. Böyle yani biraz karmaşa oldu kültür açısından." (Ceylan, Kadın, 25 Yaşında)

Katılımcılar, topluma genel olarak uyum sağlamaya istekli olduğunu, bu sürecin ebeveynlerle yaşanan sorunlardan biri olduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim Suriyeli gençler, ailelerinin kendilerine atfettiği rollerden ayrışabilmekte, bu nedenle hane içerisinde ebeveynlerle gencin tartışması söz konusu olabilmektedir.

4.2.9.5.5. Değişen Çevre Koşullarına Uyum

Yaşanan çevreye uyum, Suriyeli gençlerden ziyade onların ebeveynlerini zorlayan bir olgu olarak araştırma sürecinde elde edilen bulgular arasındadır. Buna göre; göç öncesi süreçte akrabalarla yakın ve komşularla bitişik binalarda yaşanırken hâlihazırda akrabalarından görece daha uzak yaşanması ve komşuluk ilişkilerinin daha zayıf olması, Suriyeli gençlerin ailelerinin sosyalleşmesini engelleyen bir faktörü ifade etmektedir.

"Bir tabak yemeği götürürdük genellikle de saat 4-5'ten sonra çayır çimen olduğu için köyün ya da kasaba kadınları yuvarlak şeklinde oturuyorlardı 4-5'ten sonra. Sohbet ediyorlardı. Türkiye'de bu hiç olmadı. Kadınların Türkçe bilme sayısı çok çok az kaldı." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Yani orada en azından Arapça konuşabiliyorduk, herkesle iyi anlaşabiliyorduk hemen hemen. Mahalledeki herkesi tanıyorduk. Burada biraz konu sıkıntılı, herkesle konuşamıyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

"Genellikle insanlar arasındaki ilişkiler, muhabbet buradan daha iyiydi ben onu söyleyeyim. Yani komşu senin halini hatırını soruyordu, yani yemek yaptıklarında yemeği fazla yapıyorlardı komşuya yemek götürmek için. Hani ben kardeşlerim biz götürürdük yemeği yani. Her gün komşulara yemek götürülürdü, hatta kardeşlerimle 'ben götüreceğim' diye tartışırdık. Bilmiyorum burada öyle bir şey yok. Bu yüzden başta alışamadık, insanlardan uzak durduk. Biz alışık değiliz böyle, yani çok az gidip geliyorsunuz ya, biz hep giderdik birilerine. Kız kardeşlerim çok sıkılıyor bu yüzden." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Şimdi Suriye'nin şehir mahalle kültürü Türkiye'ye nazaran o yabancılaşıma hala yoktu ben çıkana kadar. Hala öyle toplum baskısı demeyim ama toplumun gözü hep var burada neden yok çünkü orada aşiretle sürülen çoğu yer var. Komşu gölge ayıp işi, toplum gözü vs. zaten kaçamazsın o gözden çünkü şehirde kalacaksın şehirde oturacaksın aynı şehir aynı mahalle aynı köklü insanlar hala oturuyor vs. onun için o baskı var. Burada neden yok çünkü yabancılaşıma var mekân konusunda bir yerden bir yere göç var mesela köyden şehirde okumak için yapılan buradaki göçler. Orda hiç bu kadar değil çünkü burada üniversiteler çok ve öğrencinin şehirden okuması için çıkması çok normal bir şey değil orada bu kadar normal değil. Özellikle en büyük 2 nüfuslu şehir de üniversite vardı mesela Halep'te yaşayan Halep'in dışına okumaya gitmez ben öyle bir ortamdaydım onun için aynı şehirde kalıyorsun aynı gelenek aynı insanlar hep o göz vs. var burada o kadar yok. Hatta 2012 sonrası Suriye'deki zorunlu iç göçlerden dolayı o yabancılaşıma yaşanmaya başladı artık o toplumun baskısı o kadar görünmez çünkü o kadar büyük aileye yakın oturmuyor insanlar." (Hasan, 21 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler değişen çevresel koşullara gençlerin ailelerinin ve kısmen Suriyeli genç kadınların uyum sağlamakta güçlük çektiğini göstermektedir. Bu durum, hane üyelerinden biri olarak Suriyeli genç erkekleri de dolaylı olarak etkilemektedir. Nitekim katılımcılar aile üyelerinin yaşadığı bu zorluktan dolayı kendilerinin de üzüldüğünü belirtmektedir.

Değişen çevresel koşullardan bir diğeri de güvenlik anlayışıdır. Suriyeli toplumu güçlü güvenlik algıları nedeniyle özgürce fikirlerini ifade etmekten çekinmekteyken Türkiye’de kendilerini daha güvende hissetmekte, bu nedenle kendi içlerine ve Türklerle etkileşimlerinde özgürce konuşabildiklerini söylemektedir. Bu nokta, Suriyeli gençlerin kendilerini ifade edebilmelerine yönelik söylemlerine paralel olarak gençlerin uyum sağladığı bir içeriğe sahiptir.

“Burada dediğim gibi sana özgür bir şekilde kendini ifade edebilirsin o konular hakkında mesela siyasi toplumsal konularda daha rahat konuşabilmek daha rahat tartışabilmek daha rahat araştırabilmek o olanakların olması mesela çok önemli beni çok etkiledi.” (Hasan, 21 Yaşında)

"Aynen aslında çok iyi bir yönetim var burada parklar daha bakımlı çocuk oyunları mesela gezme alanları çok ağaç var burada ağaç ekiyorlar çok iyi bir şekilde değerlendiriyoruz çıkıp geziyoruz yani. Suriye’de böyle değildi. Az park vardı bakımsızdı, ağaç yoktu. Çok da çıkamazdık dışarı rahat rahat." (Mustafa, 23 Yaşında)

“Bizim Suriye’de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direkt tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum bir katkı oluşturmaya çalışıyorum toplumda öyle bir şekilde gitmeyebilirdi şu an beni doktor görebilirdiniz Suriye’de kalsaydım mesela. Yani istediğim şeyi okuyamayacaktım. Mecbur sevmediğim işi yapacaktım orada ben. (Hasan, 21 Yaşında)

Öte yandan gençlerin kendilerini ifade edebilmesi ve Suriye’deki sosyopolitik konjonktürün aksine güvenlik endişelerinin olmaması, dolaylı olarak topluma katılımlarını da artıran bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Ancak genel olarak yaşam koşulları Suriye’de daha iyi olan Suriyeli gençlerin bir kısmı ekonomik bağlamları işaret ederek Suriye’ye dönme talepleri olduğunu, Türkiye’de genel olarak değişen çevresel koşullara uyum sağlayamadığını ifade etmiştir.

"İyi ben zaten çok çok bilmiyorum yani burada Türkiye'de yaşadım büyüdüm, burada okudum. Bu yüzden yani Suriye'ye sadece iki defa gittim geldikten sonra. Ortaokul, Lise ve üniversiteyi burada okudum. Akrabam orda, evim orda, evimiz orda yani orda yaşamak daha kolay. burada evimiz kira, yani burada çalışıyoruz, mesela dükkanımız yok." Suriye'de dükkan var ev var. İmkanım olsa dönmek isterim." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Çevresel koşullara uyumu güçleştiren faktörlerden biri de resmî prosedürlerdir. Suriyeli gençlerin özgürce seyahat edememeleri, akraba ziyaretlerini de engelleyebilmekte, uyum sağlama ve topluma katılma kapasitelerini olumsuz olarak etkilemektedir.

"Uyum sağlamadığım bir şey yok, hepsine uydum yani. Ama mesela şimdi dedim ya; insan sene boyu çalışır, canı ister başka bir şehre gitmek, canı ister bir tatile gitmek, yani Antep'ten biraz dışarı çıkmayı ister, biz 10 yıldan beri bir yere çıkamıyoruz, gidemiyoruz. Neden? Suriyeliyiz. İzin alacaksın ya sağlık için alacaksın, ya okumak için alacaksın, ya bilmem bir şey için izin alacaksın, vermez yoksa izin." (Muhammed, 21 Yaşında)

Şahin ve Elbeyli (2022)'nin çalışması, Türkiye'deki Suriyelilerin üçte birinden fazlasının giyim kültürüne ayak uydurmadığını açıklamaktadır. Bu bulguya benzer nitelikteki ifadeler mevcut çalışmadan da elde edilmiştir. Ancak dışlanma deneyiminden kaçınmak için bazı Suriyeli gençlerin giyimlerini istemeyerek değiştirdiği öğrenilmiştir. Dolayısıyla çevreye uyum sağlama bağlamındaki bir diğer bulgu, dışlanma deneyiminden kaçınabilmek amacıyla uyum sağlamış gibi görünme ve Suriyeli olduğunu gizleme konseptidir.

"Giyimimiz farklıydı mesela şimdi uzun, siyah kıyafet giyersen seni Suriyeli bilirler. Oturduğumuz yer böyle ama şimdi ben giyimimi değiştirdim, yazmamı değiştirdim. Artık anlayamıyorlar, bilmiyorlar benim Suriyeli olduğumu. Suriyeli olduğumu bilmesinler diye değiştirdim." (Kevser, 25 Yaşında)

Çevresel bir koşul olarak iklim koşulları da Suriyeli gençlerin uyumunda sorun oluşturan faktörlerden biridir.

"Suriye'de bir kere hava sıcak, biz böyle kalın kalın şeyler falan almıyoruz, giymiyoruz. Buraya yazın gelmiştik biz, kış geldi, öyle soğuk oldu ki. Suriye'de dizel kullanıyorduk, burada soba var, evde çok insan var. Türkiye'de kış olsun istemiyoruz." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Yaşadığımız bina çok eski kirası da fazla. Rahat bir ev değil. Yazın çok sıcak, kışın çok soğuk, son kat ve ufak manzarası var. Ben bulutlara bakmayı çok

severim, benim için tek önemli unsuru bu. Gökyüzüne yakın olması çok iyi, bu yanını çok seviyorum." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriyeli toplumu ile Türk toplumu arasında sorun olan başlıklardan bir diğeri ise hijyendir. Buna göre; Suriyeli ailelerin bazıları temiz olmadıkları gerekçesiyle ayrımcılığa maruz kalabilmektedir.

"Biliyorsunuz temizlik biraz farklı algılanıyor. Temizlik derken şu şekilde, ne bileyim, her ailede ortalama 6-7 kişilik bir çocuk şeyi oluyor zaten o yüzdende ne bileyim, Türk komşular şikayet etmeye başlıyor bu sefer. Çok fazla çocuk olduğu zaman hijyen biraz azalıyor, yani giren çıkan çok fazla, yani genel olarak hijyen azalıyor. İnsanlar da şikâyet ediyor." (Ceylan, 25 Yaşında)

Hâlihazırda Türkiye’de sosyal alanların sayısının fazla olması ile şehir yapısı ve park alanlarının düzenliliği, Suriyeli gençlerin dikkatini çekmiş, bu noktada yaşadıkları çevrelerin güzel özellikleri de olduğuna değinmiştir. Kamuya açık sosyal alanlar, Suriyeli gençlerin de sosyalleştiği ve çevreye uyum sağlamalarına katkısının olduğu faktörlerden birini oluşturmaktadır.

"Fiziksel koşullar açısından direkt şehir planlaması sadece etkiledi. Orası daha düzensiz, dağınıktı, parklar yoktu böyle her yerde. Burası daha ferah, güzel. İnsanlar için gezme yerleri var burada orada gezme yeri yoktu yani azdı. Orada binalar çok birbirine bitişikti balkona çıkınca diğerinin evinin içini görürdün burada daha ayrı özel alanın daha çok var." (Hasan, 21 Yaşında)

"Aynen aslında çok iyi bir yönetim var burada parklar daha bakımlı çocuk oyunları mesela gezme alanları çok ağaç var burada ağaç ekiyorlar çok iyi bir şekilde değerlendiriyoruz çıkıp geziyoruz yani. Suriye’de böyle değildi. Az park vardı bakımsızdı, ağaç yoktu. Çok da çıkamazdık dışarı rahat rahat." (Mustafa, 23 Yaşında)

Tüm bunlara paralel olarak çevresel koşullara uyum için daha fazla zamana ihtiyaç olduğu, halen Suriyeli gençlerin ve ailelerinin yaşadıkları bölgelerdeki çevreye ayak uydurmakta güçlük çektiği görülmektedir. Öte yandan çevresel yaşama uyum sağlamakta güçlük çekme durumu, yaşanan evin fiziksel koşullarının yeterli olmaması, düşük gelirli olma ve dışlanma faktörleriyle de yakından ilişkili bir bağlama işaret etmektedir. Nitekim Suriyeli gençler, belirtilen tüm bu faktörlerin etkisi üzerinden çevresel yaşam koşullarına uyum süreçlerini açıklamıştır.

4.2.10. Gelecek Planları

Suriyeli gençlerin geleceklerini nasıl planladıkları, Türkiye’deki yaşam kalitelerine ve özyeterlik algılarına ilişkin ipuçları içermektedir. Pek çok Suriyeli genç, geleceklerini Türkiye’de veya Suriye’de planladıklarını ifade ederken Türkiye’deki yaşamlarının genel olarak kalitelerine yönelik bilgiler vermiştir. Bu bilgiler üzerinden gençlerin gelecek planları Türkiye’de ve Suriye’deki planlar olmak üzere iki alt başlığa ayrılmıştır.

Şekil 17: Gelecek Planlar Temasının Alt Temaları

4.2.10.1. Geleceği Türkiye’de Planlama

Suriyeli gençlerin bir kısmı Türkiye’de kalmak istediklerini, gelecekte burada kalarak istihdama ve topluma katılma talepleri olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların Türkiye’de kalarak geleceklerini Türkiye’de planlamalarının birkaç spesifik etmeni olduğu görülmüştür. Bunlar, Türkiye’de eğitim ve istihdam seçeneklerinin Suriye’de olduğundan daha fazla olmasıdır.

"Ben üniversiteyi bitirmek, kendi işimi yapmak istiyorum, hayallerimi gerçekleştirmek istiyorum. Ben sinema oyuncusu olmak istiyorum. Vatandaşlığım var ve burada kalacağım gitmeyi düşünmüyoruz." (Youtuber, 17 Yaşında)

"Suriye iyi bir ülke değil abi, yani burada yaşam var. Üniversite bitsin, işe girip burada kalmak isterim." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Türkiye’de kalmak, yaşamak istiyorum. Burada mutluymum." (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

“Yıllardır buradayız, işimiz oldu burada. Kalmak isterim.” (Muhammed, Erkek, 21 Yaşında)

Türkiye’de kalmak istemenin diğer etmenleri ise kadınların Türkiye’de daha özgür olması ve özellikle seyahat etme ile istedikleri zaman evlenebilmelerine yönelik kendi kararlarını alabilmeleri için tanınan imkândır.

“Burada istediğimiz gibi hareket edebiliyoruz. Özgürüz yani. Kalmayı çok isterim.” (Hüda, Kadın, 21 Yaşında)

“Ailem evlenmem için çok baskı yapmadı burada. Yani okuyacağım için ben ne zaman istersem gibi oldu. O zaman evleneceğim olunca bir şey olmadı. Suriye’de olsaydım olmazdı böyle, o yüzden kalmak benim için daha olumlu.” (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Katılımcılar arasında Türkiye’de kalmak istediği halde sınır dışı edilme korkusu yaşadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Özellikle son dönemde küresel ölçekte de etkisini hissettiren göçmen karşıtlığı Suriyeli gençlerin psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilemektedir.

“Şu anda en çok problem yaşadığım şeylerden biri; üniversite hazırlanışı çok zor. Ben üniversiteye gireceğim, seneye seçimler var, ben açıkta kalabilirim, bu sene yetişemedim üniversiteye girmeye diyelim, 1 yıl açıkta kalıp üniversiteye girmeye çalışacağım. O zaman bir şeyler olsa, ben ülkeden atılsam diyelim, bu kadar baskı stres altında kalmak... Bazen uyuyamıyorum.” (Mamnun, 17 Yaşında)

“Çok eski binadayız, başka ev arasak da kimse bize ev vermiyor. 8 yıldır burada okuyorum. Öyle olaylar oluyor ki sanki benim 8 yıllık emeğim boşa çıkacakmış gibi hissediyorum yarını göremeyecek gibi hissediyorum ve bu stres altında yaşamak çok kötü.” (Mamnun, 17 Yaşında)

Türkiye’den sınır dışı edilme korkusu, gençlerin yaşamlarını ve psikolojik sağlıklarını oldukça dramatik bir biçimde düşürmektedir. Bu noktada aniden gelişebilecek politik süreçlerin ihtimal dâhilinde olması ve gündemde tutulması, geleceklerini Türkiye’de planlayan gençlerin yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Erdoğan (2019) gerçekleştirdiği araştırmasında sınır dışı edilme korkusunun Türklerle etkileşimi de olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Dolayısıyla sınır dışı edilme durumunun, toplumda kutuplaşmayı artırdığı da söylenebilmektedir.

4.2.10.2. Geleceği Suriye’de Planlama

Türkiye’deki yaşamaya uyum sağlamakta güçlük çeken ve sık sık ayrımcılığa maruz kaldığını bildiren gençler, gelecekte Suriye’ye dönmek istediklerini, Türkiye’de yaşamak istemediklerini belirtmiştir.

"İyi ben zaten çok çok bilmiyorum yani burada Türkiye’de yaşadım büyüdüm, burada okudum. Bu yüzden yani Suriye’ye sadece iki defa gittim geldikten sonra. Ortaokul, Lise ve üniversiteyi burada okudum. Akrabam orda, evim orda, evimiz orda yani orda yaşamak daha kolay. Burada evimiz kira, yani burada çalışıyoruz, mesela dükkanımız yok." Suriye’de dükkân var ev var. İmkânım olsa dönmek isterim." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Türkiye’de çok durmak istemiyorum düzelirse geri döneceğiz hemen buradan tek beklentim okuyup gitmek" (Semih, 15 Yaşında)

"Biz Türkiye’den bir şey beklemiyoruz, tek istediğimiz Suriye’ye geri dönmek, o kadar başka da yok yani." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Tekrar dönüp bütün planlarımı orada uygulamak istiyorum." (Ceylan, 25 Yaşında)

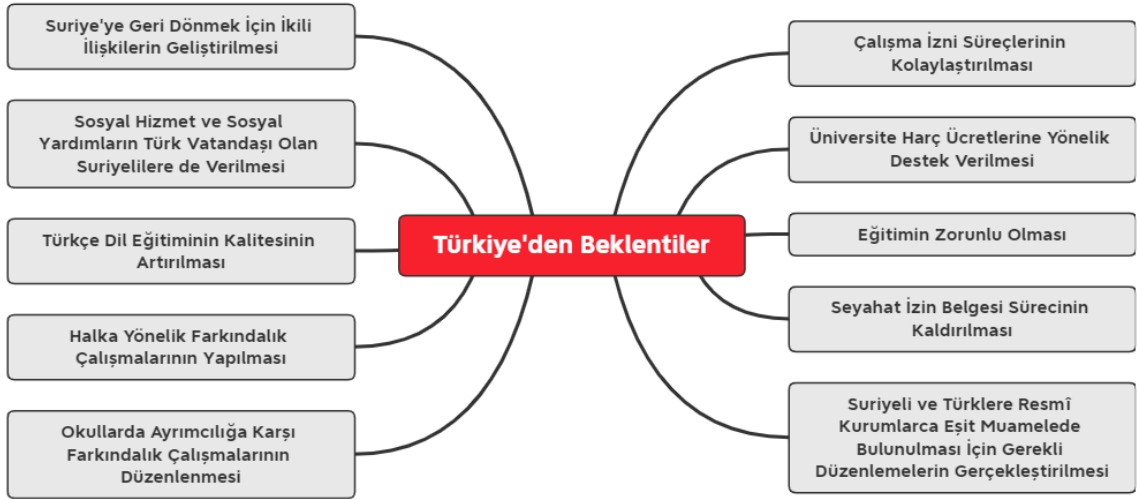
"Herkes dönmek istiyor, bir düzelsin. Açık açık konuşayım, herkes dönmek istiyor." (Muhammed, 24 Yaşında)

Araştırmaya katılan Suriyeli gençlerin üçte birinin Suriye’ye dönmek istediklerini belirtmesi, Türkiye’deki yaşamlarından memnun olmayan ve uyum, katılım, işlevsellik gibi temalarda sorun yaşayan önemli sayıda Suriyeli genç olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençler içerisinde her ne kadar Türkiye’de gelecek planlayanların sayısı daha fazla olsa da Suriye’ye dönmek isteyenlerin sayısının azımsanmayacak ölçüde fazla olduğu da ortaya çıkmaktadır.

4.2.11. Türkiye'den Beklentiler

Suriyeli gençlere Türkiye’deki yaşama adapte olmaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri için ne gibi politik argümanların geliştirilmesi gerektiği sorulmuş ve alınan yanıtlara göre beklentilere ilişkin tema alt kategorilere ayrılmıştır. Buna göre; gençler arasında ülkelerine geri dönmek isteyenler, dönmeyi arzuladıklarını ve başka bir şey talep etmediklerini ifade ederken diğer gençler farklı yelpazede taleplerde bulunmuştur.

Şekil 18: Türkiye’den Beklentiler Temasının Alt Temaları

4.2.11.1. Çalışma İzni Süreçlerinin Kolaylaştırılması

Katılımcıların Türkiye’den talep ettikleri konulardan biri çalışma izni süreçlerinin kolaylaştırılması olmuştur. Buna göre; katılımcıların topluma daha sağlıklı bir biçimde uyum sağlayabilmelerinin en önemli yolu insani şartlarda yaşama ve hak ettikleri ücretleri almalarını gerektirmektedir.

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? Onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyelileri yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

"Yani maaş konusunu dert etmeyenler için iş bulmak kolay. Mesela ucuz maaşla çalışmak isteyenler iş bulur ama bir şekilde çalışma izni alarak çalışmak zor. Çalışma izni yok, verilmiyor zaten hep reddediliyorsun. Çalışma izni olmayınca düşük maaş veriyorlar sana fırsatçılar, ama sen 12 saatten çok çalışıyorsun karşılık alamıyorsun işte bu zor." (Dua, 18 Yaşında)

"Ben çalıştığında da ücretler çok düşük, yetmiyor, sigorta da yok. Çalışma izni olması lazım." (Muhammed, 23 Yaşında)

Topluma katılım ve yaşam kalitesinin yükselmesi olguları, en temel düzeyde ekonomik gelirle bağlantılı bir alanı işaret etmektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençlere çalışma izni noktasında kolaylık sağlanarak sürecin hafifletilmesi, daha insani şartlarda çalışmalarını

sağlayarak yaşam kalitelerinin, iyi oluşlarının ve topluma katılımlarının artırılmasını sağlayabilir.

4.2.11.2. Seyahat İzin Belgesi Sürecinin Kaldırılması

Seyahat izin belgesi de yaşam kalitesini ve topluma katılımı sınırlayan olgulardan birini teşkil etmektedir. Pek çok katılımcı, seyahat izin belgesi prosedürünün kaldırılmasını talep etmiştir.

*"Sefer etmeleri için yol izni olmalı, yani rahat rahat gidip gelmeli."
(Muhammed, 21 Yaşında)*

*"Uyum sağlamadığım bir şey yok, hepsine uydum yani. Ama mesela şimdi dedim ya; insan sene boyu çalışır, canı ister başka bir şehre gitmek, canı ister bir tatile gitmek, yani Antep'ten biraz dışarı çıkmayı ister, biz 10 yıldan beri bir yere çıkamıyoruz, gidemiyoruz. Neden? Suriyeliyiz. İzin alacaksın ya sağlık için alacaksın, ya okumak için alacaksın, ya bilmem bir şey için izin alacaksın, vermez yoksa izin."
(Muhammed, 21 Yaşında)*

*"Çok şeyler değişmeli aslında. Mesela şehirlerarası yol izni diyorlar onun olmaması lazım bence."
(Mustafa, 23 Yaşında)*

*"Mesela 'kimliğin var mı?' olayı değişmeli. Seyahat edebilmeliyiz o değişmeli."
(Semih, 15 Yaşında)*

*"Ben değişmesini istediğim sadece bu seyahat izin var, başka bir şey değil."
(Kevser, 25 Yaşında)*

Seyahat izin belgesinin olması talebi, farklı şehirleri ziyaret etme gibi doğrudan seyahat etmeye yönelik talepleri içerirken aile büyüklerini ziyaret etme, taşınma ve staj yapma gibi zorunlu durumları da kapsayabilmektedir.

*"Adresler açısından, son zamanda adresleri mesela bazı yerlere adreslerini kaydedemiyorlar, mesela kalabalık olduğu için o mahalle, bu da ev kiralarını mesela belli bir yerde ev kirası atıyorum 1000-1500 ise 3000 oldu, çünkü o eve kayıt olabiliyorsun başka yerde olamıyorsun."
(Mustafa, 23 Yaşında)*

*"Seyahat etmek için izin belgesi gerekiyor. Çok az kabul ederler, neredeyse hepsini reddederler, seyahat izinlerinin. Mesela benim annemler Hatay tarafında oturuyorlar, ben yılda ya 1 defa gidiyorum ya hiç gitmiyorum. İzin verirlerse giderim vermezlerse gidemem. Keşke olmasa bu seyahat belgesi çünkü insanlar da anne babasını görmek ister, anne babasına hasret muhtaç insanlar. Olmasa daha iyi olurdu."
(Kevser, 25 Yaşında)*

"Bence seyahat izin belgesi olmamalı. Mesela ben öğrenciyim, başka bir üniversiteye gitme durumum olabiliyor araştırmayla ilgili ya da firmalara gitmem gerekebiliyor. Firmaların hemen hemen hepsi İstanbul'da oluyor. İstanbul'a gidemiyorum Suriyeli olduğum için, bu zor bir durum." (Mehe, 22 Yaşında)

"İkamet belgesi de olmamalı, yani taşınma durumu gerekebilir, zorunlu olabilir. Şu an ilk bulduğumuz evde kirada oturuyoruz." (Mehe, 22 Yaşında)

Seyahat izin belgelerinin bağlı olduğu koşulların net bir biçimde tasnif edilerek eğitim ve istihdam gibi zorunlu koşullarda muafiyetin söz konusu olması, bu alanda Suriyeli gençlerin yaşamlarındaki mevcut sınırlılığı hafifletebilir. Her ne kadar mantalite olarak seyahat izin belgesinin makul bir uygulama olduğu ve gettolaşmayı engellediği söylenebilse de bu uygulamanın bazı şartlar altında Suriyeli gençleri prosedürlerden muaf tutması, topluma katılımı artırabilecek ve fırsatlara erişimde avantaj sağlayabilecek bir potansiyeli içerisinde barındırmaktadır.

4.2.11.3. Okullarda Ayrımcılığa Karşı Farkındalık Çalışmalarının Düzenlenmesi

Okullarda eğitimcilerin, yöneticilerin, öğrencilerin ve velilerinin farkındalık çalışmalarına katılmaları sağlanarak ayrımcılığa karşı bir seferberlik geliştirilmesi, toplum sağlığı adına en elzem meselelerden birini oluşturmaktadır.

"Bence okullardaki Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilere biraz daha anlayış göstermesi gerek, çok fazla ırkçılığa maruz kalıyoruz. Mesela bizim puanlarımız onlara göre biraz daha iyi oluyor. Mesela; İngilizcem onlardan iyi, 'sen zaten Suriyelisin, dilin yatıyor', ne biliyim, 'hocalar size anlayış gösteriyor' diyorlar. Asla öyle bir şey yok, öğretmenlerin bize anlayış gösterdiği durum 'sıfır' diyebilirim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Böyle ırkçılık olmasa, hocalar bizi kaynaştırırsa daha iyi olur, hemen alışırsız buraya biz." (Semih, 15 Yaşında)

Katılımcıların maruz kaldığı dışlanma deneyimleri, toplumdaki kin ve nefretin büyümesine ve çatışmaların gözle görünür biçime artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda rehber öğretmenleri ve okul sosyal hizmeti uygulaması aracılığıyla okullarda görev alabilecek sosyal çalışmacıların farkındalık çalışmalarıyla toplumu bilinçlendirmeleri, böylece ayrımcı uygulamaların azaltılmasında adımların atılması mümkündür.

4.2.11.4. Halka Yönelik Farkındalık Çalışmalarının Yapılması

Okullarda karşılaşılan ayrımcı uygulamaların ve ayrımcı tutum ve davranışların yanı sıra gündelik yaşam içerisinde de Suriyeli gençlerin bu tür kötü muamelelere maruz kalması, bu alanda da beklentilerinin oluşmasına neden olmuştur.

"Mültecilere karşı bakış açısı değiştirilmeli artık bir şekilde yani artık medyaya mı yatırım yapılmalı çünkü yani son zamanlardaki ırkçılık vs. gerçekten boğuyor insanı. Ben mesela son zamanlarda akşam 10-11 den sonra evden çıkmamayı tercih ediyorum mesela. Çok uyumlu olduğum halde saçımda uzun Türkçemde yetiyor bana yine de son zamanlarda artık o kadar haber duyuyoruz ki o kadar halka böyle nefret yediriliyor ki artık yani yeter sonuçta ne biliyim yani her yerde zor bir yaşam şartı olabilir ama her şeyin böyle mültecilerin üzerine herhangi bir şeyi mültecilerin üzerine kalması bence insafsızca." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çoğunlukla dışlanıyoruz ama bir yerden sonra nasıl birisi olduğumuzu anladıktan sonra yaklaşıyorlar. Anlaşabiliyorsun, arkadaş olabiliyorsun. Ama başlarda ırkçılığa maruz kalıyoruz. Suriyeli işte sen göçmensin buralı asla olamazsın ne biliyim çok fazla şeyler. 10 yıldır falan beraber yaşıyoruz hala ırkçılık bitmedi, Türk toplumundan biraz daha nazik olmalarını isterim." (Hüda, 21 Yaşında)

"Şöyle bir problem var: bir Suriyeli olarak bir probleme karşı çıktığın zaman haklı da olsan haksız da olsan haksızsın. Özellikle şu zamanlarda bir olay çıksa herhangi bir yerde karşı çıksan ya da mani olsan bir bakmışsın sen Türkiye dışı edilmişsin. Haklı olsan bile bu detay dinlenmiyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Birinci şey ırkçılık kalmaması lazım, çünkü Suriyeliler bu ırkçılıktan dolayı boğulmaya başladılar. Suçsuz, günahsız, yani hakarete uğruyorlar." (Muhammed, 21 Yaşında)

Suriyeli gençler, ayrımcı uygulamaların kalmaması gerektiğini, toplumdaki dezenformasyon nedeniyle olumsuz söylemlere maruz kaldığını belirtmiş, bunların giderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

"Buradaki toplumun yakındığı durumlara bakılacak olursa hastaneye gidildiği zaman 'niye Suriyeliler para ödemiyor?', misal buradan sorun çıkıyor. Eğitim anlamında ilk zamanlar buradaki okulların, işte Suriyeli öğrencilerin gidip eğitim alması buradaki toplumun onu kabul etmemesi, onun dışında Suriyelilerin kendi işlerini ellerinden aldığı düşüncesi, işte biz işsiz kaldık gibi... 'Bizim topluma uymazlar', işte 'onlar bir şey bilmezler' gibi ifadeler kullananlar bu konuda toplumun birbirine kaynaşması meselesi, dediğimiz hususa dikkat edilmesi lazım. (Muhammed, 23 Yaşında)

"Bir de artık 'bu Suriyeliye benziyor' demeyi kötü anlamda bırakmalı herkes. Bizi alay konusu yapıyorlar, çirkin buluyorlar, sanki bizden kimse hiç yakışıklı olamazmış gibi. Biz hem pis hem de çirkin oluyoruz yani sürekli Türklere göre. (Semih, 15 Yaşında)

Türkiye’de genel olarak bilinçlendirmeye ve dezenformasyona karşı birkaç farkındalık çalışmasının yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Suriyeli gençlerin de vurgu yaptığı bu olgu, gündelik yaşamda ve hizmetlere erişimde karşılaşılan ayrımcı uygulamaların azaltılmasında rol oynayabilir.

4.2.11.5. Üniversite Harç Ücretlerine Yönelik Destek Verilmesi

Lisans eğitiminde Suriyeli gençlerin yüksek harç ödemeleri ve diğer eğitim giderleri de alt bir temayı oluşturmakta, Suriyeli gençlerin destek aradığı bir alana işaret etmektedir.

"Üniversitedeyken öğrencinin bir sürü ihtiyacı oluyor, en önemlisi para konusu. Şimdi harç ödüyorum ben, yıllık 17000 TL. Bir de yurdun kirası aylık 1100 olmuştu, vakıf yurduydum. Okul masrafları, öyle bir laboratuvar malzemeleri için bizden 1000tl istemişlerdi, öyle çok fazla masraf var. Abim yok en büyük benim. Annem iş bulamadığı için çalışmıyor, babam zaten iş yapıyor, aylık 4000tl geliyor babama. Suriye’den gelen kira aylık 1000tl. Yetmiyor para zaten çoğu kiraya gidiyor bu yüzden okul için yardım almam gerekli." (Mehe, 22 Yaşında)

"Suriyeliler okumak için, şu an benim kız kardeşim Tunceli’de kazandı, yıllık 10000 TL okumak için okula vereceğiz. Önceden diyorlar ki Suriyelilere beleş okuyorlar bedava okuyorlar üniversiteye giriyorlar diyorlar ya." (Yaser, 23 Yaşında)

Suriyeli gençlerin ve ailelerinin düşük gelirli olması, eğitim masraflarının karşılanmasında sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Söz konusu gençlerin eğitime devamlılığının sağlanması amacıyla bu tür ödeme ve giderlerde kolaylık oluşturulması için geliştirilebilecek olan sosyal politikaların kritik bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

4.2.11.6. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Türk Vatandaşı Olan Suriyelilere de Verilmesi

Bazı Suriyeli gençlerin bir kısmı Türk vatandaşı olmasının ardından sosyal yardım alamadığını, ancak sosyal hizmet ve sosyal yardımlara duyulan ihtiyacın devam ettiğini belirtmiştir.

"Hiç yardım almadım. Türkiye'den tabi fakir fukaraya yardım veriliyor, biliyorum. Ama ben almadım hiç. Alamadım doğrusu. Herkese verilmiyor demek ki." (Muhammed, 21 Yaşında)

Suriyeli gençlerin vatandaş olmaları ile pek çok anlamda çeşitli avantajlar kazandığına yukarıda değinilmiştir. Ancak kazanılan bu avantajların zaman zaman gelir durumunun ve yaşam koşullarının iyileştirilmesinde ciddi bir etki edememe olasılığı, sosyal hizmet ve sosyal yardımlara duyulan ihtiyacın devam etmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler üzerinden alınan sosyal hizmet ve sosyal yardım hibe programlarında içeriğin Türk vatandaşı olan Suriyelilere de bir süreliğine genellenebilir olmasının sağlanması, sürecin Türk vatandaşı olan Suriyeli gençler lehine avantajlarını artırabilir.

4.2.11.7. Suriyeli ve Türklere Resmî Kurumlarca Eşit Müdahalede Bulunulması İçin Gerekli Düzenlemelerin Gerçekleştirilmesi

Suriyeli gençler arasında Türk vatandaşları ile eşit muamele görmek istediklerini belirten katılımcılar olmuştur.

"Türk toplumuyla nasıl bir uyum sağlayacak? onların da (Suriyelilerin) vergi ödemesi, onların da sigorta meselesi, onun dışında buradaki yasaların da onlara geçerli olması gibi buna benzer durumlar yapılması lazım Suriyeliler için. Suriyelileri yasalara göre işe almalılar, bu çok önemli. Ama bakıyorsun, çalışma izni yok, sigorta yok. Böyle nasıl uyum olacak?" (Muhammed, 23 Yaşında)

"Kaydolurken Türkiye'de eğitim sistemine ilk başlarda sorun yaşadım. O zamanlarda herkes sorun yaşıyordu, o konuda geciktiriyorlardı, sürekli fazla alım yapmayalım tarzında." (Vefa, 23 Yaşında)

Katılımcılar hizmetlere erişimde Suriyeli oldukları için sorunlar yaşayabildiklerini ifade etmiştir. Ancak sağlıklı bir uyum süreci için kurum çalışanlarının diğer Türk vatandaşlarına davrandıkları gibi kendilerine de davranmasının, kendilerini daha iyi hissettireceğini belirtmiş, bu doğrultuda hizmet içi eğitim programlarının geliştirilerek kurum çalışanlarının bilinçlendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür.

4.2.11.8. Türkçe Dil Eğitiminin Kalitesinin Artırılması

Katılımcılar geçici Eğitim Merkezleri'nde ve Halk Eğitim Merkezleri'nde verilen Türkçe kurslarının kalitelerinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır.

"Suriyeli birisi gidip bir Türkle konuştuğunda anlaşıyor. Nedeniyse o kişinin o dili bilmemesi. Türkiye'de dil anlamında birçok iyileştirme yapılması gerek." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Eğitim sistemi iyi değil. Nedeni ise başta dil konusunu söylemek istiyorum, burada İmam Hatip olsun ya da ortaokul olsun, sağlam bir dil öğretimi olmuyor." (Muhammed, 23 Yaşında)

"Mesela Almanya'ya göçen insanlara 1 yıl okullara gidip dil öğrenmeleri gerekiyor. Ondan sonra kamplardan çıkarıyorlar, ama Türkiye'de böyle bir zorunluluk tanımlanmadı. Türkiye'de kalacak herkes en fazla A2-A1 seviyesine kadar Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Keşke böyle zorunluluk gelse, insanlar kendi çaba ve paralarıyla kursa gitmeye çalışmasa, zorunlu yapılsa ve takip edilse." (Dua, 18 Yaşında)

Türkiye'de binlerce Suriyeli genç, bu tür faaliyetlerden yararlanarak Türkçe öğrenmeye çalışmaktadır. Hem eğitime verilen emeğin hem de kamu bütçesinin verimli bir dönütünün olabilmesi amacıyla bu tür eğitimlerin pratik yönüne ağırlık verilmesi gerekliliği, katılımcıların beyanlarından edinilen bir bulgudur. Dolayısıyla hâlihazırda Halk Eğitim Merkezleri'nde etkileşim odaklı yeni bir müfredat ile hizmetin güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2.11.9. Suriye'ye Geri Dönmek İsteyenler İçin İkili İlişkilerin Geliştirilmesi

Katılımcıların bir kısmı Suriye'ye dönmek istediklerini ve gelecekte Türkiye'de yaşamak istemediklerini belirtmiştir.

"Biz Türkiye'den bir şey beklemiyoruz, tek istediğimiz Suriye'ye geri dönmek, o kadar başka da yok yani." (Zekeriya, 21 Yaşında)

"Açıkçası beklentilerimiz güvenli bölge oluşturulması, bu insanların tekrar yurduna dönmesi. İlk önce ben gitmek istiyorum zaten. Yerimizi, malımızı, mülkümüzü güvenli bölge olması halinde gidip korumak istiyoruz. Ama şu an yok. Çünkü kesinlikle güvenliksiz bir ortam, oraya gidiyorsun ne zaman öleceğin belli değil, her an ölebilirsin, her an evine baskın yiyebilirsin. Sadece güvenli ortamların olması veya iki ülke arasında bir anlaşma imzalanıp bu insanların tekrar evine dönmelerini isterim." (Ceylan, 25 Yaşında)"

Geri dönmek isteyen katılımcılar, Suriye ile ikili ilişkilerin geliştirilerek dönmek isteyen Suriyeliler için anlaşmaların gerçekleştirilmesini, böylece bir an önce ülkelerine dönerek hayatlarına devam etmek istediğini ifade etmiştir.

4.2.11.10. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Sağlanan Tercüman Desteği Koşullarının İyileştirilmesi

Sağlık hizmetlerinin sunumunda Suriyeli bireylere Arapça tercüman desteği verilmektedir. Ancak bu hizmetin tercüman sayısının yetersiz olmasından dolayı etkin olmadığına değinilmiştir.

"Uyum sağlayamadığım şeylerden biri, hastanelere gidip işini bir günde halledememek. Heyet raporu çıkaracağımız zaman 1 günde bitmiyor bu, dil eksikliğinden kaynaklanıyor. Randevu almak bunlar biraz zor. Hastanelere gitmek biraz zor onun için. Genelde doktorlar dil bilmeyince çevirmen bekle diyorlar. Gelmeyince mecbur geri dönüyoruz." (Dua, 18 Yaşında)

Sağlık hizmetlerine erişimde Türkçe bilmeyen Suriyeli gençlerin sorun yaşamamaları amacıyla tercüman sayısının artırılması, böylece erişim kolaylığının sağlanması, yaşam kalitesini artıracak önemli bir adım olarak görülmektedir.

4.2.11.11. Eğitimin Zorunlu Olması

Suriyeli kadınların okullaşması, böylece çocuk yaşta evlenmelerinin önüne geçilmesi, eğitimin onlar için de zorunlu olmasıyla bir nebze çözülebilecek bir olguya işaret etmektedir.

"Burada bazı aileler kızlarını okula göndermiyor, bu yüzden dil bilmiyoruz, ama zorunlu olursa kızlar mecburen Türkçe öğrenecekler ve böyle olursa sorunlar çözülecek." (Dua, 18 Yaşında)

Suriyeli kız çocuklarının evlendirilmemeleri ve Suriyeli genç kadınların kendi hayatlarına ilişkin kararları alabilmelerinde onlara fırsat sunulabilmesi amacıyla Türk vatandaşlarına olduğu gibi Suriyeli toplumuna da zorunlu eğitimin olması talep edilmiş, eğitimin Suriyeli genç kadınların refahı için önemli bir avantaj olacağından bahsedilmiştir.

TARTIŞMA

Mevcut araştırmanın nitel ve nicel bulguları bir araya getirildiğinde önemli ölçüde birbirine benzeşik sonuçların ortaya çıktığı, nitel araştırma aracılığıyla nicel bulguların sağlıklı bir biçimde detaylandırılabilirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilen sonuçlar bir bütün olarak ele alınmış ve literatüre sunduğu kazanımlar aşağıda açıklanmıştır.

Suriyeli gençler, oldukça travmatik yaşam deneyimleri sonucunda Türkiye'ye gelmiştir. Temelde Suriyeli gençler yanlarında, aileleriyle, çocuklarıyla, ebeveynleriyle veya akrabalarıyla gelmiş, dolayısıyla Türkiye'deki yeni yaşamlarında katılım ve işlevsellik kavramları doğal olarak gündeme gelmiştir. Nitekim 21. yüzyıl bilimsel paradigmaları, göçmen toplulukların gittikleri ülkelere uyum sağlayamamalarının pek çok çatışmayı doğurduğunu da göstermektedir. Bu nedenle Suriyeli gençlerle gelecekte ortaya çıkabilecek potansiyel kişilerarası çatışmaların önüne geçebilmek amacıyla hızlıca aksiyon alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Suriyeli gençlerin önemli oranda geri dönmeyeceği veya dönemeyebileceği varsayımıyla hareket ederek topluma katılımlarının öncelenmesi üzerinde duran bu tez, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlar nezdinde bir önlem olarak düşünülebilir. Bu çerçevede Suriyeli gençlerin toplumsal katılımlarının sağlanması, toplum içerisinde işlevsel bir hale getirilmesi ve insan onuruna yaraşır, kaliteli bir yaşam sunulmasının yollarını arayan bu tez çalışmasında söz konusu değişkenleri yakından ilgilendiren olumlu ve olumsuz pek çok indikatör keşfedilmiştir.

Bu indikatörlerden ilki Suriyeli gençlerin akrabalık ilişkileri olmuştur. Türkiye'ye gerçekleşen göçün ardından Suriyeli gençlerin akrabalarıyla olan bağları dramatik bir biçimde azalmış, sosyal destek mekanizmaları zarar görmüştür. Güçlü akrabalık bağlarının sosyokültürel bir zorunluluk olarak nitelendirilmesi de bu bağlara ayrıca önem verildiğini göstermişken Türkiye'ye gerçekleşen göç sonrası Suriyeli gençlerin sosyal yaşamlarının olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Suriyeli gençlerin akrabalık bağlarının zayıflamasının yanı sıra Türkiye’de maruz kaldıkları dışlanma deneyimlerindeki artış da insan ilişkileri noktasında yaşadıkları zorlukları artırmıştır. Bu da Suriyeli gençlerin etkileşim kurmaktan çekinmelerine neden olmaktadır.

Etkileşim bağlamı önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Nitekim hem nicel hem de nitel bulgular Türk arkadaşlara sahip olmanın ve Türk arkadaşlarla görüşmenin, Türkiye’deki yaşama alışma, kendini Türkiye’de görece daha iyi hissetme ve Türkçe bilme gibi çeşitli olumlu sonuçların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla mevcut araştırmanın en önemli sonuçlarından biri kültürlerarası etkileşim ağının, uyumun en kritik yordayıcısı olduğunu keşfetmek olmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde yaşam kalitesinde, sosyal işlevsellikte, özyeterlik algısında ve psikolojik iyi oluş halinde Suriyeli gençler içerisinde Türk vatandaşı olanların diğerlerine göre daha yüksek skorlar elde etmesi, nitel bölümde detaylandırılmış ve Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin Türkçeyi bilme ve Türklerle etkileşim kurabilme özelliklerinin pek çok hizmete ve fırsata erişebilme kapasitelerini artırabilmesi nedeniyle topluma daha kolay uyum sağlayabildiği görülmüştür. Türk vatandaşı olan Suriyeli gençler, çalışma izni ve seyahat izin belgesi gibi prosedürlerden de muafır. Dolayısıyla toplumda geçici koruma statüsü altında olmanın getirdiği olumsuz pek çok örüntüden uzak olmak ile sosyal işlevselliğin ve topluma katılımın artması arasında güçlü bir bağ olduğu görülmüştür.

Buna karşın geçici koruma statüsünde olan Suriyeli gençlerin geri gönderilme korkusu da aralarında olmak üzere pek çok sorunu yoğun bir biçimde deneyimlemelerinin yaşam kalitelerini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Geçici koruma statüsü, düşük gelirli olma ve dolayısıyla düşük sosyoekonomik şartlarda yaşama ile ilişkili olarak Suriyeli gençlerin yaşam kalitelerini düşürmektedir. Böylece topluma katılım ve dışlanma gibi olumsuz göstergelerin de etkisiyle yaşam şartları zorlaşmakta, Suriyeli gençlerin iyi oluşları zarar görmektedir.

Statüden bağımsız bir perspektifle, genel olarak Suriyeli kadınların Türkiye’de sosyal açıdan yaşam kalitelerinin ve işlevselliklerinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar Suriyeli genç erkeklerin yaşam kalitesi, algılanan özyeterlik, sosyal işlevsellik ve

psikolojik iyi oluş hallerinin genel olarak Suriyeli genç kadınlardan daha yüksek olduğu söylenebilse de özellikle Suriye'deki kadın olgusunun Türkiye'de değişime uğraması, genç kadınların eğitime erişimlerini ve topluma katılımlarını artırmış, onları daha işlevsel hale getirmiştir. Dolayısıyla erkek rolünün Suriye'deki baskın rolü bir değişim sürecine girmiş, Türkiye'de cinsiyet bazında daha eşitlikçi dinamikler güç kazanmış, Suriyeli genç kadınların da buna paralel olarak hizmet ve fırsatlara erişimde refah seviyeleri yükselmiştir.

Türkiye'de Suriyeli gençlere verilen Türkçe eğitimlerinin başarılı sonuçlar üretmediği, bu nedenle Suriyeli gençlerin okul sürecinde veya arkadaşları aracılığıyla Türkçe öğrendiği bilgisi, Halk Eğitim Merkezleri'nde verilen eğitimin istenen kalitede olmadığını göstermektedir. Bu nedenle Suriyeli gençler okulda arkadaşlarıyla etkileşim kurarak Türkçe öğrenebilmektedir. Konu başka bir açıdan ele alındığında gençler Halk Eğitim Merkezleri'nde Türkçe öğrenemediği için okullara Türkçeye hâkim olmadan devam etmekte ve Türkçeyi öğrenene kadar zaman kaybetmektedir. Türkçenin bilinmediği bu süreç, Suriyeli çocuk ve gençlerin Türk öğrenciler tarafından dışlanmasına ve kötü muameleye maruz kalmasına neden olmakta, böylece psikolojik sağlıkları da süreçten olumsuz olarak etkilenmektedir.

Türkçeyi öğrenebilmenin ve böylece topluma katılabilmenin, özyeterlik algısıyla yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmış, özyeterlik algısının da doğrudan işlevsel olmayı yordadığı keşfedilmiştir. Dolayısıyla Türkçeyi bilme ve toplum içerisinde işlevsel olma arasında, Suriyeli gençlerin skorları ve nitel çalışmadaki ifadeleri üzerinden güçlü bir etki olduğu söylenebilmektedir. Buna ek olarak özellikle Türkçe bilen Suriyeli genç kadınların meslek sahibi olmak ve çalışmak istemeleri de topluma katılım konusunda kendilerini yeterli ve psikolojik olarak daha güçlü hissettiğini göstermektedir. Suriyeli genç kadınların göç öncesi süreçte çalışmadıkları bilgisiyle söz konusu sonuç bir araya getirildiğinde ise Türkçe bilen Suriyeli genç kadınların özyeterlik algılarının yükselmesiyle Türkiye'deki sosyokültürel dinamiklere uyum konusunda daha yüksek başarılar elde edebileceği görülmektedir.

Araştırma sürecinde ulaşılan bağlamlardan bir diğeri ise Türkiye'de Suriyeli gençlerin eğitim düzeylerine göre yaşam kalitelerinin ve sosyal işlevselliklerinin birbirinden

farklılaşmıyor olmasıdır. Nicel bulgular anlamlı farklılaşma olmadığını belirtirken konu nitel bölümde detaylandırılmış ve Suriyeli gençlerin eğitim durumundan bağımsız olarak işsiz olmaları veya g n birlik çalışmaları nedeniyle böyle bir sonucun çıktığı düşünülmüştür. Öte yandan Suriyeli genç erkekler yapabilecekleri bir meslekleri olduğunu da belirtmiş ancak yapılan çalışma, kendi mesleklerini yapamadığını, farklı işlerde çalıştıklarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla düşük gelir düzeyinin, g n birlik çalışabilmenin ve işsizlik olgusunun Suriyeli gençlerin eğitim durumundan bağımsız olarak genele yayıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyeli gençler arasında yalnızca Türk vatandaşlığına geçmiş olanların bir kısmının düzenli bir işi olduğu, onların da yaşam kalitelerinin, topluma katılımlarının,  zyeterlik algılarının ve iyi oluşlarının g n birlik çalışanlardan ve işsizlerden daha yüksek olması, istihdam perspektifi üzerinde durmanın gerekliliğini ortaya koymuş, bu bağlamda Suriyeli gençlerin yaşamlarının genelindeki bir iyileşme için öncelikli çözülmesi gereken olgunun istihdam olanakları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim noktasında ise oldukça istekli olduğu görülen Suriyeli gençlerin eğitim fırsatlarına erişimde karşılaştıkları engeller olarak harç ve diğer eğitim giderleri, mevcut düşük gelirleri içerisinde önemli bir payı alabilmektedir. Bu durumun eğitim almayı engelleyebilecek düzeyde tehdit oluşturduğu görülmüştür. Yine de pek çok Suriyeli genç eğitim almalarının yanı sıra çalışmakta ve böylece eğitim giderlerini karşılamaktadır. Suriyeli gençlerin eğitim süreçlerini yarıda bırakmayıp çalışma hayatıyla giderlerini karşılama gayretinde olmalarının, eğitime devamlılık konusunda önemli bir istekliliği ortaya koyduğu, bu nedenle Suriyeli gençlerin eğitim giderleri ve harçlar noktasında alabilecekleri destekle daha fazla okullaşmanın sağlanabileceği düşünülmektedir.

Travmatik yaşam deneyimine sahip olmanın da yaşam kalitesini, işlevselliği,  zyeterlik algısını ve psikolojik iyi oluş halini olumsuz etkilediği görülmüştür. Akrabaların önemli bir sosyal destek mekanizması olduğu vurgusu mevcut çalışmada sıklıkla yapılmıştır. Bu vurguya paralel olarak kaybedilen yakınların yakınlık derecesiyle ilişkili olarak yaşam kalitesinin, topluma katılımın, işlevselliğin,  zyeterlik algısının, psikolojik iyi oluş halinin, Türkiye'deki yaşama alışmanın ve Türkçe konuşabilmenin skorlarının d ş bildiği belirlenmiştir. Bu nokta, yakınların kaybının neden olduğu travmaların

etkisinin yıllarca sürebileceğini göstermiş, Suriyeli gençlerin psikososyal desteğe halen ihtiyacı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yakınların kaybı ile sosyal destek mekanizmalarının olumlu etkisinin azalması da bu süreci pekiştirmekte, sosyal yardıma duyulan ihtiyacın yakınların kaybıyla birlikte arttığı görülmektedir.

Dolayısıyla Suriyeli gençlerin sorunlarının bütüncül bir perspektifle ele alınarak göç olgusunun muhatapları olan Cumhurbaşkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, yerel yönetimler ve göç temasına yoğunlaşan sivil toplum kuruluşlarının bir arada çalışması, Suriyeli gençlerin sorunlarının analiz edilmesi, ihtiyaç değerlendirmesinin yapılması ve ortak bir çalışma programının belirlenmesi gerektiğine yönelik önemli bir fikir ortaya çıkmaktadır. Nitekim gençlerin değindiği sorunların her biri, yukarıda ismi geçen kurumların biri veya birkaçını doğrudan ilgilendirmektedir.

Türkiye'deki Suriyeli gençlerin farklı konularda farklı muhataplara hitap etmesi, buna karşın pek çok hizmetin birbiriyle girift bir şekilde bağlantılı olması, örneğin; eğitim fırsatlarından yararlanabilirken staj yapma zorunluluğuna bağlı olarak şehir dışına çıkmanın gerekmesi ancak İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün seyahat izin belgesi vermemesi, Türkiye'de bir göç strateji planına duyulan ihtiyacı gün yüzüne çıkarmaktadır. Sözü edilen göç strateji belgesinin eksikliği ciddi bir şekilde hissedilmektedir. Nitekim her bir hizmet, fırsat, erişim ve engel başlığı, farklı kurumların sürece içerilmesini gerekli kılmaktadır. Ancak bu kurumların birlikte nasıl hareket edebileceğine yönelik prosedürlerin belirlenmemiş olması ve aynı zamanda Türkiye'de Kalkınma veya Hükümet Planları'nın herhangi birinde mevcut Suriyeli genç göçmenlere yönelik vizyon ve misyon belirtilmemiş olması, araştırmacıların önünü görmesini güçleştirmektedir. Bu konu, Suriyeli gençlerin de afaki olarak değindiği olgulardan biridir. Suriyeli pek çok gencin Türkiye'de geleceklerinin ne olacağını tahmin edemiyor olmalarına yönelik ifadeleri, sözü edilen göç strateji planının eksikliğinden kaynaklanan bir yön bulma ve belirleme sorununa işaret etmektedir.

Yapılan çalışmalar sosyal hizmet perspektifiyle değerlendirildiğinde sistematik bir perspektifin tüm sorunların çözümünde ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Suriyeli gençlerin sosyokültürel dinamiklere uyum sürecinde yaşadığı çeşitli zorluklar mikro düzeyde kendileriyle ve aileleriyle, mezzo düzeyde çevreleri ve iş yaşamındaki çalışma arkadaşlarıyla ve makro düzeyde çeşitli politik angajmanların bir arada değerlendirildiği bir ekseninde ancak çözümü mümkün bir hale gelebilmektedir. Türkçeyi bilememenin, Türklerle etkileşim kuramamanın ve dolayısıyla topluma katılamamanın getirdiği pek çok zorluk olduğu görülmektedir. Bu olumsuz durumlar, Suriyeli gençlerin sosyal ilişkilerinde Suriyeli akranlarıyla iletişiminin kuvvetlenmesini sağlarken onların içerilmediği ve marjinalleşen yeni bir toplum dinamiğinin de ortaya çıkmasına yol açtığı görülmektedir. Dışlanma deneyimlerinin de kritik bir sonucu ve nedeni olan bu bağlam, Suriyeli gençlerin dışlandıkça kendilerini Türk toplumundan çekmelerine ve kendilerini marjinalleştirdikçe Türk toplumu tarafından dışlanmaya doğru evirilen karşılıklı etkileşimci bir alanı oluşturmaktadır.

Sosyal hizmetin sistemik, güçlendirmeci, baskı karşıtı ve feminist perspektiflerinin her birinin ne denli önem arz ettiği araştırmanın bulgularından ve mevcut sonuçlarından anlaşılmaktadır. Buna göre; mikro ve mezzo düzeydeki ihtiyaçların yanı sıra pek çok kurumun koordineli bir biçimde göç strateji planı ekseninde bir araya getirilmesi sistemik perspektifin ve koordinasyon yönetiminin bu sorunun çözümünde gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan Suriyeli kadınların güçlendirilerek eğitim ve istihdam hizmetlerinden yararlandırılmaları, toplumun baskısından sıyrılarak kendi geleceklerini tayin edebilmeleri, insan hakları ve sosyal adalet çerçevesine daha yakın bir bağlama işaret etmektedir. Yapılan bu çalışmada sosyal hizmetin her bir yaklaşımının Suriyeli genç olgusuna önemli derecede katkı sağlayabilecek bir potansiyeli olduğu görülmektedir. Ancak literatürde gençlik ve göçmen gençlik temalarını işleyen ve bireyin psikolojik, sosyolojik, sosyal, kültürel ve fiziksel yönlerinin tümüyle ele alındığı çalışma örneklerinin az sayıda olması, sosyal hizmet ve gençlik temalı çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiğine yönelik bir ihtiyaca işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerle gerçekleştirilmiştir. Suriyeli gençlerin sosyokültürel özelliklerine göre sosyal işlevselliği, yaşam kalitesi, özyeterlik algısı ve psikolojik iyi oluş halinin incelenmesi amaçlanan çalışmada Suriyeli genç kadınların, genç erkeklere göre daha düşük yaşam kalitesine, sosyal işlevsellik düzeyine ve psikolojik iyi oluş haline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli gençlerin liseden sonra eğitime devam etmedikleri, bu nedenle uygun ücretlerle çalışabilecekleri işler bulamadıkları, fiziksel olarak yeterli olan evleri kiralayamadıkları ve yaşam kalitelerinin düştüğü görülmüştür. Suriyeli gençlerin eğitim seviyesinin yükselmesiyle yaşam kalitelerinin arttığı ancak beklentileri karşılanmadığı için Türkiye dışında bir hayat planladıkları öğrenilmiştir.

Suriyeli gençlerin geçici koruma statüsünde olmasının da yaşamlarını büyük ölçüde sınırladığı, çalışma izni ve seyahat izin belgesi ihtiyacının yaşam kalitesini olumsuz etkilediği keşfedilmiştir. Türk vatandaşı olan Suriyeli gençlerin diğer statülerde bulunan göre yaşam kaliteleri, özyeterlik algıları, sosyal işlevsellikleri ve psikolojik iyi oluş hallerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sağlık ve eğitim fırsatlarına erişimde genel olarak memnun olduklarını belirten Suriyeli gençlerin Türkçe bilmeleri ve Türklerle etkileşim kurmalarının işlevsellik düzeylerini artırdığı, bu hizmetlere erişimde kolaylık sağladığı görülmüştür. Barınma ve sosyal faaliyetler noktasında ise daha fazla ayrımcılık deneyimledikleri, bu nedenle gündelik yaşama uyumda zorlandıkları belirlenmiştir.

Suriye’ye yakın bölgelerde yaşayan Suriyeli gençlerin Türkiye’deki yaşama daha iyi uyum sağlayabildiği, kültürel olarak Türkleri ve Suriyelileri daha yakın bulduğu keşfedilmiştir. Ayrıca sınır bölgelerde yaşayan Suriyeli gençlerin gündelik yaşamda da daha az ayrımcılık deneyimlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’ye daha küçük yaşta gelmenin, Türkçeyi öğrenmenin, Türklerle etkileşim kurmanın, Türklere yakın yerlerde yaşamının, erkek olmanın, okulda Türk akranlarla arkadaşlık yapmanın, yüksek özyeterlik algısının, Türk vatandaşı olmanın ve Türkmen

olmanın sosyal işlevselliği genel olarak artıran faktörler olduğu keşfedilmiştir. Suriye'deki savaşta yakınların kaybedilmesinin, kalabalık bir aile olmanın, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde yaşamının, Türkçe öğrenmemenin, kadın olmanın, geçici koruma statüsünde olmanın ve gündelik yaşamda daha çok Suriyelilerle görüşmenin de sosyal işlevselliği ve yaşam kalitesini düşürdüğü belirlenmiştir.

Suriyeli ailelerin akrabalık bağlarına verdikleri önemin gençlerde giderek azaldığı, aile içi dinamiklerin değişmeye başladığı ve Suriyeli genç kadınlara yönelik daha eşitlikçi bir yaşam standardının oluşmaya başladığı görülmüştür. Bunun sonucunda da Suriyeli genç kadınların sosyal faaliyetlere daha özgürce katılabildiği, eğitim hizmetlerine erişebildiği ve istihdam talep edebildiği keşfedilmiştir.

Suriyeli gençlerin son on yıllık süreçte sosyokültürel dinamiklerinde dramatik değişikliklerin gerçekleştiği, bu değişim sürecinin halen devam ettiği ve Türkiye'ye giderek daha çok uyum sağlayabildikleri görülmüştür. Böylece Suriyeli gençlerin giderek daha fazla işlevsel oldukları ve her ne kadar hâlihazırda düşük olsa da yaşam kalitelerinin giderek arttığı sonucuna erişilmiştir.

ÖNERİLER

POLİTİKA YAPICILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- Katılımcıların sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunumunun gerçekleştirildiği kurumlara yönelik yeterince bilgisinin olmadığı görülmüştür. Bu nedenle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başta olmak üzere sosyal hizmetlerin sunumunda görev alan ilgili kurumların görünürlük faaliyetlerine önem vermesi ve hizmetlerini görünür kılmaları gerekmektedir. Özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kamu nezdinde verdiği sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin broşürler hazırlaması ve dağıtımını gerçekleştirmesi yalnızca Suriyeli gençler için değil, toplumdaki tüm dezavantajlı kesimler için istifade edilebilecek kritik bir ürün olarak değerlendirilmektedir.
- Okullarda Suriyeli çocuk ve gençlerin sıklıkla ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Ayrımcı uygulamaların Sosyal Hizmet Merkezleri ile okul yönetimlerinin koordineli bir biçimde gerçekleştireceği farkındalık ve bilinçlendirme eğitimleriyle azaltılması mümkündür.
- Okullardaki öğretmenlerin bilinçli veya bilinçsiz olarak Suriyeli çocuk ve gençlere ayrımcı tutum ve davranışlar sergilemesinin önüne geçebilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilecek hizmet içi eğitim programlarının önemli olduğu düşünülmektedir.
- Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler aracılığıyla alınan hibeler için yapılacak protokollerde, hibelerin Türk vatandaşı olan Suriyelileri de kapsayacak biçimde genişletilmesi, Türk vatandaşı olan ancak sosyal yardıma ihtiyaç duyan dezavantajlı bir grup olarak Suriyelilerin topluma katılımını artırabilir.
- Suriyeli gençler, Türkiye'deki yaşama uyum sağlama konusunda daha istekli görünmektedir. Dolayısıyla her iki toplumdaki gençlerin bir arada olduğu kültür ve spor etkinliklerine ağırlık verilmesi, Suriyeli gençlerin işlevselliğini artırabilir ve toplumdaki ayrımcı tutum ve davranışların azalmasını sağlayabilir.

- Seyahat izin belgesine ilişkin koşulların net bir biçimde belirlenmesi, bu süreçte yaşanan aksamaları büyük ölçüde azaltabilir. Öte yandan eğitim süreci içerisinde şehir dışına çıkması gereken Suriyeli gençlerin eğitim yaşamları boyunca seyahat izin belgesinden muaf tutulması, eğitime erişimi kolaylaştırabilir. Benzer şekilde sağlığı ve istihdamı ilgilendiren hususlarda da seyahat izin belgesi prosedürlerinde kolaylık sağlanması, genel olarak Suriyeli gençler için önemli kolaylıklar sağlayabilir.
- Suriyeli gençlerin, Halk Eğitim Merkezleri'nde verilen Türkçe eğitiminin öğretici olmadığını söylemesi, Halk Eğitim Merkezleri'ndeki Türkçe eğitim müfredatında güncelleme ve geliştirme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla hem Suriyeli gençlerin vakit kaybının önüne geçmek hem de Halk Eğitim Merkezleri'nde verilen bu eğitimlerin etkili ve etkin olabilmesi için söz konusu Türkçe eğitimlerde geliştirme yapılması, gençlerin Türkçeyi daha kolay öğrenmesini, böylece topluma daha kolay katılım sağlamasını mümkün kılabilir. Türkçe bilgisinin özyeterlik algısıyla arasındaki güçlü ilişki nedeniyle verilen Türkçe eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğine yönelik bir fikir doğmaktadır. Türkiye, halen Suriye'den ve Ortadoğu'nun diğer pek çok ülkesinden göç alan bir ülke olarak Türkçe öğretimine vereceği önemle göçmenlerin topluma katılımlarında kendilerini yeterli hissetmesinin önünü açabilir.
- Suriyeli genç kadınların okullaşma oranlarının artırılması, uyum kapasitesinin her iki toplum için de geliştirilmesi ve Suriyeli gençlerin daha hızlı Türkçe öğrenebilmelerini sağlamak amacıyla ilk ve ortaöğretim Suriyeliler için de zorunlu olabilir. Bu durum, genel olarak Suriyelilerin okullaşma oranının yükselmesi gibi bir avantaja sahipken öte yandan kız çocuklarının evlendirilmesi ve çocukların çalıştırılması gibi olguların görülme sıklıklarını azaltabilir.
- Hâlihazırda Sosyal Hizmet Merkezleri'nde Suriyeliler için aile eğitimleri mevcuttur. Bu eğitimlerin, Suriyeli gençlerin ve ailelerinin Türkiye'ye daha kolay uyum sağlayabilmeleri amacıyla görünürlüğünün artırılması ve hane ziyaretleri sırasında bu konuya ilişkin kitlerin dağıtılması sorunların daha etkin çözümüne katkı sağlayabilir.
- Türkiye'de kayıp ve yas sürecinde olan Suriyeli gençler için düzenlenen geniş çaplı bir uygulama mevcut değildir. Uzun süredir bu konuda destek almayan Suriyeli

gençlerin varlığı, yaşam kalitelerini, psikolojik iyi oluş hallerini, işlevselliklerini, topluma katılımlarını, Türkçeyi öğrenmelerini ve özyeterlik algılarını olumsuz etkilemiştir. Her ne kadar bu konudaki destekler için gecikilmiş olsa zarar-kes mantığıyla hareket edilerek ivedi bir biçimde Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde ve Sosyal Hizmet Merkezleri'nde çalışan psikologlara ilgili hizmet içi eğitimlerin verilerek Türkçe bilen ve yas sürecinin halen etkisinde olan Suriyeli gençlere psikososyal destek verilmesi, yaşam kalitelerinin ve psikolojik iyi oluş hallerindeki pozitif ayrışmanın mümkün olabilmesi için değerli görülmektedir.

- Suriyeli gençlerin özyeterlik algılarının güçlendirilmesi için okullarda rehber öğretmenlerin, Sosyal Hizmet Merkezleri'nde de psikolog ve sosyal çalışmacıların görev alması mümkündür. Özyeterlik algısının artırılmasına yönelik motivasyonel görüşmelerle toplumdaki etkileşim kapasitesinin artırılması sağlanabilir.
- Suriyeli genç kadınlar meslek sahibi olma ve çalışma konusunda isteklidir. Dolayısıyla Suriyeli genç kadınların, okullaştırılması ve Türk Kızılay ile Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla verilebilecek meslekî eğitim kursları neticesinde istihdama katılımları sağlanabilir. İstihdam faaliyetlerine katılımı Suriyeli genç kadınların daha işlevsel olması, sosyoekonomik düzeylerinin yükselmesi ve nihayetinde güçlenmesi sağlanabilir.
- Suriyeli gençlerin eğitim giderleri, eğitim hayatlarını sekteye uğratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle eğitim hayatına devam etmek isteyen bazı Suriyeli gençler, gönübirlik olarak çalışarak eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, başarı gösteren Suriyeli gençler için olanaklarını geliştirmeli ve burs ve katkı payı gibi destek veya bazı ödemelerden muafiyet gibi desteklerle eğitim sürecini Suriyeli gençler lehine kolaylaştırmalıdır.

ARAŞTIRMACILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- Suriyeli gençlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde istihdam olanaklarının araştırılması, özellikle Sanayi ve Ticaret Odaları aracılığıyla hangi alanlarda istihdama ihtiyaç duyulduğu belirlenmelidir. Nitekim Türkiye'deki işsizlik olgusunun yanı sıra Suriyeli gençler arasındaki işsizliğin ve düşük gelirliliğin

yaygın olarak görülüyor olması, gençlerin yoğun bir biçimde yaşadığı bölgede günöbirlik çalışan veya düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan Türk vatandaşları için de bir tehdit unsuru olabilir. Bu doğrultuda Gaziantep, Adana, Şanlıurfa, Hatay ve Kilis Bölgeleri'nde Sanayi ve Ticaret Odaları ile birlikte işverenlerle yapılacak olan ihtiyaç analizi sonucunda bölgede hangi alanlarda iş ihtiyacının olduğu ve ilgili iş ihtiyacının karşılanması için yaklaşık olarak ne kadar insanın istihdam edilmesi gerektiği belirlenmelidir. Suriyeli gençlerin, iş ihtiyacının olduğu alanlara yönlendirilerek mesleki eğitim almaları sağlanabilir. Böylece düşük gelirli olmanın ve kendi mesleğini yapmıyor olmanın getirdiği dezavantajlar azaltılabilir.

- Türkiye'de 4 milyona yakın Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Öte yandan Türkiye, 100 yıla yakın süredir Suriye ile komşudur ve Türk toplumu, Suriye'nin kuzeyinde yaşayan pek çok insan ile geçmişten günümüze dek süren akrabalık ilişkileriyle sarılı bir ilişkiye sahiptir. Buna rağmen Türkiye'nin belki de sosyokültürel dinamiklerine en az hâkim olduğu ve en az tanıdığı sınır komşusu Suriye'dir. Nitekim literatürde de Suriyeli topluma yönelik sosyokültürel dinamiklerin çok az çalışılmış olması, bu çalışmanın odağını oluşturmuştur. Gelecekte yapılacak olan tez çalışmalarında Suriyeli toplumunu daha iyi tanıyabilmek amacıyla sosyokültürel dinamiklerin derinlemesine çalışılması, Türk toplumu ile nasıl uyumlu bir sürecin gerçekleşebileceği ve Suriyeli toplumunun sosyokültürel dinamiklerinde gerçekleşen dönüşümler sıkça makale ve tezlerde ele alınmalı, böylece sosyal hizmet literatürü güçlendirilmelidir.
- Genel olarak sosyal hizmet ve gençlik temasında gençlerin sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik açılardan ele alındığı çalışmaların sayısının yetersiz olduğu, bu noktada da sosyal hizmet literatürünün güçlendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Literatürde genç göçmenlerle sosyal hizmet uygulamalarının nasıl yapılabileceğine ilişkin teorik çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Bu noktada araştırmacılar ve sosyal hizmet akademisinin yoğun mesai harcaması, hem profesyonellerin hem de politika yapımcıların etkin hizmet geliştirmesinin önünü açabilir.
- Gelecekte yapılacak olan tez çalışmalarında, kamu kurum ve kuruluşları ile göçmenlerle çalışan sivil toplum kuruluşlarının içerisinde olduğu bir nitel perspektifle bu çalışmadaki bulguların detaylandırılmasının ve farklı bir

perspektiften yeniden ele alınmasının, bütüncül sosyal hizmet bakış açısına daha uygun olacağı ve eksik olan kısımlarını kapatabileceği düşünülmektedir. Nitekim mevcut çalışmada hizmet sunumunda görev alan profesyoneller yer almamış, dolayısıyla Türkiye'deki kurum ve kuruluşların kapasitesinin değerlendirilmesi mümkün olmamıştır.

- Yapılan çalışmada kayıtlı olduğu şehirlerde yaşayan Suriyeli gençlerle görüşülmüştür. Ancak özellikle İstanbul ve Ankara'da kaydı bulunmadığı halde yaşayan pek çok Suriyeli gencin olması, farklı bir perspektif olarak kayıtlı olduğu şehirde bulunmamanın getirdiği zorluklara odaklanan bir araştırmanın tasarlanabileceğini düşündürmüştür.
- Araştırmanın özellikle nicel bölümünde eğitime ara verme, devamsızlık yapıp yapmama, okul değiştirme ve ders başarısı gibi faktörlere odaklanılmamış olması, bu konuların çalışıldığı bir araştırmanın da gerçekleştirilebileceğini düşündürmüştür. Eğitim sürecinin sosyal işlevsellikteki önemi göz önünde bulundurularak bu alandaki değişkenlerin artırılması ile uyumu, yaşam kalitesini ve işlevselliği yordayan çeşitli değişkenlere ulaşılabilir.
- Uyum konusunun göçmen toplulukların yanı sıra ev sahibi toplumları da içermesi Suriyeli gençlerle yapılacak olan çalışmalarda diğer muhataplar olarak Türk gençleri, rehber öğretmenler ve okul idarecilerin de görüşlerine başvurulabileceği anlamına gelmektedir. Böylece Suriyeli gençlerin topluma katılımları daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Yaklaşımlar* (T. Tuncay, Trans.) (1st ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- AFAD (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*.
- AFAD (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*.
- Akcan, A. T. (2018). Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 59–73. <https://doi.org/10.32331/sgd.492894>
- Aksoy, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), 37–51. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademik-hassasiyetler/issue/58511/801065>
- Al Khatib, S. A. (2012). Exploring the Relationship among Loneliness, Self-esteem, Self-efficacy and Gender in United Arab Emirates College Students. *Europe's Journal of Psychology*, 8(1). <https://doi.org/10.5964/ejop.v8i1.301>
- Aldamen, Y. (2020). *Sosyal medyanın Ürdün ve Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Alptekin, K. (2018). *Suriyeli Çocukların Eğitim Durumu Çalıştayı: Sonuç Raporu*. Konya Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Konya.
- Amadasun, S., & Omorogiuwa, T. B. E. (2020). Applying Anti-Oppressive Approach to Social Work Practice in Africa: Reflections of Nigerian BSW students. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences*, 2(3), 197–213. <https://doi.org/10.1108/JHASS-12-2019-0082>

- Anderson, S. L., & Betz, N. E. (2001). Sources of Social Self-Efficacy Expectations: Their Measurement and Relation to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 58(1), 98–117. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2000.1753>
- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (1976). *Social Indicators of Well-Being: Americans' Perceptions of Life Quality*. New York, NY: Springer. Retrieved from <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kxp/detail.action?docID=6702886>
- Apak, H. (2015). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği / Adaptation of the Syrian Immigrants to Urban: A Case Study of Mardin. *MUKADDİME*, 5(2), 53–70. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.00462>
- Arifoğlu, A. T., & Koçak, O. (2022). Forced Migrant: The Factors Contributing to Social Functionality of Syrian Youth. *OPUS Journal of Society Research*, 19(50), 807–823. <https://doi.org/10.26466/opusjsr.1160988>
- Arslan, Ü., & Ergül, M. (2022). Mülteci Öğrencilerin Eğitimlerinde Yaşadıkları Sorunlar: Öğretmenlerin Perspektifinden Bir Delphi Çalışması. *Pamukkale University Journal of Education*. (54), 1–31. <https://doi.org/10.9779/pauefd.820780>
- ASHB (2022). Sosyal Yardım Programlarımız. Retrieved from <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>
- Assida, O. M. A. (2016). *The economic and social impacts of forced migration: A case study of Syrian and Iraqi forced migrants in Samsun* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Ayçiçek, E., & Tecer, Ö. Ç. (2018). Uluslararası Göç Rejimi İtibarıyla Türkiye'nin Değişen Konumu: Kurumsal Yaklaşımlar ve Kuramsal Açılımlar. *ViraVerita E-Dergi*, - (8), 44–66. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/viraverita/issue/41684/510417>

- Aydiner Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8(15), 137–150. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.266011>
- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113–132. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8702/108659>
- Bağcı, S. Ç., & Canpolat, E. (2019). Mediators on the relationship between contact with Turks and psychological well-being among Syrian immigrants. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7(15), 149–169. <https://doi.org/10.7816/nesne-07-15-01>
- Bailey, P. E., Henry, J. D., & Hippel, W. von (2008). Empathy and Social Functioning in Late Adulthood. *Aging & Mental Health*, 12(4), 499–503. <https://doi.org/10.1080/13607860802224243>
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231–274. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/38061/399955>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>
- Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527692>
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. (2), 10–56. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gad/issue/43299/526437>
- Baş, H. (2017). Türkiye'de Genç Nüfus: Sorunlar ve Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (27), 255–288. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/38545/507016>

- Başaran, K. D. (2021). Akran Zorbalığının Suriyeli Göçmen Çocukların Psikolojik İyi Oluş Halleri Üzerine Etkisi: Türkiye, Lübnan ve Ürdün Örneklerinde Literatür Taraması. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 5(2), 245–257. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/67855/978783>
- Bauböck, R., & Tripković, M. (Eds.) (2017). *The Integration of Migrants and Refugees: An EUI Forum on Migration, Citizenship and Demography*. Fiesole: European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies. Retrieved from <http://www.eui.eu/Projects/TheForum/Home.aspx>
- Bauhoff, S., & Göppfarth, D. (2018). Asylum-seekers in Germany differ from regularly insured in their morbidity, utilizations and costs of care. *PloS One*, 13(5), e0197881. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0197881>
- Baykara Acar, Y., & Acar, H. (2002). Sistem Kuramı - Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 29–35. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48430/613574>
- Benyamini, Y., Idler, E. L., Leventhal, H., & Leventhal, E. A. (2000). Positive affect and function as influences on self-assessments of health: Expanding our view beyond illness and disability. *The Journals of Gerontology. Series B, Psychological Sciences and Social Sciences*, 55(2), P107-16. <https://doi.org/10.1093/geronb/55.2.p107>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Blakely, T., & Dziadosz, G. (2007). Social Functioning: A Sociological Common Base for Social Work Practice. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 34(4). Retrieved from <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol34/iss4/8>
- Boccagni, P., Righard, E., & Bolzman, C. (2015). Mapping Transnationalism: Transnational social work with migrants. *Transnational Social Review*, 5(3), 312–319. <https://doi.org/10.1080/21931674.2015.1101243>

- Bosc, M. (2000). Assessment of Social Functioning in Depression. *Comprehensive Psychiatry*, 41(1), 63–69. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(00\)90133-0](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(00)90133-0)
- Bostan, H. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 39–88. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gad/issue/45776/578123>
- Bottomley, A. (2002). The cancer patient and quality of life. *The Oncologist*, 7(2), 120–125. <https://doi.org/10.1634/theoncologist.7-2-120>
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The Bioecological Model of Human Development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology*. Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470147658.chpsy0114>
- Buchcik, J., Westenhöfer, J., Fleming, M., & Martin, C. R. (2017). Health-Related Quality of Life (HRQoL) among Elderly Turkish and Polish Migrants and German Natives: The Role of Age, Gender, Income, Discrimination and Social Support. In I. Muenstermann (Ed.), *People's Movements in the 21st Century - Risks, Challenges and Benefits*. InTech. <https://doi.org/10.5772/66931>
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53–66. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48475/614060>
- Büyükhan, M., & Karagöl, E. T. (2021). Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi Önündeki Engeller: Ankara İli Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(3), 941–972. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/66172/846975>
- Calman, K. C. (1984). Quality of life in cancer patients--an hypothesis. *Journal of Medical Ethics*, 10(3), 124–127. <https://doi.org/10.1136/jme.10.3.124>
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. (48), 127–146. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhsbd/issue/32941/365971>

- Carey, M., & Foster, V. (2011). Introducing 'Deviant' Social Work: Contextualising the Limits of Radical Social Work whilst Understanding (Fragmented) Resistance within the Social Work Labour Process. *British Journal of Social Work*, 41(3), 576–593. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq148>
- Caro, L. P. (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler*.
- Carr, A., Higginson, I., & Robinson, P. (2002). *Quality of life*. London: BMJ.
- Castles, S., Cubas, M. A., Kim, C., & Ozkul, D. (2012). Irregular Migration: Causes, Patterns, and Strategies. In I. Omelaniuk (Ed.), *Global migration issues: v. 1. Global perspectives on migration and development: GFMD Puerto Vallarta and beyond / Irena Omelaniuk, editor* (Vol. 1, pp. 117–151). Dordrecht, London: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4110-2_9
- Cayoun, B. A. (2015). *Mindfulness-integrated CBT for well-being and personal growth: Four steps to enhance inner calm, self-confidence and relationships / Bruno A. Cayoun, PsyD*. Chichester, West Sussex: Wiley Blackwell.
- Céspedes, C., Rubio, A., Viñas, F., Cerrato, S. M., Lara-Órdenes, E., & Ríos, J. (2020). Relationship Between Self-Concept, Self-Efficacy, and Subjective Well-Being of Native and Migrant Adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, 620782. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.620782>
- Ceylan, V., Algan, Ç., Yalçın, M., Yalçın, E., Akın, E., & Köse, S. (2017). Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örnekleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 595. <https://doi.org/10.24289/ijsser.282785>
- Chaaban, J. [J.], Salti, N. [N.], Ghattas, H., Irani, A., Ismail, T., & Batlouni, L. (2015). *Survey on the Socioeconomic Status of Palestine Refugees*.
- Chaaban, J. [Jad], Ghattas, H., Habib, R., Hanafi, S., Sahyoun, N., Salti, N. [Nisreen], . . . Naamani, N. (2015). *Socio-Economic Survey of Palestinian Refugees in Lebanon*.

- Chick, G., Hsu, Y.-C., Yeh, C.-K., Hsieh, C.-M., Bae, S. Y., & Iarmolenko, S. (2016). Cultural Consonance in Leisure, Leisure Satisfaction, Life Satisfaction, and Self-Rated Health in Urban Taiwan. *Leisure Sciences*, 38(5), 402–423. <https://doi.org/10.1080/01490400.2016.1141734>
- Clark, V. L. P., & Ivankova, N. V. (Eds.) (2018). *Karma Yöntemler Araştırması - Alana Yönelik Bir Kılavuz* (D. Koçak, F. Taşdemir, M. Şahin Kürşad, Bökeoğlu Ömay Çokluk & S. Yalçın, Trans.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Collins, B. G. (1986). Defining Feminist Social Work. *Social Work*, 31(3), 214–219. <https://doi.org/10.1093/sw/31.3.214>
- Coşkun, İ., & Emin, M. N. (2018). *Türkiye’de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri* (Politika Notu).
- Coyne, J. C., Kessler, R. C., Tal, M., Turnbull, J., Wortman, C. B., & Greden, J. F. (1987). Living with a depressed person. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(3), 347–352. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.55.3.347>
- Creswell, J. W. (Ed.) (2016). *Araştırma Deseni*. Eğiten Kitap.
- Cuadra, C. B., & Staaf, A. (2014). Public Social Services’ encounters with irregular migrants in Sweden: amid values of social work and control of migration. *European Journal of Social Work*, 17(1), 88–103. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.739556>
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (17), 67–91. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23522/250638>
- Çalık Var, E. (2016). Ruh Sağlığı Alanında Kanıta Dayalı Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Journal of International Social Research*, 9(42), 1062. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164216215>

- Çam, Z., Eşkisü, M., Kardaş, F., Saatçioğlu, Ö., & Gelibolu, S. (2020). The Mediating Role Of Self-Efficacy In The Relationship Between Problem Solving And Hope. *Participatory Educational Research*, 47–58. <https://doi.org/10.17275/per.20.4.7.1>
- Çerçi, A., & Canalıcı, M. (2019). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sürecinde Yaşadığı İletişim Sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 57–66. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guebd/issue/48255/593786>
- Çeri, V., Beşer, C., Perdahlı Fiş, N., & Arman, A. (2018). İstanbul'daki Mülteci Çocuklara Bakım Vermek Üzere Özelleşmiş Bir Çocuk Psikiyatri Ünitesinden Bulgular. *Journal of Clinical Psychiatry*, 21(2), 113–121. <https://doi.org/10.5505/kpd.2018.57070>
- Çiftçi, H. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Aidiyetleri Bakımından Adaptasyon ve İletişim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 153–176. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/44605/470244>
- Çoban, B. (2018). Türkiye'de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 193–216. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ct/issue/71799/1155284>
- Çubukçu, Z., & Girmen, P. (2007). Öğretmen Adaylarının Sosyal Öz-Yeterlik Algılarının Belirlenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10991/131525>
- Dağlar, G., Bilgiç, D., Evcili, F., & Bolat, Ö. (2018). The Relationship Between Self-Efficacy-Sufficiency and Professional Motivation of the Midwifery Students. *International Journal of Caring Sciences*, 11(2). Retrieved from <https://avesis.cumhuriyet.edu.tr/yayin/0f041020-75bb-4a39-907c-ef4cac1064e2/the-relationship-between-self-efficacy-sufficiency-and-professional-motivation-of-the-midwifery-students>

- Dalky, H. F., Meininger, J. C., & Al-Ali, N. M. (2017). The Reliability and Validity of the Arabic World Health Organization Quality of Life-BREF Instrument Among Family Caregivers of Relatives With Psychiatric Illnesses in Jordan. *The Journal of Nursing Research : JNR*, 25(3), 224–230. <https://doi.org/10.1097/JNR.000000000000146>
- Danış, M. Z. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 2(18), 51–64.
- Das, K. V., Jones-Harrell, C., Fan, Y., Ramaswami, A., Orlove, B., & Botchwey, N. (2020). Understanding subjective well-being: Perspectives from psychology and public health. *Public Health Reviews*, 41(1), 25. <https://doi.org/10.1186/s40985-020-00142-5>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 1–11. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>
- Demir, R., Tanhan, A., Çiçek, İ., Yerlikaya, İ., Çırak Kurt, S., & Ünverdi, B. (2021). Yaşam Kalitesinin Yordayıcıları Olarak Psikolojik İyi Oluş ve Yaşam Doyumu. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(1), 192–206. <https://doi.org/10.33308/26674874.2021351256>
- Demirbaş, B., & Akyiğit, H. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınların Entegrasyon Sürecinde Sosyal Ağların Olumlu Ve Olumsuz Etkileri. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 123–133. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.478332>
- Demirbaş, H., & Bekâroğlu, E. (2013). Evden uzakta olmak: Sığınmacıların/mültecilerin psikolojik sorunları ve alınacak önlemler. *Kriz Dergisi*, 21(0), 11–24. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000334
- Diaconu, M., Racovita-Szilagyi, L., & Bryan, B. (2016). The Social Worker's Role in the Context of Forced Migration: A Global Perspective. *Interdisciplinary Journal of Best Practices in Global Development*, 2(2). Retrieved from <https://knowledge.e.southern.edu/ijbpgd/vol2/iss2/1>

- Doğan, B. [Birkan], & Taylan, H. H. (2022). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Aile İçi Sorunlarının İncelenmesi: Kocaeli Örneği. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 2(2), 85–99. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyalsaglik/issue/72868/1175754>
- Doğan, B. [Büşra], & Karakuyu, M. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(33), 302. <https://doi.org/10.14781/mcd.40648>
- Doğangün, G., & Keysan, A. Ö. (2021). Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmkânlar ve Zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(1), 1–26. <https://doi.org/10.33630/ausbf.986526>
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Theory and Practice*. Basingstoke: Palgrave.
- Duman, N., & Snoubar, Y. (2017). Role of Social Work in the Integrating Refugee and Immigrant Children into Schools. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 10(2), 294. <https://doi.org/10.26417/ejser.v10i2.p294-294>
- Dursun, P. (2012). *The Role of meaning in life, optimism, hope and coping styles in subjective well-being* (Doktora Tezi). Middle East Technical University Department of Educational Sciences. Retrieved from <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/22126>
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Düvell, F. (2013). *Turkey-the-Syrian-Refugee-Crisis-and-the-Changing-Dynamics-of-Transit-Migration*.
- Düzkaya, H. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Yapı ve Sosyal Çalışma Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi.
- Düzkaya, H., & Yazıcı, E. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Çocuk ve Gençler: Mevzuattan Uygulamaya Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. In S. Abulfez (Ed.), *Uluslararası Göç ve Çocuklar* (pp. 35–47).

- Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Fabes, R. A., Reiser, M., Murphy, B. C., Holgren, R., . . . Losoya, S. (1997). The Relations of Regulation and Emotionality to Resiliency and Competent Social Functioning in Elementary School Children. *Child Development*, 68(2), 295–311. Retrieved from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9180003/>
- Engelbrecht, L. K. (2005). Perspectives on the community education model of social work : implications for education and practice. 0037-8054. Retrieved from <https://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/9175>
- Entzinger, H. (1999). Immigrants' political and social participation in the integration process. In Directorate of Social and Economic Affairs Council of Europe Publishing (Ed.), *Community relations. Political and social participation of immigrants through consultative bodies* (pp. 9–40). Strasbourg: Council of Europe Publ.
- Erbaş, H. (2019). *Gidişlerden Kaçışlara Göç ve Göçmenler Kuram Yöntem ve Alan Yazıları*. Phoenix Yayınları.
- Erdem, C. (2017). *Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Gençlerin Gelecek Beklentileri: "Malatya Örneği"* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, M. (2019). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*.
- Erdoğan, M. (2022). *Suriyeliler Barometresi - 2021: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*.
- Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1–30. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/321457>
- Ergüven, N. S., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007–1061. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001733

- Erkmen, E., & Koçak, O. (2020). Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi/Journal of Social Policy Conferences*, (79), 167–205. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.79.0002>
- Eser, E. (Ed.) (2004). *Yaşam Kalitesinin Sınıflandırılması ve Sağlıkla İlgili Yaşam kalitesinin Ölçüü*. İzmir.
- Eser, E., Çevik, C., Baydur, H., Güneş, S., Esgin, T. A., Öztekin, Ç. S., . . . Özyurt, B. (2019). Reliability and validity of the Turkish version of the WHO-5, in adults and older adults for its use in primary care settings. *Primary Health Care Research & Development*, 20, e100. <https://doi.org/10.1017/S1463423619000343>
- Evans, K. (2020). *Human Rights: Welcoming Unaccompanied Immigrant and Refugee Children in the United States Through Community, School, and Preparation for Adulthood* (Doktora Tezi).
- Fangen, K. (2010). Social exclusion and inclusion of young immigrants. *YOUNG*, 18(2), 133–156. <https://doi.org/10.1177/110330881001800202>
- Fangen, K., Hammarén, N., & Johansson, T. (2012). Presentation of an Analytical Framework. In *Young Migrants* (pp. 1–25). Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230355323_1
- Farkas, K. J., & Romaniuk, J. R. (2020). Social Work, Ethics and Vulnerable Groups in the Time of Coronavirus and COVID-19. *Society Register*, 4(2), 67–82. <https://doi.org/10.14746/sr.2020.4.2.05>
- Faye, M. (2021). A forced migration from Myanmar to Bangladesh and beyond: humanitarian response to Rohingya refugee crisis. *Journal of International Humanitarian Action*, 6(1). <https://doi.org/10.1186/s41018-021-00098-4>
- Fong, R., Busch, N. B., Armour, M., Heffron, L. C., & Chanmugam, A. (2007). Pathways to Self-Sufficiency: Successful Entrepreneurship for Refugees. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 16(1-2), 127–159. https://doi.org/10.1300/J051v16n01_05

- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books. Retrieved from https://www.academia.edu/37493623/The_Interpretation_of_Cultures
- Gencer, N. (2018). Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Advance online publication. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.457382>
- Genç, D., & Öztürk, D. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar: Mevcut Durumları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*. (84), 67–91. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48154/609214>
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update / Darren George, Paul Mallery* (10th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- George, U. (2015). Migration and Social Work. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (pp. 416–421). Elsevier.
- Gezici Yalçın, M., & Yalçın, S. (2018). Mardin'de Suriyeli Olmak: Kendini Evinde Hissetmekle Kentin Dışına İtilmek Üzerine. *ViraVerita E-Dergi*, -(8), 67–98. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/viraverita/issue/41684/510868>
- Gilliam, C. (2006). The Effects of Rumination on Problem-Solving Self-Efficacy and Self-Efficacy for Controlling Upsetting Thoughts in the Context of Depressive Symptoms. *Dissertations*. Retrieved from <https://irl.umsl.edu/dissertation/597>
- González, P. A., Dussailant, F., & Calvo, E. (2020). Social and Individual Subjective Wellbeing and Capabilities in Chile. *Frontiers in Psychology*, 11, 628785. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.628785>
- Gökmen, H. (2020). *Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyon sorunu (Bursa Yıldırım ilçesi örneği)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü; BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ; Sosyoloji Bilim Dalı. Retrieved from <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/248083>

- Gregory, D. (2009). *The dictionary of human geography* (5th ed.). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Gülmez, S. C., & Öztürk, A. (2018). Göç Yaşantısı Çerçevesinde Çocukta Psiko-Sosyal Uyum Süreci Üzerine Bir İnceleme UYUM SÜRECİ ÜZERİNE BİR İNCELEME. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 449–481. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.466705>
- Gündoğan, E. (2021). On the difference between the social and the cultural: Reconstructing historical-geographical materialism. *Social Science Information*, 60(1), 27–62. <https://doi.org/10.1177/0539018420987826>
- Gürbüz, B. (2022). *Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri ile Özyeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetçiliği Bilim Dalı.
- Güvendi, M. F., & Alpaydın, Y. (2022). Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretimden İstihdama Geçiş Deneyimlerinin İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55(55), 365–388. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.1033153>
- Güzel, B. (2019). *Türkiye-Gürcistan Sınırında Düzensiz Göç Hareketleri: Doğu Karadeniz Örneğinde Göçmen Deneyimleri* (Doktora Tezi). Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Güzel, S. (2011). "Sosyal Yapı" ve "Toplumsal Yapı" Bileşkesinde Sosyo-Kültürel Yapı Kavramı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*. (34), 83–96. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9518/118918>
- Hadjar, A., & Backes, S. (2013). Migration Background and Subjective Well-Being A Multilevel Analysis Based on the European Social Survey. *Comparative Sociology*, 12(5), 645–676. <https://doi.org/10.1163/15691330-12341279>
- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2020a). Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri. Retrieved from

https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2020b). *İzleme ve Değerlendirme Raporu*.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021). *Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Raporu*.

Hirayama, H., & Cetingok, M. (1988). Empowerment: A Social Work Approach for Asian Immigrants. *Social Casework*, 69(1), 41–47. <https://doi.org/10.1177/104438948806900107>

Hudson, W. W., Mathiesen, S. G., & Lewis, S. J. (2000). Personal and Social Functioning: A Pilot Study. *Social Service Review*, 74(1), 76–102. <https://doi.org/10.1086/514474>

Humphries, B. (2004). An Unacceptable Role for Social Work: Implementing Immigration Policy. *British Journal of Social Work*, 34(1), 93–107. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch007>

Huppert, F. A. (2009). Psychological Well-being: Evidence Regarding its Causes and Consequences. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(2), 137–164. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2009.01008.x>

International Labour Organisation (2017). Household Labour Force Survey.

International Organisation for Migration (2020). *World Migration Report 2020*. International Organization for Migration.

Jaeger, G. (2001). On the History of the International Protection of Refugees. *Revue Internationale De La Croix-Rouge/International Review of the Red Cross*, 83(843), 727–738. <https://doi.org/10.1017/S1560775500119285>

Janmaat, J. G. (2011). Social Cohesion as a Real-life Phenomenon: Assessing the Explanatory Power of the Universalist and Particularist Perspectives. *Social Indicators Research*, 100(1), 61–83. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9604-9>

- Jiang, M., Green, R. J., Henley, T. B., & Masten, W. G. (2009). Acculturation in Relation to the Acquisition of a Second Language. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 30(6), 481–492. <https://doi.org/10.1080/01434630903147898>
- Joyce, P. (2010). What is the Social in Social History? *Past & Present*. (206), 213–248. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40586944>
- Kadden, R. M., & Litt, M. D. (2011). The Role of Self-Efficacy in the Treatment of Substance Use Disorders. *Addictive Behaviors*, 36(12), 1120–1126. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2011.07.032>
- Kangal, A. (2009). *Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi ve Türk Üniversite Öğrencilerine Uyarlanması* (Yüksek Lisans Tezi). İşletme Bölümü, Antalya.
- Kansu, A. F., & Hızlı Sayar, G. (2018). Öz Yeterlik, Yaşam Anlamı ve Yaşam Bağlılığı Kavramları Üzerine Bir İnceleme. *Etkileşim*. (1), 78–89. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2018.1.11>
- Kara, Y., & Akdağ, G. (2022). Suriyeli Sığınmacıların Değişen Mutfak Kültürü: Mersin, Gaziantep Ve Kilis Örneği. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel (JOGHAT)*, 5(3), 971–986. <https://doi.org/10.33083/joghat.2022.179>
- Karabaş, B. (2018). *Suriyeli Göçmen Çocukların Ev Bağlamında Mekânla Olan İlişkileri ve Türkiye'ye Uyum Süreçler*. Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sosyal Bilimler Enstitüsü. Retrieved from <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/26259>
- Karademas, E. C. (2006). Self-efficacy, social support and well-being. *Personality and Individual Differences*, 40(6), 1281–1290. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.10.019>
- Karaküçük, S., Ayyıldız Durhan, T., & Çakır, M. (2020). Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Boş Zaman Davranışları. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*. Advance online publication. <https://doi.org/10.30794/pausbed.655481>

- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/24697/261200>
- Karasu, M. A., & Aksungur, A. B. (2022). Housing Problem of Migrants: An Evaluation Specific for Syrian Migrants. *İDEALKENT*, 13(37), 2027–2050. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1108543>
- Kasper, S. (1999). From symptoms to social functioning: Differential effects of antidepressant therapy. *International Clinical Psychopharmacology*, 14 Suppl 1, S27-31. <https://doi.org/10.1097/00004850-199905001-00006>
- Kathryn L. Cornell (2006). Person-In-Situation: History, Theory, and New Directions for Social Work Practice. *Undefined*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Person-In-Situation%3A-History%2C-Theory%2C-and-New-for-Cornell/702d7e68aee638d24882f5e5c47491cb71d1a681>
- Kaya, E. (2019). *Suriyeli Sığınmacıların Bazı Ruhsal Sorunları ve Ruh Sağlığı Hizmet Gereksinimleri ile Hizmet Sunucuların ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Programı. Retrieved from <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/8994>
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007–1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>
- Khan, F., & Waheed, W. (2006). Suicide and Self-Harm in South Asian Immigrants. *Psychiatry*, 5(8), 283–285. <https://doi.org/10.1053/j.mppsy.2006.05.006>
- Kıncal, R. Y. (Ed.) (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kia-Keating, M., & Ellis, B. H. (2007). Belonging and connection to school in resettlement: Young refugees, school belonging, and psychosocial adjustment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, *12*(1), 29–43. <https://doi.org/10.1177/1359104507071052>
- Kim, J., Chun, S., Heo, J., Lee, S., & Han, A. (2016). Contribution of Leisure-Time Physical Activity on Psychological Benefits Among Elderly Immigrants. *Applied Research in Quality of Life*, *11*(2), 461–470. <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9374-7>
- Kim, Y.-H. (2003). Correlation of Mental Health Problems with Psychological Constructs in Adolescence: Final Results from a 2-Year Study. *International Journal of Nursing Studies*, *40*(2), 115–124. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(02\)00037-8](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(02)00037-8)
- Kim Zapf, M. (2009). *Social Work and the Environment: Understanding People and Place*. Toronto: Canadian Scholars. Retrieved from <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kxp/detail.action?docID=6282132>
- Koc, Y., & Anderson, J. R. (2018). Social Distance toward Syrian Refugees: The Role of Intergroup Anxiety in Facilitating Positive Relations. *Journal of Social Issues*, *74*(4), 790–811. <https://doi.org/10.1111/josi.12299>
- Krok, D., & Zarzycka, B. (2020). Self-Efficacy and Psychological Well-Being in Cardiac Patients: Moderated Mediation by Affect and Meaning-Making. *The Journal of Psychology*, *154*(6), 411–425. <https://doi.org/10.1080/00223980.2020.1772702>
- Kulaksızoğlu, A. (2013). Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2*(2), 133–144. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/351/1936>
- Kurbanoglu, S. S. (2004). Öz-Yeterlik İnancı ve Bilgi Profesyonelleri İçin Önemi. *Bilgi Dünyası*, *5*(2), 137–152. <https://doi.org/10.15612/BD.2004.484>

- La Rodríguez de Vega, L., & Toscano, W. N. (2018). *Handbook of Leisure, Physical Activity, Sports, Recreation and Quality of Life. International handbooks of quality-of-life*. Cham, Switzerland: Springer.
- Lawrence, R. J. (2005). Housing and Health: A Way Forward. *Built Environment*, 31(4), 315–325. <https://doi.org/10.2148/benv.2005.31.4.315>
- Leader, G., Barrett, A., Ferrari, C., Casburn, M., Maher, L., Naughton, K., . . . Mannion, A. (2021). Quality of life, gastrointestinal symptoms, sleep problems, social support, and social functioning in adults with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 112, 103915. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2021.103915>
- Lee, M. Y. (2020). Immigrant and refugee youth and families: research and practice. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 29(1-3), 1–4. <https://doi.org/10.1080/15313204.2020.1732599>
- Leighninger, R. D. (1977). Systems Theory and Social Work: A Reexamination. *Journal of Education for Social Work*, 13(3), 44–49. <https://doi.org/10.1080/00220612.1977.10671455>
- Levent, F., Öksüz Gül, F., & Aydemir, T. (2021). Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’de Üniversite Deneyimleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 807–835. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.873198>
- Littig, B., & Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International Journal of Sustainable Development*, 8(1/2), 65. <https://doi.org/10.1504/IJSD.2005.007375>
- Lodigiani, M. (2017). Turks in Germany: An Evaluation of Socioeconomic Integration. *Colloquium: The Political Science Journal of Boston College*. Retrieved from <https://ejournals.bc.edu/index.php/colloquium/article/view/10242>
- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., & Diener, E. (2003). Reexamining adaptation and the set point model of happiness: Reactions to changes in marital status. *Journal*

of Personality and Social Psychology, 84(3), 527–539.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.3.527>

Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803–855.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>

M. Argyle (1999). Causes and correlates of happiness. *Undefined*. Retrieved from
<https://www.semanticscholar.org/paper/Causes-and-correlates-of-happiness.-Argyle/518ac5b93f62571980e5258d9101c37cdd8b1968>

Marpady, P., & Singhe, M. S. (2014). Empowerment Based Social Work Practice: An Approach for Integrated Sustainable Development. *Elixir International Journal*, 68, 22113–22116.

Mato, D. (2013). Socio-Cultural Differences and Intercultural Communication in Social Participation Experiences. Retrieved from
<https://www.semanticscholar.org/paper/Socio-Cultural-Differences-and-Intercultural-in-Mato/aa4b1839c4e305bfdcbf1cdb8f79d2c5143f9e2a>

McNeece, C. A., & Thyer, B. A. (2004). Evidence-Based Practice and Social Work. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 1(1), 7–25.
https://doi.org/10.1300/J394v01n01_02

McNevin, A. (2013). Ambivalence and Citizenship: Theorising the Political Claims of Irregular Migrants. *Millennium: Journal of International Studies*, 41(2), 182–200.
<https://doi.org/10.1177/0305829812463473>

Miller, I. W., Keitner, G. I., Schatzberg, A. F., Klein, D. N., Thase, M. E., Rush, A. J., . . . Keller, M. B. (1998). The treatment of chronic depression, part 3: Psychosocial functioning before and after treatment with sertraline or imipramine. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 59(11), 608–619.
<https://doi.org/10.4088/jcp.v59n1108>

- Miller, S. E. (2010). A Conceptual Framework for the Professional Socialization of Social Workers. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(7), 924–938. <https://doi.org/10.1080/10911351003751934>
- Mills, C. W. (2007). *Toplumbilimsel Düşün* (Ü. Oskay, Trans.). D&R Yayınları.
- Moralı, G. (2018). Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1426–1449. <https://doi.org/10.26466/opus.443945>
- Mortazavi, F., Mousavi, S.-A., Chaman, R., & Ahmad Khosravi (2015). Dünya Sağlık Örgütü-5 İyilik Hali Endeksi Geçerliği : Annenin İyilik Hali ve Bununla İlişkili Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 48–55. Retrieved from <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0016944&lng=0>
- Multeciler.org (2022, January 14). Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Aralık 2021 – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. Retrieved from https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA24SPBhB0EiwAjBgkhlpR3iVOEdrjxjTrX5kgOUkMDWNEN-10Yu8U0zorwLLMN3Z11Ba8BoC56QQAxD_BwE
- Murray, C. J. L., & Lopez, A. D. (1996). *The global burden of disease: A Comprehensive Assessment of Mortality and Disability from Diseases, Injuries, and Risk Factors in 1990 and Projected to 2020. Global burden of disease and injury series.* Cambridge, Mass.? Harvard School of Public Health on behalf of the World Health Organization and the World Bank.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who Is Happy? *Psychological Science*, 6(1), 10–19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Nagel, C. (2005). Skilled Migration in Global Cities from `Other' Perspectives: British Arabs, Identity Politics, and Local Embeddedness. *Geoforum*, 36(2), 197–210. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2003.06.003>
- Ndetei, D., Musyimi, C., Tele, A., Musau, A., Gitonga, I., & Mutiso, V. (2018). Psychological Well-Being and Social Functioning Across the Cancer Stages:

- Implications for Palliative Care. *Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care*, 14(2-3), 194–208. <https://doi.org/10.1080/15524256.2018.1472718>
- Neccar, M. Ş. M. (2017). Suriye'den Türkiye'ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. *İlahiyat Akademi*, (4), 185–198. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilak/issue/28571/305049>
- Norwegian Refugee Council (2018). *The World's Most Neglected Displacement Crises*.
- Novy, A., Swiatek, D. C., & Moulaert, F. (2012). Social Cohesion: A Conceptual and Political Elucidation. *Urban Studies*, 49(9), 1873–1889. <https://doi.org/10.1177/0042098012444878>
- Nussbaum, M. C., & Sen, A. (1995). *The Quality of life: Conference : Papers / edited by Martha Nussbaum and Amartya Sen. Studies in development economics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198287976.001.0001>
- Ohaeri, J. U., & Awadalla, A. W. (2009). The reliability and validity of the short version of the WHO Quality of Life Instrument in an Arab general population. *Annals of Saudi Medicine*, 29(2), 98–104. <https://doi.org/10.4103/0256-4947.51790>
- Olgun, O. (2019). *Geçici koruma statüsündeki Suriye kökenli öğrencilerin eğitim sistemine uyum sorunları: Ankara-Altındağ ilçesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Amme İdaresi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Ankara.
- Omelaniuk, I. (2012). *Global perspectives on migration and development: GFMD Puerto Vallarta and beyond / Irena Omelaniuk, editor. Global migration issues: v. 1*. Dordrecht, London: Springer.
- Ormel, J., Lindenberg, S., Steverink, N., & Verbrugge, L. M. (1999). Subjective Well-Being and Social Production Functions. *Social Indicators Research*, 46(1), 61–90. <https://doi.org/10.1023/A:1006907811502>
- ORSAM, & TESEV (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara.

- Özdemir, U. (2000). Sosyal Hizmet Uygulamasının Genel Çerçevesi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1(10).
- Palys, T. S., & Little, B. R. (1980). Social Indicators and the Quality of Life. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 21(2), 67–74. <https://doi.org/10.1037/h0081083>
- Pardeck, J. (1988). An Ecological Approach for Social Work Practice. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 15(2). Retrieved from <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol15/iss2/11>
- Park, Y., & Sprung, J. M. (2015). Weekly work-school conflict, sleep quality, and fatigue: Recovery self-efficacy as a cross-level moderator. *Journal of Organizational Behavior*, 36(1), 112–127. <https://doi.org/10.1002/job.1953>
- Payne, M., & Reith-Hall, E. (2021). *The Routledge handbook of social work theory* (1st issued in paperback 2021). *Routledge international handbooks*. London, New York: Routledge.
- Pedrazza, M., Trifiletti, E., Berlanda, S., & Bernardo, G. (2013). Self-Efficacy in Social Work: Development and Initial Validation of the Self-Efficacy Scale for Social Workers. *Social Sciences*, 2(3), 191–207. <https://doi.org/10.3390/socsci2030191>
- Peeters, J. (2012). Social Work and Sustainable Development: Towards a Social–Ecological Practice Model. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21(3), 5. <https://doi.org/10.18352/jsi.316>
- Pollard, E. L., & Davidson, L. (2001). *Foundations of Child Well-Being. Action Research in Family and Early Childhood. Unesco Education Sector Monograph*. Early Childhood and Family Education Unit, ED/BAS/YCF, UNESCO, 7 Place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France. Web site: <http://www.education.unesco.org/educprog/ecf/index.htm>. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED462173>
- Pratiwi, A., Linnossuo, O., & Marjanen, H. (2020). Comparative social work practices with young refugee and asylum seeker: the European experiences. *European*

Journal of Social Work, 23(3), 514–528.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1719475>

Preston-Shoot, M. (1995). Assessing Anti-Oppressive Practice. *Social Work Education*, 14(2), 11–29. <https://doi.org/10.1080/02615479511220101>

Rabani Bavojdan, M., Towhidi, A., & Rahmati, A. (2011). The Relationship between Mental Health and General Self-Efficacy Beliefs, Coping Strategies and Locus of Control in Male Drug Abusers. *Addiction & Health*, 3(3-4), 111–118.

The UN Refugee Agency (2022). Situation Syria Regional Refugee Response. Retrieved from <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>

Riaz Ahmad, Z., Yasien, S., & Ahmad, R. (2014). Relationship between perceived social self-efficacy and depression in adolescents. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 8(3), 65–74.

Rine, C. M. (2018). The Role of Social Workers in Immigrant and Refugee Welfare. *Health & Social Work*, 43(4), 209–212. <https://doi.org/10.1093/hsw/hly030>

Roddenberry, A., & Renk, K. (2010). Locus of control and self-efficacy: Potential mediators of stress, illness, and utilization of health services in college students. *Child Psychiatry and Human Development*, 41(4), 353–370. <https://doi.org/10.1007/s10578-010-0173-6>

Rothman, J. (1989). Client Self-Determination: Untangling the Knot. *Social Service Review*, 63(4), 598–612. <https://doi.org/10.1086/603729>

Ruokolainen, H., & Widén, G. (2020). Conceptualising misinformation in the context of asylum seekers. *Information Processing & Management*, 57(3), 102127. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.102127>

Ryff, C. D. (1989). Happiness is Everything, or is it? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>

- Saari, C. (2002). *The environment: Its Role in Psychosocial Functioning and Psychotherapy*. New York, N.Y., Chichester: Columbia University Press.
- Šakan, D., Žuljević, D., & Rokvić, N. (2020). The Role of Basic Psychological Needs in Well-Being During the COVID-19 Outbreak: A Self-Determination Theory Perspective. *Frontiers in Public Health*, 8, 583181. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.583181>
- Satterfield, J. M. (2001). Happiness, excellence, and optimal human functioning: Review of a special issue of the American Psychologist (2000;55:5-183), Martin E P Seligman and Mihaly Csikszentmihalyi, guest editors. *Western Journal of Medicine*, 174(1), 26–29. <https://doi.org/10.1136/ewjm.174.1.26>
- Saxena, S., & Orley, J. (1997). Quality of life assessment: the World Health Organization perspective. *European Psychiatry*, 12(S3), 263s-266s. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(97\)89095-5](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(97)89095-5)
- Sayın, Ö. (1993). Toplumsal Yasam ve Toplumsal Yapi. *Sosyoloji Dergisi*. (4). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/40974/494981>
- Schaefer, S. M., Morozink Boylan, J., van Reekum, C. M., Lapate, R. C., Norris, C. J., Ryff, C. D., & Davidson, R. J. (2013). Purpose in life predicts better emotional recovery from negative stimuli. *PloS One*, 8(11), e80329. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0080329>
- Schiefer, D., & van der Noll, J. (2017). The Essentials of Social Cohesion: A Literature Review. *Social Indicators Research*, 132(2), 579–603. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1314-5>
- Scholten, P., Baggerman, F., Dellouche, L., Kampen, V., Wolf, J., & Ypma, R. (2017). *Policy innovation in Refugee Integration*. Rotterdam.
- Scholz, U., Gutiérrez Doña, B., Sud, S., & Schwarzer, R. (2002). Is General Self-Efficacy a Universal Construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18(3), 242–251. <https://doi.org/10.1027//1015-5759.18.3.242>

- Selçuk, O. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 9(46), 461. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164622613>
- Shahidi, M., French, F., Shojaee, M., Bellido-Zanin, & Bellido-Zanin, G. (2019). Predicting Students' Psychological Well-Being through Different Types of Loneliness. 7, 1, 8–17.
- Shier, M. L., Engstrom, S., & Graham, J. R. (2011). International Migration and Social Work: A Review of the Literature. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(1), 38–56. <https://doi.org/10.1080/15562948.2011.547825>
- Shpağ-Lisağ, R. (1989). *Pluralism & progressives: Hull House and the new immigrants, 1890 - 1919*. Chicago: Univ. of Chicago Pr. Retrieved from <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0608/89032973-d.html>
- Sibai, A. M., Chaaya, M., Tohme, R. A., Mahfoud, Z., & Al-Amin, H. (2009). Validation of the Arabic version of the 5-item WHO Well Being Index in elderly population. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 24(1), 106–107. <https://doi.org/10.1002/gps.2079>
- Silove, D., Sinnerbrink, I., Field, A., Manicavasagar, V., & Steel, Z. (1997). Anxiety, depression and PTSD in asylum-seekers: Associations with pre-migration trauma and post-migration stressors. *British Journal of Psychiatry*, 170(4), 351–357. <https://doi.org/10.1192/bjp.170.4.351>
- Smith, L. (2020). Primary Care Social Work Practice with Older Adult Veterans During the Covid-19 Pandemic: An Application of Ecological Systems Theory. *Greenwich Social Work Review*, 1(2), 118–121. <https://doi.org/10.21100/gswr.v1i2.1157>
- Souza Júnior, E. V. de, Viana, E. R., Cruz, D. P., Silva, C. D. S., Rosa, R. S., Siqueira, L. R., & Sawada, N. O. (2021). Relationship between family functionality and the quality of life of the elderly. *Revista Brasileira De Enfermagem*, 75(2), e20210106. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2021-0106>

- Söhn, J., & Özcan, V. (2006). The Educational Attainment of Turkish Migrants in Germany. *Turkish Studies*, 7(1), 101–124. <https://doi.org/10.1080/14683840500520626>
- Stanley, D. (2003). What Do We Know about Social Cohesion: The Research Perspective of the Federal Government's Social Cohesion Research Network. *Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens De Sociologie*, 28(1), 5. <https://doi.org/10.2307/3341872>
- Stephens, A., Jacobson, C., & King, C. (2010). Describing a Feminist-Systems Theory. *Systems Research and Behavioral Science*, 27(5), 553–566. <https://doi.org/10.1002/sres.1061>
- Strizhitskaya, O. (2019). Perceived Stress And Psychological Well-Being: The Role Of The Emotional Stability. In *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences* (pp. 155–162). Cognitive-Crcs. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.02.02.18>
- Swigonski, M. E. (1994). The Logic of Feminist Standpoint Theory for Social Work Research. *Social Work*, 39(4). <https://doi.org/10.1093/sw/39.4.387>
- Şahan, H., & Çavdar, D. (2019). Matematik Dersinde Akademik Başarı, Öz Yeterlik ve Matematik Dersine Yönelik Tutum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen Ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 979–999. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.605618>
- Şahin, F. (2009). Sosyal Hizmette Kendi Kaderini Tayin Hakkı. *Aile Ve Toplum*, 11(5).
- Şahin, K., & Elbeyli, M. (2022). Analysis of Syrian food culture from a public space perspective: Kilis example. *Antropoloji*. (43), 80–88. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.1128155>
- Şahin, S. A. (2020). Dışlanma ve Umut Arasında: Suriyeli Yükseköğretim Öğrencilerinin Deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 494–503. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/higheredusci/issue/62781/951622>

- T. Espenshade, M. Fix, W. Zimmermann, & T. Corbett (1996). Immigration and Social Policy: New Interest in an Old Issue. *Undefined*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Immigration-and-social-policy%3A-new-interest-in-an-Espenshade-Fix/ecb71790cb8819258a941d9872b373e199a3fe81>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). 2020 Faaliyet Raporu. *Yıllık Faaliyet Raporu*.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2021). 2020 Faaliyet Raporu. *Yıllık Faaliyet Raporu*.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2021, September 30). Geçici Koruma. Retrieved from <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018.
- Taş, H. Y., & Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 36–54. <https://doi.org/10.31199/hakisderg.409860>
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş* (A. Karatay, Trans.) (1st ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Tecim, V. (2016). Sistem Yaklaşımı ve Soft Sistem Düşüncesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 75–100. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuiibfd/issue/22755/242894>
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak* (B. Hatiboğlu Eren & Ö. Cankurtaran Öntaş, Trans.). Dinop Yayınları.
- Titzmann, P. F., & Lee, R. M. (2018). Adaptation of Young Immigrants. *European Psychologist*, 23(1), 72–82. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000313>

- Torres, R., & Fernández, F. (1995). Self-Esteem and Value of Health as Determinants of Adolescent Health Behavior. *Journal of Adolescent Health, 16*(1), 60–63. [https://doi.org/10.1016/1054-139X\(94\)00045-G](https://doi.org/10.1016/1054-139X(94)00045-G)
- Tosun, J., Arco-Tirado, J. L., Caserta, M., Cemalcilar, Z., Freitag, M., Hörisch, F., . . . Vegetti, F. (2019). Perceived economic self-sufficiency: A country- and generation-comparative approach. *European Political Science, 18*(3), 510–531. <https://doi.org/10.1057/s41304-018-0186-3>
- Tripathi, S., Rai, R., & van Rompay-Bartels, I. (2021). *Quality of life: An Interdisciplinary Perspective* (1st). *Information technology, management and operations research practices*. Boca Raton: CRC Press.
- Trompenaars, F. J., Masthoff, E. D., van Heck, G. L., Vries, J. de, & Hodiament, P. P. (2007). Relationships between social functioning and quality of life in a population of Dutch adult psychiatric outpatients. *The International Journal of Social Psychiatry, 53*(1), 36–47. <https://doi.org/10.1177/0020764006074281>
- Trudel-Fitzgerald, C., Millstein, R. A., Hippel, C. von, Howe, C. J., Tomasso, L. P., Wagner, G. R., & VanderWeele, T. J. (2019). Psychological well-being as part of the public health debate? Insight into dimensions, interventions, and policy. *BMC Public Health, 19*(1), 1712. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8029-x>
- Tunakan, B., & Cankurtaran Öntaş, Ö. (2014). *Jane Addams: Eylemci Bir Ruh* (E. B. Gürbüz, H. M. Karabekir, M. T. Tekindal, Ç. Ademhan, B. Adıgüzel, Ç. Öngen & M. Tunç, Trans.). Ayizi Kitap.
- Tuncay, T., & İl, S. (2007). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 17*(2), 59–72. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/tsh/issue/48525/615808>
- Turan, M., Kaya, A. A., & Sezen, İ. (2018). Türkiye’deki Suriyeli Misafirler Ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7*(4), 119–127. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/gumussagbil/issue/41325/461323>

- Turner, S., Sloper, P., Knussen, C., & Cunningham, C. (1991). Factors relating to self-sufficiency in children with Down's syndrome. *Journal of Mental Deficiency Research*, 35 (Pt 1), 13–24. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.1991.tb01027.x>
- Tus, J. (2020). *Self-Efficacy and it's Influence on the Academic Performance of the Senior High Schoold Students.* figshare. <https://doi.org/10.6084/M9.FIGSHARE.12250355.V1>
- Tüfekci, N. (2019). *Suriye'den Zorunlu Göç Eden Kadınların Aile Yaşamı ve Yaşam Doyumu: Ankara İli Örneği.* Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sosyal Bilimler Enstitüsü. Retrieved from <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/7996>
- Tüfekçi, Ş., & Böke, H. (2021). Examination of the perceptions of self-sufficiency and burnout levels of students of the sports science faculty during the COVID-19 pandemic. *Physical Education of Students*, 25(1), 28–35. <https://doi.org/10.15561/20755279.2021.0104>
- Türk, E. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş ve Beklentileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (43), 162–176. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/susbed/issue/61825/925090>
- Türk Kızılay (2021). 2020 Faaliyet Raporu. *Yıllık Faaliyet Raporu*.
- Türk Tabipleri Birliği (2016). *Savaş, Göç ve Sağlık.* Türk Tabipleri Bİrlığı Yayınları.
- Türkiye İş Kurumu (2021). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. *Yıllık Faaliyet Raporu*.
- Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (2014). Sosyal Hizmetin Küresel Tanımı – Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu. Retrieved from <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- UNHCR (2020). *National Strategic Overview*.

- Upton, D., & Upton, P. (2014). Quality of Life and Well-Being. In D. Upton & P. Upton (Eds.), *Psychology of wounds and wound care in clinical practice* (pp. 85–111). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-09653-7_4
- Üçer Gürel, Z. A., Özkazanç, S., & Atılğan, Z. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kente Uyumu: Ankara Siteler'de İstihdama Katılım. *Journal of International Scientific Researches*, 3(2), 610–624. <https://doi.org/10.21733/ibad.435618>
- Ülgül, M. (2017). Suriye İç Savaşı'na Feminist Bir Yaklaşım. *Alternatif Politika*, 9(3). Retrieved from <https://alternatifpolitika.com/makale/suriye-ic-savasi-na-feminist-bir-yaklasim>
- Ünver, H., Çeri, V., Poyraz Findik, O. T., & Rodopman Arman, A. (2021). Mülteci Çocuk Ruh Sağlığı Ünitesinin 3 Yıllık Verileri. *Journal of Clinical Psychiatry*, 24(1), 15–22. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.57614>
- Van den Toren, S. J., van Grieken, A., Kroon, M. L. A. de, Mulder, W. C., Vanneste, Y. T. M., & Raat, H. (2020). Young adults' self-sufficiency in daily life: The relationship with contextual factors and health indicators. *BMC Psychology*, 8(1), 89. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00434-0>
- Vatansever, M., & Erden, G. (2018). Mülteci Çocuklar ve Ergenlerle Yapılan Psikolojik Görüşme Üzerine Bir Derleme. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 25(2), 175–186.
- Veenhoven, R. (1996). Developments in satisfaction-research. *Social Indicators Research*, 37(1), 1–46. <https://doi.org/10.1007/BF00300268>
- Vernon, A., & Qureshi, H. (2000). Community care and independence: self-sufficiency or empowerment? *Critical Social Policy*, 20(2), 255–276. <https://doi.org/10.1177/026101830002000204>
- Viola, E., Biondo, E., & Mosso, C. O. (2018). The Role of Social Worker in Promoting Immigrants' Integration. *Social Work in Public Health*, 33(7-8), 483–496. <https://doi.org/10.1080/19371918.2018.1546252>

- Waldinger, R. J., & Schulz, M. S. (2010). What's Love Got to Do with It? Social Functioning, Perceived Health, and Daily Happiness in Married Octogenarians. *Psychology and Aging, 25*(2), 422–431. <https://doi.org/10.1037/a0019087>
- Wall, M., Otis Campbell, M., & Janbek, D. (2017). Syrian refugees and information precarity. *New Media & Society, 19*(2), 240–254. <https://doi.org/10.1177/1461444815591967>
- Wells, I. E. (2010). *Psychological well-being*. New York: Nova Science Publishers.
- WHO (1998). *WHOQOL User Manuel* (Pogramme on Mental Health).
- Wilson, G. D. (1989). Life events and psychological functioning: Theoretical and methodological issues. *Personality and Individual Differences, 10*(5), 592. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(89\)90048-2](https://doi.org/10.1016/0191-8869(89)90048-2)
- Wolf, S., Hahn, E., Dettling, M., Nguyen, M. H., Wingenfeld, K., Stingl, M., . . . Ta, T. M. T. (2017). Migration-Related Stressors and Their Effect on the Severity Level and Symptom Pattern of Depression among Vietnamese in Germany. *Depression Research and Treatment, 2017*, 1–9. <https://doi.org/10.1155/2017/8930432>
- Yahşi Sarı, H., Gelbal, S., & Sarı, H. (2020). Factors Affecting Academic Self-efficacy of Syrian Refugee Students: A Path Analysis Model. *International Journal of Assessment Tools in Education, 7*(2), 266–279. <https://doi.org/10.21449/ijate.702041>
- Yaylı, H., & Ökde, F. (2019). Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi ile Uluslararası Göç İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (43)*, 299–320. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyusbed/issue/44211/545687>
- Yeşilyurt, Ö., & Savaşçı, E. (2022). An Evaluation on Health Communication Problems of Asylum Seekers and Refugees. *İçtimaiyat, 6*(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 286–306. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1111405>

- Yıldırım, M. [Murat], & Arslan, G. (2020). Exploring the Associations Between Resilience, Dispositional Hope, Preventive Behaviours, Subjective Well-Being, and Psychological Health Among Adults During Early Stage of COVID-19. *Current Psychology (New Brunswick, N.J.)*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01177-2>
- Yıldırım, M. [Musa], Bayın, Ü., Akıncı Gökdal, Ö., & Koç, M. (2021). The Mediating Role of Self-Efficacy in the Relationship Between Coronavirus Anxiety and Suicide Probability. *Humanistic Perspective*. Advance online publication. <https://doi.org/10.47793/hp.998182>
- Yıldız, İ., & Çakır Sümer, G. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Komşuluk İlişkileri: Gaziantep Kenti Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 241–252. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.593614>
- Yiğit, A., Şanlı, E., & Gökalp, M. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumlarına Yönelik Öğretmen, Okul Yöneticileri ve Öğrencilerin Görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 40(1), 471–496. <https://doi.org/10.7822/omuefd.856750>
- Zayed, S. (2016). Self Sufficiency in Refugees. *Independent Study Project (ISP) Collection*. Retrieved from https://digitalcollections.sit.edu/isp_collection/2477
- Zeko-Underwood, E. (2019). *Education and Selfefficacy among Albanian Immigrants* (Master Thesis). The Department of Applied Psychology, Doctor of Philosophy, Counseling Psychology Northeastern University, Boston.
- Zihnioğlu, Ö., & Dalkıran, M. (2022). From social capital to social cohesion: Syrian refugees in Turkey and the role of NGOs as intermediaries. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(11), 2455–2472. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2047908>

EK 1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırmacının kendini tanıtmaması, araştırma hakkında bilgi verilmesi ve araştırma gönüllü katılım formlarının verilmesi

Isınma soruları

Kendinizden bahsedebilir misiniz? Kaç yaşındasınız? Eğitim bilgilerinizi, çalışıp çalışmadığınızı öğrenebilir miyim? Aylık hane halkı geliriniz nedir? Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz? Nereden geldiniz?

(Isınmanın ardından)

Türkiye'ye Göç Öncesi Yaşam Düzenine İlişkin Sorular

- Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'deki yaşamınızı nasıl tanımlıyorsunuz? Klasik bir gününüzü anlatabilir misiniz? Nasıl bir sistem vardı (eğitim, sağlık, barınma, istihdam, gündelik yaşam)?
- Suriye'de nasıl bir bölgede yaşıyordunuz? Evlerin birbirine uzaklığı, büyüklüğü, komşuluk ilişkileri nasıldı? Sosyal alanlarda insanlarla etkileşiminiz nasıldı? Birbirinizle ne tür sosyal faaliyetlerde bulunuyordunuz? Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyordunuz? Akrabalık ilişkileriniz nasıldı? Aile içi ilişkileriniz nasıldı (anne-baba, anne-çocuk, baba-çocuk vb.)? (Evlendirme, boşanma, iş hayatı, bayramlaşma, taziye ve yardımlaşma gibi) sosyal kurumlar nasıl gerçekleştiriliyordu? Ayrıntılı bir şekilde anlatır mısınız?
- Suriyeli toplumunun gençlere yönelik tutumları nasıldı? Gençlere nasıl davranıyorlardı? Suriyeli gençler toplumda nelere dikkat etmeliydi? Suriyeli gençlerden neler beklenirdi? Gençlerin ailelerine, komşularına ve akrabalarına karşı ne gibi sorumlulukları vardı?

Türkiye'deki Yaşam Deneyimlerine İlişkin Sorular

- İnsan ilişkileri noktasında Türkiye ile Suriye arasındaki benzerlikler nelerdir? İnsan ilişkileri noktasında Türkiye ile Suriye arasındaki farklılıklar nelerdir?

- Türkiye’de ideal bir gününüz nasıl geçiyor? Neler yapıyorsunuz? Türkiye’de sizi değiştirmeye zorlayan bir şeyler oldu mu? Hangi noktalarda artık daha farklı bir hayatınız var (ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ve tinsel)? Türkiye’de sizler için neler değişmedi? Dil, sizin için bir engel teşkil etti mi?
- (Türk ve Suriyeli) Akranlarınızla ilişkileriniz nasıl? Akranlarınızın size yaklaşımı nasıl?

Sosyal İşlevselliğe (Eğitim, Sağlık, Barınma, İstihdam ve Sosyal Faaliyetlere) İlişkin Sorular

- Türkiye’de ayak uydurmakta güçlük çekmediğiniz neler var? Hangi konularda kolaylıkla uyum sağladığınızı düşünüyorsunuz? Neden bu noktalarda kolaylıkla uyum sağladığınızı düşünüyorsunuz? Türkiye’de ayak uydurmakta güçlük çektiğiniz neler var? Hangi konularda kolaylıkla uyum sağlayamadığınızı düşünüyorsunuz? Neden bu noktalarda kolaylıkla uyum sağlayamadığınızı düşünüyorsunuz? Hâlen uyum sağlayamadığınız neler var? Neden bu noktalarda uyum sağlayamadınız? Uyum sağlayamadığınız noktalar için ileride uyum sağlayabileceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?
- Türkiye'deki sosyal hayat (gündelik yaşam) hakkında ne düşünüyorsunuz? Hayatınızda neler değişti? Sosyal hayata katılma konusunda kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Geldiğiniz ülkenin ve Türkiye'nin gündelik yaşamları arasındaki farklar nelerdir? Ev sahibi toplum için neler söyleyebilirsiniz? Ev sahibi toplumla iletişim kuruyor musunuz? Ev sahibi toplumla hangi alanlarda iletişim kuruyorsunuz? Ev sahibi toplumun hangi özelliklerini olumlu ve olumsuz olarak değerlendiriyorsunuz?
- Türkiye’deki eğitim hizmetlerinden yararlandınız mı veya yararlanıyor musunuz? Türkiye’deki eğitim sistemini nasıl değerlendiriyorsunuz? Eğitim alırken herhangi bir güçlük yaşadınız mı? Eğitim hizmetlerine erişiminizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Eğitim sürecinde sizi zorlayan etmenler oldu mu?
- Türkiye’deki sağlık hizmetlerinden yararlandınız mı veya yararlanıyor musunuz? Türkiye’deki sağlık sistemini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sağlık hizmetlerine erişiminizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Türkiye'deki iş bulma ve çalışma sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye'de iş bulmanın kolay ve zor yanları nelerdir? Çalışma hayatına ayak uydurabildiniz mi? Çalışma hayatına ayak uydurabileceğinizi düşünüyor musunuz? Ne gibi aksiyonlar sizleri bu alanda daha işlevsel kılarıdı?
- Türkiye'de nasıl bir ortamda yaşıyorsunuz? Yaşadığınız koşullar fiziksel açıdan yeterli mi? Eksik olduğunu düşündüğünüz bir şeyler var mı?
- Türkiye'de herhangi bir kamu hizmetinden yararlandınız mı? (eğitim, sağlık, istihdam vb.) her birine ilişkin ayrıntılı bilgi verebilir misiniz?
- Sizlere sunulan hizmet ve yardımlar hakkında bilginiz var mı? Hangi hizmet ve yardımları biliyorsunuz? Herhangi bir yardımdan istifade ediyor musunuz? Evet ise açıklar mısınız? Hayır ise herhangi bir yardıma ihtiyaç duyuyor musunuz?

EK 2: ETİK KURUL İZİNİ

Tarih: 05/05/2022
Sayı: E-35853172-300-00002165077

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002165077
Konu : Etik Komisyon İzni (Süleyman SOYHANOĞLU)

5.05.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 14.04.2022 tarihli ve E-12908312-300-00002137626 sayılı yazımız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencilerinden Süleyman SOYHANOĞLU'nun, Prof. Dr. Sunay İL danışmanlığında hazırladığı "Türkiye'de Yaşayan 15-24 Yaş Aralığındaki Suriyeli Gençlerin Çeşitli Sosyokültürel Değişkenlere Göre Depresyon-Anksiyete-Stres Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 26 Nisan 2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge gıvvali elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 158F2DCD-FAD3-428D-AA0C-5E1E5CF8AE4

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/lu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Çağla Handan GÜL

E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU

 <div style="display: inline-block; vertical-align: middle; text-align: center;"> <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p> </div>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p>
<p>Tarih:/...../.....</p>
<p>Tez Başlığı: TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURIYELİ GENÇLERİN SOSYAL İŞLEVSELLİK, YAŞAM KALİTESİ, ÖZYETERLİK ALGISI VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ HALİNİN İNCELENMESİ</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 501 sayfalık kısmına ilişkin, 15/05/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☐ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☐ 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p>Tarih ve İmza</p>
<p>Adı Soyadı: _____</p> <p>Öğrenci No: _____</p> <p>Anabilim Dalı: _____</p> <p>Programı: _____</p> <p>Statüsü: ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p>UYGUNDUR.</p> <p>_____</p> <p>(Unvan, Ad Soyad, İmza)</p>

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date:/...../.....

Thesis Title : AN INVESTIGATION OF THE SOCIAL FUNCTIONING, QUALITY OF LIFE, SELF-EFFICACY PERCEPTION, AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF SYRIAN YOUTH LIVING IN TURKEY

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 15/05/2023 for the total of 501 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 4%.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: _____
Student No: _____
Department: _____
Program: _____
Status: Ph.D. Combined MA/ Ph.D. _____

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(Title, Name Surname, Signature)

